నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

అభిధమ్మావతారో

గన్థారమ్భకథా

౧. అనన్తకరుణాపఞ్ఞం , తథాగతమనుత్తరం;
వన్దిత్వా సిరసా బుద్ధం, ధమ్మం సాధుగణమ్పి చ.

౨. పణ్డుకమ్బలనామాయ, సిలాయాతులవిక్కమో;
నిసిన్నో దేవరాజస్స, విమలే సీతలే తలే.

౩. యం దేవదేవో దేవానం, దేవదేవేహి పూజితో;
దేసేసి దేవలోకస్మిం, ధమ్మం దేవపురక్ఖతో.

౪. తత్థాహం పాటవత్థాయ, భిక్ఖూనం పిటకుత్తమే;
అభిధమ్మావతారన్తు, మధురం మతివడ్ఢనం.

౫. తాళం మోహకవాటస్స, విఘాటనమనుత్తరం;
భిక్ఖూనం పవిసన్తానం, అభిధమ్మమహాపురం.

౬. సుదుత్తరం తరన్తానం, అభిధమ్మమహోదధిం;
సుదుత్తరం తరన్తానం, తరంవ మకరాకరం.

౭. ఆభిధమ్మికభిక్ఖూనం, హత్థసారమనుత్తరం;
పవక్ఖామి సమాసేన, తం సుణాథ సమాహితా.

౧. పఠమో పరిచ్ఛేదో

చిత్తనిద్దేసో

౮. చిత్తం చేతసికం రూపం, నిబ్బానన్తి నిరుత్తరో;
చతుధా దేసయీ ధమ్మే, చతుసచ్చప్పకాసనో.

తత్థ **చిత్త**న్తి విసయవిజాననం చిత్తం, తస్స పన కో వచనత్థో? వుచ్చతే – సబ్బసఙ్గాహకవసేన పన చిన్తేతీతి చిత్తం, అత్తసన్తానం వా చినోతీతిపి చిత్తం.

౯. విచిత్తకరణా చిత్తం, అత్తనో చిత్తతాయ వా;
పఞ్ఞత్తియమ్పి విఞ్ఞాణే, విచిత్తే చిత్తకమ్మకే;
చిత్తసమ్ముతి దట్ఠబ్బా, విఞ్ఞాణే ఇధ విఞ్ఞునా.

తం పన సారమ్మణతో ఏకవిధం, సవిపాకావిపాకతో దువిధం. తత్థ సవిపాకం నామ కుసలాకుసలం, అవిపాకం అబ్యాకతం. కుసలాకుసలాబ్యాకతజాతిభేదతో తివిధం.

తత్థ **కుసల**న్తి పనేతస్స కో వచనత్థో?

౧౦. కుచ్ఛితానం సలనతో, కుసానం లవనేన వా;
కుసేన లాతబ్బత్తా వా, కుసలన్తి పవుచ్చతి.

౧౧. ఛేకే కుసలసద్దోయం, ఆరోగ్యే అనవజ్జకే;
దిట్ఠో ఇట్ఠవిపాకేపి, అనవజ్జాదికే ఇధ.

తస్మా అనవజ్జఇట్ఠవిపాకలక్ఖణం కుసలం, అకుసలవిద్ధంసనరసం, వోదానపచ్చుపట్ఠానం. వజ్జపటిపక్ఖత్తా అనవజ్జలక్ఖణం వా కుసలం, వోదానభావరసం, ఇట్ఠవిపాకపచ్చుపట్ఠానం, యోనిసోమనసికారపదట్ఠానం. సావజ్జానిట్ఠవిపాకలక్ఖణమకుసలం. తదుభయవిపరీతలక్ఖణమబ్యాకతం, అవిపాకారహం వా.

తత్థ కుసలచిత్తం ఏకవీసతివిధం హోతి, తదిదం భూమితో చతుబ్బిధం హోతి – కామావచరం, రూపావచరం, అరూపావచరం, లోకుత్తరఞ్చేతి.

తత్థ **కామావచరకుసలచిత్తం** భూమితో ఏకవిధం, సవత్థుకావత్థుకభేదతో దువిధం, హీనమజ్ఝిమపణీతభేదతో తివిధం, సోమనస్సుపేక్ఖాఞాణప్పయోగభేదతో అట్ఠవిధం హోతి. సేయ్యథిదం – సోమనస్ససహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం అసఙ్ఖారికమేకం, ససఙ్ఖారికమేకం, సోమనస్ససహగతం ఞాణవిప్పయుత్తం అసఙ్ఖారికమేకం, ససఙ్ఖారికమేకం,

ఉపేక్ఖాసహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం అసఙ్ఖారికమేకం, ససఙ్ఖారికమేకం, ఉపేక్ఖాసహగతం ఞాణవిప్పయుత్తం అసఙ్ఖారికమేకం, ససఙ్ఖారికమేకన్తి ఇదం అట్ఠవిధమ్పి కామావచరకుసలచిత్తం నామ.

౧౨. ఉద్దానతో దువే కామా, క్లేసవత్థువసా పన;
కిలేసో ఛన్దరాగోవ, వత్థు తేభూమవట్టకం.

౧౩. కిలేసకామో కామేతి, వత్థు కామీయతీతి చ;
సిజ్ఝతి దువిధోపేస, కామో వో కారకద్వయే.

౧౪. యస్మిం పన పదేసే సో, కామోయం దువిధోపి చ;
సమ్పత్తీనం వసేనావ-చరతీతి చ సో పన.

౧౫. పదేసో చతుపాయానం, ఛన్నం దేవానమేవ చ;
మనుస్సానం వసేనేవ, ఏకాదసవిధో పన.

౧౬. కామోవచరతీతేత్థ, కామావచరసఞ్ఞితో;
అస్సాభిలక్ఖితత్తా హి, ససత్థావచరో వియ.

౧౭. స్వాయం రూపభవో రూపం, ఏవం కామోతి సఞ్ఞితో;
ఉత్తరస్స పదస్సేవ, లోపం కత్వా ఉదీరితో.

౧౮. తస్మిం కామే ఇదం చిత్తం, సదావచరతీతి చ;
కామావచరమిచ్చేవం, కథితం కామఘాతినా.

౧౯. పటిసన్ధిం భవే కామే, అవచారయతీతి వా;
కామావచరమిచ్చేవం, పరియాపన్నన్తి తత్ర వా.

౨౦. ఇదం అట్ఠవిధం చిత్తం, కామావచరసఞ్ఞితం;
దసపుఞ్ఞక్రియవత్థు-వసేనేవ పవత్తతి.

౨౧. దానం సీలం భావనా పత్తిదానం,
వేయ్యావచ్చం దేసనా చానుమోదో;
దిట్ఠిజ్జుత్తం సంసుతిచ్చాపచాయో,
ఞేయ్యో ఏవం పుఞ్ఞవత్థుప్పభేదో.

౨౨. గచ్ఛన్తి సఙ్గహం దానే, పత్తిదానానుమోదనా;
తథా సీలమయే పుఞ్ఞే, వేయ్యావచ్చాపచాయనా.

౨౩. దేసనా సవనం దిట్ఠి-ఉజుకా భావనామయే;
పున తీణేవ సమ్భోన్తి, దస పుఞ్ఞక్రియాపి చ.

౨౪. సబ్బానుస్సతిపుఞ్ఞఞ్చ, పసంసా సరణత్తయం;
యన్తి దిట్ఠిజుకమ్మస్మిం, సఙ్గహం నత్థి సంసయో.

౨౫. పురిమా ముఞ్చనా చేవ, పరా తిస్సోపి చేతనా;
హోతి దానమయం పుఞ్ఞం, ఏవం సేసేసు దీపయే.

ఇదాని అస్స పనట్ఠవిధస్సాపి కామావచరకుసలచిత్తస్స అయముప్పత్తిక్కమో వేదితబ్బో. యదా హి యో దేయ్యధమ్మప్పటిగ్గాహకాదిసమ్పత్తిం, అఞ్ఞం వా సోమనస్సహేతుం ఆగమ్మ హట్ఠపహట్ఠో “అత్థి దిన్న”న్తి ఆదినయప్పవత్తం సమ్మాదిట్ఠిం పురక్ఖత్వా పరేహి అనుస్సాహితో దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోతి, తదాస్స సోమనస్ససహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం అసఙ్ఖారికం పఠమం మహాకుసలచిత్తం ఉప్పజ్జతి. యదా పన వుత్తనయేనేవ హట్ఠపహట్ఠో సమ్మాదిట్ఠిం పురక్ఖత్వా పరేహి ఉస్సాహితో కరోతి, తదాస్స తమేవ చిత్తం ససఙ్ఖారికం హోతి. ఇమస్మిం పనత్థే **సఙ్ఖారో**తి అత్తనో వా పరస్స వా పవత్తస్స పుబ్బప్పయోగస్సాధివచనం. యదా పన ఞాతిజనస్స పటిపత్తిదస్సనేన జాతపరిచయా బాలకా భిక్ఖూ దిస్వా సోమనస్సజాతా సహసా యం కిఞ్చి హత్థగతం దదన్తి వా వన్దన్తి వా, తదా తేసం తతియచిత్తముప్పజ్జతి. యదా పన తే “దేథ వన్దథ, అయ్యే”తి వదన్తి, ఏవం ఞాతిజనేన ఉస్సాహితా హుత్వా హత్థగతం దదన్తి వా వన్దన్తి వా, తదా తేసం చతుత్థచిత్తముప్పజ్జతి. యదా పన దేయ్యధమ్మప్పటిగ్గాహకాదీనం అసమ్పత్తిం వా అఞ్ఞేసం వా సోమనస్సహేతూనం అభావం ఆగమ్మ చతూసుపి వికప్పేసు సోమనస్సరహితా హోన్తి, తదా సేసాని చత్తారి ఉపేక్ఖాసహగతాని ఉప్పజ్జన్తి. ఏవం సోమనస్సుపేక్ఖాఞాణప్పయోగభేదతో అట్ఠవిధం కామావచరకుసలచిత్తం వేదితబ్బం.

౨౬. దసపుఞ్ఞక్రియాదీనం, వసేన చ బహూనిపి;
ఏతాని పన చిత్తాని, భవన్తీతి పకాసయే.

౨౭. సత్తరస సహస్సాని, ద్వే సతాని అసీతి చ;
కామావచరపుఞ్ఞాని, భవన్తీతి వినిద్దిసే.

తం పన యథానురూపం కామావచరసుగతియం భవభోగసమ్పత్తిం అభినిప్ఫాదేతి.

ఇతరేసు పన **రూపావచరకుసలచిత్తం** సవత్థుకతో ఏకవిధం, ద్వీసు భవేసు ఉప్పజ్జనతో దువిధం, హీనమజ్ఝిమపణీతభేదతో తివిధం, పటిపదాదిభేదతో చతుబ్బిధం, ఝానఙ్గయోగభేదతో పఞ్చవిధం. సేయ్యథిదం – కామచ్ఛన్దబ్యాపాదథినమిద్ధఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చవిచికిచ్ఛావిప్పహీనం వితక్కవిచారపీతిసుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం పఠమం, వితక్కవిప్పహీనం విచారపీతిసుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం దుతియం, వితక్కవిచారవిప్పహీనం పీతిసుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం తతియం, వితక్కవిచారపీతివిప్పహీనం సుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం చతుత్థం, వితక్కవిచారపీతిసుఖవిప్పహీనం ఉపేక్ఖాచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం పఞ్చమన్తి ఇదం పఞ్చవిధం రూపావచరకుసలచిత్తం నామ.

తం పన యథాసమ్భవం పథవీకసిణాదీసు ఆరమ్మణేసు పవత్తివసేన అనేకవిధం హోతి. సబ్బం పనేతం రూపావచరభావనాపుఞ్ఞవసప్పవత్తం యథానురూపం రూపావచరూపపత్తినిప్ఫాదకం హోతి. ఏవం తావ రూపావచరకుసలం వేదితబ్బం.

సేసేసు పన ద్వీసు **అరూపావచరకుసలచిత్తం** తావ ఉపేక్ఖావేదనాయోగభేదతో ఏకవిధం, సవత్థుకావత్థుకభేదతో దువిధం, హీనమజ్ఝిమపణీతభేదతో తివిధం, ఆరమ్మణభేదతో చతుబ్బిధం. కసిణుగ్ఘాటిమాకాసం, తత్థ పవత్తవిఞ్ఞాణం, తస్స అపగమో, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనన్తి ఇదమస్స చతుబ్బిధమారమ్మణం. యథాపటిపాటియా ఏతస్సారమ్మణస్స భేదతో చతుబ్బిధం హోతి. సేయ్యథిదం – సబ్బసో రూపసఞ్ఞానం సమతిక్కమా పటిఘసఞ్ఞానం అత్థఙ్గమా నానత్తసఞ్ఞానం అమనసికారా ఆకాసానఞ్చాయతనసఞ్ఞాసహగతం, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసఞ్ఞాసహగతం, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసఞ్ఞాసహగతం, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసఞ్ఞాసహగతన్తి ఇదం చతుబ్బిధం అరూపావచరకుసలచిత్తం నామ. సబ్బం పనేతం అరూపావచరభావనాపుఞ్ఞవసప్పవత్తం యథానురూపం అరూపూపపత్తినిప్ఫాదకం హోతి. ఏవం అరూపావచరకుసలచిత్తం వేదితబ్బం.

ఇతరం పన **లోకుత్తరకుసలచిత్తం** నిబ్బానారమ్మణతో ఏకవిధం, నియతానియతవత్థుకభేదతో దువిధం, తీహి విమోక్ఖముఖేహి పత్తబ్బతో తివిధం, చతుమగ్గయోగభేదతో చతుబ్బిధం . సేయ్యథిదం – సక్కాయదిట్ఠివిచికిచ్ఛాసీలబ్బతపరామాససఞ్ఞోజనప్పహానకరం సోతాపత్తిమగ్గచిత్తం, రాగదోసమోహానం తనుత్తకరం సకదాగామిమగ్గచిత్తం, కామరాగబ్యాపాదానం నిరవసేసప్పహానకరం అనాగామిమగ్గచిత్తం, రూపరాగఅరూపరాగమానఉద్ధచ్చఅవిజ్జాపహానకరం అరహత్తమగ్గచిత్తన్తి ఇదం చతుబ్బిధం లోకుత్తరకుసలచిత్తం నామ. ఏకేకం పనేత్థ ఝానఙ్గయోగభేదతో పఞ్చవిధం హోతి, తస్మా వీసతివిధం హోతి. సబ్బం పనేతం లోకుత్తరభావనాపుఞ్ఞవసప్పవత్తం మగ్గానురూపఫలప్పవత్తియా చత్తారో అరియపుగ్గలే అభినిప్ఫాదేతి. ఏవం లోకుత్తరకుసలం వేదితబ్బం.

౨౮. కామే అట్ఠేవ రూపే చ, పఞ్చ చత్తారిరూపిసు;
 చత్తారానుత్తరానేవం, కుసలానేకవీసతి.

౨౯. కుసలాకుసలాపగతేన సతా,
 కుసలే కుసలేన చ యం కుసలం;
 చతుభూమిగతం మునినా వసినా,
 లపితం లపితం సకలమ్పి మయా.

అకుసలం పన భూమితో ఏకవిధం కామావచరమేవ, నియతానియతవత్థువసేన చ ఏకహేతుకదుహేతుకవసేన చ పటిసన్ధిజనకాజనకవసేన చ దువిధం, తీహి వేదనాహి యోగతో చ లోభమూలం దోసమూలం మోహమూలన్తి మూలతో చ తివిధం హోతి. తత్థ **లోభమూలం** పన సోమనస్సుపేక్ఖాదిట్ఠిప్పయోగభేదతో అట్ఠవిధం హోతి. సేయ్యథిదం – సోమనస్ససహగతం దిట్ఠిగతసమ్పయుత్తం అసఙ్ఖారికమేకం, ససఙ్ఖారికమేకం, సోమనస్ససహగతం దిట్ఠిగతవిప్పయుత్తం

అసఙ్ఖారికమేకం, ససఙ్ఖారికమేకం, ఉపేక్ఖాసహగతం దిట్ఠిగతసమ్పయుత్తం అసఙ్ఖారికమేకం, ససఙ్ఖారికమేకం, ఉపేక్ఖాసహగతం దిట్ఠిగతవిప్పయుత్తం అసఙ్ఖారికమేకం, ససఙ్ఖారికమేకన్తి.

యదా హి "నత్థి కామేసు ఆదీనవో"తిఆదినా నయేన మిచ్ఛాదిట్ఠిం పురక్ఖత్వా కేవలం హట్ఠతుట్ఠో కామే వా పరిభుఞ్జతి, దిట్ఠమఙ్గలాదీని వా సారతో పచ్చేతి సభావతిక్ఖేనేవ అనుస్సాహితేన చిత్తేన, తదాస్స పఠమం అకుసలచిత్తం ఉప్పజ్జతి. యదా పన మన్దేన సముస్సాహితేన, తదా దుతియం. యదా మిచ్ఛాదిట్ఠిం అపురక్ఖత్వా కేవలం హట్ఠతుట్ఠో మేథునం ధమ్మం వా పరిభుఞ్జతి, పరసమ్పత్తిం వా అభిజ్ఝాయతి, పరస్స భణ్డం వా హరతి సభావతిక్ఖేనేవ అనుస్సాహితేన చిత్తేన, తదా తతియం. యదా మన్దేన సముస్సాహితేన, తదా చతుత్థం ఉప్పజ్జతి. యదా పన కామానం వా అసమ్పత్తిం ఆగమ్మ అఞ్ఞేసం వా సోమనస్సహేతూనం అభావేన చతూసుపి వికప్పేసు సోమనస్సరహితా హోన్తి, తదా సేసాని చత్తారి ఉపేక్ఖాసహగతాని ఉప్పజ్జన్తీతి. ఏవం సోమనస్సుపేక్ఖాదిట్ఠిప్పయోగభేదతో అట్ఠవిధం లోభమూలం వేదితబ్బం.

దోసమూలం పన ఏకన్తసవత్థుకతో ఏకవిధం, అసఙ్ఖారససఙ్ఖారభేదతో దువిధం దోమనస్ససహగతం పటిఘసమ్పయుత్తం అసఙ్ఖారం, ససఙ్ఖారన్తి. అస్స పన పాణాతిపాతాదీసు తిక్ఖమన్దప్పవత్తికాలే ఉప్పత్తి వేదితబ్బా.

మోహమూలమ్పి విచికిచ్ఛుద్ధచ్చయోగతో దువిధం హోతి ఉపేక్ఖాసహగతం విచికిచ్ఛాసమ్పయుత్తం, ఉపేక్ఖాసహగతం ఉద్ధచ్చసమ్పయుత్తన్తి. తస్స అసన్నిట్ఠానవిక్ఖేపకాలేసు పవత్తి వేదితబ్బాతి.

ఏవం తావ ద్వాదసవిధం అకుసలచిత్తం వేదితబ్బం, సబ్బం పనేతం యథానురూపం అపాయేసు ఉపపత్తియా, సుగతియమ్పి దుక్ఖవిసేసస్స అభినిప్ఫాదకం హోతి.

౩౦. లోభమూలవసేనట్ఠ, దోసమూలవసా దువే;
మోహమూలవసేన ద్వే, ఏవం ద్వాదసధా సియుం.

౩౧. పాపాపాపేస్వపాపేన , యం వుత్తం పాపమానసం;
పాపాపాపప్పహీనేన, తం మయా సముదాహటం.

ఇతరం పన అబ్యాకతమవిపాకారహతో ఏకవిధం హోతి, జాతిభేదతో దువిధం విపాకచిత్తం కిరియచిత్తన్తి. తత్థ **విపాకచిత్తం** భూమిభేదతో చతుబ్బిధం కామావచరం రూపావచరం అరూపావచరం లోకుత్తరన్తి. తత్థ కామావచరం దువిధం కుసలవిపాకం అకుసలవిపాకన్తి. కుసలవిపాకం దువిధం సహేతుకమహేతుకఞ్చేతి.

తత్థ **సహేతుకవిపాకచిత్తం** సకకుసలం వియ సోమనస్సుపేక్ఖాఞాణప్పయోగభేదతో అట్ఠవిధం. సేయ్యథిదం – సోమనస్ససహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం అసఙ్ఖారం, ససఙ్ఖారం, సోమనస్ససహగతం ఞాణవిప్పయుత్తం అసఙ్ఖారం, ససఙ్ఖారం, ఉపేక్ఖాసహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం అసఙ్ఖారం, ససఙ్ఖారం, ఉపేక్ఖాసహగతం ఞాణవిప్పయుత్తం అసఙ్ఖారం, ససఙ్ఖారన్తి ఇదం అట్ఠవిధం సహేతుకవిపాకం నామ.

యథా పనస్స కుసలం దానాదివసేన ఛసు ఆరమ్మణేసు పవత్తతి, న ఇదం తథా. ఇదం హి పటిసన్ధిభవఙ్గచుతితదారమ్మణవసేన పరిత్తధమ్మపరియాపన్నేసుయేవ ఛసు ఆరమ్మణేసు పవత్తతి.

సమ్పయుత్తధమ్మానఞ్చ విసేసే అసతిపి ఆదాసతలాదీసు ముఖనిమిత్తం వియ నిరుస్సాహం విపాకం, ముఖం వియ సఉస్సాహం కుసలన్తి వేదితబ్బం. ఇమేసం పన విపచ్చనట్ఠానం వేదితబ్బం. ఇమాని హి పటిసన్ధిభవఙ్గచుతితదారమ్మణాని హుత్వా విపచ్చన్తి.

౩౨. కామావచరదేవానం , మనుస్సానం ఇమే పన;
దుహేతుకతిహేతూనం, భవన్తి పటిసన్ధియో.

౩౩. తతో పవత్తియం హుత్వా, భవఙ్గం యావతాయుకం;
బలవారమ్మణే హుత్వా, తదారమ్మణమేవ చ.

౩౪. తతో మరణకాలస్మిం, చుతి హుత్వా పవత్తరే;
ఏవం చతూసు ఠానేసు, విపచ్చన్తీతి నిద్దిసే.

౩౫. సభూమికుసలేహేవ, మహాపాకా సమా వినా;
కమ్మద్వారఞ్చ కమ్మఞ్చ, పుఞ్ఞానం క్రియవత్థుకం.

౩౬. అవిఞ్ఞత్తిజనత్తా హి, అవిపాకసభావతో;
అప్పవత్తనతో చేవ, పాకా పుఞ్ఞేహి నో సమా.

౩౭. పరిత్తారమ్మణత్తా హి, తేసమేకన్తతో పన;
కరుణాముదితా తేసు, న జాయన్తి కదాచిపి.

౩౮. తథా విరతియో తిస్సో, న పనేతేసు జాయరే;
పఞ్చ సిక్ఖాపదా వుత్తా, కుసలాతి హి సత్థునా.

౩౯. తథాధిపతినోపేత్థ, న సన్తీతి వినిద్దిసే;
ఛన్దాదీని ధురం కత్వా, అనుప్పజ్జనతో పన.

౪౦. అసఙ్ఖారససఙ్ఖార-విధానం పన పుఞ్ఞతో;
ఞేయ్యం పచ్చయతో చేవ, విపాకేసు చ విఞ్ఞునా.

౪౧. హీనాదీనం విపాకత్తా, పుఞ్ఞానం పుఞ్ఞవాదినా;
హీనాదయో భవన్తీతి, విపాకా పరిదీపితా.

౪౨. ఇదం అట్ఠవిధం చిత్తం, ఏకన్తేన సవత్థుకం;
జాయతే కామలోకస్మిం, న పనఞ్ఞత్థ జాయతే.

ఏవం తావ సహేతుకవిపాకచిత్తం వేదితబ్బం.

అహేతుకవిపాకచిత్తం పన అలోభాదిహేతువిరహితం ఉపేక్ఖాసహగతం చక్ఖువిఞ్ఞాణం, ఉపేక్ఖాసహగతం సోతవిఞ్ఞాణం, ఉపేక్ఖాసహగతం ఘానవిఞ్ఞాణం, ఉపేక్ఖాసహగతం జివ్హావిఞ్ఞాణం, సుఖసహగతం కాయవిఞ్ఞాణం, ఉపేక్ఖాసహగతం అహేతుకమనోధాతుసమ్పటిచ్ఛనం, సోమనస్ససహగతం అహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతుసన్తీరణం , ఉపేక్ఖాసహగతం అహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతుసన్తీరణన్తి ఇదం పన అట్ఠవిధం అహేతుకవిపాకచిత్తం నామ.

ఇదం పన అట్ఠవిధం నియతవత్థుకతో ఏకవిధం, నియతానియతారమ్మణతో దువిధం. తత్థ విఞ్ఞాణపఞ్చకం నియతారమ్మణం, సేసత్తయం అనియతారమ్మణం. సుఖసోమనస్సుపేక్ఖావేదనాయోగతో తివిధం. తత్థ సుఖసహగతం కాయవిఞ్ఞాణం, ద్విట్ఠానికం సన్తీరణం సోమనస్సుపేక్ఖాయుత్తం, సేసముపేక్ఖాయుత్తన్తి.

దిట్ఠారమ్మణసుతారమ్మణముతారమ్మణదిట్ఠసుతముతారమ్మణదిట్ఠ-సుతముతవిఞ్ఞాతారమ్మణవసేన పఞ్చవిధం. తత్థ దిట్ఠారమ్మణం చక్ఖువిఞ్ఞాణం, సుతారమ్మణం సోతవిఞ్ఞాణం, ముతారమ్మణం ఘానజివ్హాకాయవిఞ్ఞాణత్తయం, దిట్ఠసుతముతారమ్మణం మనోధాతుసమ్పటిచ్ఛనం, దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతారమ్మణం సేసమనోవిఞ్ఞాణధాతుద్వయన్తి.

వత్థుతో ఛబ్బిధం. కథం? చక్ఖువిఞ్ఞాణస్స చక్ఖుమేవ వత్థు, తథా సోతఘానజివ్హాకాయవిఞ్ఞాణానం సోతఘానజివ్హాకాయవత్థు, అవసేసత్తయస్స హదయవత్థుమేవాతి.

ఆరమ్మణతో సత్తవిధం హోతి. కథం? రూపారమ్మణమేవ చక్ఖువిఞ్ఞాణం, తథా సద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బారమ్మణాని పటిపాటియా సోతఘానజివ్హాకాయవిఞ్ఞాణాని, రూపాదిపఞ్చారమ్మణా మనోధాతు, సేసమనోవిఞ్ఞాణధాతుద్వయం ఛళారమ్మణన్తి.

తం సబ్బం పన అహేతుకవిపాకచిత్తం కిచ్చతో అట్ఠవిధం హోతి. కథం? దస్సనకిచ్చం చక్ఖువిఞ్ఞాణం, సవనఘాయనసాయనఫుసనసమ్పటిచ్ఛనసన్తీరణతదారమ్మణకిచ్చాని అవసేసాని.

తత్థ చక్ఖుతో పవత్తం విఞ్ఞాణం, చక్ఖుమ్హి సన్నిస్సితం విఞ్ఞాణన్తి వా చక్ఖువిఞ్ఞాణం, తథా సోతవిఞ్ఞాణాదీని. తత్థ చక్ఖుసన్నిస్సితరూపవిజాననలక్ఖణం చక్ఖువిఞ్ఞాణం , రూపమత్తారమ్మణరసం, రూపాభిముఖభావపచ్చుపట్ఠానం, రూపారమ్మణాయ కిరియామనోధాతుయా అపగమపదట్ఠానం. తథా సోతఘానజివ్హాకాయవిఞ్ఞాణాని సోతాదిసన్నిస్సితసద్దాదివిజాననలక్ఖణాని, సద్దాదిమత్తారమ్మణరసాని, సద్దాదీసు అభిముఖభావపచ్చుపట్ఠానాని, సద్దాదిఆరమ్మణానం కిరియామనోధాతూనం అపగమపదట్ఠానాని. మనోధాతుసమ్పటిచ్ఛనం పన చక్ఖువిఞ్ఞాణాదీనం అనన్తరా రూపాదివిజాననలక్ఖణం, రూపాదిసమ్పటిచ్ఛనరసం, తథాభావపచ్చుపట్ఠానం, చక్ఖువిఞ్ఞాణాదీనం అపగమపదట్ఠానం.

సేసా పన ద్వే అహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతుయో ఛళారమ్మణవిజాననలక్ఖణా, సన్తీరణాదిరసా, తథాభావపచ్చుపట్ఠానా, హదయవత్థుపదట్ఠానాతి వేదితబ్బా. తత్థ పఠమా ఏకన్తమిట్ఠారమ్మణే పవత్తిసబ్భావతో సోమనస్సయుత్తావ హుత్వా పఞ్చద్వారే సన్తీరణకిచ్చం సాధయమానా పఞ్చసు ద్వారేసు ఠత్వా విపచ్చతి, ఛసు పన ద్వారేసు బలవారమ్మణే

తదారమ్మణం హుత్వా విపచ్చతి. దుతియా పన ఇట్ఠమజ్ఝత్తారమ్మణే పవత్తిసబ్భావతో ఉపేక్ఖాసహగతా హుత్వా సన్తీరణతదారమ్మణపటిసన్ధిభవఙ్గచుతివసేన పవత్తనతో పఞ్చసు ఠానేసు విపచ్చతి. కథం? మనుస్సలోకే తావ జచ్చన్ధజచ్చబధిరజచ్చజళజచ్చుమ్మత్తకపణ్డకఉభతోబ్యఞ్జననపుంసకాదీనం పటిసన్ధిగ్గహణకాలే పటిసన్ధి హుత్వా విపచ్చతి. పటిసన్ధియా వీతివత్తాయ పవత్తియం యావతాయుకం భవఙ్గం హుత్వా విపచ్చతి. ఇట్ఠమజ్ఝత్తే పఞ్చారమ్మణవీథియా సన్తీరణం హుత్వా, బలవారమ్మణే ఛద్వారే తదారమ్మణం హుత్వా, మరణకాలే చుతి హుత్వాతి ఇమేసు పన పఞ్చసు ఠానేసు విపచ్చతీతి. ఏవం తావ అహేతుకవిపాకచిత్తాని వేదితబ్బాని.

౪౩. కామావచరపుఞ్ఞస్స , విపాకా హోన్తి సోళస;
 తం తిహేతుకపుఞ్ఞస్స, వసేన పరిదీపయే.

ఇదాని **రూపావచరవిపాకచిత్తాని** వుచ్చన్తి. తాని నియతవత్థుకతో ఏకవిధాని, ఝానఙ్గయోగభేదతో పఞ్చవిధాని. కథం? వితక్కవిచారపీతిసుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం పఠమం, విచారపీతిసుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం దుతియం, పీతిసుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం తతియం, సుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం చతుత్థం, ఉపేక్ఖాచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం పఞ్చమన్తి ఇమాని పఞ్చపి రూపావచరవిపాకచిత్తాని ఉపపత్తియం పటిసన్ధిభవఙ్గచుతివసేన పవత్తన్తి.

ఇదాని **అరూపావచరవిపాకచిత్తాని** వుచ్చన్తి. తాని సకకుసలాని వియ ఆరమ్మణభేదతో చతుబ్బిధాని హోన్తి. కథం? ఆకాసానఞ్చాయతనసఞ్ఞాసహగతం, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసఞ్ఞాసహగతం, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసఞ్ఞాసహగతం, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసఞ్ఞాసహగతన్తి ఇమాని చత్తారి అరూపావచరవిపాకచిత్తాని.

౪౪. కుసలానుగతం కత్వా, భాజితం కిం మహగ్గతం;
 కామావచరపుఞ్ఞంవ, నాసమానఫలం యతో.

౪౫. అత్తనో కుసలేహేవ, సమానం సబ్బథా ఇదం;
 గజాదీనం యథా ఛాయా, గజాదిసదిసా తథా.

౪౬. కామావచరపుఞ్ఞంవ, నాపరాపరియవేదనం;
 ఝానా అపరిహీనస్స, సత్తస్స భవగామినో.

౪౭. కుసలానన్తరంయేవ , ఫలం ఉప్పజ్జతీతి చ;
 ఞాపనత్థం పనేతస్స, కుసలానుగతం కతం.

౪౮. పటిప్పదాక్కమో చేవ, హీనాదీనఞ్చ భేదతో;
 ఝానాగమనతో చేత్థ, వేదితబ్బో విభావినా.

౪౯. అభావోధిపతీనఞ్చ , అయమేవ విసేసకో;
 సేసం సబ్బం చ సేసేన, కుసలేన సమం మతం. –

ఏవం రూపావచరారూపావచరవిపాకా వేదితబ్బా.

ఇదాని **లోకుత్తరవిపాకచిత్తాని** హోన్తి. తాని చతుమగ్గయుత్తచిత్తఫలత్తా చతుబ్బిధాని హోన్తి. కథం? సోతాపత్తిమగ్గఫలచిత్తం, సకదాగామిమగ్గఫలచిత్తం, అనాగామిమగ్గఫలచిత్తం, అరహత్తమగ్గఫలచిత్తన్తి. ఏవం పనేత్థ ఏకేకం ఝానఙ్గయోగభేదతో పఞ్చవిధం, పున మగ్గవీథిఫలసమాపత్తివసేన పవత్తితో దువిధం. ఏవం లోకుత్తరకుసలవిపాకచిత్తాని వేదితబ్బాని.

౭౦. సుఞ్ఞతం అనిమిత్తన్తి, తథాపణిహితన్తిపి;
ఏతాని తీణి నామాని, మగ్గస్సానన్తరే ఫలే.

౭౧. లబ్భన్తి పరభాగస్మిం, వళఞ్జనఫలేసు న;
విపస్సనావసేనేవ, తాని నామాని లబ్భరే.

౭౨. హోన్తి సాధిపతీనేవ, లోకుత్తరఫలాని తు;
విపాకేధిపతీ నత్థి, ఠపేత్వా తు అనాసవే.

౭౩. అత్తనో మగ్గభావేన, మగ్గో “మగ్గో”తి వుచ్చతి;
ఫలం మగ్గముపాదాయ, మగ్గో నామాతి వుచ్చతి. –

ఏవం లోకుత్తరవిపాకా వేదితబ్బా.

ఇదాని **సత్తాకుసలవిపాకాని** వుచ్చన్తి. అకుసలవిపాకం ఉపేక్ఖాసహగతం చక్ఖువిఞ్ఞాణం, ఉపేక్ఖాసహగతం సోతవిఞ్ఞాణం, ఉపేక్ఖాసహగతం ఘానవిఞ్ఞాణం, ఉపేక్ఖాసహగతం జివ్హావిఞ్ఞాణం, దుక్ఖసహగతం కాయవిఞ్ఞాణం, ఉపేక్ఖాసహగతం అహేతుకమనోధాతుసమ్పటిచ్ఛనం, ఉపేక్ఖాసహగతం అహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతుసన్తీరణన్తి ఇమాని సత్త అకుసలవిపాకచిత్తాని.

ఏత్థ పన ఉపేక్ఖాసహగతాహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతు ఏకాదసవిధేనాపి అకుసలచిత్తేన కమ్మే ఆయూహితే కమ్మకమ్మనిమిత్తగతినిమిత్తేసు అఞ్ఞతరం ఆరమ్మణం కత్వా చతూసు అపాయేసు పటిసన్ధి హుత్వా విపచ్చతి, పటిసన్ధియా వీతివత్తాయ దుతియచిత్తవారం తతో పట్ఠాయ యావతాయుకం భవఙ్గం హుత్వా, అనిట్ఠమజ్ఝత్తారమ్మణాయ పఞ్చవిఞ్ఞాణవీథియా సన్తీరణం హుత్వా, బలవారమ్మణే ఛసు ద్వారేసు తదారమ్మణం హుత్వా, మరణకాలే చుతి హుత్వా విపచ్చతి. ఏవం పఞ్చసు ఠానేసు విపచ్చతి. కేవలం హి తాని కుసలవిపాకాహేతుకచిత్తాని కుసలకమ్మపచ్చయాని, ఇమాని అకుసలకమ్మపచ్చయాని. అయమిమేసం, తేసఞ్చ విసేసో.

౭౪. అనిట్ఠానిట్ఠమజ్ఝత్తగోచరే వత్తరే ఇమే;
సుఖాదిత్తయయుత్తా తే, దుక్ఖుపేక్ఖాయుతా ఇమే.

ఏవం కామావచరకుసలవిపాకసహేతుకమట్ఠవిధం, అహేతుకమట్ఠవిధం, ఝానఙ్గయోగభేదతో రూపావచరవిపాకం పఞ్చవిధం, ఆరమ్మణభేదతో అరూపావచరవిపాకం చతుబ్బిధం, మగ్గసమ్పయుత్తచిత్తఫలభేదతో లోకుత్తరవిపాకం చతుబ్బిధం, చక్ఖువిఞ్ఞాణాదిభేదతో అకుసలవిపాకం సత్తవిధన్తి ఛత్తింసవిధం విపాకచిత్తం వేదితబ్బం.

౨౨. ఏవం ఛత్తింసధా పాకం, పాకసాసనపూజితో;
సవిపాకావిపాకేసు, కుసలో సుగతోబ్రవి.

కిరియాబ్యాకతచిత్తం పన అవిపాకతో ఏకవిధం, పరిత్తమహగ్గతతో దువిధం, కామావచరరూపావచరఅరూపావచరభూమిభేదతో తివిధం. తత్థ కామావచరం దువిధం సహేతుకమహేతుకన్తి. తత్థ **సహేతుకం** ఏకవిధం అరహతో ఏవ ఉప్పజ్జనతో. సోమనస్సుపేక్ఖాఞాణప్పయోగభేదతో కామావచరకుసలం వియ అట్ఠవిధం హోతి. సేయ్యథిదం – సోమనస్ససహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం అసఙ్ఖారికం, ససఙ్ఖారికం, సోమనస్ససహగతం ఞాణవిప్పయుత్తం అసఙ్ఖారికం, ససఙ్ఖారికం, ఉపేక్ఖాసహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం అసఙ్ఖారికం, ససఙ్ఖారికం, ఉపేక్ఖాసహగతం ఞాణవిప్పయుత్తం అసఙ్ఖారికం, ససఙ్ఖారికన్తి ఇమాని అట్ఠ సహేతుకకిరియచిత్తాని. ఏతాని పన యథానురూపం దానాదివసేన ఖీణాసవానంయేవ పవత్తన్తి. ఏవం సహేతుకకిరియచిత్తాని వేదితబ్బాని.

అహేతుకకిరియచిత్తం పన తివిధం కిరియాహేతుకమనోధాతుఉపేక్ఖాసహగతావజ్జనచిత్తం, కిరియాహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతుసోమనస్ససహగతం హసితుప్పాదచిత్తం, కిరియాహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతుఉపేక్ఖాసహగతం వోట్ఠబ్బనచిత్తన్తి .

తత్థ కిరియాహేతుకమనోధాతు ఉపేక్ఖాసహగతా హదయవత్థుం నిస్సాయ చక్ఖుద్వారే ఇట్ఠఇట్ఠమజ్ఝత్తఅనిట్ఠఅనిట్ఠమజ్ఝత్తేసు రూపారమ్మణేసు యేన కేనచి పసాదే ఘట్టితే తం తం ఆరమ్మణం గహేత్వా ఆవజ్జనవసేన చక్ఖువిఞ్ఞాణస్స పురేచారీ హుత్వా భవఙ్గం ఆవట్టయమానా ఉప్పజ్జతి. సోతద్వారాదీసుపి ఏసేవ నయో. ఇతరా పన ద్వే అహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతుయో సాధారణాసాధారణాతి దువిధా హోన్తి. తత్థ **అసాధారణా** పన కిరియాహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతు సోమనస్ససహగతా ఖీణాసవస్సేవ ఛసు ద్వారేసు ఛసు అనుళారేసు ఆరమ్మణేసు హసితుప్పాదకిచ్చా నియతవత్థుకా ఉప్పజ్జతి. **సాధారణా** పన అహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతు ఉపేక్ఖాసహగతా ఛళారమ్మణవిజాననలక్ఖణా , తథాభావపచ్చుపట్ఠానా, సా తీసు భవేసు సబ్బేసం సచిత్తకసత్తానం సాధారణా, న కస్సచి పన సచిత్తకస్స న ఉప్పజ్జతి నామ. ఉప్పజ్జమానా పనాయం పఞ్చద్వారమనోద్వారేసు వోట్ఠబ్బనావజ్జనకిచ్చా ఉప్పజ్జతి. ఛ అసాధారణఞాణానిపి ఏతాయ గహితారమ్మణమేవ గణ్హన్తి. సబ్బారమ్మణగహణసమత్థతాయ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణగతికాతి వేదితబ్బా. ఇమాని తీణి అహేతుకకిరియచిత్తాని.

ఇధ ఠత్వా హసనచిత్తాని పరిగ్గణ్హితబ్బాని. తేరస హసనచిత్తాని. కుసలతో చతూహి సోమనస్ససహగతేహి, అకుసలతో చతూహీతి ఇమేహి అట్ఠహి చిత్తేహి పుథుజ్జనా హసన్తి, సేఖా పన కుసలతో చతూహి, అకుసలతో ద్వీహి దిట్ఠిగతవిప్పయుత్తసోమనస్ససహగతేహీతి ఛహి హసన్తి, ఖీణాసవా కిరియతో పఞ్చహి సోమనస్ససహగతేహి హసన్తీతి.

౨౬. సోమనస్సయుతానట్ఠ, కుసలాకుసలాని చ;

క్రియతో పన పఞ్చేవం, హాసచిత్తాని తేరస.

౩౭. పుథుజ్జనా హసన్తేత్థ, చిత్తేహి పన అట్ఠహి;
ఛహి సేఖా అసేఖా చ, హసన్తి పన పఞ్చహి.

ఇదాని **రూపావచరకిరియచిత్తాని** హోన్తి. వితక్కవిచారపీతిసుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం పఠమం, విచారపీతిసుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం దుతియం, పీతిసుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం తతియం, సుఖచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం చతుత్థం, ఉపేక్ఖాచిత్తేకగ్గతాసమ్పయుత్తం పఞ్చమన్తి ఇమాని పఞ్చ రూపావచరకిరియచిత్తాని.

ఇదాని **అరూపావచరకిరియచిత్తాని** వుచ్చన్తి. ఆకాసానఞ్చాయతనసఞ్ఞాసహగతం, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసఞ్ఞాసహగతం, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసఞ్ఞాసహగతం, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసఞ్ఞాసహగతన్తి ఇమాని చత్తారి అరూపావచరకిరియచిత్తాని. ఇమాని పన రూపారూపకిరియచిత్తాని సకసకభూమికుసలసదిసాని. కేవలం పనేతాని కిరియచిత్తాని ఖీణాసవానంయేవ ఉప్పజ్జన్తి, కుసలాని పన సేఖపుథుజ్జనానం. ఇమాని చ ఖీణాసవానం భావనాకారవసప్పవత్తాని, తాని పన సేఖపుథుజ్జనానం భావనాపుఞ్ఞవసప్పవత్తానీతి అయమేవ ఇమేసం, తేసఞ్చ విసేసో.

౩౮. యా పుథుజ్జనకాలస్మిం, అభినిబ్బత్తితా పన;
రూపారూపసమాపత్తి, సా ఖీణాసవభిక్ఖునో.

౩౯. యావ ఖీణాసవో భిక్ఖు, న సమాపజ్జతేవ నం;
తావ తా కుసలా ఏవ, సమాపన్నా సచే క్రియా.

ఏవం సోమనస్సాదిభేదతో కామావచరసహేతుకకిరియచిత్తమట్ఠవిధం, మనోధాతుమనోవిఞ్ఞాణధాతుద్వయభేదతో అహేతుకం తివిధం, ఝానఙ్గయోగభేదతో రూపావచరం పఞ్చవిధం, ఆరమ్మణభేదతో అరూపావచరం చతుబ్బిధం, ఏవం భూమివసేన వీసతివిధం కిరియచిత్తం వేదితబ్బన్తి.

౪౦. ఏకాదసవిధం కామే, రూపే పఞ్చ అరూపిసు;
చత్తారీతి చ సబ్బాని, క్రియాచిత్తాని వీసతి.

౪౧. లోకుత్తరక్రియచిత్తం, పన కస్మా న విజ్జతి;
ఏకచిత్తక్ఖణత్తా హి, మగ్గస్సాతి న విజ్జతి.

౪౨. క్రియాక్రియాపత్తివిభాగదేసకో,
క్రియాక్రియం చిత్తమవోచ యం జినో;
హితాహితానం సక్రియాక్రియారతో,
క్రియాక్రియం తన్తు మయా సమీరితం.

ఏత్తావతా ఏకవీసతివిధం కుసలం, ద్వాదసవిధం అకుసలం ఛత్తింసవిధం విపాకం, వీసతివిధం కిరియచిత్తన్తి ఆదిమ్హి నిక్ఖిత్తం చిత్తం ఏకూననవుతిప్పభేదేన విధినా పకాసితం హోతీతి.

౬౩. ఏకవీసతి పుఞ్ఞాని, ద్వాదసాకుసలాని చ;
ఛత్తింసేవ విపాకాని, క్రియచిత్తాని వీసతి.

౬౪. ఏకూననవుతి సబ్బే, చిత్తుప్పాదా మహేసినా;
అట్ఠ లోకుత్తరే కత్వా, నిద్దిట్ఠా హి సమాసతో.

౬౫. పిటకే అభిధమ్మస్మిం, యే భిక్ఖూ పాటవత్థినో;
తేహాయం ఉగ్గహేతబ్బో, చిన్తేతబ్బో పునప్పునం.

౬౬. అభిధమ్మావతారేన, అభిధమ్మమహోదధిం;
యే తరన్తి ఇమం లోకం, పరఞ్చేవ తరన్తి తేతి.

ఇతి అభిధమ్మావతారే చిత్తనిద్దేసో నామ

పఠమో పరిచ్ఛేదో.

౨. దుతియో పరిచ్ఛేదో

చేతసికనిద్దేసో

౬౭. చిత్తానన్తరముద్దిట్ఠా , యే చ చేతసికా మయా;
తేసం దాని కరిస్సామి, విభాజనమితో పరం.

తత్థ చిత్తసమ్పయుత్తా, చిత్తే భవా వా చేతసికా. తేపి చిత్తం వియ సారమ్మణతో ఏకవిధా, సవిపాకావిపాకతో దువిధా, కుసలాకుసలాబ్యాకతభేదతో తివిధా, కామావచరాదిభేదతో చతుబ్బిధా.

తత్థ కామావచరచిత్తసమ్పయుత్తా **కామావచరా**. తేసు కామావచరపఠమమహాకుసలచిత్తసమ్పయుత్తా తావ నియతా సరూపేన ఆగతా ఏకూనతింస ధమ్మా హోన్తి. సేయ్యథిదం – ఫస్సో వేదనా సఞ్ఞా చేతనా వితక్కో విచారో పీతి చిత్తేకగ్గతా సద్ధా సతి వీరియం పఞ్ఞా జీవితిన్ద్రియం అలోభో అదోసో హిరీ ఓత్తప్పం కాయప్పస్సద్ధి చిత్తప్పస్సద్ధి కాయలహుతా చిత్తలహుతా కాయముదుతా చిత్తముదుతా కాయకమ్మఞ్ఞతా చిత్తకమ్మఞ్ఞతా కాయపాగుఞ్ఞతా చిత్తపాగుఞ్ఞతా కాయుజుకతా చిత్తుజుకతాతి. పున ఛన్దో, అధిమోక్ఖో, తత్రమజ్ఝత్తతా, మనసికారో చాతి చత్తారో నియతయేవాపనకా హోన్తి. ఇమేహి చతూహి తేత్తింస హోన్తి . పున కరుణా ముదితా కాయదుచ్చరితవిరతి వచీదుచ్చరితవిరతి మిచ్ఛాజీవవిరతి చేతి ఇమే పఞ్చ అనియతా. ఇమే పన కదాచి ఉప్పజ్జన్తి.

ఇమేసు పన కరుణాముదితావసేన భావనాకాలే కరుణాపుబ్బభాగో వా ముదితాపుబ్బభాగో వా ఏతా ఉప్పజ్జన్తి, న పనేకతో ఉప్పజ్జన్తి. యదా పన ఇమినా చిత్తేన మిచ్ఛాకమ్మన్తాదీహి విరమతి, తదా సమ్మాకమ్మన్తాదీని పరిపూరేన్తి, ఏకా విరతి ఉప్పజ్జతి, కరుణాముదితాహి సహ, అఞ్ఞమఞ్ఞేన చ న ఉప్పజ్జన్తి. తస్మా ఏతేసు ఏకేన సహ చతుత్తింసేవ ధమ్మా హోన్తి.

౬౮. ఆదినా పుఞ్ఞచిత్తేన, తేత్తింస నియతా మతా;
కరుణాముదితేకేన, చతుత్తింస భవన్తి తే.

౬౯. కస్మా పనేత్థ మేత్తా చ, ఉపేక్ఖా చ న ఉద్ధటా;
యేవాపనకధమ్మేసు, ధమ్మరాజేన సత్థునా.

౭౦. అబ్యాపాదేన మేత్తాపి, తత్రమజ్ఝత్తతాయ చ;
ఉపేక్ఖా గహితా యస్మా, తస్మా న గహితా ఉభో.

౭౧. కస్మా యేవాపనా ధమ్మా, బుద్ధేనాదిచ్చబన్ధునా;
సరూపేనేవ సబ్బేతే, పాళియం న చ ఉద్ధటా.

౭౨. యస్మా అనియతా కేచి, యస్మా రాసిం భజన్తి న;

యస్మా చ దుబ్బలా కేచి, తస్మా వుత్తా న పాళియం.

౨౩. ఛన్దాధిమోక్ఖముదితా మనసి చ కారో,
మజ్ఝత్తతా చ కరుణా విరతిత్తయం చ;
పుఞ్ఞేసు తేన నియతానియతా చ సబ్బే,
యేవాపనా మునివరేన న చేవ వుత్తా.

౨౪. కస్మా పనేత్థ ఫస్సోవ, పఠమం సముదీరితో;
పఠమాభినిపాతత్తా, చిత్తస్సారమ్మణే కిర.

౨౫. ఫుసిత్వా పన ఫస్సేన, వేదనాయ చ వేదయే;
సఞ్జానాతి చ సఞ్ఞాయ, చేతనాయ చ చేతయే.

౨౬. బలవపచ్చయత్తా చ, సహజాతానమేవ హి;
ఫస్సోవ పఠమం వుత్తో, తస్మా ఇధ మహేసినా.

౨౭. అకారణమిదం సబ్బం, చిత్తానం తు సహేవ చ;
ఏకుప్పాదాదిభావేన, చిత్తజానం పవత్తితో.

౨౮. అయం తు పఠముప్పన్నో, అయం పచ్ఛాతి నత్థిదం;
బలవపచ్చయత్తేపి, కారణఞ్చ న దిస్సతి.

౨౯. దేసనాక్కమతో చేవ, పఠమం సముదీరితో;
ఇచ్చేవం పన విఞ్ఞేయ్యం, విఞ్ఞునా న విసేసతో.

౩౦. న చ పరియేసితబ్బోయం, తస్మా పుబ్బాపరక్కమో;
వచనత్థలక్ఖణాదీహి, ధమ్మా ఏవ విజానతా.

యస్మా పన ఇమే ధమ్మా వచనత్థలక్ఖణాదీహి వుచ్చమానా పాకటా హోన్తి సువిఞ్ఞేయ్యావ, తస్మా తేసం వచనత్థలక్ఖణాదీని పవక్ఖామి. సేయ్యథిదం – ఫుసతీతి **ఫస్సో**. స్వాయం ఫుసనలక్ఖణో, సఙ్ఘట్టనరసో, సన్నిపాతపచ్చుపట్ఠానో, ఫలట్ఠేన వేదనాపచ్చుపట్ఠానో వా, ఆపాథగతవిసయపదట్ఠానో. అయం హి అరూపధమ్మోపి సమానో ఆరమ్మణేసు ఫుసనాకారేనేవ పవత్తతి, సో ద్విన్నం మేణ్డానం సన్నిపాతో వియ దట్ఠబ్బో.

సున్దరం మనోతి సుమనో, సుమనస్స భావో సోమనస్సం, సోమనస్సమేవ వేదనా **సోమనస్సవేదనా**. సా వేదయితలక్ఖణా, ఇట్ఠాకారానుభవనరసా రాజా వియ సుభోజనరసం, చేతసికఅస్సాదపచ్చుపట్ఠానా, పస్సద్ధిపదట్ఠానా.

నీలాదిభేదం ఆరమ్మణం సఞ్జానాతీతి **సఞ్ఞా**. సా సఞ్జాననలక్ఖణా, పచ్చాభిఞ్ఞాణకరణరసా వడ్ఢకిస్స అభిఞ్ఞాణకరణమివ, యథాగహితనిమిత్తవసేన అభినివేసకరణపచ్చుపట్ఠానా, యథోపట్ఠితవిసయపదట్ఠానా.

చేతయతీతి **చేతనా**. సద్ధిం అత్తనా సమ్పయుత్తధమ్మే ఆరమ్మణే అభిసన్దహతీతి అత్థో. సా చేతయితలక్ఖణా, ఆయూహనరసా, సంవిదహనపచ్చుపట్ఠానా సకకిచ్చపరకిచ్చసాధకా జేట్ఠసిస్సమహావడ్ఢకిఆదయో వియ.

వితక్కేతీతి **వితక్కో**. వితక్కనం వా **వితక్కో**. స్వాయం ఆరమ్మణే చిత్తస్స అభినిరోపనలక్ఖణో, ఆహననపరియాహననరసో, ఆరమ్మణే చిత్తస్స ఆనయనపచ్చుపట్ఠానో.

ఆరమ్మణే తేన చిత్తం విచరతీతి **విచారో**. విచరణం వా **విచారో**. అనుసఞ్చరణన్తి వుత్తం హోతి. స్వాయం ఆరమ్మణానుమజ్జనలక్ఖణో, తత్థ సహజాతానుయోజనరసో, చిత్తస్స అనుపబన్ధపచ్చుపట్ఠానో.

పినయతీతి **పీతి**. సా సమ్పియాయనలక్ఖణా, కాయచిత్తపీణనరసా, ఫరణరసా వా, ఓదగ్యపచ్చుపట్ఠానా.

చిత్తస్స ఏకగ్గభావో **చిత్తేకగ్గతా**. సమాధిస్సేతం నామం. సో అవిసారలక్ఖణో, అవిక్ఖేపలక్ఖణో వా, సహజాతానం సమ్పిణ్డనరసో న్హానియచుణ్ణానం ఉదకం వియ, ఉపసమపచ్చుపట్ఠానో, విసేసతో సుఖపదట్ఠానో.

సద్దహన్తి ఏతాయ, సయం వా సద్దహతి, సద్దహనమత్తమేవ వా ఏసాతి **సద్ధా**. సా పనేసా సద్దహనలక్ఖణా, పసాదనరసా ఉదకప్పసాదకమణి వియ, అకాలుసియపచ్చుపట్ఠానా, సద్ధేయ్యవత్థుపదట్ఠానా.

సరన్తి ఏతాయ, సయం వా సరతి, సరణమత్తమేవ వా ఏసాతి **సతి**. సా అపిలాపనలక్ఖణా, అసమ్మోసరసా, ఆరక్ఖపచ్చుపట్ఠానా, థిరసఞ్ఞాపదట్ఠానా.

వీరభావో **వీరియం**. వీరానం వా కమ్మం **వీరియం**. తం పనేతం ఉస్సాహనలక్ఖణం, సహజాతానం ఉపత్థమ్భనరసం, అసంసీదనభావపచ్చుపట్ఠానం, సంవేగపదట్ఠానం.

పజానాతీతి **పఞ్ఞా**. సా పనేసా విజాననలక్ఖణా, విసయోభాసనరసా పదీపో వియ, అసమ్మోహపచ్చుపట్ఠానా అరఞ్ఞగతసుదేసకో వియ.

జీవన్తి తేన తంసమ్పయుత్తధమ్మాతి **జీవితం**. తం పన అత్తనా అవినిబ్భుత్తానం ధమ్మానం అనుపాలనలక్ఖణం, తేసం పవత్తనరసం, తేసంయేవ ఠపనపచ్చుపట్ఠానం, యాపయితబ్బధమ్మపదట్ఠానం. సన్తేపి చ తేసం అనుపాలనలక్ఖణాదిమ్హి విధానే అత్థిక్ఖణేయేవ తం తే ధమ్మే అనుపాలేతి ఉదకం వియ ఉప్పలాదీని, యథాసకం పచ్చయుప్పన్నేపి చ ధమ్మే అనుపాలేతి ధాతి వియ కుమారం, సయంపవత్తితధమ్మసమ్బన్ధేనేవ పవత్తతి నియామకో వియ, న భఙ్గతో ఉద్ధం పవత్తయతి అత్తనో చ పవత్తయితబ్బానఞ్చ అభావా, న భఙ్గక్ఖణే ఠపేతి సయం భిజ్జమానత్తా ఖీయమానో వియ వత్తిస్నేహోవ పదీపసిఖన్తి.

న లుబ్భన్తి తేన, సయం వా న లుబ్భతి, అలుబ్భనమత్తమేవ వా తన్తి **అలోభో**. సో ఆరమ్మణే చిత్తస్స అలగ్గభావలక్ఖణో కమలదలే జలబిన్దు వియ, అపరిగ్గహరసో ముత్తభిక్ఖు వియ, అనల్లీనభావపచ్చుపట్ఠానో అసుచిమ్హి

పతితపురిసో వియ.

న దుస్సన్తి తేన, సయం వా న దుస్సతి, అదుస్సనమత్తమేవ వా తన్తి **అదోసో**. సో అచణ్డిక్కలక్ఖణో, అవిరోధలక్ఖణో వా అనుకూలమిత్తో వియ, ఆఘాతవినయనరసో, పరిళాహవినయనరసో వా చన్దనం వియ, సోమ్మభావపచ్చుపట్ఠానో పుణ్ణచన్దో వియ.

కాయదుచ్చరితాదీహి హిరీయతీతి **హిరీ**. లజ్జాయేతం అధివచనం. తేహియేవ ఓత్తప్పతీతి **ఓత్తప్పం**. పాపతో ఉబ్బేగస్సేతం అధివచనం. తత్థ పాపతో జిగుచ్ఛనలక్ఖణా హిరీ, ఓత్తాసలక్ఖణం ఓత్తప్పం. ఉభోపి పాపానం అకరణరసా, పాపతో సఙ్కోచనపచ్చుపట్ఠానా, అత్తగారవపరగారవపదట్ఠానా. ఇమే ధమ్మా లోకపాలాతి దట్ఠబ్బా.

కాయపస్సమ్భనం **కాయపస్సద్ధి**. చిత్తపస్సమ్భనం **చిత్తపస్సద్ధి. కాయో**తి చేత్థ వేదనాదయో తయో ఖన్ధా. ఉభోపి పనేతా ఏకతో హుత్వా కాయచిత్తదరథవూపసమలక్ఖణా , కాయచిత్తదరథనిమ్మద్దనరసా, కాయచిత్తానం అపరిప్ఫన్దనసీతిభావపచ్చుపట్ఠానా, కాయచిత్తపదట్ఠానా, కాయచిత్తానం అవూపసమతాఉద్ధచ్చాదికిలేసప్పటిపక్ఖభూతాతి వేదితబ్బా.

కాయలహుభావో **కాయలహుతా**. చిత్తలహుభావో **చిత్తలహుతా**. కాయచిత్తానం గరుభావవూపసమలక్ఖణా, కాయచిత్తగరుభావనిమ్మద్దనరసా, కాయచిత్తానం అదన్ధతాపచ్చుపట్ఠానా, కాయచిత్తపదట్ఠానా, కాయచిత్తానం గరుభావకరథినమిద్ధాదికిలేసప్పటిపక్ఖభూతాతి వేదితబ్బా.

కాయముదుభావో **కాయముదుతా**. చిత్తముదుభావో **చిత్తముదుతా**. కాయచిత్తానం థద్ధభావవూపసమలక్ఖణా, కాయచిత్తానం థద్ధభావనిమ్మద్దనరసా, అప్పటిఘాతపచ్చుపట్ఠానా, కాయచిత్తపదట్ఠానా, కాయచిత్తానం థద్ధభావకరదిట్ఠిమానాదికిలేసప్పటిపక్ఖభూతాతి వేదితబ్బా.

కాయకమ్మఞ్ఞభావో **కాయకమ్మఞ్ఞతా**. చిత్తకమ్మఞ్ఞభావో **చిత్తకమ్మఞ్ఞతా**. కాయచిత్తానం అకమ్మఞ్ఞభావవూపసమలక్ఖణా, కాయచిత్తానం అకమ్మఞ్ఞభావనిమ్మద్దనరసా, కాయచిత్తానం ఆరమ్మణకరణసమ్పత్తిపచ్చుపట్ఠానా, కాయచిత్తపదట్ఠానం, కాయచిత్తానం అకమ్మఞ్ఞభావకరఅవసేసనీవరణాదికిలేసప్పటిపక్ఖభూతాతి వేదితబ్బా.

కాయపాగుఞ్ఞభావో **కాయపాగుఞ్ఞతా**. చిత్తపాగుఞ్ఞభావో **చిత్తపాగుఞ్ఞతా**. కాయచిత్తానం అగేలఞ్ఞభావలక్ఖణా, కాయచిత్తానం గేలఞ్ఞనిమ్మద్దనరసా, నిరాదీనవపచ్చుపట్ఠానా, కాయచిత్తపదట్ఠానా, కాయచిత్తానం గేలఞ్ఞభావకరఅస్సద్ధాదికిలేసప్పటిపక్ఖభూతాతి దట్ఠబ్బా.

కాయస్స ఉజుకభావో **కాయుజుకతా**. చిత్తస్స ఉజుకభావో **చిత్తుజుకతా**. కాయచిత్తానం అకుటిలభావలక్ఖణా, కాయచిత్తానం అజ్జవలక్ఖణా వా, కాయచిత్తానం కుటిలభావనిమ్మద్దనరసా, అజిమ్హతాపచ్చుపట్ఠానా, కాయచిత్తపదట్ఠానా, కాయచిత్తానం కుటిలభావకరమాయాసాఠేయ్యాదికిలేసప్పటిపక్ఖభూతాతి దట్ఠబ్బా.

ఛన్దోతి కత్తుకమ్యతాయేతం అధివచనం. తస్మా సో కత్తుకమ్యతాలక్ఖణో ఛన్దో, ఆరమ్మణపరియేసనరసో, ఆరమ్మణేన అత్థికతాపచ్చుపట్ఠానో, తదేవస్స పదట్ఠానో.

అధిముచ్చనం **అధిమోక్ఖో**. సో సన్నిట్ఠానలక్ఖణో, అసంసప్పనరసో, నిచ్ఛయపచ్చుపట్ఠానో, సన్నిట్ఠేయ్యధమ్మపదట్ఠానో, ఆరమ్మణే నిచ్చలభావేన ఇన్దఖీలో వియ దట్ఠబ్బో.

తేసు తేసు ధమ్మేసు మజ్ఝత్తభావో **తత్రమజ్ఝత్తతా**. సా చిత్తచేతసికానం సమవాహితలక్ఖణా, ఊనాధికతానివారణరసా, పక్ఖపాతుపచ్ఛేదనరసా వా, మజ్ఝత్తభావపచ్చుపట్ఠానా.

కిరియా కారో, మనస్మిం కారో **మనసికారో**. పురిమమనతో విసదిసం మనం కరోతీతి చ **మనసికారో**.

స్వాయం ఆరమ్మణపటిపాదకో, వీథిపటిపాదకో, జవనపటిపాదకోతి తిప్పకారో. తత్థ **ఆరమ్మణపటిపాదకో** మనస్మిం కారో మనసికారో. సో సారణలక్ఖణో, సమ్పయుత్తానం ఆరమ్మణే సంయోజనరసో, ఆరమ్మణాభిముఖభావపచ్చుపట్ఠానో, ఆరమ్మణపదట్ఠానో, సఙ్ఖారక్ఖన్ధపరియాపన్నో ఆరమ్మణపటిపాదకత్తేన సమ్పయుత్తానం సారథీ వియ దట్ఠబ్బో. **వీథిపటిపాదకో**తి పఞ్చద్వారావజ్జనస్సేతం అధివచనం, **జవనపటిపాదకో**తి మనోద్వారావజ్జనస్సేతం అధివచనం, న తే ఇధ అధిప్పేతా.

కరుణాతి పరదుక్ఖే సతి సాధూనం హదయకమ్పనం కరోతీతి **కరుణా,** కినాతి వినాసేతి వా పరదుక్ఖన్తి **కరుణా**. సా పరదుక్ఖాపనయనాకారప్పవత్తిలక్ఖణా, పరదుక్ఖాసహనరసా, అవిహింసాపచ్చుపట్ఠానా, దుక్ఖాభిభూతానం అనాథభావదస్సనపదట్ఠానా.

మోదన్తి తాయ, సయం వా మోదతీతి **ముదితా**. సా పమోదనలక్ఖణా, అనిస్సాయనరసా, అరతివిఘాతపచ్చుపట్ఠానా, సత్తానం సమ్పత్తిదస్సనపదట్ఠానా. కేచి పన మేత్తుపేక్ఖాయోపి అనియతే ఇచ్ఛన్తి, తం న గహేతబ్బం. అత్థతో హి అదోసో ఏవ మేత్తా, తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాయేవ ఉపేక్ఖాతి.

కాయదుచ్చరితతో విరతి **కాయదుచ్చరితవిరతి**. ఏసేవ నయో సేసేసుపి ద్వీసు. లక్ఖణాదితో పన ఏతా తిస్సోపి విరతియో కాయదుచ్చరితాదివత్థూనం అవీతిక్కమలక్ఖణా, కాయదుచ్చరితాదివత్థుతో సఙ్కోచనరసా, అకిరియపచ్చుపట్ఠానా, సద్ధాహిరిఓత్తప్పఅప్పిచ్ఛతాదిగుణపదట్ఠానా. కేచి పన ఇమాసు ఏకేకం నియతం విరతిం ఇచ్ఛన్తి. ఏవం కామావచరపఠమమహాకుసలచిత్తేన ఇమే తేత్తింస వా చతుత్తింస వా ధమ్మా సమ్పయోగం గచ్ఛన్తీతి వేదితబ్బా.

యథా చ పఠమేన, ఏవం దుతియచిత్తేనాపి. ససఙ్ఖారభావమత్తమేవ హి ఏత్థ విసేసో. పున తతియేన ఞాణవిప్పయోగతో ఠపేత్వా అమోహం అవసేసా ద్వత్తింస వా తేత్తింస వా వేదితబ్బా. తథా చతుత్థేనాపి ససఙ్ఖారభావమత్తమేవ విసేసో, పఠమే వుత్తేసు పన ఠపేత్వా పీతిం అవసేసా పఞ్చమేన సమ్పయోగం గచ్ఛన్తి. సోమనస్సట్ఠానే చేత్థ ఉపేక్ఖావేదనా పవిట్ఠా. సా పన ఇట్ఠానిట్ఠవిపరీతానుభవనలక్ఖణా, పక్ఖపాతుపచ్ఛేదనరసా. యథా చ పఞ్చమేన, ఏవం ఛట్ఠేనాపి. ససఙ్ఖారమత్తమేవ హోతి విసేసో. సత్తమేన పన ఠపేత్వా పఞ్ఞం అవసేసా ఏకతింస వా ద్వత్తింస వా ధమ్మా హోన్తి, తథా అట్ఠమేనాపి. ససఙ్ఖారమత్తమేవ విసేసో. ఏవం తావ కామావచరకుసలచేతసికా వేదితబ్బా.

౮౧. ఉపేక్ఖాయుత్తచిత్తేసు, న దుక్ఖసుఖపీతియో;

జాయన్తేవ విసుం పఞ్చ, కరుణాముదితాదయో.

అవసేసేసు పన రూపావచరచిత్తసమ్పయుత్తా **రూపావచరా,** తత్థ పఠమచిత్తసమ్పయుత్తా తావ కామావచరపఠమచిత్తే వుత్తేసు ఠపేత్వా విరతిత్తయం అవసేసా వేదితబ్బా. విరతియో పన కామావచరకుసలలోకుత్తరేస్వేవ ఉప్పజ్జన్తి, న అఞ్ఞేసు. దుతియేన వితక్కవజ్జా ద్వత్తింస వా తేత్తింస వా. తతియేన విచారవజ్జా ఏకతింస వా ద్వత్తింస వా. చతుత్థేన తతో పీతివజ్జా తింస వా ఏకతింస వా. పఞ్చమేన తతో కరుణాముదితావజ్జా తింస హోన్తి, సోమనస్సట్ఠానే ఉపేక్ఖా పవిట్ఠా. ఏవం రూపావచరకుసలచేతసికా వేదితబ్బా.

అరూపావచరచిత్తసమ్పయుత్తా **అరూపావచరా,** తే పన రూపావచరపఞ్చమే వుత్తనయేన వేదితబ్బా. అరూపావచరభావోవేత్థ విసేసో.

లోకుత్తరచిత్తసమ్పయుత్తా **లోకుత్తరా,** తే పన పఠమజ్ఝానికే మగ్గచిత్తే పఠమరూపావచరచిత్తే వుత్తనయేన దుతియజ్ఝానికాదిభేదేపి మగ్గచిత్తే దుతియరూపావచరచిత్తాదీసు వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా. కరుణాముదితానమభావో చ నియతవిరతిభావో చ లోకుత్తరభావో చేత్థ విసేసో. ఏవం తావ కుసలచిత్తసమ్పయుత్తచేతసికా వేదితబ్బా.

అకుసలా పన **చేతసికా** భూమితో ఏకవిధా కామావచరాయేవ, తేసు లోభమూలపఠమాకుసలచిత్తసమ్పయుత్తా తావ నియతా సరూపేనాగతా పన్నరస, యేవాపనకా నియతా చత్తారోతి ఏకూనవీసతి హోన్తి. అనియతా ఛ యేవాపనకాతి సబ్బే పఞ్చవీసతి హోన్తి. సేయ్యథిదం – ఫస్సో సోమనస్సవేదనా సఞ్ఞా చేతనా వితక్కో విచారో పీతి చిత్తస్సేకగ్గతా వీరియం జీవితం అహిరికం అనోత్తప్పం లోభో మోహో మిచ్ఛాదిట్ఠీతి ఇమే సరూపేనాగతా పన్నరస, ఛన్దో అధిమోక్ఖో ఉద్ధచ్చం మనసికారోతి ఇమే చత్తారో నియతయేవాపనకా, ఇమే పన పటిపాటియా దససు చిత్తేసు నియతా హోన్తి, మానో ఇస్సా మచ్ఛరియం కుక్కుచ్చం థినమిద్ధన్తి ఇమే ఛయేవ అనియతయేవాపనకా.

౮౨. ఏవం యేవాపనా సబ్బే, నియతానియతా దస;

నిద్దిట్ఠా పాపచిత్తేసు, హతపాపేన తాదినా.

తత్థ **ఫస్సో**తి అకుసలచిత్తసహజాతో ఫస్సో. ఏస నయో సేసేసుపి. న హిరీయతీతి అహిరికో, అహిరికస్స భావో **అహిరికం**. కాయదుచ్చరితాదీహి ఓత్తప్పతీతి ఓత్తప్పం, న ఓత్తప్పం **అనోత్తప్పం**. తత్థ కాయదుచ్చరితాదీహి అజిగుచ్ఛనలక్ఖణం, అలజ్జాలక్ఖణం వా అహిరికం, అనోత్తప్పం తేహేవ అసారజ్జనలక్ఖణం, అనుత్తాసలక్ఖణం వా.

లుబ్భన్తి తేన, సయం వా లుబ్భతి, లుబ్భనమత్తమేవ వా తన్తి **లోభో**. సో ఆరమ్మణగహణలక్ఖణో మక్కటాలేపో వియ, అభిసఙ్గరసో తత్తకపాలే పక్ఖిత్తమంసపేసి వియ, అపరిచ్చాగపచ్చుపట్ఠానో తేలఞ్జనరాగో వియ, సంయోజనియేసు ధమ్మేసు అస్సాదదస్సనపదట్ఠానో.

ముయ్హన్తి తేన, సయం వా ముయ్హతి, ముయ్హనమత్తమేవ వా తన్తి **మోహో**. సో చిత్తస్స అన్ధభావలక్ఖణో, అఞ్ఞాణలక్ఖణో వా, అసమ్పటివేధరసో, ఆరమ్మణసభావచ్ఛాదనరసో వా, అన్ధకారపచ్చుపట్ఠానో, అయోనిసోమనసికారపదట్ఠానో.

మిచ్ఛా పస్సన్తి తాయ, సయం వా మిచ్ఛా పస్సతి, మిచ్ఛాదస్సనమత్తమేవ వా ఏసాతి **మిచ్ఛాదిట్ఠి**. సా అయోనిసోఅభినివేసలక్ఖణా, పరామాసరసా, మిచ్ఛాభినివేసపచ్చుపట్ఠానా, అరియానం అదస్సనకామతాదిపదట్ఠానా.

ఉద్ధతభావో **ఉద్ధచ్చం**. తం అవూపసమలక్ఖణం వాతాభిఘాతచలజలం వియ, అనవట్ఠానరసం వాతాభిఘాతచలధజపటాకా వియ, భన్తత్తపచ్చుపట్ఠానం పాసాణాభిఘాతసముద్ధతభస్మం వియ, అయోనిసోమనసికారపదట్ఠానం.

మఞ్ఞతీతి **మానో**. సో ఉణ్ణతిలక్ఖణో, సమ్పగ్గహణరసో, కేతుకమ్యతాపచ్చుపట్ఠానో, దిట్ఠివిప్పయుత్తలోభపదట్ఠానో.

ఇస్సతీతి **ఇస్సా**. సా పరసమ్పత్తీనం ఉసూయనలక్ఖణా, తత్థేవ అనభిరతిరసా, తతో విముఖభావపచ్చుపట్ఠానా, పరసమ్పత్తిపదట్ఠానా.

మచ్ఛరభావో **మచ్ఛరియం**. తం అత్తనో సమ్పత్తీనం నిగుహణలక్ఖణం, తాసంయేవ పరేహి సాధారణభావఅక్ఖమనరసం, సఙ్కోచనపచ్చుపట్ఠానం, అత్తసమ్పత్తిపదట్ఠానం.

కుచ్ఛితం కతం కుకతం, తస్స భావో **కుక్కుచ్చం**. తం పచ్ఛానుతాపలక్ఖణం, కతాకతానుసోచనరసం, విప్పటిసారపచ్చుపట్ఠానం, కతాకతపదట్ఠానం.

థినతా **థినం**. మిద్ధతా **మిద్ధం**. అనుస్సాహనసంసీదనతా, అసత్తివిఘాతో చాతి అత్థో. థినఞ్చ మిద్ధఞ్చ థినమిద్ధం. తత్థ థినం అనుస్సాహనలక్ఖణం, వీరియవినోదనరసం, సంసీదనభావపచ్చుపట్ఠానం. మిద్ధం అకమ్మఞ్ఞతాలక్ఖణం, ఓనహనరసం, లీనతాపచ్చుపట్ఠానం, ఉభయమ్పి అయోనిసోమనసికారపదట్ఠానం. సేసా కుసలే వుత్తనయేన వేదితబ్బా.

ఏత్థ పన వితక్కవీరియసమాధీనం మిచ్ఛాసఙ్కప్పమిచ్ఛావాయామమిచ్ఛాసమాధయో విసేసకా. ఇతి ఇమే ఏకూనవీసతి చేతసికా పఠమాకుసలచిత్తేన సమ్పయోగం గచ్ఛన్తీతి వేదితబ్బా. యథా చ పఠమేన, ఏవం దుతియేనాపి. ససఙ్ఖారభావో చేత్థ థినమిద్ధస్స నియతభావో చ విసేసో. తతియేన పఠమే వుత్తేసు ఠపేత్వా దిట్ఠిం సేసా అట్ఠారస వేదితబ్బా. మానో పనేత్థ అనియతో హోతి, దిట్ఠియా సహ న ఉప్పజ్జతీతి. చతుత్థేన దుతియే వుత్తేసు ఠపేత్వా దిట్ఠిం అవసేసా వేదితబ్బా. ఏత్థాపి చ మానో అనియతో హోతి. పఞ్చమేన పఠమే వుత్తేసు ఠపేత్వా పీతిం అవసేసా సమ్పయోగం గచ్ఛన్తీతి. సోమనస్సట్ఠానే పనేత్థ ఉపేక్ఖా పవిట్ఠా. ఛట్ఠేనాపి పఞ్చమే వుత్తసదిసా ఏవ. ససఙ్ఖారతా , థినమిద్ధస్స నియతభావో చ విసేసో. సత్తమేన పఞ్చమే వుత్తేసు ఠపేత్వా దిట్ఠిం అవసేసా వేదితబ్బా. మానో పనేత్థ అనియతో. అట్ఠమేన ఛట్ఠే వుత్తేసు ఠపేత్వా దిట్ఠిం అవసేసా వేదితబ్బా. ఏత్థాపి మానో అనియతో హోతి. ఏవం **లోభమూలచేతసికా** వేదితబ్బా.

దోమనస్ససహగతేసు పటిఘసమ్పయుత్తేసు దోసమూలేసు ద్వీసు పఠమేన అసఙ్ఖారికేన సమ్పయుత్తా నియతా సరూపేనాగతా తేరస. సేయ్యథిదం – ఫస్సో దోమనస్సవేదనా సఞ్ఞా చేతనా చిత్తేకగ్గతా వితక్కో విచారో వీరియం జీవితం అహిరికం అనోత్తప్పం దోసో మోహో చేతి ఇమే తేరస ధమ్మా ఛన్దాదీహి చతూహి నియతయేవాపనకేహి సత్తరస హోన్తి ఇస్సామచ్ఛరియకుక్కుచ్చేసు అనియతేసు తీసు ఏకేన సహ అట్ఠారస హోన్తి, ఏతేపి తయో న ఏకతో ఉప్పజ్జన్తి.

తత్థ దుట్ఠు మనోతి దుమనో, దుమనస్స భావో దోమనస్సం, దోమనస్సవేదనాయేతం అధివచనం. తేన సహగతం దోమనస్ససహగతం. తం అనిట్ఠారమ్మణానుభవనలక్ఖణం, అనిట్ఠాకారసమ్భోగరసం, చేతసికాబాధపచ్చుపట్ఠానం, ఏకన్తేనేవ హదయవత్థుపదట్ఠానం.

దుస్సన్తి తేన, సయం వా దుస్సతి, దుస్సనమత్తమేవ వా తన్తి **దోసో**. సో చణ్డిక్కలక్ఖణో పహతాసీవిసో వియ, విసప్పనరసో విసనిపాతో వియ, అత్తనో నిస్సయదహనరసో వా దావగ్గి వియ, దుస్సనపచ్చుపట్ఠానో లద్ధోకాసో వియ సపత్తో, ఆఘాతవత్థుపదట్ఠానో. అవసేసా హేట్ఠా వుత్తప్పకారావ. ఇతి ఇమే సత్తరస వా అట్ఠారస వా నవమేన సమ్పయోగం గచ్ఛన్తీతి వేదితబ్బా. యథా చ నవమేన, ఏవం దసమేనాపి. ససఙ్ఖారతా, పనేత్థ థినమిద్ధసమ్భవో చ విసేసో.

ద్వీసు పన మోహమూలేసు విచికిచ్ఛాసమ్పయుత్తేన ఏకాదసమేన సమ్పయుత్తా తావ ఫస్సో ఉపేక్ఖావేదనా సఞ్ఞా చేతనా వితక్కో విచారో వీరియం జీవితం చిత్తట్ఠితి అహిరికం అనోత్తప్పం మోహో విచికిచ్ఛాతి సరూపేనాగతా తేరస, ఉద్ధచ్చం మనసికారోతి ద్వే యేవాపనకా నియతా. తేహి సద్ధిం పన్నరస హోన్తి.

తత్థ పవత్తట్ఠితిమత్తా ఏకగ్గతా. విగతా చికిచ్ఛాతి **విచికిచ్ఛా**. సభావం విచినన్తో ఏతాయ కిచ్ఛతి కిలమతీతి **విచికిచ్ఛా**. సా సంసయలక్ఖణా, కమ్పనరసా, అనిచ్ఛయపచ్చుపట్ఠానా, అయోనిసోమనసికారపదట్ఠానా. సేసా వుత్తనయా ఏవ.

ద్వాదసమేన ఉద్ధచ్చసమ్పయుత్తేన సమ్పయుత్తా సరూపేనాగతా విచికిచ్ఛాసహగతే వుత్తేసు విచికిచ్ఛాహీనా ఉద్ధచ్చం సరూపేన ఆగతం, తస్మా తేరసేవ హోన్తి. విచికిచ్ఛాయ అభావేన పనేత్థ అధిమోక్ఖో ఉప్పజ్జతి, తేన సద్ధిం చుద్దస హోన్తి. అధిమోక్ఖసమ్భవతో సమాధి బలవా హోతి, అధిమోక్ఖమనసికారా ద్వే యేవాపనకా, తేహి సహ పన్నరసేవ హోన్తి. ఏవం తావ అకుసలచేతసికా వేదితబ్బా.

ఇదాని **అబ్యాకతా** వుచ్చన్తి, అబ్యాకతా పన దువిధా విపాకకిరియభేదతో. తత్థ **విపాకా** కుసలా వియ భూమివసేన చతుబ్బిధా కామావచరం రూపావచరం అరూపావచరం లోకుత్తరఞ్చేతి. తత్థ కామావచరవిపాకా సహేతుకాహేతుకవసేన దువిధా. తత్థ సహేతుకవిపాకసమ్పయుత్తా **సహేతుకా**. తే సహేతుకకామావచరకుసలసమ్పయుత్తసదిసా. యా పన కరుణాముదితా అనియతా, తా సత్తారమ్మణత్తా విపాకేసు నుప్పజ్జన్తి. కామావచరవిపాకానం ఏకన్తపరిత్తారమ్మణత్తా విరతియో పనేత్థ ఏకన్తకుసలత్తా న లబ్భన్తి. **విభఙ్గే** "పఞ్చ సిక్ఖాపదా కుసలాయేవా"తి హి వుత్తం. ఏవం కామావచరసహేతుకవిపాకచేతసికా వేదితబ్బా.

౮౩. తేత్తింసాదిద్వయే ధమ్మా, ద్వత్తింసేవ తతో పరే;
బాత్తింస పఞ్చమే ఛట్ఠే, ఏకతింస తతో పరే.

అహేతుకచిత్తసమ్పయుత్తా పన **అహేతుకా**. తేసు చక్ఖువిఞ్ఞాణసమ్పయుత్తా తావ ఫస్సో ఉపేక్ఖావేదనా సఞ్ఞా చేతనా జీవితం చిత్తట్ఠితీతి సరూపేనాగతా ఛ, మనసికారేన చ సత్త హోన్తి. సోతఘానజివ్హాకాయవిఞ్ఞాణసమ్పయుత్తాపి సత్త సత్తేవ చేతసికా. తత్థ కాయవిఞ్ఞాణసమ్పయుత్తేసు పన ఉపేక్ఖాఠానే సుఖవేదనా పవిట్ఠా. సా కాయికసాతలక్ఖణా, పీణనరసా, సేసా వుత్తనయా ఏవ.

౮౪. ఇట్ఠారమ్మణయోగస్మిం, చక్ఖువిఞ్ఞాణకాదిసు;
సతి కస్మా ఉపేక్ఖావ, వుత్తా చతూసు సత్థునా.

౮౫. ఉపాదాయ చ రూపేన, ఉపాదారూపకే పన;
సఙ్ఘట్టనానిఘంసస్స, దుబ్బలత్తాతి దీపయే.

౮౬. పసాదం పనతిక్కమ్మ, కూటంవ పిచుపిణ్డకం;
భూతరూపేన భూతానం, ఘట్టనాయ సుఖాదికం.

తస్మా కాయవిఞ్ఞాణం సుఖాదిసమ్పయుత్తన్తి వేదితబ్బం. మనోధాతునా సమ్పయుత్తా సరూపేనాగతా చక్ఖువిఞ్ఞాణేన సద్ధిం వుత్తా ఛ, వితక్కవిచారేహి సహ అట్ఠ, అధిమోక్ఖమనసికారేహి ద్వీహి యేవాపనకేహి దస ధమ్మా హోన్తి. తథా మనోవిఞ్ఞాణధాతుఉపేక్ఖాసహగతేన. సోమనస్ససహగతేన పీతిఅధికా వేదనాపరివత్తనఞ్చ నానత్తం. తస్మావేత్థ ఏకాదస ధమ్మా హోన్తి. ఏవం అహేతుకాపి కామావచరవిపాకచేతసికా వేదితబ్బా.

రూపావచరవిపాకచిత్తసమ్పయుత్తా పన **రూపావచరా**. అరూపావచరవిపాకచిత్తసమ్పయుత్తా **అరూపావచరా**. తే సబ్బేపి అత్తనో అత్తనో కుసలచిత్తసమ్పయుత్తచేతసికేహి సదిసాయేవాతి.

లోకుత్తరవిపాకచిత్తసమ్పయుత్తా **లోకుత్తరా**. తే సబ్బే తేసంయేవ లోకుత్తరవిపాకచిత్తానం సదిసా కుసలచిత్తసమ్పయుత్తేహి చేతసికేహి సదిసా. ఏవం రూపావచరారూపావచరలోకుత్తరవిపాకచేతసికా వేదితబ్బా.

అకుసలవిపాకచిత్తసమ్పయుత్తా పన **అకుసలవిపాకచేతసికా** నామ. తే పన కుసలవిపాకాహేతుకచిత్తేసు చక్ఖువిఞ్ఞాణాదీసు వుత్తచేతసికసదిసా. ఏత్థ పన కాయవిఞ్ఞాణే దుక్ఖవేదనా పవిట్ఠా. సా కాయికాబాధలక్ఖణా. సేసా వుత్తనయాయేవాతి. ఏవం ఛత్తింస విపాకచిత్తసమ్పయుత్తచేతసికా వేదితబ్బా.

కిరియాబ్యాకతా చ చేతసికా భూమితో తివిధా హోన్తి కామావచరా రూపావచరా అరూపావచరాతి. తత్థ **కామావచరా** సహేతుకాహేతుకతో దువిధా హోన్తి. తేసు సహేతుకకిరియచిత్తసమ్పయుత్తా **సహేతుకా,** తే పన అట్ఠహి కామావచరకుసలచిత్తసమ్పయుత్తేహి సమానా ఠపేత్వా విరతిత్తయం అనియతయేవాపనకేసు కరుణాముదితాయేవ ఉప్పజ్జన్తి. అహేతుకకిరియచిత్తసమ్పయుత్తా **అహేతుకా,** తే కుసలవిపాకాహేతుకమనోధాతుమనోవిఞ్ఞాణధాతుచిత్తసమ్పయుత్తేహి సమానా. మనోవిఞ్ఞాణధాతుద్వయే పన వీరియిన్ద్రియం అధికం. వీరియిన్ద్రియసమ్భవతో పనేత్థ బలప్పత్తో సమాధి హోతి. హసితుప్పాదచిత్తేన సమ్పయుత్తా ద్వాదస ధమ్మా హోన్తి పీతియా సహ. అయమేత్థ విసేసో.

రూపావచరకిరియచిత్తసమ్పయుత్తా పన **రూపావచరా**. అరూపావచరకిరియచిత్తసమ్పయుత్తా **అరూపావచరా**. తే సబ్బేపి సకసకభూమికుసలచిత్తసమ్పయుత్తేహి సమానాతి. ఏవం వీసతి కిరియచిత్తసమ్పయుత్తా చ చేతసికా వేదితబ్బా.

ఏత్తావతా కుసలాకుసలవిపాకకిరియభేదభిన్నేన ఏకూననవుతియా చిత్తేన సమ్పయుత్తా చేతసికా నిద్దిట్ఠా హోన్తి.

౮౭. కుసలాకుసలేహి విపాకక్రియా-
హదయేహి యుతా పన చేతసికా;
సకలాపి చ సాధు మయా కథితా,
సుగతేన మహామునినా కథితా.

౮౮. అవగచ్ఛతి యో ఇమం అనునం,
పరమం తస్స సమన్తతో మతి;
అభిధమ్మనయే దూరాసదే,
అతిగమ్భీరఠానే విజమ్భతే.

ఇతి అభిధమ్మావతారే చేతసికనిద్దేసో నామ

దుతియో పరిచ్ఛేదో.

౩. తతియో పరిచ్ఛేదో

చేతసికవిభాగనిద్దేసో

౨౯. సబ్బే చేతసికా వుత్తా, బుద్ధేనాదిచ్చబన్ధునా;
నామసామఞ్ఞతోయేవ, ద్వేపఞ్ఞాస భవన్తి తే.

సేయ్యథిదం – ఫస్సో వేదనా సఞ్ఞా చేతనా వితక్కో విచారో పీతి చిత్తేకగ్గతా వీరియం జీవితం ఛన్దో అధిమోక్ఖో మనసికారో తత్రమజ్ఝత్తతా సద్ధా సతి హిరీ ఓత్తప్పం అలోభో అదోసో అమోహో కాయప్పస్సద్ధిఆదీని ఛ యుగాని, తిస్సో విరతియో, కరుణా ముదితా లోభో దోసో మోహో ఉద్ధచ్చం మానో దిట్ఠి ఇస్సా మచ్ఛరియం కుక్కుచ్చం థినం మిద్ధం విచికిచ్ఛా అహిరికం అనోత్తప్పఞ్చాతి.

౩౦. చతుపఞ్ఞాసధా కామే, రూపే పఞ్చదసేరితా;
తే హోన్తి ద్వాదసారూపే, చత్తాలీసమనాసవా.

౩౧. ఏకవీససతం సబ్బే, చిత్తుప్పాదా సమాసతో;
ఏతేసు తేసముప్పత్తిం, ఉద్ధరిత్వా పనేకకం.

౩౨. ఫస్సాదీనం తు ధమ్మానం, పవక్ఖామి ఇతో పరం;
పాటవత్థాయ భిక్ఖూనం, చిత్తచేతసికేస్వహం.

౩౩. ఏకగ్గతా మనక్కారో, జీవితం ఫస్సపఞ్చకం;
అట్ఠేతే అవినిబ్భోగా, ఏకుప్పాదా సహక్ఖయా.

౩౪. ఫస్సో చ వేదనా సఞ్ఞా, చేతనా జీవితిన్ద్రియం;
ఏకగ్గతా మనక్కారో, సబ్బసాధారణా ఇమే.

౩౫. వితక్కో పఞ్చపఞ్ఞాస-చిత్తేసు సముదీరితో;
చారో ఛసట్ఠిచిత్తేసు, జాయతే నత్థి సంసయో.

౩౬. ఏకపఞ్ఞాసచిత్తేసు , పీతి తేసట్ఠియా సుఖం;
ఉపేక్ఖా పఞ్చపఞ్ఞాస-చిత్తే దుక్ఖం తు తీసు హి.

౩౭. హోతి ద్వాసట్ఠిచిత్తేసు, సోమనస్సిన్ద్రియం పన;
దుక్ఖిన్ద్రియం పనేకస్మిం, తథేకమ్హి సుఖిన్ద్రియం.

౯౮. పఞ్చుత్తరసతే చిత్తే, వీరియం ఆహ నాయకో;
చతుత్తరసతే చిత్తే, సమాధిన్ద్రియమబ్రవి.

౯౯. సబ్బాహేతుకచిత్తాని, ఠపేత్వా చేకహేతుకే;
ఏకుత్తరసతే చిత్తే, ఛన్దస్సుప్పత్తిముద్దిసే.

౧౦౦. ఠపేత్వా దస విఞ్ఞాణే, విచికిచ్ఛాయుతమ్పి చ;
దసుత్తరసతే చిత్తే, అధిమోక్ఖో ఉదీరితో.

౧౦౧. సద్ధా సతి హిరోత్తప్పం, అలోభాదోసమజ్ఝతా;
ఛళేవ యుగళా చాతి, ధమ్మా ఏకూనవీసతి.

౧౦౨. ఏకనవుతియా చిత్తే, జాయన్తి నియతా ఇమే;
అహేతుకేసు చిత్తేసు, అపుఞ్ఞేసు న జాయరే.

౧౦౩. ఏకూనాసీతియా చిత్తే, పఞ్ఞా జాయతి సబ్బదా;
అట్ఠవీసతియా చిత్తే, కరుణాముదితా సియుం.

౧౦౪. కామావచరపుఞ్ఞేసు, సబ్బలోకుత్తరేసు చ;
చత్తాలీసవిధే చిత్తే, సాట్ఠకే విరతిత్తయం.

౧౦౫. సద్ధా సతి హిరోత్తప్పం, అలోభాదిత్తయమ్పి చ;
యుగళాని ఛ మజ్ఝత్తం, కరుణాముదితాపి చ.

౧౦౬. తథా విరతియో తిస్సో, సబ్బే తే పఞ్చవీసతి;
కుసలాబ్యాకతా చాపి, కుసలేన పకాసితా.

౧౦౭. అహిరీకమనోత్తప్పం, మోహో ఉద్ధచ్చమేవ చ;
ద్వాదసాపుఞ్ఞచిత్తేసు, నియతాయేవ జాయరే.

౧౦౮. లోభో దోసో చ మోహో చ, మానో దిట్ఠి చ సంసయో;
మిద్ధముద్ధచ్చకుక్కుచ్చం, థినం మచ్ఛరియమ్పి చ.

౧౦౯. అహిరీకమనోత్తప్పం, ఇస్సా చ దోమనస్సకం;
ఏతే అకుసలా వుత్తా, ఏకన్తేన మహేసినా.

౧౧౦. లోభో అట్ఠసు నిద్దిట్ఠో, వుత్తా చతూసు దిట్ఠితు;

మానో దిట్ఠివియుత్తేసు, దోసో ద్విస్వేవ జాయతే.

౧౧౧.ఇస్సామచ్ఛేరకుక్కుచ్చా, ద్వీసు జాయన్తి నో సహ;
విచికిచ్ఛా పనేకస్మిం, థినమిద్ధం తు పఞ్చసు.

౧౧౨.ఫస్సో చ వేదనా సఞ్ఞా, చేతనా జీవితం మనో;
వితక్కో చ విచారో చ, పీతి వీరియసమాధి చ.

౧౧౩. ఛన్దో చేవాధిమోక్ఖో చ, మనసికారో చ చుద్దస;
కుసలాకుసలా చేవ, హోన్తి అబ్యాకతాపి చ.

౧౧౪.ఏకూనతింసచిత్తేసు, ఝానం పఞ్చఙ్గికం మతం;
చతురఝానఙ్గయుత్తాని, సత్తతింసాతి నిద్దిసే.

౧౧౫.ఏకాదసవిధం చిత్తం, తివఙ్గికముదీరితం;
చతుతింసవిధం చిత్తం, దువఙ్గికముదీరితం.

౧౧౬.సభావేనావితక్కేసు , ఝానఙ్గాని న ఉద్ధరే;
సబ్బాహేతుకచిత్తేసు, మగ్గఙ్గాని న ఉద్ధరే.

౧౧౭. తీణి సోళసచిత్తేసు, ఇన్ద్రియాని వదే బుధో;
ఏకస్మిం పన చత్తారి, పఞ్చ తేరససుద్ధరే.

౧౧౮.సత్త ద్వాదసచిత్తేసు, ఇన్ద్రియాని జినోబ్రవి;
ఏకేనూనేసు అట్ఠేవ, చత్తాలీసమనేసు చ.

౧౧౯.చత్తాలీసాయ చిత్తేసు, నవకం నాయకోబ్రవి;
ఏవం ఇన్ద్రియయోగోపి, వేదితబ్బో విభావినా.

౧౨౦.అమగ్గఙ్గాని నామేత్థ, అట్ఠారస అహేతుకా;
ఝానఙ్గాని న విజ్జన్తి, విఞ్ఞాణేసు ద్విపఞ్చసు.

౧౨౧.ఏకం చిత్తం దుమగ్గఙ్గం, తిమగ్గఙ్గాని సత్తసు;
చత్తాలీసాయ చిత్తేసు, మగ్గో సో చతురఙ్గికో.

౧౨౨.పఞ్చద్దససు చిత్తేసు, మగ్గో పఞ్చఙ్గికో మతో;
వుత్తో ద్వత్తింసచిత్తేసు, మగ్గో సత్తఙ్గికోపి చ.

౧౨౩. మగ్గో అట్ఠసు చిత్తేసు, మతో అట్ఠఙ్గికోతి హి;

ఏవం తు సబ్బచిత్తేసు, మగ్గఙ్గాని సముద్ధరే.

౧౨౪. బలాని ద్వే ద్విచిత్తేసు, ఏకస్మిం తీణి దీపయే;

ఏకాదససు చత్తారి, ఛ ద్వాదససు నిద్దిసే.

౧౨౫. ఏకూనాసీతియా సత్త, సోళసేవాబలాని తు;

చిత్తమేవం తు విఞ్ఞేయ్యం, సబలం అబలమ్పి చ.

౧౨౬. ఝానఙ్గమగ్గఙ్గబలిన్ద్రియాని,

చిత్తేసు జాయన్తి హి యేసు యాని;

మయా సమాసేన సముద్ధరిత్వా,

వుత్తాని సబ్బానిపి తాని తేసు.

ఇతి అభిధమ్మావతారే చేతసికవిభాగనిద్దేసో నామ

తతియో పరిచ్ఛేదో.

౪. చతుత్థో పరిచ్ఛేదో

ఏకవిధాదినిద్దేసో

౧౨౭.ఇతో పరం పవక్ఖామి, నయ**మేకవిధాదికం**;
ఆభిధమ్మికభిక్ఖూనం, బుద్ధియా పన వుద్ధియా.

౧౨౮సబ్బ**మేకవిధం** చిత్తం, విజాననసభావతో;
దువిధఞ్చ భవే చిత్తం, అహేతుకసహేతుతో.

౧౨౯.పుఞ్ఞాపుఞ్ఞవిపాకా హి, కామే దస చ పఞ్చ చ;
క్రియా తిస్సోతి సబ్బేపి, అట్ఠారస అహేతుకా.

౧౩౦. ఏకసత్తతి సేసాని, చిత్తుప్పాదా మహేసినా;
సహేతుకాతి నిద్దిట్ఠా, తాదినా హేతువాదినా.

౧౩౧. సవత్థుకావత్థుకతో , తథోభయవసేన చ;
సబ్బం వుత్తపకారం తు, **తివిధం** హోతి మానసం.

౧౩౨.సబ్బో కామవిపాకో చ, రూపే పఞ్చదసాపి చ;
ఆదిమగ్గో సితుప్పాదో, మనోధాతు క్రియాపి చ.

౧౩౩. దోమనస్సద్వయఞ్చాపి, తేచత్తాలీస మానసా;
నుప్పజ్జన్తి వినా వత్థుం, ఏకన్తేన సవత్థుకా.

౧౩౪. అరూపావచరపాకా చ, ఏకన్తేన అవత్థుకా;
ద్వాచత్తాలీస సేసాని, చిత్తానుభయథా సియుం.

౧౩౫.ఏకేకారమ్మణం చిత్తం, పఞ్చారమ్మణమేవ చ;
ఛళారమ్మణకఞ్చేతి, ఏవమ్పి **తివిధం** సియా.

౧౩౬. విఞ్ఞాణాని చ ద్వేపఞ్చ, అట్ఠ లోకుత్తరాని చ;
సబ్బం మహగ్గతఞ్చేవ, రపేత్వాభిఞ్ఞమానసం.

౧౩౭. తేచత్తాలీస విఞ్ఞేయ్యా, ఏకేకారమ్మణా పన;
మనోధాతుత్తయం తత్థ, పఞ్చారమ్మణమీరితం.

౧౩౮. తేచత్తాలీస సేసాని, ఛళారమ్మణికా మతా;
తథా చ **తివిధం** చిత్తం, కుసలాకుసలాదితో.

౧౩౯. అహేతుం ఏకహేతుఞ్చ, ద్విహేతుఞ్చ తిహేతుకం;
ఏవం **చతుబ్బిధం** చిత్తం, విఞ్ఞాతబ్బం విభావినా.

౧౪౦. హేట్ఠా మయాపి నిద్దిట్ఠా, అట్ఠారస అహేతుకా;
విచికిచ్ఛుద్ధచ్చసంయుత్తం, ఏకహేతుముదీరితం.

౧౪౧. కామే ద్వాదసధా పుఞ్ఞ-విపాకక్రియతో పన;
దసధాకుసలా చాతి, బావీసతి దుహేతుకా.

౧౪౨. కామే ద్వాదసధా పుఞ్ఞ-విపాకక్రియతో పన;
సబ్బం మహగ్గతఞ్చేవ, అప్పమాణం తిహేతుకం.

౧౪౩. రూపీరియాపథవిఞ్ఞత్తి-జనకాజనకాదితో;
ఏవఞ్చాపి హి తం చిత్తం, హోతి సబ్బం **చతుబ్బిధం**.

౧౪౪. ద్వాదసాకుసలా తత్థ, కుసలా కామధాతుయా;
తథా దస క్రియా కామే, అభిఞ్ఞామానసం ద్వయం.

౧౪౫. సముట్ఠాపేన్తి రూపాని, కప్పేన్తి ఇరియాపథం;
జనయన్తి చ విఞ్ఞత్తిం, ఇమే ద్వత్తింస మానసా.

౧౪౬. కుసలా చ క్రియా చేవ, తే మహగ్గతమానసా;
అట్ఠానాసవచిత్తాని, ఛబ్బీసతి చ మానసా.

౧౪౭. సముట్ఠాపేన్తి రూపాని, కప్పేన్తి ఇరియాపథం;
చోపనం న చ పాపేన్తి, ద్వికిచ్చా నియతా ఇమే.

౧౪౮. ఠపేత్వా దస విఞ్ఞాణే, విపాకా ద్వీసు భూమిసు;
క్రియా చేవ మనోధాతు, ఇమానేకూనవీసతి.

౧౪౯. సముట్ఠాపేన్తి రూపాని, న కరోన్తితరద్వయం;
పున ద్వేపఞ్చవిఞ్ఞాణా, విపాకా చ అరూపిసు.

౧౫౦. సబ్బేసం సన్ధిచిత్తఞ్చ, చుతిచిత్తఞ్చారహతో;

న కరోన్తి తికిచ్చాని, ఇమే సోళస మానసా.

౧౩౧.ఏకద్వితిచతుట్ఠాన-పఞ్చట్ఠానపభేదతో;

పఞ్చధా చిత్తమక్ఖాసి, పఞ్చనిమ్మలలోచనో.

౧౩౨.కుసలాకుసలా సబ్బే, చిత్తుప్పాదా మహాక్రియా;

మహగ్గతా క్రియా చేవ, చత్తారో ఫలమానసా.

౧౩౩.సబ్బేవ పఞ్చపఞ్ఞాస, నిప్పపఞ్చేన సత్థునా;

జవనట్ఠానతోయేవ, ఏకట్ఠానే నియామితా.

౧౩౪.పున ద్వేపఞ్చవిఞ్ఞాణా, దస్సనే సవనే తథా;

ఘాయనే సాయనే ఠానే, ఫుసనే పటిపాటియా.

౧౩౫.మనోధాతుత్తికం ఠానే, ఆవజ్జనే పటిచ్ఛనే;

అట్ఠసట్ఠి భవన్తేతే, ఏకట్ఠానికతం గతా.

౧౩౬.పున ద్విట్ఠానికం నామ, చిత్తద్వయముదీరితం;

సోమనస్సయుతం పఞ్చ-ద్వారే సన్తీరణం సియా.

౧౩౭.తదారమ్మణం ఛద్వారే, బలవారమ్మణే సతి;

తథా వోట్ఠబ్బనం హోతి, పఞ్చద్వారేసు వోట్ఠబో.

౧౩౮.మనోద్వారేసు సబ్బేసం, హోతి ఆవజ్జనం పన;

ఇదం ద్విట్ఠానికం నామ, హోతి చిత్తద్వయం పన.

౧౩౯.పటిసన్ధిభవఙ్గస్స, చుతియా ఠానతో పన;

మహగ్గతవిపాకా తే, నవ తిట్ఠానికా మతా.

౧౪౦.అట్ఠ కామా మహాపాకా, పటిసన్ధిభవఙ్గతో;

తదారమ్మణతో చేవ, చుతిట్ఠానవసేన చ.

౧౪౧.చతుట్ఠానికచిత్తాని , అట్ఠ హోన్తీతి నిద్దిసే;

కుసలాకుసలపాకం తు-పేక్ఖాసహగతద్వయం.

౧౪౨.సన్తీరణం భవే పఞ్చ-ద్వారే ఛద్వారికేసు చ;

తదారమ్మణతం యాతి, బలవారమ్మణే సతి.

౧౬౩. పటిసన్ధిభవఙ్గానం, చుతిట్ఠానవసేన చ;
పఞ్చట్ఠానికచిత్తన్తి, ఇదం ద్వయముదీరితం.

౧౬౪. పఞ్చకిచ్చం ద్వయం చిత్తం, చతుకిచ్చం పనట్ఠకం;
తికిచ్చం నవకం ద్వే తు, ద్వికిచ్చా సేసమేకకం.

౧౬౫. భవఙ్గావజ్జనఞ్చేవ, దస్సనం సమ్పటిచ్ఛనం;
సన్తీరణం వోట్ఠబ్బనం, జవనం భవతి సత్తమం.

౧౬౬. **ఛబ్బిధం** హోతి తం ఛన్నం, విఞ్ఞాణానం పభేదతో;
సత్తధా సత్తవిఞ్ఞాణ-ధాతూనం తు పభేదతో.

౧౬౭. ఏకేకారమ్మణం ఛక్కం, పఞ్చారమ్మణభేదతో;
ఛళారమ్మణతో చేవ, హోతి **అట్ఠవిధం** మనో.

౧౬౮. తత్థ ద్వేపఞ్చవిఞ్ఞాణా, హోన్తి ఏకేకగోచరా;
రూపారమ్మణికా ద్వే తు, ద్వే ద్వే సద్దాదిగోచరా.

౧౬౯. సబ్బం మహగ్గతం చిత్తం, పఞ్చాభిఞ్ఞావివజ్జితం;
సబ్బం లోకుత్తరఞ్చేతి, ఏకేకారమ్మణం భవే.

౧౭౦. ఏకేకారమ్మణం ఛక్క-మిదం ఞేయ్యం విభావినా;
పఞ్చారమ్మణికం నామ, మనోధాతుత్తయం భవే.

౧౭౧. కామావచరచిత్తాని, చత్తాలీసం తథేకకం;
అభిఞ్ఞాని చ సబ్బాని, ఛళారమ్మణికానితి.

౧౭౨. చిత్తం **నవవిధం** హోతి, సత్తవిఞ్ఞాణధాతుసు;
పచ్ఛిమఞ్చ తిధా కత్వా, కుసలాకుసలాదితో.

౧౭౩. పుఞ్ఞాపుఞ్ఞవసేనేవ , విపాకక్రియభేదతో;
ఛసత్తతివిధో భేదో, మనోవిఞ్ఞాణధాతుయా.

౧౭౪. మనోధాతుం ద్విధా కత్వా, విపాకక్రియభేదతో;
నవధా పుబ్బవుత్తేహి, **దసధా** హోతి మానసం.

౧౭౫. ధాతుద్వయం తిధా కత్వా, పచ్ఛిమం పున పణ్డితో;

ఏకాదసవిధం చిత్తం, హోతీతి పరిదీపయే.

౧౨౬. మనోవిఞ్ఞాణధాతుమ్హి, కుసలాకుసలాదితో;
చతుధా విభజిత్వాన, వదే **ద్వాదసధా** ఠితం.

౧౨౭. భవే **చుద్దసధా** చిత్తం, చుద్దసట్ఠానభేదతో;
పటిసన్ధిభవఙ్గస్స, చుతియావజ్జనస్స చ.

౧౨౮. పఞ్చన్నం దస్సనాదీనం, సమ్పటిచ్ఛనచేతసో;
సన్తీరణస్స వోట్ఠబ్బ-జవనానం వసేన చ.

౧౨౯. తదారమ్మణచిత్తస్స, తథేవ ఠానభేదతో;
ఏవం చుద్దసధా చిత్తం, హోతీతి పరిదీపయే.

౧౩౦. భూమిపుగ్గలనానత్త-వసేన చ పవత్తితో;
బహుధా పనిదం చిత్తం, హోతీతి చ విభావయే.

౧౩౧. ఏకవిధాదినయే పనిమస్మిం,
యో కుసలో మతిమా ఇధ భిక్ఖు;
తస్సభిధమ్మగతా పన అత్థా,
హత్థగతామలకా వియ హోన్తి.

ఇతి అభిధమ్మావతారే ఏకవిధాదినిద్దేసో నామ

చతుత్థో పరిచ్ఛేదో.

౫. పఞ్చమో పరిచ్ఛేదో

భూమిపుగ్గలచిత్తుప్పత్తినిద్దేసో

౧౮౨.ఇతో పరం పవక్ఖామి, బుద్ధివుద్ధికరం నయం;

చిత్తానం భూమీసుప్పత్తిం, పుగ్గలానం వసేన చ.

౧౮౩.దేవాచేవ మనుస్సా చ, తిస్సో వాపాయభూమియో;

గతియో పఞ్చ నిద్దిట్ఠా, సత్థునా తు తయో భవా.

౧౮౪.భూమియో తత్థ తింసేవ, తాసు తింసేవ పుగ్గలా;

భూమీస్వేతాసు ఉప్పన్నా, సబ్బే చ పన పుగ్గలా.

౧౮౫.పటిసన్ధికచిత్తానం, వసేనేకూనవీసతి;

పటిసన్ధి చ నామేసా, దువిధా సముదీరితా.

౧౮౬.అచిత్తకా సచిత్తా చ, అసఞ్ఞీన**మచిత్తకా**;

సేసా **సచిత్తకా** ఞేయ్యా, సా పనేకూనవీసతి.

౧౮౭.పటిసన్ధివసేనేవ, హోన్తి వీసతి పుగ్గలా;

ఇధ చిత్తాధికారత్తా, అచిత్తా న చ ఉద్ధటా.

౧౮౮.అహేతుద్వితిహేతూతి, పుగ్గలా తివిధా సియుం;

అరియా పన అట్ఠాతి, సబ్బే ఏకాదసేరితా.

౧౮౯.ఏతేసం పన సబ్బేసం, పుగ్గలానం పభేదతో;

చిత్తానం భూమీసుప్పత్తిం, భణతో మే నిబోధథ.

౧౯౦.తింసభూమీసు చిత్తాని, కతి జాయన్తి మే వద;

చుద్దసేవ తు చిత్తాని, హోన్తి సబ్బాసు భూమిసు.

౧౯౧.సదా వీసతి చిత్తాని, కామేయేవ భవే సియుం;

పఞ్చ రూపభవేయేవ, చత్తారేవ అరూపిసు.

౧౯౨.కామరూపభవేస్వేవ , అట్ఠారస భవన్తి హి;

ద్వేచత్తాలీస చిత్తాని, హోన్తి తీసు భవేసుపి.

౧౯౩. ఠపేత్వా పన సబ్బాసం, చతస్సోపాయభూమియో;
తేరసేవ చ చిత్తాని, హోన్తి ఛబ్బీసభూమిసు.

౧౯౪. అపరాని చతస్సోపి, ఠపేత్వారుప్పభూమియో;
చిత్తాని పన జాయన్తి, ఛ చ ఛబ్బీసభూమిసు.

౧౯౫. సుద్ధావాసికదేవానం , ఠపేత్వా పఞ్చ భూమియో;
పఞ్చ చిత్తాని జాయన్తే, పఞ్చవీసతిభూమిసు.

౧౯౬. అపరాని దువే హోన్తి, పఞ్చవీసతిభూమిసు;
ఠపేత్వా నేవసఞ్ఞిఞ్చ, చతస్సోపాయభూమియో.

౧౯౭. ద్వేపి చిత్తాని జాయన్తి, చతువీసతిభూమిసు;
ఆకిఞ్చఞ్ఞం నేవసఞ్ఞిఞ్చ, ఠపేత్వాపాయభూమియో.

౧౯౮. అపాయభూమియో హిత్వా, తిస్సో ఆరుప్పభూమియో;
ద్వేయేవ పన చిత్తాని, హోన్తి తేవీసభూమిసు.

౧౯౯. అరూపే చ అపాయే చ, ఠపేత్వా అట్ఠ భూమియో;
ఏకాదసవిధం చిత్తం, హోన్తి ద్వావీసభూమిసు.

౨౦౦. సుద్ధావాసే అపాయే చ, ఠపేత్వా నవ భూమియో;
ఏకవీసాసు నిచ్చమ్పి, చత్తారోవ భవన్తి హి.

౨౦౧. ఏకం సత్తరసస్వేవ, చిత్తం జాయతి భూమిసు;
సుద్ధావాసే ఠపేత్వా తు, అపాయారుప్పభూమియో.

౨౦౨. ద్వాదసేవ తు జాయన్తే, ఏకాదససు భూమిసు;
ఠపేత్వా పన సబ్బాపి, భూమియో హి మహగ్గతా.

౨౦౩. కామావచరదేవానం, మనుస్సానం వసేన తు;
అట్ఠ చిత్తాని జాయన్తే, సదా సత్తసు భూమిసు.

౨౦౪. పఞ్చమజ్ఝానపాకేకో , జాయతే ఛసు భూమిసు;
చత్తారి పన చిత్తాని, తీసు తీస్వేవ భూమిసు.

౨౦౫. చత్తారి పన చిత్తాని, హోన్తి ఏకేకభూమిసు;

అరూపావచరపాకానం, వసేన పరిదీపయే.

౨౦౬.కుసలాకుసలా కామే,

తేసం పాకా అహేతుకా;

ఆవజ్జనద్వయఞ్చాతి,

సత్తతింసేవ మానసా.

౨౦౭.నరకాదీస్వపాయేసు, చతూసుపి చ జాయరే;

ద్వేపఞ్ఞాసావసేసాని, నుప్పజ్జన్తి కదాచిపి.

౨౦౮.కామే దేవమనుస్సానం, నవ పాకా మహగ్గతా;

నేవ జాయన్తి జాయన్తి, అసీతి హదయా సదా.

౨౦౯.కామే అట్ఠ మహాపాకా, దోమనస్సద్వయమ్పి చ;

తథా ఘానాదివిఞ్ఞాణ-త్తయం పాకా అపుఞ్ఞజా.

౨౧౦.నత్థి ఆరుప్పపాకా చ, రూపావచరభూమియం;

ఇమేహి సహ చిత్తేహి, తయో మగ్గా ఫలద్వయం.

౨౧౧.చత్తారో దిట్ఠిసంయుత్తా, విచికిచ్ఛాయుతమ్పి చ;

చత్తారో హేట్ఠిమా పాకా, సుద్ధావాసే న లబ్భరే.

౨౧౨.సేసాని ఏకపఞ్ఞాస, చిత్తాని పన లబ్భరే;

రూపావచరికా సబ్బే, విపాకా కామధాతుయా.

౨౧౩.దోమనస్సాదిమగ్గో చ, క్రియా చ ద్వే అహేతుకా;

తేచత్తాలీస చిత్తాని, నత్థి ఆరుప్పభూమియం.

౨౧౪.ఏవం భూమివసేనేవ, చిత్తుప్పత్తిం విభావయే;

తథా ఏకాదసన్నమ్పి, పుగ్గలానం వసేన చ.

౨౧౫.కుసలాకుసలా కామే,

తేసం పాకా అహేతుకా;

ఆవజ్జనద్వయఞ్చాతి,

సత్తతింసేవ మానసా.

౨౧౬.అహేతుకస్స సత్తస్స, జాయన్తే పఞ్చభూమిసు;

ద్వేపఞ్ఞాసావసేసాని, న జాయన్తి కదాచిపి.

౨౦౭.అహేతుకస్స వుత్తేహి, కామపాకా దుహేతుకా;

దుహేతుకస్స జాయన్తే, **చత్తాలీసం తథేకకం.**

౨౦౮సబ్బే మహగ్గతా చేవ, సబ్బేపి చ అనాసవా;

తిహేతుకా విపాకా చ, కామే నవ క్రియాపి చ.

౨౦౯.దుహేతునో న జాయన్తి, **చత్తాలీసం** తథాట్ఠ చ;

కామావచరసత్తస్స, తిహేతుపటిసన్ధినో.

౨౧౦పుథుజ్జనస్స జాయన్తే, **చతుపఞ్ఞాస** మానసా;

ద్విహేతుకస్స వుత్తాని, **చత్తాలీసం తథేకకం.**

౨౧౧చత్తారో ఞాణసంయుత్తా, విపాకా కామధాతుయా;

రూపారూపేసు పుఞ్ఞాని, **చతుపఞ్ఞాస** మానసా.

౨౧౨పుథుజ్జనస్స జాయన్తే, పఞ్చతింస న జాయరే;

ఛదేవేసు మనుస్సేసు, సోతాపన్నస్స దేహినో.

౨౧౩.**పఞ్ఞాసేవ**స్స చిత్తాని, జాయన్తీతి వినిద్దిసే;

నవతింసేవ చిత్తాని, నుప్పజ్జన్తీతి దీపయే.

౨౧౪సోతాపన్నస్స వుత్తాని, ఠపేత్వా పఠమం ఫలం;

అత్తనోవ ఫలేనస్స, సకదాగామినో సియుం.

౨౧౫సోతాపన్నస్స వుత్తాని, ఠపేత్వా పటిఘద్వయం;

దుతియం చ ఫలం హిత్వా, యాని చిత్తాని తానితి;

అనాగామిస్స సత్తస్స, జాయన్తీతి వినిద్దిసే.

౨౧౬కతి చిత్తాని జాయన్తే, కామే అరహతో పన;

చత్తారీసఞ్చ చత్తారి, కామే అరహతో సియుం.

౨౧౭.మగ్గట్ఠానం చతున్నమ్పి, పుగ్గలానం సకం సకం;

మగ్గచిత్తం సియా తేసం, ఏకచిత్తక్ఖణా హి తే.

౨౧౮పుథుజ్జనస్స తీస్వేవ, పఠమజ్ఝానభూమిసు;

పఞ్చతింసేవ చిత్తాని, జాయన్తేతి వినిద్దిసే.

౨౨౯.ఘానాదీసు చ విఞ్ఞాణ-త్తయం సత్త అపుఞ్ఞజా;
మహాపాకా తథా పాకా, ఉపరిజ్ఝానభూమికా.

౨౩౦.విపాకాపి చ ఆరుప్పా, దోమనస్సద్వయమ్పి చ;
అట్ఠారస క్రియా చేవ, అట్ఠ లోకుత్తరాని చ.

౨౩౧.పఠమజ్ఝాననిబ్బత్త-పుథుజ్జనసరీరినో;
ఏతాని చతుపఞ్ఞాస, చిత్తాని న చ లబ్భరే.

౨౩౨.సోతాపన్నస్స చిత్తాని, తత్థే**కతింస** జాయరే;
పుథుజ్జనస్స వుత్తేసు, హిత్వా చాపుఞ్ఞపఞ్చకం.

౨౩౩. సకదాగామినో తత్థ, ఠపేత్వా పఠమం ఫలం;
ఏకతింసేవ జాయన్తే, పక్ఖిపిత్వా సకం ఫలం.

౨౩౪.అనాగామిస్స తత్థేవ, ఠపేత్వా దుతియం ఫలం;
ఏకతింసేవ జాయన్తే, ఫలచిత్తేన అత్తనో.

౨౩౫.విఞ్ఞాణం చక్ఖుసోతానం, పుఞ్ఞజం సమ్పటిచ్ఛనం;
సన్తీరణద్వయఞ్చేవ, క్రియచిత్తాని వీసతి.

౨౩౬.అరహత్తఫలం పాకో, పఠమజ్ఝానసమ్భవో;
సత్తవీసతి చిత్తాని, అరహన్తస్స జాయరే.

౨౩౭.పుథుజ్జనస్స తీస్వేవ, దుతియజ్ఝానభూమిసు;
ఛత్తింస దుతియజ్ఝాన-తతియజ్ఝానపాకతో.

౨౩౮.పుథుజ్జనస్స వుత్తేసు, హిత్వా వాపుఞ్ఞపఞ్చకం;
సోతాపన్నస్స **బాత్తింస,** ఫలేన సహ అత్తనో.

౨౩౯.సోతాపన్నస్స వుత్తేసు, ఠపేత్వా పఠమం ఫలం;
బాత్తింస ఫలచిత్తేన, సకదాగామిస్స అత్తనో.

౨౪౦.సకదాగామీసు వుత్తేసు, ఠపేత్వా దుతియం ఫలం;
అనాగామిఫలేనస్స, **బాత్తింసేవ** భవన్తి హి.

౨౪౧ అరహన్తస్స తీస్వేవ, **అట్ఠవీసతి** అత్తనో;
ఫలేన దుతియజ్ఝాన-తతియజ్ఝానపాకతో.

౨౪౨ పరిత్తకసుభాదీనం, దేవానం తీసు భూమిసు;
పఞ్చతింసేవ జాయన్తే, చతుత్థజ్ఝానపాకతో.

౨౪౩. సోతాపన్నస్స **తత్థేక-తింస** చిత్తాని జాయరే;
సకదాగామినో ఏవం, తథానాగామినోపి చ.

౨౪౪ ఖీణాసవస్స తత్థేవ, **సత్తవీసతి** మానసా;
తథా వేహప్ఫలే చాపి, సబ్బేసం హోన్తి మానసా.

౨౪౫ **ఏకతింసేవ** చిత్తాని, సుద్ధావాసికభూమిసు;
అనాగామికసత్తస్స, హోన్తీతి పరిదీపయే.

౨౪౬ అరహతో పన తత్థేవ, మానసా **సత్తవీసతి**;
ఏవం రూపీసు చిత్తాని, విఞ్ఞేయ్యాని విభావినా.

౨౪౭. **చతువీసతి** చిత్తాని, పఠమారుప్పభూమియం;
పుథుజ్జనస్స సత్తస్స, జాయన్తీతి వినిద్దిసే.

౨౪౮ సోతాపన్నస్స తత్థేవ, ఠపేత్వాపుఞ్ఞపఞ్చకం;
సమవీసతి చిత్తాని, ఫలేన సహ అత్తనో.

౨౪౯ సకదాగామినో తత్థ, తథానాగామినోపి చ;
జాయన్తి **వీస** చిత్తాని, పుబ్బపుబ్బఫలం వినా.

౨౫౦. ఖీణాసవస్స తత్థేవ, **దసపఞ్చ** చ మానసా;
పుథుజ్జనస్స సత్తస్స, దుతియారుప్పభూమియం.

౨౫౧ హోన్తి **తేవీస** చిత్తాని, ఇతి వత్వా విభావయే;
తిణ్ణన్నమ్పేత్థ సేఖానం, చిత్తానే**కూనవీసతి**.

౨౫౨ **చుద్దసేవ** తు చిత్తాని, దుతియారుప్పభూమియం;
క్రియాద్వాదస పాకేకో, ఫలం ఖీణాసవస్స తు.

౨౫౩. పుథుజ్జనస్స సత్తస్స, తతియారుప్పభూమియం;

బావీసతి చ చిత్తాని, భవన్తీతి పకాసయే.

౨౫౪**అట్ఠారసేవ** చిత్తాని, సోతాపన్నస్స జాయరే;
సకదాగామినో తాని, ఠపేత్వా పఠమం ఫలం.

౨౫౫సకదాగామివుత్తేసు, ఠపేత్వా దుతియం ఫలం;
అట్ఠారసేవ చిత్తాని, అనాగామిస్స జాయరే.

౨౫౬**తేరసేవ** చ చిత్తాని, తతియారుప్పభూమియం;
ఖీణాసవస్స సత్తస్స, భవన్తీతి వినిద్దిసే.

౨౫౭**ఏకవీసతి** చిత్తాని, చతుత్థారుప్పభూమియం;
పుథుజ్జనస్స సత్తస్స, జాయన్తీతి వినిద్దిసే.

౨౫౮సోతాపన్నస్స సత్తస్స, **సత్తరస** పకాసయే;
సకదాగామినో తాని, ఠపేత్వా పఠమం ఫలం.

౨౫౯సకదాగామివుత్తేసు, ఠపేత్వా దుతియం ఫలం;
హోన్తి **సత్తరసేవ**స్స, అనాగామిస్స మానసా.

౨౬౦.**ద్వాదసేవ** తు చిత్తాని, చతుత్థారుప్పభూమియం;
జాయన్తి అరహన్తస్స, ఇతి వత్వా విభావయే.

౨౬౧.హేట్ఠిమానం అరూపీనం, బ్రహ్మానం ఉపరూపరి;
అరూపకుసలా చేవ, ఉప్పజ్జన్తి క్రియాపి చ.

౨౬౨ఉద్ధముద్ధమరూపీనం, హేట్ఠిమా హేట్ఠిమా పన;
ఆరుప్పానేవ జాయన్తే, దిట్ఠాదీనవతో కిర.

౨౬౩.ఠపేత్వా పఠమం మగ్గం, కుసలానుత్తరా తయో;
కామావచరపుఞ్ఞాని, అపుఞ్ఞాని తథా దస.

౨౬౪చత్తారారుప్పపుఞ్ఞాని, సబ్బే పాకా అనుత్తరా;
పఠమారుప్పపాకో చ, నవ కామక్రియాపి చ.

౨౬౫ఆరుప్పాపి క్రియా సబ్బా, తేచత్తాలీస మానసా;
ఉప్పజ్జన్తి పనేతాని, పఠమారుప్పభూమియం.

౨౬౬.సబ్బో కామవిపాకో చ, సబ్బో రూపోమహగ్గతో;
చిత్తుప్పాదో మనోధాతు, దోమనస్సద్వయమ్పి చ.

౨౬౭.ఆదిమగ్గో తయో పాకా, ఆరుప్పా చ తథూపరి;
ఛచత్తాలీస నత్థేత్థ, పఠమారుప్పభూమియం.

౨౬౮.వుత్తేసు పన చిత్తేసు, పఠమారుప్పభూమియం;
ఠపేత్వా పఠమారుప్ప-త్తయం పాకో చ అత్తనో.

౨౬౯.తాలీసేతాని జాయన్తే, దుతియారుప్పభూమియం;
ఏవం సేసద్వయే ఞేయ్యా, హిత్వా హేట్ఠిమహేట్ఠిమం.

౨౭౦.అత్తనో అత్తనో పాకా, చత్తారో చ అనాసవా;
విపాకా హోన్తి సబ్బేవ, చతూస్వారుప్పభూమిసు.

౨౭౧.వోట్ఠబ్బనేన చిత్తేన, కామే అట్ఠ మహాక్రియా;
చతస్సోపి చ ఆరుప్పా, తేరసేవ క్రియా సియుం.

౨౭౨.ఖీణాసవస్స జాయన్తే, పఠమారుప్పభూమియం;
ద్వాదసేవ క్రియా హోన్తి, దుతియారుప్పభూమియం.

౨౭౩. ఏకాదస క్రియా హోన్తి, తతియారుప్పభూమియం;
దసేవ చ క్రియా ఞేయ్యా, చతుత్థారుప్పభూమియం.

౨౭౪.అరహతో పన చిత్తాని, హోన్తి ఏకూనవీసతి;
అరహత్తం క్రియా సబ్బా, ఠపేత్వావజ్జనద్వయం.

౨౭౫.చతున్నఞ్చ ఫలట్ఠానం, తిహేతుకపుథుజ్జనే;
తేరసేవ చ చిత్తాని, భవన్తీతి పకాసయే.

౨౭౬.చత్తారో ఞాణసంయుత్తా, మహాపాకా తథా నవ;
రూపారూపవిపాకా చ, తేరసేవ భవన్తిమే.

౨౭౭.చతున్నఞ్చ ఫలట్ఠానం, దుహేతుకపుథుజ్జనే;
ఞాణహీనాని చత్తారి, విపాకా ఏవ జాయరే.

౨౭౮.పుథుజ్జనానం తిణ్ణమ్పి, చతున్నం అరియదేహినం;

సత్తరసేవ చిత్తాని, సత్తన్నమ్పి భవన్తి హి.

౨౬౯.విఞ్ఞాణాని దువే పఞ్చ, మనోధాతుత్తయమ్పి చ;
సన్తీరణాని వోట్ఠబ్బం, హోన్తి సత్తరసేవిమే.

౨౭౦.హేట్ఠా తిణ్ణం ఫలట్ఠానం, తిహేతుకపుథుజ్జనే;
నవేవ కుసలా హోన్తి, చతున్నమ్పి మహగ్గతా.

౨౭౧.తిణ్ణం పుథుజ్జనానఞ్చ, తిణ్ణమరియానమాదితో;
తేరసేవ తు చిత్తాని, ఉప్పజ్జన్తీతి నిద్దిసే.

౨౭౨.అట్ఠేవ కామపుఞ్ఞాని, దిట్ఠిహీనా అపుఞ్ఞతో;
చత్తారోపి చ ఉద్ధచ్చ-సంయుత్తఞ్చాతి తేరస.

౨౭౩.హేట్ఠా ద్విన్నం ఫలట్ఠానం, తథా సబ్బపుథుజ్జనే;
దోమనస్సయుత్తం చిత్తం, ద్వయమేవ తు జాయతే.

౨౭౪.తిణ్ణం పుథుజ్జనానం తు, పఞ్చేవ పన జాయరే;
చత్తారి దిట్ఠియుత్తాని, విచికిచ్ఛాయుతమ్పి చ.

౨౭౫.మగ్గట్ఠానం చతున్నమ్పి, మగ్గచిత్తం సకం సకం;
ఏకమేవ భవే తేసం, ఇతి వత్వా విభావయే.

౨౭౬.మయా భవేసు చిత్తానం, పుగ్గలానం వసేన చ;
భిక్ఖూనం పాటవత్థాయ, చిత్తుప్పత్తి పకాసితా.

౨౭౭.ఏవం సబ్బమిదం చిత్తం, భూమిపుగ్గలభేదతో;
బహుధాపి చ హోతీతి, విఞ్ఞాతబ్బం విభావినా.

౨౭౮.సక్కా వుత్తానుసారేన, భేదో ఞాతుం విభావినా;
గన్థవిత్థారభీతేన, సంఖిత్తం పనిదం మయా.

౨౭౯.పుబ్బాపరం విలోకేత్వా, చిన్తేత్వా చ పునప్పునం;
అత్థం ఉపపరిక్ఖిత్వా, గహేతబ్బం విభావినా.

౨౮౦.ఇమఞ్చాభిధమ్మావతారం సుసారం,
వరం సత్తమోహన్ధకారప్పదీపం;

సదా సాధు చిన్తేతి వాచేతి యో తం,
నరం రాగదోసా చిరం నోపయన్తి.

ఇతి అభిధమ్మావతారే భూమిపుగ్గలవసేన చిత్తుప్పత్తినిద్దేసో నామ

పఞ్చమో పరిచ్ఛేదో.

౬. ఛట్ఠో పరిచ్ఛేదో

ఆరమ్మణవిభాగనిద్దేసో

౨౯౧. ఏతేసం పన చిత్తానం, ఆరమ్మణమితో పరం;
దస్సయిస్సామహం తేన, వినా నత్థి హి సమ్భవో.

౨౯౨. రూపం సద్దం గన్ధం రసం, ఫోట్ఠబ్బం ధమ్మమేవ చ;
ఛధా ఆరమ్మణం ఆహు, ఛళారమ్మణకోవిదా.

౨౯౩. తత్థ భూతే ఉపాదాయ, వణ్ణో చతుసముట్ఠితో;
సనిదస్సనపటిఘో, రూపారమ్మణసఞ్ఞితో.

౨౯౪. దువిధో హి సముద్దిట్ఠో, సద్దో చిత్తోతుసమ్భవో;
సవిఞ్ఞాణకసద్దోవ, హోతి చిత్తసముట్ఠితో.

౨౯౫. అవిఞ్ఞాణకసద్దో యో,
సో హోతూతుసముట్ఠితో;
దువిధోపి అయం సద్దో,
సద్దారమ్మణతం గతో.

౨౯౬. ధరీయతీతి గచ్ఛన్తో, గన్ధో సూచనతోపి వా;
అయం చతుసముట్ఠానో, గన్ధారమ్మణసమ్మతో.

౨౯౭. రసమానా రసన్తీతి, రసోతి పరికిత్తితో;
సోవ చతుసముట్ఠానో, రసారమ్మణనామకో.

౨౯౮. ఫుసీయతీతి ఫోట్ఠబ్బం, పథవీతేజవాయవో;
ఫోట్ఠబ్బం చతుసమ్భూతం, ఫోట్ఠబ్బారమ్మణం మతం.

౨౯౯. సబ్బం నామఞ్చ రూపఞ్చ, హిత్వా రూపాదిపఞ్చకం;
లక్ఖణాని చ పఞ్ఞత్తి-ధమ్మారమ్మణసఞ్ఞితం.

౩౦౦. ఛారమ్మణాని లబ్భన్తి, కామావచరభూమియం;
తీణి రూపే పనారూపే, ధమ్మారమ్మణమేకకం.

౩౦౧. ఖణవత్థుపరిత్తత్తా , ఆపాథం న వజన్తి యే;
తే ధమ్మారమ్మణా హోన్తి, యేసం రూపాదయో కిర.

౩౦౨. తే పటిక్ఖిపితబ్బావ, అఞ్ఞమఞ్ఞస్స గోచరం;
నేవ పచ్చనుభోన్తానం, మనో తేసం తు గోచరం.

౩౦౩. తఞ్చ "పచ్చనుభోతీ"తి, వుత్తత్తా పన సత్థునా;
రూపాదారమ్మణానేవ, హోన్తి రూపాదయో పన.

౩౦౪. దిబ్బచక్ఖాదిఞాణానం, రూపాదీనేవ గోచరా;
అనాపాథగతానేవ, తానీతిపి న యుజ్జతి.

౩౦౫. యం రూపారమ్మణం హోన్తం, తం ధమ్మారమ్మణం కథం;
ఏవం సతి పనేతేసం, నియమోతి కథం భవే.

౩౦౬. సబ్బం ఆరమ్మణం ఏతం, ఛబ్బిధం సముదీరితం;
తం పరిత్తత్తికాదీనం, వసేన బహుధా మతం.

౩౦౭. సబ్బో కామవిపాకో చ, క్రియాహేతుద్వయమ్పి చ;
పఞ్చవీసతి ఏకన్తం, పరిత్తారమ్మణా సియుం.

౩౦౮. ఇట్ఠాదిభేదా పఞ్చేవ, రూపసద్దాదయో పన;
విఞ్ఞాణానం ద్విపఞ్చన్నం, గోచరా పటిపాటియా.

౩౦౯. రూపాదిపఞ్చకం సబ్బం, మనోధాతుత్తయస్స తు;
తేరసన్నం పనేతేసం, రూపక్ఖన్ధోవ గోచరో.

౩౧౦. నారూపం న చ పఞ్ఞత్తిం, నాతీతం న చనాగతం;
ఆరమ్మణం కరోన్తే చ, వత్తమానో హి గోచరో.

౩౧౧. తేరసేతాని చిత్తాని, జాయన్తే కామధాతుయం;
చత్తారి రూపావచరే, నేవ కిఞ్చి అరూపిసు.

౩౧౨. మహాపాకానమట్ఠన్నం , సన్తీరణత్తయస్సపి;
ఛసు ద్వారేసు రూపాదిఛపరిత్తాని గోచరా.

౩౧౩. రూపాదయో పరిత్తా ఛ, హసితుప్పాదగోచరా;

పఞ్చద్వారే పటుప్పన్నా, మనోద్వారే తికాలికా.

౩౧౪.దుతియారుప్పచిత్తఞ్చ, చతుత్థారుప్పమానసం;

ఛబ్బిధం నియతం హోతి, తం మహగ్గతగోచరం.

౩౧౫.నిబ్బానారమ్మణత్తా హి, ఏకన్తేన అనఞ్ఞతో;

అట్ఠానాసవచిత్తానం, అప్పమాణోవ గోచరో.

౩౧౬.చత్తారో ఞాణహీనా చ, కామావచరపుఞ్ఞతో;

క్రియతోపి చ చత్తారో, ద్వాదసాకుసలాని చ.

౩౧౭. పరిత్తారమ్మణా చేవ, తే మహగ్గతగోచరా;

పఞ్ఞత్తారమ్మణత్తా హి, నవత్తబ్బావ హోన్తి తే.

౩౧౮.చత్తారో ఞాణసంయుత్తా, పుఞ్ఞతో క్రియతోపి చ;

తథాభిఞ్ఞాద్వయఞ్చేవ, క్రియావోట్ఠబ్బనమ్పి చ.

౩౧౯.ఏకాదసన్నమేతేసం, తివిధో హోతి గోచరో;

పఞ్ఞత్తారమ్మణత్తా హి, నవత్తబ్బాపి హోన్తిమే.

౩౨౦.యాని వుత్తావసేసాని, చిత్తాని పన తాని హి;

నవత్తబ్బారమ్మణానీతి, విఞ్ఞేయ్యాని విభావినా.

పరిత్తారమ్మణత్తికం సమత్తం.

౩౨౧.దుతియారుప్పచిత్తఞ్చ , చతుత్థారుప్పమానసం;

ఛబ్బిధం పన ఏకన్త-అతీతారమ్మణం సియా.

౩౨౨.విఞ్ఞాణానం ద్విపఞ్చన్నం, మనోధాతుత్తయస్స చ;

పఞ్చ రూపాదయో ధమ్మా, పచ్చుప్పన్నావ గోచరా.

౩౨౩. అట్ఠ కామమహాపాకా, సన్తీరణత్తయమ్పి చ;

హసితుప్పాదచిత్తన్తి, ద్వాదసేతే తు మానసా.

౩౨౪.సియాతీతారమ్మణా పచ్చు-ప్పన్నానాగతగోచరా;

కుసలాకుసలా కామే, క్రియతో నవ మానసా.

౩౨౫.అభిఞ్ఞామానసా ద్వేపి, సియాతీతాదిగోచరా;

సన్తపఞ్ఞత్తికాలేపి, నవత్తబ్బా భవన్తిమే.

౩౨౬.సేసాని పన సబ్బాని, రూపారూపభవేసుపి;

నవత్తబ్బాని హోన్తేవ, అతీతారమ్మణాదినా.

౩౨౭.కామతో చ క్రియా పఞ్చ, రూపతో పఞ్చమీ క్రియా;

చిత్తానం ఛన్నమేతేసం, నత్థి కిఞ్చి అగోచరం.

౩౨౮.నిబ్బానఞ్చ ఫలం మగ్గం, రూపఞ్చారూపమేవ చ;

సక్కోన్తి గోచరం కాతుం, కతి చిత్తాని మే వద.

౩౨౯.చత్తారో ఞాణసంయుత్తా,

పుఞ్ఞతో క్రియతో తథా;

అభిఞ్ఞాహదయా ద్వేపి,

క్రియా వోట్ఠబ్బనమ్పి చ.

౩౩౦. సక్కోన్తి గోచరం కాతుం, చిత్తానేకాదసాపి చ;

నిబ్బానఞ్చ ఫలం మగ్గం, రూపఞ్చారూపమేవ చ.

౩౩౧. చిత్తేసు పన సబ్బేసు, కతి చిత్తాని మే వద;

అరహత్తఫలం మగ్గం, కాతుం సక్కోన్తి గోచరం.

౩౩౨. సబ్బేసు పన చిత్తేసు, ఛ చ చిత్తాని మే సుణ;

అరహత్తఫలం మగ్గం, కాతుం సక్కోన్తి గోచరం.

౩౩౩. చత్తారో ఞాణసంయుత్తా, క్రియా వోట్ఠబ్బనమ్పి చ;

క్రియాభిఞ్ఞా మనోధాతు, ఛ చ సక్కోన్తి గోచరం.

౩౩౪. చత్తారో ఞాణసంయుత్తా-భిఞ్ఞాచిత్తఞ్చ పుఞ్ఞతో;

నారహత్తం ఫలం మగ్గం, కాతుం సక్కోన్తి గోచరం.

౩౩౫. కస్మా అరహతో మగ్గ-చిత్తం వా ఫలమానసం;

పుథుజ్జనా వా సేక్ఖా వా, న సక్కోన్తి హి జానితుం.

౩౩౬. పుథుజ్జనో న జానాతి,

సోతాపన్నస్స మానసం;

సోతాపన్నో న జానాతి,
సకదాగామిస్స మానసం.

౩౩౭. సకదాగామీ న జానాతి, అనాగామిస్స మానసం;
అనాగామీ న జానాతి, అరహన్తస్స మానసం.

౩౩౮. హేట్ఠిమో హేట్ఠిమో నేవ, జానాతి ఉపరూపరి;
ఉపరూపరి జానాతి, హేట్ఠిమస్స చ మానసం.

౩౩౯. యో ధమ్మో యస్స ధమ్మస్స,
హోతి ఆరమ్మణం పన;
తముద్ధరిత్వా ఏకేకం,
పవక్ఖామి ఇతో పరం.

౩౪౦. కుసలారమ్మణం కామే, కుసలాకుసలస్స చ;
అభిఞ్ఞామానసస్సాపి, కుసలస్స క్రియస్స చ.

౩౪౧. కామావచరపాకస్స, తథా కామక్రియస్స చ;
ఏతేసం పన రాసీనం, ఛన్నం ఆరమ్మణం సియా.

౩౪౨. రూపావచరపుఞ్ఞాని, కామపాకం తతో వినా;
పఞ్చన్నం పన రాసీనం, హోన్తి ఆరమ్మణాని హి.

౩౪౩. ఆరుప్పకుసలఞ్చాపి, తేభూమకుసలస్స చ;
తేభూమకక్రియస్సాపి, తథేవాకుసలస్సపి.

౩౪౪. అరూపావచరపాకానం , ద్విన్నం పన చతుత్థదు;
ఇమేసం అట్ఠరాసీనం, హోతారమ్మణపచ్చయో.

౩౪౫. అపరియాపన్నపుఞ్ఞమ్పి, కామావచరతోపి చ;
రూపతో పఞ్చమస్సాపి, కుసలస్స క్రియస్స చ.

౩౪౬. చతున్నం పన రాసీనం, హోతి ఆరమ్మణం సదా;
తథేవాకుసలం కామ-రూపావచరతో పన.

౩౪౭. కుసలస్స క్రియస్సాపి, తథేవాకుసలస్స చ;
కామావచరపాకానం, ఛన్నం రాసీనమీరితం.

౩౪౮. విపాకారమ్మణం కామే, కామావచరతోపి చ;
రూపావచరతో చేవ, కుసలస్స క్రియస్స చ.

౩౪౯. కామావచరపాకానం, తథేవాకుసలస్స చ;
ఛన్నఞ్చ పన రాసీనం, హోతారమ్మణపచ్చయో.

౩౫౦. విపాకారమ్మణం రూపే, కామావచరతోపి చ;
రూపావచరతో చేవ, కుసలస్స క్రియస్స చ.

౩౫౧. అపుఞ్ఞస్సాతి పఞ్చన్నం, రాసీనం హోతి గోచరో;
అరూపావచరపాకేసు, అయమేవ నయో మతో.

౩౫౨. అపరియాపన్నపాకమ్హి, కామతో రూపతోపి చ;
కుసలస్స క్రియస్సాపి, హోతి ఆరమ్మణం పన.

౩౫౩. క్రియచిత్తమిదం కామే, కామావచరతోపి చ;
రూపావచరతో చేవ, కుసలస్స క్రియస్స చ.

౩౫౪. కామావచరపాకస్స, తథేవాకుసలస్స చ;
ఛన్నం రాసీనమేతేసం, హోతారమ్మణపచ్చయో.

౩౫౫. యం క్రియామానసం రూపే, కామపాకం తతో వినా;
పఞ్చన్నం పన రాసీనం, హోతి ఆరమ్మణం పన.

౩౫౬. క్రియాచిత్తం పనారుప్పే, తేసం పఞ్చన్నమేవ చ;
ఆరుప్పస్స క్రియస్సాపి, ఛన్నం హోతేవ గోచరో.

౩౫౭. రూపం చతుసముట్ఠానం, రూపారమ్మణసఞ్ఞితం;
కామావచరపుఞ్ఞస్స, తథేవ కుసలస్స చ.

౩౫౮. అభిఞ్ఞాద్వయచిత్తస్స, కామపాకక్రియస్స చ;
ఛన్నం రాసీనమేతేసం, హోతారమ్మణపచ్చయో.

౩౫౯. నిబ్బానారమ్మణం కామ-రూపావచరతో పన;
కుసలస్సుభయస్సాపి, కామరూపక్రియస్స చ.

౩౬౦. అపరియాపన్నతో చేవ, ఫలస్స కుసలస్స చ;

ఛన్నం రాసీనమేతేసం, హోతారమ్మణపచ్చయో.

౩౬౧. నానప్పకారకం సబ్బం, పణ్ణత్తారమ్మణం పన;
తేభూమకస్స పుఞ్ఞస్స, తథేవాకుసలస్స చ.

౩౬౨. రూపారూపవిపాకస్స, తేభూమకక్రియస్స చ;
నవన్నం పన రాసీనం, హోతారమ్మణపచ్చయో.

౩౬౩. రూపారమ్మణికా ద్వే తు, ద్వే ద్వే సద్దాదిగోచరా;
పఞ్చారమ్మణికా నామ, చిత్తుప్పాదా తయో మతా.

౩౬౪. ఇధేకచత్తాలీసేవ, ఛళారమ్మణికా మతా;
కామావచరచిత్తాన-మయమారమ్మణక్కమో.

౩౬౫. పఞ్చాభిఞ్ఞా వివజ్జేత్వా, రూపారూపా అనాసవా;
చిత్తుప్పాదా ఇమే సబ్బే, ధమ్మారమ్మణగోచరా.

౩౬౬. పఠమారుప్పకుసలం, దుతియారుప్పచేతసో;
కుసలస్స విపాకస్స, క్రియస్సారమ్మణం భవే.

౩౬౭. పఠమారుప్పపాకోయం , దుతియారుప్పచేతసో;
కుసలస్స విపాకస్స, క్రియస్సారమ్మణం న హి.

౩౬౮. పఠమం తు క్రియాచిత్తం, దుతియారుప్పచేతసో;
న పుఞ్ఞస్స న పాకస్స, హోతి ఆరమ్మణం పన.

౩౬౯. పఠమం తు క్రియాచిత్తం, దుతియారుప్పచేతసో;
క్రియస్సారమ్మణం హోతి, ఇతి ఞేయ్యం విభావినా.

౩౭౦. పుథుజ్జనస్స సేక్ఖస్స, అరూపారమ్మణం ద్విధా;
కుసలం కుసలస్సాపి, విపాకస్స చ తం సియా.

౩౭౧. ఖీణాసవస్స భిక్ఖుస్స, పఠమారుప్పమానసం;
ఆరమ్మణం తిధా హోతి, ఇతి వుత్తం మహేసినా.

౩౭౨. క్రియస్సాపి క్రియా హోతి, కుసలమ్పి క్రియస్స చ;
కుసలం తు విపాకస్స, ఏవం హోతి తిధా పన.

౩౭౩. తతియారుప్పచిత్తమ్హి, చతుత్థారుప్పచేతసో;
ఏవమేవ ద్విధా చేవ, తిధా చారమ్మణం సియా.

౩౭౪. యం యం పన ఇధారబ్భ,
యే యే జాయన్తి గోచరం;
సో సో తేసఞ్చ తేసఞ్చ,
హోతారమ్మణపచ్చయో.

౩౭౫. యో పనిమస్స నరో కిర పారం,
దుత్తరముత్తరముత్తరతీధ;
సో అభిధమ్మమహణ్ణవపారం,
దుత్తరముత్తరముత్తరతేవ.

ఇతి అభిధమ్మావతారే ఆరమ్మణవిభాగో నామ

ఛట్ఠో పరిచ్ఛేదో.

౭. సత్తమో పరిచ్ఛేదో

విపాకచిత్తప్పవత్తినిద్దేసో

౩౨౬. అనన్తఞాణేన నిరఙ్గణేన,

గుణేసినా కారుణికేన తేన;

వుత్తే విపాకే మతిపాటవత్థం,

విపాకచిత్తప్పభవం సుణాథ.

౩౨౭. ఏకూనతింస కమ్మాని, పాకా ద్వత్తింస దస్సితా;

తీసు ద్వారేసు కమ్మాని, విపాకా ఛసు దిస్సరే.

౩౨౮. కుసలం కామలోకస్మిం, పవత్తే పటిసన్ధియం;

తం తం పచ్చయమాగమ్మ, దదాతి వివిధం ఫలం.

౩౨౯. ఏకాయ చేతనాయేకా, పటిసన్ధి పకాసితా;

నానాకమ్మేహి నానా చ, భవన్తి పటిసన్ధియో.

౩౩౦. తిహేతుకం తు యం కమ్మం, కామావచరసఞ్ఞితం;

తిహేతుకం దుహేతుఞ్చ, విపాకం దేత్యహేతుకం.

౩౩౧. దుహేతుకం తు యం కమ్మం, తం న దేతి తిహేతుకం;

దుహేతుకమహేతుఞ్చ, విపాకం దేతి అత్తనో.

౩౩౨. తిహేతుకేన కమ్మేన,

పటిసన్ధి తిహేతుకా;

దుహేతుకాపి హోతేవ,

న చ హోతి అహేతుకా.

౩౩౩. దుహేతుకేన కమ్మేన,

పటిసన్ధి దుహేతుకా;

అహేతుకాపి హోతేవ,

న చ హోతి తిహేతుకా.

౩౩౪. అసఙ్ఖారమసఙ్ఖారం , ససఙ్ఖారమ్పి దేతి హి;

ససఙ్ఖారమసఙ్ఖారం, ససఙ్ఖారం ఫలం తథా.

౩౮౫. ఏకాయ చేతనాయేత్థ, కుసలస్స చ సోళస;
విధా విపాకచిత్తాని, భవన్తీతి పకాసయే.

౩౮౬. ఆరమ్మణేన హోతేవ, వేదనాపరివత్తనం;
తదారమ్మణచిత్తమ్పి, జవనేన నియామితం.

౩౮౭. కామావచరచిత్తేన, కుసలేనాదినా పన;
తుల్యేన పాకచిత్తేన, గహితా పటిసన్ధి చే.

౩౮౮. బలవారమ్మణే ఇట్ఠే, చక్ఖుస్సాపాథమాగతే;
మనోధాతు భవఙ్గస్మిం, తాయ ఆవట్టితే పన.

౩౮౯. వీథిచిత్తేసు జాతేసు, చక్ఖువిఞ్ఞాణకాదిసు;
జాయతే జవనం హుత్వా, పఠమం కామమానసం.

౩౯౦. సత్తక్ఖత్తుం జవిత్వాన, పఠమే కుసలే గతే;
తదేవారమ్మణం కత్వా, తేనేవ సదిసం పున.

౩౯౧. విపాకం జాయతే చిత్తం, తదారమ్మణసఞ్ఞితం;
సన్ధియా తుల్యతో మూల-భవఙ్గన్తి పవుచ్చతే.

౩౯౨. తఞ్చ సన్తీరణం ఏత్థ, దస్సనం సమ్పటిచ్ఛనం;
గణనూపగచిత్తాని, చత్తారేవ భవన్తి హి.

౩౯౩. యదా హి దుతియం చిత్తం, కుసలం జవనం తదా;
తేన తుల్యవిపాకమ్పి, తదారమ్మణకం సియా.

౩౯౪. సన్ధియా అసమానత్తా, ద్వే నామానిస్స లబ్భరే;
“ఆగన్తుకభవఙ్గ”న్తి, “తదారమ్మణక”న్తి చ.

౩౯౫. యదా హి తతియం పుఞ్ఞం, జవనం హోతి తేన చ;
సదిసం తతియం పాకం, తదారమ్మణకం సియా.

౩౯౬. “ఆగన్తుకభవఙ్గ”న్తి, ఇదమ్పి చ పవుచ్చతి;
ఇమినా పన సద్ధిం ఛ, పురిమాని చ పఞ్చపి.

౩౯౭. యదా చతుత్థం కుసలం, జవనం హోతి తేన చ;

తుల్యం చతుత్థం పాకం తు, తదారమ్మణతం వజే.

౩౯౮. ఆగన్తుకభవఙ్గం తు, తదారమ్మణనామకం;
పురిమాని ఛ పాకాని, ఇమినా హోన్తి సత్త తు.

౩౯౯. తస్మిం ద్వారే యదా ఇట్ఠ-మజ్ఝత్తారమ్మణం పన;
ఆగచ్ఛతి తదాపాథం, తదా వుత్తనయేనిధ.

౪౦౦. ఆరమ్మణవసేనేవ, వేదనా పరివత్తతి;
ఉపేక్ఖాసహితం తస్మా, హోతి సన్తీరణం మనో.

౪౦౧. ఉపేక్ఖాసహితేస్వేవ, జవనేసు చతూసుపి;
తేహి తుల్యాని చత్తారి, పాకచిత్తాని జాయరే.

౪౦౨. వేదనాయాసమానత్తా, అచ్చన్తం పురిమేహి తు;
హోన్తి పిట్ఠిభవఙ్గాని, చత్తారీతి చ నామతో.

౪౦౩. పఞ్చిమాని విపాకాని, పురిమేహి చ సత్తహి;
సద్ధిం ద్వాదస పాకాని, భవన్తీతి వినిద్దిసే.

౪౦౪. చక్ఖుద్వారే తథా ఏవం, సోతాదీస్వపి నిద్దిసే;
ద్వాదస ద్వాదస పాకా, సమసట్ఠి భవన్తిమే.

౪౦౫. ఏకాయ చేతనాయేవ, కమ్మే ఆయూహితే పన;
సమసట్ఠి విపాకాని, ఉప్పజ్జన్తి న సంసయో.

౪౦౬. గహితాగహణేనేత్థ , చక్ఖుద్వారేసు ద్వాదస;
సోతవిఞ్ఞాణకాదీని, చత్తారీతి చ సోళస.

౪౦౭. ఏవమేవ ససఙ్ఖార-తిహేతుకుసలేనపి;
అసఙ్ఖారససఙ్ఖారు-పేక్ఖాసహగతేహిపి.

౪౦౮. కమ్మే ఆయూహితే తేసం, విపాకేహి చ తీహిపి;
ఏసేవ చ నయో తేహి, దిన్నాయ పటిసన్ధియా.

౪౦౯. పరమం ఇట్ఠమజ్ఝత్త-గోచరస్స వసేనిధ;
పవత్తిం పన దస్సేత్వా, ఉపేక్ఖాసహితద్వయే.

౪౧౦.దస్సేతబ్బా తప్పచ్చా తు, ఇట్ఠస్మిం గోచరే ఇధ;
ఏకేకస్మిం పన ద్వారే, ద్వాదస ద్వాదసేవ తు.

౪౧౧.గహితాగహణేనేత్థ, పాకచిత్తాని సోళస;
పుబ్బే వుత్తనయేనేవ, ఞేయ్యం సబ్బమసేసతో.

౪౧౨.తిహేతుకేన కమ్మేన, పటిసన్ధి తిహేతుకా;
భవతీతి అయం వారో, వుత్తో ఏత్తావతా మయా.

౪౧౩.సన్ధిమేకం తు కమ్మేకం, జనేతి న తతో పరం;
అనేకాని విపాకాని, సఞ్జనేతి పవత్తియం.

౪౧౪.ఏకస్మా హి యథా బీజా, జాయతే ఏకమఙ్కురం;
సుబహూని ఫలానిస్స, హోన్తి హేతుపవత్తితో.

౪౧౫.దుహేతుకేన కమ్మేన, పటిసన్ధి దుహేతుకా;
హోతీతి హి అయం వారో, అనుపుబ్బేన ఆగతో.

౪౧౬.దుహేతుకేన కమ్మేన, సోమనస్సయుతేనిధ;
అసఙ్ఖారికచిత్తేన, కమ్మే ఆయూహితే పన.

౪౧౭.తేన తుల్యేన పాకేన, గహితా పటిసన్ధి చే;
ఇట్ఠే ఆరమ్మణే చక్ఖు-ద్వారే ఆపాథమాగతే.

౪౧౮.సోమనస్సయుతే ఞాణ-హీనే కుసలమానసే;
సత్తక్ఖత్తుం జవిత్వాన, గతే తస్మిం దుహేతుకే.

౪౧౯.తదేవారమ్మణం కత్వా, జాయతే తదనన్తరం;
తంసరిక్ఖకమేకం తు, అసఙ్ఖారికమానసం.

౪౨౦.తం హి మూలభవఙ్గన్తి, తదారమ్మణమిచ్చపి;
ఉభయమ్పి చ తస్సేవ, నామన్తి పరిదీపితం.

౪౨౧.దుహేతుకససఙ్ఖారే, జవితేపి చ తంసమం;
హోతాగన్తుకసఙ్ఖాతం, తదారమ్మణమానసం.

౪౨౨.తథేవ చ దుహేతూనం, ఇట్ఠమజ్ఝత్తగోచరే;

ద్విన్నం ఉపేక్ఖాయుత్తానం, జవనానమనన్తరం.

౪౨౩.ద్వే తాదిసాని జాయన్తే, తదారమ్మణమానసా;
తేసం “పిట్ఠిభవఙ్గ”న్తి, నామం “ఆగన్తుక”న్తి చ.

౪౨౪ సన్తీరణద్వయఞ్చేవ, దస్సనం సమ్పటిచ్ఛనం;
ఇమాని చ భవఙ్గాని, చక్ఖుద్వారే పనట్ఠ హి.

౪౨౫ ఏవమట్ఠట్ఠ కత్వాన, ద్వారేసుపి చ పఞ్చసు;
చత్తాలీస విపాకాని, భవన్తీతి పవత్తియం.

౪౨౬ గహితాగహణేనేత్థ, చక్ఖుద్వారే పనట్ఠ చ;
సోతఘానాదినా సద్ధిం, ద్వాదసేవ భవన్తి హి.

౪౨౭.ఏకాయ చేతనాయేవం, కమ్మే ఆయూహితే పన;
ద్వాదసేవ విపాకాని, భవన్తీతి పకాసితం.

౪౨౮ దుహేతుకత్తయేనాపి , సేసేన సదిసేన తు;
పాకేనాదిన్నసన్ధియా, అయమేవ నయో మతో.

౪౨౯ దుహేతుకేన కమ్మేన, పటిసన్ధి దుహేతుకా;
హోతీతిపి అయం వారో, వుత్తో ఏత్తావతా మయా.

౪౩౦. దుహేతుకేన కమ్మేన, పటిసన్ధి అహేతుకా;
హోతీతి చ అయం వారో, అనుపుబ్బేన ఆగతో.

౪౩౧. దుహేతుకేసు చిత్తేసు, కుసలేసు చతూసుపి;
తేసు అఞ్ఞతరేనేవ, కమ్మే ఆయూహితే పన.

౪౩౨.తస్సేవ పాకభూతాయ, ఆదిన్నపటిసన్ధినో;
ఉపేక్ఖాసహితాహేతు, మనోవిఞ్ఞాణధాతుయా.

౪౩౩. పటిసన్ధి న వత్తబ్బా, సా కమ్మసదిసాతి హి;
కమ్మం దుహేతుకం హోతి, పటిసన్ధి అహేతుకా.

౪౩౪.తస్స బుద్ధిముపేతస్స, ఇట్ఠమజ్ఝత్తగోచరే;
ఆపాథమాగతే చక్ఖు-ద్వారే పున చ దేహినో.

౪౩౫.దుహేతూనం చతున్నమ్పి, పుఞ్ఞానం యస్స కస్సచి;
జవనస్సావసానస్మిం, అహేతుకమిదం మనో.

౪౩౬. తదారమ్మణభావేన, జాయతే నత్థి సంసయో;
తం తు మూలభవఙ్గఞ్చ, తదారమ్మణమేవ చ.

౪౩౭. వీథిచిత్తేసు జాతేసు, చక్ఖువిఞ్ఞాణకాదిసు;
ఉపేక్ఖాసహితంయేవ, హోతి సన్తీరణమ్పి చ.

౪౩౮.తేసు ఏకం ఠపేత్వాన, గహితాగహణేనిధ;
గణనూపగచిత్తాని, తీణియేవ భవన్తి హి.

౪౩౯. ఇట్ఠే ఆరమ్మణే చక్ఖు-ద్వారే ఆపాథమాగతే;
తదా సన్తీరణఞ్చేవ, తదారమ్మణమానసం.

౪౪౦.సోమనస్సయుతంయేవ, గహేత్వా తేసు ఏకకం;
పురిమాని చ తీణీతి, చత్తారోవ భవన్తి హి.

౪౪౧.ఏవం చత్తారి చిత్తాని, ద్వారేసుపి చ పఞ్చసు;
హోన్తి వీసతి చిత్తాని, విపాకాని పవత్తియం.

౪౪౨.చక్ఖుద్వారే తు చత్తారి, గహితాగహణేనిధ;
సోతఘానాదినా సద్ధిం, హోతేవాహేతుకట్ఠకం.

౪౪౩. అహేతుపటిసన్ధిస్స , న తదారమ్మణం భవే;
దుహేతుకం తిహేతుం వా, దుహేతుపటిసన్ధినో.

౪౪౪.జాతా సుగతియం యేన, పాకేన పటిసన్ధి తు;
తేన తుల్యమ్పి హీనం వా, తదారమ్మణకం భవే.

౪౪౫.మనుస్సలోకం సన్ధాయ, వుత్తఞ్చాహేతుకట్ఠకం;
చతూసుపి అపాయేసు, పవత్తే పన లబ్భతి.

౪౪౬.థేరో నేరయికానం తు, ధమ్మం దేసేతి వస్సతి;
గన్ధం వాయుఞ్చ మాపేతి, యదా తేసం తదా పన.

౪౪౭.థేరం దిస్వా చ సుత్వా చ, ధమ్మం గన్ధఞ్చ ఘాయతం;

పివతఞ్చ జలం వాయుం, ఫుసతం ముదుమేవ చ.

౪౪౮.చక్ఖువిఞ్ఞాణకాదీని, పుఞ్ఞజానేవ పఞ్చపి;
సన్తీరణద్వయం ఏకా, మనోధాతూతి అట్ఠకం.

౪౪౯.అయం తావ కథా ఇట్ఠ-ఇట్ఠమజ్ఝత్తగోచరే;
కామావచరపుఞ్ఞానం, జవనానం వసేనిధ.

౪౫౦.నియమత్థం తు యం వుత్తం, తదారమ్మణచేతసో;
కుసలం పన సన్ధాయ, తం వుత్తన్తి హి దీపితం.

౪౫౧.ఇధాకుసలచిత్తేసు, సోమనస్సయుతేసుపి;
ఇట్ఠే ఆరమ్మణే తేసు, జవితేసు చతూసుపి.

౪౫౨.సోమనస్సయుతాహేతు-మనోవిఞ్ఞాణధాతు హి;
తదారమ్మణభావేన, జాయతే తదనన్తరం.

౪౫౩.ఛస్వాకుసలచిత్తేసు, ఉపేక్ఖాయ యుతేసు హి;
గోచరే ఇట్ఠమజ్ఝత్తే, జవితేసు అనన్తరం.

౪౫౪.ఉపేక్ఖాసహితాహేతు-మనోవిఞ్ఞాణధాతు హి;
తదారమ్మణభావేన, జాయతే పన పుఞ్ఞజా.

౪౫౫.ఇట్ఠారమ్మణయోగస్మిం , కఙ్ఖతో ఉద్ధతస్స వా;
సోమనస్సయుతం హోతి, తదారమ్మణమానసం.

౪౫౬.సోమనస్సయుతే చిత్తే, జవనే జవితే పన;
గవేసితబ్బా పఞ్చేవ, తదారమ్మణమానసా.

౪౫౭.ఉపేక్ఖాసహితే చిత్తే, జవనే జవితే పన;
ఛళేవ గవేసితబ్బా, తదారమ్మణమానసా.

౪౫౮.తిహేతుసోమనస్సేన, ఆదిన్నపటిసన్ధినో;
ఝానతో పరిహీనస్స, తం ఝానం పచ్చవేక్ఖతో.

౪౫౯.దోమనస్సయుతం చిత్తం, హోతి విప్పటిసారినో;
తస్స కిం జాయతే బ్రూహి, తదారమ్మణమానసం.

౪౬౦.**పట్ఠానే** పటిసిద్ధా హి, దోమనస్సఅనన్తరం;
సోమనస్సస్స ఉప్పత్తి, దోమనస్సస్స చస్స వా.

౪౬౧.మహగ్గతం పనారబ్భ, జవనే జవితేపి చ;
తత్థేవ పటిసిద్ధం తు, తదారమ్మణమానసం.

౪౬౨.తస్మా భవఙ్గపాతోవ, తదారమ్మణమేవ వా;
న హోతి కిం ను కాతబ్బం, వద త్వం ఆభిధమ్మిక.

౪౬౩.ఉపేక్ఖాసహితాహేతు-మనోవిఞ్ఞాణధాతు తు;
పుఞ్ఞాపుఞ్ఞవిపాకా హి, తదారమ్మణికా సియా.

౪౬౪.ఆవజ్జనం కిమస్సాతి, నత్థి తం జాయతే కథం;
భవఙ్గావజ్జనానం కిం, మగ్గస్సానన్తరస్స చ.

౪౬౫.ఫలస్సపి నిరోధా చ, వుట్ఠహన్తస్స భిక్ఖునో;
ఫలచిత్తస్స వా ఏవం, నత్థి ఆవజ్జనం కిర.

౪౬౬.వినా ఆవజ్జనేనాపి, హోతి జాయతు మానసం;
కిమస్సారమ్మణం బ్రూహి, యది జానాసి పణ్డిత.

౪౬౭.వినా ఆరమ్మణేనేవ, న హి జాయతి మానసం;
రూపాదీసు పరిత్తేసు, యం కిఞ్చారబ్భ జాయతే.

౪౬౮.ఉతుబీజనియామో చ, కమ్మధమ్మనియామతా;
చిత్తస్స చ నియామోతి, ఞేయ్యా పఞ్చ నియామతా.

౪౬౯.తత్థ ఏకప్పహారేన, ఫలపుప్ఫాదిధారణం;
రుక్ఖానం పన సబ్బేసం, అయం ఉతునియామతా.

౪౭౦.తేసం తేసం తు బీజానం, తంతంతుల్యఫలుబ్భవో;
మత్థకే నాళికేరస్స, ఛిద్దత్తం బీజజో అయం.

౪౭౧.తిహేతుకం తిహేతుఞ్చ, దుహేతుఞ్చ అహేతుకం;
విపాకం తు యతో దేతి, అయం కమ్మనియామతా.

౪౭౨.జాతియం బోధిసత్తస్స, మేదనీకమ్పనాదికం;

విసేసత్తమనేకమ్హి, అయం ధమ్మనియామతా.

౪౭౩. గోచరేన పసాదస్మిం, ఘట్టితే పన తేనిధ;

ఉప్పత్తావజ్జనాదీనం, అయం చిత్తనియామతా.

౪౭౪. అన్ధజ్జనానం హదయన్ధకారం,

విద్ధంసనం దీపమిమం జలన్తం;

సిక్ఖేథ ధీరో సతతం పయుత్తో,

మోహన్ధకారాపగమం యదిచ్ఛేతి.

ఇతి అభిధమ్మావతారే విపాకచిత్తప్పవత్తినిద్దేసో నామ

సత్తమో పరిచ్ఛేదో.

౮. అట్ఠమో పరిచ్ఛేదో

పకిణ్ణకనిద్దేసో

౪౭౫.ఇదాని పన సబ్బేసం, ఏతేసం మానసం మయా;
పాటవత్థాయ భిక్ఖూనం, కథీయతి పకిణ్ణకం.

౪౭౬.పన్థమక్కటకో నామ, దిసాసు పన పఞ్చసు;
తత్థ సుత్తం పసారేత్వా, జాలమజ్ఝే నిపజ్జతి.

౪౭౭. పఠమాయ దిసాయేత్థ, సుత్తే పన పసారితే;
పాణకేన పటఙ్గేన, ఘట్టితే మక్ఖికాయ వా.

౪౭౮.నిపన్నట్ఠానతో కిఞ్చి, చలిత్వా ఉణ్ణనాభి తు;
గన్త్వా సుత్తానుసారేన, యూసం పివతి తస్స సా.

౪౭౯.పునాగన్త్వాన తత్థేవ, నిపజ్జతి యథాసుఖం;
ఏవమేవ కరోతేవ, దిసాసు దుతియాదిసు.

౪౮౦.పసాదా పఞ్చ దట్ఠబ్బా, సుత్తం పఞ్చదిసాస్వివ;
చిత్తం పన చ దట్ఠబ్బం, మజ్ఝే మక్కటకో వియ.

౪౮౧.పాణకాదీహి సుత్తస్స, తస్స సఙ్ఘట్టనా వియ;
పసాదానం తు దట్ఠబ్బా, ఘట్టనారమ్మణేన హి.

౪౮౨చలనం వియ తంమజ్ఝే, నిపన్నాయుణ్ణనాభియా;
పసాదఘట్టనం తత్థ, గహేత్వారమ్మణం పన.

౪౮౩.మనోధాతుక్రియాచిత్తం, భవఙ్గావట్టనం మతం;
తస్సా సుత్తానుసారంవ, వీథిచిత్తపవత్తనం.

౪౮౪సీసే పనస్స విజ్ఝిత్వా, యూసపానంవ చేతసో;
ఆరమ్మణేసు దట్ఠబ్బం, జవనస్స పవత్తనం.

౪౮౫పునాగన్త్వా యథా సుత్త-జాలమజ్ఝే నిపజ్జనం;
వత్థుంయేవ చ నిస్సాయ, చిత్తస్స పరివత్తనం.

౪౮౬.ఇదం తు పన ఓపమ్మం, అత్థం దీపేతి కిం తు హి;
ఆరమ్మణేన పఠమం, పసాదే ఘట్టితే పన.

౪౮౭.పసాదవత్థుతో చిత్తా, వత్థుసన్నిస్సితం మనో;
తతో హి పఠమంయేవ, జాయతీతి హి దీపితం.

౪౮౮ ఏకేకారమ్మణం ద్వీసు, ద్వీసు ద్వారేసు సబ్బసో;
ఆగచ్ఛతి తేనాపాథం, అయమత్థోపి దీపితో.

౪౮౯.రూపం చక్ఖుపసాదమ్హి, ఘట్టిత్వా తఙ్ఖణే పన;
మనోద్వారే తథాపాథ-మాగచ్ఛతి నిసంసయో.

౪౯౦.ఖగో యథా హి రుక్ఖగ్గే, నిలీయన్తోవ సాఖినో;
సాఖం ఘట్టేతి తస్సేధ, ఛాయా ఫరతి భూమియం.

౪౯౧.సాఖాయ ఘట్టనచ్ఛాయా, ఫరణాని చ సబ్బసో;
అపుబ్బాచరిమం ఏక-క్ఖణస్మింయేవ జాయరే.

౪౯౨ ఏవమేవ చ రూపస్స, పసాదస్స చ ఘట్టనం;
భవఙ్గచలనస్సాపి, పచ్చయత్తేన అత్థతో.

౪౯౩. తథేవ చ మనోద్వారే, ఆపాథగమనమ్పి చ;
అపుబ్బాచరిమం ఏక-క్ఖణస్మింయేవ హోతితి.

౪౯౪.తతో భవఙ్గం ఛిన్దిత్వా, చక్ఖుద్వారే యథాక్కమం;
ఆవజ్జనే సముప్పన్నే, దస్సనే సమ్పటిచ్ఛనే.

౪౯౫.సన్తీరణే సముప్పన్నే, తతో వోట్ఠబ్బనేపి చ;
కుసలం జవనం చిత్తం, తథాకుసలమేవ వా.

౪౯౬.ఏసో ఏవ నయో సోత-ద్వారాదీసుపి విఞ్ఞునా;
అవిసేసేన విఞ్ఞేయ్యో, సద్దాదీనం తు ఘట్టనే.

౪౯౭.దోవారికోపమాదీని , ఏతస్సత్థస్స దీపనే;
ఉద్ధరిత్వాన తానేత్థ, దస్సేతబ్బాని విఞ్ఞునా.

౪౯౮.అసమ్భేదేన చక్ఖుస్స, రూపాపాథగమేన చ;

ఆలోకనిస్సయేనాపి, సమనక్కారహేతునా.

౪౯౯. పచ్చయేహి పనేతేహి, సమేతేహి చతూహిపి;
జాయతే **చక్ఖువిఞ్ఞాణం,** సమ్పయుత్తేహి తం సహ.

౫౦౦. అసమ్భేదేన సోతస్స, సద్దాపాథగమేన చ;
ఆకాసనిస్సయేనాపి, సమనక్కారహేతునా.

౫౦౧. పచ్చయేహి పనేతేహి, సమేతేహి చతూహిపి;
జాయతే **సోతవిఞ్ఞాణం,** సమ్పయుత్తేహి తం సహ.

౫౦౨. అసమ్భేదేన ఘానస్స, గన్ధాపాథగమేన చ;
వాయోసన్నిస్సయేనాపి, సమనక్కారహేతునా.

౫౦౩. పచ్చయేహి పనేతేహి, సమేతేహి చతూహిపి;
జాయతే **ఘానవిఞ్ఞాణం,** సమ్పయుత్తేహి తం సహ.

౫౦౪. అసమ్భేదేన జివ్హాయ, రసాపాథగమేన చ;
ఆపోసన్నిస్సయేనాపి, సమనక్కారహేతునా.

౫౦౫. పచ్చయేహి పనేతేహి, సమేతేహి చతూహిపి;
జాయతే **జివ్హావిఞ్ఞాణం,** సమ్పయుత్తేహి తం సహ.

౫౦౬. అసమ్భేదేన కాయస్స, ఫోట్ఠబ్బాపాథసఙ్గమా;
పథవీనిస్సయేనాపి, సమనక్కారహేతునా.

౫౦౭. పచ్చయేహి పనేతేహి, సమేతేహి చతూహిపి;
జాయతే **కాయవిఞ్ఞాణం,** సమ్పయుత్తేహి తం సహ.

౫౦౮. అసమ్భేదా మనస్సాపి, ధమ్మాపాథగమేన చ;
వత్థుసన్నిస్సయేనాపి, సమనక్కారహేతునా.

౫౦౯. పచ్చయేహి పనేతేహి, సమేతేహి చతూహిపి;
మనోవిఞ్ఞాణమేవం తు, సమ్పయుత్తేహి జాయతే.

౫౧౦. మనో భవఙ్గచిత్తన్తి, వేదితబ్బం విభావినా;
ఆవజ్జనక్రియాచిత్తం, సమనక్కారోతి సఞ్ఞితం.

౫౧౧.వత్థుసన్నిస్సయేనాతి, నాయం సబ్బత్థ గచ్ఛతి;
భవం తు పఞ్చవోకారం, సన్ధాయ కథితో పన.

౫౧౨ పటిసన్ధాదిచిత్తాని, సబ్బానేకూనవీసతి;
కామే దస చ రూపేసు, పఞ్చ చత్తారిరూపిసు.

౫౧౩.కమ్మం కమ్మనిమిత్తఞ్చ, తథా గతినిమిత్తకం;
ఇదం హి తివిధం తేసం, ఆరమ్మణముదీరితం.

౫౧౪ కామావచరసన్ధీనం, పరిత్తారమ్మణం మతం;
పచ్చుప్పన్నమతీతం వా, హోతి నత్థి అనాగతం.

౫౧౫ అట్ఠేవ చ మహాపాకా, తీణి సన్తీరణాని చ;
ఏకాదసవిధం చిత్తం, తదారమ్మణసఞ్ఞితం.

౫౧౬.ఏకాదసవిధే చిత్తే, తదారమ్మణసఞ్ఞితే;
దస పుఞ్ఞవిపాకాని, ఏకం హోతి అపుఞ్ఞజం.

౫౧౭.మహాపాకా న జాయన్తే, రూపారూపభవద్వయే;
కామే రూపే భవే చేవ, హోతి సన్తీరణత్తయం.

౫౧౮ తదారమ్మణచిత్తాని, యాని వుత్తాని సత్థునా;
తేసు చిత్తం పనేకమ్పి, రూపారూపభవద్వయే.

౫౧౯.న తదారమ్మణం హుత్వా, పవత్తతి కదాచిపి;
కస్మా న హోతి చే తత్థ, బీజస్సాభావతో పన.

౫౨౦ పటిసన్ధిబీజం నత్థేత్థ, కామావచరసఞ్ఞితం;
రూపాదిగోచరే తస్స, భవేయ్య జనకం తు యం.

౫౨౧ చక్ఖువిఞ్ఞాణకాదీనం , నత్థితాపజ్జతీతి చే;
నిన్ద్రియానం పవత్తాను-భావతో చిత్తసమ్భవో.

౫౨౨ ఏకన్తేన యథా చేతం, తదారమ్మణమానసం;
నప్పవత్తతి సబ్బమ్పి, రూపారూపభవద్వయే.

౫౨౩.అకామావచరధమ్మేపి, తదేతం నానుబన్ధతి;

కస్మా అజనకత్తా హి, జనకస్సాసమానతో.

౫౨౪జనకం తేన తుల్యం వా, కామావచరసఞ్ఞితం;

కుసలాకుసలాదిం తు, జవనం అనుబన్ధతి.

౫౨౫కామావచరధమ్మాపి , యే మహగ్గతగోచరా;

హుత్వా వత్తన్తి తే చాపి, ఇదం నేవానుబన్ధతి.

౫౨౬పరిత్తారమ్మణత్తా చ, ఏకన్తేన పనస్స హి;

తథాపరిచితత్తా చ, నానుబన్ధతి సబ్బదా.

౫౨౭.కిం తేన యుత్తివాదేన, వుత్తం **అట్ఠకథాసు** హి;

తదారమ్మణచిత్తాని, ఏకాదసపి సబ్బసో.

౫౨౮నామగోత్తం పనారబ్భ, జవనే జవితేపి చ;

తదారమ్మణం న గణ్హన్తి, రూపారూపభవేసు వా.

౫౨౯యదా పణ్ణత్తిమారబ్భ, జవనే జవితేపి వా;

తథా విపస్సనాయాపి, లక్ఖణారమ్మణాయ చ.

౫౩౦.తదారమ్మణా న లబ్భన్తి, మిచ్ఛత్తనియతేసుపి;

న లోకుత్తరధమ్మేపి, ఆరబ్భ జవనే గతే.

౫౩౧.తథా మహగ్గతే ధమ్మే, ఆరబ్భ జవనే పన;

పటిసమ్భిదాఞాణాని, ఆరబ్భ జవితేపి చ.

౫౩౨.మనోద్వారేపి సబ్బేసం, జవనానమనన్తరం;

తదారమ్మణచిత్తాని, భవన్తి అనుపుబ్బతో.

౫౩౩. న విజ్జతి మనోద్వారే, ఘట్టనారమ్మణస్స హి;

కథం భవఙ్గతో హోతి, వుట్ఠానం పన చేతసో.

౫౩౪.మనోద్వారేపి ఆపాథ-మాగచ్ఛన్తేవ గోచరా;

ఘట్టనాయ వినా తస్మా, చిత్తానం హోతి సమ్భవో.

౫౩౫.ద్వాదసాపుఞ్ఞచిత్తానం , విపాకా సత్తసత్తతి;

భవన్తి చతురాసీతి, పాపపాకా పవత్తియం.

౫౩౬.ఏకాదసవిధానం తు, హిత్వా ఉద్ధచ్చమానసం;

ఏకాదసవిధా చేవ, భవన్తి పటిసన్ధియో.

౫౩౭.క్రియచిత్తేసు సబ్బేసు, జవనం న చ హోతి యం;

తం పే కరణమత్తత్తా, వాతపుప్ఫసమం మతం.

౫౩౮.జవనత్తం తు సమ్పత్తం, కిచ్చసాధనతో పన;

ఛిన్నమూలస్స రుక్ఖస్స, పుప్ఫంవ అఫలం సియా.

౫౩౯.పటిచ్చ పన ఏతస్మా, ఫలమేతీతి **పచ్చయో**;

యో ధమ్మో యస్స ధమ్మస్స, ఠితియుప్పత్తియాపి వా.

౫౪౦ఉపకారో హి సో తస్స, పచ్చయోతి పవుచ్చతి;

సమ్భవోపభవో హేతు, కారణం పచ్చయో మతో.

౫౪౧లోభాది పన యో ధమ్మో, మూలట్ఠేనుపకారకో;

హేతూతి పన సో ధమ్మో, విఞ్ఞాతబ్బో విభావినా.

౫౪౨లోభో దోసో చ మోహో చ,

తథాలోభాదయో తయో;

ఛళేవ హేతుయో హోన్తి,

జాతితో నవధా సియుం.

౫౪౩.ధమ్మానం కుసలాదీనం, కుసలాదిత్తసాధకో;

మూలట్ఠోతి వదన్తేవం, ఏకే ఆచరియా పన.

౫౪౪ఏవం సన్తే తు హేతూనం, తంసముట్ఠానరూపిసు;

హేతుపచ్చయతా నేవ, సమ్పజ్జతి కదాచిపి.

౫౪౫న హి తే పన రూపానం, సాధేన్తి కుసలాదికం;

న తేసం పన రూపానం, పచ్చయా న చ హోన్తి తే.

౫౪౬తస్మా హి కుసలాదీనం, కుసలాదిత్తసాధకో;

మూలట్ఠోతి న గన్తబ్బో, విఞ్ఞునా సమయఞ్ఞునా.

౫౪౭.సుప్పతిట్ఠితభావస్స, సాధనేనుపకారకో;

మూలట్ఠోతి చ హేతూనం, విఞ్ఞాతబ్బో విభావినా.

౫౪౮ కుసలాకుసలా హేతూ, క్రియాహేతూ చ సబ్బసో;

ధమ్మానం సమ్పయుత్తానం, తంసముట్ఠానరూపినం.

౫౪౯ హేతుపచ్చయతం యాతా, పఞ్చవోకారభూమియం;

సమ్పయుత్తానమేవేతే, చతువోకారభూమియం.

౫౫౦ కామే విపాకహేతూపి, కామావచరభూమియం;

అత్తనా సమ్పయుత్తానం, పటిసన్ధిక్ఖణే పన.

౫౫౧ కటత్తారూపజాతానం, తథేవ చ పవత్తియం;

చిత్తజానఞ్చ రూపానం, హేతుపచ్చయతం గతా.

౫౫౨ రూపే విపాకహేతు చ, రూపావచరభూమియం;

తథా వుత్తప్పకారానం, హోన్తి తే హేతుపచ్చయా.

౫౫౩ హేతుయో పఞ్చవోకారే, లోకుత్తరవిపాకజా;

చిత్తజానఞ్చ రూపానం, సమ్పయుత్తానమేవ చ.

౫౫౪ తే హేతుపచ్చయా హోన్తి, చతువోకారభూమియం;

భవన్తి సమ్పయుత్తానం, ఇతరే చ సభూమియం.

౫౫౫ హేతుత్థో హేతుయో చేవ, హేతుపచ్చయసమ్భవో;

ఏవమేవ చ విఞ్ఞేయ్యో, సఞ్జాతసుఖహేతునా.

౫౫౬ ఛన్దో చిత్తఞ్చ వీరియం, వీమంసా చాతి సత్థునా;

లోకాధిపతినా వుత్తా, చతుధాధిపతీ సియుం.

౫౫౭ ఛన్దం తు జేట్ఠకం కత్వా, ఛన్దం కత్వా ధురం పన;

చిత్తస్సుప్పత్తికాలస్మిం, ఛన్దాధిపతి నామసో.

౫౫౮ ఏసేవ చ నయో ఞేయ్యో, సేసేసుపి చ తీసుపి;

అధిప్పతీతి నిద్దిట్ఠో, జేట్ఠట్ఠేనుపకారకో.

౫౫౯ సుమతిమతివిబోధనం విచిత్తం,

కుమతిమతిన్ధనపావకం పధానం;

ఇమమతిమధురం అవేది యో యో,

జినవచనం సకలం అవేది సో సో.

ఇతి అభిధమ్మావతారే పకిణ్ణకనిద్దేసో నామ

అట్ఠమో పరిచ్ఛేదో.

౯. నవమో పరిచ్ఛేదో

పుఞ్ఞవిపాకపచ్చయనిద్దేసో

౫౬౦.బాత్తింస పాకచిత్తాని, లోకికానేవ యాని హి;
ఏతేసం పాకచిత్తానం, పటిసన్ధిపవత్తిసు.

౫౬౧ పుఞ్ఞాపుఞ్ఞాదిసఙ్ఖారా, యథా యేసఞ్చ పచ్చయా;
భవాదీసు తథా తేపి, విఞ్ఞాతబ్బా విభావినా.

౫౬౨ తయో భవా చతస్సో చ, యోనియో గతిపఞ్చకం;
విఞ్ఞాణట్ఠితియో సత్త, సత్తావాసా నవేరితా.

౫౬౩.**కామే** పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖార-సఞ్ఞితా అట్ఠ చేతనా;
నవన్నం పాకచిత్తానం, కామే సుగతియం పన.

౫౬౪ నానాక్ఖణికకమ్మూప-నిస్సయపచ్చయేహి చ;
ద్వేధా హి పచ్చయా తేసం, భవన్తి పటిసన్ధియం.

౫౬౫ ఉపేక్ఖాసహితాహేతు-మనోవిఞ్ఞాణధాతుయా ;
వినా పరిత్తపాకానం, హోన్తి ద్వేధా పవత్తియం.

౫౬౬.తాయేవ చేతనా రూప-భవే ద్వేధావ పచ్చయా;
పఞ్చన్నం పాకచిత్తానం, భవన్తి హి పవత్తియం.

౫౬౭.అట్ఠన్నం తు పరిత్తానం, కామే దుగ్గతియం తథా;
పవత్తే పచ్చయా హోన్తి, న హోన్తి పటిసన్ధియం.

౫౬౮ హోన్తి వుత్తప్పకారావ, కామే సుగతియం తథా;
సోళసన్నం విపాకానం, పవత్తే పటిసన్ధియం.

౫౬౯.**రూపే** పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారా, రూపావచరభూమియం;
పఞ్చన్నం పాకచిత్తానం, పచ్చయా పటిసన్ధియం.

౫౭౦.హోన్తిమాపుఞ్ఞసఙ్ఖారా, కామే దుగ్గతియం ద్విధా;
విఞ్ఞాణస్స పనేకస్స, పచ్చయా పటిసన్ధియం.

౫౭౧.ఛన్నం పన పవత్తేవ, హోన్తి నో పటిసన్ధియం;
సత్తన్నమ్పి భవస్తేవ, పవత్తే పటిసన్ధియం.

౫౭౨.కామే సుగతియం తేసం, సత్తన్నమ్పి తథేవ చ;
పవత్తే పచ్చయా హోన్తి, న హోన్తి పటిసన్ధియం.

౫౭౩. విఞ్ఞాణానం చతున్నమ్పి, తేసం రూపభవే తథా;
పవత్తే పచ్చయా హోన్తి, న హోన్తి పటిసన్ధియం.

౫౭౪.నో చ కామభవేనిట్ఠ-రూపాదిఉపలద్ధియం;
అనిట్ఠరూపాదయో పన, బ్రహ్మలోకే న విజ్జరే.

౫౭౫.తథేవానేఞ్జసఙ్ఖారో , **అరూపావచర**భూమియం;
చతున్నం పాకచిత్తానం, పవత్తే పటిసన్ధియం.

౫౭౬.ఏవం తావ భవేస్వేతే, పటిసన్ధిపవత్తిసు;
యథా చ పచ్చయా హోన్తి, తథా ఞేయ్యా విభావినా.

౫౭౭.ఏసేవ చ నయో ఞేయ్యో, యోనిఆదీసు తత్రిదం;
ఆదితో పన పట్ఠాయ, ముఖమత్తనిదస్సనం.

౫౭౮.అవిసేసేన పుఞ్ఞాభి-సఙ్ఖారో ద్విభవేసుపి;
దత్వాన పటిసన్ధిం తు, సబ్బపాకం జనేతి సో.

౫౭౯.తథా చతూసు విఞ్ఞేయ్యో, అణ్డజాదీసు యోనిసు;
బహుదేవమనుస్సానం, గతీసు ద్వీసు ఏవ చ.

౫౮౦.తథా నానత్తకాయాది-విఞ్ఞాణానం ఠితీసుపి;
తథా వుత్తప్పకారస్మిం, సత్తావాసే చతుబ్బిధే.

౫౮౧.ఏవం పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో, భవాదీసు యథారహం;
ఏకవీసతిపాకానం, పచ్చయో హోతి చ ద్విధా.

౫౮౨.కామే అపుఞ్ఞసఙ్ఖారో, భవే చతూసు యోనిసు;
తీసు గతీసు ఏకిస్సా, విఞ్ఞాణట్ఠితియాపి చ.

౫౮౩.సత్తావాసే పనేకస్మిం,

ఉహోతి సో పచ్చయో ద్విధా;
సత్తన్నం పాకచిత్తానం,
పవత్తే పటిసన్ధియం.

၂၈၄ తథేవానేఞ్జసఙ్ఖారో, ఏకారూపభవే పున;
ఏకిస్సా యోనియా చేవ, ఏకిస్సా గతియాపి చ.

၂၈၅ తీసు చిత్తట్ఠితీస్వేవ, సత్తావాసే చతుబ్బిధే;
చతున్నం పాకచిత్తానం, ద్వేధా సో హోతి పచ్చయో.

၂၈၆ పటిసన్ధిపవత్తీనం , వసేనేవ భవాదిసు;
విజానితబ్బా సఙ్ఖారా, యథా యేసఞ్చ పచ్చయా.

၂၈၇.న రూపారూపధమ్మానం, సఙ్కన్తి పన విజ్జతి;
సఙ్కన్తిభావే అసతి, పటిసన్ధి కథం సియా.

၂၈၈ నత్థి చిత్తస్స సఙ్కన్తి, అతీతభవతో ఇధ;
తతో హేతుం వినా తస్స, పాతుభావో న విజ్జతి.

၂၈၉ సులద్ధపచ్చయం రూపా-రూపమత్తం తు జాయతి;
ఉప్పజ్జమానమేవం తు, లభిత్వా పచ్చయం పన.

၂၉၀.భవన్తరముపేతీతి, సమఞ్ఞాయ పవుచ్చతి;
న చ సత్తో న చ జీవో, న అత్తా వాపి విజ్జతి.

၂၉၁.తయిదం పాకటం కత్వా, పటిసన్ధిక్కమం పన;
దస్సయిస్సామహం సాధు, నిబోధథ సుదుబ్బుధం.

၂၉၂ అతీతస్మిం భవే తస్స, ఆసన్నమరణస్స హి;
హరితం తాలపణ్ణంవ, పక్ఖిత్తం ఆతపే పన.

၂၉၃.సుస్సమానే సరీరస్మిం, నట్ఠే చక్ఖున్ద్రియాదికే;
హదయవత్థుమత్తస్మిం, ఠితే కాయప్పసాదికే.

၂၉၄.వత్థుసన్నిస్సితం చిత్తం, హోతి తస్మిం ఖణేపి చ;
పుబ్బానుసేవితం కమ్మం, పుఞ్ఞం వాపుఞ్ఞమేవ వా.

౩౯౫.కమ్మం కమ్మనిమిత్తం వా, ఆలమ్బిత్వా పవత్తతి;
ఏవం పవత్తమానం తం, విఞ్ఞాణం లద్ధపచ్చయం.

౩౯౬.అవిజ్జాయ పటిచ్ఛన్నా-దీనవే విసయే పన;
తణ్హా నమేతి సఙ్ఖారా, ఖిపన్తి సహజా పన.

౩౯౭.న మీయమానం తణ్హాయ, తం సన్తతివసా పన;
ఓరిమా పన తీరమ్హా, ఆలమ్బిత్వాన రజ్జుకం.

౩౯౮.మాతికాతిక్కమోపేతం , పురిమం జహతి నిస్సయం;
అపరం కమ్మసమ్భూతం, లమ్బిత్వా వాపి నిస్సయం.

౩౯౯.తం పనారమ్మణాదీహి, పచ్చయేహి పవత్తతి;
పురిమం చవనం ఏత్థ, పచ్ఛిమం పటిసన్ధి తు.

౪౦౦.తదేతం నాపి పురిమా, భవతోపి ఇధాగతం;
కమ్మాదిఞ్చ వినా హేతుం, పాతుభూతం న చేవ తం.

౪౦౧.ఏత్థ చేతస్స చిత్తస్స, పురిమా భవతో పన;
ఇధానాగమనేతీత-భవహేతూహి సమ్భవే.

౪౦౨.పటిఘోసదీపముద్దాదీ, భవన్తేత్థ నిదస్సనా;
యథా ఆగన్త్వా అఞ్ఞత్ర, హోన్తి సద్దాదిహేతుకా.

౪౦౩. ఏవమేవ చ విఞ్ఞాణం, వేదితబ్బం విభావినా;
సన్తానబన్ధతో నత్థి, ఏకతా వాపి నానతా.

౪౦౪.సతి సన్తానబన్ధే తు, ఏకన్తేనేకతా సియా;
ఖీరతో దధిసమ్భూతం, న భవేయ్య కదాచిపి.

౪౦౫.అథాపి పన ఏకన్త-నానతా సా భవేయ్య చే;
ఖీరసామీ నరో నేవ, దధిసామీ భవేయ్య సో.

౪౦౬.తస్మా ఏత్థ పనేకన్త-ఏకతానానతాపి వా;
న చేవ ఉపగన్తబ్బా, విఞ్ఞునా సమయఞ్ఞునా.

౪౦౭.నను ఏవమసఙ్కన్తి-పాతుభావే తస్స సతి;

యే ఇమస్మిం మనుస్సత్త-భావే ఖన్ధాభిసమ్భవా.

౬౦౮.తేసం ఇధ నిరుద్ధత్తా, కమ్మస్స ఫలహేతునో;
పరత్థాగమతో చేవ, ఇధ తస్స కతస్స హి.

౬౦౯.అఞ్ఞస్స అఞ్ఞతో చేవ, కమ్మతో తం ఫలం సియా;
తస్మా న సున్దరం ఏతం, విధానం సబ్బమేవ చ.

ఏత్థాహ –

౬౧౦.సన్తానే యం ఫలం ఏతం, నాఞ్ఞస్స న చ అఞ్ఞతో;
బీజానం అభిసఙ్ఖారో, ఏతస్సత్థస్స సాధకో.

౬౧౧.ఏకస్మిం పన సన్తానే, వత్తమానం ఫలం పన;
అఞ్ఞస్సాతిపి వా నేవ, అఞ్ఞతో వా న హోతి తం.

౬౧౨.బీజానం అభిసఙ్ఖారా, ఏతస్సత్థస్స సాధకో;
బీజానం అభిసఙ్ఖారే, కతే తు మధుఆదినా.

౬౧౩. తస్స బీజస్స సన్తానే, పఠమం లద్ధపచ్చయో;
మధురో ఫలసో తస్స, హోతి కాలన్తరే పన.

౬౧౪.న హి తాని హి బీజాని, అభిసఙ్ఖరణమ్పి వా;
పాపుణన్తి ఫలట్ఠానం, ఏవం ఞేయ్యమిదమ్పి చ.

౬౧౫.బాలకాలే పయుత్తేన, విజ్జాసిప్పోసధాదినా;
దీపేతబ్బో అయం వుద్ధ-కాలస్మిం ఫలదాయినా.

౬౧౬.ఏవం సన్తేపి తం కమ్మం, విజ్జమానమ్పి వా పన;
ఫలస్స పచ్చయో హోతి, అథ వావిజ్జమానకం.

౬౧౭. విజ్జమానం సచే హోతి, తప్పవత్తిక్ఖణే పన;
భవితబ్బం విపాకేన, సద్ధిమేవ చ హేతునా.

౬౧౮.అథ వావిజ్జమానం తం, నిరుద్ధం పచ్చయో భవే;
పవత్తిక్ఖణతో పుబ్బే, పచ్ఛా నిచ్చఫలం సియా.

వుచ్చతే –

౯౧౯.కటత్తా పచ్చయో కమ్మం, తస్మా నిచ్చఫలం న చ;
పాటిభోగాదికం కమ్మం, వేదితబ్బం నిదస్సనం.

౯౨౦.కటత్తాయేవ తం కమ్మం, ఫలస్స పన పచ్చయో;
న చస్స విజ్జమానత్తం, తస్స వావిజ్జమానతా.

౯౨౧.అభిధమ్మావతారోయం, పరమత్థపకాసనో;
సోతబ్బో పన సోతూనం, పీతిబుద్ధివివడ్ఢనో.

ఇతి అభిధమ్మావతారే పుఞ్ఞవిపాకపచ్చయనిద్దేసో నామ

నవమో పరిచ్ఛేదో.

౧౦. దసమో పరిచ్ఛేదో

రూపవిభాగనిద్దేసో

౬౨౨వుత్తమాదిమ్హి యం రూపం, చిత్తజానమనన్తరం;
తస్స దాని కరిస్సామి, సమాసేన విభావనం.

౬౨౩.యం రుప్పతీతి రూపన్తి, తథా రూపయతీతి వా;
రూపారూపభవాతీతో, సురూపో రూపమబ్రవి.

౬౨౪తం రూపం దువిధం హోతి, భూతోపాదాయభేదతో;
చతుబ్బిధా మహాభూతా, ఉపాదా చతువీసతి.

౬౨౫పథవీధాతు ఆపో చ,
తేజో వాయో తథేవ చ;
చత్తారోమే మహాభూతా,
మహాభూతేన దేసితా.

౬౨౬.మహన్తా పాతుభూతాతి, మహాభూతసమాతి వా;
వఞ్చకత్తా అభూతేన, **మహాభూతా**తి సఞ్ఞితా.

౬౨౭.చక్ఖు సోతఞ్చ ఘానఞ్చ, జివ్హా కాయో చ రూపతా;
సద్దో గన్ధో రసో ఇత్థి-పురిసిన్ద్రియజీవితం.

౬౨౮వత్థుమాహారతా కాయ-వచీవిఞ్ఞత్తియో దువే;
ఆకాసో చేవ రూపస్స, లహుతాదిత్తయమ్పి చ.

౬౨౯.ఉపచయో సన్తతిరూపం, జరతానిచ్చతాపి చ;
ఉపాదాతి పవుచ్చన్తి, ఇమాని చతువీసతి.

౬౩౦. మహాభూతాని నిస్సాయ, అముఞ్చిత్వా పవత్తితో;
ఉపాదారూపమిచ్చాహ, నిరుపాదానమానసో.

౬౩౧. పథవీ పత్థటత్తా చ, వాయో వాయనతో భవే;
తేజో తేజేతి రూపాని, ఆపో ఆపేతి పాలనా.

౬౩౨.తేసం దాని పవక్ఖామి, రూపానం లక్ఖణాదికం;
లక్ఖణాదీసు ఞాతేసు, ధమ్మా ఆవి భవన్తి హి.

౬౩౩. సామఞ్ఞం వా సభావో వా, ధమ్మానం లక్ఖణం మతం;
కిచ్చం వా తస్స సమ్పత్తి, రసోతి పరిదీపితో.

౬౩౪.ఫలం వా పచ్చుపట్ఠానం, ఉపట్ఠాననయోపి వా;
ఆసన్నకారణం యం తు, తం పదట్ఠానసఞ్ఞితం.

తత్థ కక్ఖళత్తలక్ఖణా పథవీధాతు, పతిట్ఠానరసా, సమ్పటిచ్ఛనపచ్చుపట్ఠానా. పగ్ఘరణలక్ఖణా ఆపోధాతు, ఉపబ్రూహనరసా, సఙ్గహపచ్చుపట్ఠానా. ఉణ్హత్తలక్ఖణా తేజోధాతు, పరిపాచనరసా, మద్దవానుప్పదానపచ్చుపట్ఠానా. విత్థమ్భనలక్ఖణా వాయోధాతు, సముదీరణరసా, అభినీహారపచ్చుపట్ఠానా. ఏకేకాయ చేత్థ సేసభూతత్తయపదట్ఠానాతి వేదితబ్బా.

చక్ఖతీతి **చక్ఖు**, రూపం విభావేతీతి అత్థో.

౬౩౫.తత్థ చక్ఖు ద్విధా వుత్తం, పఞ్ఞామంసప్పభేదతో;
తత్థ పఞ్ఞామయం చక్ఖు, హోతి పఞ్చవిధం పన.

౬౩౬. బుద్ధధమ్మసమన్తేహి, ఞాణదిబ్బేహి నామతో;
యథానుక్కమతో తేసం, నానత్తం మే నిబోధథ.

౬౩౭. ఆసయానుసయే ఞాణం, ఇన్ద్రియానం పరోపరే;
బుద్ధచక్ఖున్తి నిద్దిట్ఠం, మునినా లోకచక్ఖునా.

౬౩౮.హేట్ఠామగ్గత్తయే ఞాణం, **ధమ్మచక్ఖు**న్తి సఞ్ఞితం;
ఞేయ్యం **సమన్తచక్ఖున్తి**, ఞాణం సబ్బఞ్ఞుతా పన.

౬౩౯. యం "చక్ఖుం ఉదపాదీ"తి, ఆగతం **ఞాణచక్ఖు** తం;
అభిఞ్ఞాచిత్తజా పఞ్ఞా, **దిబ్బచక్ఖు**న్తి వుచ్చతి.

౬౪౦.మంసచక్ఖుపి దువిధం, ససమ్భారపసాదతో;
ససమ్భారఞ్చ నామేత్థ, అక్ఖికూపే పతిట్ఠితం.

౬౪౧.అక్ఖికూపట్ఠినా హేట్ఠా, ఉద్ధఞ్చ భముకట్ఠినా;
ఉభతో అక్ఖికూటేహి, మత్థలుఙ్గేన అన్తతో.

౬౪౨.బహిద్ధా అక్ఖిలోమేహి, పరిచ్ఛిన్నో చ యో పన;
న్హారుసుత్తేన ఆబన్ధో, మంసపిణ్డో పవుచ్చతి.

౬౪౩.సకలోపి చ లోకోయం, కమలస్స దలం వియ;
పుథులం విపులం నీలం, ఇతి జానాతి లోచనం.

౬౪౪.చక్ఖు నామ న తం హోతి, వత్థు తస్సాతి వుచ్చతి;
ఇదం పన **ససమ్భార-చక్ఖున్తి** పరిదీపితం.

౬౪౫.వణ్ణో గన్ధో రసో ఓజా,
చతస్సో చాపి ధాతుయో;
భావసమ్భవసణ్ఠానం,
జీవితాని తథేవ చ.

౬౪౬.కాయచక్ఖుపసాదాతి ,
సమ్భారా హోన్తి చుద్దస;
తథా విత్థారతో చేతం,
చతస్సో చాపి ధాతుయో.

౬౪౭.వణ్ణో గన్ధో రసో ఓజా,
సణ్ఠానసమ్భవో తథా;
దసేతే చతుసముట్ఠానా,
చత్తాలీస భవన్తి తే.

౬౪౮.చక్ఖు కాయప్పసాదో చ, భావో జీవితమేవ చ;
చత్తాలీసఞ్చ రూపాని, చత్తారి తు భవన్తి హి.

౬౪౯.ఇమేసం పన రూపానం, వసేన పరిపిణ్డితం;
ఇదం సమ్భారచక్ఖున్తి, పణ్డితేహి పకాసితం.

౬౫౦.యో పనేత్థ సితో అత్థి, పరిబన్ధో పరిత్తకో;
చతున్నం పన భూతానం, పసాదో కమ్మసమ్భవో.

౬౫౧.ఇదం **పసాదచక్ఖున్తి**, అక్ఖాతం పఞ్చచక్ఖునా;
తదేతం తస్స మజ్ఝే తు, ససమ్భారస్స చక్ఖునో.

౬౫౨సేతేన మణ్డలేనస్స, పరిక్ఖిత్తస్స సబ్బసో;
కణ్హమణ్డలమజ్ఝే వా, నివిట్ఠే దిట్ఠమణ్డలే.

౬౫౩.సన్ధారణాదికిచ్చాహి, ధాతూహి చ చతూహిపి;
కతూపకారం హుత్వాన, ఉతుచిత్తాదినా పన.

౬౫౪ఉపత్థమ్భియమానం తం, ఆయునా కతపాలనం;
వణ్ణగన్ధరసాదీహి, రూపేహి పరివారితం.

౬౫౫చక్ఖువిఞ్ఞాణకాదీనం, వత్థుద్వారఞ్చ సాధయం;
ఊకాసిరసమానేన, పమాణేనేవ తిట్ఠతి.

వుత్తం హేతం –

౬౫౬.‘‘యేన చక్ఖుపసాదేన, రూపానిమనుపస్సతి;
పరిత్తం సుఖుమం ఏతం, ఊకాసిరసమూపమ’’న్తి.

౬౫౭.సోతాదీసు చ ఏసేవ, నయో ఞేయ్యో విభావినా;
విసేసమత్తమేవేత్థ, పవక్ఖామి ఇతో పరం.

సుణాతీతి **సోతం,** తం తనుతమ్బలోమాచితే అఙ్గులివేధకసణ్ఠానే పదేసే వుత్తప్పకారాహి ధాతూహి కతూపకారం ఉతుచిత్తాహారేహి ఉపత్థమ్భియమానం ఆయునా పరిపాలియమానం సోతవిఞ్ఞాణాదీనం వత్థుద్వారభావం సాధయమానం తిట్ఠతి.

ఘాయతీతి **ఘానం,** తం ససమ్భారఘానబిలస్స అన్తో అజపదసణ్ఠానే పదేసే యథావుత్తప్పకారా హుత్వా తిట్ఠతి.

సాయతీతి **జివ్హా,** జీవితమవ్హాయతీతి వా **జివ్హా,** సా ససమ్భారజివ్హామజ్ఝస్స ఉపరి ఉప్పలదలగ్గసణ్ఠానే పదేసే యథావుత్తప్పకారా హుత్వా తిట్ఠతి.

కుచ్ఛితానం మలానం ఆయోతి **కాయో**. యావతా పన ఇమస్మిం కాయే ఉపాదిన్నకం రూపం అత్థి, సబ్బత్థ కాయపసాదో కప్పాసపటలే స్నేహో వియ యథావుత్తప్పకారో హుత్వా తిట్ఠతి.

ఏత్థ పనేతేసం లక్ఖణాదీని పవక్ఖామి – దట్ఠుకామతానిదానకమ్మసముట్ఠానభూతపసాదలక్ఖణం చక్ఖు, రూపేసు ఆవిఞ్ఛనరసం, చక్ఖువిఞ్ఞాణస్స ఆధారభావపచ్చుపట్ఠానం, దట్ఠుకామతానిదానకమ్మజభూతపదట్ఠానం.

సోతుకామతానిదానకమ్మసముట్ఠానభూతపసాదలక్ఖణం సోతం, సద్దేసు ఆవిఞ్ఛనరసం, సోతవిఞ్ఞాణస్స ఆధారభావపచ్చుపట్ఠానం, సోతుకామతానిదానకమ్మజభూతపదట్ఠానం.

ఘాయితుకామతానిదానకమ్మసముట్ఠానభూతపసాదలక్ఖణం ఘానం, గన్ధేసు ఆవిఞ్ఛనరసం, ఘానవిఞ్ఞాణస్స ఆధారభావపచ్చుపట్ఠానం, ఘాయితుకామతానిదానకమ్మజభూతపదట్ఠానం.

సాయితుకామతానిదానకమ్మసముట్ఠానభూతపసాదలక్ఖణాజివ్హా , రసేసు ఆవిఞ్ఛనరసా, జివ్హావిఞ్ఞాణస్స ఆధారభావపచ్చుపట్ఠానా, సాయితుకామతానిదానకమ్మజభూతపదట్ఠానా.

ఫుసితుకామతానిదానకమ్మసముట్ఠానభూతపసాదలక్ఖణో కాయో, ఫోట్ఠబ్బేసు ఆవిఞ్ఛనరసో, కాయవిఞ్ఞాణస్స ఆధారభావపచ్చుపట్ఠానో, ఫుసితుకామతానిదానకమ్మజభూతపదట్ఠానో.

కేచి పనాహు –

౬౩౮తేజాధికానం భూతానం, పసాదో పన చక్ఖుతి;
ఆకాసానిలతోయుబ్బిఅధికానం తు సేసకా.

౬౩౯.తే పనేవం తు వత్తబ్బా, "సుత్తం ఆహరథా"తి హి;
సుత్తమేవ చ తే అద్ధా, న దక్ఖిస్సన్తి కిఞ్చిపి.

౬౪౦.విసేసే సతి భూతానం, పసాదో హి కథం భవే;
సమానానం హి భూతానం, పసాదో పరిదీపితో.

౬౪౧.తస్మా నిస్సయభూతానం, చతున్నం సబ్బసో పన;
పహాయేవ పనేతేసం, విసేసపరికప్పనం.

౬౪౨.ఞేయ్యా కమ్మవిసేసేన, పసాదానం విసేసతా;
న హి భూతవిసేసేన, హోతి తేసం విసేసతా.

౬౪౩.ఏవమేతేసు చక్ఖుఞ్చ, సోతం అపత్తగాహకం;
సేసం తు పన ఘానాదిత్తయం సమ్పత్తగాహకం.

రూపన్తి రూపయతీతి రూపం, వణ్ణవికారమాపజ్జమానం హదయఙ్గతభావం పకాసేతీతి అత్థో. తం పన చక్ఖుపటిహననలక్ఖణం, చక్ఖువిఞ్ఞాణస్స విసయభావరసం, తస్సేవ గోచరభావపచ్చుపట్ఠానం, చతుమహాభూతపదట్ఠానం. యథా చేతం, తథా సబ్బానిపి ఉపాదారూపానీతి .

సద్దోతి సద్దయతీతి సద్దో, సో పన సోతపటిహననలక్ఖణో, సోతవిఞ్ఞాణస్స విసయభావరసో, తస్సేవ గోచరభావపచ్చుపట్ఠానో.

రసోతి రసన్తి తేనాతి రసో, సో జివ్హాపటిహననలక్ఖణో, జివ్హావిఞ్ఞాణస్స విసయభావరసో, తస్సేవ గోచరభావపచ్చుపట్ఠానో.

గన్ధోతి అత్తానం గన్ధయతి సూచయతీతి గన్ధో, సో ఘానపటిహననలక్ఖణో, ఘానవిఞ్ఞాణస్స విసయభావరసో, తస్సేవ గోచరభావపచ్చుపట్ఠానో.

ఇత్థిన్ద్రియన్తి –

౬౬౪.కమ్మజో ఇత్థిభావోయం, పటిసన్ధిసముట్ఠితో;
యఞ్చేతం ఇత్థిలిఙ్గాది, న తు తం ఇన్ద్రియం సియా.

౬౬౫.ఇత్థిన్ద్రియం పటిచ్చేవ, ఇత్థిలిఙ్గాదయో పన;
పవత్తేయేవ జాయన్తే, న తాని పటిసన్ధియం.

౬౬౬.న చ తం చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యం, మనోవిఞ్ఞేయ్యమేవ తం;
ఇత్థిలిఙ్గాదయో చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యా హోన్తి వా న వా.

౬౬౭.ఏసేవ చ నయో ఞేయ్యో, సేసేపి **పురిసిన్ద్రియే**;
ఇదం పఠమకప్పానం, ఉభయం తు పవత్తియం.

౬౬౮.సముట్ఠాతీతి విఞ్ఞేయ్యం, పరతో పటిసన్ధియం;
పవత్తేపి సముట్ఠాయ, పవత్తే పరివత్తతి.

౬౬౯.మహతా పాపకమ్మేన, పురిసత్తం వినస్సతి;
మహతా కుసలేనేవ, జాయతే పురిసిన్ద్రియం.

౬౭౦.దుబ్బలాకుసలేనేవ, ఇత్థిలిఙ్గం వినస్సతి;
దుబ్బలేనేవ పుఞ్ఞేన, ఇత్థిభావో హి జాయతే.

౬౭౧.ఉభతోబ్యఞ్జనస్సాపి , ఏకమేవిన్ద్రియం సియా;
ఏవం సన్తే అభావో చ, దుతియబ్యఞ్జనస్స తు.

౬౭౨.న చాభావో సియా కస్మా, న తం బ్యఞ్జనకారణం;
తస్స కమ్మసహాయం హి, రాగచిత్తం తు కారణం.

ఉభయస్స పనేతస్స లక్ఖణాదీని వుచ్చతి. తత్థ ఇత్థిభావలక్ఖణం ఇత్థిన్ద్రియం, ‘‘ఇత్థీ’’తి పకాసనరసం, ఇత్థిలిఙ్గనిమిత్తకుత్తాకప్పానం కారణభావపచ్చుపట్ఠానం.

పురిసభావలక్ఖణం పురిసిన్ద్రియం, “పురిసో”తి పకాసనరసం, పురిసలిఙ్గనిమిత్తకుత్తాకప్పానం కారణభావపచ్చుపట్ఠానం.

జీవితన్తి –

౬౨౩. జీవితిన్ద్రియనిద్దేసే, వత్తబ్బం యం సియా ఇధ;
అరూపజీవితే వుత్త-నయేనేవ చ తం వదే.

లక్ఖణాదీని పనస్స ఏవం వేదితబ్బాని. సహజరూపపరిపాలనలక్ఖణం జీవితిన్ద్రియం, తేసం పవత్తనరసం, తేసమేవ ఠపనపచ్చుపట్ఠానం, యాపయితబ్బభూతపదట్ఠానన్తి.

వత్థూతి హదయవత్థు.

౬౨౪. యం నిస్సాయ మనోధాతు-మనోవిఞ్ఞాణధాతుయో;
వత్తన్తి పఞ్చవోకారే, తం “వత్థూ”తి పవుచ్చతి.

మనోధాతుమనోవిఞ్ఞాణధాతూనం నిస్సయలక్ఖణం హదయవత్థు, తాసఞ్ఞేవ ధాతూనం ఆధారణరసం, ఉబ్బాహనపచ్చుపట్ఠానం.

ఆహారతాతి కబళీకారో ఆహారో. ఓజట్ఠమకం రూపం ఆహరతీతి ఆహారో.

౬౨౫. యాయ ఓజాయ యాపేన్తి, యత్థ యత్థ చ పాణినో;
అయం తు “కబళీకారో, ఆహారో”తి పవుచ్చతి.

౬౨౬. అన్నపానాదికం వత్థు, అగ్గిం హరతి కమ్మజం;
కేవలం న చ సక్కోతి, పాలేతుం జీవితం పన.

౬౨౭. ఓజా సక్కోతి పాలేతుం, హరితుం న చ పాచకం;
హరితుమ్పి చ పాలేతుం, ఉభో సక్కోన్తి ఏకతో.

లక్ఖణాదితో పనస్స ఓజాలక్ఖణో కబళీకారో ఆహారో, రూపాహరణరసో, ఉపత్థమ్భనపచ్చుపట్ఠానో, కబళం కత్వా అజ్ఝోహరితబ్బవత్థుపదట్ఠానోతి వేదితబ్బో.

కాయవిఞ్ఞత్తినిద్దేసే కాయేన అత్తనో భావం విఞ్ఞాపేన్తానం కాయగ్గహణానుసారేన గహితాయ ఏతాయ భావో విఞ్ఞాయతీతి విఞ్ఞత్తి. సయం వా కాయగ్గహణానుసారేన విఞ్ఞాయతీతిపి విఞ్ఞత్తి. “కాయేన సంవరో సాధు, సాధు వాచాయ సంవరో”తి ఆగతో చోపనసఙ్ఖాతో కాయోవ విఞ్ఞత్తి **కాయవిఞ్ఞత్తి**. కాయవిప్ఫన్దనేన అధిప్పాయవిఞ్ఞాపనహేతుత్తా సయఞ్చ తథా విఞ్ఞేయ్యత్తా కాయేన విఞ్ఞత్తీతిపి **కాయవిఞ్ఞత్తి**.

౬౭౮.తత్థ యా సహజాతస్స, చిత్తజానిలధాతుయా;
రూపస్స చలనే హేతు, ఏకాకారవికారతా.

౬౭౯.కాయవిఞ్ఞత్తి నామాయం, కాయద్వారన్తి సా మతా;
తత్థ యా చేతనాసిద్ధా, పుఞ్ఞాపుఞ్ఞవసా పన.

౬౮౦.కాయకమ్మన్తి నిద్దిట్ఠా, సత్థునా సా హితేసినా;
సమ్పవత్తి పనేతిస్సా, వచీద్వారేపి జాయతే.

౬౮౧.లభిత్వా పనుపత్థమ్భం, ఏకావజ్జనవీథియం;
హేట్ఠాహి ఛహి చిత్తేహి, వాయోధాతుసముట్ఠితం.

౬౮౨.సత్తమేన తు చిత్తేన, వాయోధాతుసముట్ఠితా;
చాలేతి సహజం రూపం, విఞ్ఞత్తిసహితాత్తనా.

వచీవిఞ్ఞత్తినిద్దేసే పన –

౬౮౩.పచ్చయో చిత్తజాతాయ, ఉపాదిన్నకఘట్టనే;
యో ఆకారవికారేకో, అయం పథవిధాతుయా.

౬౮౪.వచీవిఞ్ఞత్తి విఞ్ఞేయ్యా, సహ సద్దవసా పన;
వచీద్వారన్తి నిద్దిట్ఠా, సావ సక్యకులిన్దునా.

౬౮౫.సద్దో న చిత్తజో అత్థి, వినా విఞ్ఞత్తిఘట్టనం;
ధాతుసఙ్ఘట్టనేనేవ, సహ సద్దో హి జాయతి.

౬౮౬.సా విఞ్ఞాపనతో చేవ, అయం విఞ్ఞేయ్యతోపి చ;
విఞ్ఞత్తీతి సియా తస్సా, సమ్భవో కారకద్వయే.

౬౮౭.న విఞ్ఞత్తిద్వయం అట్ఠ, రూపాని వియ చిత్తజం;
చిత్తజానం వికారత్తా, చిత్తజన్తి పవుచ్చతి.

తత్థ కాయవిఞ్ఞత్తి అధిప్పాయపకాసనరసా, కాయవిప్ఫన్దనహేతుభావపచ్చుపట్ఠానా, చిత్తసముట్ఠానవాయోధాతుపదట్ఠానా. తథా వచీవిఞ్ఞత్తి అధిప్పాయపకాసనరసా, వచీఘోసస్స హేతుభావపచ్చుపట్ఠానా, చిత్తసముట్ఠానపథవీధాతుపదట్ఠానా.

౬౮౮.న కస్సతీతి **ఆకాసో**, రూపానం వివరో పన;

యో రూపానం పరిచ్ఛేదో, స్వాకాసోతి పవుచ్చతి.

సో రూపపరిచ్ఛేదలక్ఖణో, రూపపరియన్తపకాసనరసో, రూపమరియాదపచ్చుపట్ఠానో, అసమ్ఫుట్ఠభావఛిద్దవివరభావపచ్చుపట్ఠానో వా, పరిచ్ఛిన్నరూపపదట్ఠానో.

రూపస్స లహుతాదిత్తయనిద్దేసే –

౬౪౯.హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ, రూపస్స లహుతాదిసు;
తిస్సో రూపవికారాతి, విఞ్ఞాతబ్బా విభావినా.

౬౫౦.ఏతాసం పన తిస్సన్నం, కమతో చ పవత్తియం;
అరోగీ మద్దితం చమ్మం, ధన్తహేమం నిదస్సనం.

౬౫౧.కమ్మం కాతుం న సక్కోతి, లహుతాదిత్తయం పన;
ఆహారాదిత్తయంయేవ, తం కరోతి తతో తిజం.

తత్థ అదన్ధతాలక్ఖణా రూపస్స లహుతా, రూపానం గరుభావవినోదనరసా, లహుపరివత్తితాపచ్చుపట్ఠానా, లహురూపపదట్ఠానా.

అథద్ధతాలక్ఖణా రూపస్స ముదుతా, రూపానం థద్ధభావవినోదనరసా, సబ్బకిరియాసు అవిరోధితాపచ్చుపట్ఠానా, ముదురూపపదట్ఠానా.

సరీరకిరియానుకూలకమ్మఞ్ఞతాలక్ఖణా రూపస్స కమ్మఞ్ఞతా, అకమ్మఞ్ఞతావినోదనరసా, అదుబ్బలభావపచ్చుపట్ఠానా, కమ్మఞ్ఞతారూపపదట్ఠానా. ఏతా పన తిస్సోపి న అఞ్ఞమఞ్ఞం విజహన్తి.

ఉపచయసన్తతినిద్దేసే –

౬౫౨.రూపానమాచయో యో హి, వుత్తో ఉపచయోతి సో;
అనుప్పబన్ధతా తేసం, సన్తతీతి పవుచ్చతి.

౬౫౩. అత్థతో ఉభయమ్పేతం, జాతిరూపన్తి దీపితం;
వుత్తమాకారనానత్తా, వేనేయ్యానం వసేన వా.

లక్ఖణాదితో పన ఆచయలక్ఖణో రూపస్స ఉపచయో, పుబ్బన్తతో రూపానం ఉమ్ముజ్జాపనరసో, నియ్యాతనపచ్చుపట్ఠానో, పరిపుణ్ణభావపచ్చుపట్ఠానో వా, ఉపచితరూపపదట్ఠానో.

పవత్తిలక్ఖణా రూపస్స సన్తతి, అనుప్పబన్ధనరసా, అనుపచ్ఛేదపచ్చుపట్ఠానా, అనుప్పబన్ధరూపపదట్ఠానా.

జరానిద్దేసే జీరణం **జరా**.

౬౯౪.దువిధాయం జరా నామ, పాకటాపాకటాతి చ;

పాకటా రూపధమ్మేసు, అరూపేసు అపాకటా.

రూపస్స పరిపాకతాలక్ఖణా రూపస్స జరతా, ఉపనయనరసా, సభావానం అపగమేపి నసభావాపగమపచ్చుపట్ఠానా వీహిపురాణభావో వియ, పరిపచ్చమానరూపపదట్ఠానా.

పరిభేదలక్ఖణా రూపస్స అనిచ్చతా, సంసీదనరసా, ఖయవయపచ్చుపట్ఠానా, పరిభిజ్జమానరూపపదట్ఠానాతి వేదితబ్బాతి.

ఏవం చతువీసతి ఉపాదారూపాని వేదితబ్బాని.

౬౯౫.భూతరూపాని చత్తారి, ఉపాదా చతువీసతి;

అట్ఠవీసతి రూపాని, సబ్బానేవ భవన్తి హి.

౬౯౬.ఇమేసు పన రూపేసు, అసమ్మోహత్థమేవ తం;

సమోధానం సముట్ఠానం, నిప్ఫన్నం సఙ్ఖతమ్పి చ.

౬౯౭.చోదనం పరిహారఞ్చ, నయమేకవిధాదికం;

సఙ్ఖేపేన పవక్ఖామి, పకిణ్ణకమిదం సుణ.

తత్థ **సమోధాన**న్తి సబ్బమేవ ఇదం రూపం సబ్బసమోధానతో పథవీధాతు ఆపోధాతు తేజోధాతు వాయోధాతు చక్ఖాయతనం…పే.… జరతా అనిచ్చతాతి అట్ఠవీసతివిధం చ హోతి, ఇతో అఞ్ఞం రూపం నామ నత్థి. కేచి పన మిద్ధవాదినో “మిద్ధరూపం నామ అత్థీ”తి వదన్తి, తే “అద్ధా మునీసి సమ్బుద్ధో, నత్థి నీవరణా తవా”తి చ “థినమిద్ధనీవరణం అవిజ్జానీవరణఞ్చ నీవరణసమ్పయుత్త”న్తి సమ్పయుత్తవచనతో చ **మహాపకరణపట్ఠానే** “నీవరణం ధమ్మం పటిచ్చ నీవరణో ధమ్మో ఉప్పజ్జతి నపురేజాతపచ్చయా”తి అరూపేపి “కామచ్ఛన్దనీవరణం పటిచ్చ థినమిద్ధఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చావిజ్జానీవరణ”న్తి ఏవమాదీహి పాళీహి విరుజ్ఝనతో చ అరూపమేవ మిద్ధన్తి పటిక్ఖిపితబ్బా.

౬౯౮.అరూపేపి పనేతస్స, మిద్ధస్సుప్పత్తి పాఠతో;

నిట్ఠమేత్థావగన్తబ్బా, అరూపన్తి చ విఞ్ఞునా.

అపరే “బలరూపేన సద్ధిం ఏకూనతింస, సమ్భవరూపేన సద్ధిం తింస, జాతిరూపేన సద్ధిం ఏకతింస, రోగరూపేన సద్ధిం ద్వత్తింస రూపానీ”తి వదన్తి. తేపి తేసం విసుం విసుం అభావం దస్సేత్వా పటిక్ఖిపితబ్బా. వాయోధాతుయా గహితాయ బలరూపం గహితమేవ, అఞ్ఞం బలరూపం నామ నత్థి. ఆపోధాతుయా సమ్భవరూపం, ఉపచయసన్తతీతి జాతిరూపం, జరతాఅనిచ్చతాదీహి రోగరూపం గహితం, అఞ్ఞం రోగరూపం నామ నత్థీతి, తస్మా అట్ఠవీసతివిధానేవ రూపానీతి.

ఏవం సమోధానతో వేదితబ్బానీతి.

సముట్ఠానన్తి చత్తారి రూపసముట్ఠానాని ఉతుచిత్తాహారకమ్మానీతి.

౧౯౯.కమ్మం ఉతు చ చిత్తఞ్చ, ఆహారో రూపహేతుయో;
ఏతేహేవ చ రూపాని, జాయన్తి న పనఞ్ఞతో.

౨౦౦. తస్మా ఏకసముట్ఠానా, ఏకాదస భవన్తి హి;
అట్ఠిన్ద్రియాని వత్థుఞ్చ, విఞ్ఞత్తిద్వయమేవ చ.

౨౦౧. అట్ఠిన్ద్రియాని వత్థుఞ్చ, ఏకన్తేనేవ కమ్మజా;
చిత్తజంయేవ విఞ్ఞత్తి-ద్వయం వుత్తం మహేసినా.

౨౦౨.చిత్తేన ఉతునా చేవ, సద్దో ద్వీహి సముట్ఠితో;
ఉతుఆహారచిత్తేహి, లహుతాదిత్తయం కతం.

౨౦౩. వణ్ణో గన్ధో రసో ఓజా,
చతస్సో చాపి ధాతుయో;
సన్తత్యుపచయాకాసా,
ఏకాదస చతుబ్భవా.

౨౦౪.ఏకాదసేకతో జాతా,
ద్విజేకోవ తిజా తయో;
చతుజేకాదసక్ఖాతా,
ద్వే న కేనచి జాయరే.

౨౦౫.కమ్మేన వీసతి రూపా, సత్తరస తు చేతసా;
ఉతునా దసపఞ్చేవ, చుద్దసాహారతో పన.

౨౦౬.ఛసట్ఠి సబ్బానేతాని, సముట్ఠానవిభాగతో;
అట్ఠసట్ఠి చ హోన్తేవ, జరతానిచ్చతాహి తే.

౨౦౭. జరతానిచ్చతా చేవ, న కేనచి సముట్ఠితా;
జాతస్స పాకభేదత్తా, జాయేయ్యుం యది తానిపి.

౨౦౮.ఏవం సన్తే తు తేసమ్పి, పాకభేదా సియుం న హి;
పాకో పచ్చతి భేదో వా, న చ భిజ్జతి నత్థి తం.

౨౦౯. జాతస్స పాకభేదత్తా, ద్వయమేతం న జాయతి;
సియా కత్థచి బుద్ధేత్థ, “రూపస్సుపచయో”తి హి.

౨౧౦. వచనేన యథా “జాతి, జాయతీ”తి చ దీపితం;
పాకోపి పచ్చతేవం తు, భేదోపి పరిభిజ్జతు.

౨౧౧. న చేవ జాయతే జాతి, ఇతి ఞేయ్యా విభావినా;
జాయమానస్స ధమ్మస్స, నిబ్బత్తీతి పకాసితా.

౨౧౨. తత్థ యథా సియా జాతి, యేసం ధమ్మానమేవ సా;
తప్పచ్చయత్తవోహారం, అభినిబ్బత్తిసమ్ముతిం.

౨౧౩. లభతేవ తథా తేసం, పాకభేదా లబ్భన్తి తే;
తప్పచ్చయత్తవోహారం, అభినిబ్బత్తిసమ్ముతిం.

౨౧౪. ఏవం ఇదం ద్వయఞ్చాపి, హోతి కమ్మాదిసమ్భవం;
న పాకభేదా వోహారం, తం లభన్తి కదాచిపి.

౨౧౫. కస్మా హి జనకానం తు, పచ్చయానమభావతో;
అనుభావఖణుప్పాదే, జాతియా పన లబ్భతి.

౨౧౬. తప్పచ్చయత్తవోహారం, అభినిబ్బత్తిసమ్ముతిం;
తస్మా లభతి జాతి చ, లభతీ నేతరద్వయం.

౨౧౭. జియ్యతీతి న వత్తబ్బం, తం ద్వయం భిజ్జతీతి వా;
అనుభావఖణే తస్స, పచ్చయానమభావతో.

౨౧౮. “అనిచ్చం సఙ్ఖతఞ్చేతం, జరామరణ”మిచ్చపి;
వుత్తత్తా జాయతిచ్చేతం, అథ మఞ్ఞసి చే తువం.

౨౧౯. ఏవమ్పి చ న వత్తబ్బం, సా హి పరియాయదేసనా;
అనిచ్చానం తు ధమ్మానం, జరామరణతో తథా.

౨౨౦. అనిచ్చం సఙ్ఖతఞ్చాతి, వుత్తం విఞ్ఞత్తియో వియ;
యది ఏవం తయమేతం, అజాతత్తా చ సబ్బథా.

౨౨౧. నత్థీతి చే ఖంపుప్ఫంవ, నిచ్చం వాసఙ్ఖతం వియ;

నోభయం పనిదం కస్మా, నిస్సయాయత్తవుత్తితో.

౨౨౨.భావే పథవియాదీనం, నిస్సయానం తు భావతో;

తస్మా హి చ ఖంపుప్ఫంవ, న నత్థి పన తం తయం.

౨౨౩. యస్మా పథవియాదీనం, అభావేన చ లబ్భతి;

తస్మా న పన నిచ్చం వా, నిబ్బానం వియ తం తయం.

నిప్ఫన్నన్తి ఏత్థ చత్తారో మహాభూతా చక్ఖుసోతఘానజివ్హాకాయరూపసద్దగన్ధరసఇత్థిపురిసజీవితిన్ద్రియకబళీకారాహారహదయవత్థూతి అట్ఠారస రూపాని నిప్ఫన్నాని నామ. సేసాని దస అనిప్ఫన్నాని నామ.

౨౨౪.అట్ఠారస నిప్ఫన్నాని, అనిప్ఫన్నా వసేసకా;

యది హోన్తి అనిప్ఫన్నా, భవేయ్యుం తే అసఙ్ఖతా.

౨౨౫.తేసమేవ చ రూపానం, వికారత్తా అసఙ్ఖతా;

కథం నామ భవేయ్యుం తే, నిప్ఫన్నా చేవ సఙ్ఖతా.

ఏవం నిప్ఫన్నసఙ్ఖతో వేదితబ్బో.

చోదనాపరిహారన్తి ఏత్థ –

౨౨౬.ఇత్థిభావో పుమత్తఞ్చ, జీవితం సమ్భవోపి చ;

తథా కాయప్పసాదోతి, సబ్బట్ఠానాతి వణ్ణితా.

౨౨౭.ఏవం సన్తే తు ధమ్మానం, హోతి సఙ్కరదోసతా;

చక్ఖుకాయపసాదానం, ఏకత్తం ఉపపజ్జతి.

౨౨౮.అఞ్ఞం పన చ అఞ్ఞస్మిం, న చత్థి పరమత్థతో;

తస్మా కాయిన్ద్రియం చక్ఖు-పసాదేన న సఙ్కరం.

౨౨౯.అఞ్ఞమఞ్ఞావినిబ్భోగవసేన తు పవత్తితో;

తేసం ఠానన్తరం వత్తుం, న సక్కా సమయఞ్ఞునా.

౨౩౦. యావతా అనుపాదిన్నసన్తానం అత్థి తత్థ సో;

అత్థి కాయపసాదోతి, తస్మా ఏవముదీరితం.

౨౩౧.

లక్ఖణాదివసేనాపి, నానత్తం సముపాగతం;

ధజానం పఞ్చవణ్ణానం, ఛాయా ఉపమతం గతా.

౨౩౨. తస్మా హి పన ధమ్మానం, అఞ్ఞమఞ్ఞం విమిస్సతా;

న హోతేవాతి విఞ్ఞేయ్యా, విఞ్ఞునా సమయఞ్ఞునా.

ఏవం నిప్ఫన్నానిప్ఫన్నభావో, చోదనాపరిహారో చ వేదితబ్బో.

నయమేకవిధాదికన్తి –

౨౩౩. లోకికత్తా నహేతుత్తా, సఙ్ఖతత్తా చ సాసవా;

సబ్బ**మేకవిధం** రూపం, పచ్చయాయత్తవుత్తితో.

౨౩౪. అజ్ఝత్తికబహిద్ధా చ, ఇన్ద్రియానిన్ద్రియాపి చ;

సుఖుమోళారికా చేవ, ఉపాదిన్నాదితో **ద్విధా**.

౨౩౫. చక్ఖుఆయతనాదీని, పఞ్చ అజ్ఝత్తికాని తు;

తేవీసతివిధం సేసం, బాహిరన్తి పవుచ్చతి.

౨౩౬. చక్ఖుసోతిన్ద్రియాదీని, ఇన్ద్రియాని పనట్ఠ తు;

సేసఞ్చ తు వీసం రూపం, అనిన్ద్రియముదీరితం.

౨౩౭. చక్ఖుఆయతనాదీని, నవ ఫోట్ఠబ్బమేవ చ;

తం బారసవిధం రూపం, ఓళారికముదీరితం.

౨౩౮. సేసాని పన రూపాని, సుఖుమాని తు సోళస;

కమ్మజం తు ఉపాదిన్నం, అనుపాదిన్నమఞ్ఞథా.

ఏవఞ్చ దువిధం హోతి.

పున సనిదస్సనసప్పటిఘఅనిదస్సనసప్పటిఘ- అనిదస్సనఅప్పటిఘభేదతో చ, కమ్మజాకమ్మజనేవకమ్మజానాకమ్మజభేదతో చ **తివిధం**. తత్థ రూపాయతనం సనిదస్సనసప్పటిఘం, ఏకాదసవిధం సేసోళారికరూపం అనిదస్సనసప్పటిఘం, సేసం సోళసవిధం సుఖుమరూపం అనిదస్సనఅప్పటిఘం. కమ్మతో జాతం కమ్మజం, అట్ఠిన్ద్రియాని, వత్థు చ కమ్మజం, తదఞ్ఞప్పచ్చయా జాతం అకమ్మజం, నకుతోచి జాతం నేవకమ్మజానాకమ్మజం జరతా అనిచ్చతా చ. ఏవం తివిధం హోతి.

పున దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతవసేన చ, ద్వారఞ్చేవ వత్థు చ, ద్వారమేవ హుత్వా న వత్థు చ, వత్థుమేవ హుత్వా న ద్వారఞ్చ, నేవ ద్వారఞ్చ న వత్థు చాతి ఏవం భేదతో చ, ద్వారఞ్చేవిన్ద్రియఞ్చ, ద్వారంయేవ హుత్వా నేవిన్ద్రియఞ్చ, ఇన్ద్రియమేవ హుత్వా న ద్వారఞ్చ, నేవ ద్వారఞ్చ నేవిన్ద్రియఞ్చాతి ఏవం భేదతో చ, వత్థు చేవ ఇన్ద్రియఞ్చ, ఇన్ద్రియమేవ హుత్వా న వత్థు చ, వత్థుమేవ హుత్వా నేవిన్ద్రియఞ్చ, నేవిన్ద్రియం న వత్థు చేతి ఏవం భేదతో చ **చతుబ్బిధం**.

తత్థ దిట్ఠం నామ రూపాయతనం, సుతం నామ సద్దాయతనం, ముతం నామ గన్ధరసఫోట్ఠబ్బాయతనత్తయం, విఞ్ఞాతం నామ అవసేసచక్ఖాయతనాదిపఞ్చకం, సోళసవిధం సుఖుమరూపఞ్చ. చక్ఖాయతనాదిపఞ్చకం ద్వారఞ్చేవ వత్థు చ, విఞ్ఞత్తిద్వయం ద్వారమేవ హోతి, న వత్థు, హదయవత్థు వత్థుమేవ హోతి, న ద్వారం, సేసం సబ్బం రూపం నేవ ద్వారం న వత్థు చ. తతియచతుక్కే ఇన్ద్రియమేవ హుత్వా న ద్వారన్తి ఇత్థిన్ద్రియపురిసిన్ద్రియజీవితిన్ద్రియాని. ఇమాని హి ఇన్ద్రియానేవ హోన్తి, న ద్వారాని, సేసమనన్తరచతుక్కే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. చతుత్థచతుక్కే తతియపదం హదయవత్థుం సన్ధాయ వుత్తం, సేసం వుత్తనయమేవ. ఏవం చతుబ్బిధం హోతీతి వేదితబ్బం.

పున ఏకజద్విజతిజచతుజనకుతోచిజాతభేదతో, ద్వారిన్ద్రియం వత్థు చ, ద్వారమేవ హుత్వా నేవిన్ద్రియం న వత్థు చ, వత్థుమేవ హుత్వా నేవిన్ద్రియం న ద్వారఞ్చ, ఇన్ద్రియమేవ హుత్వా న వత్థు న ద్వారఞ్చ, నేవిన్ద్రియం న వత్థు న ద్వారఞ్చాతి ఏవం పభేదతో **పఞ్చవిధం**.

తత్థ –

౨౩౯. అట్ఠిన్ద్రియాని వత్థుఞ్చ, విఞ్ఞత్తిద్వయమేవ చ;
ఏకాదసవిధం రూపం, **ఏకజ**న్తి పవుచ్చతి.

౨౪౦. సద్దో ఏకో **ద్విజో** నామ, లహుతాదిత్తయం **తిజం**;
ఏకాదసవిధం సేసం, **చతుజ**న్తి పకాసితం.

౨౪౧. జరతానిచ్చతా చేవ, **నకుతోచి** భవే పన;
చక్ఖాదిపఞ్చకం ద్వారం, ఇన్ద్రియం వత్థుమేవ చ.

౨౪౨. విఞ్ఞత్తీనం ద్వయం ద్వారం, నేవిన్ద్రియం న వత్థు చ;
హదయవత్థు వత్థ్వేవ, న ద్వారం నేవిన్ద్రియం పన.

ఇత్థిపురిసజీవితిన్ద్రియాని ఇన్ద్రియమేవ న వత్థు న ద్వారఞ్చ, సేసం పన రూపం నేవిన్ద్రియం న వత్థు న ద్వారన్తి. ఏవం పఞ్చవిధన్తి వేదితబ్బం.

పున కమ్మజచిత్తజఉతుచిత్తజఉతుచిత్తాహారజచతుజనకుతోచిజాతభేదతో, చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యసోతఘానజివ్హాకాయమనోవిఞ్ఞేయ్యవసేన **ఛబ్బిధం**.

తత్థ అట్ఠిన్ద్రియాని వత్థు చ కమ్మజమేవ, విఞ్ఞత్తిద్వయం చిత్తజమేవ, సద్దో ఉతుచిత్తజో, లహుతాదిత్తయం ఉతుచిత్తాహారజమేవ, సేసం ఏకాదసవిధం చతుజం నామ, జరతా అనిచ్చతా నకుతోచిజాతం నామ. దుతియఛక్కే చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యం నామ చక్ఖువిఞ్ఞాణేన విఞ్ఞేయ్యం రూపాయతనం...పే... కాయవిఞ్ఞేయ్యం నామ ఫోట్ఠబ్బాయతనం, మనోవిఞ్ఞేయ్యం నామ సేసా పఞ్చ ఓళారికా చ సోళస సుఖుమరూపాని చాతి ఏకవీసతివిధం హోతి. ఏవం ఛబ్బిధం హోతి.

పున ఛవత్థుఅవత్థుభేదతో చ, చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యం సోతఘానజివ్హాకాయవిఞ్ఞేయ్యం మనోధాతువిఞ్ఞేయ్యం మనోవిఞ్ఞాణధాతువిఞ్ఞేయ్యన్తి **సత్తవిధం** హోతి.

తత్థ చక్ఖాదిపఞ్చవత్థూని హదయవత్థునా సద్ధిం ఛ వత్థూని, సేసం బావీసతివిధం రూపం అవత్థు నామ, దుతియసత్తకముత్తానమేవ. ఏవం సత్తవిధం హోతి.

పున సత్తద్వారాద్వారభేదతో **అట్ఠవిధం**. తత్థ చక్ఖుద్వారాదీని పఞ్చ కాయవిఞ్ఞత్తివచీవిఞ్ఞత్తిద్వారేహి సద్ధిం సత్త ద్వారాని, సేసమద్వారన్తి ఏవం అట్ఠవిధం హోతి.

పున అట్ఠిన్ద్రియానిన్ద్రియభేదతో పన **నవవిధం**.

పున నవకమ్మజాకమ్మజభేదతో **దసవిధం**.

పున ఆయతనభేదతో **ఏకాదసవిధం**.

భవేసు రూపకలాపపవత్తిభేదతో **బహువిధన్తి** వేదితబ్బం.

243. ఇతో పరం పవక్ఖామి, కామరూపభవద్వయే;
ఉప్పత్తిం పన రూపానం, పటిసన్ధిపవత్తిసు.

244.భుమ్మవజ్జేసు దేవేసు, నిరయే నిజ్ఝామతణ్హికే;
యోనియో పురిమా తిస్సో, న సన్తీతి వినిద్దిసే.

245.సేసే గతిత్తయే భుమ్మ-దేవేసుపి చ యోనియో;
చతస్సో చ భవన్తీతి, వేదితబ్బా విభావినా.

246.గబ్భసేయ్యకసత్తస్స, పటిసన్ధిక్ఖణే పన;
తింస రూపాని జాయన్తే, సభావస్సేవ దేహినో.

247. అభావగబ్భసేయ్యానం, అణ్డజానఞ్చ వీసతి;
భవన్తి పన రూపాని, కాయవత్థువసేన తు.

248.గహితాగహణేనేత్థ, ఏకాదస భవన్తి తే;

ఏసేవ చ నయో ఞేయ్యో, సబ్బేసు దసకేసుపి.

౨౪౯. జీవితేన యదా సద్ధిం, జాతే సుద్ధకమట్ఠకం;
జీవితనవకం నామ, హోతీతి సముదీరితం.

౨౫౦. జీవితనవకం కాయపసాదేనేకతో సియా;
తం కాయదసకం నామ, హోతీతి పరియాపుటం.

౨౫౧. ఏసేవ చ నయో ఞేయ్యో, సద్ధిం భావేన వత్థునా;
చక్ఖాదీహి చ యోజేత్వా, దసకా సత్త విఞ్ఞునా.

౨౫౨. ఓపపాతికసత్తానం, మనుస్సేసూపపత్తియం;
కామావచరదేవానం, నిచ్చం రూపాని సత్తతి.

౨౫౩. చక్ఖు సోతఞ్చ ఘానఞ్చ, జివ్హా కాయో చ వత్థు చ;
భావో చాతి హి సత్తన్నం, దసకానం వసా పన.

౨౫౪. బ్రహ్మానం రూపినం చక్ఖు-సోతవత్థువసా పన;
దసకాని చ తీణేవ, నవకం జీవితస్స చ.

౨౫౫. చతున్నం తు కలాపానం, వసేన పన రూపినం;
చత్తాలీసేవ రూపాని, ఏకూనాని భవన్తి హి.

౨౫౬. జీవితనవకేనేవ , అసఞ్ఞుప్పత్తి దీపితా;
జచ్చన్ధబధిరాఘాన-రహితే తు నపుంసకే.

౨౫౭. వత్థునో కాయజివ్హానం, వసా తింసావకంసతో;
ఉక్కంసస్సావకంసస్స, అన్తరే అనురూపతో.

౨౫౮. పరిపుణ్ణానం రూపానం, వసేన పన పాణినం;
రూపానం తు సముప్పత్తి, వేదితబ్బా విభావినా.

౨౫౯. సత్తవీసతి రూపాని, కామావచరదేహినో;
అప్పవత్తనతో హోన్తి, ద్విన్నం భావానమేకతో.

౨౬౦. ఘానం జివ్హా చ కాయో చ, తథా భావద్వయమ్పి చ;
బ్రహ్మానం పన రూపీనం, పఞ్చ రూపా న విజ్జరే.

౭౬౧.చతుసన్తతి కామస్మిం, రూపే హోన్తి తిసన్తతి;
ద్విసన్తతి అసఞ్ఞేసు, బహిద్ధా ఏకసన్తతి.

౭౬౨.రూపం నిబ్బత్తమానం తు, సబ్బేసం పన పాణినం;
పఠమం కమ్మతోయేవ, నిబ్బత్తతి న సంసయో.

౭౬౩. గబ్భసేయ్యకసత్తానం, పటిసన్ధిక్ఖణే పన;
తిఞ్చ ఖో సన్ధిచిత్తస్స, ఉప్పాదేయేవ జాయరే.

౭౬౪.యథేవ తస్స ఉప్పాదే, తింస రూపాని జాయరే;
తథేవ ఠితిభఙ్గేసు, తింస తింసేవ జాయరే.

౭౬౫.సబ్బానేతాని రూపాని, రూపక్ఖన్ధోతి సఞ్ఞితో;
అనిచ్చో అద్ధువోనత్తా, దుక్ఖక్ఖన్ధోవ కేవలో.

౭౬౬.రోగతో గణ్డతో రూపం, పరతో చ పలోకతో;
దిస్వాన దుక్ఖతో రూపం, రూపే ఛన్దం విరాజయే.

౭౬౭. గన్తుం పనిచ్ఛే పిటకేభిధమ్మే,
యో ధమ్మసేనాపతినా సమత్తం;
హితత్థినా తేన చ భిక్ఖునాయం,
సక్కచ్చ సమ్మా పన సిక్ఖితబ్బో.

ఇతి అభిధమ్మావతారే రూపవిభాగో నామ

దసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౧. ఏకాదసమో పరిచ్ఛేదో

నిబ్బాననిద్దేసో

౭౬౮.రూపానన్తరముద్దిట్ఠం , నిబ్బానం యం పనాదితో;

తస్సిదాని అనుప్పత్తో, విభావననయక్కమో.

౭౬౯.తస్మాహం తస్స దస్సేతుం, దుక్కరస్స యథాబలం;

దుబ్బోధస్స పవక్ఖామి, విభావనమితో పరం.

తత్థ **నిబ్బాన**న్తి భవాభవం వినసతో వానం వుచ్చతి తణ్హా, వానతో నిక్ఖన్తత్తా నిబ్బానన్తి చ పవుచ్చతి అమతం అసఙ్ఖతం పరమం సుఖం. వుత్తం హేతం “యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హాక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బాన”న్తి.

౭౭౦. యస్స చాధిగమా సబ్బ-కిలేసానం ఖయో భవే;

నిబ్బానమితి నిద్దిట్ఠం, నిబ్బానకుసలేన తం.

ఏతం చ నిబ్బానం నామ తయిదం సన్తిలక్ఖణం, అచ్చుతిరసం, అస్సాసకరణరసం వా, అనిమిత్తపచ్చుపట్ఠానం, నిస్సరణపచ్చుపట్ఠానం వాతి వేదితబ్బం.

ఏత్థాహ – న పరమత్థతో నిబ్బానం నామ ఏకో సభావో అత్థి, తిత్థియానం అత్తా వియ, ససవిసాణం వియ చ అనుపలబ్భనీయతోతి? న, పఞ్ఞాచక్ఖునా ఉపపరిక్ఖియమానానం హితగవేసీనం యథానురూపాయ పటిపత్తియా ఉపలబ్భనీయతో. యం హి పుథుజ్జనా నోపలబ్భన్తి, తం “నత్థీ”తి న వత్తబ్బం. అథాయస్మతా సారిపుత్తత్థేరేన ధమ్మసేనాపతినా “కతమం ను ఖో, ఆవుసో, నిబ్బాన”న్తి నిబ్బానం పుట్ఠేన “యో ఖో, ఆవుసో, రాగక్ఖయో దోసక్ఖయో మోహక్ఖయో”తి రాగాదీనం ఖయోవ దస్సితో, తస్మా రాగాదీనం ఖయమత్తమేవ నిబ్బానన్తి చే? తం న. కస్మా? అరహత్తస్సాపి రాగాదీనం ఖయమత్తపసఙ్గదోసాపత్తితో. కథం? నిబ్బానం పుచ్ఛానన్తరమేవ “కతమం ను ఖో, ఆవుసో, అరహత్త”న్తి పుట్ఠేన “యో ఖో, ఆవుసో, రాగక్ఖయో దోసక్ఖయో మోహక్ఖయో”తి రాగాదీనం ఖయోవ వుత్తో, తస్మా తవ మతేన అరహత్తఫలస్సాపి రాగాదీనం ఖయమత్తతా భవేయ్య, న చేతం యుత్తం అనుత్తరస్స లోకుత్తరఫలచిత్తస్స రాగానం ఖయమత్తతాపజ్జనం, తస్మా మా ఏవం బ్యఞ్జనచ్ఛాయాయ వదేసి, ఉభిన్నం పన సుత్తానం అత్థో ఉపపరిక్ఖితబ్బో.

యస్స పన ధమ్మస్సాధిగమేన రాగాదీనం ఖయో హోతి, సో ధమ్మో రాగాదీనం ఖయస్స ఉపనిస్సయత్తా అక్ఖయోపి సమానో “రాగాదీనం ఖయో నిబ్బాన”న్తి ఖయోపచారేన వుత్తో, “తిపుసం జరో గుళో సేమ్హో”తిఆదీసు వియ ఫలూపచారేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం. అరహత్తం పన ఖయన్తే ఉప్పన్నత్తా “ఖయో”తి వుత్తం. యది రాగాదీనం ఖయమత్తం నిబ్బానం భవేయ్య, సబ్బే బాలపుథుజ్జనాపి సమధిగతనిబ్బానా సచ్ఛికతనిరోధా భవేయ్యుం. కిఞ్చ భియ్యో – నిబ్బానస్స

బహుత్తాదిదోసాపత్తితో చ. ఏవఞ్హి సతి రాగాదిక్ఖయానం బహుభావతో నిబ్బానస్సాపి బహుభావో భవేయ్య, సఙ్ఖతలక్ఖణఞ్చ నిబ్బానం భవేయ్య, సఙ్ఖతలక్ఖణత్తా సఙ్ఖతపరియాపన్నఞ్చ, సఙ్ఖతపరియాపన్నత్తా అనిచ్చం దుక్ఖం నిబ్బానం భవేయ్యాతి.

కిఞ్చ భియ్యో – యది ఖయో నిబ్బానం భవేయ్య, గోత్రభువోదానమగ్గఫలచిత్తానం కిం ను ఆరమ్మణం వదేసి, వద భద్రముఖాతి? రాగాదీనం ఖయమేవ వదామీతి. కిం పన రాగాదయో గోత్రభుఆదీనం ఖణే ఖీయన్తి, ఉదాహు ఖీయిస్సన్తి, అథ ఖీణాతి? కిం పనేత్థ "ఖీణేస్వేవ ఖయం వదామీ"తి. సుట్ఠు ఉపధారేత్వా వద భద్రముఖాతి, యది ఖీణేస్వేవ ఖయం వదేసి, న గోత్రభుచిత్తాదీనం నిబ్బానారమ్మణతా సిజ్ఝతీతి. కిం కారణం? గోత్రభుక్ఖణే రాగాదయో ఖీయిస్సన్తి, తథా వోదానక్ఖణే, మగ్గక్ఖణే పన ఖీయన్తి, న ఖీణా, ఫలక్ఖణే ఖీణా. ఏవం సన్తే భవతో మతేన ఫలమేవ ఖయారమ్మణం, న ఇతరే, ఇతరేసం పన కిమారమ్మణం వదేసీతి ? అద్ధా నో ఆరమ్మణం అపస్సన్తో నిరుత్తరో భవిస్సతి. అపిచ కిలేసక్ఖయో నామ సప్పురిసేహి కరీయతి, యథానురూపాయ పటిపత్తియా ఉప్పాదీయతీతి అత్థో. నిబ్బానం పన న కేనచి కరీయతి న ఉప్పాదీయతి, తస్మా నిబ్బానమమతమసఙ్ఖతం. తమకతం జానాతీతి అరియసావకో "అకతఞ్ఞూ"తి పవుచ్చతి. వుత్తఞ్హేతం –

౭౭౧. "అసద్ధో అకతఞ్ఞూ చ,
సన్ధిచ్ఛేదో చ యో నరో;
హతావకాసో వన్తాసో,
స వే ఉత్తమపోరిసో"తి.

అపిచ "నిస్సరణ"న్తి భగవతా వుత్తత్తా చ. "నిస్సరణ"న్తి హి నిబ్బానస్సేతం నామం. యథాహ "తయో ఖోమే, భిక్ఖవే, ధమ్మా దుప్పటివిజ్ఝా. కతమే తయో ధమ్మా దుప్పటివిజ్ఝా? తిస్సో నిస్సరణధాతుయో. కామానమేతం నిస్సరణం, యదిదం నేక్ఖమ్మం. రూపానమేతం నిస్సరణం, యదిదం అరూపం. యం ఖో పన కిఞ్చి భూతం సఙ్ఖతం పటిచ్చసముప్పన్నం, నిరోధో తస్స నిస్సరణ"న్తి హి వుత్తం. ఏవం వుత్తస్స తస్స నిబ్బానస్స అభావపత్తిదోసతో పఠమజ్ఝానాకాసానఞ్చాయతనానమ్పి అభావో భవేయ్య, తస్మా అయుత్తం అక్ఖయస్స నిబ్బానస్స ఖయదోసాపజ్జనన్తి, న తు ఖయో నిబ్బానం.

"అత్థి నిస్సరణం లోకే, పఞ్ఞాయ మే సుఫుసిత"న్తి చ "అత్థి, భిక్ఖవే, అజాతం అభూతం అకతం అసఙ్ఖత"న్తి చ ధమ్మసామినా తథాగతేన సమ్మాసమ్బుద్ధేన అనేకేసు సుత్తన్తేసు పరమత్థవసేన వుత్తత్తా "అత్థి నిబ్బానం నామ ఏకో ధమ్మో"తి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. అపిచ పరిత్తత్తికే "కతమే ధమ్మా అప్పమాణా"తి పదముద్ధరిత్వా – "చత్తారో మగ్గా అపరియాపన్నా చత్తారి చ సామఞ్ఞఫలాని నిబ్బానఞ్చ, ఇమే ధమ్మా అప్పమాణా"తి వుత్తత్తా రాగాదీనం ఖయస్స అప్పమాణత్తం కథం యుజ్జతి, తస్మా పరమత్థతో అత్థియేవ నిబ్బానం నామ ఏకో సభావోతి. తం పన పకతివాదీనం పకతి వియ, తిత్థియానం అత్తా వియ చ ససవిసాణం వియ చ నావిజ్జమానం.

అథ పఞ్ఞత్తిమత్తం నిబ్బానన్తి చే, తమ్పి అయుత్తం. కస్మా? నిబ్బానారమ్మణానం చిత్తచేతసికానం నవత్తబ్బారమ్మణత్తా. కథం? పరిత్తారమ్మణత్తికే చ పన "కతమే ధమ్మా అప్పమాణారమ్మణా"తి పదముద్ధరిత్వా "చత్తారో మగ్గా అపరియాపన్నా చత్తారి చ సామఞ్ఞఫలాని , ఇమే ధమ్మా అప్పమాణారమ్మణా"తి హి వుత్తం. యది పనేతేసం పఞ్ఞత్తిఆరమ్మణం సియా, అప్పమాణారమ్మణతా న యుజ్జేయ్య, నవత్తబ్బారమ్మణపక్ఖం భజేయ్యుం. "నవత్తబ్బారమ్మణా

పన రూపావచరత్తికచతుక్కజ్ఝానా కుసలతో చ విపాకతో చ కిరియతో చ, చతుత్థస్స ఝానస్స విపాకో, ఆకాసానఞ్చాయతనం ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం కుసలతో చ విపాకతో చ కిరియతో చ, ఇమే ధమ్మా నవత్తబ్బారమ్మణా”తి హి వుత్తం, తస్మా న పఞ్ఞత్తిమత్తం నిబ్బానం. యస్మా చ పణ్ణత్తిభావో నిబ్బానస్స న యుజ్జతి, తస్మా మగ్గఫలానం ఆరమ్మణపచ్చయభూతం ఉప్పాదాదీనమభావతో నిచ్చం, రూపసభావాభావతో అరూపం, పపఞ్చాభావతో నిప్పపఞ్చం నిబ్బానం నామ అత్థీతి ఉపగన్తబ్బన్తి.

౭౭౨. అచ్చన్తమనన్తం సన్తం, అమతం అపలోకితం;
పణీతం సరణం ఖేమం, తాణం లేణం పరాయణం.

౭౭౩. సివఞ్చ నిపుణం సచ్చం, దుక్ఖక్ఖయమనాసవం;
సుదుద్దసం పరం పారం, నిబ్బానమనిదస్సనం.

౭౭౪. తణ్హాక్ఖయం ధువం దీపం, అబ్యాపజ్ఝమనీతికం;
అనాలయమరూపఞ్చ, పదమచ్చుతమక్ఖరం.

౭౭౫. విరాగఞ్చ నిరోధఞ్చ, విముత్తి మోక్ఖమేవ చ;
ఇమేహి పన నామేహి, నిబ్బానం తు కథీయతి.

౭౭౬. ఏవఞ్చ పన విఞ్ఞాయ, నిబ్బానమ్పి చ అచ్చుతం;
తస్స చాధిగమూపాయో, కత్తబ్బో విఞ్ఞునా సదా.

౭౭౭. సద్ధాబుద్ధికరం తథాగతమతే సమ్మోహవిద్ధంసనం,
పఞ్ఞాసమ్భవసమ్పసాదనకరం జానాతి యో చే ఇమం;
అత్థబ్యఞ్జనసాలినం సుమధురం సారఞ్ఞువిమ్హాపనం,
గమ్భీరే నిపుణాభిధమ్మపిటకే సో యాభినిట్ఠం పదం.

ఇతి అభిధమ్మావతారే నిబ్బాననిద్దేసో నామ

ఏకాదసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౨. ద్వాదసమో పరిచ్ఛేదో

పఞ్ఞత్తినిద్దేసో

ఏత్థాహ – “కిం ఏత్తకమేవ ఞేయ్యం, ఉదాహు అఞ్ఞమ్పి అత్థీ”తి? అత్థి పఞ్ఞత్తి నామాతి. సా పనేసా పఞ్ఞపేతబ్బతో, పఞ్ఞాపనతో చ “పఞ్ఞత్తీ”తి వుచ్చతి. తేనేవాహ – “యా తేసం తేసం ధమ్మానం సఙ్ఖా సమఞ్ఞా పఞ్ఞత్తి వోహారో నామం నామకమ్మం నామధేయ్యం నిరుత్తి బ్యఞ్జనం అభిలాపో”తి. తత్థ సఙ్ఖాయతీతి **సఙ్ఖా,** కథీయతీతి అత్థో. కిన్తి కథీయతి? “అహ”న్తి “మమ”న్తి “పరో”తి “పరస్సా”తి “మఞ్చో”తి “పీఠ”న్తి అనేకేహి ఆకారేహి కథీయతీతి సఙ్ఖా. సమఞ్ఞాయతీతి **సమఞ్ఞా**. పఞ్ఞాపీయతీతి **పఞ్ఞత్తి**. వోహరీయతీతి **వోహారో**. కిన్తి వోహరీయతి? “అహ”న్తి “మమ”న్తి “పరో”తి “పరస్సా”తి “మఞ్చో”తి “పీఠ”న్తి. ఏవం తావ **పఞ్ఞపేతబ్బతో పఞ్ఞత్తీ**తి వుత్తా. “అహ”న్తి హి రూపాదయో ధమ్మే ఉపాదాయ పటిచ్చ కారణం కత్వా యథా తే రూపాదయో ధమ్మా ఉప్పాదవయవన్తో, న ఏవంవిధా, కేవలం లోకసఙ్కేతేన సిద్ధా యా అయం “అహ”న్తి కథీయతి చేవ పఞ్ఞాపీయతి చ, ఏసా పఞ్ఞత్తీతి అత్థో.

ఇదాని పఞ్ఞాపనతో పఞ్ఞత్తిం పకాసేతుం **‘‘నామం నామకమ్మ’’**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **నామ**న్తి తం తం ధమ్మం “ఏస ఇత్థన్నామో నామా”తి పఞ్ఞపేతి, తస్మా తం పఞ్ఞత్తీతి పవుచ్చతి. **నామకమ్మ**న్తిఆదీని తస్సా ఏవ వేవచనాని. అయం **పఞ్ఞాపనతో పఞ్ఞత్తి** నామ.

సా పనేసా తజ్జాపఞ్ఞత్తి ఉపాదాపఞ్ఞత్తి ఉపనిధాపఞ్ఞత్తీతి తివిధా హోతి. తత్థ **తజ్జాపఞ్ఞత్తి** నామ చక్ఖునోతరూపసద్దపథవీతేజోవాయోతిఆదినయప్పవత్తా. **ఉపాదాపఞ్ఞత్తి** పన సమూహాసమూహవసేన దువిధా హోతి. తత్థ **సమూహపఞ్ఞత్తి** నామ రూపారూపధమ్మేసు ఏకస్స వా బహూనం వా నామం గహేత్వా సమూహమేవోపాదాయ వుచ్చతి. కథం? అచ్ఛతరచ్ఛఘటపటాదిప్పభేదా. అయం సమూహపఞ్ఞత్తి నామ. **అసమూహపఞ్ఞత్తి** పన దిసాకాసకాలనిమిత్తాభావనిరోధాదిభేదా.

యదా పన సా విజ్జమానం పరమత్థం జోతయతి, తదా **‘‘విజ్జమానపఞ్ఞత్తీ’’**తి పవుచ్చతి. యదా అవిజ్జమానం సమూహాసమూహభేదం నామమత్తం జోతయతి, తదా **‘‘అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తీ’’**తి పవుచ్చతి . దువిధాపి పనేసా సోతద్వారజవనానన్తరం గహితపుబ్బసఙ్కేతమనోద్వారజవనవిఞ్ఞాణేన విఞ్ఞాయతి. యాయ గహితపుబ్బసఙ్కేతేన మనోద్వారజవనవిఞ్ఞాణేన పఞ్ఞాపీయతి. యం సన్ధాయ “విజ్జమానపఞ్ఞత్తి, అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తి, విజ్జమానేన అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తి, అవిజ్జమానేన విజ్జమానపఞ్ఞత్తి, విజ్జమానేన విజ్జమానపఞ్ఞత్తి, అవిజ్జమానేన అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తీ”తి ఛక్కనయో వుత్తో. తత్థ పరమత్థతో విజ్జమానానం రూపాదీనం పఞ్ఞాపనా **విజ్జమానపఞ్ఞత్తి**. తథా అవిజ్జమానానమిత్థిపురిసాదీనం పఞ్ఞాపనా **అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తి**. ఠపేత్వా పన వచనత్థం కేనచి ఆకారేన అనుపలబ్భమానానం పఞ్చమసచ్చాదీనం, తిత్థియపరికప్పితానం వా పకతిపురిసాదీనం పఞ్ఞాపనాపి **అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తియేవ** . “తేవిజ్జో, ఛళభిఞ్ఞో”తి ఏవమాదినయప్పవత్తా **విజ్జమానేన అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తి**. “ఇత్థిసద్దో, పురిససద్దో”తి ఏవమాదికా **అవిజ్జమానేన విజ్జమానపఞ్ఞత్తి**. “చక్ఖువిఞ్ఞాణం, సోతవిఞ్ఞాణ”న్తి ఏవమాదికా **విజ్జమానేన విజ్జమానపఞ్ఞత్తి**. “ఖత్తియకుమారో,

బ్రాహ్మణకుమారో, భిక్ఖుకుమారో”తి ఏవమాదికా **అవిజ్జమానేన అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తీ**తి ఏవం వుత్తా ఛ పఞ్ఞత్తియోపి ఏత్థేవ సఙ్గహం గచ్ఛన్తి. అయం ఉపాదాపఞ్ఞత్తి నామ.

ఉపనిధాపఞ్ఞత్తిపి ఏతిస్సా ఏవ పభేదా, సా పన “దీఘం ఉపనిధాయ రస్సో, రస్సం ఉపనిధాయ దీఘో”తిఆదినయప్పవత్తా “కపణం మానుసకం రజ్జం దిబ్బసుఖం ఉపనిధాయా”తి ఏవమాదికా చ, తస్మా పఞ్ఞపేతబ్బతో చ పఞ్ఞాపనతో చ పఞ్ఞత్తీతి వేదితబ్బా. సమఞ్ఞా సమత్తా.

౭౭౮. పరమత్థతో చ పఞ్ఞత్తి, తతియా కోటి న విజ్జతి;

దీసు ఠానేసు కుసలో, పరవాదేసు న కమ్పతి.

ఇతి అభిధమ్మావతారే పఞ్ఞత్తినిద్దేసో నామ

ద్వాదసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౩. తేరసమో పరిచ్ఛేదో

కారకపటివేధనిద్దేసో

ఏత్థాహ – నిద్దిట్ఠా కుసలాదయో నామ ధమ్మా, న పనేతేసం కారకో అత్తా నిద్దిట్ఠో. తస్స హి కారకస్స వేదకస్స అత్తనో అభావే కుసలాకుసలానం ధమ్మానం అభావో సియా, తేసమభావే తదాయత్తవుత్తీనం తేసం విపాకానమభావో హోతి, తస్మా కుసలాదీనం ధమ్మానం దేసనా నిరత్థికాతి? అత్ర వుచ్చతే – నాయం నిరత్థికా, సాత్థికావాయం దేసనా. యది కారకస్సాభావా కుసలాదీనమభావో సియా, తస్స పరికప్పితస్స అత్తనోపి అభావో సియా. కిం కారణన్తి చే? తస్స అత్తనో అఞ్ఞస్స కారకస్సాభావతో. కారకాభావేపి కత్తా అత్తా అత్థీతి చే? తథా కుసలాదీనమ్పి అసతిపి కత్తరి అత్థితా ఉపగన్తబ్బా, కుతోయం తవ తత్థానురోధో, ఇధ విరోధోతి. అథాపి యథా పన లోకే కారకాభావేపి పథవీఆపతేజఉతుఆదయో పటిచ్చ అఙ్కురాదీనం అభినిబ్బత్తి దిస్సతి, తథా ఏతేసమ్పి కుసలాదీనం ధమ్మానం హేతుపచ్చయసామగ్గియా అభినిబ్బత్తి హోతీతి వేదితబ్బా.

అథాపి చేత్థ తస్సా పఞ్ఞాయ పరికప్పితో నిచ్చో ధువో కుసలాదీనం కత్తా అత్తా పరమత్థతో అత్థీతి చే? తముపపరిక్ఖిస్సామ తావ, సో పన తావ అత్తా కారకో వేదకో కిం సచేతనో వా, ఉదాహు అచేతనో వాతి? కిఞ్చేత్థ – యది అచేతనో సియా, పాకారతరుపాసాణసదిసో సియా. తస్స కారకవేదకత్తాభావో సియా. యది సచేతనో, సో చేతనాయ అఞ్ఞో వా సియా, అనఞ్ఞో వా. అథానఞ్ఞో, చేతనాయ నాసే అత్తనోపి నాసో సియా. కిం కారణన్తి చే? చేతనాయ అనఞ్ఞత్తా.

అథాపి భవతో అధిప్పాయో ఏవం సియా, అత్తనో పన నాసో న భవతి నిచ్చత్తా, చేతనాయయేవ నాసో భవతీతి? వుచ్చతే – అత్తనో అనాసే సతి చేతనాయపి నాసో న భవతి. కిం కారణన్తి చే? చేతనాయ అనఞ్ఞత్తా. చేతనత్తానం అనఞ్ఞత్తే సతి చేతనాయయేవ నాసో భవతి, న అత్తనోతి అయుత్తమేతం. అథ చేతనాయయేవ వినాసే విసేసకారణం నత్థి, అత్తావ నస్సతు, తిట్ఠతు చేతనా. అథ చేతనాయ నాసే అత్తనో నాసో న భవతీతి చే? చేతనాయ అత్తా అఞ్ఞో సియా. అథ అఞ్ఞస్స అత్తస్స నాసే సతి సయం నాసో న భవతి, ఏవఞ్చ సతి "చేతనాయ అనఞ్ఞో అత్తా"తి తవ పటిఞ్ఞా హీనా. అథాపి చేతనత్తానం అనఞ్ఞత్తే సతి అత్తనో అనాసో చేతనాయపి అనాసో భవతు. అథ న భవతి, పటిఞ్ఞా హీనా. అథ వుత్తప్పకారతో విపరీతం వా సియా, అత్తా నస్సతు, చేతనా తిట్ఠతు. అథ పన ఏవం న భవతీతి చే? అనఞ్ఞత్తపక్ఖం పరిచ్చజ. అథ పన న పరిచ్చజసి, పటిఞ్ఞాహీనో భవసి.

అథాయం భవతో అధిప్పాయో సియా "నాయం మమ అత్తా చేతనాయ అనఞ్ఞో, అఞ్ఞోయేవా"తి? తత్ర వుచ్చతే – ఇధ పన అఞ్ఞత్తం దువిధం హోతి లక్ఖణకతమఞ్ఞత్తఞ్చ దేసన్తరకతమఞ్ఞత్తఞ్చాతి. తత్థ కిం త్వం చేతనత్తానం లక్ఖణకతమఞ్ఞత్తం వదేసి, ఉదాహు దేసన్తరకతమఞ్ఞత్తన్తి? అహం లక్ఖణకతమఞ్ఞత్తం వదామీతి. యథా హి రూపరసగన్ధాదీనమేకదేసే వత్తమానానమ్పి లక్ఖణతో అఞ్ఞత్తం హోతి, ఏవం చేతనత్తానమేకదేసే వత్తమానానమ్పి లక్ఖణతో అఞ్ఞత్తం హోతి, తస్మా లక్ఖణకతమఞ్ఞత్తం వదామీతి. తత్ర వుచ్చతే – యథా హి జాతవేదస్స డయ్హమానే ఆమకసఙ్ఘటే ఆమకవణ్ణవినాసే రసాదీనం వినాసో భవతి, తథేవ చేతనాయ వినాసే అత్తనోపి వినాసో సియా. కిం కారణన్తి చే? రూపరసాదీనం వియ ఏకదేసత్తాతి.

అథేవం భవతో మతి సియా “ఏకదేసత్తే సతిపి అత్తనో పన నాసో న భవతి, చేతనాయయేవ వినాసో భవతీ”తి? అత్ర వుచ్చతే – అత్తనో అనాసే చేతనాయపి అనాసోవ హోతి. కిం కారణన్తి చే? రూపరసాదీనం వియ అవినిబ్భోగతో. అథ సమానే ఏకదేసత్తే అవినిబ్భోగభావేపి కేన హేతునా చేతనాయ ఏవ నాసో భవతి, న పన అత్తనో. అథ విసేసకారణం నత్థి, తవ లద్ధియా అత్తావ నస్సతు, తిట్ఠతు చేతనా. అథ చేతనాయ నాసే అత్తనో నాసో న భవతి, ఉభిన్నం ఏకదేసతా నత్థి. ఏవఞ్చ సతి కో దోసోతి చే? యం పన తయా వుత్తం, యథా రూపరసగన్ధాదీనం ఏకదేసే వత్తమానానమ్పి లక్ఖణతో అఞ్ఞత్తం, తథా చేతనత్తానమేకదేసే వత్తమానానమ్పి లక్ఖణతో అఞ్ఞత్తన్తి? తమయుత్తన్తి తవ పటిఞ్ఞా హీనా. అథ రూపరసాదీనం వియ సమానేపి ఏకదేసత్తే యది అత్తనో అనాసే చేతనాయపి అనాసో న భవతి, పటిఞ్ఞాహీనో అసి. అథ వుత్తప్పకారతో విపరీతం వా సియా, తవ అత్తా నస్సతు, చేతనా తిట్ఠతు. అథేవం న భవతీతి చే? ఏకదేసతావ నత్థీతి.

అథ దేసన్తరకతమఞ్ఞత్తం వదేసి, చేతనత్తానం అఞ్ఞత్తే సతి ఘటపటసకటగేహాదీనం వియ అఞ్ఞత్తం సియా. చేతనాయ వినా అనఞ్ఞతా తే అత్తా న ఘటేన వినా పటో వియ అఞ్ఞో సియా . అఞ్ఞో చ హి ఘటో అఞ్ఞో చ పటోతి? న, ఏవఞ్చ సతి కో దోసోతి చే? “అచేతనో అత్తా”తి పుబ్బే వుత్తదోసతో న పరిముచ్చతీతి. తస్మా పరమత్థతో న కోచి కత్తా వా వేదకో వా అత్తా అత్థీతి దట్ఠబ్బన్తి.

యది ఏవం అథ కస్మా భగవతా –

౭౭౯. “అస్మా లోకా పరం లోకం,
సో చ సన్ధావతీ నరో;
సో చ కరోతి వేదేతి,
సుఖదుక్ఖం సయంకత”న్తి చ.

౭౮౦. “సత్తో సంసారమాపన్నో,
దుక్ఖమస్స మహబ్భయం;
అత్థి మాతా అత్థి పితా,
అత్థి సత్తోపపాతికో”తి చ.

౭౮౧. “భారా హవే పఞ్చక్ఖన్ధా,
భారహారో చ పుగ్గలో;
భారాదానం దుక్ఖం లోకే,
భారనిక్ఖేపనం సుఖ”న్తి చ.

౭౮౨. “యఞ్హి కరోతి పురిసో,
కాయేన వాచా ఉద చేతసా;
తఞ్హి తస్స సకం హోతి,
తఞ్చ ఆదాయ గచ్ఛతీ”తి చ.

౭౮౩. “ఏకస్సేకేన కప్పేన,

పుగ్గలస్సట్ఠిసఞ్చయో;

సియా పబ్బతసమో రాసి,

ఇతి వుత్తం మహేసినా”తి చ.

౭౮౪.“అసద్ధో అకతఞ్ఞూ చ,

సన్ధిచ్ఛేదో చ యో నరో;

హతావకాసో వన్తాసో,

స వే ఉత్తమపోరిసో”తి చ. –

వుత్తన్తి. సచ్చం ఏవం వుత్తం భగవతా, తఞ్చ ఖో సమ్ముతివసేన, న పరమత్థతో. నను భగవతా ఇదమ్పి వుత్తం –

౭౮౫.“కిం ను సత్తోతి పచ్చేసి, మార దిట్ఠిగతం ను తే;

సుద్ధసఙ్ఖారపుఞ్జోయం, నయిధ సత్తుపలబ్భతీ”తి చ.

౭౮౬.“యథాపి అఙ్గసమ్భారా,

హోతి సద్దో రథో ఇతి;

ఏవం ఖన్ధేసు సన్తేసు,

హోతి సత్తోతి సమ్ముతీ”తి చ.

తస్మా న వచనమత్తమేవావలమ్బితబ్బం, న చ దళ్హమూళ్హగాహినా చ భవితబ్బం, గరుకులముపసేవిత్వా సుత్తపదానం అధిప్పాయో జానితబ్బో, సుత్తపదేసు అభియోగో కాతబ్బో. ద్వే సచ్చాని భగవతా వుత్తాని – “సమ్ముతిసచ్చం, పరమత్థసచ్చఞ్చా”తి. తస్మా ద్వేపి సమ్ముతిపరమత్థసచ్చాని అసఙ్కరతో ఞాతబ్బాని. ఏవం అసఙ్కరతో ఞత్వా కోచి కారకో వా వేదకో వా నిచ్చో ధువో అత్తా పరమత్థతో నత్థీతి ఉపపరిక్ఖిత్వా పచ్చయసామగ్గియా ధమ్మానం పవత్తిం సల్లక్ఖేత్వా పణ్డితేన కులపుత్తేన అత్థకామేన దుక్ఖస్సన్తకిరియాయ పటిపజ్జితబ్బన్తి.

౭౮౭. యో ఇమం గన్థం అచ్చన్తం, చిన్తేతి సతతమ్పి సో;

కమేన పరమా పఞ్ఞా, తస్స గచ్ఛతి వేపులం.

౭౮౮.అతిమతికరమాధినీహరం,

విమతివినాసకరం పియక్కరం;

పఠతి సుణతి యో సదా ఇమం,

వికసతి తస్స మతీధ భిక్ఖునో.

ఇతి అభిధమ్మావతారే కారకపటివేధనిద్దేసో నామ

తేరసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౪. చుద్దసమో పరిచ్ఛేదో

రూపావచరసమాధిభావనానిద్దేసో

౭౮౯.భావనానయమహం హితానయం,
మానయఞ్చ సుగతం సుఖానయం;
బ్యాకరోమి పరమం ఇతో పరం,
తం సుణాథ మధురత్థవణ్ణనం.

౭౯౦. ఉత్తరం తు మనుస్సానం, ధమ్మతో ఞాణదస్సనం;
పత్తుకామేన కాతబ్బం, ఆదితో సీలసోధనం.

౭౯౧.సఙ్కస్సరసమాచారే, దుస్సీలే సీలవజ్జితే;
నత్థి ఝానం కుతో మగ్గో, తస్మా సీలం విసోధయే.

౭౯౨.సీలం చారిత్తవారిత్తవసేన దువిధం మతం;
తం పనాచ్ఛిద్దమక్ఖణ్డమకమ్మాసమనిన్దితం.

౭౯౩. కత్తబ్బం అత్థకామేన, వివేకసుఖమిచ్ఛతా;
సీలఞ్చ నామ భిక్ఖూనం, అలఙ్కారో అనుత్తరో.

౭౯౪.రతనం సరణం ఖేమం, తాణం లేణం పరాయణం;
చిన్తామణి పణీతో చ, సీలం యానమనుత్తరం.

౭౯౫.సీతలం సలిలం సీలం, కిలేసమలధోవనం;
గుణానం మూలభూతఞ్చ, దోసానం బలఘాతి చ.

౭౯౬.తిదివారోహణఞ్చేతం, సోపానం పరముత్తమం;
మగ్గో ఖేమో చ నిబ్బాననగరస్స పవేసనే.

౭౯౭. తస్మా సుపరిసుద్ధం తం, సీలం దువిధలక్ఖణం;
కత్తబ్బం అత్థకామేన, పియసీలేన భిక్ఖునా.

౭౯౮.కాతబ్బో పన సీలస్మిం, పరిసుద్ధే ఠితేనిధ;
పలిబోధస్సుపచ్ఛేదో, పలిబోధా దసాహు చ.

౭౯౯. “ఆవాసో చ కులం లాభో,

గణో కమ్మఞ్చ పఞ్చమం;

అద్ధానం ఞాతి ఆబాధో,

గన్థో ఇద్ధీతి తే దసా”తి.

౮౦౦. పలిబోధస్సుపచ్ఛేదం, కత్వా దసవిధస్సపి;

ఉపసఙ్కమితబ్బో సో, కమ్మట్ఠానస్స దాయకో.

౮౦౧. పియో గరు భావనీయో, వత్తా చ వచనక్ఖమో;

గమ్భీరఞ్చ కథం కత్తా, నో చట్ఠానే నియోజకో.

౮౦౨. ఏవమాదిగుణోపేతముపగన్త్వా హితేసినం;

కల్యాణమిత్తం కాలేన, కమ్మట్ఠానస్స దాయకం.

౮౦౩. కమ్మట్ఠానం గహేతబ్బం, వత్తం కత్వా పనస్స తు;

తేనాపి చరితం ఞత్వా, దాతబ్బం తస్స భిక్ఖునో.

౮౦౪. చరితం పనిదం రాగదోసమోహవసేన చ;

సద్ధాబుద్ధివితక్కానం, వసేన ఛబ్బిధం మతం.

౮౦౫. వోమిస్సకనయా తేసం, చతుసట్ఠి భవన్తి తే;

తేహి అత్థో న చత్థీతి, న మయా ఇధ దస్సితా.

౮౦౬. అసుభా చ దసేవేత్థ, తథా కాయగతాసతి;

ఏకాదస ఇమే రాగ-చరితస్సానుకూలతా.

౮౦౭. చతస్సో అప్పమఞ్ఞాయో, సవణ్ణకసిణా ఇమే;

అట్ఠేవ చ సదా దోస-చరితస్సానుకూలతా.

౮౦౮. తం మోహచరితస్సేత్థ, వితక్కచరితస్స చ;

అనుకూలన్తి నిద్దిట్ఠం, ఆనాపానం పనేకకం.

౮౦౯. పురిమానుస్సతిఛక్కం, సద్ధాచరితదేహినో;

మరణూపసమాయుత్తా, సతిమాహారనిస్సితా.

౮౧౦. సఞ్ఞా ధాతువవత్థానం, బుద్ధిప్పకతిజన్తునో;

ఇమే పన చ చత్తారో, అనుకూలాతి దీపితా.

౮౧౧.చత్తారోపి చ ఆరుప్పా, సేసాని కసిణాని చ;

అనుకూలా ఇమే సబ్బ-చరితానన్తి వణ్ణితా.

౮౧౨.ఇదం సబ్బం పనేకన్త-విపచ్చనీకభావతో;

అతిసప్పాయతో వుత్త-మితి ఞేయ్యం విభావినా.

౮౧౩.కమ్మట్ఠానాని సబ్బాని, చత్తాలీసాతి నిద్దిసే;

కసిణాని దస చేవ, అసుభానుస్సతీ దస.

౮౧౪.చతస్సో అప్పమఞ్ఞాయో, చత్తారో చ అరూపినో;

చతుధాతువవత్థానం, సఞ్ఞా చాహారతా ఇతి.

౮౧౫.కమ్మట్ఠానేసు ఏతేసు, ఉపచారవహా కతి;

ఆనాపానసతిం కాయ-గతం హిత్వా పనట్ఠపి.

౮౧౬.సేసానుస్సతియో సఞ్ఞా, వవత్థానన్తి తేరస;

ఉపచారవహా వుత్తా, సేసా తే అప్పనావహా.

౮౧౭.అప్పనాయావహేస్వేత్థ, కసిణాని దసాపి చ;

ఆనాపానసతీ చేవ, చతుక్కజ్ఝానికా ఇమే.

౮౧౮.అసుభాని దస చేత్థ, తథా కాయగతాసతి;

ఏకాదస ఇమే ధమ్మా, పఠమజ్ఝానికా సియుం.

౮౧౯.ఆదిబ్రహ్మవిహారాతి , తికజ్ఝానవహా తయో;

చతుత్థాపి చ ఆరుప్పా, చతుత్థజ్ఝానికా మతా.

౮౨౦.వసేనారమ్మణఙ్గానం, దువిధో సమతిక్కమో;

గోచరాతిక్కమారూపే, రూపే ఝానఙ్గతిక్కమో.

౮౨౧.దసేవ కసిణానేత్థ, వడ్ఢేతబ్బాని హోన్తి హి;

న చ వడ్ఢనియా సేసా, భవన్తి అసుభాదయో.

౮౨౨.దసేవ కసిణానేత్థ, అసుభాని దసాపి చ;

ఆనాపానసతీ చేవ, తథా కాయగతాసతి.

౮౨౩.పటిభాగనిమిత్తాని , హోన్తి ఆరమ్మణాని హి;

సేసానేవ పటిభాగ-నిమిత్తారమ్మణా సియుం.

౮౨౪అసుభాని దసాహార-సఞ్ఞా కాయగతాసతి;
దేవేసు నప్పవత్తన్తి, ద్వాదసేతాని సబ్బదా.

౮౨౫తాని ద్వాదస చేతాని, ఆనాపానసతీపి చ;
తేరసేవ పనేతాని, బ్రహ్మలోకే న విజ్జరే.

౮౨౬ఠపేత్వా చతురారూపే, నత్థి కిఞ్చి అరూపిసు;
మనుస్సలోకే సబ్బాని, పవత్తన్తి న సంసయో.

౮౨౭.చతుత్థం కసిణం హిత్వా, కసిణా అసుభాని చ;
దిట్ఠేనేవ గహేతబ్బా, ఇమే ఏకూనవీసతి.

౮౨౮సతియమ్పి చ కాయమ్హి, దిట్ఠేన తచపఞ్చకం;
సేసమేత్థ సుతేనేవ, గహేతబ్బన్తి దీపితం.

౮౨౯ఆనాపానసతీ ఏత్థ, ఫుట్ఠేన పరిదీపితా;
వాయోకసిణమేపేత్థ, దిట్ఠఫుట్ఠేన గయ్హతి.

౮౩౦.సుతేనేవ గహేతబ్బా, సేసా అట్ఠారసాపి చ;
ఉపేక్ఖా అప్పమఞ్ఞా చ, అరూపా చేవ పఞ్చిమే.

౮౩౧.ఆదితోవ గహేతబ్బా, న హోన్తీతి పకాసితా;
పఞ్చతింసావసేసాని, గహేతబ్బాని ఆదితో.

౮౩౨.కమ్మట్ఠానేసు హేతేసు, ఆకాసకసిణం వినా;
కసిణా నవ హోన్తే చ, అరూపానం తు పచ్చయా.

౮౩౩. దసాపి కసిణా హోన్తి, అభిఞ్ఞానం తు పచ్చయా;
తయో బ్రహ్మవిహారాపి, చతుక్కస్స భవన్తి తు.

౮౩౪.హేట్ఠిమం హేట్ఠిమారుప్పం, ఉపరూపరిమస్స హి;
తథా చతుత్థమారుప్పం, నిరోధస్సాతి దీపితం.

౮౩౫.సబ్బాని చ పనేతాని, చత్తాలీసవిధాని తు;
విపస్సనాభవసమ్పత్తి-సుఖానం పచ్చయా సియుం.

౫౩౬. కమ్మట్ఠానం గహేత్వాన, ఆచరియస్స సన్తికే;
వసన్తస్స కథేతబ్బం, ఆగతస్సాగతక్ఖణే.

౫౩౭. ఉగ్గహేత్వా పనఞ్ఞత్ర, గన్తుకామస్స భిక్ఖునో;
నాతిసఙ్ఖేపవిత్థారం, కథేతబ్బం తు తేనపి.

౫౩౮. కమ్మట్ఠానం గహేత్వాన, సమ్మట్ఠానం మనోభునో;
అట్ఠారసహి దోసేహి, నిచ్చం పన వివజ్జితే.

౫౩౯. అనురూపే విహారస్మిం, విహాతబ్బం తు గామతో;
నాతిదూరే నచ్చాసన్నే, సివే పఞ్చఙ్గసంయుతే.

౫౪౦. ఖుద్దకో పలిబోధోపి, ఛిన్దితబ్బో పనత్థి చే;
దీఘా కేసా నఖా లోమా, ఛిన్దితబ్బా విభావినా.

౫౪౧. చీవరం రజితబ్బం తం, కిలిట్ఠం తు సచే సియా;
సచే పత్తే మలం హోతి, పచితబ్బోవ సుట్ఠు సో.

౫౪౨ అచ్ఛిన్నపలిబోధేన , పచ్ఛా తేన చ భిక్ఖునా;
పవివిత్తే పనోకాసే, వసన్తేన యథాసుఖం.

౫౪౩. వజ్జేత్వా మత్తికం నీలం, పీతం సేతఞ్చ లోహితం;
సణ్హాయారుణవణ్ణాయ, మత్తికాయ మనోరమం.

౫౪౪ కత్తబ్బం కసిణజ్ఝానం, పత్తుకామేన ధీమతా;
సేనాసనే వివిత్తస్మిం, బహిద్ధా వాపి తాదిసే.

౫౪౫ పటిచ్ఛన్నే పనట్ఠానే, పబ్భారే వా గుహన్తరే;
సంహారిమం వా కాతబ్బం, తం తత్రట్ఠకమేవ వా.

౫౪౬. సంహారిమం కరోన్తేన, దణ్డకేసు చతూస్వపి;
చమ్మం వా కటసారం వా, దుస్సపత్తమ్హి వా తథా.

౫౪౭. బన్ధిత్వా తథా కాతబ్బం, మత్తికాయ పమాణతో;
భూమియం పత్థరిత్వా చ, ఓలోకేతబ్బమేవ తం.

౫౪౮ తత్రట్ఠం భూమియం వట్టం, ఆకోటిత్వాన ఖాణుకే;

వల్లీహి తం వినన్ధిత్వా, కాతబ్బం కణ్ణికం సమం.

౨౪౯. విత్థారతో పమాణేన, విదత్థిచతురఙ్గులం;
వట్టం వత్తతి తం కాతుం, వివట్టం పన మిచ్ఛతా.

౨౫౦. భేరీతలసమం సాధు, కత్వా కసిణమణ్డలం;
సమ్మజ్జిత్వాన తం ఠానం, న్హత్వా ఆగమ్మ పణ్డితో.

౨౫౧. హత్థపాసపమాణస్మిం, తమ్హా కసిణమణ్డలా;
పదేసే తు సుపఞ్ఞత్తే, ఆసనస్మిం సుఅత్థతే.

౨౫౨. ఉచ్చే తత్థ నిసీదిత్వా, విదత్థిచతురఙ్గులే;
ఉజుకాయం పణిధాయ, కత్వా పరిముఖం సతిం.

౨౫౩. కామేస్వాదీనవం దిస్వా, నేక్ఖమ్మం దట్ఠు ఖేమతో;
పరమం పీతిపామోజ్జం, జనేత్వా రతనత్తయే.

౨౫౪. "భాగీ అస్సమహం అద్ధా, ఇమాయ పటిపత్తియా;
పవివేకసుఖస్సా"తి, కత్వా ఉస్సాహముత్తమం.

౨౫౫. ఆకారేన సమేనేవ, ఉమ్మీలిత్వాన లోచనం;
నిమిత్తం గణ్హతా సాధు, భావేతబ్బం పునప్పునం.

౨౫౬. న వణ్ణో పేక్ఖితబ్బో సో, దట్ఠబ్బం న చ లక్ఖణం;
వణ్ణం పన అముఞ్చిత్వా, ఉస్సదస్స వసేన హి.

౨౫౭. చిత్తం పణ్ణత్తిధమ్మస్మిం, ఠపేత్వేకగ్గమానసో;
"పథవీ పథవి"చ్చేవం, వత్వా భావేయ్య పణ్డితో.

౨౫౮. పథవీ మేదనీ భూమి, వసుధా చ వసున్ధరా;
ఏవం పథవినామేసు, ఏకం వత్తుమ్పి వట్టతి.

౨౫౯. ఉమ్మీలిత్వా నిమీలిత్వా, ఆవజ్జేయ్య పునప్పునం;
యావుగ్గహనిమిత్తం తు, నుప్పజ్జతి చ తావ సో.

౨౬౦. ఏవం భావయతో తస్స, పున ఏకగ్గచేతసో;
యదా పన నిమీలేత్వా, ఆవజ్జన్తస్స యోగినో.

౮౬౧.యథా ఉమ్మీలితేకాలే, తథాపాథం తు యాతి చే;
తదుగ్గహనిమిత్తం త-ముప్పన్నన్తి పవుచ్చతి.

౮౬౨.నిమిత్తే పన సఞ్జాతే, తతో పభుతి యోగినా;
నిసీదితబ్బం నో చేవం, తస్మిం ఠానే విజానతా.

౮౬౩.అత్తనో వసనట్ఠానం, పవిసిత్వాన ధీమతా;
తేన తత్థ నిసిన్నేన, భావేతబ్బం యథాసుఖం.

౮౬౪.పపఞ్చపరిహారత్థం, పాదానం పన ధోవనే;
తస్సేకతలికా ద్వే చ, ఇచ్ఛితబ్బా ఉపాహనా.

౮౬౫.సమాధితరుణో తస్స, అసప్పాయేన కేనచి;
సచే నస్సతి తం ఠానం, గన్త్వావాదాయ తం పన.

౮౬౬.పీఠే సుఖనిసిన్నేన, భావేతబ్బం పునప్పునం;
సమన్నాహరితబ్బఞ్చ, కరే తక్కాహతమ్పి చ.

౮౬౭.నిమిత్తం పన తం హిత్వా, చిత్తం ధావతి చే బహి;
నివారేత్వా నిమిత్తస్మిం, రపేతబ్బం తు మానసం.

౮౬౮.యత్థ యత్థ నిసీదిత్వా, తమిచ్ఛతి తపోధనో;
తత్థ తత్థ దివారత్తిం, తస్సుపట్ఠాతి చేతసో.

౮౬౯.ఏవం తస్స కరోన్తస్స, అనుపుబ్బేన యోగినో;
విక్ఖమ్భన్తి చ సబ్బాని, పఞ్చ నీవరణానిపి.

౮౭౦.సమాధియతి చిత్తమ్పి, ఉపచారసమాధినా;
పటిభాగనిమిత్తమ్పి, ఉప్పజ్జతి చ యోగినో.

౮౭౧.కో పనాయం విసేసో హి, ఇమస్స పురిమస్స వా;
థవికా నీహతాదాస-మణ్డలం వియ మజ్జితం.

౮౭౨.మేఘతో వియ నిక్ఖన్తం, సమ్పుణ్ణచన్దమణ్డలం;
పటిభాగనిమిత్తం తం, బలాకా వియ తోయదే.

౮౭౩. తదుగ్గహనిమిత్తం తం, పదాలేత్వావ నిగ్గతం;

తతోధికతరం సుద్ధం, హుత్వాపట్ఠాతి తస్స తం.

౮౭౪.తనుసణ్ఠానవన్తఞ్చ, వణ్ణవన్తం న చేవ తం;
ఉపట్ఠాకారమత్తం తం, పఞ్ఞజం భావనామయం.

౮౭౫.పటిభాగే సముప్పన్నే, నిమిత్తే భావనామయే;
హోన్తి విక్ఖమ్భితానేవ, పఞ్చ నీవరణానిపి.

౮౭౬.కిలేసా సన్నిసిన్నావ, యుత్తయోగస్స భిక్ఖునో;
చిత్తం సమాహితంయేవ, ఉపచారసమాధినా.

౮౭౭. ఆకారేహి పన ద్వీహి, సమాధియతి మానసం;
ఉపచారక్ఖణే తస్స, పటిలాభే సమాధినో.

౮౭౮.నీవారణప్పహానేన , ఉపచారక్ఖణే తథా;
అఙ్గానం పాతుభావేన, పటిలాభక్ఖణే పన.

౮౭౯.ద్విన్నం పన సమాధీనం, కిం నానాకరణం పన;
అఙ్గాని థామజాతాని, ఉపచారక్ఖణేన చ.

౮౮౦.అప్పనాయ పనఙ్గాని, థామజాతాని జాయరే;
తస్మా తం అప్పనాచిత్తం, దివసమ్పి పవత్తతి.

౮౮౧.పల్లఙ్కేన చ తేనేవ, వడ్ఢేత్వా తం నిమిత్తకం;
అప్పనం అధిగన్తుం నో, సక్కోతి యది సున్దరం.

౮౮౨.నో చే సక్కోతి సో తేన,
తం నిమిత్తం తు యోగినా;
చక్కవత్తియ గబ్భోవ,
రతనం వియ దుల్లభం.

౮౮౩.సతతం అప్పమత్తేన, రక్ఖితబ్బం సతీమతా;
నిమిత్తం రక్ఖతో లద్ధం, పరిహాని న విజ్జతి.

౮౮౪.ఆరక్ఖణే అసన్తమ్హి, లద్ధం లద్ధం వినస్సతి;
రక్ఖితబ్బం హి తస్మా తం, తత్రాయం రక్ఖణావిధి.

౮౮౫.ఆవాసో గోచరో భస్సం, పుగ్గలో భోజనం ఉతు;
ఇరియాపథోతి సత్తేతే, అసప్పాయే వివజ్జయే.

౮౮౬.సప్పాయే సత్త సేవేయ్య, ఏవఞ్హి పటిపజ్జతో;
న చిరేనేవ కాలేన, హోతి భిక్ఖుస్స అప్పనా.

౮౮౭.యస్సప్పనా న హోతేవ, ఏవమ్పి పటిపజ్జతో;
అప్పనాయ చ కోసల్లం, సమ్మా సమ్పాదయే బుధో.

౮౮౮.అప్పనాయ హి కోసల్ల-మిదం దసవిధం ఇధ;
గన్థవిత్థారభీతేన, మయా విస్సజ్జితన్తి చ.

౮౮౯.ఏవఞ్హి సమ్పాదయతో, అప్పనాకోసల్లం పన;
పటిలద్ధే నిమిత్తస్మిం, అప్పనా సమ్పవత్తతి.

౮౯౦.ఏవమ్పి పటిపన్నస్స, సచే సా నప్పవత్తతి;
తథాపి న జహే యోగం, వాయమేథేవ పణ్డితో.

౮౯౧.చిత్తప్పవత్తిఆకారం , తస్మా సల్లక్ఖయం బుధో;
సమతం వీరియస్సేవ, యోజయేథ పునప్పునం.

౮౯౨.ఈసకమ్పి లయం యన్తం, పగ్గణ్హేథేవ మానసం;
అచ్చారద్ధం నిసేధేత్వా, సమమేవ పవత్తయే.

౮౯౩.లీనతుద్ధతభావేహి, మోచయిత్వాన మానసం;
పటిభాగనిమిత్తాభి-ముఖం తం పటిపాదయే.

౮౯౪.ఏవం నిమిత్తాభిముఖం, పటిపాదయతో పన;
ఇదానేవప్పనా తస్స, సా సమిజ్ఝిస్సతీతి చ.

౮౯౫.భవఙ్గం పన పచ్ఛిజ్జ, పథవీకసిణం తథా;
తదేవారమ్మణం కత్వా, మనోద్వారమ్హి యోగినో.

౮౯౬.జాయతేవజ్జనం చిత్తం, తత్రేవారమ్మణే తతో;
జవనాని చ జాయన్తే, తస్స చత్తారి పఞ్చ వా.

౮౯౭.అవసానే పనేకం తు, రూపావచరికం భవే;

తక్కాదయో పనఞ్ఞోహి, భవన్తి బలవత్తరా.

౮౯౮.అప్పనాచేతసో తాని, పరికమ్మోపచారతో;
వుచ్చన్తి పరికమ్మాని, ఉపచారాని చాతిపి.

౮౯౯.అప్పనాయానులోమత్తా , అనులోమాని ఏవ చ;
యం తం సబ్బన్తిమం ఏత్థ, గోత్రభూతి పవుచ్చతి.

౯౦౦.గహితాగహణేనేత్థ, పరికమ్మప్పనాదికం;
దుతియం ఉపచారం తం, తతియం అనులోమకం.

౯౦౧.చతుత్థం గోత్రభు దిట్ఠం, పఞ్చమం అప్పనామనో;
పఠమం ఉపచారం వా, దుతియం అనులోమకం.

౯౦౨.తతియం గోత్రభు దిట్ఠం, చతుత్థం అప్పనామనో;
చతుత్థం పఞ్చమం వాతి, అప్పేతి న తతో పరం.

౯౦౩. ఛట్ఠే వా సత్తమే వాపి, అప్పనా నేవ జాయతి;
ఆసన్నత్తా భవఙ్గస్స, జవనం పతి తావదే.

౯౦౪.పురిమేహాసేవనం లద్ధా, ఛట్ఠం వా సత్తమమ్పి వా;
అప్పేతీతి పనేత్థాహ, **గోదత్తో** ఆభిధమ్మికో.

౯౦౫.ధావన్తో హి యథా కోచి,
నరో ఛిన్నతటాముఖో;
ఠాతుకామో పరియన్తే,
ఠాతుం సక్కోతి నేవ సో.

౯౦౬.ఏవమేవ పనచ్ఛట్ఠే, సత్తమే వాపి మానసో;
న సక్కోతీతి అప్పేతుం, వేదితబ్బం విభావినా.

౯౦౭.ఏకచిత్తక్ఖణాయేవ, హోతాయం అప్పనా పన;
తతో భవఙ్గపాతోవ, హోతీతి పరిదీపితం.

౯౦౮.తతో భవఙ్గం ఛిన్దిత్వా, పచ్చవేక్ఖణహేతుకం;
ఆవజ్జనం తతో ఝాన-పచ్చవేక్ఖణమానసం.

౬౦౯.కామచ్ఛన్దో చ బ్యాపాదో, థినమిద్ధఞ్చ ఉద్ధతో;
కుక్కుచ్చం విచికిచ్ఛా చ, పహీనా పఞ్చిమే పన.

౬౧౦.వితక్కేన విచారేన, పీతియా చ సుఖేన చ;
ఏకగ్గతాయ సంయుత్తం, ఝానం పఞ్చఙ్గికం ఇదం.

౬౧౧.నానావిసయలుద్ధస్స , కామచ్ఛన్దవసా పన;
ఇతో చితో భమన్తస్స, వనే మక్కటకో వియ.

౬౧౨.ఏకస్మిం విసయేయేవ, సమాధానేవ చేతసో;
“సమాధి కామచ్ఛన్దస్స, పటిపక్ఖో”తి వుచ్చతి.

౬౧౩. పామోజ్జభావతో చేవ, సీతలత్తా సభావతో;
“బ్యాపాదస్స తతో పీతి, పటిపక్ఖా”తి భాసితా.

౬౧౪.సవిప్ఫారికభావేన, నేక్ఖమ్మాదిపవత్తితో;
“వితక్కో థినమిద్ధస్స, పటిపక్ఖో”తి వణ్ణితో.

౬౧౫.అవూపసన్తభావస్స, సయఞ్చేవాతిసన్తతో;
“సుఖం ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చ-ద్వయస్స పటిపక్ఖకం”.

౬౧౬.మతియా అనురూపత్తా, “అనుమజ్జనలక్ఖణో;
విచారో విచికిచ్ఛాయ, పటిపక్ఖో”తి దీపితో.

౬౧౭.పఞ్చఙ్గవిప్పయుత్తం తం, ఝానం పఞ్చఙ్గసంయుతం;
సివం తివిధకల్యాణం, దసలక్ఖణసంయుతం.

౬౧౮.ఏవఞ్చాధిగతం హోతి, పఠమం తేన యోగినా;
సుచిరట్ఠితికామేన, తస్స ఝానస్స సబ్బసో.

౬౧౯.తం సమాపజ్జితబ్బం తు, విసోధేత్వాన పాపకే;
తం సమాపజ్జతో తస్స, సుచిరట్ఠితికం భవే.

౬౨౦.చిత్తభావనవేపుల్లం, పత్థయన్తేన భిక్ఖునా;
పటిభాగనిమిత్తం తం, వడ్ఢేతబ్బం యథాక్కమం.

౬౨౧.వడ్ఢనాభూమియో ద్వే చ, ఉపచారఞ్చ అప్పనా;

ఉపచారమ్పి వా పత్వా, వడ్ఢేతుం తఞ్చ వత్తతి.

౬౨౨. అప్పనం పన పత్వా వా, తత్రాయం వడ్ఢనక్కమో;
కసితబ్బం యథాఠానం, పరిచ్ఛిన్దతి కస్సకో.

౬౨౩. యోగినా ఏవమేవమ్పి, అఙ్గులద్వఙ్గులాదినా;
పరిచ్ఛిజ్జ పరిచ్ఛిజ్జ, వడ్ఢేతబ్బం యథిచ్ఛకం.

౬౨౪. పత్తేపి పఠమే ఝానే, ఆకారేహిపి పఞ్చహి;
సుచిణ్ణవసినా తేన, భవితబ్బం తపస్సినా.

౬౨౫. ఆవజ్జనం సమాపత్తి, అధిట్ఠానేసు తీసు చ;
వుట్ఠానపచ్చవేక్ఖాసు, వసితా పఞ్చ భాసితా.

౬౨౬. ఆవజ్జిత్వా అధిట్ఠిత్వా, సమాపజ్జ పునప్పునం;
వుట్ఠిత్వా పచ్చవేక్ఖిత్వా, వసితా పఞ్చ సాధయే.

౬౨౭. పఠమే అవసిపత్తే, దుతియం యో పనిచ్ఛతి;
ఉభతో భట్ఠోభవే యోగీ, పఠమా దుతియాపి చ.

౬౨౮. కామస్సహగతా సఞ్ఞా, మనక్కారా చరన్తి చే;
పమాదయోగినో ఝానం, హోతి తం హానభాగియం.

౬౨౯. సతి సన్తిట్ఠతే తస్మిం, సన్తా తదనుధమ్మతా;
మన్దస్స యోగినో ఝానం, హోతి తం ఠితిభాగియం.

౬౩౦. అతక్కసహితా సఞ్ఞా, మనక్కారా చరన్తి చే;
అప్పమత్తస్స తం ఝానం, విసేసభాగియం సియా.

౬౩౧. నిబ్బిదాసంయుతా సఞ్ఞా, మనక్కారా చరన్తి చే;
నిబ్బేధభాగియం ఝానం, హోతీతి పరిదీపితం.

౬౩౨. తస్మా పఞ్చసు ఏతేసు, సుచిణ్ణవసినా పన;
పఠమా పగుణతో ఝానా, వుట్ఠాయ విధినా తతో.

౬౩౩. యస్మా అయం సమాపత్తి, ఆసన్నాకుసలారికా;
థూలత్తా తక్కచారానం, తతోయం అఙ్గదుబ్బలా.

౬౩౪. ఇతి ఆదీనవం దిస్వా, పఠమే పన యోగినా;
దుతియం సన్తతో ఝానం, చిన్తయిత్వాన ధీమతా.

౬౩౫. నికన్తిం పరియాదాయ, ఝానస్మిం పఠమే పున;
దుతియాధిగమత్థాయ, కాతబ్బో భావనక్కమో.

౬౩౬. అథస్స పఠమజ్ఝానా, వుట్ఠాయ విధినా యదా;
సతస్స సమ్పజానస్స, ఝానఙ్గం పచ్చవేక్ఖతో.

౬౩౭. థూలతో తక్కచారా హి, ఉపతిట్ఠన్తి యోగినో;
సేసమఙ్గత్తయం తస్స, సన్తమేవోపతిట్ఠతి.

౬౩౮. థూలఙ్గానం పహానాయ, తదా తస్స చ యోగినో;
సన్తఙ్గపటిలాభాయ, నిమిత్తం తు తదేవ చ.

౬౩౯. "పథవీ పథవి"చ్చేవం, కరోతో మనసా పున;
ఇదాని దుతియజ్ఝాన-ముప్పజ్జిస్సతి తం ఇతి.

౬౪౦. భవఙ్గం పన పచ్ఛిజ్జ, పథవీకసిణం పన;
తదేవారమ్మణం కత్వా, మనోద్వారమ్హి యోగినో.

౬౪౧. జాయతావజ్జనం చిత్తం, తస్మిం ఆరమ్మణే తతో;
జవనాని హి జాయన్తే, తస్స చత్తారి పఞ్చ వా.

౬౪౨. అవసానే పనేకమ్హి, తేసం జవనచేతసం;
రూపావచరికం హోతి, దుతియజ్ఝానమానసం.

౬౪౩. సమ్పసాదనమజ్ఝత్తం, పీతియా చ సుఖేన చ;
ఏకగ్గతాయ సంయుత్తం, ఝానం హోతి తివఙ్గికం.

౬౪౪. హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ, సేసం సముపలక్ఖయే;
ఏవం దువఙ్గహీనం తు, తీహి అఙ్గేహి సంయుతం.

౬౪౫. ఝానం తివిధకల్యాణం, దసలక్ఖణసంయుతం;
దుతియాధిగతం హోతి, భిక్ఖునా భావనామయం.

౬౪౬. దుతియాధిగతే ఝానే, ఆకారేహి చ పఞ్చహి;

సుచిణ్ణవసినా హుత్వా, దుతియేపి సతీమతా.

౬౪౭. తస్మా పగుణతో ఝానా, వుట్ఠాయ దుతియా పున;
ఆసన్నతక్కచారారి, సమాపత్తి అయం ఇతి.

౬౪౮. పీతియా పియతో తస్స, చేతసో ఉప్పిలాపనం;
పీతియా పన థూలత్తా, తతోయం అఙ్గదుబ్బలా.

౬౪౯. తత్థ ఆదీనవం దిస్వా, తతియే సన్తతో పన;
నికన్తిం పరియాదాయ, ఝానస్మిం దుతియే పున.

౬౫౦. తతియాధిగమత్థాయ, కాతబ్బో భావనక్కమో;
అథస్స దుతియజ్ఝానా, వుట్ఠాయ చ యదా పన.

౬౫౧. సతస్స సమ్పజానస్స, ఝానఙ్గం పచ్చవేక్ఖతో;
థూలతో పీతుపట్ఠాతి, సుఖాది సన్తతో పన.

౬౫౨. థూలఙ్గానం పహానాయ, తదా తస్స చ యోగినో;
సన్తఙ్గపటిలాభాయ, నిమిత్తం తు తదేవ చ.

౬౫౩. "పథవీ పథవి"చ్చేవం, కరోతో మనసా పున;
ఇదాని తతియం ఝాన-ముప్పజ్జిస్సతి తం ఇతి.

౬౫౪. భవఙ్గం మనుపచ్ఛిజ్జ, పథవీకసిణం పన;
తదేవారమ్మణం కత్వా, మనోద్వారమ్హి యోగినో.

౬౫౫. జాయతావజ్జనం చిత్తం, తస్మిం ఆరమ్మణే తతో;
జవనాని చ జాయన్తే, తస్స చత్తారి పఞ్చ వా.

౬౫౬. అవసానే పనేకం తు, తేసం జవనచేతసం;
రూపావచరికం హోతి, తతియజ్ఝానమానసం.

౬౫౭. సతియా సమ్పజఞ్ఞేన, సమ్పన్నం తు సుఖేన చ;
ఏకగ్గతాయ సంయుత్తం, దువఙ్గం తతియం మతం.

౬౫౮. హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ, సేసం సముపలక్ఖయే;
ఏవమేకఙ్గహీనం తు, ద్వీహి అఙ్గేహి సంయుతం.

౯౩౯. ఝానం తివిధకల్యాణం, దసలక్ఖణసంయుతం;
తతియాధిగతం హోతి, భిక్ఖునా భావనామయం.

౯౪౦. తతియాధిగతే ఝానే, ఆకారేహి చ పఞ్చహి;
సుచిణ్ణవసినా హుత్వా, తస్మిం పన సతీమతా.

౯౪౧. తస్మా పగుణతో ఝానా, వుట్ఠాయ తతియా పున;
ఆసన్నపీతిదోసా హి, సమాపత్తి అయన్తి చ.

౯౪౨. యదేవచేత్థ ఆభోగో, సుఖమిచ్చేవ చేతసో;
ఏవం సుఖస్స థూలత్తా, హోతాయం అఙ్గదుబ్బలా.

౯౪౩. ఇతి ఆదీనవం దిస్వా, ఝానస్మిం తతియే పున;
చతుత్థం సన్తతో దిస్వా, చేతసా పన యోగినా.

౯౪౪. నికన్తిం పరియాదాయ, ఝానస్మిం తతియే పున;
చతుత్థాధిగమత్థాయ, కాతబ్బో భావనక్కమో.

౯౪౫. అథస్స తతియజ్ఝానా, వుట్ఠాయ హి యదా పన;
సతస్స సమ్పజానస్స, ఝానఙ్గం పచ్చవేక్ఖతో.

౯౪౬. థూలతో తస్సుపట్ఠాతి, సుఖం తం మానసం తతో;
ఉపేక్ఖా సన్తతో తస్స, చిత్తస్సేకగ్గతాపి చ.

౯౪౭. థూలఙ్గస్స పహానాయ, సన్తఙ్గస్సూపలద్ధియా;
తదేవ చ నిమిత్తఞ్హి, “పథవీ పథవీ”తి చ.

౯౪౮. కరోతో మనసా ఏవ, పునప్పునఞ్చ యోగినో;
చతుత్థం పనిదం ఝానం, ఉప్పజ్జిస్సతి తం ఇతి.

౯౪౯. భవఙ్గం పనుపచ్ఛిజ్జ, పథవీకసిణం తథా;
తదేవారమ్మణం కత్వా, మనోద్వారమ్హి యోగినో.

౯౫౦. జాయతావజ్జనం చిత్తం, తస్మిం ఆరమ్మణే తతో;
జవనాని చ జాయన్తే, తస్స చత్తారి పఞ్చ వా.

౯౫౧. అవసానే పనేకం తు, తేసం జవనచేతసం;

రూపావచరికం హోతి, చతుత్థజ్ఝానమానసం.

෯෭෨.ఏకఙ్గవిప్పహీనం తు, ద్వీహి అఙ్గేహి యోగతో;

చతుత్థం పనిదం ఝానం, దువఙ్గన్తి పవుచ్చతి.

෯෭෩. ఏవం తివిధకల్యాణం, దసలక్ఖణసంయుతం;

చతుత్థాధిగతం హోతి, భిక్ఖునా భావనామయం.

෯෭෪.యస్మా సుఖముపేక్ఖాయ, న హోతాసేవనం పన;

ఉపేక్ఖాసహగతాసేవ, జవనాని జవన్తి చ.

෯෭෫.ఉపేక్ఖాసహగతం తస్మా, చతుత్థం సముదీరితం;

అయమేత్థ విసేసో హి, సేసం వుత్తనయం పన.

෯෭෬.యం చతుక్కనయే ఝానం, దుతియం తం ద్విధా పన;

కత్వాన పఞ్చకనయే, దుతియం తతియం కతం.

෯෭෭. తతియం తం చతుత్థఞ్చ, చతుత్థం పఞ్చమం ఇధ;

పఠమం పఠమంయేవ, అయమేత్థ విసేసతా.

෯෭෮.ఏవమేత్తావతా వుత్తా, నాతిసఙ్ఖేపతో మయా;

నాతివిత్థారతో చాయం, రూపావచరభావనా.

෯෭෯.సుమధురవరతరవచనో, కం ను జనం నేవ రఞ్జయతి;

అతినిసితవిసదబుద్ధి-పసాదజన పేదనీయోయం.

ఇతి అభిధమ్మావతారే రూపావచరసమాధిభావనానిద్దేసో

నామ చుద్దసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౫. పన్నరసమో పరిచ్ఛేదో

అరూపావచరసమాధిభావనానిద్దేసో

౯౮౦. రూపారూపమతీతేన , రూపారూపాదివేదినా;

యాని చారూపపుఞ్ఞాని, సరూపేనీరితాని తు.

౯౮౧. తేసం దాని పవక్ఖామి, భావనానయముత్తమం;

యోగావచరభిక్ఖూనం, హితత్థాయ సమాసతో.

౯౮౨. “రూపే ఖో విజ్జమానస్మిం, దణ్డాదానాదయో సియుం;

అనేకాపి పనాబాధా, చక్ఖురోగాదయో”ఇతి.

౯౮౩. రూపే ఆదీనవం దిస్వా, రూపే నిబ్బిన్దమానసో;

తస్సాతిక్కమనత్థాయ, అరూపం పటిపజ్జతి.

౯౮౪. తమ్హా కసిణరూపాపి, సో నిబ్బిజ్జ విసారదో;

అపక్కమితుకామో చ, సూకరాభిహతోవ సా.

౯౮౫. చతుత్థే పన ఝానస్మిం, హుత్వా చిణ్ణవసీ వసీ;

చతుత్థజ్ఝానతో ధీమా, వుట్ఠాయ విధినా పున.

౯౮౬. కరోతి పనిదం చిత్తం, రూపమారమ్మణం యతో;

ఆసన్నసోమనస్సఞ్చ, థూలసన్తవిమోక్ఖతో.

౯౮౭. ఇతి ఆదీనవం దిస్వా, చతుత్థే తత్థ సబ్బసో;

నికన్తిం పరియాదాయ, పఠమారుప్పఞ్చ సన్తతో.

౯౮౮. చక్కవాళపరియన్తం, యత్తకం వా పనిచ్ఛతి;

తత్తకం పత్థరిత్వాన, ఫుట్ఠోకాసఞ్చ తేన తం.

౯౮౯. ఆకాసో ఇతి వానన్తో,

ఆకాసో ఇతి వా పున;

మనసా హి కరోన్తోవ,

ఉగ్ఘాటేతి పవుచ్చతి.

౯౯౦.ఉగ్ఘాటేన్తో హి కసిణం, న సంవేల్లేతి తం పన;
న చుద్ధరతి సో యోగీ, పూవం వియ కపాలతో.

౯౯౧.కేవలం పన తం నేవ, ఆవజ్జతి న పేక్ఖతి;
నావజ్జన్తో నపేక్ఖన్తో, ఉగ్ఘాటేతి హి నామసో.

౯౯౨.కసిణుగ్ఘాటిమాకాసం , నిమిత్తం పన తంవ సో;
ఆకాసో ఇతి చిత్తేన, ఆవజ్జతి పునప్పునం.

౯౯౩. ఆవజ్జతో హి తస్సేవం,
కరోతో తక్కాహతమ్పి చ;
పఞ్చ నీవరణా తస్స,
విక్ఖమ్భన్తి హి సబ్బసో.

౯౯౪.ఆసేవతి చ భావేతి, తం నిమిత్తం పునప్పునం;
కరోతో పన తస్సేవ, సన్తచిత్తస్స యోగినో.

౯౯౫.తత్రాకాసే పనాప్పేతి, పఠమారుప్పమానసం;
ఇధాపి పురిమే భాగే, తీణి చత్తారి వా పన.

౯౯౬.జవనాని ఉపేక్ఖాయ, సమ్పయుత్తాని హోన్తి హి;
చతుత్థం పఞ్చమం వాపి, హోతి ఆరుప్పమానసం.

౯౯౭. పున భావేతుకామేన, దుతియారుప్పమానసం;
సుచిణ్ణవసినా హుత్వా, పఠమారుప్పమానసే.

౯౯౮.ఆసన్నరూపావచర-ఝానపచ్చత్థికన్తి చ;
దుతియారుప్పచిత్తంవ, న చ సన్తమిదన్తి చ.

౯౯౯.ఏవమాదీనవం దిస్వా, పఠమారుప్పమానసే;
నికన్తిం పరియాదాయ, దుతియం సన్తతో పన.

౧౦౦౦.తమాకాసం ఫరిత్వాన, పవత్తమానసం పన;
తఞ్చ విఞ్ఞాణమిచ్చేవం, కత్తబ్బం మనసా బహుం.

౧౦౦౧.ఆవజ్జనఞ్చ కత్తబ్బం, తథా తక్కాహతమ్పి చ;
"అనన్త"న్తి "అనన్త"న్తి, కాతబ్బం మనసా నిధ.

౧౦౦౨. తస్మిం పన నిమిత్తస్మిం, విచారేన్తస్స మానసం;
ఉపచారేన తం చిత్తం, సమాధియతి యోగినో.

౧౦౦౩. ఆసేవతి చ భావేతి, తం నిమిత్తం పునప్పునం;
తస్స చేవం కరోన్తస్స, సతిసమ్పన్నచేతసో.

౧౦౦౪. ఆకాసం ఫుసవిఞ్ఞాణే, దుతియారుప్పమానసం;
అప్పేతి అప్పనా యస్మిం, నయో వుత్తనయోవ సో.

౧౦౦౫. ఆకాసోయమనన్తోతి, ఏవమాకాసమేవ తం;
ఫరిత్వా పవత్తవిఞ్ఞాణం, “విఞ్ఞాణఞ్చ”న్తి వుచ్చతి.

౧౦౦౬. మనక్కారవసేనాపి, అనన్తం పరిదీపితం;
“విఞ్ఞాణానన్త”మిచ్చేవ, వత్తబ్బం పనిదం సియా.

౧౦౦౭. అథ భావేతుకామేన, తతియారుప్పమానసం;
సుచిణ్ణవసినా హుత్వా, దుతియారుప్పమానసే.

౧౦౦౮. ఆసన్నపఠమారుప్ప-చిత్తపచ్చత్థికన్తి చ;
తతియారుప్పచిత్తంవ, న చ సన్తమిదన్తి చ.

౧౦౦౯. ఏవమాదీనవం దిస్వా, దుతియారుప్పమానసే;
నికన్తిం పరియాదాయ, తతియం సన్తతో పన.

౧౦౧౦. ఏవం మనసి కత్వాన, కాతబ్బో మనసా పున;
పఠమారుప్పవిఞ్ఞాణా-భావో తస్సేవ సుఞ్ఞతో.

౧౦౧౧. తం పనాకాసవిఞ్ఞాణం, అకత్వా మనసా పున;
“నత్థి నత్థీ”తి వాతేన, “సుఞ్ఞం సుఞ్ఞ”న్తి వా తతో.

౧౦౧౨. ఆవజ్జితబ్బమేవఞ్హి, కత్తబ్బం మనసాపి చ;
తక్కాహతఞ్చ కాతబ్బం, పునప్పునంవ ధీమతా.

౧౦౧౩. తస్మిం నిమిత్తే తస్సేవం, విచారేన్తస్స మానసం;
సతి తిట్ఠతి భియ్యోపి, సమాధియతి మానసం.

౧౦౧౪. ఆసేవతి చ భావేతి, తం నిమిత్తం పునప్పునం;

తస్స చేవం కరోన్తస్స, సతిసమ్పన్నచేతసో.

౧౦౧౩కసిణుగ్ఘాటిమాకాసం, ఫరిత్వాన సమన్తతో;
విఞ్ఞాణస్స పవత్తస్స, నత్థిభావే అభావకే.

౧౦౧౪తతియారుప్పవిఞ్ఞాణం,
తం పనాప్పేతి యోగినో;
అప్పనాయ నయోపేత్థ,
హోతి వుత్తనయోవ సో.

౧౦౧౫ఆకాసగతవిఞ్ఞాణం, దుతియారుప్పచక్ఖునా;
పస్సన్తో విహరిత్వాన, “నత్థి నత్థీ”తిఆదినా.

౧౦౧౬పరికమ్మమనక్కారే , తస్మిం అన్తరహితే పన;
తస్సాపగమమత్తంవ, పస్సన్తో వసతీ చ సో.

౧౦౧౭సన్నిపాతం యథా కోచి, దిస్వా సఙ్ఘస్స కత్థచి;
గతే సఙ్ఘే తు తం ఠానం, సుఞ్ఞమేవానుపస్సతి.

౧౦౨౦పున భావేతుకామేన, చతుత్థారుప్పమానసం;
సుచిణ్ణవసినా హుత్వా, తతియారుప్పమానసే.

౧౦౨౧ఆసన్నదుతియారుప్ప-చిత్తపచ్చత్థికన్తి చ;
చతుత్థారుప్పచిత్తంవ, న చ సన్తమిదన్తి చ.

౧౦౨౨ఏవమాదీనవం దిస్వా, తతియారుప్పమానసే;
నికన్తిం పరియాదాయ, చతుత్థం సన్తతో పన.

౧౦౨౩ఏవం మనసి కత్వాన, పున తత్థేవ ధీమతా;
అభావారమ్మణం కత్వా, సమ్పవత్తమిదం మనో.

౧౦౨౪“సన్తం సన్తమిదం చిత్త”-మిచ్చేవం తం పునప్పునం;
హోతి ఆవజ్జితబ్బఞ్చ, కాతబ్బం మనసాపి చ.

౧౦౨౫తస్మిం నిమిత్తే తస్సేవం, విచారేన్తస్స మానసం;
సతి తిట్ఠతి భియ్యోపి, సమాధియతి మానసం.

౧౦౨౬ఆసేవతి చ భావేతి, తం నిమిత్తం పునప్పునం;
తస్స చేవం కరోన్తస్స, సతిసమ్పన్నచేతసో.

౧౦౨౭తతియారుప్పసఙ్ఖాత-ఖన్ధేసు చ చతూసుపి;
చతుత్థారుప్పవిఞ్ఞాణం, తం పనాప్పేతి యోగినో.

౧౦౨౮అప్పనాయ నయోపేత్థ, హేట్ఠా వుత్తనయూపమో;
అపిచేత్థ విసేసోయం, వేదితబ్బో విభావినా.

౧౦౨౯“అహో సన్తా వతాయ”న్తి, సమాపత్తి పదిస్సతి;
యా పనాభావమత్తమ్పి, కత్వా రస్సతి గోచరం.

౧౦౩౦సన్తారమ్మణతాయేవ, “సన్తాయ”న్తి విపస్సతి;
సన్తతో చే మనక్కారో, కథఞ్చ సమతిక్కమో.

౧౦౩౧అనాపజ్జితుకామత్తా , హోతేవ సమతిక్కమో;
“సమాపజ్జామహమేత”-మిచ్చాభోగో న విజ్జతి.

౧౦౩౨సన్తతో తం కరోన్తో హి, మనసా సుఖుమం పరం;
అసఞ్ఞం పన దుబ్బల్యం, పాపుణాతి మహగ్గతం.

౧౦౩౩నేవసఞ్ఞీ చ నాసఞ్ఞీ,
యాయ సఞ్ఞాయ హోతి సో;

న కేవలం తు సఞ్ఞావ,
ఏదిసీ అథ ఖో పన.

౧౦౩౪ఏవమేవ భవన్తేత్థ, సుఖుమా వేదనాదయో;
పత్తమక్ఖనతేలేన, మగ్గస్మిం ఉదకేన చ.

౧౦౩౫భావేతబ్బో అయం అత్థో, చతుత్థారుప్పబోధనే;
పటుసఞ్ఞాయ కిచ్చస్స, నేవక్కరణతో అయం.

౧౦౩౬“నేవసఞ్ఞా”తి నిద్దిట్ఠా, చతుత్థారుప్పసమ్భవా;
పటుసఞ్ఞాయ కిచ్చం సా, కాతుం సక్కోతి నేవ చ.

౧౦౩౭యథా దహనకిచ్చం తు, తేజోధాతు సుఖోదకే;

సా సఙ్ఖారావసేసత్తా, సుఖుమత్తేన విజ్జతి;

తస్మా పన చ సా సఞ్ఞా, “నాసఞ్ఞా”తి పవుచ్చతి.

౧౦౩౮. ఏతా హి రూపమాకాసం,

విఞ్ఞాణం తదభావకం;

అతిక్కమిత్వా కమతో,

చతస్సో హోన్తి ఆహ చ.

౧౦౩౯. ‘ఆరమ్మణాతిక్కమతో, చతస్సోపి భవన్తిమా;

అఙ్గాతిక్కమమేతాసం, న ఇచ్ఛన్తి విభావినో.

౧౦౪౦. పణీతతరా హోన్తి,

పచ్ఛిమా పచ్ఛిమా ఇధ;

ఉపమా తత్థ విఞ్ఞేయ్యా,

పాసాదతలసాటికా’’తి.

౧౦౪౧. సఙ్ఖేపేన మయారుప్ప-సమాపత్తినయో అయం;

దస్సితో దస్సితో సుద్ధ-దస్సినా పియదస్సినా.

౧౦౪౨. రూపారూపజ్ఝానసమాపత్తివిధానం ,

జానాతిమం సారతరం యో పన భిక్ఖు;

రూపారూపజ్ఝానసమాపత్తీసు దక్ఖో,

రూపారూపం యాతి భవం సో అభిభుయ్య.

ఇతి అభిధమ్మావతారే అరూపావచరసమాధిభావనానిద్దేసో నామ

పన్నరసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౬. సోళసమో పరిచ్ఛేదో

అభిఞ్ఞానిద్దేసో

౧౦౪౩ ఇతో పరం కరిస్సామి, పఞ్ఞాసుద్ధికరం పరం;

పఞ్చన్నమ్పి అభిఞ్ఞానం, ముఖమత్తనిదస్సనం.

౧౦౪౪ రూపారూపసమాపత్తీ,

నిబ్బత్తేత్వా పనట్ఠపి;

లోకికాపి అభిఞ్ఞాయో,

భావేతబ్బా విభావినా.

౧౦౪౫ చతుత్థజ్ఝానమత్తేపి, సుచిణ్ణవసినా సతా;

అనుయోగమభిఞ్ఞాసు, కాతుం వత్తతి యోగినో.

౧౦౪౬ అభిఞ్ఞా నామ భిక్ఖూనం, సాభిఞ్ఞానం అనుత్తరో;

అలఙ్కారో హి తాణన్తి, సత్థన్తి చ పవుచ్చతి.

౧౦౪౭ నిబ్బత్తితాస్వభిఞ్ఞాసు, యోగావచరభిక్ఖునా;

సమాధిభావనా హిస్స, తదా నిట్ఠఙ్గతా సియా.

౧౦౪౮ దిబ్బాని చక్ఖుసోతాని, ఇద్ధిచిత్తవిజాననం;

పుబ్బేనివాసఞాణన్తి, పఞ్చాభిఞ్ఞా ఇమా సియుం.

౧౦౪౯ కసిణానులోమతాదీహి, చతుద్దసనయేహి చ;

దమేతబ్బమభిఞ్ఞాయో, పత్తుకామేన మానసం.

౧౦౫౦ చిత్తే సమాహితే సుద్ధే, పరియోదాతే అనఙ్గణే;

నుపక్లేసే ముదుభూతే, కమ్మనీయే ఠితాచలే.

౧౦౫౧ ఇతి అట్ఠఙ్గసమ్పన్నే, చిత్తే ఇద్ధివిధాయ చ;

అభినీహరతి చే చిత్తం, సిజ్ఝతిద్ధివికుబ్బనం.

౧౦౫౨ అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానం, సమాపజ్జ తతో పన;

వుట్ఠాయ హి సతం వాపి, సహస్సం వా యదిచ్ఛతి.

౧౦౩౩ సతం హోమి సతం హోమీ”-చ్చేవం కత్వాన మానసం;

అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానం, సమాపజ్జ తతో పన.

౧౦౩౪ వుట్ఠాయ పునధిట్ఠాతి,

సహాధిట్ఠానచేతసా;

సతం హోతి హి సో యోగీ,

సహస్సాదీస్వయం నయో.

౧౦౩౫ పాదకజ్ఝానచిత్తం తు, నిమిత్తారమ్మణం సియా;

పరికమ్మమనానేత్థ, సతారమ్మణికాని తు.

౧౦౩౬ తదాధిట్ఠానచిత్తమ్పి , సతారమ్మణమేవ తం;

పుబ్బే వుత్తప్పనాచిత్తం, వియ గోత్రభునన్తరం.

౧౦౩౭ తమేకం జాయతే తత్థ, చతుత్థజ్ఝానికం మనో;

పరికమ్మవిసేసోవ, సేసం పుబ్బసమం ఇధ.

ఇద్ధివిధఞాణం.

౧౦౩౮ దిబ్బసోతమిదం తత్థ, భావేతబ్బం కథం సియా;

అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానం, సమాపజ్జ తతో పున.

౧౦౩౯ వుట్ఠాయ పరికమ్మేన, కామావచరచేతసా;

సద్దో ఆవజ్జితబ్బోవ, మహన్తో సుఖుమోపి చ.

౧౦౪౦ తస్సేవం పన సద్దస్స, నిమిత్తం మనసి కుబ్బతో;

దిబ్బసోతమిదానిస్స, ఉప్పజ్జిస్సతి తం ఇతి.

౧౦౪౧ సద్దేస్వఞ్ఞతరం సద్దం, కత్వా ఆరమ్మణం తతో;

ఉప్పజ్జిత్వా నిరుద్ధే తు, మనోద్వారావజ్జనే పున.

౧౦౪౨ జవనాని హి జాయన్తే, తస్స చత్తారి పఞ్చ వా;

పురిమానేత్థ చిత్తేసు, తీణి చత్తారి వా పన.

౧౦౪౩ పరికమ్మోపచారాను-లోమగోత్రభునామకా;

చతుత్థం పఞ్చమం వాపి, అప్పనాచిత్తమీరితం.

౧౦౬౪సుహజాతం తు యం ఞాణం, అప్పనామానసేన హి;
తం ఞాణం దిబ్బసోతన్తి, వదన్తి సుతకోవిదా.

౧౦౬౫ఠామజాతం కరోన్తేన, తం ఞాణం తేన యోగినా;
“ఏత్థన్తరగతం సద్దం, సుణామీ”తి చ చేతసా.

౧౦౬౬అఙ్గులం ద్వఙ్గులం భియ్యో,
విదత్థి రతనం తథా;
గామో దేసో తతో యావ,
చక్కవాళా తతో పరం.

౧౦౬౭ఇచ్చేవం తు పరిచ్ఛిజ్జ, వడ్ఢేతబ్బం యథాక్కమం;
ఏసో అధిగతాభిఞ్ఞో, పాదకారమ్మణేన తు.

౧౦౬౮ఫుట్ఠోకాసగతే సద్దే, సబ్బే పన సుణాతి సో;
సుణన్తో పాటియేక్కమ్పి, సల్లక్ఖేతుం పహోతి సో.

దిబ్బసోతఞాణం.

౧౦౬౯కథం పనుప్పాదేతబ్బం, చేతోపరియమానసం;
దిబ్బచక్ఖువసేనేవ, ఇదం ఞాణం పనిజ్ఝతి.

౧౦౨౦ఆలోకం పన వడ్ఢేత్వా, తస్మా దిబ్బేన చక్ఖునా;
హదయం పన నిస్సాయ, వత్తమానం తు లోహితం.

౧౦౨౧దిస్వా పరస్స విఞ్ఞేయ్యం,
హోతి చిత్తం తు భిక్ఖునా;
సోమనస్సయుతే చిత్తే,
లోహితం లోహితం సియా.

౧౦౨౨దోమనస్సయుతే చిత్తే, వత్తమానే తు కాళకం;
ఉపేక్ఖాసహితే చిత్తే, తిలతేలూపమం సియా.

౧౦౨౩తస్మా పరస్స సత్తస్స, దిస్వా హదయలోహితం;
చేతోపరియఞాణం తం, కాతబ్బం థామతం గతం.

౧౦౨౪ఏవం థామగతే తస్మిం, యథానుక్కమతో పన;

చిత్తమేవ విజానాతి, వినా లోహితదస్సనం.

౧౦౬౩కామావచరచిత్తఞ్చ, రూపారూపేసు మానసం;
సబ్బమేవ విజానాతి, సరాగాదిప్పభేదకం.

చేతోపరియఞాణం.

౧౦౬౬పుబ్బేనివాసఞాణేన, కత్తబ్బా తదనుస్సతి;
తం సమ్పాదేతుకామేన, ఆదికమ్మికభిక్ఖునా;
ఝానాని పన చత్తారి, సమాపజ్జానుపుబ్బతో.

౧౦౬౭అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానా, వుట్ఠాయ హి తతో పున;
భిక్ఖునా వజ్జితబ్బావ, నిసజ్జా సబ్బపచ్ఛిమా.

౧౦౬౮తతో పభుతి సబ్బమ్పి, పటిలోమక్కమా పన;
సబ్బమావజ్జితబ్బం తం, దివసే రత్తియం కతం.

౧౦౬౯పటిలోమక్కమేనేవ, దుతియే తతియేపి చ;
దివసే పక్ఖమాసేసు, తథా సంవచ్ఛరేసుపి.

౧౦౭౦యావ అస్మిం భవే సన్ధి, తావ తేన చ భిక్ఖునా;
కతమావజ్జితబ్బం తం, పురిమస్మిం భవేపి చ.

౧౦౭౧చుతిక్ఖణేపి నిబ్బత్తం, నామరూపఞ్చ సాధుకం;
ఏవమావజ్జితే తస్మిం, నామరూపే యదా పన.

౧౦౭౨తదేవారమ్మణం కత్వా, నామరూపం చుతిక్ఖణే;
మనోద్వారే మనక్కారో, ఉప్పజ్జతి తదా పన.

౧౦౭౩ఆవజ్జనే నిరుద్ధస్మిం, తదేవారమ్మణం పన;
కత్వా జవనచిత్తాని, హోన్తి చత్తారి పఞ్చ వా;
పుబ్బే వుత్తనయేనేవ, సేసం ఞేయ్యం విభావినా.

౧౦౭౪పురికమ్మాదినామాని, పురిమాని భవన్తి తు;
పచ్ఛిమం అప్పనాచిత్తం, రూపావచరికం భవే.

౧౦౭౫తేన చిత్తేన యం ఞాణం, సంయుత్తం తేన యా పన;

సంయుత్తా సతి సా పుబ్బే-నివాసానుస్సతీరితా.

పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణం.

౧౦౮౬రూపం పస్సితుకామేన, భిక్ఖునా దిబ్బచక్ఖునా;
కసిణారమ్మణం ఝానం, అభిఞ్ఞాపాదకం పన.

౧౦౮౭అభినీహారక్ఖమం కత్వా, తేజోకసిణమేవ వా;
ఓదాతకసిణం వాపి, ఆలోకకసిణమ్పి వా.

౧౦౮౮ఇమేసు కతపుఞ్ఞోహి, కసిణేసు చ తీసుపి;
ఆలోకకసిణం ఏత్థ, సేట్ఠన్తి పరిదీపితం.

౧౦౮౯తస్మా తమితరం వాపి, ఉప్పాదేత్వా యథాక్కమం;
ఉపచారభూమియంయేవ, ఠత్వా తం పన పణ్డితో.

౧౦౯౦వడ్ఢేత్వాన ఠపేతబ్బం, న ఉప్పాదేయ్య అప్పనం;
ఉప్పాదేతి సచే హోతి, పాదకజ్ఝాననిస్సితం.

౧౦౯౧ఝానస్స వడ్ఢితస్సన్తో-గతం రూపం తు యోగినా;
పస్సితబ్బం భవే రూపం, పస్సతో పన తస్స తం.

౧౦౯౨పరికమ్మస్స వారో హి, అతిక్కమతి తావదే;
ఆలోకోపి తతో తస్స, ఖిప్పమన్తరధాయతి.

౧౦౯౩తస్మిం అన్తరహితే రూప-గతమ్పి చ న దిస్సతి;
తేనాథ పాదకజ్ఝానం, పవిసిత్వా తతో పున.

౧౦౯౪వుట్ఠాయ పన ఆలోకో, ఫరితబ్బోవ భిక్ఖునా;
ఏవం అనుక్కమేనేవ, ఆలోకో థామవా సియా.

౧౦౯౫ఆలోకో ఏత్థ హోతూ”తి,
యత్తకం ఠానమేవ సో;
పరిచ్ఛిన్దతి తత్థేవ,
ఆలోకో పన తిట్ఠతి.

౧౦౯౬దివసమ్పి నిసీదిత్వా, పస్సతో హోతి దస్సనం;

తిణుక్కాయ గతో మగ్గం, పురిసేత్థ నిదస్సనం.

౧౦౯౭. ఉప్పాదనక్కమోపిస్స, తత్రాయం దిబ్బచక్ఖునో;
వుత్తప్పకారరూపం తం, కత్వా ఆరమ్మణం పన.

౧౦౯౮. మనోద్వారే మనక్కారే, జాతే యాని తదేవ చ;
రూపం ఆరమ్మణం కత్వా, జాయన్తి జవనాని హి.

౧౦౯౯. కామావచరచిత్తాని , తాని చత్తారి పఞ్చ వా;
హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ, సేసం ఞేయ్యం విభావినా.

౧౧౦౦. అత్థసాధకచిత్తం తం, చతుత్థజ్ఝానికం మతం;
తంచిత్తసంయుతం ఞాణం, దిబ్బచక్ఖున్తి వుచ్చతి.

౧౧౦౧. అనాగతంసఞాణస్స , యథాకమ్ముపగస్స చ;
పరికమ్మం విసుం నత్థి, ఇజ్ఝన్తి దిబ్బచక్ఖునా.

౧౧౦౨. చుతూపపాతఞాణమ్పి, దిబ్బచక్ఖున్తి వా పన;
అత్థతో ఏకమేవేదం, బ్యఞ్జనే పన నానతా.

దిబ్బచక్ఖుఞాణం.

౧౧౦౩. యోధ సుణాతి కరోతి చ చిత్తే,
గన్థమిమం పరమం పన భిక్ఖు;
సో అభిధమ్మమహణ్ణవపారం,
యాతి అనేన తరేన తరిత్వా.

ఇతి అభిధమ్మావతారే అభిఞ్ఞానిద్దేసో నామ

సోళసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౭. సత్తరసమో పరిచ్ఛేదో

అభిఞ్ఞారమ్మణనిద్దేసో

౧౧౦౪. అనాగతంసఞాణఞ్చ , యథాకమ్మూపగమ్పి చ;
పఞ్చ ఇద్ధివిధాదీని, సత్తాభిఞ్ఞా ఇమా పన.

౧౧౦౫. ఏతాసం పన సత్తన్నం, అభిఞ్ఞానమితో పరం;
పవక్ఖామి సమాసేన, ఆరమ్మణవినిచ్ఛయం.

౧౧౦౬. ఆరమ్మణత్తికా వుత్తా, యే చత్తారో మహేసినా;
సత్తన్నమేత్థ ఞాణానం, సమ్పవత్తిం సుణాథ మే.

౧౧౦౭. తత్థ **ఇద్ధివిధఞాణం,** పరిత్తాదీసు సత్తసు;
ఆరమ్మణవిభాగేసు, పవత్తతి కథం పన.

౧౧౦౮. కాయేనాదిస్సమానేన, గన్తుకామో యదాభవే;
చిత్తసన్నిస్సితం కత్వా, కాయం చిత్తవసేన తం.

౧౧౦౯. మహగ్గతే చ చిత్తస్మిం, సమారోపేతి నో తదా;
కాయారమ్మణతో ఞాణం, పరిత్తారమ్మణం సియా.

౧౧౧౦. దిస్సమానేన కాయేన, గన్తుకామో యదా భవే;
కాయసన్నిస్సితం కత్వా, చిత్తం కాయవసేన తం.

౧౧౧౧. పాదకజ్ఝానచిత్తం తం, కాయే రోపేతి నో తదా;
ఝానారమ్మణతో ఞాణం, తం మహగ్గతగోచరం.

౧౧౧౨. అనాగతమతీతఞ్చ, కరోతి విసయం యదా;
అతీతారమ్మణం హోతి, తదానాగతగోచరం.

౧౧౧౩. కాయేన దిస్సమానేన, గమనే పన భిక్ఖునో;
పచ్చుప్పన్నో భవే తస్స, గోచరోతి వినిద్దిసే.

౧౧౧౪. కాయం చిత్తవసేనాపి, చిత్తం కాయవసేన వా;
పరిణామనకాలస్మిం, అజ్ఝత్తారమ్మణం సియా.

౧౧౧౫ బహిద్ధారమ్మణం హోతి, బహిద్ధారూపదస్సనే;

ఏవమిద్ధివిధం ఞాణం, సమ్పవత్తతి సత్తసు.

౧౧౧౬ పచ్చుప్పన్నే పరిత్తే చ, బహిద్ధజ్ఝత్తికేసుపి;

చతూస్వేతేసు ధమ్మేసు, దిబ్బసోతం పవత్తతి.

౧౧౧౭ పచ్చుప్పన్నో పరిత్తో చ, సద్దో ఆరమ్మణం యతో;

పరిత్తారమ్మణం పచ్చు-ప్పన్నారమ్మణతం గతం.

౧౧౧౮ అత్తనో కుచ్ఛిసద్దస్స, సవనేపి పరస్స చ;

అజ్ఝత్తారమ్మణఞ్చేవ, బహిద్ధారమ్మణమ్పి చ.

౧౧౧౯ **చేతోపరియఞాణమ్పి**, పరిత్తాదీసు అట్ఠసు;

ఆరమ్మణవిభాగేసు, పవత్తతి కథం పన.

౧౧౨౦ పరిత్తారమ్మణం హోతి, పరిత్తానం పజాననే;

జాననే మజ్ఝిమానం తు, తం మహగ్గతగోచరం.

౧౧౨౧ జాననే పన మగ్గస్స, ఫలస్సాపి పజాననే;

తదా పనస్స ఞాణస్స, అప్పమాణోవ గోచరో.

౧౧౨౨ తం మగ్గారమ్మణం హోతి, మగ్గచిత్తస్స జాననే;

పరియాయేనేవేతస్స, మగ్గారమ్మణతా మతా.

౧౧౨౩ అతీతే సత్తదివస-బ్భన్తరే చ యదా పన;

అనాగతే తథా సత్త-దివసబ్భన్తరేపి చ.

౧౧౨౪ ఉరేసం పన చిత్తస్స, జాననే సముదీరితం;

అతీతారమ్మణఞ్చేవ, తదానాగతగోచరం.

౧౧౨౫ అద్ధఞ్చ పన తం పచ్చుప్పన్నగోచరతం గతం;

పచ్చుప్పన్నం తిధా వుత్తం, ఖణసన్తతిఅద్ధతో.

౧౧౨౬ తత్థ తిక్ఖణసమ్పత్తం, పచ్చుప్పన్నఖణాదికం;

ఏకద్వేసన్తతివారపరియాపన్నమిదం పన.

౧౧౨౭ సన్తతిపచ్చుప్పన్నన్తి, ఆహు సన్తతికోవిదా;

ఏకబ్భవపరిచ్ఛిన్నం, పచ్చుప్పన్నన్తి పచ్ఛిమం.

౧౧౨౮ఖణాదికత్తయం పచ్చు-ప్పన్నం తమాహు కేచిధ;
చేతోపరియఞాణస్స, హోతి ఆరమ్మణం ఇతి.

౧౧౨౯యథా చ పుప్ఫముట్ఠిమ్హి, ఉక్ఖిత్తే గగనే పన;
అవస్సం ఏకమేకస్స, వణ్టం వణ్టేన విజ్ఝతి.

౧౧౩౦ఏవం మహాజనస్సాపి, చిత్తే ఆవజ్జితే పన;
ఏకస్స చిత్తమేకేన, అవస్సం పన విజ్ఝతి.

౧౧౩౧యేనావజ్జతి చిత్తేన, యేన జానాతి చేతసా;
తేసం ద్విన్నం సహట్ఠానా-భావతో తం న యుజ్జతి.

౧౧౩౨జవనావజ్జనానం తు, నానారమ్మణపత్తితో;
అనిట్ఠే పన హి ఠానే, అయుత్తన్తి పకాసితం.

౧౧౩౩తస్మా సన్తతిఅద్ధాన-పచ్చుప్పన్నానమేవ తు;
వసేన పచ్చుప్పన్నం తం, హోతి ఆరమ్మణం ఇదం.

౧౧౩౪పచ్చుప్పన్నమ్పి అద్ధాఖ్యం, ఇదం జవనవారతో;
దీపేతబ్బన్తి నిద్దిట్ఠం, తత్రాయం దీపనానయో.

౧౧౩౫యదా పరస్స చిత్తఞ్హి, ఞాతుమావజ్జతిద్ధిమా;
ఆవజ్జనమనో తస్స, పచ్చుప్పన్నఖణవ్హయం.

౧౧౩౬ఆరమ్మణం తదా కత్వా, తేన సద్ధిం నిరుజ్ఝతి;
జవనాని హి జాయన్తే, తస్స చత్తారి పఞ్చ వా.

౧౧౩౭ఏతేసం పచ్ఛిమం చిత్తం, ఇద్ధిచిత్తముదీరితం;
కామావచరచిత్తాని, సేసానీతి వినిద్దిసే.

౧౧౩౮ఏతేసం పన సబ్బేసం, నిరుద్ధం తు తదేవ చ;
చిత్తం ఆరమ్మణం హోతి, తస్మా సబ్బాని తానిపి.

౧౧౩౯ఏకారమ్మణతం యన్తి, న నానారమ్మణాని హి;
అద్ధావసా భవే పచ్చు-ప్పన్నారమ్మణతో పన.

౧౧౪౦. ఏకారమ్మణభావేపి, ఇద్ధిమానసమేవ చ;
పరస్స చిత్తం జానాతి, నేతరాని యథా పన.

౧౧౪౧. చక్ఖుద్వారే తు విఞ్ఞాణం, రూపం పస్సతి నేతరం;
ఏవమేవ చ తం ఇద్ధి-చిత్తమేవ చ జానాతి.

౧౧౪౨. పరచిత్తారమ్మణత్తా, బహిద్ధారమ్మణం సియా;
చేతోపరియఞాణమ్హి, అట్ఠస్వేవ పవత్తతి.

౧౧౪౩. పుబ్బేనివాసఞాణమ్హి, పరిత్తాదీసు అట్ఠసు;
ఆరమ్మణవిభాగేసు, పవత్తతి కథం పన.

౧౧౪౪. కామావచరఖన్ధానం, సమనుస్సరణే పన;
పరిత్తారమ్మణంయేవ, హోతీతి పరిదీపయే.

౧౧౪౫. రూపావచరికారుప్పఖన్ధానుస్సరణే పన;
భవతీతి హి ఞాతబ్బం, తం మహగ్గతగోచరం.

౧౧౪౬. అతీతే అత్తనా మగ్గం, భావితం తు ఫలమ్హి వా;
సమనుస్సరతో ఏవ-ప్పమాణారమ్మణం సియా.

౧౧౪౭. సమనుస్సరతో మగ్గం, మగ్గారమ్మణమేవ తం;
అతీతారమ్మణంయేవ, హోతి ఏకన్తతో ఇదం.

౧౧౪౮. చేతోపరియఞాణమ్హి , యథాకమ్ముపగమ్హి చ;
అతీతారమ్మణా హోన్తి, కిఞ్చాపి అథ ఖో పన.

౧౧౪౯. చేతోపరియఞాణస్స, సత్తద్దివసబ్భన్తరం;
అతీతం చిత్తమేవస్స, ఆరమ్మణముదీరితం.

౧౧౫౦. అతీతే చేతనామత్తం, యథాకమ్ముపగస్సపి;
పుబ్బేనివాసఞాణస్స, నత్థి కిఞ్చి అగోచరం.

౧౧౫౧. అజ్ఝత్తారమ్మణం అత్త-ఖన్ధానుస్సరణే సియా;
బహిద్ధారమ్మణం అఞ్ఞ-ఖన్ధానుస్సరణే భవే.

౧౧౫౨. సరణే నామగోత్తస్స, తం నవత్తబ్బగోచరం;

పుబ్బేనివాసఞాణమ్హి, అట్ఠస్వేవ పవత్తతి.

౧౧౩౩ పచ్చుప్పన్నే పరిత్తే చ, బహిద్ధజ్ఝత్తికేసుపి;
చతూస్వేతేసు ధమ్మేసు, దిబ్బచక్ఖు పవత్తతి.

౧౧౩౪ **దిబ్బసోత**సమం **దిబ్బ-చక్ఖు**ఆరమ్మణక్కమే;
రూపం సద్దోతి ద్విన్నం తు, అయమేవ విసేసతా.

౧౧౩౫ **అనాగతంసఞాణ**మ్హి, పరిత్తాదీసు అట్ఠసు;
ఆరమ్మణవిభాగేసు, పవత్తతి కథం పన.

౧౧౩౬ నిబ్బత్తిస్సతి యం కామా-వచరేతి పజానతో;
పరిత్తారమ్మణం హోతి, రూపారూపేస్వనాగతే.

౧౧౩౭ నిబ్బత్తిస్సతి యఞ్చాపి, సియా మహగ్గతగోచరం;
భావేస్సతి అయం మగ్గం, ఫలం సచ్ఛికరిస్సతి.

౧౧౩౮ ఏవం పజాననే అప్ప-మాణారమ్మణతం భవే;
మగ్గం భావేస్సతిచ్చేవ, జాననే మగ్గగోచరం.

౧౧౩౯ ఏకన్తేన ఇదం ఞాణం, హోతానాగతగోచరం;
చేతోపరియం తు కిఞ్చాపి, హోతానాగతగోచరం.

౧౧౪౦ అథ ఖో పన తం సత్త-దివసబ్భన్తరం పన;
చిత్తమేవ చ జానాతి, న హి తం అఞ్ఞగోచరం.

౧౧౪౧ అనాగతంసఞాణస్స , అనాగతంసగోచరం;
“అహం దేవో భవిస్సామి”-చ్చేవమజ్ఝత్తగోచరం.

౧౧౪౨ “తిస్సో ఫుస్సో అముత్రాయం,
నిబ్బత్తిస్సతినాగతే”;
ఇచ్చేవం జాననే తస్స,
బహిద్ధారమ్మణం సియా.

౧౧౪౩ జాననే నామగోత్తస్స, యస్స కస్సచినాగతే;
పుబ్బేనివాసఞాణంవ, తం నవత్తబ్బగోచరం.

၁၁၆၂. **యథాకమ్ముపగఞ్ఞాణం** , పరిత్తాదీసు పఞ్చసు;

ఆరమ్మణవిభాగేసు, పవత్తతి కథం పన.

၁၁၆၃. జాననే కామకమ్మస్స, పరిత్తారమ్మణం సియా;

తథా మహగ్గతకమ్మస్స, తం మహగ్గతగోచరం.

၁၁၆၄. అతీతమేవ జానాతి, తస్మా చాతీతగోచరం;

అజ్ఝత్తారమ్మణం హోతి, అత్తనో కమ్మజాననే.

၁၁၆၅. బహిద్ధారమ్మణం హోతి, పరకమ్మపజాననే;

ఏవం పవత్తి ఞాతబ్బా, యథాకమ్ముపగస్సపి.

၁၁၆၆. సత్తన్నమ్పి అభిఞ్ఞానం, వుత్తో ఆరమ్మణక్కమో;

ఏత్థ వుత్తనయేనేవ, వేదితబ్బో విభావినా.

၁၁၆၇. వివిధత్థవణ్ణపదేహి సమ్పన్నం,

మధురత్థమతినీహరం గన్ధం;

సోతుజనస్స హదయపీతికరం,

సుణేయ్య కోచి మనుజో సచేతనో.

ఇతి అభిధమ్మావతారే అభిఞ్ఞారమ్మణనిద్దేసో నామ

సత్తరసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౮. అట్ఠారసమో పరిచ్ఛేదో

దిట్ఠివిసుద్ధినిద్దేసో

౧౧౭౦ సమాధిం పన సాభిఞ్ఞం, భావేత్వా తదనన్తరం;

భావేతబ్బా యతో పఞ్ఞా, భిక్ఖునా తేన ధీమతా.

౧౧౭౧ తతోహం దాని వక్ఖామి, పఞ్ఞాభావనముత్తమం;

సమాసేనేవ భిక్ఖూనం, పరం పీతిసుఖావహం.

౧౧౭౨ కా పఞ్ఞా పన కో చత్థో,

కిమస్సా లక్ఖణాదికం;

కతిధా సా కథం తేన,

భావేతబ్బాతి వుచ్చతే. –

౧౧౭౩ పఞ్ఞా విపస్సనాపఞ్ఞా, పుఞ్ఞచిత్తసమాయుతా;

పజానాతీతి పఞ్ఞా సా, జాననా వా పకారతో.

౧౧౭౪ సఞ్ఞావిఞ్ఞాణపఞ్ఞానం, కో విసేసో కిమన్తరం;

సఞ్ఞావిఞ్ఞాణపఞ్ఞానం, జాననత్తే సమేపి చ.

౧౧౭౫ యా సఞ్జాననమత్తంవ, సఞ్ఞా నీలాదితో పన;

లక్ఖణప్పటివేధం తు, కాతుం సక్కోతి నేవ సా.

౧౧౭౬ విఞ్ఞాణం పన జానాతి, నీలపీతాదిగోచరం;

సక్కోతిపి అనిచ్చాదిలక్ఖణం పటివిజ్ఝితుం.

౧౧౭౭ ఉస్సక్కిత్వా న సక్కోతి, మగ్గం పాపేతుమేవ తం;

పఞ్ఞా వుత్తనయం కాతుం, సక్కోతి తివిధమ్పి తం.

౧౧౭౮ ఏమేసం పన తిణ్ణమ్పి, విసేసో సముదీరితో;

సబ్బేసం పన ధమ్మానం, సభావపటివేధనం.

౧౧౭౯ లక్ఖణం పన పఞ్ఞాయ, లక్ఖణఞ్ఞూహి దీపితం;

సమ్మోహనన్ధకారస్స, విద్ధంసనరసా మతా.

౧౧౮౦. అసమ్మోహపచ్చుపట్ఠానా , సమాధాసన్నకారణా;

ఏవమేత్థ చ విఞ్ఞేయ్యా, పఞ్ఞాయ లక్ఖణాదికా.

కతిధాతి ఏత్థ –

౧౧౮౧. లక్ఖణేనే**కధా** వుత్తా,

లోకికాలోకికా **ద్విధా**;

లోకియేనేత్థ మగ్గేన,

యుత్తా సా లోకికా సియా.

౧౧౮౨. లోకుత్తరేన మగ్గేన, యుత్తా లోకుత్తరా మతా;

తివిధాపి సియా పఞ్ఞా, చిన్తాసుతమయాదితో.

౧౧౮౩. తత్థత్తనోవ చిన్తాయ, నిప్ఫన్నత్తాతి తస్స సా;

హోతి చిన్తామయా పఞ్ఞా, భూరిపఞ్ఞేన దేసితా.

౧౧౮౪. పరతో పన సుత్వాన, లద్ధా పఞ్ఞా అయం ఇధ;

సుతేనేవ చ నిప్ఫన్నా, పఞ్ఞా సుతమయా మతా.

౧౧౮౫. యథా వాపి తథా చేత్థ, భావనాయ వసేన తు;

నిప్ఫన్నా అప్పనాపత్తా, పఞ్ఞా సా భావనామయా.

౧౧౮౬. పటిసమ్భిదాచతుక్కస్స, వసేన **చతుధా** సియా;

అత్థధమ్మనిరుత్తీసు, ఞాణం ఞాణేసు తీసుపి.

౧౧౮౭. యం కిఞ్చి పచ్చయుప్పన్నం, విపాకా చ క్రియా తథా;

నిబ్బానం భాసితత్థో చ, పఞ్చేతే అత్థసఞ్ఞితా.

౧౧౮౮. ఫలనిబ్బత్తకో హేతు, అరియమగ్గో చ భాసితం;

కుసలాకుసలఞ్చేతి, పఞ్చేతే ధమ్మసఞ్ఞితా.

౧౧౮౯. తస్మిం అత్థే చ ధమ్మే చ, యా సభావనిరుత్తి తు;

నిరుత్తీతి చ నిద్దిట్ఠా, నిరుత్తికుసలేన సా.

౧౧౯౦. ఞాణం ఆరమ్మణం కత్వా, తివిధం పచ్చవేక్ఖతో;

తేసు ఞాణేసు యం ఞాణం, పటిభానన్తి తం మతం.

౧౧౯౧పరియత్తిపరిపుచ్ఛాహి , సవనాధిగమేహి చ;

పుబ్బయోగేన గచ్ఛన్తి, పభేదం పటిసమ్భిదా.

కథం భావేతబ్బాతి ఏత్థ –

౧౧౯౨ఛన్దాదీసు హి ధమ్మేసు, భూమిభూతేసు యోగినా;

ఉగ్గహాదివసేనేత్థ, కత్వా పరిచయం పన.

౧౧౯౩**సీలం చిత్తవిసుద్ధి**ఞ్చ, సమ్పాదేత్వా తతో పరం;

దిట్ఠిసుద్ధాదయో పఞ్చ, సమ్పాదేన్తేన సుద్ధియా.

౧౧౯౪తాయ పఞ్ఞాయ యుత్తేన, భీతేన జననాదితో;

భావేతబ్బా భవాభావం, పత్థయన్తేన భిక్ఖునా.

౧౧౯౫రూపఞ్చ వేదనా సఞ్ఞా, సఙ్ఖారా చేవ సబ్బసో;

విఞ్ఞాణఞ్చేతి పఞ్చేతే, ఖన్ధా సమ్బుద్ధదేసితా.

౧౧౯౬తత్థ యం కిఞ్చి రూపం తం, అతీతానాగతాదికం;

అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా, సుఖుమోళారికమ్పి వా.

౧౧౯౭హీనం వాపి పణీతం వా, యం దూరే యఞ్చ సన్తికే;

సబ్బం తమేకతో కత్వా, **రూపక్ఖన్ధో**తి వుచ్చతి.

౧౧౯౮ఇతరేసుపి యం కిఞ్చి, తం వేదయితలక్ఖణం;

సబ్బం తమేకతో కత్వా, **వేదనాక్ఖన్ధతా** కతా.

౧౧౯౯చిత్తజం పన యం కిఞ్చి, తం సఞ్జాననలక్ఖణం;

సబ్బం తమేకతో కత్వా, **సఞ్ఞాక్ఖన్ధో**తి వుచ్చతి.

౧౨౦౦యం కిఞ్చి చిత్తసమ్భూతం, అభిసఙ్ఖారలక్ఖణం;

సబ్బం తమేకతో కత్వా, **సఙ్ఖారక్ఖన్ధతా** కతా.

౧౨౦౧తత్థ చిత్తం తు యం కిఞ్చి, తం విజాననలక్ఖణం;

సబ్బం తమేకతో కత్వా, **విఞ్ఞాణక్ఖన్ధతా** కతా.

౧౨౦౨చత్తారో చ మహాభూతా, ఉపాదా చతువీసతి;

అట్ఠవీసతిధా చేతం, రూపం రూపన్తి గణ్హతి.

౧౨౦౩. ఏకాసీతియా చిత్తేన, సంయుత్తా వేదనాదయో;
వేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖార-విఞ్ఞాణక్ఖన్ధసఞ్ఞితా.

౧౨౦౪. చత్తారోరూపినో ఖన్ధే, నామన్తి పరిగణ్హతి;
రూపక్ఖన్ధో భవే రూపం, నామక్ఖన్ధా అరూపినో.

౧౨౦౫. రుప్పనలక్ఖణం రూపం, నామం నమనలక్ఖణం;
ఇతి సఙ్ఖేపతో నామ-రూపం సో పరిగణ్హతి.

౧౨౦౬. ఫాలేన్తో వియ తాలస్స, కన్దం తు యమకం ద్విధా;
వవత్థపేతి నామఞ్చ, రూపఞ్చాతి ద్విధా పన.

౧౨౦౭. నామతో రూపతో అఞ్ఞో,
సత్తో వా పుగ్గలోపి వా;
అత్తా వా కోచి నత్థీతి,
నిట్ఠం గచ్ఛతి సబ్బదా.

౧౨౦౮. ఏవం వవత్థపేత్వా సో, నామరూపం సభావతో;
సత్తసమ్మోహఘాతత్థం, బహుసుత్తవసేనిధ.

౧౨౦౯. నామరూపమత్తఞ్ఞేవ, నత్థి కోచిధ పుగ్గలో;
ఏవమేత్థ పణ్డితో పోసో, వవత్థపేతి తం పన.

వుత్తం హేతం –

౧౨౧౦. యథాపి అఙ్గసమ్భారా,
హోతి సద్దో రథో ఇతి;
ఏవం ఖన్ధేసు సన్తేసు,
హోతి సత్తోతి సమ్ముతీ”తి.

౧౨౧౧. యథాపి దారుయన్తమ్పి, నిజ్జీవఞ్చ నిరీహకం;
దారురజ్జుసమాయోగే, తం గచ్ఛతిపి తిట్ఠతి.

౧౨౧౨. తథేదం నామరూపమ్పి, నిజ్జీవఞ్చ నిరీహకం;
అఞ్ఞమఞ్ఞసమాయోగే, తం గచ్ఛతిపి తిట్ఠతి.

తేనాహు పోరాణా –

౧౨౧౩నామఞ్చ రూపఞ్చ ఇధత్థి సచ్చతో,

న హేత్థ సత్తో మనుజో చ విజ్జతి;

సుఞ్ఞం ఇదం యన్తమివాభిసఙ్ఖతం,

దుక్ఖస్స పుఞ్జో తిణకట్ఠసాదిసో”తి.

౧౨౧౪అఞ్ఞమఞ్ఞూపనిస్సాయ , దణ్డకేసు ఠితేసు హి;

ఏకస్మిం పతమానే తు, తథేవ పతతీతరో.

తేనాహు పోరాణా –

౧౨౧౫యమకం నామరూపఞ్చ, ఉభో అఞ్ఞోఞ్ఞనిస్సితా;

ఏకస్మిం భిజ్జమానస్మిం, ఉభో భిజ్జన్తి పచ్చయా”తి.

౧౨౧౬ఉతిన్నం నామరూపానం, నామం నిత్తేజమేత్థ తం;

సకేనేవ హి తేజేన, న సక్కోతి పవత్తితుం.

౧౨౧౭ బ్యాహరతి నో సేతి, న తిట్ఠతి న గచ్ఛతి;

న భేదేతి న చోరేతి, న భుఞ్జతి న ఖాదతి.

౧౨౧౮తథా రూపమ్పి నిత్తేజం, వినా నామఞ్చ సబ్బథా;

సకేనేవ హి తేజేన, న సక్కోతి పవత్తితుం.

౧౨౧౯భుఞ్జామీతి పివామీతి, ఖాదామీతి తథేవ చ;

రోదామీతి హసామీతి, రూపస్సేతం న విజ్జతి.

౧౨౨౦నామం నిస్సాయ రూపం తు, రూపం నిస్సాయ నామకం;

పవత్తతి సదా సబ్బం, పఞ్చవోకారభూమియం.

౧౨౨౧ఇమస్స పన అత్థస్స, ఆవిభావత్థమేవ చ;

జచ్చన్ధపీఠసప్పీనం, వత్తబ్బా ఉపమా ఇధ.

౧౨౨౨యథా హి నావం నిస్సాయ, మనుస్సా యన్తి అణ్ణవే;

ఏవం రూపమ్పి నిస్సాయ, నామకాయో పవత్తతి.

౧౨౨౩యథా మనుస్సే నిస్సాయ, నావా గచ్ఛతి అణ్ణవే;

ఏవం నామమ్పి నిస్సాయ, రూపకాయో పవత్తతి.

౧౨౨౪. సత్తసఞ్ఞం వినోదేత్వా, నామరూపస్స సబ్బథా;

యాథావదస్సనం ఏతం, ‘‘**దిట్ఠిసుద్ధీ**’’తి వుచ్చతి.

౧౨౨౫. పరిముచ్చితుకామో చ, దుక్ఖతో జాతిఆదితో;

అన్తద్వయం వివజ్జేత్వా, భావయే పన పణ్డితో.

౧౨౨౬. దిట్ఠివిసుద్ధిమిమం పరిసుద్ధం,

సుట్ఠుతరం తు కరోతి నరో యో;

దిట్ఠిగతాని మలాని అసేసం,

నాసముపేన్తి హి తస్స నరస్స.

ఇతి అభిధమ్మావతారే దిట్ఠివిసుద్ధినిద్దేసో నామ

అట్ఠారసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౯. ఏకూనవీసతిమో పరిచ్ఛేదో

కఙ్ఖావితరణవిసుద్ధినిద్దేసో

౧౨౨౭. ఏతస్స నామరూపస్స, జానిత్వా హేతుపచ్చయే;

కఙ్ఖా తీసు పనద్ధాసు, వితరిత్వా ఠితం పన.

౧౨౨౮. కఙ్ఖావితరణం నామ, ఞాణం తం సముదీరితం;

తం సమ్పాదేతుకామేన, అత్థకామేన భిక్ఖునా.

౧౨౨౯. నామరూపస్స కో హేతు, కోను వా పచ్చయో భవే;

ఆవజ్జిత్వా తమిచ్చేవం, రూపకాయస్స తావదే.

౧౨౩౦. కేసా లోమా నఖా దన్తా, తచో మంసం నహారు చ;

అట్ఠిమిఞ్జఞ్చ వక్కఞ్చ, హదయం యకనమ్పి చ.

౧౨౩౧. ఇచ్చేవమాదిబాత్తింస-కోట్ఠాసపచ్చయస్స హి;

పరిగ్గణ్హాతి కాయస్స, మనసా హేతుపచ్చయే.

౧౨౩౨. అవిజ్జా తణ్హుపాదానం, కమ్మం హేతు చతుబ్బిధో;

ఏతస్స రూపకాయస్స, ఆహారో పచ్చయో మతో.

౧౨౩౩. జనకో హేతు అక్ఖాతో,

పచ్చయో అనుపాలకో;

హేత్వఙ్కురస్స బీజం తు,

పచ్చయా పథవాదయో.

౧౨౩౪. ఇతిమే పఞ్చ ధమ్మా హి, హేతుపచ్చయతం గతా;

అవిజ్జాదయో తయో తత్థ, మాతావ ఉపనిస్సయా.

౧౨౩౫. జనకం పన కమ్మం తు, పుత్తస్స హి పితా వియ;

ధాతీ వియ కుమారస్స, ఆహారో ధారకో భవే.

౧౨౩౬. ఇచ్చేవం రూపకాయస్స, సో పచ్చయపరిగ్గహం;

కత్వా పునపి “చక్ఖుఞ్చ, రూపమాలోకమేవ చ.

౧౨౩౭. పటిచ్చ చక్ఖువిఞ్ఞాణం, హోతి”ఇచ్చేవమాదినా;
నయేన నామకాయస్స, పచ్చయం పరిగణ్హతి.

౧౨౩౮. సో ఏవం నామరూపస్స, వుత్తిం దిస్వాన పచ్చయా;
యథా ఏతరహిదం తు, అతీతేపి తథేవిదం.

౧౨౩౯. పచ్చయా చ పవత్తిత్థ, తథేవానాగతేపి చ;
పవత్తిస్సతి అద్ధాసు, తీస్వేవం అనుపస్సతి.

౧౨౪౦. తస్సేవం పస్సతో యా సా, పుబ్బన్తే పఞ్చధా తథా;
అపరన్తే సియా కఙ్ఖా, పఞ్చధా సముదీరితా.

౧౨౪౧. పచ్చుప్పన్నేపి అద్ధానే, ఛబ్బిధా పరికిత్తితా;
సబ్బా చానవసేసావ, యోగినో సా పహియ్యతి.

౧౨౪౨. ఏకో కమ్మవిపాకానం, వసేనాపి చ పణ్డితో;
ఏతస్స నామరూపస్స, పచ్చయం పరిగణ్హతి.

౧౨౪౩. కమ్మం చతుబ్బిధం దిట్ఠ-ధమ్మవేదనియం తథా;
ఉపపజ్జాపరాపరియా-హోసికమ్మవసా పన.

తత్థ ఏకజవనవీథియం సత్తసు చిత్తేసు కుసలా వా అకుసలా వా పఠమజవనచేతనా **దిట్ఠధమ్మవేదనీయకమ్మం** నామ. తం ఇమస్మింయేవ అత్తభావే విపాకం దేతి, తథా అసక్కోన్తం పన “అహోసికమ్మం నాహోసి కమ్మవిపాకో, న భవిస్సతి కమ్మవిపాకో, నత్థి కమ్మవిపాకో”తి ఇమస్స తికస్స వసేన అహోసికమ్మం నామ హోతి. అత్థసాధికా పన సత్తమజవనచేతనా **ఉపపజ్జవేదనీయకమ్మం** నామ. తమనన్తరే అత్తభావే విపాకం దేతి, తథా అసక్కోన్తం వుత్తనయేన అహోసికమ్మం నామ హోతి. ఉభిన్నమన్తరే పఞ్చజవనచేతనా **అపరాపరియవేదనీయకమ్మం** నామ. తమనాగతే యదా ఓకాసం లభతి, తదా విపాకం దేతి, సతి సంసారప్పవత్తియా అహోసికమ్మం నామ న హోతి.

౧౨౪౪. అపరం చతుబ్బిధం కమ్మం, గరుకం బహులమ్పి చ;
ఆసన్నఞ్చ కటత్తా చ, కమ్మన్తి సముదీరితం.

౧౨౪౫. అఞ్ఞం చతుబ్బిధం కమ్మం, జనకం ఉపథమ్భకం;
తథూపపీళకం కమ్మ-ముపఘాతకమేవ చ.

తత్థ **జనకం** నామ కుసలం వా అకుసలం వా కమ్మం పటిసన్ధియమ్పి పవత్తేపి రూపారూపవిపాకక్ఖన్ధే జనేతి. **ఉపత్థమ్భకం** పన విపాకం జనేతుం న సక్కోతి, అఞ్ఞేన కమ్మేన దిన్నాయ పటిసన్ధియా జనితే విపాకే ఉప్పజ్జనకసుఖదుక్ఖం

ఉపత్థమ్భేతి, అద్ధానం పవత్తేతి. **ఉపపీళకం** పన అఞ్ఞేన కమ్మేన దిన్నాయ పటిసన్ధియా జనితే విపాకే ఉప్పజ్జనకసుఖదుక్ఖం పీళేతి బాధతి, అద్ధానం పవత్తితుం న దేతి. **ఉపఘాతకం** పన సయం కుసలమ్పి అకుసలమ్పి సమానం అఞ్ఞం దుబ్బలకమ్మం ఘాతేత్వా తస్స విపాకం పటిబాహిత్వా అత్తనో విపాకస్స ఓకాసం కరోతి. ఏవం పన కమ్మేన ఓకాసే కతే తంవిపాకముప్పన్నం నామ హోతి. ఇతి ఇమం ద్వాదసవిధం కమ్మం కమ్మవట్టే పక్ఖిపిత్వా ఏవమేకో కమ్మవిపాకవసేన నామరూపస్స పచ్చయపరిగ్గహం కరోతి.

ఇతి ఏవం కమ్మవిపాకవట్టవసేన నామరూపస్స పవత్తిం దిస్వా “యథా ఇదం ఏతరహి, ఏవమతీతేపి అద్ధానే కమ్మవిపాకవసేన పచ్చయతో పవత్తిత్థ, అనాగతేపి పవత్తిస్సతీ”తి ఇతి కమ్మఞ్చేవ విపాకో చాతి కమ్మవిపాకవసేన లోకో పవత్తతీతి తం సమనుపస్సతి. తస్సేవం సమనుపస్సతో సబ్బా సోళసవిధా కఙ్ఖా పహీయ్యతి.

౧౨౪౬. హేతుఫలస్స సమ్బన్ధవసేనేవ పవత్తతి;
కేవలం నామరూపన్తి, సమ్మా సమనుపస్సతి.

౧౨౪౭. ఏవం కారణతో ఉద్ధం, కారణం న చ పస్సతి;
పాకపవత్తితో ఉద్ధం, న పాకపటివేదకం.

తేనాహు పోరాణా –

౧౨౪౮. కమ్మస్స కారకో నత్థి, విపాకస్స చ వేదకో;
సుద్ధధమ్మా పవత్తన్తి, ఏవేతం సమ్మదస్సనం.

౧౨౪౯. ఏవం కమ్మే విపాకే చ, వత్తమానే సహేతుకే;
బీజరుక్ఖాదికానంవ, పుబ్బా కోటి న నాయతి.

౧౨౫౦. అనాగతేపి సంసారే, అప్పవత్తి న దిస్సతి;
ఏతమత్థమనఞ్ఞాయ, తిత్థియా అసయంవసీ.

౧౨౫౧. సత్తసఞ్ఞం గహేత్వాన, సస్సతుచ్ఛేదదస్సినో;
ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిం గణ్హన్తి, అఞ్ఞమఞ్ఞవిరోధినో.

౧౨౫౨. దిట్ఠిబన్ధనబద్ధా తే, తణ్హాసోతేన వుయ్హరే;
తణ్హాసోతేన వుయ్హన్తా, న తే దుక్ఖా పముచ్చరే.

౧౨౫౩. ఏవమేతం అభిఞ్ఞాయ, భిక్ఖు బుద్ధస్స సావకో;
గమ్భీరం నిపుణం సుఞ్ఞం, పచ్చయం పటివిజ్ఝతి.

౧౨౫౪. కమ్మం నత్థి విపాకమ్హి, పాకో కమ్మే న విజ్జతి;

అఞ్ఞమఞ్ఞం ఉభో సుఞ్ఞా, న చ కమ్మం వినా ఫలం.

౧౨౩౫. యథా న సూరియే అగ్గి, న మణిమ్హి న గోమయే;

న తేసం బహి సో అత్థి, సమ్భారేహి చ జాయతి.

౧౨౩౬. తథా న అన్తో కమ్మస్స, విపాకో ఉపలబ్భతి;

బహిద్ధాపి న కమ్మస్స, న కమ్మం తత్థ విజ్జతి.

౧౨౩౭. ఫలేన సుఞ్ఞం తం కమ్మం, ఫలం కమ్మే న విజ్జతి;

కమ్మఞ్చ ఖో ఉపాదాయ, తతో నిబ్బత్తతే ఫలం.

౧౨౩౮. న హేత్థ దేవో బ్రహ్మా వా,

సంసారస్సత్థి కారకో;

సుద్ధధమ్మా పవత్తన్తి,

హేతుసమ్భారపచ్చయా”తి.

౧౨౩౯. ఏవం నానప్పకారేహి, నామరూపస్స పచ్చయం;

పరిగ్గహేత్వా అద్ధాసు, తరిత్వా కఙ్ఖముట్ఠితం.

౧౨౪౦. **కఙ్ఖావితరణం** నామ, ఞాణం తం సముదీరితం;

ధమ్మట్ఠితి యథాభూతం, తం సమ్మాదస్సనన్తిపి.

౧౨౪౧. ఇమినా పన ఞాణేన,

సంయుత్తో బుద్ధసాసనే;

హోతి లద్ధపతిట్ఠోవ,

సోతాపన్నో హి చూళకో.

౧౨౪౨. తస్మా సపఞ్ఞో పన అత్థకామో,

యో నామరూపస్స హేతుపచ్చయాని;

పరిగ్గహం సాధు కరోతి ధీరో,

ఖిప్పం స నిబ్బానపురం ఉపేతి.

ఇతి అభిధమ్మావతారే కఙ్ఖావితరణవిసుద్ధినిద్దేసో నామ

ఏకూనవీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

౨౦. వీసతిమో పరిచ్ఛేదో

మగ్గామగ్గఞాణదస్సనవిసుద్ధినిద్దేసో

౧౨౬౩.కలాపసమ్మసనేనేవ ,

యోగో కరణియో సియా;

మగ్గామగ్గే తు ఞాణం త-

మధిగన్తుం పనిచ్ఛతా.

౧౨౬౪.పచ్చుప్పన్నస్స ధమ్మస్స, నిబ్బత్తి ఉదయో మతో;

వయో విపరిణామోతి, తస్సేవ సముదీరితా.

౧౨౬౫.అనుపస్సనాపి ఞాణన్తి, వరఞాణేన దేసితం;

సో పనేవం పజానాతి, యోగావచరమాణవో.

౧౨౬౬.ఇమస్స నామరూపస్స, పుబ్బే ఉప్పత్తితో పన;

నిచయో రాసి వా నత్థి, తథా ఉప్పజ్జతోపి చ.

౧౨౬౭.రాసితో నిచయా వాపి, నత్థి ఆగమనన్తి చ;

తథా నిరుజ్ఝమానస్స, న దిసాగమనన్తి చ.

౧౨౬౮.నిరుద్ధస్సాపి ఏకస్మిం, ఠానే నత్థి చయోతి చ;

ఏత్థ వీణూపమా వుత్తా, ఏతస్సత్థస్స దీపనే.

౧౨౬౯.ఉదబ్బయమనక్కారమేవం సఙ్ఖేపతో పన;

కత్వా తస్సేవ ఞాణస్స, విభఙ్గస్స వసేన తు.

౧౨౭౦.“అవిజ్జాసముదయా రూపసముదయో”తి హి ఆదినా;

నయేనేకేకఖన్ధస్స, ఉదయబ్బయదస్సనే.

౧౨౭౧.దస దసాతి కత్వాన, వుత్తా పఞ్ఞాసలక్ఖణా;

తేసం పన వసేనాపి, ధమ్మే సమనుపస్సతి.

౧౨౭౨.ఏవం రూపుదయో హోతి, ఏవమస్స వయో ఇతి;

ఉదేతి ఏవం రూపమ్పి, ఏవం రూపం తు వేతి చ.

౧౨౬౩. ఏవం పచ్చయతోపేత్థ, ఖణతో ఉదయబ్బయం;
పస్సతో సబ్బధమ్మా చ, పాకటా హోన్తి తస్స తే.

౧౨౬౪. ఉదకే దణ్డరాజీవ, ఆరగ్గేరివ సాసపో;
విజ్జుప్పాదావ ధమ్మా తే, పరిత్తట్ఠాయినో సియుం.

౧౨౬౫. కదలీసుపినాలాతచక్కమాయుపమా ఇమే;
అసారా పన నిస్సారా, హుత్వా ఖాయన్తి యోగినో.

౧౨౬౬. ఏవమేత్తావతా తేన, ఉదయబ్బయదస్సనం;
లక్ఖణాని చ పఞ్ఞాస, పటివిజ్ఝ రితం పన.

౧౨౬౭. ఞాణం అధిగతం హోతి, తరుణం పఠమం పన;
యస్స చాధిగమా యోగీ, హోతారద్ధవిపస్సకో.

౧౨౬౮. విపస్సనాయ హేతాయ,
కరుణాయాథ యోగినో;
విపస్సకస్స జాయన్తే,
ఉపక్లేసా దసేవిమే.

౧౨౬౯. ఓభాసో పీతి పస్సద్ధి, ఞాణం సద్ధా సతీ సుఖం;
ఉపేక్ఖా వీరియం నికన్తీతి, ఉపక్లేసా దసేవిమే.

౧౨౭౦. సమ్పత్తపటివేధస్స, సోతాపన్నాదినోపి చ;
తథా విప్పటిపన్నస్స, ఉపక్లేసా న జాయరే.

౧౨౭౧. సమ్మావ పటిపన్నస్స, యుత్తయోగస్స భిక్ఖునో;
సదా విపస్సకస్సేవ, ఉప్పజ్జన్తి కిరస్సు తే.

౧౨౭౨. విపస్సనాయ ఓభాసో, **ఓభాసో**తి పవుచ్చతి;
తస్మిం పన సముప్పన్నే, యోగావచరభిక్ఖు నో.

౧౨౭౩. మగ్గప్పత్తో ఫలప్పత్తో, అహమస్మీతి గణ్హతి;
అమగ్గంయేవ మగ్గోతి, తస్సేవం పన గణ్హతో.

౧౨౭౪. ఏవం విపస్సనావీథి,
ఓక్కన్తా నామ హోతి సా;

ఓభాసమేవ సో భిక్ఖు,
అస్సాదేన్తో నిసీదతి.

౧౨౮౫**పీతి** విప్పస్సనాపీతి, తస్స తస్మిం ఖణే పన;
తదా పఞ్చవిధా పీతి, జాయన్తే ఖుద్దికాదికా.

౧౨౮౬విపస్సనాయ పస్సద్ధి, **పస్సద్ధీ**తి పవుచ్చతి;
యోగినో కాయచిత్తాని, పస్సద్ధానేవ హోన్తి హి.

౧౨౮౭లహూని చ ముదూనేవ, కమ్మఞ్ఞానేవ హోన్తి హి;
పస్సద్ధాదీహి సో భిక్ఖు, అనుగ్గహితమానసో.

౧౨౮౮అమానుసిం రతిం నామ,
అనుభోతి అనుత్తరం;
యం సన్ధాయ చ గాథాయో,
భాసితా హి మహేసినా.

౧౨౮౯సుఞ్ఞాగారం పవిట్ఠస్స, సన్తచిత్తస్స భిక్ఖునో;
అమానుసీ రతి హోతి, సమ్మా ధమ్మం విపస్సతో.

౧౨౯౦యతో యతో సమ్మసతి, ఖన్ధానం ఉదయబ్బయం;
లభతీ పీతిపామోజ్జం, అమతం తం విజానత”న్తి.

౧౨౯౧**ఞాణాదయో** ఉపక్లేసా, ఞేయ్యా వుత్తనయేనిధ;
ఏతే దస ఉపక్లేసా, వజ్జనీయావ యోగినా.

౧౨౯౨ఇత్థోభాసాదయో ధమ్మా,
ఉపక్లేసస్స వత్థుతో;
ఉపక్లేసాతి నిద్దిట్ఠా,
ఉపక్లేసనికన్తి తు.

౧౨౯౩తం తమావజ్జమానస్స, భావనా పరిహాయతి;
అసత్తే సత్తసఞ్ఞీ చ, హోతి అప్పస్సుతో నరో.

౧౨౯౪సబ్బోభాసాదయో ధమ్మే, న మగ్గోతి విచారయం;
మగ్గో విపస్సనాఞాణం, ఇచ్చేవం పన పణ్డితో.

౧౨౯౩. ఉపట్ఠపేతి మగ్గఞ్చ, అమగ్గఞ్చేవ చేతసా;

తస్స చేవం అయం మగ్గో, నాయం మగ్గోతి యోగినో.

౧౨౯౪. మగ్గామగ్గఞ్చ విఞ్ఞాయ, ఠితఞాణమిదం పన;

మగ్గామగ్గేసుఞాణన్తి, భూరిఞాణేన దేసితం.

౧౨౯౫. మగ్గామగ్గఞాణదస్సనేసు కోవిదా,

సారాసారవేదినో సమాహితాహితా;

మగ్గామగ్గఞాణదస్సనన్తి తం ఇదం,

బుద్ధా బుద్ధసావకా వదన్తి వాదినో.

ఇతి అభిధమ్మావతారే మగ్గామగ్గఞాణదస్సనవిసుద్ధినిద్దేసో

నామ వీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

౨౧. ఏకవీసతిమో పరిచ్ఛేదో

పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధినిద్దేసో

౧౨౯౮అట్ఠఞాణవసేనేవ , సిఖాపక్కా విపస్సనా;

నవమం **పటిపదాఞాణ-దస్సన**న్తి పవుచ్చతి.

౧౨౯౯అట్ఠ ఞాణాని నామేత్థ, వేదితబ్బాని విఞ్ఞునా;

ఉపక్లేసవినిముత్తం, ఞాణం సువిసదం పన.

౧౩౦౦ఉదయబ్బయే చ భఙ్గే చ, భయే ఆదీనవే తథా;

నిబ్బిదాపస్సనాఞాణం, ఞాణం ముచ్చితుకమ్యతా.

౧౩౦౧పటిసఙ్ఖా చ సఙ్ఖారే, ఉపేక్ఖాఞాణమట్ఠమం;

ఇమాని అట్ఠ ఞాణాని, నవమం సచ్చానులోమకం.

౧౩౦౨సచ్చానులోమఞాణన్తి , అనులోమం పవుచ్చతి;

తం సమ్పాదేతుకామేన, యోగావచరభిక్ఖునా.

౧౩౦౩ఉదయబ్బయఞాణం తం, ఆదిం కత్వా పనట్ఠసు;

ఏతేసు పన ఞాణేసు, యోగో కరణియో పన.

౧౩౦౪యథానుక్కమతో తస్స, తేసు ఞాణేసు అట్ఠసు;

అనిచ్చాదివసేనేవ, యోగం కత్వా ఠితస్స హి.

౧౩౦౫అనిచ్చం దుక్ఖమనత్తాతి, సఙ్ఖారే అనుపస్సతో;

అట్ఠన్నం పన ఞాణానం, వసేన పన యోగినో.

౧౩౦౬విపస్సనా సిఖాపత్తా, హోతి వుట్ఠానగామినీ;

సచ్చానులోమఞాణన్తి, అయమేవ పవుచ్చతి.

౧౩౦౭సఙ్ఖారుపేక్ఖాఞాణం తం, ఆసేవన్తస్స యోగినో;

ఇదాని తస్స మగ్గో చ, సముప్పజ్జిస్సతీతి హి.

౧౩౦౮సఙ్ఖారుపేక్ఖా సఙ్ఖారే, అనిచ్చా దుక్ఖాతి వా తథా;

సమ్మసిత్వా భవఙ్గం తు, పున వోతరతేవ సా.

౧౩౦౯. భవఙ్గానన్తరం సఙ్ఖారు-పేక్ఖాగతనయేన తు;
అనిచ్చాదివసేనేవ, సఙ్ఖారే పన గోచరం.

౧౩౧౦. కురుమానం మనోద్వారే, జాయతావజ్జనం తతో;
భవఙ్గావట్టనం కత్వా, జాతస్సానన్తరం పన.

౧౩౧౧. సఙ్ఖారే గోచరం కత్వా, పఠమం జవనమానసం;
ఉప్పజ్జతీతి తం చిత్తం, **పరికమ్మ**న్తి వుచ్చతి.

౧౩౧౨. తదనన్తరమేవఞ్ఞం, సఙ్ఖారారమ్మణం పున;
దుతియం జవనం హోతి, **ఉపచార**న్తి తం మతం.

౧౩౧౩. తదనన్తరం తం హోతి, తథా సఙ్ఖారగోచరం;
తతియం జవనచిత్తం, **అనులోమ**న్తి సఞ్ఞితం.

౧౩౧౪. పురిమానం పనట్ఠన్నం, ఞాణానం అనులోమతో;
బోధిపక్ఖియధమ్మానం, ఉద్ధఞ్చ అనులోమతో.

౧౩౧౫. తేనేవ తం హి సచ్చానులోమఞాణం పవుచ్చతి;
ఇదం హి పన సచ్చాను-లోమఞాణం మహేసినా.

౧౩౧౬. ‘‘వుట్ఠానగామినీయా హి, పరియోసాన’’న్తి భాసితం;
ఞేయ్యం సబ్బపకారేన, పరియోసానన్తి **గోత్రభు**.

౧౩౧౭. ఇతినేకేహి నామేహి, కిత్తితాయా మహేసినా;
వుట్ఠానగామినీ సన్తా, పరిసుద్ధా విపస్సనా.

౧౩౧౮. వుట్ఠాతుకామో సంసారదుక్ఖపఙ్కా మహబ్భయా;
కరేయ్య సతతం తత్థ, యోగం పణ్డితజాతికో.

ఇతి అభిధమ్మావతారే పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధినిద్దేసో నామ

ఏకవీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

౨౨. బావీసతిమో పరిచ్ఛేదో

ఞాణదస్సనవిసుద్ధినిద్దేసో

౧౩౧౯ ఇతో పరం తు భిక్ఖుస్స, హోతి గోత్రభుమానసం;
ఆవజ్జనియఠానత్తా, మగ్గచిత్తస్స తం పన.

౧౩౨౦ న చప్పటిపదాఞాణ-దస్సనం వా తథేవ చ;
ఞాణదస్సనసుద్ధిం వా, భజతే న కుదాచనం.

౧౩౨౧ ఉభిన్నమన్తరా ఏతం, అబ్బోహారికమేవ తం;
విపస్సనాయ సోతస్మిం, పతితత్తా విపస్సనా.

౧౩౨౨ పోథుజ్జనికగోత్తం వా, అభిభుయ్య పవత్తితో;
గోత్తం వుచ్చతి నిబ్బానం, తతో భవతి గోత్రభు.

౧౩౨౩ ఞాణం చతూసు మగ్గేసు, **ఞాణదస్సనసుద్ధికం**;
తత్థ తం పఠమం మగ్గం, సమ్పాదేతుం పనిచ్ఛతా.

౧౩౨౪ అఞ్ఞం కిఞ్చిపి కాతబ్బం, భిక్ఖునా తేన నత్థి తం;
యఞ్హి తేన చ కాతబ్బం, సియా తం కతమేవ తు.

౧౩౨౫ అనులోమావసానఞ్హి, సూరం తిక్ఖం విపస్సనం;
ఉప్పాదేన్తేన తం సబ్బం, కతమేవ చ యోగినా.

౧౩౨౬ తస్సానులోమఞాణస్స, అన్తే తు అనిమిత్తకం;
విసఙ్ఖారం నిరోధఞ్చ, నిబ్బానం అమతం పదం.

౧౩౨౭ గోచరం కురుమానం తం, నిబ్బానారమ్మణే పన;
పఠమావజ్జనఞ్చేవ, పఠమాభోగతాపి చ.

౧౩౨౮ మగ్గస్సానన్తరాదీహి, పచ్చయేహి పనచ్ఛహి;
తస్స పచ్చయభావఞ్చ, సాధయన్తం తతో పన.

౧౩౨౯ విపస్సనాయ ముద్ధఞ్హి, సిఖాపత్తాయ ఠాయ తం;
ఉప్పజ్జతి అనావత్తం-రమ్మణం తస్స గోత్రభు.

౧౩౩౦ఏకేనావజ్జనేనేవ, ఏకిస్సాయేవ వీథియా;
నానారమ్మణతా చాను-లోమగోత్రభుచేతసం.

౧౩౩౧ఠత్వా ఆవజ్జనట్ఠానే, తమనావజ్జనమ్పి చ;
మగ్గస్స పన తం సఞ్ఞం, దత్వా వియ నిరుజ్ఝతి.

౧౩౩౨మగ్గోపి తేన తం దిన్నం, అముఞ్చిత్వావ సఞ్ఞితం;
తం ఞాణమనుబన్ధన్తో, జాయతే తదనన్తరం.

౧౩౩౩కదాచిపి అనిబ్బిద్ధపుబ్బం మగ్గో పనేస హి;
లోభం దోసఞ్చ మోహఞ్చ, విద్ధంసన్తోవ జాయతి.

౧౩౩౪న కేవలమయం మగ్గో, దోసనాసనమేవ చ;
కరోతి అథ ఖోపాయద్వారానిపి పిధేతి చ.

౧౩౩౫అనామతగ్గసంసారవట్టదుక్ఖమహోదధిం;
అపారమతిఘోరఞ్చ, సోసేతి చ అసేసతో.

౧౩౩౬మిచ్ఛామగ్గం పనట్ఠఙ్గం, జాయమానో చ ఉజ్ఝతి;
సబ్బవేరభయానేత్థ, నిచ్చం వూపసమేతి చ.

౧౩౩౭బుద్ధస్సోరసపుత్తత్తం, ఉపనేతి నయం పన;
ఆనిసంసే అనేకేపి, పవత్తయతి యోగినో.

౧౩౩౮దాయకేనానిసంసానం, అనేకేసమనేన చ;
ఆదిమగ్గేన సంయుత్తం, ఞాణన్తి **ఞాణదస్సనం**.

పఠమమగ్గఞాణం.

౧౩౩౯తస్సేవానన్తరం తస్స, విపాకా ద్వేపి తీణి వా;
ఫలచిత్తాని జాయన్తే, న జాయన్తే తతో పరం.

౧౩౪౦కేచి ఏకఞ్చ ద్వే తీణి, చత్తారీతి వదన్తి తు;
న పనేతం గహేతబ్బం, అజానిత్వా వదన్తి తే.

౧౩౪౧ఏకస్సాసేవనం నత్థి, తస్మా ద్వే అనులోమకా;
తేహి ఆసేవనం లద్ధా, తతియం హోతి గోత్రభు.

౧౩౪౨. చతుత్థం మగ్గచిత్తం తు,
తస్మా తీణి ఫలాని హి;
అనులోమా తయో హోన్తి,
చతుత్థం హోతి గోత్రభు.

౧౩౪౩. పఞ్చమం మగ్గచిత్తఞ్చ, ఫలాని ద్వే తతో పన;
సత్తచిత్తపరమావ, ఏకావజ్జనవీథి హి.

౧౩౪౪. ఏత్తావతా పనేసో హి, **సోతాపన్నో**తి వుచ్చతి;
ఫలస్స పరియోసానే, భవఙ్గోత్తరణం సియా.

౧౩౪౫. తతో భవఙ్గం ఛిన్దిత్వా, మగ్గపేక్ఖనహేతుకం;
ఉప్పజ్జతి మనోద్వారే, ఆవజ్జనమనో పన.

౧౩౪౬. తస్మిం నిరుద్ధే మగ్గస్స, పచ్చవేక్ఖణసఞ్ఞితా;
జవనాని హి జాయన్తే, సత్తేవ పటిపాటియా.

౧౩౪౭. పునేవ చ నయో ఞేయ్యో, ఫలాదీనమ్పి పేక్ఖనే;
పచ్చవేక్ఖణఞాణాని, భవన్తేకూనవీసతి.

౧౩౪౮. మగ్గో ఫలం పహీనా చ, కిలేసా అవసిట్ఠకా;
నిబ్బానఞ్చేతి పఞ్చేతే, పచ్చవేక్ఖణభూమియో.

౧౩౪౯. ఏవం సో పచ్చవేక్ఖిత్వా, సోతాపన్నోపపత్తియా;
యోగమారభతే ధీరో, దుతియాయ చ భూమియా.

౧౩౫౦. ఖన్ధపఞ్చకసఙ్ఖాతం, తం సఙ్ఖారగతం పున;
అనిచ్చం దుక్ఖమనత్తాతి, ఞాణేన పరిమజ్జతి.

౧౩౫౧. తతో విపస్సనావీథి-మోగాహతి చ తావదే;
తస్సేవం పటిపన్నస్స, హేట్ఠా వుత్తనయేన తు.

౧౩౫౨. తతో సఙ్ఖారుపేక్ఖాయ, అవసానే తథేవ చ;
ఏకావజ్జనవారస్మిం, గోత్రభుస్స అనన్తరం.

౧౩౫౩. బ్యాపాదకామరాగానం, తనుభావం తు సాధయం;
సకదాగామిమగ్గోయం, జాయతే దుతియో పన.

దుతియమగ్గఞాణం.

౧౩౫౪ఇమస్సాపి చ ఞాణస్స, హేట్ఠా వుత్తనయేనిధ;

ఫలచిత్తాని ఞేయ్యాని, విఞ్ఞునా ద్వేపి తీణి వా.

౧౩౫౫ఏత్తావతా పనేసో హి, **సకదాగామి** నామయం;

సకిదేవ ఇమం లోకం, ఆగన్త్వాన్తకరో భవే.

౧౩౫౬హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ, పఞ్చధా పచ్చవేక్ఖణం;

ఏవం సో పచ్చవేక్ఖిత్వా, సకదాగామిపత్తియా.

౧౩౫౭యోగమారభతే ధీరో, తతియాయ చ భూమియా;

బ్యాపాదకామరాగానం, పహానాయ చ పణ్డితో.

౧౩౫౮ఖన్ధపఞ్చకసఙ్ఖాతం, తం సఙ్ఖారగతం పన;

అనిచ్చం దుక్ఖమనత్తాతి, ఞాణేన పరిమజ్జతి.

౧౩౫౯తతో విపస్సనావీథి-మోగాహతి చ తావదే;

తస్సేవం పటిపన్నస్స, హేట్ఠా వుత్తనయేన తు.

౧౩౬౦తతో సఙ్ఖారుపేక్ఖాయ, అవసానే తథేవ చ;

ఏకావజ్జనవీథిమ్హి, గోత్రభుస్స అనన్తరం.

౧౩౬౧బ్యాపాదకామరాగానం, మూలఘాతం తు సాధయం;

తస్సా**నాగామిమగ్గో**యం, జాయతే తతియో పన.

తతియమగ్గఞాణం.

౧౩౬౨ఇమస్సాపి చ ఞాణస్స, హేట్ఠా వుత్తనయేనిధ;

పవత్తి ఫలచిత్తానం, వేదితబ్బా విభావినా.

౧౩౬౩ఏత్తావతా పనేసోపి, హోతి**నాగామి** నామయం;

తత్థేవ పరినిబ్బాయీ, అనావత్తిసభావతో.

౧౩౬౪హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ, పఞ్చధా పచ్చవేక్ఖణం;

ఏవం సో పచ్చవేక్ఖిత్వా, **అనాగామి**రియసావకో.

౧౩౬౫యోగమారభతే ధీరో, చతుత్థాయ చ భూమియా;

పత్తియారూపరాగాది-పహానాయ చ పణ్డితో.

౧౩౬౬తథేవ సఙ్ఖారగతం, అనిచ్చాదివసేన సో;

పరివత్తతి ఞాణేన, తథేవ పరిమజ్జతి.

౧౩౬౭తతో విపస్సనావీథి-మోగాహతి చ తావదే;

తస్సేవం పటిపన్నస్స, హేట్ఠా వుత్తనయేన తు.

౧౩౬౮తతో సఙ్ఖారుపేక్ఖాయ, అవసానే తథేవ చ;

ఏకావజ్జనవారస్మిం, గోత్రభుస్స అనన్తరం.

౧౩౬౯తస్సా**రహత్తమగ్గో**యం,

జాయతే తు తతో పరం;

రూపరాగాదిదోసానం,

విద్ధంసాయ కరో పన.

చతుత్థమగ్గఞాణం.

౧౩౭౦ఇమస్సాపి చ ఞాణస్స, హేట్ఠా వుత్తనయేనిధ;

పవత్తి ఫలచిత్తానం, వేదితబ్బా విభావినా.

౧౩౭౧ఏత్తావతా పనేసో హి,

అరహా నామ అట్ఠమో;

అరియో పుగ్గలో హోతి,

మహాఖీణాసవో అయం.

౧౩౭౨అనుప్పత్తసదత్థో చ,

ఖీణసంయోజనో ముని;

సదేవకస్స లోకస్స,

దక్ఖిణేయ్యో అనుత్తరో.

౧౩౭౩ఏత్తావతా చతస్సోపి, **ఞాణదస్సనసుద్ధియో**;

హితత్థాయ చ భిక్ఖూనం, సఙ్ఖేపేనేవ దస్సితా.

౧౩౭౪సద్ధేన సమ్మా పన భావనీయా,

అరియాయ పఞ్ఞాయ చ భావనాయ;

విసుద్ధికామేన తపోధనేన,

భవక్ఖయం పత్థయతా బుధేన.

ఇతి అభిధమ్మావతారే ఞాణదస్సనవిసుద్ధినిద్దేసో నామ

బావీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

౨౩. తేవీసతిమో పరిచ్ఛేదో

కిలేసప్పహానకథా

౧౩౭౭.ఏతేసు యేన యే ధమ్మా, పహాతబ్బా భవన్తి హి;
    తేసం దాని కరిస్సామి, పకాసనమితో పరం.

ఇమేసు పన చతూసు మగ్గఞాణేసు యే ధమ్మా యేన ఞాణేన పహాతబ్బా, తేసం పహానమేవం వేదితబ్బం. ఏతాని హి యథాయోగం సంయోజనకిలేసమిచ్ఛత్తలోకధమ్మమచ్ఛరియవిపల్లాసగన్థాగతిఆసవ- ఓఘయోగనీవరణపరామాసఉపాదానానుసయమలఅకుసలకమ్మపథ- అకుసలచిత్తుప్పాదసఙ్ఖాతానం పహానకరాని.

తత్థ **సంయోజనానీ**తి దస సంయోజనాని. సేయ్యథిదం – రూపరాగారూపరాగమానఉద్ధచ్చావిజ్జాతి ఇమే పఞ్చ ఉద్ధంభాగియసంయోజనాని నామ. సక్కాయదిట్ఠి విచికిచ్ఛా సీలబ్బతపరామాసో కామరాగో పటిఘోతి ఇమే పఞ్చ అధోభాగియసంయోజనాని నామ.

కిలేసాతి దస కిలేసా. సేయ్యథిదం – లోభో దోసో మోహో మానో దిట్ఠి విచికిచ్ఛా థినం ఉద్ధచ్చం అహిరికం అనోత్తప్పన్తి.

మిచ్ఛత్తాతి దస మిచ్ఛత్తా. సేయ్యథిదం – మిచ్ఛాదిట్ఠి మిచ్ఛాసఙ్కప్పో మిచ్ఛావాచా మిచ్ఛాకమ్మన్తో మిచ్ఛాఆజీవో మిచ్ఛావాయామో మిచ్ఛాసతి మిచ్ఛాసమాధి మిచ్ఛాఞాణం మిచ్ఛావిముత్తీతి.

లోకధమ్మాతి అట్ఠ లోకధమ్మా లాభో అలాభో యసో అయసో నిన్దా పసంసా సుఖం దుక్ఖన్తి. ఇధ పన కారణూపచారేన లాభాదివత్థుకస్స అనునయస్స, అలాభాదివత్థుకస్స పటిఘస్స చేతం లోకధమ్మగహణేన గహణం కతన్తి వేదితబ్బం.

మచ్ఛరియానీతి పఞ్చ మచ్ఛరియాని ఆవాసమచ్ఛరియం కులమచ్ఛరియం లాభమచ్ఛరియం ధమ్మమచ్ఛరియం వణ్ణమచ్ఛరియన్తి. ఇమాని ఆవాసాదీసు అఞ్ఞేసం సాధారణభావం అసహనాకారేన పవత్తాని మచ్ఛరియాని.

విపల్లాసాతి అనిచ్చదుక్ఖఅనత్తఅసుభేసుయేవ వత్థూసు "నిచ్చం సుఖం అత్తా సుభ"న్తి ఏవం పవత్తా సఞ్ఞావిపల్లాసో చిత్తవిపల్లాసో దిట్ఠివిపల్లాసోతి ఇమే తయో విపల్లాసా.

గన్థాతి చత్తారో గన్థా అభిజ్ఝాకాయగన్థో, బ్యాపాదో, సీలబ్బతపరామాసో, ఇదంసచ్చాభినివేసో కాయగన్థోతి.

అగతీతి ఛన్దదోసమోహభయాని. **ఆసవా**తి చత్తారో ఆసవా – కామరాగభవరాగమిచ్ఛాదిట్ఠిఅవిజ్జాసవోతి. **ఓఘయోగానీ**తిపి తేసమేవాధివచనం. **నీవరణానీ**తి కామచ్ఛన్దాదయో. **పరామాసో**తి మిచ్ఛాదిట్ఠియా అధివచనం.

ఉపాదానాతి చత్తారి ఉపాదానాని కాముపాదానాదీనీతి. **అనుసయా**తి సత్త అనుసయా కామరాగానుసయో పటిఘమానదిట్ఠివిచికిచ్ఛాభవరాగావిజ్జానుసయోతి. **మలా**తి తయో మలా – లోభో దోసో మోహోతి.

అకుసలకమ్మపథాతి దస అకుసలకమ్మపథా. సేయ్యథిదం – పాణాతిపాతో అదిన్నాదానం కామేసుమిచ్చాచారో ముసావాదో పిసుణవాచా ఫరుసవాచా సమ్ఫప్పలాపో అభిజ్ఝా బ్యాపాదో మిచ్ఛాదిట్ఠీతి దస.

అకుసలచిత్తుప్పాదాతి లోభమూలాని అట్ఠ, దోసమూలాని ద్వే, మోహమూలాని ద్వేతి ఇమే ద్వాదసాతి.

ఏతేసం సంయోజనాదీనం ఏతాని యథాసమ్భవం పహానకరాని. కథం? **సంయోజనేసు** తావ సక్కాయదిట్ఠివిచికిచ్ఛాసీలబ్బతపరామాసా అపాయగమనీయా కామరాగపటిఘాతి ఏతే పఠమమగ్గఞాణవజ్ఝా, సేసా కామరాగపటిఘా ఓళారికా దుతియమగ్గఞాణవజ్ఝా, సుఖుమా తతియమగ్గఞాణవజ్ఝా, రూపరాగాదయో పఞ్చపి చతుత్థమగ్గఞాణవజ్ఝా ఏవ.

కిలేసేసు దిట్ఠివిచికిచ్ఛా పఠమమగ్గఞాణవజ్ఝా, దోసో తతియమగ్గఞాణవజ్ఝో, లోభమోహమానథినఉద్ధచ్చఅహిరికానోత్తప్పాని చతుత్థమగ్గఞాణవజ్ఝాని.

మిచ్ఛత్తేసు మిచ్ఛాదిట్ఠి ముసావాదో మిచ్ఛాకమ్మన్తో మిచ్ఛాఆజీవోతి ఇమే పఠమమగ్గఞాణవజ్ఝా, మిచ్ఛాసఙ్కప్పో పిసుణవాచా ఫరుసవాచాతి ఇమే తతియమగ్గఞాణవజ్ఝా, చేతనాయేవ చేత్థ మిచ్ఛావాచాతి వేదితబ్బా, సమ్ఫప్పలాపమిచ్ఛావాయామసతిసమాధివిముత్తిఞాణాని చతుత్థమగ్గఞాణవజ్ఝాని.

లోకధమ్మేసు పటిఘో తతియమగ్గఞాణవజ్ఝో, అనునయో చతుత్థమగ్గఞాణవజ్ఝో, యసే పసంసాయ చ అనునయో చతుత్థమగ్గఞాణవజ్ఝోతి ఏకే.

మచ్ఛరియాని పఠమమగ్గఞాణవజ్ఝాని ఏవ.

విపల్లాసేసు పన అనిచ్చే నిచ్చం, అనత్తని అత్తాతి చ సఞ్ఞాచిత్తదిట్ఠివిపల్లాసా , దుక్ఖే సుఖం, అసుభే సుభన్తి దిట్ఠివిపల్లాసో చాతి ఇమే పఠమమగ్గఞాణవజ్ఝా, అసుభే సుభన్తి సఞ్ఞాచిత్తవిపల్లాసా తతియమగ్గఞాణవజ్ఝా, దుక్ఖే సుఖన్తి చతుత్థమగ్గఞాణవజ్ఝా.

గన్థేసు సీలబ్బతపరామాసఇదంసచ్చాభినివేసకాయగన్థా పఠమమగ్గఞాణవజ్ఝా, బ్యాపాదకాయగన్థో తతియమగ్గఞాణవజ్ఝో, అభిజ్ఝాకాయగన్థో చతుత్థమగ్గఞాణవజ్ఝోవ.

అగతియో పఠమమగ్గఞాణవజ్ఝా.

ఆసవేసు దిట్ఠాసవో పఠమఞాణవజ్ఝో, కామాసవో తతియఞాణవజ్ఝో, ఇతరే ద్వే చతుత్థఞాణవజ్ఝా. **ఓఘయోగేసుపి** ఏసేవ నయో.

నీవరణేసు విచికిచ్ఛానీవరణం పఠమఞాణవజ్ఝం, కామచ్ఛన్దో బ్యాపాదో కుక్కుచ్చన్తి తీణి తతియఞాణవజ్ఝాని, థినమిద్ధఉద్ధచ్చాని చతుత్థఞాణవజ్ఝాని.

పరామాసో పఠమఞాణవజ్ఝో.

ఉపాదానేసు సబ్బేసమ్పి లోకియధమ్మానం వత్థుకామవసేన “కామా”తి ఆగతత్తా రూపారూపేసు రాగోపి కాముపాదానే పతతి, తస్మా తఞ్చ కాముపాదానం చతుత్థఞాణవజ్ఝం, సేసాని పఠమఞాణవజ్ఝాని.

అనుసయేసు దిట్ఠివిచికిచ్ఛానుసయా పఠమఞాణవజ్ఝా, కామరాగపటిఘానుసయా తతియఞాణవజ్ఝా, మానభవరాగావిజ్జానుసయా చతుత్థఞాణవజ్ఝా.

మలేసు దోసమలం తతియఞాణవజ్ఝం, ఇతరాని చతుత్థఞాణవజ్ఝానేవ.

అకుసలకమ్మపథేసు పాణాతిపాతో అదిన్నాదానం మిచ్ఛాచారో ముసావాదో మిచ్ఛాదిట్ఠీతి ఇమే పఠమఞాణవజ్ఝా, పిసుణవాచా ఫరుసవాచా బ్యాపాదోతి తతియఞాణవజ్ఝా, సమ్ఫప్పలాపో అభిజ్ఝా చతుత్థఞాణవజ్ఝావ.

అకుసలచిత్తుప్పాదేసు చత్తారో దిట్ఠిగతచిత్తుప్పాదా, విచికిచ్ఛాసమ్పయుత్తో చాతి పఞ్చ పఠమఞాణవజ్ఝా, ద్వే పటిఘసమ్పయుత్తా తతియఞాణవజ్ఝా, సేసా చతుత్థఞాణవజ్ఝాతి.

యఞ్చ యేన వజ్ఝం, తం తేన పహాతబ్బం నామ. తేన వుత్తం “ఏతేసం సంయోజనాదీనం ధమ్మానం ఏతాని యథాయోగం పహానకరానీ”తి.

౧౩౪౬ఏతేసు ఞాణేసు చ యేన యేన,
యో యో హి ధమ్మో సముపేతి ఘాతం;
సో సో అసేసేన చ తేన తేన,
సన్దస్సితో సాధు మయా పనేవం.

కిలేసపహానక్కమకథాయం.

౧౩౪౭పరిఞ్ఞాదీని కిచ్చాని, యాని వుత్తాని సత్థునా;
సచ్చాభిసమయే తాని, పవక్ఖామి ఇతో పరం.

౧౩౪౮ఏకేకస్స పనేతేసు,
ఞాణస్సేకక్ఖణే సియా;
పరిఞ్ఞా చ పహానఞ్చ,
సచ్ఛికిరియా చ భావనా.

౧౩౪౯పరిఞ్ఞాదీని ఏతాని, కిచ్చానేకక్ఖణే పన;
యథాసభావతో తాని, జానితబ్బాని విఞ్ఞునా.

౧౩౫౦పదీపో హి యథా లోకే, అపుబ్బాచరిమం ఇధ;
చత్తారి పన కిచ్చాని, కరోతేకక్ఖణే పన.

౧౩౮౧ ఆలోకఞ్చ విదంసేతి, నాసేతి తిమిరమ్పి చ;
పరియాదియతి తేలఞ్చ, వట్టిం ఝాపేతి ఏకతో.

౧౩౮౨ ఏవం తం మగ్గఞాణమ్పి, అపుబ్బాచరిమం పన;
చత్తారిపి చ కిచ్చాని, కరోతేకక్ఖణే పన.

౧౩౮౩ పరిఞ్ఞాభిసమయేనేవ, దుక్ఖం అభిసమేతి సో;
పహానాభిసమయేనేవ, తథా సముదయమ్పి చ.

౧౩౮౪ భావనావిధినాయేవ, మగ్గం అభిసమేతి తం;
ఆరమ్మణక్రియాయేవ, నిరోధం సచ్ఛికరోతి సో.

వుత్తమ్పి చేతం "మగ్గసమఙ్గిస్స ఞాణం దుక్ఖేపేతం ఞాణం, దుక్ఖసముదయేపేతం ఞాణం, దుక్ఖనిరోధేపేతం ఞాణం, దుక్ఖనిరోధగామినియా పటిపదాయపేతం ఞాణ"న్తి. తత్థ యథా పదీపో వట్టిం ఝాపేతి, ఏవం మగ్గఞాణం దుక్ఖం పరిజానాతి. యథా అన్ధకారం నాసేతి, ఏవం సముదయం పజహతి. యథా ఆలోకం విదంసేతి, ఏవం సహజాతాదిపచ్చయతాయ సమ్మాసఙ్కప్పాదిమగ్గం భావేతి. యథా తేలం పరియాదియతి, ఏవం కిలేసపరియాదానేన నిరోధం సచ్ఛికరోతీతి వేదితబ్బం.

౧౩౮౫ ఉగ్గచ్ఛన్తో యథాదిచ్చో, అపుబ్బాచరిమం పన;
చత్తారి పన కిచ్చాని, కరోతేకక్ఖణే ఇధ.

౧౩౮౬ ఓభాసేతి చ రూపాని, నాసేతి తిమిరమ్పి చ;
ఆలోకఞ్చ విదంసేతి, సీతఞ్చ పటిహఞ్ఞతి.

౧౩౮౭ యథా చ మహతీ నావా, అపుబ్బాచరిమం పన;
చత్తారి పన కిచ్చాని, కరోతేకక్ఖణే పన.

౧౩౮౮ మహతీ ఓరిమం తీరం, సోతం ఛిన్దతి సా పన;
తథా వహతి భణ్డఞ్చ, తీరమప్పేతి పారిమం.

౧౩౮౯ నావాయోరిమతీరస్స, యథా పజహనం పన;
తథేవ మగ్గఞాణస్స, దుక్ఖస్స పరిజాననం.

౧౩౯౦ యథా ఛిన్దతి తం సోతం, తణ్హం జహతి తం తథా;
యథా వహతి తం భణ్డం, సహజాతాదినా పన.

౧౩౯౧ తథేవ పచ్చయత్తేన, మగ్గం భావేతి నామ సో;

యథా పారం పన ఏవం, నిరోధారమ్మణం భవే.

౧౩౯౨. లోకుత్తరేన నిద్దిట్ఠా, యా లోకుత్తరభావనా;

సా సఙ్ఖేపనయేనేవం, మయా సాధు పకాసితా.

౧౩౯౩. కో హి నామ నరో లోకే,

లోకుత్తరసుఖావహం;

భావనం పన పఞ్ఞాయ,

న చ భావేయ్య పణ్డితో.

౧౩౯౪. ఇమం విదిత్వా హితభావనం వనం,

ఉపేతి యో వే సుఖసంహితం హితం;

విధూయ చిత్తస్స అనుత్తమం తమం,

ఉపేతి చావిగ్గహకమ్పదం పదం.

ఇతి అభిధమ్మావతారే ఞాణదస్సనవిసుద్ధినిద్దేసో నామ

తేవీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

౨౪. చతువీసతిమో పరిచ్ఛేదో

పచ్చయనిద్దేసో

౧౩౫. యేసం పచ్చయధమ్మానం, వసా సప్పచ్చయా ఇమే;

ధమ్మా తే పచ్చయే చాహం, దస్సయిస్సామితో పరం.

కతమే పచ్చయాతి? వుచ్చతే – హేతారమ్మణాధిపతిఅనన్తరసమనన్తరసహజాత-అఞ్ఞమఞ్ఞనిస్సయూపనిస్సయపురేజాతపచ్ఛాజాతాసేవనకమ్మవిపాకాహారిన్ద్రియ-ఝానమగ్గసమ్పయుత్తవిప్పయుత్తఅత్థినత్థివిగతావిగతవసేన చతువీసతివిధా హోన్తి.

తత్థ **హేతుపచ్చయోతి** లోభో దోసో మోహో అలోభో అదోసో అమోహోతి ఇమే ఛ ధమ్మా హేతుపచ్చయా. **ఆరమ్మణపచ్చయోతి** సబ్బలోకియలోకుత్తరం యం యం ధమ్మం ఆరబ్భ యే యే ధమ్మా ఉప్పజ్జన్తి చిత్తచేతసికా ధమ్మా, తే తే ధమ్మా తేసం తేసం ధమ్మానం ఆరమ్మణపచ్చయేన పచ్చయో.

అధిపతిపచ్చయోతి ఏత్థ సహజాతాధిపతిఆరమ్మణాధిపతివసేన దువిధో. తత్థ సహజాతాధిపతి ఛన్దచిత్తవీరియవీమంసావసేన చతుబ్బిధో, ఆరమ్మణాధిపతి పన దోమనస్సవిచికిచ్ఛుద్ధచ్చకిరియాబ్యాకతాకుసలవిపాకే చ అనిట్ఠసమ్మతఞ్చ రూపం ఠపేత్వా అవసేసం. **అనన్తరపచ్చయోతి** అనన్తరనిరుద్ధా చిత్తచేతసికా ధమ్మా. తథా **సమనన్తరపచ్చయోపి.**

సహజాతపచ్చయోతి చిత్తచేతసికా, మహాభూతా చేవ హదయవత్థు చ. తథా **అఞ్ఞమఞ్ఞపచ్చయోపి. నిస్సయపచ్చయోతి** వత్థురూపాని చేవ మహాభూతా, చిత్తచేతసికా చ. **ఉపనిస్సయపచ్చయోతి** ఆరమ్మణానన్తరపకతూపనిస్సయవసేన తివిధో. తత్థ ఆరమ్మణూపనిస్సయో ఆరమ్మణాధిపతియేవ, అనన్తరూపనిస్సయో పన అనన్తరపచ్చయోవ, పకతూపనిస్సయో పన కాయికసుఖదుక్ఖఉతుభోజనసేనాసనపుగ్గలా సద్ధాసీలసుతచాగపఞ్ఞారాగదోసమోహాదయో చ.

పురేజాతపచ్చయోతి వత్థారమ్మణవసేన దువిధో. తత్థ వత్థుపురేజాతో నామ వత్థురూపాని, ఆరమ్మణపురేజాతో నామ పచ్చుప్పన్నరూపాదీనేవ. **పచ్ఛాజాతపచ్చయోతి** చిత్తచేతసికా చ. **ఆసేవనపచ్చయోతి** ఠపేత్వా ఆవజ్జనద్వయం లోకియకుసలాకుసలకిరియాబ్యాకతా ధమ్మావ.

కమ్మపచ్చయోతి సహజాతనానక్ఖణికవసేన దువిధో. తత్థ సహజాతా లోకియలోకుత్తరా ఏవ, నానక్ఖణికా పన సాసవకుసలాకుసలచేతనా, అనాసవకుసలచేతనా అనన్తరమేవ అత్తనో విపాకస్స పచ్చయో హోతి. **విపాకపచ్చయోతి** విపాకచిత్తచేతసికా. **ఆహారపచ్చయోతి** కబళీకారాహారఫస్సచేతనావిఞ్ఞాణవసేన చతుబ్బిధో.

ఇన్ద్రియపచ్చయోతి రూపసత్తకమనజీవితసుఖదుక్ఖసోమనస్సదోమనస్సఉపేక్ఖాసద్ధావీరియ-సతిసమాధిపఞ్ఞాఅనఞ్ఞాతఞ్ఞస్సామీతిన్ద్రియఅఞ్ఞిన్ద్రియఅఞ్ఞాతావిన్ద్రియానీతి వీసతిన్ద్రియాని, తేసు ఇత్థిన్ద్రియపురిసిన్ద్రియాని

వజ్జేత్వా వీసతిన్ద్రియాని హోన్తి. **ఝానపచ్చయోతి** వితక్కవిచారపీతిసుఖచిత్తేకగ్గతావసేన పఞ్చవిధో. **మగ్గపచ్చయోతి** దిట్ఠిసఙ్కప్పవాయామసతిసమాధివాచాకమ్మన్తాజీవమిచ్ఛాదిట్ఠివసేన నవవిధో.

సమ్పయుత్తపచ్చయోతి చిత్తచేతసికావ. **విప్పయుత్తపచ్చయోతి** వత్థుపురేజాతాని చేవ పచ్ఛాజాతా చిత్తచేతసికా చ. **అత్థిపచ్చయోతి** జీవితిన్ద్రియకబళీకారఆహారఆరమ్మణపురేజాతాని చేవ నిస్సయపచ్చయే వుత్తధమ్మాపి చ. **నత్థిపచ్చయోతి** అనన్తరపచ్చయోవ. తథా **విగతపచ్చయో** చ. **అవిగతపచ్చయోతి** అత్థిపచ్చయోవ. ఏవమిమే చతువీసతి పచ్చయా నామ.

ఏత్థ పన కతిహాకారేహి **రూపం రూపస్స** పచ్చయో హోతీతి? యథారహం సహజాతఅఞ్ఞమఞ్ఞనిస్సయాహారిన్ద్రియఅత్థిఅవిగతవసేన సత్తధా పచ్చయో హోతి.

రూపం అరూపస్స యథారహం ఆరమ్మణాధిపతిసహజాతఅఞ్ఞమఞ్ఞనిస్సయూపనిస్సయపురేజాతిన్ద్రియవిప్ప-యుత్తఅత్థిఅవిగతవసేన ఏకాదసహి ఆకారేహి పచ్చయో హోతి.

రూపం రూపారూపస్సాతి నత్థి.

౧౩౯౬. సత్తధా రూపం రూపస్స, భవతేకాదసేహి తం;
పచ్చయో నామధమ్మస్స, మిస్సకస్స న కిఞ్చి తు.

అరూపం అరూపస్స యథారహం హేతారమ్మణాధిపతిఅనన్తరసమనన్తరసహజాతఅఞ్ఞమఞ్ఞనిస్సయూపనిస్సయా-సేవనకమ్మవిపాకాహారిన్ద్రియఝానమగ్గసమ్పయుత్తఅత్థినత్థివిగతావిగత- వసేన ఏకవీసతిధా పచ్చయో హోతి.

అరూపం రూపస్స యథారహం హేతాధిపతిసహజాతఅఞ్ఞమఞ్ఞనిస్సయపచ్ఛాజాతకమ్మవిపాకాహారిన్ద్రియ-ఝానమగ్గవిప్పయుత్తఅత్థిఅవిగతవసేన పన్నరసధా పచ్చయో హోతి.

అరూపం రూపారూపస్స యథారహం హేతాధిపతిసహజాతఅఞ్ఞమఞ్ఞనిస్సయకమ్మవిపాకాహారిన్ద్రియఝానమగ్గ-అత్థిఅవిగతవసేన తేరసధా పచ్చయో హోతి.

౧౩౯౭. ఏకవీసతిధా నామం, పచ్చయో భవతత్తనో;
తిపఞ్చహి తం రూపస్స, ఉభిన్నం తేరసధా పన.

రూపారూపం రూపస్స యథారహం సహజాతనిస్సయఅత్థిఅవిగతవసేన చతుధా పచ్చయో హోతి.

రూపారూపం అరూపస్స యథారహం సహజాతఅఞ్ఞమఞ్ఞనిస్సయిన్ద్రియఅత్థిఅవిగతవసేన ఛధా పచ్చయో హోతి.

రూపారూపం రూపస్సాతి నత్థి.

౧౩౯౮. ఉభోపి రూపధమ్మస్స, చతుధా హోన్తి పచ్చయా;
ఛబ్బిధా నామధమ్మస్స, మిస్సకస్స న కిఞ్చి తు.

ఏతేసు పన పచ్చయేసు కతి రూపా, కతి అరూపా, కతిమిస్సకాతి? పురేజాతపచ్చయో ఏకో **రూపధమ్మో**వ, హేతుఅనన్తరసమనన్తరపచ్ఛాజాతాసేవనకమ్మవిపాకఝానమగ్గసమ్పయుత్తనత్థి- విగతానం వసేన ద్వాదస పచ్చయా **అరూపధమ్మా**వ, సేసా పన ఏకాదస పచ్చయా **రూపారూపమిస్సకా**తి వేదితబ్బా.

పున కాలవసేన హేతుసహజాతఅఞ్ఞమఞ్ఞనిస్సయపురేజాతపచ్ఛాజాతవిపాకాహారిన్ద్రియఝానమగ్గ- సమ్పయుత్తవిప్పయుత్తఅత్థిఅవిగతానం వసేన పన్నరస పచ్చయా **పచ్చుప్పన్నా**వ హోన్తి. అనన్తరసమనన్తరాసేవననత్థివిగతపచ్చయా **అతీతా**వ, కమ్మపచ్చయో **అతీతో** వా హోతి **పచ్చుప్పన్నో** వా, ఆరమ్మణాధిపతిఉపనిస్సయపచ్చయా పన **తికాలికా** హోన్తి **కాలవినిముత్తా** చ.

౧౩౯౯పచ్చుప్పన్నావ హోన్తేత్థ,
పచ్చయా దస పఞ్చ చ;
అతీతా ఏవ పఞ్చేకో,
ద్వేకాలికోవ దిస్సతో;
తయో తికాలికా చేవ,
వినిముత్తాపి కాలతో.

సబ్బే పనిమే చతువీసతి పచ్చయా యథారహం ఆరమ్మణూపనిస్సయకమ్మఅత్థిపచ్చయానం వసేన చతూసు పచ్చయేసు సఙ్గహం గచ్ఛన్తీతి వేదితబ్బా.

ఇతి అభిధమ్మావతారే పచ్చయనిద్దేసో నామ

చతువీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

నిగమనకథా

౧౪౦౦అభిధమ్మావతారోయం, వరో పరమగమ్భీరో;
ఇచ్ఛతా నిపుణం బుద్ధిం, భిక్ఖునా పన సోతబ్బో.

౧౪౦౧సుమతిమతివిచారబోధనో,
విమతివిమోహవినాసనో అయం;
కుమతిమతిమహాతమోనాసో,
పటుమతిభాసకరో మతో మయా.

౧౪౦౨సుతో **సుమతి**నా మతో నామతో,
ఆయాచితసమ్మానతో మానతో;
తతో హి రచితో సదా తోసదా,

మయా హితవిభావనా భావనా.

౧౪౦౩అత్థతో గన్ధతో చాపి, యుత్తితో చాపి ఏత్థ చ;
అయుత్తం వా విరుద్ధం వా, యది దిస్సతి కిఞ్చిపి.

౧౪౦౪పుబ్బాపరం విలోకేత్వా, విచారేత్వా పునప్పునం;
ధీమతా సఙ్గహేతబ్బం, గహేతబ్బం న దోసతో.

౧౪౦౫తివిధా బ్యప్పధానఞ్హి, గతియో దుబ్బిధాపి చే;
తస్మా ఉపపరిక్ఖిత్వా, వేదితబ్బం విభావినా.

౧౪౦౬నికాయన్తరలద్ధీహి, అసమ్మిస్సో అనాకులో;
మహావిహారవాసీనం, వాచనామగ్గనిస్సితో.

౧౪౦౭మధురక్ఖరసంయుత్తో, అత్థో యస్మా పకాసితో;
తస్మా హితత్థకామేన, కాతబ్బో ఏత్థ ఆదరో.

౧౪౦౮సద్ధమ్మట్ఠితికామేన, కరోన్తేన చ యం మయా;
పుఞ్ఞమధిగతం తేన, సుఖం పప్పోన్తు పాణినో.

౧౪౦౯అన్తరాయం వినా చాయం, యథాసిద్ధిముపాగతో;
తథా కల్యాణసఙ్కప్పా, సిద్ధిం గచ్ఛన్తు పాణినం.

౧౪౧౦నరనారిగణాకిణ్ణే , అసంకిణ్ణకులాకులే;
ఫీతే సబ్బఙ్గసమ్పన్నే, సుపసన్నసితోదకే.

౧౪౧౧నానారతనసమ్పుణ్ణే, వివిధాపణసఙ్కటే;
కావేరపట్టనే రమ్మే, నానారామోపసోభితే.

౧౪౧౨కేలాససిఖరాకారపాసాదపటిమణ్డితే;
కారితే **కణ్హదాసేన,** దస్సనీయే మనోరమే.

౧౪౧౩విహారే వివిధాకారచారుపాకారగోపురే;
తత్థ పాచీనపాసాదే, మయా నివసతా సదా.

౧౪౧౪అసల్లేఖమసాఖల్యే, సీలాదిగుణసోభినా;
అయం **సుమతి**నా సాధు, యాచితేన కతో సతా.

౧౪౧౭. దేవా కాలేన వస్సన్తు, వస్సం వస్సవలాహకా;

పాలయన్తు మహీపాలా, ధమ్మతో సకలం మహిం.

౧౪౧౮. యావ తిట్ఠతి లోకస్మిం, హిమవా పబ్బతుత్తమో;

తావ తిట్ఠతు సద్ధమ్మో, ధమ్మరాజస్స సత్థునోతి.

ఉరగపురనివసనేన ఆచరియేన **భదన్తబుద్ధదత్తేన** సీలాచారసమ్పన్నేన కతో అభిధమ్మావతారో నామాయం.

అభిధమ్మావతారో నిట్ఠితో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

నామరూపపరిచ్ఛేదో

గన్థారమ్భకథా

౧. సమ్మా సమ్మాభిసమ్బుద్ధం, ధమ్మం ధమ్మప్పకాసనం;
సంఘం సంఘుత్తమం లోకే, వన్దిత్వా వన్దనారహం.

౨. **నామరూపపరిచ్ఛేదం,** పవక్ఖామి సమాసతో;
మహావిహారవాసీనం, వణ్ణనానయనిస్సితం.

౧. పఠమో పరిచ్ఛేదో

నామత్తయవిభాగో

౩. తత్థ చిత్తం చేతసికం, నిబ్బానన్తి మతం తిధా;
నామం రూపం తు దువిధం, భూతోపాదాయభేదతో.

౪. కామభూమాదిభేదేన, తత్థ చిత్తం చతుబ్బిధం;
చేతోయుత్తా ద్విపఞ్ఞాస, ధమ్మా చేతసికా మతా.

౫. చక్ఖుసోతఘానజివ్హా-కాయవిఞ్ఞాణధాతుయో;
సమ్పటిచ్ఛనచిత్తఞ్చ, తథా సన్తీరణద్వయం.

౬. సోమనస్ససహగతం, ఉపేక్ఖాసహితన్తి చ;
ఇచ్చాహేతుకచిత్తాని, పుఞ్ఞపాకాని అట్ఠధా.

౭. సోమనస్సయుతం తత్థ, హిత్వా సన్తీరణం తథా;
సత్తాకుసలపాకాని, తానేవాతి వినిద్దిసే.

౮. పఞ్చద్వారమనోద్వారావజ్జనం హసనన్తి చ;
క్రియచిత్తముదీరితం, తివిధమ్పి అహేతుకం.

౯. ఏవం అట్ఠారసవిధం, మానసం హోతిహేతుకం;
మూలభేదేనాకుసలం, చిత్తం తు తివిధం మతం.

౧౦. సోమనస్ససహగతం, ఉపేక్ఖాసహితం తథా;
దిట్ఠిగతసమ్పయుత్తం, విప్పయుత్తన్తి భేదితం.

౧౧. అసఙ్ఖారం ససఙ్ఖారమితి భిన్నం పనట్ఠధా;
లోభమూలం పకాసేన్తి, తత్థాకుసలమానసం.

౧౨. దోమనస్ససహగతం, పటిఘేన సమాయుతం;
దోసమూలమసఙ్ఖారం, ససఙ్ఖారన్తిపి ద్విధా.

౧౩. విచికిచ్ఛాసహగతం , ఉద్ధచ్చసహితన్తి చ;
మోహమూలఞ్చ దువిధం, ఉపేక్ఖాయ సమాయుతం.

౧౪. ద్వాదసాకుసలానేవం, చిత్తానీతి విభావయే;
హిత్వాహేతుకపాపాని, సోభనాని తతో పరం.

౧౫. సోమనస్ససహగతం, ఉపేక్ఖాసహితం తథా;
ద్విధా ఞాణేన సంయుత్తం, విప్పయుత్తన్తి భేదితం.

౧౬. అసఙ్ఖారం ససఙ్ఖారమితి భిన్నం పనట్ఠధా;
సహేతుకామావచర-పుఞ్ఞపాకక్రియా భవే.

౧౭. కామే తేవీస పాకాని, పుఞ్ఞాపుఞ్ఞాని వీసతి;
ఏకాదస క్రియా చేతి, చతుపఞ్ఞాస సబ్బధా.

౧౮. తక్కచారపీతిసుఖేకగ్గతాసహితం పన;
పఠమజ్ఝానకుసలం, విపాకఞ్చ క్రియా తథా.

౧౯. దుతియం తక్కతో హీనం, తతియం తు విచారతో;
చతుత్థం పీతితో హీనం, ఉపేక్ఖేకగ్గతాయుతం.

౨౦. పఞ్చమం పఞ్చదసధా, రూపావచరమీరితం;
పఞ్చమజ్ఝానమేవేకమరూపావచరం పన.

౨౧. ఆకాసానఞ్చాయతనం, పుఞ్ఞపాకక్రియా తథా;
విఞ్ఞాణఞ్చాయతనఞ్చ, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనకం;
నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం ద్వాదసధా భవే.

౨౨. సోతాపత్తిమగ్గచిత్తం, ఫలచిత్తం తథాపరం;
సకదాగామానాగామి, అరహత్తన్తి అట్ఠధా.

౨౩. ఝానఙ్గయోగభేదేన, కత్వేకేకం తు పఞ్చధా;
విత్థారానుత్తరం చిత్తం, చత్తాలీసవిధం భవే.

౨౪. రూపావచరచిత్తాని , గయ్హన్తానుత్తరాని చ;
పఠమాదిజ్ఝానభేదే, ఆరుప్పఞ్చాపి పఞ్చమే.

౨౫. ద్వాదసాకుసలానేవం, కుసలానేకవీసతి;
ఛత్తింసేవ విపాకాని, క్రియచిత్తాని వీసతి.

౨౬. ఏకవీససతం వాథ, ఏకూననవుతీవిధం;
చిత్తం తంసమ్పయోగేన, భిన్నా చేతసికా తథా.

౨౭. ఫస్సో చ వేదనా సఞ్ఞా, చేతనేకగ్గతా తథా;
జీవితం మనసీకారో, సబ్బసాధారణా మతా.

౨౮. తక్కచారాధిమోక్ఖా చ, వీరియం ఛన్దపీతియో;
పకిణ్ణకా ఛ అక్ఖాతా, తేరసఞ్ఞసమానతా.

౨౯. పకిణ్ణకా న విఞ్ఞాణే, వితక్కో దుతియాదిసు;
విచారో తతియాదిమ్హి, అధిమోక్ఖో తు కఙ్ఖితే.

౩౦. సన్తీరణమనోధాతుత్తికేసు వీరియం తథా;
చతుత్థసుఖితే పీతి, ఛన్దోహేతుమ్హి మోముహే.

౩౧. ఛసట్ఠి పఞ్చపఞ్ఞాస, ఏకాదస చ సోళస;
సత్తతి వీసతి చేవ, తాని చిత్తాని దీపయే.

౩౨. మోహాహిరికానోత్తప్ప-ముద్ధచ్చం సబ్బపాపజం;
ఇస్సామచ్ఛేరకుక్కుచ్చదోసా తు పటిఘే తథా.

౩౩. లోభో లోభే తు దిట్ఠి చ, దిట్ఠియుత్తే వియుత్తకే;
మానో చ థినమిద్ధం తు, ససఙ్ఖారేసు పఞ్చసు.

౩౪. కఙ్ఖితే విచికిచ్ఛాతి, చుద్దసాకుసలానిమే;
ద్వాదసాకుసలేస్వేవ, నియమేన పవత్తితా.

౩౫. సద్ధా సతి హిరోత్తప్పం, అలోభాదోసమజ్ఝతా;
కాయచిత్తానం పస్సద్ధి, లహుతా ముదుతా తథా.

౩౬. కమ్మఞ్ఞతా చ పాగుఞ్ఞఉజుతాతి యుగా ఛ చ;
ఏకూనవీసతి ధమ్మా, అఞ్ఞమఞ్ఞావియోగినో;
ఏకూనసట్ఠిచిత్తేసు, సోభనేసు పవత్తితా.

౩౭. సమ్మావాచా చ కమ్మన్తాజీవాతి విరతీ ఇమా;
లోకుత్తరే సదా సబ్బా, సహ కామసుభే విసుం.

౩౮. కరుణాముదితా నానా, రూపే పఞ్చమవజ్జితే;
కదాచి కామే కుసలే, క్రియచిత్తే సహేతుకే.

౩౯. తిహేతుకేసు చిత్తేసు, పఞ్ఞా సబ్బత్థ లబ్భతి;
ఏతే సద్ధాదయో ధమ్మా, పఞ్చవీసతి సోభనా.

౪౦. ఇస్సామచ్ఛేరకుక్కుచ్చవిరతీకరుణాదయో;
నానా కదాచి మానో చ, థినమిద్ధం తథా సహ.

౪౧. సత్త సబ్బత్థ జాయన్తి, ఛ తు ధమ్మా యథారహం;
చుద్దసాకుసలేస్వేవ, సోభనేస్వేవ సోభనా.

౪౨. ద్వేపఞ్ఞాస పనిచ్చేవం, ధమ్మే సఙ్గయ్హ మానసే;
లబ్భమానే విభావేయ్య, పచ్చేకమ్పి విచక్ఖణో.

౪౩. సోభనఞ్ఞసమానా చ, పఠమే విరతీ వినా;
దుతియాదీసు తక్కఞ్చ, విచారం తతియాదిసు.

౪౪. చతుత్థాదీసు పీతిఞ్చ, కరుణాదిఞ్చ పఞ్చమే;
హిత్వా నేవ వియోజేయ్య, సఙ్ఖిపిత్వాన పఞ్చధా.

౪౫. పఞ్చతింస చతుత్తింస, తేత్తింస చ యథాక్కమం;
ద్వత్తింస తింస ఏవాథ, జాయన్తీతి మహగ్గతే.

౪౬. గహేత్వా విరతీ సబ్బా, హిత్వాన కరుణాదయో;
పఠమే దుతియాదిమ్హి, వితక్కాదిం వినా తథా.

౪౭. పఞ్చధావ గణేయ్యేవం, ఛత్తింసా చ యథాక్కమం;
పఞ్చతింస చతుత్తింస, తేత్తింసద్వయముత్తరే.

౪౮. సోభనఞ్ఞసమానా చ, కామేసు కుసలే క్రియే;
హిత్వా విరతియో పాకే, విరతీకరుణాదయో.

౪౯. ఞాణయుత్తే సోమనస్సే, వియుత్తే ఞాణవజ్జితా;
ఉపేక్ఖకే పీతిహీనా, విప్పయుత్తే ద్వయం వినా.

౫౦. చతుధా తివిధేస్వేవం, విగణేయ్య ద్వయం ద్వయం;

న సన్తుపేక్ఖాసహితే, కరుణాదీతి కేచన.

౫౧. అట్ఠతింస సత్తతింసద్వయం ఛత్తింసకం సుభే;
పఞ్చతింస చతుత్తింసద్వయం తేత్తింసకం క్రియే.

౫౨. తేత్తింస పాకే ద్వత్తింసద్వయేకతింసకం భవే;
సహేతుకామావచరపుఞ్ఞపాకక్రియామనే.

౫౩. మోహాదయో సమానా చ, పఠమే లోభదిట్ఠియా;
తతియే లోభమానేన, జాయన్తేకూనవీసతి.

౫౪. అట్ఠారస పీతిహీనా, పఞ్చమే సత్తమే తథా;
నవమే దోసకుక్కుచ్చమచ్ఛరిస్సాహి వీసతి.

౫౫. పఠమాదీసు వుత్తావ, దుతియాదీసు జాయరే;
థినమిద్ధేనేకవీస, వీస ద్వేవీసతిక్కమా.

౫౬. ఛన్దపీతిం వినుద్ధచ్చే, కఙ్ఖితే నిచ్ఛయం వినా;
పఞ్చదసేవ కఙ్ఖాయ, అసుభేసు విభావయే.

౫౭. సితే సమానా నిచ్ఛన్దా, ద్వాదసేకాదసేవ తు;
పీతిం హిత్వాన వోట్ఠబ్బే, వీరియం సుఖతీరణే.

౫౮. ద్వయం హిత్వా మనోధాతు, ఉపేక్ఖాతీరణే దస;
సత్త సాధారణా ఏవ, పఞ్చవిఞ్ఞాణసమ్భవా.

౫౯. ఇతి చేతసి సమ్భూతా,
ద్వేపఞ్ఞాస యథారహం;
ఞేయ్యా చేతసికా ధమ్మా,
చేతోభేదప్పభేదినో.

౬౦. సుఞ్ఞతఞ్చానిమిత్తఞ్చ, తథాపణిహితన్తి చ;
తివిధాకారమీరేన్తి, నిబ్బానమమతం బుధా.

౬౧. యం ఆరబ్భ పవత్తన్తం, తత్థానుత్తరమానసం;
సుఞ్ఞతాదివిమోక్ఖోతి, నామమాలమ్బతో లభే.

౬౨. సోపాదిసేసనిబ్బానధాతు చేవ తథాపరా;
అనుపాదిసేసా చాతి, దువిధా పరియాయతో.

౬౩. తదేతం వాననిక్ఖన్తమచ్చన్తం సన్తిలక్ఖణం;
అస్సాసకరణరసం, ఖేమభావేన గయ్హతి.

౬౪. తం నామేతీతి నిబ్బానం, నమన్తీతి తతోపరే;
తేపఞ్ఞాసాతి నామాని, చతుపఞ్ఞాస సబ్బథా.

౬౫. చిత్తచేతసికయోజనానయం,
చిత్తముత్తమమిదం పకాసితం;
సాధు చేతసి నిధాయ పణ్డితా,
సాధు సాసనధరా భవన్తి తే.

౬౬. బుద్ధప్పవత్తమవగాహితబోధిఞాణ-
మిచ్చాభిధమ్మమవగాహితసబ్బధమ్మం ;
ఓగయ్హ నామగతరాసిమసేసయిత్వా,
సఙ్గయ్హ సబ్బమిధ యోజితమాదరేన.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే నామత్తయవిభాగో నామ

పఠమో పరిచ్ఛేదో.

౨. దుతియో పరిచ్ఛేదో

లక్ఖణరసుపట్ఠానవిభాగో

౬౭. సభావో లక్ఖణం నామ, కిచ్చసమ్పజ్జనా రసో;
గయ్హాకారో ఉపట్ఠానం, పదట్ఠానం తు పచ్చయో.

౬౮. అత్థుపలద్ధిసఙ్ఖాతా, సమ్పత్తా చ పనత్థతో;
లక్ఖణరసుపట్ఠానా, వోహారాభోగభేదితా.

౬౯. తేపఞ్ఞాససభావేసు, తస్మా భేదం యథారహం;
లక్ఖణాదిప్పకారేహి, పవక్ఖామి ఇతో పరం.

౭౦. చిన్తేతీతి భవే చిత్తం, చిన్తనమత్తమేవ వా;
సమ్పయుత్తాథ వా తేన, చిన్తేన్తీతి చ గోచరం.

౭౧. ఫుసతీతి భవే ఫస్సో, ఫుసనం వాథ కేవలం;
సమ్పయుత్తాథ వా తేన, ఫుసన్తీతి చ గోచరం.

౭౨. ఏవం కత్తరి భావే చ, కరణే చ యథారహం;
తేపఞ్ఞాససభావేసు, సద్దనిబ్బచనం నయే.

౭౩. ఆలమ్బణమనం చిత్తం, తంవిజాననలక్ఖణం;
సహజాధిట్ఠానరసం, చిన్తాకప్పోతి గయ్హతి.

౭౪. ఆలమ్బణసమోధానో ,
ఫస్సో ఫుసనలక్ఖణో;
సఙ్ఘట్టనరసో తత్థ,
సన్నిపాతోతి గయ్హతి.

౭౫. వేదనాలమ్బణరసా, సా వేదయితలక్ఖణా;
గోచరానుభవరసా, అనుభుత్తీతి గయ్హతి.

౭౬. ఆకారగహణం సఞ్ఞా, సా సఞ్జాననలక్ఖణా;
నిమిత్తుప్పాదనరసా, ఉపలక్ఖాతి గయ్హతి.

౭౭. చేతనా చిత్తవిప్ఫారా, సాయం బ్యాపారలక్ఖణా;
కమ్మన్తాయూహనరసా, సంవిధానన్తి గయ్హతి.

౭౮. ఏకగ్గతా అవిక్ఖేపో, సావిసాహారలక్ఖణా;
సమ్పిణ్డనరసా చిత్తం, సమోధానన్తి గయ్హతి.

౭౯. యాపనం సహజాతాన-మనుపాలనలక్ఖణం;
జీవితం జీవనరసం, ఆయుబన్ధోతి గయ్హతి.

౮౦. సారణా మనసీకారో, సమన్నాహారలక్ఖణో;
సంయోజనరసో చిత్త-పటిపత్తీతి గయ్హతి.

౮౧. సఙ్కప్పనలక్ఖణో తక్కో, సహజాభినిరోపనో;
ఆలమ్బాహననరసో, సన్నిరుజ్ఝోతి గయ్హతి.

౮౨. విచారో అనుసన్ధానో, అనుమజ్జనలక్ఖణో;
చిత్తానుయోజనరసో, అనుపేక్ఖాతి గయ్హతి.

౮౩. అధిమోక్ఖో అసంసప్పో, సుసన్నిట్ఠానలక్ఖణో;
నిచ్చలాపాదనరసో, దళ్హవుత్తీతి గయ్హతి.

౮౪. వీరియం పన వాయామో, మహుస్సాహనలక్ఖణో;
కిచ్చాసంసీదనరసో, ఉపత్థమ్భోతి గయ్హతి.

౮౫. ఆలమ్బత్థికతా ఛన్దో, కత్తుకామతలక్ఖణో;
ఆలమ్బణేసనరసో, హత్థాదానన్తి గయ్హతి.

౮౬. సహజాతానుఫరణా, సమ్పియాయనలక్ఖణా;
సమ్పీననరసా పీతి, పామోజ్జమితి గయ్హతి.

౮౭. చేతోసద్దహనం సద్ధా, భూతోకప్పనలక్ఖణా;
హితపక్ఖన్దనరసా, అధిముత్తీతి గయ్హతి.

౮౮. అసమ్మోసా సభావేసు, సతి ధారణలక్ఖణా;
ధమ్మాపిలాపనరసా, అప్పమాదోతి గయ్హతి.

౮౯. హిరీ జేగుచ్ఛా పాపేసు, సా హరాయనలక్ఖణా;

హిళసంకోచనరసా, పాపలజ్జాతి గయ్హతి.

౯౦. పాపసారజ్జమొత్తప్పం, ఉబ్బేగుత్తాసలక్ఖణం;
భయసఙ్కోచనరసం, అవిస్సాసోతి గయ్హతి.

౯౧. అలోభో అనభిసఙ్గో, అపరిగ్గహలక్ఖణో;
ముత్తప్పవత్తనరసో, అసంసగ్గోతి గయ్హతి.

౯౨. అదోసో చిత్తసాఖల్యం, అబ్యాపజ్జనలక్ఖణో;
సణ్హప్పవత్తనరసో, సోమ్మభావోతి గయ్హతి.

౯౩. అమోహో ఖలితాభావో, పటివిజ్ఝనలక్ఖణో;
విసయోభాసనరసో, పటిబోధోతి గయ్హతి.

౯౪. తత్రమజ్ఝత్తతోపేక్ఖా, సమీకరణలక్ఖణా;
అపక్ఖపాతనరసా, సమవాహోతి గయ్హతి.

౯౫. పస్సద్ధి కాయచిత్తానం, దరథాభావలక్ఖణా;
అపరిప్ఫన్దనరసా, సీతిభావోతి గయ్హతి.

౯౬. లహుతా కాయచిత్తానం, అదన్ధాకారలక్ఖణా;
అవిత్థారరసా సల్లహుకవుత్తీతి గయ్హతి.

౯౭. ముదుతా కాయచిత్తానం, కక్ఖళాభావలక్ఖణా;
కిచ్చావిరోధనరసా, అనుకుల్యన్తి గయ్హతి.

౯౮. కమ్మఞ్ఞతా ఉభిన్నమ్పి, అలంకిచ్చస్స లక్ఖణా;
పవత్తిసమ్పత్తిరసా, యోగభావోతి గయ్హతి.

౯౯. తథా పాగుఞ్ఞతా ద్విన్నం, విసదాకారలక్ఖణా;
సుఖప్పవత్తనరసా, సేరిభావోతి గయ్హతి.

౧౦౦. ఉజుతా కాయచిత్తానం, కుటిలాభావలక్ఖణా;
జిమ్హనిమ్మదనరసా, ఉజువుత్తీతి గయ్హతి.

౧౦౧. సమ్మావాచా వచీసుద్ధి, వాచాసంయమలక్ఖణా;
మిచ్ఛావాచోరమరసా, వచీవేలాతి గయ్హతి.

౧౦౨.సమ్మాకమ్మం క్రియాసుద్ధం, సమ్మాకరణలక్ఖణం;
మిచ్ఛాకమ్మోరమరసం, క్రియాపేలాతి గయ్హతి.

౧౦౩. సమ్మాజీవో విసుద్ధట్ఠి, అల్లిట్ఠాజీవలక్ఖణో;
మిచ్ఛాజీవోరమరసో, సమ్మావుత్తీతి గయ్హతి.

౧౦౪.కరుణా దీనసత్తేసు, దుక్ఖాపనయలక్ఖణా;
సోత్థితాపత్థనరసా, అనుకమ్పాతి గయ్హతి.

౧౦౫.సుఖట్ఠితేసు ముదితా, అనుమోదనలక్ఖణా;
చేతోవికాసనరసా, అవిరోధోతి గయ్హతి.

౧౦౬.చేతోసారజ్జనా లోభో, అపరిచ్చాగలక్ఖణో;
ఆలమ్బగిజ్ఝనరసో, అభిలగ్గోతి గయ్హతి.

౧౦౭. చేతోబ్యాపజ్జనం దోసో, సమ్పదుస్సనలక్ఖణో;
ఆలమ్బణఘాతరసో, చణ్డిక్కమితి గయ్హతి.

౧౦౮.చేతోసమ్ముయ్హనం మోహో,
సో సమ్ముయ్హనలక్ఖణో;
సభావచ్ఛాదనరసో,
అన్ధభావోతి గయ్హతి.

౧౦౯.పాపాజిగుచ్ఛాహిరికం, నిల్లజ్జాకారలక్ఖణం;
పాపోపలాపనరసం, మలగ్గాహోతి గయ్హతి.

౧౧౦.అసారజ్జనమనోత్తప్పమనుత్తాసనలక్ఖణం ;
పాపపక్ఖన్దనరసం, పాగబ్బమితి గయ్హతి.

౧౧౧.దిట్ఠి దళ్హవిపల్లాసో, సా పరామాసలక్ఖణా;
తుచ్ఛాభినివేసనరసా, మిచ్ఛాగాహోతి గయ్హతి.

౧౧౨."అహస్మీ"తి మఞ్ఞమానో, సో సమున్నతిలక్ఖణో;
కేతుసమ్పగ్గహరసో, అహంకారోతి గయ్హతి.

౧౧౩. పరసమ్పత్తీసు ఇస్సా, అక్ఖమాకారలక్ఖణా;
చేతోవికుచనరసా, విముఖత్తన్తి గయ్హతి.

౧౧౪.పరిగ్గహేసు మచ్ఛేరం, సన్నిగూహనలక్ఖణం;

సామఞ్ఞాసహనరసం, వేవిచ్ఛమితి గయ్హతి.

౧౧౫.చేతోపహననం థీనం, తం సంసీదనలక్ఖణం;

ఉస్సాహభఞ్జనరసం, సంఖిత్తత్తన్తి గయ్హతి.

౧౧౬.విఘాతో సహజాతానం, మిద్ధం మోహనలక్ఖణం;

సత్తిసంభఞ్జనరసం, ఆతురత్తన్తి గయ్హతి.

౧౧౭.ఉద్ధచ్చం చిత్తవిక్ఖేపో, అవూపసమలక్ఖణం;

చేతోనవట్ఠానరసం, భన్తత్తమితి గయ్హతి.

౧౧౮.విప్పటిసారో కుక్కుచ్చమనుసోచనలక్ఖణం;

అత్తానుసోచనరసం, పచ్ఛాతాపోతి గయ్హతి.

౧౧౯.కఙ్ఖాయనా విచికిచ్ఛా, అసన్నిట్ఠానలక్ఖణా;

అనేకగాహనరసా, అప్పతిట్ఠాతి గయ్హతి.

౧౨౦.ఇచ్చేవం లక్ఖణాదీహి, విభావేయ్య విచక్ఖణో;

తేపఞ్ఞాససభావేసు, సభావాకారలక్ఖణం.

౧౨౧.లక్ఖణత్థకుసలా సలక్ఖణే,

లక్ఖణత్థపరమేపి కేవలం;

లక్ఖణుగ్గహసుఖాయ వణ్ణయుం,

లక్ఖణాదిముఖతో సలక్ఖణం.

౧౨౨.అత్థం తమేవమనుగమ్మ మయేత్థ వుత్త-

మత్థానమత్థనయనత్థమనేకధాపి;

పత్థేయ్య మేత్థ వచనత్థనయేహి ఞాణ-

మత్థేసు బుద్ధవచనత్థనయత్థికేహి.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే లక్ఖణరసుపట్ఠానవిభాగో నామ

దుతియో పరిచ్ఛేదో.

౩. తతియో పరిచ్ఛేదో

భేదసఙ్గహవిభాగో

౧౨౩.ఏవం భేదసభావేసు, తేస్వేవ పున సఙ్గహం;
సభావత్థవిసేసేహి, పవక్ఖామి ఇతో పరం.

౧౨౪.అసాధారణఞాణేహి, సత్థా వత్థువివేచకో;
సఙ్గహేత్వా సభాగేహి, ధమ్మే దస్సేసి చక్ఖుమా.

౧౨౫.దిట్ఠిభినివేసట్ఠేన, యథాభూతసభావతో;
పరమామసతిచ్చేకా, **పరామాసో**తి భాసితా.

౧౨౬.కిలేసాసుచిభావేన, వణస్సావరసో వియ;
ఆలిమ్పన్తావ సన్తానం, సవన్తీతి పకాసితా.

౧౨౭.కామతణ్హా భవతణ్హా, దిట్ఠావిజ్జాతి **ఆసవా**;
చత్తారో ఆసవట్ఠేన, తయో ధమ్మా సభావతో.

౧౨౮.ఏతేవో **ఘాతి** వుత్తావ, ద్వారాలమ్బాభివాహినో;
ఓత్థరిత్వా పరాభూతే, హరన్తా పాణినో భవే.

౧౨౯.**యోగాతి** చాహు తే ఏవ, పాణినో భవయన్తకే;
ద్వారాలమ్బాభిసమ్బన్ధా, యన్తబన్ధావ యోజితా.

౧౩౦. సన్తానమధిగణ్హన్తా, మాలువావ మహాతరుం;
గణ్హన్తా దళ్హమాలమ్బం, మణ్డూకమివ పన్నగో.

౧౩౧. కామతణ్హా చ దిట్ఠి చ, **ఉపాదానా** చతుబ్బిధా;
దిట్ఠి దిట్ఠిసీలబ్బత-మత్తవాదోతి భేదితా.

౧౩౨.కాయేన కాయం గన్థేన్తా, దుప్పముఞ్చానువేఠినో;
కథితా **కాయగన్థాతి**, తణ్హాబ్యాపాదదిట్ఠియో.

౧౩౩. సీలబ్బతపరామాసో, ఇతి దిట్ఠి విభేదితా;
ఇదంసచ్చాభినివేసో, ఇతి చేవం చతుబ్బిధా.

౧౩౪. నేక్ఖమ్మం పలిబోధేన్తా, భావనాపరిపన్థకా;
సన్తానమణ్డకోసావ, పరియోనన్ధకాతి చ.

౧౩౫. కామచ్ఛన్దో చ బ్యాపాదో, థినమిద్ధఞ్చ సంసయో;
అవిజ్జుద్ధచ్చకుక్కుచ్చమితి **నీవరణా** మతా.

౧౩౬. ఆగాళ్హం పరియాదాయ, ఓగయ్హనుప్పవత్తినో;
యోప్పరోగావ సన్తాన-మనుసేన్తీతి భాసితా.

౧౩౭. కామరాగో భవరాగో, పటిఘో మానదిట్ఠియో;
కఙ్ఖావిజ్జాతి సత్తేవ, ఛ ధమ్మా**నుసయా** మతా.

౧౩౮. ద్వారాలమ్బణబన్ధేన, పాణీనం భవమణ్డలే;
సంయోజనాని వుత్తాని, పాసబన్ధావ పక్ఖినం.

౧౩౯. కామరూపారూపరాగా, పటిఘో మోహసంసయో;
దిట్ఠి సీలబ్బతం మానో, ఉద్ధచ్చేన దసా భవే.

౧౪౦. రూపారూపరాగుద్ధచ్చం, అభిధమ్మే వినా పున;
భవరాగిస్స మచ్ఛేరం, గహేత్వా దసధా సియుం.

౧౪౧. సంక్లేసయన్తి సన్తానం, ఉపఘాతేన్తి పాణినో;
సహజాతేక్లేసేన్తీతి, **కిలేసాతి** పకాసితా.

౧౪౨. లోభో దోసో చ మోహో చ,
దిట్ఠి మానో చ సంసయో;
థినాహిరికనోత్తప్ప-
ముద్ధచ్చేన సియుం దస.

౧౪౩. నవసఙ్గహితా ఏత్థ, దిట్ఠిలోభా పకాసితా;
సత్తసఙ్గహితావిజ్జా, పటిఘో పఞ్చసఙ్గహో.

౧౪౪. చతుసఙ్గహితా కఙ్ఖా, మానుద్ధచ్చా తిసఙ్గహా;
దుకసఙ్గహితం థీనం, కుక్కుచ్చమేకసఙ్గహం.

౧౪౫. ద్విధాహిరికనోత్తప్ప-మిస్సామచ్ఛరియం తథా;
ఇచ్చేవం దసధా వుత్తా, **పాపకేస్వేవ సఙ్గహా**.

၁၄၆.ပరామాసాసవోఘా చ, యోగుపాదానగన్థతో;
నీవారణానుసయతో, సంయోజనకిలేసతో.

၁၄၇.చుద్దసేవ తు సఙ్ఖేపా, సత్తపఞ్ఞాస భేదతో;
యథాధమ్మానుసారేన, చిత్తుప్పాదేసు యోజయే.

၁၄၈.తతోపరే నోపరామా-సాదిభేదితసఙ్గహో;
చిత్తం చేతసికం రూపం, నిబ్బానమితి దీపయే.

၁၄၉.ఇచ్చాకుసలధమ్మానం, ఞత్వా సఙ్గహముత్తరం;
మిస్సకా నామ విఞ్ఞేయ్యా, యథాసమ్భవతో కథం;

၁၅၀.లోభో దోసో చ మోహో చ,
ఏకన్తాకుసలా తయో;
అలోభాదోసామోహో చ,
కుసలాబ్యాకతా తథా.

၁၅၁.పాదపస్సేవ మూలాని, థిరభావాయ పచ్చయా;
మూలభావేన ధమ్మానం, **హేతూ** ధమ్మా ఛ దీపితా.

၁၅၂.వితక్కో చ విచారో చ, పీతి చేకగ్గతా తథా;
సోమనస్సం దోమనస్సం, ఉపేక్ఖాతి చ వేదనా.

၁၅၃.ఆహచ్చుపనిజ్ఝాయన్తా, నిజ్ఝానట్ఠేన పచ్చయా;
ఝానధమ్మాతి సత్థాహ, పఞ్చ వత్థుసభావతో.

၁၅၄సమ్మాదిట్ఠి చ సఙ్కప్పో, వాయామో విరతిత్తయం;
సమ్మాసతి సమాధీ చ, మిచ్ఛాదిట్ఠి చ సమ్భవా.

၁၅၅సమ్మామిచ్ఛా చ నీయన్తా, నియ్యానట్ఠేన పచ్చయా;
మగ్గఙ్గా ద్వాదసక్ఖాతా, నవ ధమ్మా సభావతో.

၁၅၆.అత్తభావం పవత్తేన్తా, ఓజట్ఠమకవేదనం;
పటిసన్ధినామరూప-మాహరన్తా యథాక్కమం.

၁၅၇.కబళీకారో ఆహారో,
ఫస్సో సఞ్చేతనా తథా;

విఞ్ఞాణమితి చత్తారో,

ఆహారాతి పకాసితా.

౧౫౮.ధమ్మానం సహజాతానం, ఇన్ద్రియట్ఠేన పచ్చయా;

అత్తానమిస్సరట్ఠేన, అనువత్తాపకా తథా.

౧౫౯.సద్ధా చ సతి పఞ్ఞా చ, వీరియేకగ్గతాపి చ;

వేదనా జీవితం చిత్తం, అట్ఠ రూపిన్ద్రియాని చ.

౧౬౦.కథం జీవితమేకం తు, సుఖం దుక్ఖన్తి వేదనా;

సోమనస్సం దోమనస్సం, ఉపేక్ఖాతి చ భేదితా.

౧౬౧.పఞ్ఞాదిమగ్గేనఞ్ఞాత-ఞ్ఞస్సామీతిన్ద్రియం భవే;

మజ్ఝే అఞ్ఞిన్ద్రియ**మన్తే,** అఞ్ఞాతావిన్ద్రియం తథా.

౧౬౨.సోళసేవ సభావేన, ఇన్ద్రియట్ఠవిభాగతో;

ఇన్ద్రియానీతి వుత్తాని, బావీసతి విభావయే.

౧౬౩. దళ్హాధిట్ఠితసన్తానా , విపక్ఖేహి అకమ్పియా;

బలవన్తసభావేన, **బలధమ్మా** పకాసితా.

౧౬౪.సద్ధా సతి హిరోత్తప్పం, వీరియేకగ్గతా తథా;

పఞ్ఞాహిరికానోత్తప్ప-మిచ్చేవం నవధా మతా.

౧౬౫.జేట్ఠా పుబ్బఙ్గమట్ఠేన, పుఞ్ఞాపుఞ్ఞపవత్తియం;

పచ్చయాధిప్పతేయ్యేన, సహజానం యథారహం.

౧౬౬.చత్తారో**ధిపతీ** వుత్తా, ఆధిప్పచ్చసభావతో;

ఛన్దో చిత్తఞ్చ వీరియం, వీమంసాతి చ తాదినా.

౧౬౭.పఞ్చసఙ్గహితా పఞ్ఞా, వాయామేకగ్గతా పన;

చతుసఙ్గహితా చిత్తం, సతి చేవ తిసఙ్గహా.

౧౬౮.సఙ్కప్పో వేదనా సద్ధా, దుకసఙ్గహితా మతా;

ఏకేకసఙ్గహా సేసా, అట్ఠవీసతి భాసితా;

ఇచ్చేవం సత్తధా భేదో, వుత్తో **మిస్సకసఙ్గహో**.

౧౬౯. హేతురుఝానఙ్గమగ్గఙ్గా, ఆహారిన్ద్రియతో తథా;
బలాధిప్పతితో చేవ, పుఞ్ఞాపుఞ్ఞాదిమిస్సతా;
ఛత్తింసేవ సభావేన, చతుసట్ఠి పభేదతో.

౧౭౦. ఇచ్చేవం సఙ్గహేత్వాన, విభావేయ్య తతో పరం;
చిత్తుప్పాదపభేదేసు, యథాసమ్భవతో కథం.

౧౭౧. సితావజ్జనవిఞ్ఞాణం, సమ్పటిచ్ఛనతీరణా;
అట్ఠారసాహేతుకావ, మోమూహా ఏకహేతుకా.

౧౭౨. సేసా తు కుసలా ఞాణవియుత్తా చ ద్విహేతుకా;
చిత్తుప్పాదాపరే సత్త-చత్తాలీస తిహేతుకా.

౧౭౩. పఞ్చవిఞ్ఞాణమజ్ఝానం , ద్విఝానఙ్గికమీరితం;
చతుత్థపఞ్చమజ్ఝానం, తిఝానం తతియం మతా.

౧౭౪. చతుఝానం తు దుతియం, కామే చ సుఖవజ్జితా;
పఞ్చఝానం తు పఠమం, కామే చ సుఖితా మతా.

౧౭౫. పఠమానుత్తరం ఝానం, అట్ఠమగ్గఙ్గికం మతం;
సత్తమగ్గఙ్గికం నామ, సేసఝానమనుత్తరం.

౧౭౬. లోకియం పఠమం ఝానం, తథా కామే తిహేతుకా;
పఞ్చమగ్గఙ్గికా నామ, చిత్తుప్పాదా పకాసితా.

౧౭౭. సేసం మహగ్గతం ఝానం, సమ్పయుత్తా చ దిట్ఠియా;
ఞాణేన విప్పయుత్తా చ, చతుమగ్గఙ్గికా మతా.

౧౭౮. పటిఘుద్ధచ్చయుత్తా చ, విప్పయుత్తా చ దిట్ఠియా;
తిమగ్గఙ్గం దుమగ్గఙ్గం, కఙ్ఖితం సముదీరితం.

౧౭౯. న హోన్తాహేతుకే మగ్గా, చిత్తట్ఠితి చ కఙ్ఖితే;
విదితా నియతతా చ, లోకియేసు న ఉద్ధటా.

౧౮౦. కామేసు కబళీకారో, అనాహారో అసఞ్ఞినో;
చిత్తుప్పాదేసు సబ్బత్థ, ఆహారత్తయమీరితం.

౧౮౧.ఇన్ద్రియాని విభావేయ్య, నవధానుత్తరే బుధో;
అట్ఠధా సముదీరేయ్య, లోకియేసు తిహేతుకే.

౧౮౨.సత్తధా పన ఞాణేన, విప్పయుత్తే పకాసయే;
సితవోట్ఠబ్బనాపుఞ్ఞే, పఞ్చధా కఙ్ఖితే పన.

౧౮౩.చతుధా తివిధా సేసే, చిత్తుప్పాదే సమీరయే;
తిహేతుకా సత్తబలా, ఛబలా తు దుహేతుకా.

౧౮౪.చతుబలా అకుసలా, కఙ్ఖితం తిబలం మతం;
ద్విబలం సితవోట్ఠబ్బ-మబలం సేసమీరితం.

౧౮౫.జవనేధిపతీనం తు, యో కోచేకో తిహేతుకే;
ద్విహేతుకే వా కుసలే, వీమంసా నోపలబ్భతి.

౧౮౬.లోకియేసు విపాకేసు,
మోహమూలే అహేతుకే;
యథాసమ్భవవుత్తిత్తా,
నత్థాధిపతి కోచిపి.

౧౮౭.సమ్భోతి కాయవిఞ్ఞాణే, పుఞ్ఞపాకే సుఖిన్ద్రియం;
దుక్ఖిన్ద్రియమ్పి తత్థేవ, పాపపాకమ్హి భాసితం.

౧౮౮.సన్తీరణఞ్చ హసనం, సోమనస్సాని సోళస;
పఠమాదిచతుజ్ఝానం, సోమనస్సయుతం భవే.

౧౮౯.దోమనస్సయుత్తా ద్వేవ, చిత్తుప్పాదా పకాసితా;
తదఞ్ఞే పన సబ్బేపి, పఞ్చపఞ్ఞాసుపేక్ఖకా.

౧౯౦.వేదనాసమ్పయోగఞ్చ, వినిబ్భుజ్జేవమట్ఠధా;
హేతుయోగాదిభేదేహి, చిత్తుప్పాదా పకాసితా.

౧౯౧.తంతంవియోగభేదఞ్చ, పచ్చేకమథ మిస్సితం;
యథావుత్తానుసారేన, యథాసమ్భవతో నయే.

౧౯౨.ఇచ్చేవం పన యోజేత్వా, చిత్తుప్పాదేసు మిస్సకం;
తతో ఞేయ్యా విసుద్ధా చ, బోధిపక్ఖియసఙ్గహా.

౧౯౩. కాయే చ వేదనాచిత్తే, ధమ్మేసు చ యథారహం;
అసుభం దుక్ఖమనిచ్చ-మనత్తాతి సుపట్ఠితా.

౧౯౪. సమ్మాసతి పనిచ్చేకా, కిచ్చగోచరభేదతో;
సతిపట్ఠాననామేన, చత్తారోతి పకాసితా.

౧౯౫. ఉప్పన్నానుప్పన్నపాప-పహానానుప్పాదనాయ చ;
అనుప్పన్నుప్పన్నేహి వా, నిబ్బత్తిఅభివుద్ధియా.

౧౯౬. పదహన్తస్స వాయామో, కిచ్చాభోగవిభాగతో;
సమ్మప్పధాననామేన, చత్తారోతి పకాసితా.

౧౯౭. ఇద్ధియా పాదభూతత్తా, **ఇద్ధిపాదా**తి భాసితా;
ఛన్దో చిత్తఞ్చ వీరియం, వీమంసాతి చతుబ్బిధా.

౧౯౮. పఞ్చ సద్ధా సతి పఞ్ఞా, వీరియేకగ్గతా తథా;
ఇన్ద్రియానిన్ద్రియట్ఠేన, బలట్ఠేన **బలాని** చ.

౧౯౯. సతి ధమ్మవిచయో చ, తథా వీరియపీతియో;
పస్సద్ధేకగ్గతాపేక్ఖా, బుజ్ఝన్తస్సఙ్గభావతో.

౨౦౦. **బోజ్ఝఙ్గా**తి విసేసేన, సత్త ధమ్మా పకాసితా;
నియ్యానట్ఠేన **మగ్గఙ్గా**, సమ్మాదిట్ఠాదిఅట్ఠధా.

౨౦౧. ఛసఙ్గహేత్థ వాయామో, సతిపఞ్ఞా సమీరితా;
పఞ్చసఙ్గహితా నామ, సమాధి చతుసఙ్గహో.

౨౦౨. సద్ధా దుసఙ్గహా వుత్తా, సేసా ఏకేకసఙ్గహా;
ఇచ్చేవం సత్తధా భేదో, **బోధిపక్ఖియసఙ్గహో**.

౨౦౩. సతిపట్ఠానసమ్మప్పధానతో ఇద్ధిపాదతో;
ఇన్ద్రియబలబోజ్ఝఙ్గా, మగ్గభేదా చ భాసితా.

౨౦౪. ఛన్దో చిత్తముపేక్ఖా చ, సద్ధాపస్సద్ధిపీతియో;
సమ్మాదిట్ఠి చ సఙ్కప్పో, వాయామో విరతిత్తయం.

౨౦౫. సమ్మాసతి సమాధీతి, దీపితా బోధిపక్ఖియా;

చుద్దసా ధమ్మతో హోన్తి, సత్తతింస పభేదతో.

౨౦౬.యేహి ధమ్మేహి బుజ్ఝన్తో, సచ్చాని పటివిజ్ఝతి;
సమత్తానుత్తరే హోన్తి, న వా సజ్కప్పపీతియో.

౨౦౭.పుబ్బభాగేపి లబ్భన్తి, లోకియమ్హి యథారహం;
నిబ్బేధభావనాకాలే, ఛబ్బిసుద్ధిపవత్తియం.

౨౦౮.ఇచ్చేవం తివిధా భేదం, విభావేయ్య యథారహం;
సభావభేదభిన్నానం, సభాగత్థేహి సఙ్గహం.

౨౦౯.భేదసఙ్గహవిదూహి వణ్ణితం, భేదసఙ్గహవిముత్తిసాసనే;
భేదసఙ్గహనయత్థముత్తమం, భేదసఙ్గహముఖం పకాసితం.

౨౧౦.ధమ్మసభావవిభాగబుధేవం, ధమ్మదిసమ్పతిసాసనధమ్మే;
ధమ్మవిభూతివిభూసితచిత్తా, ధమ్మరసామతభాగి భవన్తి.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే భేదసఙ్గహవిభాగో నామ

తతియో పరిచ్ఛేదో.

౪. చతుత్థో పరిచ్ఛేదో

పకిణ్ణకవిభాగో

౨౧౧. ఇతో పరం కిచ్చతో చ, ద్వారాలమ్బణవత్థుతో;

భూమిపుగ్గలతో ఠానా, జనకా చ యథారహం.

౨౧౨. సఙ్గహో చ పవత్తి చ, పటిసన్ధిపవత్తిసు;

చిత్తుప్పాదవసేనేవ, సంఖిపిత్వాన నియ్యతే.

౨౧౩. రూపారూపమహాపాకా, ముపేక్ఖాతీరణద్వయం;

చుతిసన్ధిభవఙ్గాని, చిత్తానేకూనవీసతి.

౨౧౪. ఆవజ్జనం తు యుగళం, దస్సనం సవనం తథా;

ఘాయనం సాయనఞ్చేవ, ఫుసనం సమ్పటిచ్ఛనం.

౨౧౫. తీణి తీరణచిత్తాని, ఏకం వోట్ఠబ్బనం మతం;

పఞ్చద్వారే మనోద్వారే, తదావజ్జననామకం.

౨౧౬. పఞ్చపఞ్ఞాస జవనకిచ్చానీతి వినిద్దిసే;

క్రియా చావజ్జనం హిత్వా, కుసలాకుసలప్ఫలం.

౨౧౭. తదాలమ్బణచిత్తాని, భవన్తేకాదసేవ హి;

మహావిపాకచిత్తాని, అట్ఠ సన్తీరణత్తయం.

౨౧౮. పఞ్చకిచ్చన్తి భాసన్తి, ఉపేక్ఖాతీరణద్వయం;

చతుకిచ్చా మహాపాకా, తికకిచ్చా మహగ్గతా.

౨౧౯. దుకిచ్చమితి వోట్ఠబ్బం, సుఖతీరణమీరితం;

పఞ్చవిఞ్ఞాణజవనమనోధాతుత్తికం పన.

౨౨౦. ఏకకిచ్చాతి భాసన్తి, అట్ఠసట్ఠి విభావినో;

ఇచ్చేవం **కిచ్చభేదేన,** చిత్తుప్పాదా వవత్థితా.

౨౨౧. చక్ఖుసోతఘానజివ్హా-కాయధాతు యథాక్కమం;

పఞ్చద్వారా భవఙ్గం తు, మనోద్వారం పవుచ్చతి.

౨౨౨ఘానాదయో తయో రూపే, పఞ్చ చక్ఖాదయో తథా;
అరూపే నత్థుభయత్థ, తదాలమ్బణమానసం.

౨౨౩.ఛ ద్వారా వీథిచిత్తాని, సత్త కామీసు రూపిసు;
ద్వారత్తయం ఛ చిత్తాని, మనోద్వారమరూపిసు.

౨౨౪పటిసన్ధాదిభూతా హి, అవసానే చుతిట్ఠితా;
మజ్ఝే భవఙ్గం ఛేత్వాన, పచ్చేకం వీథి జాయతి.

౨౨౫రూపాదారమ్మణే చక్ఖు-పసాదాదిమ్హి ఘట్టితే;
ఆవజ్జనాదయో హోన్తి, భవఙ్గద్విచలా పరం.

౨౨౬పరిణామే భవఙ్గస్స, ఆలమ్బే గహణారహే;
తథా వీథి మనోద్వారే, యథాసమ్భవతో భవే.

౨౨౭.ఆవజ్జా పఞ్చవిఞ్ఞాణం, సమ్పటిచ్ఛనతీరణం;
వోట్ఠబ్బకామజవనం, తదాలమ్బణమానసం.

౨౨౮సత్తేవం వీథిచిత్తాని, చిత్తుప్పాదా చతుద్దస;
చతుపఞ్ఞాస విత్థారా, పఞ్చద్వారే యథారహం.

౨౨౯ఉప్పాదట్ఠితిభఙ్గానం, వసా చిత్తక్ఖణం తయం;
రూపానం ఠితి ఏకూన-పఞ్ఞాసఞ్చ దుకే దుకం.

౨౩౦.పరిత్తేతిపరిత్తే చ, మహన్తేతిమహన్తకే;
వోట్ఠబ్బమోఘజవనం, తదాలమ్బన్తి తం కమా.

౨౩౧.ఆవజ్జనఞ్చ జవనం, మనోద్వారే తు గోచరే;
విభూతే తు తదాలమ్బం, విత్థారా సత్తసట్ఠి తే.

౨౩౨.కామే జవనసత్తాల-మ్బణానం నియమే సతి;
విభూతేతిమహన్తే చ, తదాలమ్బణమీరితం.

౨౩౩. పఞ్చద్వారే మనోధాతు, పచ్చేకమ్హి యథాక్కమం;
పఞ్చవిఞ్ఞాణయుగళం, పచ్చేకం తు పకాసితం.

౨౩౪.మనోద్వారే తు జవనం, మహగ్గతమనుత్తరం;

సుఖతీరణవోట్ఠబ్బం, పరిత్తజవనం ఛసు.

୨୩୫.మహావిపాకచిత్తాని , ఉపేక్ఖాతీరణద్వయం;

ఛసు ద్వారేసు జాయన్తి, వీథిముత్తాని చేకదా.

୨୩୬.సత్తతి వీథిచిత్తాని, విపాకా తు మహగ్గతా;

నవ వీథివిముత్తా చ, దువిధాపి దసీరితా.

୨୩୭. ఇచ్చేవం **ద్వారభేదేన,** విభావేత్వా తతో పరం;

ఞేయ్యా గోచరభేదేన, చిత్తుప్పాదా యథారహం.

୨୩୮.రూపసద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బా పఞ్చ గోచరా;

సేసఞ్చ రూపపఞ్ఞత్తినామఞ్చ ధమ్మగోచరం.

୨୩୯.పఞ్చద్వారే వత్తమానం, పఞ్చాలమ్బం యథాక్కమం;

ఛాలమ్బణం మనోద్వారే, అతీతానాగతమ్పి చ.

୨୪୦.పఞ్ఞత్తాతీతవత్తన్తం , ఛద్వారగ్గహితం పన;

ఛళారమ్మణసఙ్ఖాతం, యేభుయ్యేన భవన్తరే.

୨୪୧.నిమిత్తగతికమ్మానం, కమ్మమేవాథ గోచరం;

పటిసన్ధిభవఙ్గానం, చుతియావ యథారహం.

୨୪୨.పఞ్చాలమ్బే మనోధాతు, పచ్చేకమ్హి యథాక్కమం;

పఞ్చవిఞ్ఞాణయుగళం, పచ్చేకం తు పకాసితం.

୨୪୩.కామపాకాని సేసాని, హసనఞ్చ పరిత్తకే;

ఞాణహీనానిపుఞ్ఞాని, జవనాని అనిమ్మలే.

୨୪୪.తిహేతుకామపుఞ్ఞాని, పుఞ్ఞాభిఞ్ఞా చ లోకియా;

సబ్బాలమ్బే పవత్తన్తి, అగ్గమగ్గఫలం వినా.

୨୪୫.క్రియాభిఞ్ఞా చ వోట్ఠబ్బం, క్రియా కామే తిహేతుకా;

సబ్బాలమ్బే పవత్తన్తి, నిబ్బానే నిమ్మలా సియుం.

୨୪୬.దుతియఞ్చ చతుత్థఞ్చ, ఆరుప్పేసు మహగ్గతే;

మహగ్గతఙ్హో వోహారే, అయ**మాలమ్బణే** నయో.

౨౪౭. చక్ఖుసోతఘానజివ్హా-కాయహదయవత్థునా;

కామలోకే ఛవత్థూని, నిస్సితా సత్త ధాతుయో.

౨౪౮ పఞ్చవిఞ్ఞాణధాతూ చ, తాసం పుబ్బాపరత్తయం;

మనోధాతు తతో సేసా, మనోవిఞ్ఞాణధాతు చ.

౨౪౯ చతస్సో ధాతుయో రూపే, తీణి వత్థూని నిస్సితా;

అరూపే తు అనిస్సాయ, ధాత్వేకావ పవత్తతి.

౨౫౦ పఞ్చప్పసాదే నిస్సాయ, పచ్చేకం తు యథాక్కమం;

పఞ్చవిఞ్ఞాణయుగళం, భవతీతి పకాసితం.

౨౫౧ కామపాకాని సేసాని, మగ్గావజ్జనమాదితో;

హసనం పటిఘారూపా-వచరం వత్థునిస్సితం.

౨౫౨ ద్వేచత్తాలీస నిస్సాయ, అనిస్సాయ చ జాయరే;

అనిస్సాయ విపాకాని, ఆరుప్పేతి సమీరితం.

౨౫౩. ఇచ్చేవం **వత్థుభేదేన,** చిత్తుప్పాదా పకాసితా;

తతో పరం విభావేయ్య, భూమిభేదేన పణ్డితో.

౨౫౪ నిరయే పేతలోకే చ, తిరచ్ఛానాసురే తథా;

పాపకమ్మోపపజ్జన్తి, పాపపాకాయ సన్ధియా.

౨౫౫ భూమిస్సితేసు దేవేసు, మనుస్సేసుపి హీనకా;

అహేతుకాయ జాయన్తి, పుఞ్ఞపాకాయ సన్ధియా.

౨౫౬ చాతుమహారాజికా చ, తావతింసా చ యామకా;

తుసితా చేవ నిమ్మానరతినో వసవత్తినో.

౨౫౭. ఇచ్చేవం ఛసు దేవేసు, మనుస్సేసు చ జాయరే;

మహావిపాకసన్ధీహి, కామపుఞ్ఞకతా జనా.

౨౫౮ బ్రహ్మానం పారిసజ్జా చ, తథా బ్రహ్మపురోహితా;

మహాబ్రహ్మా చ జాయన్తి, పఠమజ్ఝానసన్ధియా.

౨౫౯ పరిత్తా అప్పమాణాభా, జాయన్తాభస్సరా తథా;

దుతియజ్ఝానపాకాయ, తతియాయ చ సన్ధియా.

౨౬౦.పరిత్తసుభప్పమాణసుభా చ సుభకిణ్హకా;

చతుత్థాయ తు జాయన్తి, తతియజ్ఝానభూమికా.

౨౬౧.వేహప్ఫలా అసఞ్ఞీ చ, సుద్ధావాసాతి సత్తసు;

పఞ్చమాయ చ జాయన్తి, అసఞ్ఞీచిత్తవజ్జితా.

౨౬౨.అవిహా చ అతప్పా చ, సుదస్సా చ సుదస్సినో;

అకనిట్ఠాతి పఞ్చేతే, సుద్ధావాసా పకాసితా.

౨౬౩.ఆకాసానఞ్చాయతనపాకాదీహి యథాక్కమం;

ఆకాసానఞ్చాయతనభూమికాదీసు జాయరే.

౨౬౪.చుతిసన్ధిభవఙ్గానం , వసా పాకా మహగ్గతా;

కామే సహేతుకా పాకా, తదాలమ్బణతోపి చ.

౨౬౫.యథావుత్తనియామేన, భూమీస్వేకావ జాయరే;

చిత్తుప్పాదేసు సబ్బత్థ, న త్వేవాసఞ్ఞినో మతా.

౨౬౬.ఘానజివ్హాకాయధాతు-నిస్సితం మానసం తథా;

పటిఘద్వయమిచ్చేవమట్ఠ హోన్తేవ కామిసు.

౨౬౭.చక్ఖుసోతఞ్చ విఞ్ఞాణం, మనోధాతు చ తీరణం;

కామరూపేసు జాయన్తి, యథాసమ్భవతో దస.

౨౬౮.చోట్ఠబ్బకామపుఞ్ఞాని, విప్పయుత్తాని దిట్ఠియా;

ఉద్ధచ్చసహితఞ్చేతి, సబ్బత్థేతాని చుద్దస.

౨౬౯.కఙ్ఖితం దిట్ఠియుత్తాని, సుద్ధావాసవివజ్జితే;

సితఞ్చ రూపజవన-మారుప్పాపాయవజ్జితే.

౨౭౦.కామక్రియా సహేతూ చ, ఉద్ధం లోకుత్తరత్తయం;

చతుత్థారుప్పజవనం, సబ్బత్థాపాయవజ్జితే.

౨౭౧.సేసమారుప్పజవనం, హిత్వాపాయం యథాక్కమం;

ఉద్ధమారుప్పభూమిఞ్చ, జాయతీతి విభావయే.

౨౬౨.సోతాపత్తిఫలాదీని, చత్తారానుత్తరాని తు;
సుద్ధావాసమపాయఞ్చ, హిత్వా సబ్బత్థ జాయరే.

౨౬౩. సుద్ధావాసమపాయఞ్చ, హిత్వారూపఞ్చ సబ్బథా;
పఠమానుత్తరో మగ్గో, సేసట్ఠానేసు జాయతి.

౨౬౪.సత్తతింస అపాయేసు, కామేసీతి పకాసితా;
పఞ్చపఞ్ఞాస సుద్ధేసు, రూపేస్వేకూనసత్తతి.

౨౬౫.ఛచత్తాలీస ఆరుప్పే, ఉప్పజ్జన్తి యథారహం;
ఇచ్చేవం **భూమిభేదేన**, చిత్తుప్పాదా పకాసితా.

౨౬౬.తిహేతుసత్తే సబ్బాని, ద్విహేతుకాహేతుకే పన;
పరిత్తాని వివజ్జేత్వా, ఞాణపాకక్రియాజవే.

౨౬౭.పుథుజ్జనానం సమ్భొన్తి, దిట్ఠియుత్తఞ్చ కఙ్ఖితం;
సోతాపన్నాదితిణ్ణమ్పి, ఫలం హోతి యథాసకం.

౨౬౮.వీతరాగస్స జవనం, క్రియా చన్తిమనుత్తరం;
పుథుజ్జనాదితిణ్ణమ్పి, పటిఘం సముదీరితం.

౨౬౯.జవా పుథుజ్జనాదీనం, చతున్నం సేస సాసవా;
సాసవావజ్జపాకాని, పఞ్చన్నమపి దీపయే.

౨౭౦.పుథుజ్జనేసు తేసట్ఠి, సోతాపన్నాదికద్వయే;
ఏకూనసట్ఠి చిత్తాని, అనాగామికపుగ్గలే.

౨౭౧.సత్తపఞ్ఞాస జాయన్తి, తేపఞ్ఞాస అనాసవే;
మగ్గట్ఠేసు సకో మగ్గో, **పుగ్గలేసు అయం నయో**.

౨౭౨.తిహేతుకామచుతియా, సబ్బాపి పటిసన్ధియో;
ద్విహేతాహేతుచుతియా, కామావచరసన్ధియో.

౨౭౩.రూపావచరచుతియా, సహేతుపటిసన్ధియో;
ఆరుప్పారుప్పచుతియా, హేట్ఠిమారుప్పవజ్జితా.

౨౭౪.పటిసన్ధి తథా కామే, తిహేతుపటిసన్ధియో;

భవన్తీతి చ మేధావీ, **చుతిసన్ధినయం నయే.**

౨౮౫.చుతియానన్తరం హోతి, పటిసన్ధి తతో పరం;

భవఙ్గం తం పన ఛేత్వా, హోతి ఆవజ్జనం తతో.

౨౮౬.అనిట్ఠే పాపపాకావ, చక్ఖువిఞ్ఞాణకాదయో;

ఇట్ఠే తు పుఞ్ఞపాకావ, యథాసమ్భవతో సియుం.

౨౮౭.పుబ్బే వుత్తనయేనేవ, వీథిచిత్తాని యోజయే;

పఞ్చద్వారే యథాయోగం, మనోద్వారే చ పణ్డితో.

౨౮౮.సన్తీరణతదాలమ్బ-మిట్ఠాలమ్బే పవత్తతి;

సుఖితం ఇట్ఠమజ్ఝత్తే, అనిట్ఠే చ ఉపేక్ఖితం.

౨౮౯.సుఖోపేతం తదాలమ్బం, ఉపేక్ఖాక్రియతో పరం;

న హోతి దోమనస్సమ్హా, సోమనస్సం తు సబ్బదా.

౨౯౦.తథోపేక్ఖాతదాలమ్బం, సుఖితక్రియతో పరం;

అఞ్ఞత్థ నియమో నత్థి, తదాలమ్బపవత్తియా.

౨౯౧.సోమనస్సభవఙ్గస్స, జవనే దోమనస్సితే;

తదాలమ్బే అసమ్భోన్తే, ఉపేక్ఖాతీరణం భవే.

౨౯౨.పరికమ్మోపచారాను-లోమగోత్రభుతో పరం;

పఞ్చమం వా చతుత్థం వా, జవనం హోతి అప్పనా.

౨౯౩.చతుజ్ఝానం సుఖోపేతం, ఞాణయుత్తాననన్తరం;

ఉపేక్ఖాఞాణయుత్తానం, పఞ్చమం జాయతే పరం.

౨౯౪.పుథుజ్జనాన సేక్ఖానం, కామపుఞ్ఞతిహేతుతో;

తిహేతుకామక్రియతో, వీతరాగానమప్పనా.

౨౯౫.ఆవజ్జపఞ్చవిఞ్ఞాణ-సమ్పటిచ్ఛనతీరణం;

పటిసన్ధిచుతి సబ్బా, రూపారూపాదికప్పనా.

౨౯౬.నిరోధా వుట్ఠహన్తస్స, ఉపరిట్ఠఫలం ద్వయం;

పఞ్చాభిఞ్ఞా తథా మగ్గా, ఏకచిత్తక్ఖణా మతా.

౨౯౭.ద్విక్ఖత్తుం హి నిరోధస్స, సమాపత్తిక్ఖణే పన;
చతుత్థారుప్పజవనం, తదాలమ్బఞ్చ సబ్బథా.

౨౯౮.ద్విక్ఖత్తుం వాథ తిక్ఖత్తుం, మగ్గస్సానన్తరం ఫలం;
భవఙ్గాది చ వోట్ఠబ్బం, జవనాది సకిం పన.

౨౯౯.తిహేతుకామజవనం, అప్పనాఘటితం పన;
తిక్ఖత్తుం వా చతుక్ఖత్తుం, మనోద్వారే పవత్తతి.

౩౦౦. ఛద్వారేసు పనఞ్ఞత్థ, జవనం కామధాతుజం;
పఞ్చ వారే ఛ వా సత్త, సముప్పజ్జతి సమ్భవా.

౩౦౧. సమాపత్తిభవఙ్గేసు, నియమో న సమీరితో;
వీథిచిత్తావసానే తు, భవఙ్గం చుతి వా భవే.

౩౦౨. ఇచ్చానన్తరభేదేన, చిత్తుప్పాదట్ఠితిం చుతిం;
ఞత్వా గణేయ్య సఙ్ఖ్యా, లబ్భమానవసా కథం?
౩౦౩. పఞ్చద్వారావజ్జనతో, దస చిత్తాని దీపయే;
సేసావజ్జనతో పఞ్చ-చత్తాలీసన్తి భాసితం.

౩౦౪. పఞ్చవిఞ్ఞాణతో పాపవిపాకా సమ్పటిచ్ఛనా;
పరమేకం దువే పుఞ్ఞ-విపాకా సమ్పటిచ్ఛనా.

౩౦౫.సన్తీరణద్విహేతుమ్హా, పాకా ద్వాదస జాయరే;
తిహేతుకామపాకమ్హా, ఏకవీసతి భాసితం.

౩౦౬. రూపావచరపాకమ్హా, పరమేకూనవీసతి;
నవట్ఠారుప్పపాకమ్హా, సత్త ఛ వా యథాక్కమం.

౩౦౭. పటిఘమ్హా తు సత్తేవ, సితమ్హా తేరసబ్రవుం;
ద్విహేతుపుఞ్ఞాపుఞ్ఞమ్హా, ఏకవీసతి భావయే.

౩౦౮. ద్విహేతుకామక్రియతో, అట్ఠారస ఉపేక్ఖకా;
సుఖితమ్హా సత్తరస, విభావేన్తి విచక్ఖణా.

౩౦౯. కామపుఞ్ఞా తిహేతుమ్హా, తేత్తింసేవ ఉపేక్ఖకా;
సుఖితమ్హా తిపఞ్ఞాస, భవన్తీతి పకాసితం.

౩౧౦. తిహేతుకామక్రియతో, చతువీసతిపేక్ఖకా;
సుఖితమ్హా తు దీపేయ్య, పఞ్చవీసతి పణ్డితో.

౩౧౧. దస రూపజవమ్హేకాదస ద్వాదస తేరస;
యథాక్కమం పఞ్చదస, ఆరుప్పా పరిదీపయే.

౩౧౨. ఫలమ్హా చుద్దసేవాహు, మగ్గమ్హా తు సకం ఫలం;
పరం సఙ్గహమిచ్చేవం, విగణేయ్య విసారదో.

౩౧౩. పఞ్చదసమ్హాద్యావజ్జ-మేకవీసతితోపరం ;
ఏకమ్హా పఞ్చవిఞ్ఞాణం, పఞ్చమ్హా సమ్పటిచ్ఛనం.

౩౧౪. సుఖసన్తీరణం హోతి, పఞ్చవీసతితో పరం;
సమ్భోన్తి సత్తతింసమ్హా, ఉపేక్ఖాతీరణద్వయం.

౩౧౫. భవన్తి చత్తాలీసమ్హా, సుఖపాకా ద్విహేతుకా;
తథేకచత్తాలీసమ్హా, సుఖపాకా ద్విహేతుకా;
తథేకచత్తాలీసమ్హా, ఉపేక్ఖాయ సమాయుతా.

౩౧౬. హోన్తి సత్తతితో కామే,
సుఖపాకా తిహేతుకా;
ద్విసత్తతిమ్హా జాయన్తి,
ఉపేక్ఖాసహితా పున.

౩౧౭. ఏకూనసట్ఠితో రూపా, పాకా పాకా అరూపినో;
కమాట్ఠచత్తాలీసమ్హా, తథేకద్వితిహీనతో.

౩౧౮. ఫలద్వయం చతుక్కమ్హా, పఞ్చమ్హాన్తఫలద్వయం;
తికా మహగ్గతా జవా, మగ్గా కామజవా ద్వయా.

౩౧౯. చిత్తుప్పాదానమిచ్చేవం, గణితో **పుబ్బసఙ్గహో**;
ఞేయ్యోయం **ఠానభేదో**తి, పుబ్బాపరనియామితో.

౩౨౦. రూపపాకమహాపాకా, మనోధాతు చ తీరణం;
రూపమేవ జనేన్తీతి, వుత్తా ఏకూనవీసతి.

౩౨౧. అప్పనాజవనం సబ్బం, మహగ్గతమనుత్తరం;

ఇరియాపథరూపాని, జనేతీతి సమీరితం.

౩౨౨.వోట్ఠబ్బం కామజవనమభిఞ్ఞా చ యథారహం;
ఇరియాపథవిఞ్ఞత్తిరూపానం జనకా సియుం.

౩౨౩. పఞ్చవిఞ్ఞాణమారుప్పా, విపాకా చ న కిఞ్చిపి;
సబ్బేసం పటిసన్ధీ చ, చుతి చారహతో తథా.

౩౨౪.రూపాదిత్తయమిచ్చేవం , సముట్ఠాపేతి మానసం;
ఉప్పజ్జమానమేవేతి, ఞేయ్యో **జనకసఙ్గహో**.

౩౨౫.ఇతి కిచ్చాదిభేదేసు, పచ్చేకస్మిం పకాసితం;
నయం వుత్తానుసారేన, సమాసేత్వా వియోజయే.

౩౨౬.పనుణ్ణసమ్మోహమలస్స సాసనే,
వికిణ్ణవత్థూహి సుగన్థితం నయం;
పకిణ్ణమోగయ్హ పరత్థనిన్నయే,
వితిణ్ణకఙ్ఖావ భవన్తి పణ్డితా.

౩౨౭. బహునయవినిబన్ధం కుల్లమేతం గహేత్వా,
జినవచనసముద్దం కామమోగయ్హ ధీరా;
హితసకలసమత్థం వత్థుసారం హరిత్వా,
హదయ రతనగబ్భం సాధు సమ్పూరయన్తి.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే పకిణ్ణకవిభాగో నామ

చతుత్థో పరిచ్ఛేదో.

౫. పఞ్చమో పరిచ్ఛేదో

కమ్మవిభాగో

౩౨౮.విభాగం పన కమ్మానం,
పవక్ఖామి ఇతో పరం;
కమ్మపాకక్రియాభేదే,
అమోహాయ సమాసతో.

౩౨౯.కమ్మపచ్చయకమ్మన్తి, చేతనావ సమీరితా;
తత్థాపి నానక్ఖణికా, పుఞ్ఞాపుఞ్ఞావ చేతనా.

౩౩౦. దేతి పాకమధిట్ఠాయ, సమ్పయుత్తే యథారహం;
కమ్మస్సాయూహనట్ఠేన, పవత్తత్తా హి చేతనా.

౩౩౧. క్లేసానుసయసన్తానే , పాకధమ్మా హి జాయరే;
పహీనానుసయానం తు, క్రియామత్తం పవత్తతి.

౩౩౨. మూలభావా చ సబ్బేసం, తథేవావజ్జనద్వయం;
జనితాని చ కమ్మేహి, విపాకాని పవత్తరే.

౩౩౩. చిత్తుప్పాదవసేనేవ, కమ్మం తేత్తింసధా రితం;
కమ్మచతుక్కభేదేహి, విభావేయ్య విచక్ఖణో.

౩౩౪. పచ్చుప్పన్నాదికణ్హాది-జనకాదిగరాదితో;
దిట్ఠధమ్మాదికామాది-భేదా ఛధా యథాక్కమం.

౩౩౫. యం పాపం సుఖవోకిణ్ణం, అకిచ్ఛేన కరీయతి;
పచ్చుప్పన్నసుఖం కమ్మం, ఆయతిం దుక్ఖపాకజం.

౩౩౬. కిచ్ఛేన దుక్ఖవోకిణ్ణం, యది పాపం కరీయతి;
పచ్చుప్పన్నే చ తం దుక్ఖం, ఆయతిం దుక్ఖపాకజం.

౩౩౭. కిచ్ఛేన దుక్ఖవోకిణ్ణం, యది పుఞ్ఞం కరీయతి;
పచ్చుప్పన్నమ్హి తం దుక్ఖం, ఆయతిం సుఖపాకజం.

౩౩౮. యం పుఞ్ఞం సుఖవోకిణ్ణం, అకిచ్చేన కరీయతి;
పచ్చుప్పన్నసుఖఞ్చేవ, ఆయతిం సుఖపాకజం.

౩౩౯. విససంసట్ఠమధురం, సవిసం తిత్తకం తథా;
గోముత్తమధుభేసజ్జ-మిచ్చోపమ్మం యథాక్కమం.

౩౪౦. సమాదానే విపాకే చ, సుఖదుక్ఖప్పభేదితం;
కమ్మమేవం చతుద్ధాతి, పకాసేన్తి తథాగతా.

౩౪౧. ఆనన్తరియకమ్మాది, ఏకన్తకటుకావహం;
కణ్హం కణ్హవిపాకన్తి, కమ్మం దుగ్గతిగామికం.

౩౪౨. పఠమజ్ఝానకమ్మాది, ఏకన్తేన సుఖావహం;
సుక్కం సుక్కవిపాకన్తి, కమ్మం సగ్గూపపత్తికం.

౩౪౩. వోకిణ్ణకమ్మ వోకిణ్ణ-సుఖదుక్ఖూపపత్తికం;
కణ్హసుక్కం కణ్హసుక్క-విపాకన్తి సమీరితం.

౩౪౪. అకణ్హసుక్కమీరేన్తి, అకణ్హసుక్కపాకదం;
కమ్మం లోకుత్తరం లోకే, గతికమ్మక్ఖయావహం.

౩౪౫. ఇతి వట్టప్పవత్తమ్హి, క్లేసవోదానభేదితం;
కమ్మక్ఖయేన సఙ్గయ్హ, చతుధా కమ్మమీరితం.

౩౪౬. జనకఞ్చేవుపత్థమ్భ-ముపపీళోపఘాతకం;
చతుధా కిచ్చభేదేన, కమ్మమేవం పవుచ్చతి.

౩౪౭. జనేతి జనకం పాకం, తం ఛిన్దతుపపీళకం;
తం పవత్తేతుపత్థమ్భం, తం ఘాతేతోపఘాతకం.

౩౪౮. కరోతి అత్తనో పాక-స్సావకాసన్తి భాసితం;
పాకదాయకకమ్మం తు, యం కిఞ్చి జనకం భవే.

౩౪౯. బాధమానకకమ్మం తు, తం పాకముపపీళకం;
ఉపఘాతకమీరేన్తి, తదుపచ్ఛేదకంపరే.

౩౫౦. గరుకాసన్నమాచిణ్ణం, కటత్తాకమ్మునా సహ;

కమ్మం చతుబ్బిధం పాక-పరియాయప్పభేదతో.

౩౫౧. మహగ్గతానన్తరియం, గరుకమ్మన్తి వుచ్చతి;

కతం చిన్తితమాసన్న-మాసన్నమరణేన తు.

౩౫౨. బాహుల్లేన సమాచిణ్ణమాచిణ్ణన్తి పవుచ్చతి;

సేసం పుఞ్ఞమపుఞ్ఞఞ్చ, కటత్తాకమ్మమీరితం.

౩౫౩. దిట్ఠధమ్మే వేదనీయముపపజ్జాపరే తథా;

పరియాయవేదనీయమితి చాహోసికమ్మునా.

౩౫౪. పాకకాలవసేనాథ, కాలాతీతవసేన చ;

చతుధేవమ్పి అక్ఖాతం, కమ్మమాదిచ్చబన్ధునా.

౩౫౫. దిట్ఠధమ్మే వేదనీయం, పఠమం జవనం భవే;

అలద్ధాసేవనత్తావ, అసమత్థం భవన్తరే.

౩౫౬. వేదనీయం తుపపజ్జపరియోసానమీరితం;

పరినిట్ఠితకమ్మత్తా, విపచ్చతి అనన్తరే.

౩౫౭. సేసాని వేదనీయాని, పరియాయాపరే పన;

లద్ధాసేవనతో పాకం, జనేన్తి సతి పచ్చయే.

౩౫౮. వుచ్చన్తాహోసికమ్మాని, కాలాతీతాని సబ్బథా;

ఉచ్ఛిన్నతణ్హామూలాని, పచ్చయాలాభతో తథా.

౩౫౯. చతుధా పున కామాదిభూమిభేదేన భాసితం;

పుఞ్ఞాపుఞ్ఞవసా ద్వేధా, **కామావచరికం** భవే.

౩౬౦. అపుఞ్ఞం తత్థ సావజ్జ-మనిట్ఠఫలదాయకం;

తం కమ్మఫస్సద్వారేహి, దువిధం సమ్పవత్తతి.+

౩౬౧. కాయద్వారం వచీద్వారం, మనోద్వారన్తి తాదినా;

కమ్మద్వారత్తయం వుత్తం, ఫస్సద్వారా ఛ దీపితా.

౩౬౨. కమ్మద్వారే మనోద్వారే, పఞ్చద్వారా సమోహితా;

ఫస్సద్వారమనోద్వారం, కమ్మద్వారత్తయం కతం.

౩౬౩. తథా హి కాయవిఞ్ఞత్తిం, జనేత్వా జాతచేతనా;
కాయకమ్మం వచీకమ్మం, వచీభేదపవత్తికా.

౩౬౪. విఞ్ఞత్తిద్వయసమ్పత్తా, మనోకమ్మన్తి వుచ్చతి;
భేదోయం పరియాయేన, కమ్మానమితి దీపితో.

౩౬౫. పాణఘాతాదికం కమ్మం, కాయే బాహుల్లవుత్తితో;
కాయకమ్మం వచీకమ్మం, ముసావాదాదికం తథా.

౩౬౬. అభిజ్ఝాది మనోకమ్మం, తీసు ద్వారేసు జాయతి;
ద్వీసు ద్వారేసు సేసాని, భేదోయం పరమత్థతో.

౩౬౭. ఫస్సద్వారమనోద్వారే, విఞ్ఞత్తిద్వయమీరితం;
పఞ్చద్వారే ద్వయం నత్థి, అయమేత్థ వినిచ్ఛయో.

౩౬౮. అక్ఖన్తిఞాణ కోసజ్జం, దుస్సీల్యం ముట్ఠసచ్చతా;
ఇచ్చాసంవరభేదేన, అట్ఠద్వారేసు జాయతి.

౩౬౯. కమ్మద్వారత్తయఞ్చేవ , పఞ్చద్వారా తథాపరే;
అసంవరానం పఞ్చన్నం, అట్ఠ ద్వారా పకాసితా.

౩౭౦. తత్థ కమ్మపథప్పత్తం, పటిసన్ధిఫలావహం;
పాణఘాతాదిభేదేన, దసధా సమ్పవత్తతి.

౩౭౧. పాణాతిపాతో ఫరుసం, బ్యాపాదో చ తథాపరో;
ఇచ్చేవం తివిధం కమ్మం, దోసమూలేహి జాయతి.

౩౭౨. మిచ్ఛాచారో అభిజ్ఝా చ, మిచ్ఛాదిట్ఠి తథాపరా;
ఇచ్చేవం తివిధం కమ్మం, లోభమూలేహి జాయతి.

౩౭౩. థేయ్యాదానం ముసావాదో, పిసుణం సమ్ఫలాపనం;
కమ్మం చతుబ్బిధమ్మేతం, ద్విమూలేహి పవత్తతి.

౩౭౪. ఛన్దాదోసా భయా మోహా, పాపం కుబ్బన్తి పాణినో;
తస్మా ఛన్దాదిభేదేన, చత్తాలీసవిధం భవే.

౩౭౫. ఇచ్చాపుఞ్ఞం పకాసేన్తి, చతురాపాయసాధకం;

అఞ్ఞత్థాపి పవత్తమ్హి, విపత్తిఫలసాధనం.

౩౬౬. తివిధం పన పుఞ్ఞం తు, అనవజ్జిట్ఠపాకదం;
దానం సీలం భావనా చ, తీసు ద్వారేసు జాయతి.

౩౬౭. మహత్తగారవా స్నేహా, దయా సద్ధుపకారతో;
భోగజీవాభయధమ్మం, దదతో దానమీరితం.

౩౬౮. పుఞ్ఞమాచారవారిత్త-వత్తమారబ్భ కుబ్బతో;
పాపా చ విరమన్తస్స, హోతి సీలమయం తదా.

౩౬౯. దానసీలవినిముత్తం, భావనాతి పవుచ్చతి;
పుఞ్ఞం భావేన్తి సన్తానే, యస్మా తేన హితావహం.

౩౭౦. జనేత్వా కాయవిఞ్ఞత్తిం, యదా పుఞ్ఞం కరీయతి;
కాయకమ్మం తదా హోతి, దానం సీలఞ్చ భావనా.

౩౭౧. వచీవిఞ్ఞత్తియా సద్ధిం, యదా పుఞ్ఞం కరీయతి;
వచీకమ్మం మనోకమ్మం, వినా విఞ్ఞత్తియా కతం.

౩౭౨. తంతంద్వారికమేవాహు, తంతంద్వారికపాపతో;
విరమన్తస్స విఞ్ఞత్తిం, వినా వా సహ వా పున.

౩౭౩. దానం సీలం భావనా చ, వేయ్యావచ్చాపచాయనా;
పత్తానుమోదనా పత్తి-దానం ధమ్మస్స దేసనా;
సవనం దిట్ఠిజుకమ్మ-మిచ్చేవం దసధా రితం.

౩౭౪. కామపుఞ్ఞం పకాసేన్తి, కామే సుగతిసాధకం;
అఞ్ఞత్థాపి పవత్తమ్హి, సమ్పత్తిఫలసాధకం.

౩౭౫. చిత్తుప్పాదప్పభేదేన, కమ్మం వీసతిధా రితం;
కామావచరమిచ్చేవం, విభావేన్తి విభావినో.

౩౭౬. **రూపావచరికం** కమ్మ-మప్పనాభావనామయం;
కసిణాదికమారబ్భ, మనోద్వారే పవత్తతి.

౩౭౭. పథవాపో చ తేజో చ,

వాయో నీలఞ్చ పీతకం;

లోహితోదాతమాకాసం,

ఆలోకోతి విసారదా.

౩౮౮.**కసిణాని దసీ**రేన్తి, ఆదికమ్మికయోగినో;

ఉద్ధుమాతం వినీలఞ్చ, విపుబ్బకం విఖాదితం.

౩౮౯.విచ్ఛిద్దకఞ్చ విక్ఖిత్తం, హతవిక్ఖిత్తలోహితం;

పుళవం అట్ఠికఞ్చేతి, **అసుభం దసధా** రితం.

౩౯౦. బుద్ధే ధమ్మే చ సఙ్ఘే చ, సీలే చాగే చ అత్తనో;

దేవతోపసమాయఞ్చ, వుత్తానుస్సతిభావనా.

౩౯౧. మరణే సతి నామేకా, తథా కాయగతాసతి;

ఆనాపానసతిచ్చేవం, **దసధానుస్సతీ**రితా.

౩౯౨.మేత్తా కరుణా ముదితా, ఉపేక్ఖా భావనాతి చ;

చతుబ్రహ్మవిహారా చ, **అప్పమఞ్ఞా**తి భాసితా.

౩౯౩. **ఆహారే** తు **పటిక్కూల-సఞ్ఞే**కాతి పకాసితా;

చతుధాతువవత్థానం, చతుధాతుపరిగ్గహో.

౩౯౪.**చత్తారోరుప్పకా** చేతి, చత్తాలీస సమాసతో;

కమ్మట్ఠానాని వుత్తాని, సమథే భావనానయే.

౩౯౫.ఆనాపానఞ్చ కసిణం, పఞ్చకజ్ఝానికం తహిం;

పఠమజ్ఝానికా వుత్తా, కోట్ఠాసాసుభభావనా.

౩౯౬. మేత్తాదయో చతుజ్ఝానా, ఉపేక్ఖా పఞ్చమీ మతా;

ఆరుప్పారుప్పకా సేసా, ఉపచారసమాధికా.

౩౯౭. కసిణాసుభకోట్ఠాసే,

ఆనాపానే చ జాయతి;

పటిభాగో తమారబ్భ,

తత్థ వత్తతి అప్పనా.

౩౯౮.కమ్మట్ఠానేసు సేసేసు, పటిభాగో న విజ్జతి;

తథా హి సత్తవోహారే, అప్పమఞ్ఞా పవత్తరే.

౩౯౯. కసిణుగ్ఘాటిమాకాసం, పఠమారుప్పమానసం;

పఠమారుప్పకాభావ-మాకిఞ్చఞ్ఞఞ్చ గోచరం.

౪౦౦. ఆరుప్పా సమ్పవత్తన్తి, ఆలమ్బిత్వా యథాక్కమం;

అఞ్ఞత్థ పన సబ్బత్థ, నప్పవత్తతి అప్పనా.

౪౦౧. పరికమ్మం పరికమ్మ-సమాధి చ తతో పరం;

ఉపచారప్పనా చేతి, భావనాయం చతుబ్బిధం.

౪౦౨. పరికమ్మనిమిత్తఞ్చ, ఉగ్గహో చ తతో పరం;

పటిభాగోతి తీణేవ, నిమిత్తాని పకాసయుం.

౪౦౩. నిమిత్తం గణ్హతో పుబ్బ-మాదికమ్మికయోగినో;

పరికమ్మనిమిత్తన్తి, కసిణాదికమీరితం.

౪౦౪. తస్మిం పన నిమిత్తమ్హి, ఆరభన్తస్స భావనం;

పఠమం పరికమ్మన్తి, భావనాపి పవుచ్చతి.

౪౦౫. చిత్తేనుగ్గహితే తస్మిం, మనోద్వారే విభావితే;

తదుగ్గహనిమిత్తం తు, సముప్పన్నన్తి వుచ్చతి.

౪౦౬. పఞ్చద్వారవినిముత్తా , తమారబ్భ సమాహితా;

పరికమ్మసమాధీతి, భావనా సా పకాసితా.

౪౦౭. ఉగ్గహాకారసమ్భూతం, వత్థుధమ్మవిముచ్చితం;

పటిభాగనిమిత్తన్తి, భావనామయమీరితం.

౪౦౮. రూపాదివిసయం హిత్వా, తమారబ్భ తతో పరం;

భవఙ్గన్తరితం హుత్వా, మనోద్వారం పవత్తతి.

౪౦౯. సిఖాపత్తసమాధాన-ముపక్లేసవిముచ్చితం;

ఉపచారసమాధీతి, కామావచరమీరితం.

౪౧౦. పటిభాగనిమిత్తమ్హి, ఉపచారసమాధితో;

భావనాబలనిప్ఫన్నా, సముప్పజ్జతి అప్పనా.

౪౧౧.పురిమం పురిమం కత్వా, వసీభూతం తతో పరం;
ఓళారికఙ్గమోహాయ, సుఖుమఙ్గప్పవత్తియా.

౪౧౨.అప్పనా పదహన్తస్స, పవత్తతి యథాక్కమం;
వితక్కాదివినిముత్తా, విచారాదిసమాయుతా.

౪౧౩. ఆవజ్జనా చ వసితా, తంసమాపజ్జనా తథా;
వుట్ఠానాధిట్ఠానా పచ్చ-వేక్ఖణాతి చ పఞ్చధా.

౪౧౪.వితక్కఞ్చ విచారఞ్చ, సహాతిక్కమతో పన;
చతుక్కజ్ఝానమప్పేతి, పఞ్చకఞ్చ విసుం విసుం.

౪౧౫.అప్పనాయ చ పచ్చేకఝానస్సాపి విసుం విసుం;
ఇచ్ఛితబ్బా హి సబ్బత్థ, పరికమ్మాదిభావనా.

౪౧౬.తం పరిత్తం మజ్ఝిమఞ్చ, పణీతన్తి విభజ్జతి;
విమోక్ఖో చ వసీభూతమభిభాయతనన్తి చ.

౪౧౭.పరిత్తాది పరిత్తాదిగోచరన్తి చతుబ్బిధం;
దుక్ఖాపటిపదం దన్ధాభిఞ్ఞమిచ్చాదితో తథా.

౪౧౮.తం ఛన్దచిత్తవీరియవీమంసాధిప్పతేయ్యతో;
విసేసట్ఠితినిబ్బేధహానభాగియతోపి చ.

౪౧౯.పఞ్చధా ఝానభేదేన, చతుధాలమ్బభేదతో;
సమాధిభావనాపుఞ్ఞమప్పనాపత్తమీరితం.

౪౨౦.ఇతి విక్ఖమ్భితక్లేసం, రూపలోకూపపత్తికం;
రూపావచరకమ్మన్తి, విభావేన్తి విసారదా.

౪౨౧.**అరూపావచరకమ్మం,** చతుధారుప్పసాధనం;
రూపధమ్మవిభాగేన, భావితన్తి పవుచ్చతి.

౪౨౨.చతుపారిసుద్ధిసీలం, ధుతఙ్గపరివారితం;
సీలవిసుద్ధిసఙ్ఖాతం, పూరయిత్వా తతో పరం.

౪౨౩.పత్వా చిత్తవిసుద్ధిఞ్చ, సోపచారసమాధికం;

తథా దిట్ఠివిసుద్ధిఞ్చ, నామరూపపరిగ్గహం.

౪౨౪ కఙ్ఖావితరణం నామ, పచ్చయట్ఠితిదస్సనం;
విసోధేత్వా మగ్గామగ్గ-ఞాణదస్సనమేవ చ.

౪౨౫ తతో పరం విపస్సన్తో, విసుద్ధీసు సమాహితో;
సమ్పాదేత్వా పటిపదా-ఞాణదస్సనముత్తమం.

౪౨౬ తతో పప్పోతి మేధావీ, విసుద్ధిం ఞాణదస్సనం;
చతుమగ్గసమఞ్ఞాతం, సామఞ్ఞఫలదాయకం.

౪౨౭. ఛబ్బిసుద్ధికమేనేవం, భావేతబ్బం యథాక్కమం;
కమ్మం లోకుత్తరం నామ, సబ్బదుక్ఖక్ఖయావహం.

౪౨౮ ఇతి ఛన్నం చతుక్కానం, వసా కమ్మం విభావయే;
యేన కమ్మవిసేసేన, సన్తానమభిసఙ్ఖతం.

౪౨౯ భూమీభవయోనిగతిఠితివాసేసు సమ్భవా;
పటిసన్ధాదిభావేన, పాకాయ పరివత్తతి.

౪౩౦. సాయం కమ్మసమఞ్ఞాతా, కమ్మజాని యథారహం;
జనేతి రూపారూపాని, మనోసఞ్చేతనా కథం.

౪౩౧. **భూమి** లోకుత్తరా చేవ, లోకియాతి ద్విధా ఠితా;
పరిత్తా చ మహగ్గతా, అప్పమాణాతి భేదితా.

౪౩౨. ఏకాదస కామభవా, భవా సోళస రూపినో;
చత్తారోరుప్పకా చేతి, తివిధో **భవ** సఙ్గహో.

౪౩౩. అసఞ్ఞకో భవో చేవ-
సఞ్ఞినాసఞ్ఞికో భవో;
సబ్బో సఞ్ఞిభవో సేసో,
ఏవమ్పి తివిధో భవో.

౪౩౪. ఆరుప్పా చతువోకారా, ఏకవోకారసఞ్ఞినో;
పఞ్చవోకారకో నామ, భవో సేసో పవుచ్చతి.

౪౩౫.నిరయే హోతి దేవే చ, యోనేకా ఓపపాతికా;
అణ్డజా జలాబుజా చ, సంసేదజోపపాతికా.

౪౩౬.పేతలోకే తిరచ్ఛానే, భుమ్మదేవే చ మానుసే;
అసురే చ భవన్తేవం, చతుధా **యోని** సఙ్గహో.

౪౩౭.**గతియో** నిరయం పేతా, తిరచ్ఛానా చ మానవా;
సబ్బే దేవాతి పఞ్చాహ, పఞ్చనిమ్మలలోచనో.

౪౩౮.తావతింసేసు దేవేసు, వేపచిత్తాసురా గతా;
కాలకఞ్చాసురా నామ, గతా పేతేసు సబ్బధా.

౪౩౯.సన్ధిసఞ్ఞాయ నానత్తా, కాయస్సాపి చ నానతో;
నానత్తకాయసఞ్ఞీతి, కామసుగ్గతియో మతా.

౪౪౦.పఠమజ్ఝానభూమీ చ, చతురాపాయభూమియో;
నానత్తకాయఏకత్త-సఞ్ఞీతి సముదీరితా.

౪౪౧.ఏకత్తకాయనానత్త-సఞ్ఞీ దుతియభూమికా;
ఏకత్తకాయఏకత్త-సఞ్ఞీ ఉపరిరూపినో.

౪౪౨.**విఞ్ఞాణట్ఠితియో** సత్త, తీహిరుప్పేహి హేట్ఠతో;
అసఞ్ఞేత్థ న గణ్హన్తి, విఞ్ఞాణాభావతో సదా.

౪౪౩.చతుత్థారుప్పభూమిఞ్చ, పటువిఞ్ఞాణహానితో;
తం ద్వయమ్పి గహేత్వాన, **సత్తావాసా** నవేరితా.

౪౪౪.దేవా మనుస్సాపాయాతి, తివిధా కామధాతుయో;
పఠమజ్ఝానభూమాది-భేదా భూమి చతుబ్బిధా.

౪౪౫.పఠమారుప్పాదిభేదా, చతుధారుప్పధాతుయో;
సోతాపన్నాదిభేదేన, చతుధానుత్తరా మతా.

౪౪౬.నిరయాదిప్పభేదేన, భిన్నా పచ్చేకతో పున;
ఏకతింసవిధా హోన్తి, సత్తానం జాతిభూమియో.

౪౪౭.ఏవం భూమాదిభేదేసు, సత్తా జాయన్తి సాసవా;

కమ్మాని చ విపచ్చన్తి, యథాసమ్భవతో కథం;

౪౪౮ అపాయమ్హా చుతా సత్తా, కామధాతుమ్హి జాయరే;

సబ్బట్ఠానేసు జాయన్తి, సేసకామభవా చుతా.

౪౪౯. సుద్ధావాసా చుతా సుద్ధా-వాసేసుపరి జాయరే;

అసఞ్ఞిమ్హా చుతా కామ-సుగతిమ్హోపపజ్జరే.

౪౫౦. సేసరూపా చుతా సత్తా, జాయన్తాపాయవజ్జితే;

ఆరుప్పతోపరి కామ-సుగతిమ్హి తహిమ్పి చ.

౪౫౧ పుథుజ్జనావ జాయన్తి, అసఞ్ఞాపాయభూమిసు;

సుద్ధావాసేసు జాయన్తి, అనాగామికపుగ్గలా.

౪౫౨ వేహప్ఫలే అకనిట్ఠే, భవగ్గే చ పతిట్ఠితా;

న పునఞ్ఞత్థ జాయన్తి, సబ్బే అరియపుగ్గలా.

౪౫౩. బ్రహ్మలోకగతా హేట్ఠా, అరియా నోపపజ్జరే;

దుక్ఖమూలసముచ్ఛేదా, పరినిబ్బన్తినాసవా.

౪౫౪ జాయన్తానఞ్చ జాతాన-మితి వుత్తనియామతో;

పవత్తాతీతకం కమ్మం, పటిసన్ధిపవత్తియం.

౪౫౫ అరూపం చతువోకారే, రూపమేవ అసఞ్ఞిసు;

జనేతి రూపారూపాని, పఞ్చవోకారభూమియం.

౪౫౬ ఆరుప్పానుత్తరం కమ్మం, పాకమేవ విపచ్చతి;

కటత్తారూపపాకాని, కామరూపనియామితం.

౪౫౭. కాలోపధిప్పయోగానం, గతియా చ యథారహం;

సమ్పత్తిఞ్చ విపత్తిఞ్చ, కమ్మమాగమ్మ పచ్చతి.

౪౫౮ అపాయే సన్ధిముద్ధచ్చ-హీనా దత్వా పవత్తియం;

సబ్బాపి పఞ్చవోకారే, ద్వాదసాపుఞ్ఞచేతనా.

౪౫౯ సత్తాకుసలపాకాని, విపచ్చన్తి యథారహం;

కామావచరపుఞ్ఞాని, కామేసుగతియం పన.

౪౬౦.సహేతుకాని పాకాని, పటిసన్ధిపవత్తియం;
జనేన్తి పఞ్చవోకారే, అహేతుపి యథారహం.

౪౬౧.తిహేతుపుఞ్ఞముక్కట్ఠం, పటిసన్ధిం తిహేతుకం;
దత్వా సోళస పాకాని, పవత్తే తు విపచ్చతి.

౪౬౨.తిహేతుకోమకుక్కట్ఠం, ద్విహేతు చ ద్విహేతుకం;
సన్ధిం దేతి పవత్తే తు, తిహేతుకవివజ్జితం.

౪౬౩.ద్విహేతుకోమకం పుఞ్ఞం, పటిసన్ధిమహేతుకం;
దత్వాహేతుకపాకాని, పవత్తే తు విపచ్చతి.

౪౬౪.అసఙ్ఖారం ససఙ్ఖార-విపాకాని న పచ్చతి;
ససఙ్ఖారమసఙ్ఖార-విపాకానీతి కేచన.

౪౬౫.పరిత్తం పఠమజ్ఝానం, మజ్ఝిమఞ్చ పణీతకం;
భావేత్వా జాయరే బ్రహ్మ-పారిసజ్జాది తీసుపి.

౪౬౬.తథేవ దుతియజ్ఝానం, తతియఞ్చ యథాక్కమం;
భావేత్వా జాయరే ఝానం, పరిత్తాభాది తీసుపి.

౪౬౭.తథా చతుత్థం తివిధం, భావేత్వాన సమాహితా;
పరిత్తసుభాదికేసు, తీసు జాయన్తి యోగినో.

౪౬౮.పఞ్చమం పన భావేత్వా, హోన్తి వేహప్ఫలూపగా;
సఞ్ఞావిరాగం భావేత్వా, అసఞ్ఞీసూపపజ్జరే.

౪౬౯.సుద్ధావాసేసు జాయన్తి, అనాగామికపుగ్గలా;
ఆరుప్పాని తు భావేత్వా, ఆరుప్పేసు యథాక్కమం.

౪౭౦.ఏవం మహగ్గతం పుఞ్ఞం, యథాభూమివవత్థితం;
జనేతి సదిసం పాకం, పటిసన్ధిపవత్తియం.

౪౭౧.లోకుత్తరాని పుఞ్ఞాని, ఉప్పన్నానన్తరం పన;
సమాపత్తిక్ఖణే చేవ, జనేన్తి సదిసం ఫలం.

౪౭౨.మహగ్గతానన్తరియం, పరిపక్కసభావతో;

అనన్తరభవాతీతం, కాలాతీతం న పచ్చతి.

౪౭౩. సుఖుమాలసభావా చ, సుఖుమత్తా మహగ్గతా;

సన్తానే న విపచ్చన్తి, పటిపక్ఖేహి దూసితే.

౪౭౪. సమానాసేవనే లద్ధే, విజ్జమానే మహబ్బలే;

అలద్ధా తాదిసం హేతుం, అభిఞ్ఞా న విపచ్చతి.

౪౭౫. సకం భూమిమతీతానం, న విపచ్చతానుత్తరం;

కమ్మన్తరస్సధిట్ఠానా, సన్తానస్సేతి దీపితం.

౪౭౬. ఇతి తేత్తింస కమ్మాని, పాకా ఛత్తింస భాసితా;

చిత్తుప్పాదా క్రియా సేసా, క్రియామత్తప్పవత్తితో.

౪౭౭. చిత్తుప్పాదవసేనేవమేకూననవుతీవిధా ;

తేపఞ్ఞాస సభావేన, చిత్తచేతసికా మతా.

౪౭౮. ఇతి చిత్తం చేతసికం, నిబ్బానన్తి నరుత్తరో;

నామం తిధా పకాసేసి, చక్ఖుమా వదతం వరో.

౪౭౯. ఇతి కమ్మవిపాకపణ్డితా, మితకమ్మవిపాకసాసనే;

హితకమ్మవిపాకపారగూ, చతుకమ్మవిపాకమబ్రవుం.

౪౮౦. యత్థాయం పరమత్థవత్థునియమే తుల్యేన బాహుల్యతో,

అత్థానత్థవిచారణం పతి జనో సమ్మోహమాపాదితో;

బుద్ధో బోధితలే యమాహ సుగతో గన్త్వాన దేవాలయం,

స్వాయం కమ్మవిపాకనిచ్ఛయనయో సఙ్ఖేపతో దీపితో.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే కమ్మవిభాగో నామ

పఞ్చమో పరిచ్ఛేదో.

౬. ఛట్ఠో పరిచ్ఛేదో

రూపవిభాగో

౪౮౧. ఇతి పఞ్చపరిచ్ఛేద-పరిచ్ఛిన్నత్థసఙ్గహం;
నామధమ్మమసేసేన, విభావేత్వా సభావతో.

౪౮౨. సప్పభేదం పవక్ఖామి, రూపధమ్మమితో పరం;
భూతోపాదాయభేదేన, దువిధమ్పి పకాసితం.

౪౮౩. ఉద్దేసలక్ఖణాదీహి, విభాగజనకా తథా;
కలాపుప్పత్తితో చాపి, యథానుక్కమతో కథం?

౪౮౪. రుప్పతీతి భవే రూపవికారప్పచ్చయేసతి;
రూపరూపం తథా రూపపరియాపన్నతోపరం.

౪౮౫. భూతరూపం తు పథవీ, ఆపో తేజో తథాపరో;
వాయో చ భవతూపాదారూపమేత్థాతి భాసితం.

౪౮౬. భూతరూపముపాదాయ , పవత్తతి న చఞ్ఞథా;
ఇచ్చుపాదాయరూపన్తి, రూపం సేసముదీరితం.

౪౮౭. చక్ఖు సోతఞ్చ ఘానఞ్చ, జివ్హా కాయోతి పఞ్చధా;
పసాదరూపమక్ఖాతం, నోపసాదం పనేతరం.

౪౮౮. రూపసద్దగన్ధరసా, ఫోట్ఠబ్బమితి పఞ్చధా;
రూపం పసాదవిసయం, పసాదో గోచరంపరం.

౪౮౯. ఇత్థత్తం పురిసత్తఞ్చ, భావరూపముదీరితం;
జీవితిన్ద్రియరూపన్తి, ఉపాదిన్నపవత్తికం.

౪౯౦. వత్థురూపం తు హదయం, యం ధాతుద్వయనిస్సయం;
కబళీకారమాహారరూపమిచ్చాహు పణ్డితా.

౪౯౧. రూపధమ్మసభావత్తా, రూపన్తి పరిదీపితం;
ఇచ్చేవమట్ఠారసధా, రూపరూపముదీరితం.

౪౯౨. అనిప్ఫన్నసభావత్తా, రూపాకారోపలక్ఖితం;

అనిప్ఫన్నం నామ రూపం, దసధా పరిదీపితం.

౪౯౩. రూపప్పరిచ్ఛేదం రూపమిచ్చాకాసో పకాసితో;

కాయబ్బచీవిఞ్ఞత్తికం, ద్వయం విఞ్ఞత్తిరూపకం.

౪౯౪. లహుతా ముదుతా కమ్మ-ఞ్ఞతా విఞ్ఞత్తియా సహ;

వికారరూపమిచ్చాహు, పఞ్చధా చ విభావినో.

౪౯౫. ఉపచయో సన్తతి చ, జరతానిచ్చతాతి చ;

చతుధా లక్ఖణరూపం, రూపకణ్డే విభావితం.

౪౯౬. ఇచ్చేవమట్ఠవీసతివిధానిపి విచక్ఖణో;

రూపాని **లక్ఖణాదీహి,** విభావేయ్య యథాక్కమం.

౪౯౭. ఖరతా పథవీధాతు, సాయం కక్ఖళలక్ఖణా;

కలాపాధిట్ఠానరసా, పటిగ్గాహోతి గయ్హతి.

౪౯౮. ఆబన్ధనమాపోధాతు, సా పగ్ఘరణలక్ఖణా;

కలాపాబన్ధనరసా, సఙ్గహత్తేన గయ్హతి.

౪౯౯. తేజనత్తం తేజోధాతు, సాయముణ్హత్తలక్ఖణా;

పాచనరసా మద్దవా-నుప్పాదనన్తి గయ్హతి.

౫౦౦. వాయోధాతు వాయనత్తం, సా విత్థమ్భనలక్ఖణా;

సమీరణరసాభిని-హారభావేన గయ్హతి.

౫౦౧. సబ్బత్థావినిభుత్తాపి, అసమ్మిస్సితలక్ఖణా;

తంతంభావసముస్సన్నసమ్భారేసుపలక్ఖితా.

౫౦౨. అఞ్ఞమఞ్ఞోనుపత్థద్ధా, సేసరూపస్స నిస్సయా;

చతుద్ధేవం కలాపేసు, మహాభూతా పవత్తరే.

౫౦౩. చక్ఖు సమ్భారచక్ఖుమ్హి, సత్తక్ఖిపటలోచితే;

కణ్హమణ్డలమజ్ఝమ్హి, పసాదోతి పవుచ్చతి.

౫౦౪. యేన చక్ఖుపసాదేన, రూపాని అనుపస్సతి;

పరిత్తం సుఖుమం చేతం, ఊకాసిరసమూపమం.

౫౦౫.సోతం సోతబిలస్సన్తో,

తమ్బలోమాచితే తథా;

అఙ్గలివేధనాకారే,

పసాదోతి పవుచ్చతి.

౫౦౬.అన్తో అజపదట్ఠానే, ఘానం ఘానబిలే ఠితం;

జివ్హా జివ్హాయ మజ్ఝమ్హి, ఉప్పలాకారసన్నిభే.

౫౦౭.ఇచ్చేవం పన చత్తారో, తంతందేసవవత్థితా;

కాయప్పసాదో కాయమ్హి, ఉపాదిన్నేతి పఞ్చధా.

౫౦౮.కప్పాసపటలస్నేహ-సన్నిభా భూతనిస్సితా;

పసాదా జీవితారక్ఖా, రూపాదిపరివారితా.

౫౦౯.ధీతా రాజకుమారావ, కలాపన్తరవుత్తినో;

ద్వారభూతావ పచ్చేకం, పఞ్చవిఞ్ఞాణవీథియా.

౫౧౦.రూపాదాభిఘాతారహభూతానం వా యథాక్కమం;

దట్ఠుకామనిదానాదికమ్మభూతానమేవ వా.

౫౧౧.పసాదలక్ఖణా రూపా-దావిఞ్ఛనరసా తథా;

పఞ్చవిఞ్ఞాణయుగళం, ద్వారభావేన గయ్హరే.

౫౧౨.రూపం నిభాసో భూతానం, సద్దో నిగ్ఘోసనం తథా;

గన్ధోవ గన్ధనం తత్థ, రసో చ రసనీయతా.

౫౧౩.ఇచ్చేవం పన చత్తారో, గోచరా భూతనిస్సితా;

భూతత్తయఞ్చ ఫోట్ఠబ్బమాపోధాతువివజ్జితం.

౫౧౪.సద్దో అనియతో తత్థ, తదఞ్ఞో సహవుత్తినో;

తంతంసభావభేదేన, తంతంద్వారోపలక్ఖితో.

౫౧౫.పఞ్చేవ పఞ్చవిఞ్ఞాణవీథియా విసయా మతా;

చక్ఖాదిపటిహననలక్ఖణావ యథాక్కమం.

౫౧౬.పఞ్చవిఞ్ఞాణయుగళాలమ్బభావరసా తథా;
పఞ్చవిఞ్ఞాణయుగళం, గోచరత్తేన గయ్హరే.

౫౧౭.ఇత్థిన్ద్రియం పనిత్థత్తమిత్థిభావోతి భాసితో;
పురిసత్తం తథా భావో, పురిసిన్ద్రియనామకో.

౫౧౮ తం ద్వయం పనుపాదిన్నకాయే సబ్బత్థ లబ్భతి;
కలాపన్తరభిన్నఞ్చ, భిన్నసన్తానవుత్తి చ.

౫౧౯.వసే వత్తేతి లిఙ్గాన-మిత్థిపుమ్భావలక్ఖణం;
ఇత్థీతి చ పురిసోతి, పకాసనరసం తథా.

౫౨౦ ఇత్థీనం పురిసానఞ్చ, లిఙ్గస్స చ యథాక్కమం;
నిమిత్తకుత్తాకప్పానం, కారణత్తేన గయ్హతి.

౫౨౧ సత్తా మరన్తి నాసేన, యస్స పాణన్తి వుత్తియా;
సజీవమతకాయానం, భేదో యేనోపలక్ఖితో.

౫౨౨ తదేతం కమ్మజాతాన-మనుపాలనలక్ఖణం;
జీవితం జీవనరసం, ఆయుబద్ధోతి గయ్హతి.

౫౨౩.మనోధాతుయా చ తథా, మనోవిఞ్ఞాణధాతుయా;
నిస్సయలక్ఖణం వత్థు-రూపం హదయసమ్మతం.

౫౨౪ సమాధానరసం తాస-ముబ్బాహత్తేన గయ్హతి;
యస్మిం కుప్పితకాలమ్హి, విక్ఖిత్తా హోన్తి పాణినో.

౫౨౫ కాయో యస్సానుసారేన, చిత్తక్ఖేపేన ఖిజ్జతి;
యస్మిం నిరుద్ధే విఞ్ఞాణ-సోతోపి చ నిరుజ్ఝతి.

౫౨౬ యం నిస్సాయ పతిట్ఠాతి, పటిసన్ధి భవన్తరే;
తదేతం కమ్మసమ్భూతం, పఞ్చవోకారభూమియం.

౫౨౭.మజ్ఝే హదయకోసమ్హి, అడ్ఢపసతలోహితే;
భూతరూపముపాదాయ, చక్ఖాది వియ వత్తతి.

౫౨౮ కబళీకారో ఆహారో, రూపాహరణలక్ఖణో;

కాయానుయాపనరసో, ఉపత్థమ్భోతి గయ్హతి.

౫౨౯ ఓజాయ యాయ యాపేన్తి, ఆహారస్నేహసత్తియా;

పాణినో కామలోకస్మిం, సాయమేవం పవుచ్చతి.

౫౩౦. ఆకాసధాతు రూపానం, పరియోసానలక్ఖణా;

పరిచ్ఛేదరసా రూపమరియాదోతి గయ్హతి.

౫౩౧. సలక్ఖణపరిచ్ఛిన్నరూపధమ్మపరిగ్గహే ;

యోగీనముపకారాయ, యం దేసేసి దయాపరో.

౫౩౨. పరిచ్ఛిన్నసభావానం, కలాపానం యథారహం;

పరియన్తానమేవేస, తదాకారో పవుచ్చతి.

౫౩౩. గమనాదివచీఘోసపవత్తమ్హి యథాక్కమం;

వాయోపథవిధాతూనం, యో వికారో సమత్థతా.

౫౩౪. సహజోపాదిన్నకానం, క్రియావాచాపవత్తియా;

విప్ఫన్దఘట్టనాహేతు, చిత్తానుపరివత్తకో.

౫౩౫. స వికారవిసేసోయం, విఞ్ఞత్తీతి పకాసితో;

విఞ్ఞాపేతీతి కాయేన, వాచాయ చ విచిన్తితం.

౫౩౬. వాయోపథవాధికానం, భూతానమితి కేచన;

పవుత్తా తాదినా కాయ-పరిగ్గహసుఖాయ యా.

౫౩౭. కాయో యస్సానుభావేన,

సహాభోగోవ ఖాయతి;

యం నిరోధా పరాభూతో,

సేతి నిచ్చేతనో యథా.

౫౩౮. లోకే పపఞ్చా వత్తన్తి, బహుధా యాయ నిమ్మితా;

కప్పేన్తి కాయమత్తానం, బాలా యాయ చ వఞ్చితా.

౫౩౯. సాయం కాయవచీకమ్మ-ద్వారభావేన లక్ఖితా;

బ్యాపారఘట్టనాహేతు-వికారాకారలక్ఖణా.

౨౪౦ కాయవాచాఅధిప్పాయ-పకాసనరసా తథా;
కాయవిప్ఫన్దఘట్టన-హేతుభావేన గయ్హతి.

౨౪౧ లహుతా పన రూపానం, అదన్ధాకారలక్ఖణా;
అవిత్థానరసా సల్ల-హుకవుత్తీతి గయ్హతి.

౨౪౨ ముదుతాపి చ రూపానం, కక్ఖళాభావలక్ఖణా;
కిచ్చావిరుజ్ఝనరసా, అనుకుల్యన్తి గయ్హతి.

౨౪౩. కమ్మఞ్ఞతా చ రూపానం, అలంకిచ్చస్స లక్ఖణా;
పవత్తిసమ్పత్తిరసా, యోగ్గభావోతి గయ్హతి.

౨౪౪ సప్పాయముతుమాహారం, లద్ధా చిత్తమనామయం;
లహూ ముదు చ కమ్మఞ్ఞం, యదా రూపం పవత్తతి.

౨౪౫ తథా పవత్తరూపస్స, పవత్తాకారభేదితం;
లహుతాదిత్తయమ్పేతం, సహవుత్తి తదా భవే.

౨౪౬ సప్పాయపటిసేధాయ, పటిపత్తుపకారికా;
సాకారా రూపసమ్పత్తి, పఞ్ఞత్తేవం మహేసినా.

౨౪౭. రూపస్సోపచయో నామ, రూపస్సాచయలక్ఖణో;
రూపుమ్ముజ్జాపనరసో, పారిపూరీతి గయ్హతి.

౨౪౮ పవత్తిలక్ఖణా రూప-సన్తతీతి పకాసితా;
అనుప్పబన్ధనరసా, అవిచ్ఛేదోతి గయ్హతి.

౨౪౯ రూపమాచయరూపేన , జాయతిచ్చుపరూపరి;
పేక్ఖతోపచాయాకారా, జాతి గయ్హతి యోగినా.

౨౫౦ అనుప్పబన్ధాకారేన, జాయతీతి సమేక్ఖతో;
తదాయం సన్తతాకారా, సముపట్ఠాసి చేతసి.

౨౫౧ ఏవమాభోగభేదేన, జాతిరూపం ద్విధా కతం;
అత్థూపలద్ధిభావేన, జాయన్తం వాథ కేవలం.

౨౫౨ రూపవివిత్తమోకాసం, పురక్ఖత్తేన చీయతి;

అభావా పన భావాయ, పవత్తమితి సన్తతి.

౫౫౩.ఏవమాకారభేదాపి, సబ్బాకారవరాకరో;

జాతిరూపం ద్విధాకాసి, జాతిరూపవిరోచనో.

౫౫౪ జరతా కాలహరణం, రూపానం పాకలక్ఖణా;

నవతాపాయనరసా, పురాణత్తన్తి గయ్హతి.

౫౫౫ అన్తిమక్ఖణసమ్పత్తి, పరిభిజ్జనలక్ఖణా;

అనిచ్చతా హరణరసా, ఖయభావేన గయ్హతి.

౫౫౬ ఇతి లక్ఖణరూపం తు, తివిధం భిన్నకాలికం;

సభావరూపధమ్మేసు, తంతంకాలోపలక్ఖితం.

౫౫౭.యేన లక్ఖీయతి రూపం, భిన్నాకారం ఖణే ఖణే;

విపస్సనానయత్థాయ, తమిచ్చాహ తథాగతో.

౫౫౮ ఇచ్చేవం సపరిచ్ఛేదా, సవికారా సలక్ఖణా;

అకిచ్చా పటివేధాయ, దయాపన్నేన తాదినా.

౫౫౯ రూపధమ్మా సభావేన, విజ్జమానాతి భాసితా;

అఞ్ఞత్తికాదిభేదేన, బహుధా భిజ్జరే కథం;

౫౬౦.ద్వారభూతా పవత్తేన్తి, చిత్తమత్తాతి కప్పితం;

రూపమఞ్ఞత్తికం తస్మా, పసాదా బాహిరంపరం.

౫౬౧.వణ్ణో గన్ధో రసోజా చ, భూతరూపఞ్చ భాసితం;

అవినిబ్భోగరూపం తు, వినిబ్భోగం పనేతరం.

౫౬౨ సత్తవిఞ్ఞాణధాతూనం, నిస్సయత్తా యథారహం;

పసాదా హదయఞ్చేవ, వత్థునా వత్థు దేసితం.

౫౬౩.పఞ్చవిఞ్ఞాణుపాదిన్న-లిఙ్గాది చ పవత్తితో;

పసాదా జీవితం భావా, చేన్ద్రియం సేన్ద్రియంపరం.

౫౬౪ పఞ్చవిఞ్ఞాణకమ్మానం, పవత్తిముఖభావతో;

ద్వారం పసాదవిఞ్ఞత్తి-పరమద్వారమీరితం.

೫೬೫ పటిహఞ్ఞన్తఞ్ఞమఞ్ఞం, పసాదవిసయా పన;
తస్మా సప్పటిఘం నామ, రూపమప్పటిఘంపరం.

೫೬೬.ద్వారాలమ్బణభావేన , సభావేనేవ పాకటా;
తే ఏవోళారికం తస్మా, సేసం సుఖుమమీరితం.

೫೬೭.ఓళారికసభావేన, పరిగ్గహసుఖా తహిం;
తే ఏవ సన్తికేరూపం, దూరేరూపం పనేతరం.

೫೬೮ తణ్హాదిట్ఠీహుపేతేన, కమ్మునాదిన్నభావతో;
కమ్మజాతముపాదిన్నం, అనుపాదిన్నకంపరం.

೫೬೯.చక్ఖునా దిస్సమానత్తా, సనిదస్సననామకం;
రూపమేవ తతో సేస-మనిదస్సనమబ్రవుం.

೫೭೦.సనిదస్సనరూపఞ్చ, రూపం సప్పటిఘం తథా;
అనిదస్సనమఞ్ఞం తు, ధూలం సప్పటిఘం మతం.

೫೭೧.అనిదస్సనరూపఞ్చ, సేసం అప్పటిఘం తథా;
రూపం తివిధమిచ్చేవం, విభజన్తి విచక్ఖణా.

೫೭೨.అప్పత్తగోచరగ్గాహిరూపం చక్ఖాదికం ద్వయం;
సమ్పత్తగ్గాహి ఘానాది-త్తయమగ్గాహికం రూపం.

೫೭೩. దిట్ఠం రూపం సుతం సద్దో, ముతం గన్ధాదికత్తయం;
విఞ్ఞాణేనేవ ఞేయ్యత్తా, విఞ్ఞాతమపరం భవే.

೫೭೪.హదయం వత్థుమేవేత్థ, ద్వారం విఞ్ఞత్తికద్వయం;
పసాదా వత్థు చ ద్వారం, అఞ్ఞం తుభయవజ్జితం.

೫೭೫.భేదిత్వా రూపమిచ్చేవం, తస్సేవ పున పణ్డితో;
సముట్ఠానజనకేహి, విభావేయ్య యథారహం.

೫೭೬.కుసలాకుసలం కమ్మ-మతీతం కామికం తథా;
రూపావచరమిచ్చేవం, పఞ్చవీసతిధా రితం.

೫೭೭.పటిసన్ధిముపాదాయ, సఞ్జనేతి ఖణే ఖణే;

కామరూపేసు రూపాని, కమ్మజాని యథారహం.

౫౭౮.జాయన్తం పఞ్చవిఞ్ఞాణ-పాకారుప్పవివజ్జితం;
భవఙ్గాదిముపాదాయ, సముప్పాదేతి మానసం.

౫౭౯.సీతుణ్హోతుసమఞ్ఞాతా,
తేజోధాతు ఠితిక్ఖణే;
తథేవఙ్ఘోహటాహారో,
కామే కాయప్పతిట్ఠితో.

౫౮౦ అజ్ఝత్తం పన చత్తారో, బాహిరో తుపలబ్భతి;
సబ్బే కామభవే రూపే, ఆహారో న సమీరితో.

౫౮౧ పవత్తే హోన్తి చత్తారో, కమ్మమేవోపపత్తియం;
జీవమానస్స సబ్బేపి, మతస్సోతు సియా న వా.

౫౮౨ కమ్మం చిత్తోతుమాహార-మిచ్చేవం పన పణ్డితా;
రూపానం జనకత్తేన, పచ్చయాతి పకాసయుం.

౫౮౩.హదయిన్ద్రియరూపాని, కమ్మజానేవ చిత్తజం;
విఞ్ఞత్తిద్వయమీరేన్తి, సద్దో చిత్తోతుజో మతో.

౫౮౪ చిత్తోతుకబళీకార-సమ్భూతా లహుతాదయో;
కమ్మచిత్తోతుకాహార-జాని సేసాని దీపయే.

౫౮౫ జాయమానాదిరూపానం, సభావత్తా హి కేవలం;
లక్ఖణాని న జాయన్తి, కేహిచీతి పకాసితం.

౫౮౬ యదిజాతాదయో తేస-మవస్సం తంసభావతా;
తేసఞ్చ లక్ఖణానన్తి, అనవత్థా భవిస్సతి.

౫౮౭.అట్ఠారస పన్నరస, తేరస ద్వాదసాతి చ;
కమ్మచిత్తోతుకాహార-జాని హోన్తి యథాక్కమం.

౫౮౮ **కలాపాని** యథాయోగం, తాని సఙ్గయ్హ పణ్డితా;
నవ ఛ చతురో ద్వేతి, ఏకవీసతి భావయుం.

౫౮౯ జీవితఞ్చావినిబ్భోగ-రూపఞ్చ , సహవుత్తితో;
సఙ్గయ్హ చక్ఖుదసకం, చక్ఖుమాదాయ భాసితం.

౫౯౦. తథా సోతఞ్చ ఘానఞ్చ, జివ్హం కాయం యథాక్కమం;
ఇత్థిభావఞ్చ పుమ్భావం, వత్థుమాదాయ దీపయే.

౫౯౧. అవినిబ్భోగరూపేన, జీవితనవకం భవే;
ఇచ్చేవం **కమ్మజా** నామ, కలాపా నవధా ఠితా.

౫౯౨ అవినిబ్భోగరూపఞ్చ, సుద్ధట్ఠకముదీరితం;
కాయవిఞ్ఞత్తియా సద్ధిం, నవకన్తి పవుచ్చతి.

౫౯౩. వచీవిఞ్ఞత్తిసద్దేహి, దసకం భాసితం తథా;
లహుతాదేకాదసకం, లహుతాదీహి తీహిపి.

౫౯౪ కాయవిఞ్ఞత్తిలహుతా-దీహి ద్వాదసకం మతం;
వచీవిఞ్ఞత్తిలహుతా-దీహి తేరసకం తథా.

౫౯౫ గహేత్వాకారభేదఞ్చ, తంతంకాలోపలక్ఖితం;
ఇతి **చిత్తసముట్ఠానా,** ఛ కలాపాతి భాసితా.

౫౯౬. సుద్ధట్ఠకం తు పఠమం, సద్దేన నవకం మతం;
లహుతాదేకాదసకం, లహుతాదిసమాయుతం.

౫౯౭. సద్దేన లహుతాదీహి, తథా ద్వాదసకం భవే;
కలాపా **ఉతుసమ్భూతా,** చతుద్ధేవం పకాసితా.

౫౯౮ సుద్ధట్ఠకఞ్చ లహుతా-దేకాదసకమిచ్చపి;
కలాపా**హారసమ్భూతా,** దువిధావ విభావితా.

౫౯౯. కలాపానం పరిచ్ఛేద-లక్ఖణత్తా విచక్ఖణా;
న కలాపఙ్గమిచ్చాహు, ఆకాసం లక్ఖణాని చ.

౬౦౦. ఇచ్చేవం చతుసమ్భూతా, కలాపా ఏకవీసతి;
సబ్బే లబ్భన్తి అజ్ఝత్తం, బాహిరోతుసముట్ఠితా.

౬౦౧. అట్ఠకం సద్దనవక-మితి ద్వేధావ భాసితా;

మతకాయేపి తే ఏవ, సియుమిచ్చాహు పణ్డితా.

౬౦౨.కామే సబ్బేపి లబ్భన్తి, సభావానం యథారహం;
సమ్పుణ్ణాయతనానం తు, పవత్తే చతుసమ్భవా.

౬౦౩. దసకానేవ సబ్బాని, కమ్మజానేవ జాతియం;
చక్ఖుసోతఘానభావ-దసకాని న వా సియుం.

౬౦౪.వత్థుకాయదసకాని, సభావదసకాని వా;
గబ్భసేయ్యకసత్తానం, తతో సేసాని సమ్భవా.

౬౦౫.కమ్మం రూపం జనేతేవం,
మానసం సన్ధితో పరం;
తేజోధాతు ఠితిప్పత్తా,
ఆహారజ్ఝోహటో తథా.

౬౦౬.ఇచ్చేవం చతుసమ్భూతా, రూపసన్తతి కామినం;
దీపజాలావ సమ్బన్ధా, యావజీవం పవత్తతి.

౬౦౭. ఆయునో వాథ కమ్మస్స, ఖయేనోభిన్నమేవ వా;
అఞ్ఞేన వా మరన్తాన-ముపచ్ఛేదకకమ్మునా.

౬౦౮.సత్తరసచిత్తక్ఖణమాయు రూపానమీరితం;
సత్తరసమచిత్తస్స, చుతిచిత్తోపరీ తతో.

౬౦౯.ఠితికాలముపాదాయ, కమ్మజం న పరం భవే;
తతో భిజ్జతుపాదిన్నం, చిత్తజాహారజం తతో.

౬౧౦.ఇచ్చేవం మతసత్తానం, పునదేవ భవన్తరే;
పటిసన్ధిముపాదాయ, తథా రూపం పవత్తతి.

౬౧౧.ఘానజివ్హాకాయభావదసకాహారజం పన;
రూపం రూపభవే నత్థి, పటిసన్ధిపవత్తియం.

౬౧౨.తత్థ గన్ధరసోజా చ, న లబ్భన్తీతి కేచన;
కలాపా చ గణేతబ్బా, తత్థేతం రూపవజ్జితా.

౬౧౩. ఠితిక్ఖణఞ్చ చిత్తస్స, తే ఏవ పటిసేధయుం;

చిత్తభఙ్గక్ఖణే రూప-సముప్పత్తిఞ్చ వారయుం.

౬౧౪. చక్ఖుసోతవత్థుసద్దచిత్తజమ్పి అసఞ్ఞిసు;

అరూపే పన రూపాని, సబ్బథాపి న లబ్భరే.

౬౧౫. ఇత్థం పనేత్థ విమలేన విభావనత్థం,

ధమ్మం సుధమ్మముపగమ్మ సురాధివాసం;

రూపం అరూపసవిభాగసలక్ఖణం తం,

వుత్తం పవుత్తమభిధమ్మనయే మయాపి.

౬౧౬. రూపవిభాగమిమం సువిభత్తం, రూపయతో పన చేతసి నిచ్చం;

రూపసమిద్ధజినేరితధమ్మే, రూపవతీ అభివడ్ఢతి పఞ్ఞా.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే రూపవిభాగో నామ

ఛట్ఠో పరిచ్ఛేదో.

౭. సత్తమో పరిచ్ఛేదో

సబ్బసఙ్గహవిభాగో

౬౧౭. చతుపఞ్ఞాస ధమ్మా హి, నామనామేన భాసితా;
అట్ఠారసవిధా వుత్తా, రూపధమ్మాతి సబ్బథా.

౬౧౮. అభిఞ్ఞేయ్యా సభావేన, ద్వాసత్తతి సమీరితా;
సచ్చికట్ఠపరమత్థా, వత్థుధమ్మా సలక్ఖణా.

౬౧౯. తేసం దాని పవక్ఖామి, **సబ్బసఙ్గాహికం నయం**;
ఆభిధమ్మికభిక్ఖూనం, హత్థసారమనుత్తరం.

౬౨౦. దుకా తికా చ ఖన్ధాయతనతో ధాతుసచ్చతో;
పటిచ్చసముప్పాదా చ, పచ్చయా చ సమఞ్ఞతో.

౬౨౧. పచ్చయో ఏవ నిబ్బానమపచ్చయమసఙ్ఖతం;
అసఙ్ఖారమనుప్పాదం, సస్సతం నిచ్చలక్ఖణం.

౬౨౨. పచ్చయా చేవ సఙ్ఖారా, సఙ్ఖతా చ తతోపరే;
ఉప్పాదవయధమ్మా చ, పచ్చయట్ఠితికా తథా.

౬౨౩. నిబ్బానం రూపధమ్మా చ, విప్పయుత్తావ కేవలం;
ఆరమ్మణా ఏవ నామ, నాలమ్బన్తి హి కిఞ్చిపి.

౬౨౪. ఏకుప్పాదనిరోధా చ, ఏకాలమ్బణవత్థుకా;
సంసట్ఠా సమ్పయుత్తా చ, సహజాతా యథారహం.

౬౨౫. అఞ్ఞమఞ్ఞేనుపత్థద్ధా, సబ్బత్థ సహవుత్తినో;
సారమ్మణారమ్మణా చ, చిత్తచేతసికా మతా.

౬౨౬. విపస్సనాయ భూమీతి, తత్థ తేభూమకా మతా;
లోకియా పరియాపన్నా, వట్టధమ్మా సఉత్తరా.

౬౨౭. సక్కాయధమ్మా సభయా, తీరమోరిమనామకం;
సంయోజనియా సమలా, తథా నీవరణీయకా.

౬౨౮. సంక్లేసికా పరామట్ఠా, ఉపాదానీయసాసవా;
ఓఘనీయా యోగనీయా, గన్థనీయాతి భాసితా.

౬౨౯. అఞ్ఞే అపరియాపన్నా, వివట్టా చావిపస్సియా;
లోకుత్తరానుత్తరా చ, నోసంయోజనియాదయో.

౬౩౦. కమ్మజాతా ఉపాదిన్నా, నామ వుచ్చన్తి సాసవా;
అనుపాదిన్నకా నామ, తతో సేసా పవుచ్చరే.

౬౩౧. ధమ్మా సప్పటిభాగాతి, కుసలాకుసలా మతా;
అప్పటిభాగధమ్మాతి, తదఞ్ఞే పరిదీపయే.

౬౩౨. సరణా చ పహాతబ్బా, ద్వాదసాకుసలా పన;
తదఞ్ఞే అరణా నామ, పహాతబ్బా న కేహిచి.

౬౩౩. రూపినో రూపధమ్మా చ, నామధమ్మా అరూపినో;
ఏవమాదిప్పభేదేన, **ద్విధా భేదం** విభావయే.

౬౩౪. బాలా ధమ్మా తపనీయా, కణ్హా చ కటుకప్ఫలా;
అసేవితబ్బా సావజ్జా, ద్వాదసాకుసలా మతా.

౬౩౫. పణ్డితా చాతపనీయా, సుక్కా చ సుఖదాయకా;
సేవితబ్బానవజ్జా చ, కుసలా ఏకవీసతి.

౬౩౬. క్రియా విపాకా రూపఞ్చ, నిబ్బానన్తి చతుబ్బిధా;
వుత్తా అబ్యాకతా నామ, ధమ్మా తబ్బిపరీతతో.

౬౩౭. హీనా ధమ్మా పరిత్తా చ, కామావచరభూమికా;
రూపారూపా పవుచ్చన్తి, మజ్ఝిమా చ మహగ్గతా.

౬౩౮. అప్పమాణా పణీతా చ, ధమ్మా లోకుత్తరా మతా;
సంకిలిట్ఠసంక్లేసికా, ద్వాదసాకుసలా తథా.

౬౩౯. అసంకిలిట్ఠసంక్లేసికా, ధమ్మా తేభూమకాపరే;
అసంక్లిట్ఠాసంక్లేసికా, నవ లోకుత్తరా సియుం.

౬౪౦. విపాకా తే పవుచ్చన్తి, విపాకా చతుభూమకా;

విపాకధమ్మా నామాతి, కుసలాకుసలా మతా.

౬౪౧.క్రియా రూపఞ్చ నిబ్బానం, న పాకం న తు పచ్చతి;

ఆచయగామినో ధమ్మా, పుఞ్ఞాపుఞ్ఞావ సాసవా.

౬౪౨.వుత్తాపచయగామినో , కుసలానుత్తరా పన;

క్రియా రూపఞ్చ నిబ్బానం, పాకా చోభయవజ్జితా.

౬౪౩.పరమానుత్తరో మగ్గో, దస్సనం భావనాపరే;

తదఞ్ఞో ద్వయనిమ్ముత్తా, సబ్బేపి పరమత్థతో.

౬౪౪.సత్త లోకుత్తరా హేట్ఠా, వుత్తా సేక్ఖాతి తాదినా;

అరహత్తఫలమేవ, అసేక్ఖన్తి పకాసితం.

౬౪౫.లోకియాపి చ నిబ్బానం, భాసితోభయవజ్జితా;

ఏవమాదిప్పకారేహి, **తివిధాతి** విభావయే.

౬౪౬.అతీతానాగతం రూపం, పచ్చుప్పన్నమథాపరం;

అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా, సుఖుమోళారికం తథా.

౬౪౭.హీనం పణీతం యం దూరే, సన్తికే వా తదేకతో;

సబ్బం రూపం సమోధాయ, **రూపక్ఖన్ధోతి** వుచ్చతి.

౬౪౮.తథేవ **వేదనాక్ఖన్ధో,** నామ యా కాచి వేదనా;

సఞ్ఞాక్ఖన్ధోతి సఞ్ఞా చ, రాసిభావేన భాసితా.

౬౪౯.వట్టధమ్మేసు అస్సాదం, తదస్సాదోపసేవనం;

వినిభుజ్జ నిదస్సేతుం, ఖన్ధద్వయముదాహటం.

౬౫౦.వివాదమూలసంసార-కమహేతునిదస్సనం;

సన్ధాయ వేదనా సఞ్ఞా, కతా నానాతి కేచన.

౬౫౧.చిత్తసంసట్ఠధమ్మానం, చేతనాముఖతో పన;

సఙ్ఖారక్ఖన్ధనామేన, ధమ్మా చేతసికా మతా.

౬౫౨.సబ్బభేదం తథా చిత్తం, **విఞ్ఞాణక్ఖన్ధ** సమ్మతం;

భేదాభావేన నిబ్బానం, ఖన్ధసఙ్గహనిస్సటం.

౬౩౩.ఆలమ్బనీయభావేన, ఉపాదానోపకారతో;

పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధాతి, లోకుత్తరవివజ్జితా.

౬౩౪.యథా ధూలం హితత్థాయ, పరిగ్గాహకయోగినం;

ధమ్మా తేభూమకా ఏక-భూమిభావాయ దేసితా.

౬౩౫.భాజనం భోజనం తస్స, బ్యఞ్జనం భోజకో తథా;

భుఞ్జితా చాతి పఞ్చేతే, ఉపమేన్తి యథాక్కమం.

౬౩౬.గిలానసాలా గేలఞ్ఞం, అసప్పాయోపసేవనా;

సముట్ఠానం గిలానోతి, ఉపమేన్తి చ పణ్డితా.

౬౩౭.చారకో కారణం తత్థ, అపరాధో చ కారకో;

అపరాధకతో చోరో, ఇతి చోపమితా పున.

౬౩౮.నిచ్చాధిపీళనట్ఠేన , భారాతి పరిదీపితా;

క్లేసదుక్ఖముఖేనేతే, ఖాదకా చ నిరన్తరం.

౬౩౯.అనత్థావహితా నిచ్చముక్ఖిత్తాసికవేరినో;

మచ్చుమారాభిధేయ్యత్తా, వధకాతి చ భాసితా.

౬౪౦.విమద్దాసహనం రూపం, ఫేణపిణ్డంవ దుబ్బలం;

ముహుత్తరమణీయత్తా, వేదనా బుబ్బుళూపమా.

౬౪౧.మరీచికూపమా సఞ్ఞా, విపల్లాసకభావతో;

సఙ్ఖారాపి చ నిస్సారా, కదలిక్ఖన్ధసాదిసా.

౬౪౨.నానప్పకారం చిన్తేన్తం, నానాక్లేసవిమోహితం;

పలమ్భతీతి విఞ్ఞాణం, మాయాసమముదీరితం.

౬౪౩. ఇచ్చేవం పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా ఖన్ధా చ కేవలం;

పఞ్చక్ఖన్ధాతి నామేన, దేసితాతి విభావయే.

౬౪౪.అజ్ఝత్తఞ్చ బహిద్ధా చ, విఞ్ఞాణుప్పత్తికారణం;

ద్వారాలమ్బణభేదేన, ద్వేధాయతనమీరితం.

౬౪౫.చక్ఖాదజ్ఝత్తికం తత్థ, ఛద్వారాయతనం భవే;

బాహిరాయతనం నామ, తథా రూపాదిగోచరం.

౬౬౬.ఇతి వీథిప్పవత్తానం, ద్వారాలమ్బణసఙ్గహో;
ఆగమే అభిధమ్మే తు, సబ్బథాపి యథారహం.

౬౬౭.తథాహనన్తరాతీతో, జాయమానస్స పచ్చతో;
మనో సబ్బోపి సబ్బస్స, మనస్సాయతనం **భవే**.

౬౬౮.తథా పుబ్బఙ్గమట్ఠేన, సహజానమరూపినం;
ద్వారభావేన విఞ్ఞాణం, సబ్బమాయతనం మతం.

౬౬౯.మనాయతనమిచ్చేవం, పసాదాయతనం తథా;
పఞ్చవిఞ్ఞాణధమ్మానం, ఇతి ఛద్ధా విభావయే.

౬౭౦. పఞ్చప్పసాదవిసయా, పఞ్చాయతనసమ్మతా;
సేసం రూపఞ్చ నిబ్బానం, సబ్బే చేతసికాతి చ.

౬౭౧.ఏకూనసట్ఠిధమ్మానం , ధమ్మాయతనసఙ్గహో;
ఇతి ఛద్ధా పకాసేన్తి, బాహిరాయతనం బుధా.

౬౭౨.సుఞ్ఞగామోవ దట్ఠబ్బ-మజ్ఝత్తికమసారతో;
గామఘాతకచోరావ, తం హనన్తంవ బాహిరం.

౬౭౩. నామప్పవత్తిముఖ్యానం, తదుప్పత్తికకారణం;
ద్వాదసాయతనానీతి, వుత్తమిత్థం మహేసినా.

౬౭౪.సమత్తా భావమత్తేన, ధారేన్తీతి సలక్ఖణం;
ద్వారాలమ్బతదుప్పన్న-పరియాయేన భేదితా.

౬౭౫.మనాయతనమేత్థాహ, సత్త విఞ్ఞాణధాతుయో;
ఏకాదస యథావుత్తా, ఇచ్చ**ట్ఠారస ధాతుయో**.

౬౭౬.అన్తాదికా మనోధాతు, మనోవిఞ్ఞాణధాతుయా;
పవేసాపగమే ద్వార-పరియాయేన తిట్ఠతి.

౬౭౭. భేరీతలదణ్డఘోస-సమం ఛక్కం యథాక్కమం;
కట్ఠారణిపావకాది-సమఞ్చ తివిధం భవే.

౬౭౮.దుక్ఖం సముదయో చేవ, నిరోధో చ తథాపరో;
మగ్గో చాతి చతుద్ధాహ, సచ్చం సచ్చపరక్కమో.

౬౭౯.భారో చ భారదానఞ్చ, భారనిక్ఖేపనం తథా;
భారనిక్ఖేపనూపాయో, ఇచ్చోపమ్మం యథాక్కమం.

౬౮౦.రోగో రోగనిదానఞ్చ, రోగవూపసమో తథా;
రోగభేసజ్జమిచ్చేవ-ముపమాహి చ దీపితం.

౬౮౧.విసరుక్ఖో రుక్ఖమూలం, రుక్ఖచ్ఛేదో తథాపరో;
రుక్ఖచ్ఛేదకసత్థన్తి, చతుధోపమితం తథా.

౬౮౨.తీరమోరిమసఙ్ఖాతం, మహోఘో పారిమం తథా;
తదతిక్కముపాయోతి, ఉపమేన్తి చ తం బుధా.

౬౮౩.సచ్ఛికత్వాన పచ్చక్ఖ-మిచ్చోపమ్మం యథాక్కమం;
సమాచిక్ఖి విమోక్ఖాయ, సచ్చం తచ్చనియామతో.

౬౮౪.తథా హి దుక్ఖం నాబాధం, నాఞ్ఞం దుక్ఖా చ బాధకం;
బాధకత్తనియామేన, దుక్ఖసచ్చమితీరితం.

౬౮౫.తం వినా నాఞ్ఞతో దుక్ఖం, న హోతి న చ తం తతో;
దుక్ఖహేతునియామేన, సచ్చమాహ విసత్తికం.

౬౮౬.నాఞ్ఞా నిబ్బానతో సన్తి, న చ సన్తం న తం యతో;
సన్తభావనియామేన, నిబ్బానం సచ్చముత్తమం.

౬౮౭.నాఞ్ఞం మగ్గాచ నియ్యానం, అనియ్యానో న చాపి సో;
తస్మా నియ్యానభావేన, మగ్గో సచ్చన్తి సమ్మతో.

౬౮౮.ఇతి తచ్ఛావిపల్లాస-భూతభావో చతూసుపి;
సచ్చట్ఠోతి వినిద్దిట్ఠో, దుక్ఖాదీస్వవిసేసతో.

౬౮౯.పీళనట్ఠో సఙ్ఖతట్ఠో, సన్తాపట్ఠో చ భాసితో;
విపరిణామట్ఠో చాతి, దుక్ఖస్సేవం చతుబ్బిధా.

౬౯౦.ఆయూహనా నిదానా చ, సంయోగా పలిబోధతో;

దుక్ఖస్సముదయస్సాపి, చతుధత్థా పకాసితా.

෧෯෧.నిస్సారణా వివేకా చా-సఙ్ఖతామతతో తథా;
అత్థా దుక్ఖనిరోధస్స, చతుధావ సమీరితా.

෧෯෨.నియ్యానతో హేతుతో చ,
దస్సనాధిపతేయ్యతో;
మగ్గస్సాపి చతుద్ధేవ-
మితి సోళసధా రితా.

෧෯෩. సచ్చికట్ఠపరమత్థం, తచ్ఛాభిసమయట్ఠతో;
తథత్థమపి సచ్చట్ఠం, పట్ఠపేన్తేత్థ పణ్డితా.

෧෯෪.తదేతం పటివిజ్ఝన్తి, అరియావ చతుబ్బిధం;
వుత్తమరియసచ్చన్తి, తస్మా నాథేన తం కథం;

෧෯෫.జాతి జరా చ మరణం, సోకో చ పరిదేవనా;
దుక్ఖఞ్చ దోమనస్సఞ్చ, ఉపాయాసో తథాపరో.

෧෯෬.అప్పియేహి చ సంయోగో, విప్పయోగో పియేహి చ;
యమ్పి న లభతిచ్ఛన్తో, తమ్పి దుక్ఖమిదం మతం.

෧෯෭. అపాయేసుపపజ్జన్తా, చవన్తా దేవలోకతో;
మనుస్సేసు చ జీరన్తా, నానాబ్యసనపీళితా.

෧෯෮.సోచన్తా పరిదేవన్తా, వేదేన్తా దుక్ఖవేదనం;
దోమనస్సేహి సన్తత్తా, ఉపాయాసవిఘాతినో.

෧෯෯.అనిట్ఠేహి అకన్తేహి, అప్పియేహి సమాయుతా;
సఙ్ఖారేహి చ సత్తేహి, నానానత్థవిధాయిభి.

෨෦෦. ఇట్ఠేహి పియకన్తేహి, మనాపేహి వియోజితా;
సఙ్ఖారేహి చ సత్తేహి, నానాసమ్పత్తిదాయిభి.

෨෦෧. దుక్ఖాపగమమిచ్ఛన్తా , పత్థయన్తా సుఖాగమం;
అలబ్భనేయ్యధమ్మేసు, పిపాసాతురమానసా.

౨౦౨.కిచ్చాధిపన్నా కపణా, విప్ఫన్దన్తా రుదమ్ముఖా;
తణ్హాదాసా పరాభూతా, భవసంసారసంకటే.

౨౦౩. యం తేభూమకనిస్సన్దం, కటుకం గాళ్హవేదనం;
వేదేన్తి సంసారఫలం, తంజాతాదిం వినా కుతో.

౨౦౪.తస్మా జాతాదిభేదేహి, బాధమానా భయావహా;
దుక్ఖా చ దుక్ఖవత్థు చ, బహుధాపి పపఞ్చితా.

౨౦౫.తే సబ్బే పఞ్చుపాదాన-క్ఖన్ధా ఏవ సమాసతో;
దుక్ఖాధిట్ఠానభావేన, దుక్ఖతాయ నియామితా.

౨౦౬.తస్మా తేభూమకా ధమ్మా, సబ్బే తణ్హావివజ్జితా;
దుక్ఖసచ్చన్తి దేసేసి, దేసనాకుసలో ముని.

౨౦౭. విరాగతేజాలాభేన , తణ్హాస్నేహసినేహితం;
విసరుక్ఖోవ జాతాదినానానత్థఫలోదయం.

౨౦౮.నన్దిరాగానుబన్ధేన, సన్తానమవకడ్ఢితం;
పునబ్భవాభినిబ్బత్తిభావేన పరివత్తతి.

౨౦౯.పతిట్ఠితఞ్చ తత్థేతమత్తస్నేహానుసేవనం;
గోచరానునయాబద్ధం, రాగముచ్ఛాసమోహితం.

౨౧౦.క్లేసరాసిపరిక్లిట్ఠం, బ్యసనోపద్దవాహతం;
దుక్ఖసల్లసమావిద్ధం, విహఞ్ఞతి నిరన్తరం.

౨౧౧.హవే విరాగతేజేన, విచ్ఛిన్నే సతి సబ్బథా;
కేన బన్ధేన సన్తాన-మానేస్సతి భవన్తరం.

౨౧౨.భవన్తరమసమ్పత్తే, సన్తానస్మిం వివట్టితే;
కిమధిట్ఠాయ జాతాదిదుక్ఖధమ్మా పవత్తరే.

౨౧౩. తస్మా మోక్ఖవిపక్ఖేన, తణ్హాదుక్ఖవిధాయినీ;
దుక్ఖసముదయో నామ, సచ్చమిచ్చాహ నాయకో.

౨౧౪.సబ్బదుక్ఖవినిముత్తం, సబ్బక్లేసవినిస్సటం;

దుక్ఖనిరోధనామేన, సచ్చం వుచ్చతి అచ్చుతం.

౭౦౫.దుక్ఖఞ్చ పరిజానన్తో, పజహం దుక్ఖసమ్భవం;
నిబ్బానం పదమారబ్భ, భావనావీథిమోసటో.

౭౦౬. నియ్యానట్ఠజ్ఝికో **మగ్గో**, సబ్బదుక్ఖవిముత్తియా;
దుక్ఖనిరోధగామీతి, సచ్చం తస్మా తమీరితం.

౭౦౭. చతుసచ్చవినిముత్తా, సేసా లోకుత్తరా మతా;
మగ్గఙ్గసమ్పయుత్తా చ, ఫలధమ్మా చ సబ్బథా.

౭౦౮.ఇత్థం సహేతుకం దుక్ఖం, సోపాయామతనిబ్బుతిం;
పటిపత్తిహితత్థాయ, విభావేతి వినాయకో.

౭౦౯.సప్పాటిహారియం ధమ్మం, దేసేత్వాన అనుత్తరో;
చతు**ధారియసచ్చాని,** విభజీతి విభావయే.

౭౧౦.తబ్భావభావిభావేన , పచ్చయాకారలక్ఖితం;
తియద్ధం ద్వాదసఙ్గఞ్చ, వీసతాకారసఙ్గహం.

౭౧౧.తిసన్ధి చతుసఙ్ఖేపం, తివట్టఞ్చ తిలక్ఖణం;
తేభూమకం ద్విమూలఞ్చ, చతుక్కనయమణ్డితం.

౭౧౨.పచ్చేకం చతుగమ్భీర-మనుపుబ్బపవత్తితం;
అవిజ్జాకూటసఙ్ఘాతం, బన్ధావిచ్ఛేదమణ్డలం.

౭౧౩. సోకాదీనత్థనిస్సన్దం, కేవలం దుక్ఖపిణ్డితం;
పటిచ్చసముప్పాదోతి, భవచక్కం పవుచ్చతి.

౭౧౪.పటివిద్ధాయ విజ్జాయ, భఙ్గావిజ్జాయ సబ్బథా;
వివట్టతానుపుబ్బేన, హేతుభఙ్గా యథాకథం.

౭౧౫.అస్మిం సతి ఇదం హోతి, అస్సుప్పాదా ఇదం భవే;
అసతాస్మిం న తం హోతి, తస్స భఙ్గావ భిజ్జతి.

౭౧౬.ఏతమత్థం పురక్ఖత్వా, పచ్చయట్ఠితి దస్సితా;
పటిచ్చసముప్పాదస్స, ఇదప్పచ్చయతా నయే.

౨౨౭. తథా హి జాతియాపాహ, పచ్చయత్తం మహాముని;
జరామరణధమ్మానం, మత్తాభేదేపి వత్థుతో.

౨౨౮. ఆహచ్చపచ్చయట్ఠమ్హి, నేదిసీ పచ్చయట్ఠితి;
తత్థ ధమ్మన్తరస్సేవ, పచ్చయట్ఠో విభావితో.

౨౨౯. వుత్తమాచరియేనేతం, పట్ఠాననయసఙ్గహే;
లబ్భమాననయం తావ, దస్సనత్థం పపఞ్చితో.

౨౩౦. ఏత్థ తస్మానుపేక్ఖిత్వా, ఆహచ్చ నియమం బుధో;
తబ్భావభావిమత్తేన, పచ్చయత్థం విభావయే.

౨౩౧. తత్థావిజ్జా చ సఙ్ఖారా, **అద్ధాతీతో**తి భాసితా;
విఞ్ఞాణం నామరూపఞ్చ, సళాయతనసఞ్ఞితం.

౨౩౨. ఫస్సో చ వేదనా తణ్హా, ఉపాదానం భవోతి చ;
పచ్చుప్పన్నో భవే **అద్ధా**, భవే **అద్ధా అనాగతో**.

౨౩౩. జాతి జరా మరణన్తి, ద్వేధా హోతి చ సబ్బథా;
కాలత్తయవవత్థానం, **తియద్ధ**మితి దీపయే.

౨౩౪. తత్థా**విజ్జా**తి అఞ్ఞాణం, చతుసచ్చేసు భాసితం;
పుబ్బన్తే చాపరన్తే చ, పచ్చయట్ఠితియం తథా.

౨౩౫. అపుఞ్ఞాతిసఙ్ఖారోతి, వుత్తా ద్వాదస చేతనా;
తథా పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో, కామరూపేసు భాసితో.

౨౩౬. ఆనేఞ్జాతిసఙ్ఖారోతి, వుత్తారుప్పా చతుబ్బిధా;
కాయబ్బచీమనోద్వారం, పత్వా తాయేవ చేతనా.

౨౩౭. వుత్తా కాయవచీచిత్తసఙ్ఖారాతి మహేసినా;
సఙ్ఖారాతి విభత్తేవమేకూనతింస చేతనా.

౨౩౮. ఏకూనవీసతివిధం, పటిసన్ధిక్ఖణే తథా;
పవత్తే ద్వత్తింసవిధం, **విఞ్ఞాణం** పాకమానసం.

౨౩౯. తివిధం వేదనా సఞ్ఞా, సఙ్ఖారాతి విభేదితం;

నామరూపం తు దువిధం, భూతోపాదాయభేదతో.

౨౪౦.**సళాయతన**సఙ్ఖాతం, చక్ఖాదజ్ఝత్తికం మతం;
చక్ఖుసమ్ఫస్సాదిభేదా, **ఫస్సో** ఛధా పకాసితో.

౨౪౧.సుఖా దుక్ఖా ఉపేక్ఖాతి, **వేదనా** తివిధా భవే;
కామే భవే చ విభవే, **తణ్హా**తి తివిధా మతా.

౨౪౨.కాముపాదానాదిభేదా, **ఉపాదానా** చతుబ్బిధా;
కమ్మోపపత్తిభేదేన, **భవో** నామ ద్విధా మతో.

౨౪౩. అత్తభావాభినిబ్బత్తి, **జాతి** నామ **జరా** పన;
పురాణభావో **మరణం,** పరియోసానమీరితం.

౨౪౪.**ద్వాదసఙ్గప్పభేదేన,** విభత్తేవం మహేసినా;
పటిచ్చసముప్పాదోతి, పచ్చయా ఏవ కేవలా.

౨౪౫.పటిచ్చ ఫలభావేన, సాపేక్ఖం రితమత్తని;
అపచ్చక్ఖాయ సఙ్గన్త్వా, ఉప్పాదేన్తీతి పచ్చయా.

౨౪౬.అవిజ్జాసఙ్ఖారానం తు, గహణే గహితావ తే;
తణ్హుపాదానభవాపి, ఇతి పఞ్చేత్థ హేతుయో.

౨౪౭. తణ్హుపాదానభవానం, గహణే గహితా పున;
అవిజ్జా సఙ్ఖారా చాతి, పఞ్చపేత్థాపి హేతుయో.

౨౪౮.విఞ్ఞాణాదిసరూపేన, దస్సితం ఫలపఞ్చకం;
జాతిజ్జరామరణేన, తదేవ గహితం పున.

౨౪౯.అతీతే హేతవో పఞ్చ, ఇదాని ఫలపఞ్చకం;
ఇదాని హేతవో పఞ్చ, ఆయతిం ఫలపఞ్చకం.

౨౫౦.ఇత్థం భేదేన సఙ్గయ్హ, ద్వాదసఙ్గం విచక్ఖణా;
అత్థాపత్తివిసేసేన, **వీసతాకార**మీరయుం.

౨౫౧.హేతుఫలం ఫలహేతు, పున హేతుఫలన్తి చ;
తిసన్ధి చతుసఙ్ఖేపం, తమేవాహు విభావినో.

౭౫౨. అవిజ్జాతణ్హుపాదానా, క్లేసవట్టన్తి భాసితా;

భవేకదేసో సఙ్ఖారా, కమ్మవట్టం తతోపరం.

౭౫౩. విపాకవట్టమిచ్చేవం, వివట్టేనావివట్టితం;

తివట్టవట్టితం హుత్వా, వట్టమేతం పవత్తతి.

౭౫౪. అనిచ్చఞ్చ ఖయట్ఠేన, దుక్ఖమేతం భయట్ఠతో;

అనత్తాసారకట్ఠేన, వట్టమేవం **తిలక్ఖణం**.

౭౫౫. సంసారస్సేవ వుత్తాయం, పచ్చయానం పరమ్పరా;

పటిచ్చసముప్పాదోతి, తతో **తేభూమకో** మతో.

౭౫౬. బన్ధావిజ్జాణ్డకోసేన, విజ్జాదిభేదవజ్జితా;

విముత్తిరసమప్పత్తా, భవతణ్హాపిపాసితా.

౭౫౭. అభిసఙ్ఖారభావేన, పటిబన్ధతి సన్తతి;

తథాభిసఙ్ఖతా పాక-భావాయ పరివత్తతి.

౭౫౮. విపాకా పున కమ్మాని, పాకాని పున కమ్మతో;

ఇచ్చేవం పరియాయేన, సంసారోయం పవత్తతి.

౭౫౯. ఇచ్చావిజ్జాభవతణ్హా, వట్టోపత్థమ్భకా మతా;

సమ్పయుత్తానుసయితా, తస్మా వట్టం **ద్విమూలకం**.

౭౬౦. పచ్చయపచ్చయుప్పన్న-సన్తానభేదతో పన;

నానాభూతానమేకన్తం, బీజరుక్ఖాదయో వియ.

౭౬౧. తథాపి తేసం ధమ్మానం, వత్థులక్ఖణభేదతో;

దీపవట్టిసిఖానంవ, నత్థి ఏకన్తమేకతా.

౭౬౨. హేతుహేతుసముప్పన్నా, ఈహాభోగవివజ్జితా;

పచ్చయాయ చ పచ్చేతు-మబ్యాపారా తతో మతా.

౭౬౩. అవిజ్జాదీనమేవాథ, సమ్భవే సమ్భవన్తి చ;

సఙ్ఖారాదిసభావాతి, ఇతేవంధమ్మతాయ తే.

౭౬౪. ఇత్థమేకత్తనానత్తా, అబ్యాపారో తథాపరో;

ఏత్థేవంధమ్మతా చేతి, **నయా** వుత్తా చతుబ్బిధా.

౨౬౫.ఫలానం పచ్చయుప్పత్తి, పచ్చయత్థో చ హేతుసు;
సభావపటివేధో చ, దేసనా చిత్తతాతి చ.

౨౬౬.అత్థధమ్మపటివేధ-దేసనానం యథాక్కమం;
అతిగమ్భీరభావేన, **చతుగమ్భీర**మీరితం.

౨౬౭.పధానకారణత్తా హి, అవిజ్జాదిపరమ్పరా;
కమేన సఙ్ఖారాదీనం, పచ్చయాతి **వవత్థితా**.

౨౬౮.తథా హి జాతియా ఏవ, జరామరణసమ్భవో;
అజాతానం జరా వాథ, మరణం వా కుతో భవే.

౨౬౯.సావోపపత్తిసఙ్ఖాతా, జాతి కమ్మభవోదితా;
అఙ్కురో వియ బీజమ్హా, తత్థ తత్థోపలబ్భతి.

౨౭౦.సమ్పయోగానుసయతో, ఉపాదానప్పతిట్ఠితా;
ఆయూహన్తి చ కమ్మాని, ఆకఙ్ఖన్తోపపత్తికం.

౨౭౧.ఉపాదానియధమ్మేసు , తణ్హాస్నేహపిపాసితా;
దళ్హీ కుబ్బన్తుపాదానం, పియరూపాభినన్దినో.

౨౭౨.వేదనీయేసు ధమ్మేసు, అస్సాదమనుపస్సతో;
వేదనాపచ్చయా తణ్హా, సముట్ఠాయ పవడ్ఢతి.

౨౭౩. ఇట్ఠానిట్ఠఞ్చ మజ్ఝత్తం, ఫుసన్తా పన గోచరం;
వేదేన్తి వేదనం నామ, నాఫుసన్తా కుదాచనం.

౨౭౪.ఫుసతాలమ్బణఞ్చేసో, సళాయతనసమ్భవే;
ద్వారాభావే కుతో తస్స, సముప్పత్తి భవిస్సతి.

౨౭౫.సళాయతనమేతఞ్చ, నామరూపూపనిస్సితం;
ఛఫస్సద్వారభావేన, పవత్తతి యథారహం.

౨౭౬.పుబ్బఙ్గమాధిట్ఠానేన, విఞ్ఞాణేన పతిట్ఠహే;
నామరూపం ఉపత్థద్ధం, పటిసన్ధిపవత్తియం.

౨౭౭. సఙ్ఖారజనితం హుత్వా, పతిట్ఠాతి భవన్తరే;
విఞ్ఞాణం జనకాభావే, తస్సుప్పత్తి కథం భవే.

౨౭౮. అవిజ్జాయానుసయితే, పటివేధవిరోధితే;
వట్టానుగతసన్తానే, పటిసన్ధిఫలావహే.

౨౭౯. పాకధమ్మా సభావేన, పవత్తన్తి హి చేతనా;
అవిజ్జాపచ్చయా హోన్తి, సఙ్ఖారాతి తతో మతా.

౨౮౦.పటివిద్ధేసు సచ్చేసు, పచ్చయానం పరమ్పరా;
విఘాతీయతి సబ్బాపి, తతో వట్టం వివట్టతి.

౨౮౧.ఇచ్చావిజ్జావిరోధేన, తస్సా వట్టప్పవత్తియా;
సఙ్ఖాతనికభావేన, అవిజ్జా కూటసమ్మతా.

౨౮౨.జరామరణసఙ్ఖాట-పటిపీళితచేతసం;
క్లేసముచ్ఛాపరేతానం, సా చావిజ్జా పవడ్ఢతి.

౨౮౩. ఇచ్చాబద్ధమవిచ్ఛేదం, ఇదప్పచ్చయమణ్డలం;
చక్కనేమిసమావట్టం, కమేన పరివత్తతి.

౨౮౪.వట్టస్స ద్వాదసఙ్గస్స, తస్స తేభూమకస్స తు;
దుక్ఖక్ఖన్ధస్స దస్సేసి, నిస్సన్దేన నిదస్సనం.

౨౮౫.సోకఞ్చ పరిదేవఞ్చ, తథా దుక్ఖఞ్చ కాయికం;
దోమనస్సముపాయాసం, నానాబ్యసనసమ్భవం.

౨౮౬.ఇచ్చాతురమనిచ్చన్తం, మహోపద్దవసఙ్కులం;
బహుపక్లేసుపస్సట్ఠం, దుక్ఖమేతన్తి పిణ్డితం.

౨౮౭. ఇచ్చేవం పఞ్చుపాదాన-క్ఖన్ధభేదితసఙ్గహో;
అత్తభావభవరథో, హత్థముత్తంవ యన్తకం.

౨౮౮.గతిట్ఠితినివాసేసు, సంసరన్తో నిరన్తరం;
చక్కనేతేన యాతీతి, భవచక్కమిదం మతం.

౨౮౯.అవిజ్జాణ్డం పదాలేత్వా, పటివేధప్పవత్తియా;

పచ్చయప్పచ్చయుప్పన్నా, సుపట్ఠన్తి సభావతో.

౨౯౦. అనిచ్చా దుక్ఖనత్తా చ, భఙ్గవన్తో భయావహా;

సాదీనవాతి సఙ్ఖాయ, వివట్టమభితిట్ఠతి.

౨౯౧. తతో సానుసయా తణ్హా, నిరుజ్ఝతి పునబ్భవే;

సన్తానరతియాభావా, న పక్ఖన్దతి సన్ధియం.

౨౯౨. అవిరుళ్హికభావేన, తత్థ వట్టవిరోధితే;

అభిసఙ్ఖారభావేన, న పవత్తన్తి చేతనా.

౨౯౩. పటిసన్ధిపవత్తీపి, న జనేన్తి భవన్తరే;

ఇచ్చావిజ్జానిరోధేన, నిరుద్ధా కమ్మచేతనా.

౨౯౪. పచ్చయత్థనిరోధేన, సఙ్ఖారానం నిరోధతో;

విఞ్ఞాణం జనకాభావా, నిరుద్ధమితి వుచ్చతి.

౨౯౫. విఞ్ఞాణాదినిరోధా చ, నామరూపాదికం తథా;

దుక్ఖక్ఖన్ధస్సిమస్సేవం, నిరోధోతి పవుచ్చతి.

౨౯౬. ఇతి వట్టవివట్టానం, వసా ద్వేధా విభావితో;

పటిచ్చసముప్పాదోతి, దేసితోయం మహేసినా.

౨౯౭. సబ్బసఙ్ఖతధమ్మానం , సబ్బే ధమ్మాపి పచ్చయా;

జనకా చేవుపత్థమ్భా, సంవిభత్తా యథారహం.

౨౯౮. ఆహచ్చ పచ్చయట్ఠేన, చతువీసతిధా ఠితా;

హేతాలమ్బణాధిపతానన్తరసమనన్తరా.

౨౯౯. సహజాతఅఞ్ఞమఞ్ఞ-నిస్సయా చోపనిస్సయో;

పురేజాతా పచ్ఛాజాతా-సేవనా కమ్మమేవ చ.

౩౦౦. పాకాహారిన్ద్రియజ్ఝాన-మగ్గఙ్గసమ్పయుత్తకా;

విప్పయుత్తత్థి నత్థి చ, విగతావిగతన్తి చ.

౩౦౧. పఞ్చాతీతావ కమ్మం తు, వత్తమానఞ్చ ఈరితం;

సబ్బథాపి తయో వుత్తా, వత్తమానా తతోపరే.

౮౦౨.ఛధా నామం తు నామస్స, పఞ్చధా నామరూపినం;
ఏకధా పున రూపస్స, రూపం నామస్స చేకధా.

౮౦౩. పఞ్ఞత్తినామరూపాని, నామస్స దువిధా ద్వయం;
ద్వయస్స నవధా చేతి, ఛబ్బిధా పచ్చయా కథం.

౮౦౪.నిరుద్ధానన్తరా ఏవ, జాయన్తానమనన్తరం;
నామధమ్మావ నామానం, జనకత్తోపకారకా.

౮౦౫.నిరన్తరప్పవత్తియా, అనురూపమనన్తరా;
అనన్తరపచ్చయేన, పచ్చయోతి పకాసితా.

౮౦౬.సమనన్తరభావేన, తేసం తే ఏవ పచ్చయా;
సమనన్తరనామేన, పచ్చయోతి పకాసితా.

౮౦౭.అత్థిభావాయ ధమ్మానం, నత్థితాయోపకారకా;
నత్థిపచ్చయనామేన, వుత్తా తే ఏవ తాదినా.

౮౦౮.ఓకాసదానభావేన, విగతావోపకారకా;
ధమ్మా తే ఏవ వుచ్చన్తి, **విగత**ప్పచ్చయోతి చ.

౮౦౯.జవా పగుణభావాయ, జవానముపకారకా;
ఆసేవనపచ్చయోతి, నిరుద్ధానన్తరా మతా.

౮౧౦.సంసట్ఠసహజాతానం, సమ్పయోగేన పచ్చయా;
సమ్పయుత్తపచ్చయోతి, నామా నామానమీరితా.

౮౧౧.ఇచ్చేకో వత్తమానో చ, పఞ్చాతీతా యథారహం;
అరూపానమరూపా చ, **పచ్చయా ఛబ్బిధా** మతా.

౮౧౨.పవత్తే చిత్తజాతానం, కమ్మజానఞ్చ సన్ధియం;
రూపానం సహజాతాన-మరూపానఞ్చ తాదినా.

౮౧౩.హేతుభూతా ఛ ధమ్మాపి, మూలట్ఠేనోపకారకా;
హేతుపచ్చయభావేన, పచ్చయోతి పకాసితా.

౮౧౪.తథా నిజ్ఝాయనట్ఠేన, తేసమేవోపకారకా;

ఝానపచ్చయనామేన, ఝానధమ్మా విభావితా.

၈၁၅ తథేవ నియ్యానట్ఠేన, పచ్చయాతి పకాసితా;

మగ్గపచ్చయనామేన, మగ్గఙ్గా చ మహేసినా.

၈၁၆.తేసమేవ చ ధమ్మానం, సహజాతాతి చేతనా;

కమ్మబ్యాపారాభావేన, వత్తమానా చ పచ్చయా.

၈၁၇.కటత్తారూపపాకానం, నానక్ఖణికచేతనా;

అభిసఙ్ఖారభావేన, జనకప్పచ్చయా మతా.

၈၁၈.ఇచ్చేవం దువిధా భేదా, విప్ఫారట్ఠేన చేతనా;

కమ్మపచ్చయనామేన, పచ్చయోతి పకాసితా.

၈၁၉.రూపానం సహజాతానం, అఞ్ఞమఞ్ఞమరూపినం;

పచ్చయా సన్తభావేన, **విపాకా** సముదీరితా.

၈၂၀ ఏకోతీతోపి చత్తారో, వత్తమానాతి **పఞ్చధా**;

పచ్చయా నామధమ్మావ, **నామరూపాన**మీరితా.

၈၂၁.ఇమస్స రూపకాయస్స, పచ్ఛాజాతోపకారకో;

పచ్ఛాజాతపచ్చయోతి, **నామం రూపానమేకధా**.

၈၂၂ సత్తవిఞ్ఞాణధాతూనం , ఛ వత్థూని పవత్తియం;

పఞ్చవిఞ్ఞాణవీథియా, పఞ్చాలమ్బా యథాక్కమం.

၈၂၃.పురేజాతవిసేసేన, నామానముపకారకా;

పురేజాతపచ్చయోతి, **రూపం నామస్స చేకధా**.

၈၂၄ చిత్తచేతసికా ధమ్మా, యం యమారబ్భ జాయరే;

ఆలమ్బణపచ్చయోతి, సబ్బమేతం పవుచ్చతి.

၈၂၅ యమాలమ్బం గరుం కత్వా, నామధమ్మా పవత్తరే;

స్వాయమేవాలమ్బణూప-నిస్సయోతి పకాసితో.

၈၂၆ అనన్తరపచ్చయేన, యే ధమ్మా పచ్చయా మతా;

తే ఏవ వానన్తరూప-నిస్సయోతి పకాసితో.

౮౨౭.రాగసద్ధాదయో ధమ్మా, అజ్ఝత్తమనువాసితా;
సత్తసఙ్ఖారధమ్మా చ, బహిద్ధోపనిసేవితా.

౮౨౮ రాగసద్ధాదిధమ్మానం, కమ్మం పాకానమిచ్చయం;
పకతూపనిస్సయోతి, పట్ఠపేసి తథాగతో.

౮౨౯ ఇచ్చేవం బలవట్ఠేన, నిస్సయేనోపకారకా;
ఉపనిస్సయనామేన, పచ్చయోయం తిధా మతో.

౮౩౦. రూపారూపం పనిచ్చేవం, తేకాలికమకాలికా;
పఞ్ఞత్తి చేవ నామానం, పచ్చయో దువిధో మతో.

౮౩౧. ఆలమ్బాధిప్పతిభూతం, నామానం గరుగోచరం;
సహజాధిప్పతీధమ్మా, సహజానం యథారహం.

౮౩౨.నామరూపానమిచ్చేవ-మాధిప్పచ్చేన పచ్చయో;
అధిప్పతిపచ్చయోతి, దువిధా పరిదీపితో.

౮౩౩. సహజా నామరూపానం, మహాభూతా చ రూపినం;
పటిసన్ధిక్ఖణే వత్థు, నామానమితి సబ్బథా.

౮౩౪.సహజాతవిసేసేన, ధమ్మానముపకారకా;
సహజాతపచ్చయోతి, తివిధేవం విభావితా.

౮౩౫.అరూపినో చతుక్ఖన్ధా, మహాభూతా చతుబ్బిధా;
సన్ధియం వత్థునామాని, సహజానీతి సబ్బథా.

౮౩౬.ఉపకారపవత్తా చ, అఞ్ఞమఞ్ఞస్స తాదినా;
అఞ్ఞమఞ్ఞపచ్చయోతి, విభత్తా తివిధా మతా.

౮౩౭. సత్తవిఞ్ఞాణధాతూనం, భూతోపాదాయరూపినం;
సహజాతనామరూప-ధమ్మానఞ్చ యథాక్కమం.

౮౩౮.వత్థు భూతా చతుక్ఖన్ధా, నిస్సయేనోపకారకా;
నిస్సయప్పచ్చయో నామ, పచ్చయోతి మతో తిధా.

౮౩౯.కబళీకారో ఆహారో, రూపకాయస్స పచ్చయో;

అరూపినో పనాహారా, సహజానం యథారహం.

౮౪౦. నామరూపానమిచ్చేవం, యాపనట్ఠేన పచ్చయా;
ఆహారపచ్చయోతేవ, దువిధేవం పకాసితో.

౮౪౧. పసాదజీవితారూపి-న్ద్రియధమ్మా యథాక్కమం;
పఞ్చవిఞ్ఞాణుపాదిన్న-రూపానం నామరూపినం.

౮౪౨. సహజాతానమిచ్చేవ-మిస్సరట్ఠేన పచ్చయా;
ఇన్ద్రియప్పచ్చయోతేవ, తివిధా సముదాహటో.

౮౪౩. సత్తవిఞ్ఞాణధాతూనం, ఛ వత్థూని యథారహం;
పచ్ఛాజాతా చ కాయస్స, చిత్తచేతసికా తథా.

౮౪౪. అరూపా సహజాతానం, రూపానన్తి మతా తిధా;
విప్పయుత్తపచ్చయోతి, విప్పయోగోపకారకా.

౮౪౫. సహజాతం పురేజాతం, పచ్ఛాజాతఞ్చ సబ్బథా;
కబళీకారో ఆహారో, రూపజీవితమిచ్చయం.

౮౪౬. **అత్థి**పచ్చయసఙ్ఖాతో, పచ్చయో పఞ్చధా మతో;
విజ్జమానసభావేన, పచ్చయట్ఠా యథారహం.

౮౪౭. తే ఏవావిగతా హుత్వా, వత్తమానోపకారకా;
అవిగతపచ్చయోతి, సుగతేన పవత్థితా.

౮౪౮. అట్ఠేవం వత్తమానాని, నామరూపాని పచ్చయా;
సబ్బత్థాధిప్పతీ చాతి, **నవధా నామరూపినం**.

౮౪౯. ఇత్థముద్దిట్ఠనిద్దిట్ఠా, **పట్ఠాననయ**సఙ్గహో;
కుసలాకుసలాదీహి, సువిభత్తా మహేసినా.

౮౫౦. పఞ్ఞత్తినామరూపానం, వసేన తివిధా ఠితా;
పచ్చయాతి పకాసేన్తి, చతువీసతి పణ్డితా.

౮౫౧. పఞ్ఞత్తి పఞ్ఞపీయత్తా, పఞ్ఞాపేతీతి చ ద్విధా;
నామరూపవినిముత్తా, పఞ్ఞత్తా తాదినా కథం.

౮౫౨.భూతపరిణామాకారముపాదాయ తథా తథా;
భూమిపబ్బతపాసాణతిణరుక్ఖలతాదయో.

౮౫౩.సమ్భారాకారమారబ్భ, సన్నివేసవిసేసితా;
యానగామవనుయ్యానకటసారపటాదయో.

౮౫౪.కారకవేదకాకారం, విఞ్ఞత్తిన్ద్రియలక్ఖితం;
ఖన్ధపఞ్చకమాహచ్చ, మచ్చాసురసురాదయో.

౮౫౫.చన్దాదావట్టనాదీహి, దిసాకాలాదిసమ్ముతి;
పారమ్పరియకాదీహి, జాతిగోత్తకులాదయో.

౮౫౬.తంతంక్రియాదిభేదేహి, పఞ్ఞత్తా కథినాదయో;
తంతంకలాపాసమ్ఫుట్ఠా, కూపాకాసగుహాదయో.

౮౫౭.తం తం నిమిత్తమారబ్భ, చిన్తయన్తస్సుపట్ఠితా;
కసిణాదికవోహారా, భావనామయగోచరా.

౮౫౮.పుబ్బోపలబ్భాభావేన, కసిణుగ్ఘాటిమాదయో;
నిరోధా చ సమాపత్తి, విసేసాభావలక్ఖితా.

౮౫౯.ఇతి తం తముపాదాయ, సమఞ్ఞాతా తథా తథా;
సఙ్ఖా సమఞ్ఞా పఞ్ఞత్తి, వోహారోతి పకాసితా.

౮౬౦.ఆలమ్బణట్ఠాకారేన, సన్తాభావేపి వత్థుతో;
చిన్తావోహారనిప్ఫన్నా, అత్థచ్ఛాయావ భాసినీ.

౮౬౧.**పఞ్ఞాపీయత్తా పఞ్ఞత్తి, నామాయమితి** భాసితా;
ఉపాదాయ చ పఞ్ఞత్తి, సా ఏవోపనిధాయ చ.

౮౬౨.పఞ్ఞత్తి పఞ్ఞాపనతో, పణ్డితేహి పకాసితా;
అవిజ్జమానా పఞ్ఞత్తి, విజ్జమానాతిపి ద్విధా.

౮౬౩.లోకవోహారికత్థేన, పఞ్ఞత్తం పరమత్థతో;
అవిజ్జమానమేతాయ, పఞ్ఞాపేన్తి యదా తదా.

౮౬౪.అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తి, విజ్జమానం యదా పున;

పఞ్ఞాపేన్తి తదా ఏసా, విజ్జమానన్తి వుచ్చతి.

౮౬౫.ఇత్థం పఞ్ఞత్తిధమ్మఞ్చ, సమ్ముతత్థవిసేసతో;
భావధమ్మఞ్చ రూపాది-సలక్ఖణవిసేసతో.

౮౬౬.**పఞ్ఞాపేతీతి పఞ్ఞత్తి, నామా**యమితి భాసితా;
యా నామం నామకమ్మాదినామేన సముదీరితా.

౮౬౭.సా ఏవావిజ్జమానేన-విజ్జమానాదిభేదితా;
ఇత్థిసద్దో ఛళాభిఞ్ఞో, రాజపుత్తో తు భాసితా.

౮౬౮.క్రియానిమిత్తత్థయోగ-రుళ్హిజాతోపచారికా;
సమ్బన్ధోపచయావత్థా, సణ్ఠానాపేక్ఖితా తథా.

౮౬౯.దేవదత్తోథ మేధావీ, వేదనా చన్దిమా తథా;
ఖత్తియో నరసీహో చ, భాతా లోహితకం యువా.

౮౭౦.కుణ్డలం దుస్సమిచ్చేవమాదిభేదితసఙ్గహా;
సమ్ముతత్థసభావేసు, వోహారాకారలక్ఖితా.

౮౭౧.సాయం యాదిచ్ఛకాన్వత్థసఙ్కేతక్ఖణసమ్భవా;
వోహారత్థవిసేసేన, ఞేయ్యాకారానుసారినీ.

౮౭౨.వచీఘోసానుసారేన, సోతవిఞ్ఞాణవీథియా;
పవత్తానన్తరుప్పన్న-మనోద్వారస్స గోచరా.

౮౭౩. అత్థా యస్సానుసారేన, విఞ్ఞాయన్తి తతో పరం;
సమ్ముతా చ సభావా చ, పుబ్బసఙ్కేతభాగినో.

౮౭౪.యాయం వాలమ్బణాకారవిసేసే పటిదిస్సతి;
వేదనాదివచీఘోసం, సభావానుగచేతసో.

౮౭౫.సాయం పఞ్ఞత్తి విఞ్ఞేయ్యా, లోకసఙ్కేతనిమ్మితా;
వచీవిఞ్ఞత్తిసహితో, సద్దో ఏవాతి కేచన.

౮౭౬.ఇత్థం పఞ్ఞత్తిధమ్మాతి, వుత్తం పఞ్ఞత్తికద్వయం;
తథాధివచనా ధమ్మా, నిరుత్తీతి చ తాదినా.

౮౭౭. అవిసంవాదకట్ఠేన, లోకవోహారసాధకం;

సమఞ్ఞాసచ్చమిచ్చేవం, ఆచిక్ఖన్తి విచక్ఖణా.

౮౭౮. సత్థా యం పరమత్థముత్తమగుణో నామఞ్చ రూపన్తి చ,

ద్వేధాకాసి సభావధమ్మకుసలో నిబ్బిజ్జ ధమ్మన్తరం;

వోహారత్థవిసేసఞేయ్యమపరం బ్యాకాసి పఞ్ఞత్తితో,

ఆరద్ధం కమతో మయేవమఖిలం తం సుట్ఠు నిట్ఠాపితం.

౮౭౯. యం ధమ్మం ధమ్మరాజా నిరతికమభిసమ్బోధి మగ్గేన బుద్ధా,

కత్వా కణ్డమ్బమూలే పరమమనుపమం పాటిహీరం ఖణేన;

పాత్వాకా తత్థ పత్వా పురవరగణముల్లాపలావణ్ణరంసి,

తత్థాదాయత్థసారం కథితమతిచిరం ఠాతు పాఠానుకూలం.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే సబ్బసఙ్గహవిభాగో నామ

సత్తమో పరిచ్ఛేదో.

నిట్ఠితో చ నామరూపపరిచ్ఛేదే సబ్బథాపి

అభిధమ్మపరమత్థవిభాగో.

౮. అట్ఠమో పరిచ్ఛేదో

కసిణాసుభవిభాగో

౮౮౦.ఇతో పరం పవక్ఖామి, భావనానయముత్తమం;
నామరూపం పరిగ్గయ్హ, పటిపజ్జితుమీహతో.

౮౮౧.భావనా దువిధా తత్థ, సమథో చ విపస్సనా;
సమథో దువిధో తత్థ, పరిత్తో చ మహగ్గతో.

౮౮౨.ఉపచారమనుప్పత్తో, పరిత్తోతి పవుచ్చతి;
మహగ్గతప్పనాపత్తో, సమథో లోకియో మతో.

౮౮౩.కసిణాని దసాసుభా, దసధానుస్సతీ తథా;
అప్పమఞ్ఞా చ సఞ్ఞా చ, వవత్థారుప్పకాని చ.

౮౮౪.కమ్మట్ఠానాని తత్థాహు, చత్తాలీస విచక్ఖణా;
యత్థానుయోగం కుబ్బన్తా, భావేన్తి సమథద్వయం.

౮౮౫.తం పయోగవిసుద్ధేన, పత్వానోపాయసమ్పదం;
అజ్ఝాసయం విసోధేత్వా, భావేతబ్బన్తి భాసితం.

౮౮౬.కథం కరోన్తో చారిత్తం, వారిత్తఞ్చ వివజ్జియ;
పాతిమోక్ఖం సమాదాయ, సద్ధాయ పరిపూరయే.

౮౮౭.పటిసఙ్ఖాయ సోధేత్వా, ఛద్వారేసు మలాసవం;
ఛళిన్ద్రియాని మేధావీ, సతారక్ఖేన గోపయే.

౮౮౮.పాపకాజీవనిస్సగ్గో, కుహకాచారనిస్సటో;
ఆజీవం పరిసోధేయ్య, పహితత్తేట్ఠిసుద్ధియా.

౮౮౯.ఇదమత్థితమారబ్భ, పటిసఙ్ఖాయ యోనిసో;
పఞ్ఞవా సమ్పజఞ్ఞేన, పరిభుఞ్జేయ్య పచ్చయే.

౮౯౦.సంవరం పాతిమోక్ఖే చ, సీలమిన్ద్రియసంవరం;
ఆజీవపారిసుద్ధిఞ్చ, తథా పచ్చయనిస్సితం.

౮౯౧.సమాదాయ చతుద్ధేవ-మధిట్ఠేయ్య తతో పరం;
తస్సేవ పరివారాయ, ధుతఙ్గాని యథారహం.

౮౯౨.పంసుకూలికమఙ్గం తి-చీవరం చీవరాయుగం;
పిణ్డపాతికమఙ్గఞ్చ, సపదానికముత్తమం.

౮౯౩. ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గం, ధుతఙ్గం పత్తపిణ్డికం;
ఏకాసనికమిచ్చేవం, పఞ్చధా భోజనే రితం.

౮౯౪.ఆరఞ్ఞికం యథాసన్థ-
తికఙ్గం రుక్ఖమూలికం;
అబ్భోకాసికసోసాని-
కఙ్గా నేసజ్జికం తథా.

౮౯౫.చ సేనాసనమారబ్భ, **ధుతఙ్గానీతి తేరస**;
కప్పియేపి చ లోలుప్ప-సమాచారవిముత్తియా.

౮౯౬.సామీచిపటిపత్తీతి , కత్వా సల్లేఖవుత్తియా;
పచ్చయత్తయమాహచ్చ, పఞ్ఞత్తాని మహేసినా.

౮౯౭.చతుపారిసుద్ధిసీలం, ధుతఙ్గపరివారితం;
పూరేత్వాన విసుద్ధేవం, పయోగపరిసుద్ధియా.

౮౯౮.తతో పణిధిసమ్పన్నో, భావనాయ విసారదో;
ఉపాయం పటిపాదేయ్య, పవివేకరతో కథం?

౮౯౯.ఆవాసో చ కులం లాభో,
గణో కమ్మఞ్చ పఞ్చమం;
అద్ధానం ఞాతి ఆబాధో,
గన్థో ఇద్ధీతి తే దస.

౯౦౦.ఛేత్వాన నిపకో యోగీ,
పలిబోధే యథారహం;
నిరాలయో నిరారమ్భో,
పపఞ్చోపసమే రతో.

౯౦౧.పియం గరుం భావనియం, వత్తారం వచనక్ఖమం;
కత్తారమతిగమ్భీరకథం ఠాననియోజకం.

౯౦౨.బహుస్సుతం గుణవన్త-మాగమ్మాచరియం బుధో;
ఖమో పదక్ఖిణగ్గాహీ, నియ్యాతత్తుజు భద్రకో.

౯౦౩. ఆరాధేత్వాన గణ్హేయ్య, తం కమ్మట్ఠానదాయకం;
కమ్మట్ఠానం పరిక్ఖిత్వా, చరియారహమత్తనో.

౯౦౪.రాగో దోసో చ మోహో చ,
చరియా తీహి పణ్డితా;
సద్ధాబుద్ధివితక్కేహి,
ఛబ్బిధా చ విభావయుం.

౯౦౫.రాగుస్సన్నస్స సప్పాయా, కోట్ఠాసాసుభభావనా;
దోసుస్సన్నస్సప్పమఞ్ఞా, నీలాది చ చతుబ్బిధా.

౯౦౬.వితక్కం మోహుస్సన్నానం, ఆనాపానం పకాసితం;
ఛ సద్ధాచరితస్సాహు, బుద్ధానుస్సతిఆదయో.

౯౦౭. మరణోపసమాసఞ్ఞావవత్థానాని బుద్ధినో;
సేసాని పన సబ్బేసం, తత్థాపి కసిణం బుధా.

౯౦౮.వితక్కపకతికస్స, పరిత్తం మోహచారినో;
మహన్తమితి సప్పాయం, గహేత్వాన తతో పరం.

౯౦౯.మహావాసం నవం జిణ్ణం, పన్థసోణ్డికసన్తికం;
పణ్ణపుప్ఫఫలాకిణ్ణం, బహుసమ్మానపత్థితం.

౯౧౦.సీమన్తదారునగర-క్ఖేత్తపచ్చన్తనిస్సితం;
విసభాగమసప్పాయం, పట్టనం మిత్తదుల్లభం.

౯౧౧.**ఠానానిట్ఠారసేతాని,** పరివజ్జేయ్య పణ్డితో;
సేవేయ్య భావనాయోగ్గం, సేనాసనమతన్దితో.

౯౧౨.నాతిదూరం నాచ్చాసన్నం, అప్పసద్దమనాకులం;
గమనాగమనసమ్పన్నం, అప్పడంసానుపద్దవం.

౯౧౩. అకిచ్ఛపచ్చయుప్పాదం , లజ్జీభిక్ఖుగణోచితం;
విపేకట్ఠానబహులం, బహుస్సుతనిసేవితం.

౯౧౪.అప్పభయం నిరాసఙ్కం, అప్పదోసం మహాగుణం;
విహారమనుసేవన్తో, తత్థ నిస్సఙ్గచేతసా.

౯౧౫.తతో కేసనఖచ్ఛేద-రజనాదిమసేసతో;
ఖుద్దకం పలిబోధఞ్చ, ఛిన్దిత్వాన యథారహం.

౯౧౬.ఆవాసం గోచరం భస్సం, పుగ్గలం భోజనం తథా;
వజ్జేన్తోతుమసప్పాయం, ఇరియాపథమత్తనో.

౯౧౭.సేవన్తో సత్త సప్పాయే, తే ఏవాతి పధానవా;
భావనూపాయసమ్పన్నో, వూపకట్ఠో రహోగతో.

౯౧౮.కామేస్వాదీనవం దిస్వా, నేక్ఖమ్మం దట్ఠు ఖేమతో;
పరియుట్ఠాననిబ్బిన్దో, సోధేయ్యఙ్ఝాసయం కథం.

౯౧౯.అప్పస్సాదా మహాదుక్ఖా, **కామా** హి కటుకప్ఫలా;
దుస్సంహారా దురారక్ఖా, బహ్వాదీనవసణ్ఠితా.

౯౨౦.అట్ఠికా ఖజ్జమానావ, విఘాతాయ పభిజ్జితా;
గయ్హన్తత్తవధాయేతే, మంసపేసీవ పక్ఖిభి.

౯౨౧.పటివాతే తిణుక్కావ, పరిగ్గాహకదాహినో;
అఙ్గారకాసుసఙ్కాసా, సబ్బఙ్గపరితాసకా.

౯౨౨సుపినే పరిభుత్తావ, నాలం కస్సచి తిత్తియా;
న తు కస్సచి అచ్ఛన్తా, అలఙ్కారావ యాచితా.

౯౨౩.ఛజ్జన్తా ఫలరుక్ఖావ, పటిపన్నపభఞ్జినో;
అసిసూనూపమా నిచ్చ-మధికోట్టేన్తి పాణినో.

౯౨౪సత్తిసూలూపమా దళ్హం, తణ్హాసల్లానువేధినో;
ఘోరానత్థవిసాకిణ్ణా, కణ్హసప్పసిరూపమా.

౯౨౫సబ్బాసవపరిక్లిట్ఠా , సబ్బాసంక్లేసవత్థుకా;

గమ్మా చ చపలా నీచా, పుథుజ్జనమమాయితా.

౬౨౬.బహుసాధారణా చేతే, సపత్తజనపత్థితా;
మహోపద్దవుపయట్ఠా, బహ్వాయాసా భయావహా.

౬౨౭.మహారమ్భసమారద్ధా, ఖిప్పాకారవిధంసినో;
సోకసల్లం పవేసేన్తా, విగచ్ఛన్తి సువే సువే.

౬౨౮.నాలం కస్సచి తాణాయ, నాలమస్సాసనాయ చ;
అవిసాసనియావస్సం, కితవా మారకింకరా.

౬౨౯.సత్తానముపఘాతాయ , మధురాకారనిమ్మితా;
రక్ఖసీ వియ సన్తాన-మావిసన్తి మనోహరా.

౬౩౦. ఆవిట్ఠా యేహి దుమ్మేధా, బ్యసనాహితసమ్భవా;
విపల్లాసపరాభూతా, బ్యాపజ్జన్తా విహఞ్ఞరే.

౬౩౧. చేతోసఙ్కప్పరచితా, నన్దిరాగోపసేవనా;
మధులిత్తాసిధారావ, బ్యాపారేనోపసేవితా.

౬౩౨. మనోరమసుభాకారా, పియరూపోపలమ్భినో;
మిత్తముఖం సపత్తావ, వఞ్చయన్తి మహాజనం.

౬౩౩. వఞ్చితా యేహి దుమ్మేధా, సబ్బసమ్పత్తిధంసితా;
ఖేమమగ్గా పరిబ్భట్ఠా, ధారేన్తి వధమత్తనో.

౬౩౪. విరూపరూపాకారేన, నిమ్మథేన్తా పలోభినో;
అభావితానం బాలానం, మానసం నిహనన్తిమే.

౬౩౫.యత్థ రాగసల్లవిద్ధా, సల్లేనేవ వనే మిగా;
తత్థ తత్థానుధావన్తా, విప్ఫన్దన్తి నిరన్తరం.

౬౩౬. మమంకారేన వుడ్ఢన్తా, ఘోరమాసీవిసం యథా;
విస్సట్ఠా భోగధమ్మేసు, అస్సాదేన్తి అవిద్దసు.

౬౩౭. అనయబ్యసనాయేతే , వసీ కుబ్బన్తి పాణినో;
విచిత్తాకారసణ్ఠానా, పిసాచనగరం యథా.

౬౩౮.అనత్థావహితా బాలా, వాగురం నావబుజ్ఝరే;
తత్థేవ పటివమన్తి, యథా హఞ్ఞన్తి ముచ్ఛితా.

౬౩౯.సీఘవాహీ మహోఘోయం, క్లేసవట్టం మహబ్భయో;
సకణ్టకఞ్చ గహనం, పఙ్కోవ దురతిక్కమో.

౬౪౦.చేతోసంమోహనట్ఠానం, పమాదపటిసన్ధితం;
ఓహారి సిథిలం చేతం, దుప్పముఞ్చఞ్చ బన్ధనం.

౬౪౧.జాలంవ విత్థతం లోకే,
మారపాసో సమోడ్డితో;
పఞ్జరం చారకో చేసో,
సత్తానమనయావహో.

౬౪౨.యత్థానురాగసమ్బద్ధా, పలిగుణ్ఠితసాయినో;
మక్కటాలేపబద్ధావ, నిత్థునన్తి విఘాతినో.

౬౪౩.బళిసంవామిసచ్ఛన్నం, సవిసం వియ భోజనం;
మిగలుద్దనివాపోవ, వినాసాయ సమోడ్డితా.

౬౪౪.మీనకా వఙ్కగిద్ధావ, యే గిలిత్వా పుథుజ్జనా;
ఘోరం మచ్చుముఖం పత్వా, సోచన్తాపాయభాగినో.

౬౪౫.పాపక్ఖేత్తమిదం ఠానం, మిచ్ఛాలోభనిసేవనం;
దుచ్చరితఙ్కురారోహం, అపాయఫలపూరణం.

౬౪౬.అజ్ఝోసితా పనేత్థ చ, లోభముచ్ఛావిదాహినో;
కోధూపనాహజలితా, ఇస్సామచ్ఛేరధూపితా.

౬౪౭.సారమ్భాయుధసన్నద్ధా, విప్ఫురన్తా మనోరథా;
ఆబన్ధిచ్ఛా మహాకచ్ఛా, ఠన్తి లోకవిపత్తియా.

౬౪౮.అవజ్జం నత్థి ఏతేస-మకత్తబ్బం న విజ్జతి;
సమ్ముట్ఠసచ్చతా తేసు, న పతిట్ఠాతి సాధుతా.

౬౪౯.పరోపఘాతాభిరతా, దయాధమ్మపరమ్ముఖా;
సబ్బసత్తేస్వవిస్సాసీ, సబ్బత్థ పరిసఙ్కితా.

౬౩౦.భయసన్తాసబహులా, సబ్బానత్థానుసారినో;
సాధేన్తా చతురాపాయం, పాపకమ్మపురక్ఖకా.

౬౩౧.మహాసఙ్కటుపబ్యూళ్హా, పలిబోధపరిప్పుటా;
హఞ్ఞన్తి దుక్ఖధమ్మేహి, కామే బాలా భవేపరే.

౬౩౨.తతో మచ్చునిరాసఙ్కా, ఖిడ్డారతివిమోహితా;
కిమ్పక్కమివ భక్ఖన్తా, రమ్మకారవిరోధినో.

౬౩౩.గామసూకరపోతావ, కామాసుచిపరిప్లుతా;
చమరీకతకమ్మన్తా, అస్మిం లోకే పలోభితా.

౬౩౪.ఖజ్జమానా కిలేసేహి, కిమీహివ నిరన్తరం;
పరిహానిం పనఞ్ఞాయ, పరివారేన్తి ముచ్ఛితా.

౬౩౫.తతో జరాహి సన్తత్తం, యొబ్బనఞ్చోపముయ్హతి;
కామా చ పరిహాయన్తి, జీవితఞ్చోపరుజ్ఝతి.

౬౩౬.పరం పమాదాభివట్ఠా, పాపక్లేసమహోదకా;
తతో తణ్హానదీ పూరా, పాపేతాపాయసాగరం.

౬౩౭.ఇధలోకపరిచ్చత్తా, పరలోకత్థధంసితా;
గఙ్గాకుణపకాకావ, సేన్తి సోకపరాయణా.

౬౩౮.ఇచ్చత్తత్థం పరత్థఞ్చ, సత్తా కామనిబన్ధనా;
విద్ధంసేత్వా వినస్సన్తి, ఇధ చేవ పరత్థ చ.

౬౩౯.**ఇతి సాదీనవా** కామా, ఘోరా సాలసిలూపమా;
యత్థ బాలా విసీదన్తి, నత్థి సఙ్గో విజానతం.

౬౪౦.ఇత్థం కామభయట్టానం, సిక్ఖత్తయమనుత్తరం;
సమాచిక్ఖి విమోక్ఖాయ, నేక్ఖమ్మమితి చక్ఖుమా.

౬౪౧.సబ్బాసవవిఘాతాయ, పటిపత్తి అనుత్తరా;
అన్తద్వయమనాగమ్మ, మజ్ఝిమాయం పకాసితా.

౬౪౨.సబ్బదుక్ఖసముగ్ఘాతీ, విసుద్ధి పరముత్తమా;

విజ్జాచరణసమ్పత్తి, సబ్బసమ్పత్తిసాధికా.

౯౬౩. పుఞ్ఞక్ఖేత్తమిదం ఠానం, తపోకమ్మనిసేవనం;
సద్ధాసీలఙ్కురారోహం, సమ్పత్తిఫలపూరణం.

౯౬౪. క్లేసచోరకమొక్ఖాయ , ద్వారమేతమనుత్తరం;
మహోఘుత్తరణం కుల్లం, నోత్థి పారిమపాపకం.

౯౬౫. పాపచోరవిఘాతాయ, ఖేమమగ్గో అనుత్తరో;
అకణ్టకో అగహనో, ఉజు సబ్భి పవేదితో.

౯౬౬. మహాబన్ధనమొక్ఖాయ,
అబ్భుతో జినఘోసితో;
పలిబోధపరిచ్చాగో,
అబ్భోకాసో అలేపనో.

౯౬౭. సబ్బపఙ్కసముత్తారో, గన్థానం వినివేఠనం;
తణ్హాదాసబ్యనిత్థారో, సేరిభావో సుఖావహో.

౯౬౮. సబ్బయోగవిసంయోగో, సబ్బసోకనిరున్ధనో;
సబ్బాలయవిసఙ్ఖారో, సబ్బదుక్ఖవినిగ్గమో.

౯౬౯. మారపాససముచ్ఛేదీ, పత్తమేతమనుత్తరం;
మోహన్ధకారవిద్ధంసీ, విజ్జాలోకవిరోచనో.

౯౭౦. అబ్యాపజ్జమిదం ఠాన-మభయం నిరుపద్దవం;
తపోకమ్మానమోకాసో, మారచక్ఖువిమోహనో.

౯౭౧. సబ్బసన్తాపహరణమిదం సీతంవ చన్దనం;
నిమ్మలం ధమ్మసలిలం, సంక్లేసమలసోధనం.

౯౭౨. సంసారసేతు సుహతా, బోధిపక్ఖియపత్థతా;
సోకసల్లసముద్ధారీ, యన్తం సుకతయోజితం.

౯౭౩. చిత్తాతఙ్కసముద్ధంసీ, పరిభోగసుఖోసధం;
లోకామిసానం వమనం, చేతోదోసవిరేచనం.

౯౭౪.అచ్చన్తతిత్తికారణమీరేన్తి ధమ్మభోజనం;
పిపాసహరణం పానం, విముత్తిరసపేసలం.

౯౭౫.వణ్ణకిత్తిసుగన్ధాయ , గుణమాలా సుగన్థితా;
పాపకోపీనవసనం, హిరోత్తప్పవిచిత్తితం.

౯౭౬. అచ్చన్తపరిసుద్ధో చ, సద్ధమ్మరతనావలి;
అరియానమలఙ్కారో, అనుపాయి సిరిఙ్కరో.

౯౭౭. చిన్తానం దున్నిమిత్తానమిదం సన్తికరం పరం;
విపత్తిపటిఘాతాయ, పరిత్తమిదముత్తమం.

౯౭౮.అన్తరాయవినాసాయ, మఙ్గలం జినదేసితం;
మిచ్ఛాగాహవిమోక్ఖాయ, సోత్థి సమ్బుద్ధభాసితా.

౯౭౯. అనివత్తి చ పచ్చక్ఖమావేనికమభారియం;
అమతోసధమచ్చన్తమజరామరసాధనం.

౯౮౦.యమేతం సమధిట్ఠాయ, సమ్బోధిత్తయముత్తమం;
పప్పోన్తి సబ్బసమ్పత్తిగుణపారమిపూరితం.

౯౮౧.సబ్బాకారవరోపేత-మేతం నేక్ఖమ్మసమ్మతం;
సీలగమ్భీరపరిక్ఖం, ధుతఙ్గోదితతోరణం.

౯౮౨ సమాధివీథివిత్థిన్నం, సతిపాకారగోపురం;
సద్ధాసమిద్ధిసమ్ఫుల్లం, పఞ్ఞాపాసాదసోభితం.

౯౮౩.సమ్మాజీవధజం రమ్మం, హిరోత్తప్పపటిచ్ఛదం;
విముత్తామతసమ్భోగం, వేనేయ్యజనసేవితం.

౯౮౪.అభేజ్జం పాపవేరీహి, పురం సుగతమాపితం;
అనీతిమనుపసగ్గం, పటిపన్నా మహేసయో.

౯౮౫.పరమస్సాససమ్పత్తా , పరిపుణ్ణమనోరథా;
సబ్బసఙ్గమతిక్కమ్మ, నిక్ఖన్తా అకుతో భయా.

౯౮౬.సమ్మదత్థమభిఞ్ఞాయ, మచ్ఛధేయ్యపహాయినో;

సబ్బదుక్ఖోఘనిత్తిణ్ణా, పారం గచ్ఛన్తి పణ్డితా.

౯౮౭.ఇతి సబ్బఙ్గసమ్పన్నం, మహేసిగణసేవితం;

నేక్ఖమ్మం కామనిక్ఖన్తం, సద్ధమ్మపథముత్తమం.

౯౮౮.విరాధేన్తి పరాభూతా, ముచ్ఛితా యేన దుజ్జనా;

తం పాపసముదాచారం, పరియుట్ఠానమబ్రవుం.

౯౮౯.చేతోనీవరణం చేతం, పఞ్ఞాచక్ఖునిరోధనం;

సీలోపఘాతకరణం, చిత్తవిక్ఖేపసఙ్గమో.

౯౯౦.అయసానం పదట్ఠానం, గుణతేజవినాసనం;

సబ్బసమ్పత్తిదహనం, చతురాపాయసాధకం.

౯౯౧.సబ్బాసవమలోపేతో, సబ్బోపక్కిలేససఞ్చయో;

పాపయక్ఖసమో చేసో, దోసాసీవిససఙ్గమో.

౯౯౨.పమాదపథమక్కన్తం, అమిత్తగణసఙ్గమం;

మహబ్భయసముట్ఠానం, మహాబ్యసనసఙ్కరం.

౯౯౩. అపాయదుక్ఖమారుళ్హం, అహితావహితం పదం;

సబ్బానత్థకరం ఘోరం, సబ్బదుక్ఖవిధాయకం.

౯౯౪.ధిరత్థు పాపధమ్మానం, సబ్బకల్యాణహాయినం;

లద్ధాపి ఖణసమ్పత్తి, దుల్లభా యేహి నాసితా.

౯౯౫.తేసం హి సముదాచారో, దుల్లభం బుద్ధసాసనం;

సముద్ధంసేతి అసని, యథా రతనపబ్బతం.

౯౯౬.సద్ధమ్మధనచోరా తే, నేక్ఖమ్మపతిబన్ధకా;

పటిపత్తిం విలుమ్పన్తా, పలిబున్ధన్తి పాణినో.

౯౯౭. విస్సాసివధకాపేతే, విస్సట్ఠావస్సఘాతినో;

యేహి బాలాహతా సేన్తి, నిస్సయేజినసాసనే.

౯౯౮.తేపి వాసేన్తి దుమ్మేధా, నిస్సఙ్కా మోహపారుతా;

అన్తోమనసి ఉచ్ఛఙ్కే, ఘోరమాసీవిసం యథా.

౯౯౯. అత్తనో చ వినాసాయ, నిస్సటం క్లేసపఞ్జరే;

చినన్తా నావబుజ్ఝన్తి, విపత్తిపథయాయినో.

౧౦౦౦. హాలాహలంవ ఖాదన్తా, ఆలిఙ్గన్తావ పావకం;

అవస్సముపహఞ్ఞన్తి, పాపధమ్మాపలాళినో.

౧౦౦౧. పాపచిన్తా పరిబ్యుళ్హా, వితక్కమథితా జనా;

లోకద్వయాపి ధంసేన్తి, అత్థద్వయవినాసినో.

౧౦౦౨. కోధూపనాహి విగచ్ఛా, ఇస్సామచ్ఛేరదూసితా;

మక్ఖీ పలాసీ సారమ్భీ, అప్పతిస్సా అగారవా.

౧౦౦౩. మానాతిమానబహులా, ముధాముఖరచణ్డికా;

ఉద్ధతా చ పమత్తా చ, దబ్బితా కేతుగాహినో.

౧౦౦౪. చేతోఖిలఖిలభూతా, వినిబన్ధానుపేరితా;

మహోఘా వియ సస్సాని, వినాసేన్తి తపోగుణం.

౧౦౦౫. విసయస్సాదవిక్ఖిత్తా, వికిణ్ణా పాకతిన్ద్రియా;

ముట్ఠస్సతీ కుసీతా చ, జీవన్తి మోఘజీవితం.

౧౦౦౬. మహగ్ఘసా బాహులికా, దుప్పఞ్ఞా కాయదళ్హికా;

గన్థనీవరణాబద్ధా, ఇచ్ఛాలోభవసీకతా.

౧౦౦౭. కులగ్గహితసన్తానా, తిరచ్ఛానకథారతా;

వినయోపసమాపేతా, విసమాచారగోచరా.

౧౦౦౮. దుబ్భరతా చ దుప్పోసా, సుకుమారసుఖాలయా;

అసన్తుట్ఠా మహిచ్ఛా చ, లోలుప్పాచారలక్ఖితా.

౧౦౦౯. దుగ్గన్ధేనేవ సునఖా, ఆమగన్ధేన ముచ్ఛితా;

తత్థ తత్థాభిధావన్తా, న పతిట్ఠన్తి సాసనే.

౧౦౧౦. నిల్లజ్జా వీతసారజ్జా, లోకధమ్మేసు ముచ్ఛితా;

పాపిచ్ఛా కుహనచ్ఛన్నా, మిచ్ఛాజీవపలోభితా.

౧౦౧౧. సఠా పగబ్భా మాయావీ, అన్తోపూతి అవస్సుతా;

సజ్కస్సరసమాచారా, కసమ్బు సిథిలా జళా.

౧౦౧౨సిఙ్గారచపలాచిత్తా, పూతికాయానురాగినో;
సీదన్తా పలిమాపన్నా, న విరుళ్హన్తి సాసనే.

౧౦౧౩పాపపుగ్గలసంసట్ఠా, పాపదిట్ఠిపరాగతా;
అసద్ధా ధమ్మనిచ్ఛిన్నా, దుట్ఠా దుబ్బచనిట్ఠురా.

౧౦౧౪సామఞ్ఞం పరిధంసేన్తా, దూసేన్తా జినసాసనం;
అతిక్కమ్మ జినోవాదం, బాలా దుగ్గతిభాగినో.

౧౦౧౫కామగిద్ధా దురాచారా, దుస్సీలా మోహపారుతా;
ఖజ్జన్తా కద్దమీభూతా, జినసాసనకణ్టకా.

౧౦౧౬హితాహితమజానన్తా, అనురోధవిరోధినో;
చేతోపహతసన్తానా, విపల్లాసపలమ్భితా.

౧౦౧౭విపన్నా కులకమ్మన్తా, పాపకారీ పరాజితా;
సోచన్తి దీఘమద్ధానం, అపాయమ్హి సమప్పితా.

౧౦౧౮ఇత్థం హితసముచ్ఛేదీ, కుమగ్గోయం రజాపథో;
పాపధమ్మప్పవత్తీతి, విదిత్వా పున పణ్డితో.

౧౦౧౯పరియుట్ఠానసంక్లేసం, విప్ఫరన్తం విసారదో;
పటిసఙ్ఖాయ రున్ధేయ్య, మన్తేనేవ మహావిసం.

౧౦౨౦ఖిప్పమాదిత్తచేలోవ, పాపపావకముట్ఠితం;
భావనాజలసేకేన, నిబ్బాపేయ్య నిరన్తరం.

౧౦౨౧అప్పమాదేన మేధావీ, నగేనేవ మహానదిం;
పాపోఘం పటిబన్ధన్తో, పిదహేయ్య ఖణే ఖణే.

౧౦౨౨సభయం వియ కన్తారం, ఘోరమాసీవిసం యథా;
పపాతమివ గమ్భీరం, మిళ్హం వియ చ పణ్డితో.

౧౦౨౩పహాయ పరియుట్ఠానం, నేక్ఖమ్మమధిముచ్చతి;
కల్యాణమిత్తో వజ్జేసు, భయదస్సావి సుబ్బతో.

౧౦౨౪ కామరాగవిసంయుత్తో, భోగధననిరాలయో;
ఇచ్ఛాలోభవినిముత్తో, అమమో అపరిగ్గహో.

౧౦౨౫ సోరతో సఖిలో సణ్హో, మేత్తాయన్తో దయాపరో;
అనాహటమనో ధీరో, సన్తచిత్తో ఖమాపరో.

౧౦౨౬ హితేసీ సబ్బపాణీనం,
ఇస్సామచ్ఛేరముచ్చితో;
కోధోపనాహబ్యాపాద
విరోధోపసమే రతో.

౧౦౨౭ అనోలీనమనో యోగీ, నిచ్చారద్ధపరక్కమో;
సుసమాహితసఙ్కప్పో, విప్పసన్నో అనావిలో.

౧౦౨౮ ఓకప్పేన్తో విముచ్చన్తో, పఞ్ఞవా పటిపత్తియం;
పిహయన్తో మమాయన్తో, సమ్మాసమ్బుద్ధసాసనం.

౧౦౨౯ ఇతి నీవరణాపేతో, ఞాణాలోకజుతిన్ధరో;
పూజేతి సమ్మాసమ్బుద్ధం, సద్ధమ్మపటిపత్తియా.

౧౦౩౦ హిరోత్తప్పగుణోపేతో,
కల్యాణాచారగోచరో;
మక్ఖపళాసరహితో,
సప్పతిస్సో సగారవో.

౧౦౩౧ అజ్జవాచారచారిత్తో, మాయాసాఠేయ్యనిస్సటో;
ధమ్మసారమ్భనిస్సట్ఠో, మద్దవాచారపేసలో.

౧౦౩౨ మానాతిమానవిముఖో , సద్ధమ్మగరుసాదరో;
పరప్పమాదనిమ్మద్దీ, సంవేగబహులో సదా.

౧౦౩౩ వోదాతచిత్తసఙ్కప్పో , పాపిచ్ఛామలవజ్జితో;
మిచ్ఛాదిట్ఠిమతిక్కన్తో, సద్ధమ్మేసు పతిట్ఠితో.

౧౦౩౪ చేతోఖిలసముచ్ఛేదీ, వినిబన్ధవిభేదకో;
మానసం సమ్పహంసేతి, సంకిలేసవిముత్తియా.

౧౦౩౫పవివిత్తో అసంసట్ఠో, సన్తో అప్పిచ్ఛతారతో;
అరియావంసాలఙ్కారో, సుప్పోసో సుభరో సుఖీ.

౧౦౩౬సల్లేఖవుత్తి ధుతవా, పాపాపచయతప్పరో;
పాసాదికసమాచారో, పసాదబహులో ముని.

౧౦౩౭అనుద్ధతో అచపలో,
దన్తో గుత్తో యతిన్ద్రియో;
చేతోసమాధిగరుకో,
సమ్పజానో సతీయుతో.

౧౦౩౮ఉస్సాహజాతో సద్ధమ్మే, ఛన్దజాతో నిరన్తరం;
సాతచ్చకారీ స్సాకారో, పటిపత్తిపరాయణో.

౧౦౩౯చేతోకాళకాపగతో, భావనారసముత్తమం;
రఙ్గం నిద్ధోతవత్థంవ, సాధుకం పటిగణ్హాతి.

౧౦౪౦ఇతి సమ్పాదితాకారో, పరిసుద్ధమనోరథో;
నిరాదీనవసఞ్చారో, సోత్థిపత్తో నిరఙ్గణో.

౧౦౪౧పాపగాహవినిముత్తో, రాహుముత్తోవ చన్దిమా;
గుణరంసిపరిక్ఖిత్తో, సోభేతి జినసాసనం.

౧౦౪౨ఇచ్ఛాలోభమదోసఞ్చ, మోహాభావమథాపరం;
నేక్ఖమ్మం పవివేకఞ్చ, తథా నిస్సరణం బుధో.

౧౦౪౩సమారబ్భ విసోధేన్తో, అజ్ఝాసయమసేసతో;
ధీరో సమ్పటిపాదేతి, భావనాసుఖముత్తమం.

౧౦౪౪తతో పణీతాధిముత్తి, పలిబోధవినిస్సటో;
పరిపన్థవినిముత్తో, విగతావరణాలయో.

౧౦౪౫భావనానిన్నసన్తానో, కల్లచిత్తో విసారదో;
కసిణాదికమారబ్భ, భావేయ్య సమథం కథం.

౧౦౪౬పథవీకసిణం తావ, విదత్థిచతురఙ్గులం;
కత్వానారుణవణ్ణాయ, మత్తికాయ సుమణ్డలం.

౧౦౪౭ యుగమత్తే ఠపేత్వాన, ఠానే సుఖనిసిన్నకో;
పథవీతి సమఞ్ఞాయ, కత్వాభోగం తు భావయే.

౧౦౪౮ అకతేపి ఖలాదిమ్హి, అకిచ్చేనేవ మణ్డలే;
నిమిత్తం జాయతిచ్చాహు, పుబ్బయోగవతో పన.

౧౦౪౯ ఆపోమణ్డలముగ్గణ్హే, భాజనాదిగతే జలే;
తేజమ్హి తేజోకసిణం, పటచ్ఛిద్దాదిసంగతే.

౧౦౫౦ ఉస్సగ్గాదిమ్హి కమ్మన్తే, వాయోకసిణమణ్డలం;
పటిభాగసమాచారో, ఘుట్ఠట్ఠానేవ జాయతి.

౧౦౫౧ నీలాదికసిణం వత్థే, పుప్ఫే వా వణ్ణధాతుయం;
ఆకాసమణ్డలం భిత్తి-ఛిద్దాదిమ్హి ఉపట్ఠితం.

౧౦౫౨ ఛిద్దప్పవిట్ఠమాలోకం, ఉగ్గణ్హేయ్య పతిట్ఠితం;
సూరియాలోకాదిభేదం, భూమియం వాథ భిత్తియం.

౧౦౫౩ యసధా కసిణేస్వేవం, యత్థ కత్థచి యోగినో;
పరికమ్మం కరోన్తస్స, ఉగ్గహో నామ జాయతి.

౧౦౫౪ చిత్తస్సుపట్ఠితే తస్మిం, పస్సన్తస్సేవ చక్ఖునా;
ఉగ్గహమ్హి నిమిత్తమ్హి, పటిపాదేయ్య భావనం.

౧౦౫౫ విక్ఖేపం వినివారేన్తో, పరిపన్థే విరాజయం;
నిమిత్తాభిముఖేనేవ, మానసం పటిపాదయే.

౧౦౫౬ ఆసేవన్తస్స తస్సేవం, చిత్తం హోతి సమాహితం;
సంక్లేసా సన్నిసీదన్తి, పటిభాగో చ జాయతి.

౧౦౫౭ తత్థ పణ్ణత్తిసఙ్ఖాతే, నిమిత్తే భావనామయే;
తథేవ పటిభాగమ్హి, తతో యుఞ్జేయ్య భావనం.

౧౦౫౮ తత్థాధిముత్తో సతిమా, నిమిత్తవిధికోవిదో;
ఇన్ద్రియాని సమానేన్తో, సప్పాయముపలక్ఖయం.

౧౦౫౯ నిగ్గయ్హ ఉద్ధతం చిత్తం, పగ్గయ్హ లీనమానసం;

ఊహతం సమ్పహంసన్తో, ఉపేక్ఖన్తో సమాహితం.

౧౦౭౦ రేణుమ్హి ఉప్పలదలే, సుత్తే నావాయ నాళియా;
యథా మధుకరాదీనం, పవత్తి సమ్మ వణ్ణితా.

౧౦౭౧ లీనుద్ధతపవత్తిఆకారం, సాధుకం లక్ఖయం బుధో;
తథా సమేనాకారేన, పహితత్తో పరక్కమే.

౧౦౭౨ సమప్పవత్తమాకారం, సల్లక్ఖేత్వా నిరన్తరం;
పదహన్తస్స తస్సేవం, అప్పనా నామ జాయతి.

౧౦౭౩ పటిభాగనిమిత్తం తు, వడ్ఢేయ్య కసిణం పున;
ఉపచారభూమియం వా, అప్పనాయం వ కత్థచి.

౧౦౭౪ దీపకజ్జలద్వజ్జలాది-వసేనేవ యథాక్కమం;
ఫరన్తో మనసాయేవ, నిపుణో యావదిచ్ఛకం.

౧౦౭౫ తత్థేవం పఠమజ్ఝానం, పత్వాన పగుణం తతో;
కత్వా చిణ్ణవసీభూతా, తమ్హా వుట్ఠాయ పణ్డితో.

౧౦౭౬ వితక్కాదికథూలఙ్గం, పహానాయ యథాక్కమం;
తథేవ పటిపజ్జన్తో, పప్పోతి దుతియాదయో.

౧౦౭౭ వసుధా కసిణానేవం, భావేత్వా పన యోగినో;
చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానం, కత్వా విక్ఖేపనిస్సటా.

౧౦౭౮ సుపక్ఖాలితుపక్లేసా , సన్తచిత్తా సమాహితా;
పవివేకరసస్సాదం, అనుభోన్తి యథాసుఖం.

౧౦౭౯ అసుభం పన భావేన్తో, నిమిత్తం యత్థ కత్థచి;
ఉద్ధుమాతాదిభేదమ్హి, ఉగ్గణ్హేయ్యాసుభే కథం?

౧౦౮౦ ఏకాహాదిమతిక్కన్తం, ఉద్ధుమాతకమీరితం;
విగతచ్ఛవి బీభచ్ఛం, నీలాకారం వినీలకం.

౧౦౮౧ విక్ఖిణ్ణపుబ్బకుధితం, పరిభిన్నం విపుబ్బకం;
విచ్ఛేదితఙ్గపచ్చఙ్గం, విచ్ఛిద్దకం కళేవరం.

෧෦෭෨ వివిధాకారపాణేహి, ఖజ్జమానం విఖాదితం;

వినాసితఙ్గపచ్చఙ్గం, విక్ఖిత్తన్తి పవుచ్చతి.

෧෦෭෩ పాదాదిభఙ్గవిక్ఖిత్తం, హతవిక్ఖిత్తకం మతం;

లోహితం లోహితాకిణ్ణం, పుళవం కిమిసఙ్కులం.

෧෦෭෪ అట్ఠిసఙ్ఖలికామత్తం, అట్ఠికన్తి చ సబ్బథా;

సణ్ఠానాకారభేదేన, దసధాసుభదేసనా.

෧෦෭෫ ఇత్థేవం దసధా భేదే, నిజ్జీవకుణపాసుభే;

ఉజ్ఝితే భూమిభాగస్మిం, మతకాయే కళేవరే.

෧෦෭෬ లబ్భమానకమాకారం, ఓలోకేత్వా సలక్ఖణం;

ఉగ్గహేత్వాన చిత్తేన, తంతంనామేన భావయే.

෧෦෭෭ పటికూలఞ్చ జేగుచ్ఛం, దుగ్గన్ధఞ్చ విరూపకం;

హరాయితమజఞ్ఞఞ్చ, హీళితం విక్ఖితాసివం.

෧෦෭෮ ఇచ్చేవమసుభాకారే,

కత్వాభోగం తు యోగినో;

భావేన్తస్సుపచారో చ,

పటిభాగో చ జాయతి.

෧෦෭෯ పటిభాగనిమిత్తం తు, ఉపచారేన సేవతో;

అప్పేతి పఠమజ్ఝాన-మేత్థేవం సమథే నయో.

෧෦෮෦ వినా సద్ధమ్మం పనిదం, సరీరం బాలనన్దితం;

విపత్తిపరియోసానం, అవస్సం భేదగామికం.

෧෦෮෧ యథా ఇదం తథా ఏతం, యథా ఏతం తథా ఇదం;

జీవమానఞ్చ నిజ్జీవమేవ ధమ్మపరాయణం.

෧෦෮෨ సభావో సోపి దేహస్స,

సబ్బస్సాపి చ సబ్బథా;

విచితబ్బా ధిరేనాపి,

ఏసాయం నియతా గతి.

౧౦౮౩అనిచ్చం ఖయధమ్మఞ్చా, దుక్ఖమేవ భయావహం;

అనత్తా చ పరాభూతా, విబ్భిజ్జతి ఖణే ఖణే.

౧౦౮౪వినాసమానస్సాకారం, తత్థేవం పన పస్సతో;

విపస్సనాభావనాతి, తమీరేన్తి తథాగతా.

౧౦౮౫భావనం దువిధమ్పేతం, భావేన్తి పున పణ్డితా;

జీవమానేపి కాయమ్హి, తంతదాకారసమ్భవే.

౧౦౮౬జీవమానోపి కాయోయం,

కుణపోవ సభావతో;

తమలఙ్కారపటిచ్ఛన్నో,

బాలానం న పకాసతి.

౧౦౮౭బహి మట్ఠముపట్ఠాతి, అన్తో కుణపపూరితం;

ఉగ్ఘరన్తం పగ్ఘరన్తం, నవద్వారమలస్సవం.

౧౦౮౮సరీరం నిచ్చదుగ్గన్ధం, నానాకిమిసమాకులం;

తచమంసపటిచ్ఛన్నం, అట్ఠిపఞ్జరసణ్ఠితం.

౧౦౮౯వచ్చకూపమిదం నామ, ద్వత్తింసాసుచిపూరితం;

నరానుక్కారభూమీవ, నేకవస్సగణోచితా.

౧౦౯౦సుసానగమనోసానం, బహుసాధారణాసుభం;

గణ్డభూతం సల్లభూతం, బహుదుక్ఖనిబన్ధనం.

౧౦౯౧నానాబ్యాధిసమాకిణ్ణం , నానోపద్దవసంకులం;

నానానత్థసమోధానం, నానాసంక్లేసవత్థుకం.

౧౦౯౨పోసితమ్పి చిరం కాలం, మమంకారమమాయితం;

లహుదుజ్జనమిత్తోవ, పీళితం సమ్పదుస్సతి.

౧౦౯౩పరిహాయతి నిస్సారం, జరతాపి తం యోబ్బనం;

మచ్చుభఞ్జితమచ్చన్త-మసేసం పరిభిజ్జతి.

౧౦౯౪తథాపి జాలసన్తానో, బహుసమ్భారసఙ్ఖతో;

వత్థాలఙ్కారసఞ్ఛన్నో, మాలాగన్ధాదిసోభితో.

౧౦౯౩ విఞ్ఞత్తివికారేహి, విచిత్తాకారమణ్డితో;

కాయో లీళవిలాసేహి, పలమ్భేతి మహాజనం.

౧౦౯౪ వఞ్చితా యేన దుమ్మేధా, కామక్లేసమలీమయా;

పూరేన్తి చతురాపాయం, మారధేయ్యానుసారినో.

౧౦౯౫ ఏవమాదీనవం ఞత్వా, పూతికాయే విచక్ఖణా;

అసుభాదికమాకార-మారబ్బ ఛన్దుపట్ఠహుం.

౧౦౯౬ యస్మిం పతన్తి కుణపే విపరీతసఞ్ఞా,

సంక్లేసపాపవసగా విసమం చరన్తా;

తం పస్సథేతమసుభమ్పి వినాసధమ్మం,

ఇచ్చేవమాహ సుగతో దసధా విభాగం.

౧౦౯౭ సత్థారా కసిణఞ్చ యం దసవిధం విక్ఖేపవిక్ఖమ్భనం,

కామక్లేసవినాసనం దసవిధం యఞ్చాసుభం భాసితం;

దిబ్బబ్రహ్మసుఖావహం సమపదం విజ్జోదయం యోగినా,

కమ్మట్ఠానమలం తముత్తమగుణేనాసేవితం సేవితుం.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే కసిణాసుభవిభాగో నామ

అట్ఠమో పరిచ్ఛేదో.

౯. నవమో పరిచ్ఛేదో

దసానుస్సతివిభాగో

౧౧౦౦. సద్ధాపబ్బజితో యోగీ, భావేన్తోనుస్సతిం పన;
దసానుస్సతిభేదేసు, భావేయ్యఞ్ఞతరం కథం.

౧౧౦౧. అరహం సుగతో లోకే, భగవా లోకపారగూ;
విజ్జాచరణసమ్పన్నో, విముత్తిపరినాయకో.

౧౧౦౨. జేట్ఠో సమ్మాభిసమ్బుద్ధో, సేట్ఠో పురిససారథీ;
సత్థా దేవమనుస్సానం, బుద్ధో అప్పటిపుగ్గలో.

౧౧౦౩. సబ్బలోకహితో బన్ధు, సమత్తరతనాలయో;
సత్తానమనుకమ్పాయ, జాతో నాథో సివంకరో.

౧౧౦౪. చక్ఖుమా తిత్థకుసలో, ధమ్మస్సామీ తథాగతో;
మచ్చుధేయ్యవిమోక్ఖాయ, పటిపాదయి పాణినో.

౧౧౦౫. సత్థవాహో మహాయోగ్గో, మగ్గామగ్గయుధన్ధరో;
సిరిసత్థమధిగ్గయ్హ, విచరిత్థ మహాపథం,

౧౧౦౬. అనోమో అసమో ధీరో,
లోకహీతపరక్కమో;
సబ్బాకారవరోపేతో ,
అచ్ఛేరబ్భుతపుగ్గలో.

౧౧౦౭. అత్థభూతో ధమ్మభూతో,
బ్రహ్మభూతో మహాయసో;
ఞాణాలోకపరిచ్ఛిన్న-
ఞేయ్యాసేసపరిగ్గహో.

౧౧౦౮. ఆనుభావవసిప్పత్తో, ఆసభణ్ఠానవిచ్ఛలో;
మహన్తమరియాదోయమనన్తగతిగోచరో.

౧౧౦౯. సబ్బా భిఞ్ఞాబలప్పత్తో, వేసారజ్జవిసారదో;

సబ్బసమ్పత్తినిట్ఠానో, గుణపారమిపూరకో.

౧౧౧౦అప్పమేయ్యో మహానాగో, మహావీరో మహాముని;
మహేసీ మహితాచారో, మహామహో మహిద్ధికో.

౧౧౧౧సబ్బత్థసిద్ధిసఞ్చారో, మహేసీగణపూజితో;
రాజాధిరాజమహితో, దేవబ్రహ్మాభివన్దితో.

౧౧౧౨అభిభుయ్య తయో లోకే, ఆదిచ్చోవ నభన్తరే;
విరోచతి మహాతేజో, అన్ధకారే పభఙ్కరో.

౧౧౧౩బ్యామప్పభాపరిక్ఖిత్తో, కేతుమాలాహలఙ్కతో;
ద్వత్తింసలక్ఖణాసీతిఅనుబ్యఞ్జనసోభితో.

౧౧౧౪సుబ్బణ్ణరంసిలలితో, రతనగ్ఘియసన్నిభో;
సమిద్ధిరూపసోభగ్గో, దస్సనేయ్యంవ పిణ్డితం.

౧౧౧౫ఫుల్లం పదుమసణ్డంవ, కప్పరుక్ఖోవలఙ్కతో;
నభంవ తారకాకిణ్ణం, ఉత్తమో పటిదిస్సతి.

౧౧౧౬సత్థుకప్పమహావీరపుత్తేహి పరివారితో;
సబ్బలోకమహిద్ధాయ, ధమ్మరాజా సయంవసీ.

౧౧౧౭సుద్ధోతమలచన్దోవ , నక్ఖత్తపరివారితో;
ఖత్తసఙ్ఘపరిబ్యూళ్హో, చక్కవత్తీవ సోభతి.

౧౧౧౮ఇచ్చానన్తగుణాకిణ్ణమసేసమలనిస్సటం;
సబ్బసమ్పత్తిదాతారం, విపత్తివినిబన్ధకం.

౧౧౧౯దయాపరమహోరత్తం, భగవన్తమనుస్సరం;
భావేతి పఞ్ఞవా యోగీ, **బుద్ధానుస్సతిభావనం**.

౧౧౨౦స్వాఖాతో తేన సద్ధమ్మో, సమ్బుద్ధేన సతీమతా;
పచ్చత్తపటివేధేన, పస్సితబ్బో యథారహం.

౧౧౨౧తణ్హాదలిద్దనాసాయ, మనోరథసమిద్ధియా;
కాలన్తరమనాగమ్మ, పచ్చక్ఖఫలదాయకో.

౧౧౨౨ ఉపనిస్సయవన్తానం, “ఏహి పస్సా”తి దస్సియో;
పచ్చత్తమేవ విఞ్ఞూహి, వేదితబ్బో సభావతో.

౧౧౨౩ సబ్బాసవసముగ్ఘాతీ , సుద్ధో సోవత్థికో సివో;
పిహితాపాయకుమ్మగ్గో, మగ్గో నిబ్బానపత్తియా.

౧౧౨౪ క్లేససంకటదుగ్గమ్హా, దుక్ఖక్ఖన్ధమహబ్భయా;
ఖేమన్తభూమిం నియ్యాతి, అచ్చన్తమనుపద్దవం.

౧౧౨౫ పుఞ్ఞతిత్థమిదం నామ, మఙ్గలఞ్చ సివఙ్కరం;
హితోదయసుఖాధాన-మమతాహారముత్తమం.

౧౧౨౬ అవిజ్జాపటలుద్ధారవిజ్జానేత్తోసధం వరం;
పఞ్ఞాధారమిదం సత్థం, క్లేసగణ్డప్పభేదకం.

౧౧౨౭ చతురోఘనిముగ్గానం, సేతుబన్ధో సముగ్గతో;
భవచారకరుద్ధానం, మహాద్వారో అపారుతో.

౧౧౨౮ సోకోపాయాసవిద్ధానం, పరిదేవసమఙ్గినం;
సల్లనీహరణోపాయో, అచ్చన్తసుఖమీరితో.

౧౧౨౯ బ్యసనోపద్దవాపేతో , సంక్లేసమలనిస్సటో;
ఉజుసమ్మత్తనియతో, పటిపత్తివిసుద్ధియా.

౧౧౩౦ సుద్ధసీలపరిక్ఖారో, సమాధిమయపఞ్జరో;
సమ్మాసఙ్కప్పచక్కఙ్గో, సమ్మావాయామవాహనో.

౧౧౩౧ సతిసారథిసంయుత్తో, సమ్మాదిట్ఠిపురేజవో;
ఏస ధమ్మరథో యాతి, యోగక్ఖేమస్స పత్తియా.

౧౧౩౨ విపత్తిపటిబాహాయ, సబ్బసమ్పత్తిసిద్ధియా;
సబ్బఖన్ధవిమోక్ఖాయ, ధమ్మం దేసేసి చక్ఖుమా.

౧౧౩౩ హితేసీ సబ్బపాణీనం, దయాపన్నో మహాముని;
ధమ్మాలోకం పకాసేసి, చక్ఖుమన్తానముత్తమో.

౧౧౩౪ యం ధమ్మం సమ్మదఞ్ఞాయ, ఖేమమగ్గప్పతిట్ఠితా;

పాపకాపగతా ధీరా, పస్సద్ధిదరథాసయా.

౧౧౩౫భవయోగా వినిముత్తా, పహీనభయభేరవా;

అచ్చన్తసుఖమేధేన్తి, సోత్థిపత్తా మహేసయో.

౧౧౩౬తమేవముత్తమం ధమ్మం, చిన్తేన్తో పన పణ్డితో;

భావేతీతి పకాసేన్తి, **ధమ్మానుస్సతిభావనం**.

౧౧౩౭చత్తారో చ పటిపన్నా, చత్తారో చ ఫలే ఠితా;

ఏస సఙ్ఘో ఉజుభూతో, పఞ్ఞాసీలసమాహితో.

౧౧౩౮మలాపాపగతో సుద్ధో, పటిపత్తిపతిట్ఠితో;

పరిగ్గహితసద్ధమ్మో, సమిద్ధిగుణసోభితో.

౧౧౩౯పహీనాపాయగమనో, పాపక్లేసవినిస్సటో;

పరిపన్థసముచ్ఛేదీ, భవచారకభేదకో.

౧౧౪౦ఉత్తమదమథప్పత్తో, సువినీతో మహేసినా;

విజ్జావిముత్తివోదాతో, ఆజానీయపథే ఠితో.

౧౧౪౧సుగతోరసి సమ్భూతో, సుచిధమ్మసిరిన్ధరో;

పటిపాదితసమ్పత్తో, ధమ్మసాసనసేవితో.

౧౧౪౨భయభేరవనిస్సఙ్గో, జినతేజానుపాలితో;

మోనేయ్యపథసఞ్చారో, సుగతోవాదభాజనో.

౧౧౪౩అప్పమాదపరిత్తాణో, సీలాలఙ్కారభూసితో;

చేతోసమాధిసన్నద్ధో, పఞ్ఞాయుధసముజ్జలో.

౧౧౪౪ఉజుమగ్గమధిట్ఠాయ, మారకాయప్పదాలనో;

అపరాజితసఙ్గామో, లలితోదాతవిక్కమో.

౧౧౪౫సుచ్ఛేద్యమతిక్కన్తో, బోధిధమ్మప్పతిట్ఠితో;

ఛళాభిఞ్ఞాబలప్పత్తో, సమారాధితసాసనో.

౧౧౪౬అనుబోధిమనుప్పత్తో, పభిన్నపటిసమ్భిదో;

సామఞ్ఞపారమిప్పత్తో, తోసేతి జినమానసం.

౧౧౪౭ఏకాకారవరూపేతో, నానాసమ్పత్తిఫుల్లితో;
విపత్తిపథనిత్తిణ్ణో, అభిబుద్ధిపరాయణో.

౧౧౪౮ఆహునేయ్యో పాహునేయ్యో,
దక్ఖిణేయ్యో సుదుల్లభో;
సదేవకస్స లోకస్స,
పుఞ్ఞక్ఖేత్తమనుత్తరం.

౧౧౪౯యత్థ సుద్ధిమ్హి నిద్దోసే, సద్ధాబీజం పతిట్ఠితం;
అచ్చన్తం పరిపాచేతి, సమ్పత్తిఫలముత్తమం.

౧౧౫౦యం ఫలం పరిభుఞ్జన్తా, విముత్తిరససేవనం;
అచ్చన్తసుఖితా ధీరా, భవన్తి అజరామరా.

౧౧౫౧తం ఫలం పత్థయన్తేన, **సఙ్ఘానుస్సతిభావనా**;
భావేతబ్బా పనిచ్చేవమితి భాసన్తి పణ్డితా.

౧౧౫౨పఞ్చసీలం దససీలం, పాతిమోక్ఖముపోసథం;
చాతుపారిసుద్ధిసీలం, ధుతఙ్గపరివారితం.

౧౧౫౩ఏవమేతేసు యం కిఞ్చి, సమాదాయ రహోగతో;
తమానిసంసం గుణతో, ఫలతో చ విచిన్తయే.

౧౧౫౪ఆది చేతం పతిట్ఠా చ, ముఖం పముఖముత్తమం;
మూలం కుసలధమ్మానం, పభవం పటిపత్తియా.

౧౧౫౫సాసనోతరణద్వారం, తిత్థం సద్ధమ్మవాపియా;
పారిసుద్ధిపదట్ఠానం, మగ్గో ఖేమన్తపాపకో.

౧౧౫౬సాధు సిక్ఖాసమాదానం, బాహుసచ్చవిభూసనం;
అరియాచారచారిత్త-మవణ్ణమలవజ్జనం.

౧౧౫౭కులపుత్తఅలఙ్కారో, పాపజల్లపవాహనం;
అనపాయి సుగన్ధఞ్చ, మహాపురిససేవితం.

౧౧౫౮పచ్ఛానుతాపహరణం, పీతిపామోజ్జవడ్ఢనం;
నేక్ఖమ్మభావనోపేతం, పబ్బజ్జావేససోభనం.

౧౧౫౯ సోపానం సగ్గలోకస్స, దళ్హాపాయవిధానకం;
అనుపద్దవసమ్పత్తి, సమత్థగుణసూదనీ.

౧౧౬౦ కిలేసపఞ్జరవిచ్ఛేది , విపత్తిపథవారణం;
సోత్థికమ్మసముట్ఠానం, అసాధారణమఙ్గలం.

౧౧౬౧ సులద్ధా వత మే లద్ధా, సద్ధా సుగతసాసనే;
సీలం మే యస్స కల్యాణం, పరిసుద్ధమఖణ్డితం.

౧౧౬౨ దుల్లభో వత మే లద్ధో,
మహాలాభో అనప్పకో;
యోహమక్ఖలితాచారో,
ఉపఘాతవివజ్జితో.

౧౧౬౩ ‘ధమ్మజ్ఝరితసన్తానో , మూలజాతోస్మి సాసనే;
ఉజుమగ్గం సమారుళ్హో, పిహితా సభయా దిసా.

౧౧౬౪ అవఞ్ఛా వత మే జాతి, ఆరద్ధా ఖణసమ్పదా;
పతిట్ఠితోమ్హి సద్ధమ్మే, సఫలం మమ జీవితం”.

౧౧౬౫ ఇత్థం నానప్పకారేన, చిన్తేన్తో గుణమత్తనో;
సీలక్ఖన్ధస్స భావేతి, **సీలానుస్సతిభావనం**.

౧౧౬౬ సద్ధాయ సీలవన్తేసు, దత్వా దానం యథారహం;
నిద్ధోతమలమచ్ఛేరో, వివిత్తో తమనుస్సరే.

౧౧౬౭ దానం నిధానమనుగం, అసాధారణముత్తమం;
అవినాససుఖాధానం, అచ్చన్తం సబ్బకామదం.

౧౧౬౮ కోపదాహోపసమనం, మచ్ఛేరమలసోధనం;
పమాదనిద్దావుట్ఠానం, లోభపాసవిమోచనం.

౧౧౬౯ చేతోవికారదమనం, మిచ్ఛామగ్గనివారణం;
విత్తిలాభసుఖస్సాదో, విభవోదయమఙ్గలం.

౧౧౭౦ సద్ధాదిగుణవోదానం, అజ్ఝాసయవికాసనం;
సతాచారపరిక్ఖారో, తనుచేతోవిభూసనం.

౧౧౭౧అప్పమఞ్ఞాపదట్ఠానం, అప్పమేయ్యేన వణ్ణితం;

మహాపురిసచారిత్తం, సపదానం మహేసినా.

౧౧౭౨ధమ్మాధిగతభోగానం , సారాదానమనుత్తరం;

మహత్తాధిగమూపాయం, లోకసన్తతికారణం.

౧౧౭౩అత్థకారీ చ సమ్మోహం, పరిచ్చాగసమాయుతో;

అత్తనో చ పరేసఞ్చ, హితాయ పటిపన్నకా.

౧౧౭౪ఉజుమద్దవచిత్తోస్మి, కాలుస్సియవినిస్సటో;

పాపసంక్లేసవిముఖో, పాణభూతానుకమ్పకో.

౧౧౭౫సీలవన్తపతిట్ఠోస్మి , కపణానం పరాయణో;

బుద్ధసాసనుపట్ఠాకో, ఞాతిమిత్తోపజీవికో.

౧౧౭౬దానవోస్సగ్గసమ్ముఖో,

సంవిభాగరతో సుఖీ;

కప్పరుక్ఖోవ ఫలితో,

జాతో లోకాభివడ్ఢియా.

౧౧౭౭పిహితాపాయమగ్గోస్మి, మగ్గద్వారమపారుతం;

సమ్పత్తా సబ్బసమ్పత్తి, దలిద్దస్స మనాపికం.

౧౧౭౮సంసారద్ధానపాథేయ్యం, సబ్బదుక్ఖవినోదనం;

సుబన్ధం మమ సబ్బత్థ, గహితో చ కటగ్గహో".

౧౧౭౯ఏవం దానగుణం నానప్పకారేన విచిన్తయం;

భావేతి దాయకోయోగీ, **చాగానుస్సతిభావనం**.

౧౧౮౦బుద్ధం సీలం సుతం చాగం, పఞ్ఞం పణ్డితజాతికో;

సమ్పాదయిత్వా సద్ధమ్మే, దేవతాయో అనుస్సరే.

౧౧౮౧చాతుమహారాజికా చ, తావతింసా చ యామకా;

తుసితా చేవ నిమ్మానరతినో వసవత్తినో.

౧౧౮౨తదుత్తరిఞ్చ యే దేవా, దిబ్బకాయమధిట్ఠితా;

తేపి సద్ధాదిధమ్మేసు, చిరకాలం పతిట్ఠితా.

౧౧౮౩ సుసమాహితసఙ్కప్పా, దానసీలధురన్ధరా;
ధమ్మమగ్గమధిట్ఠాయ, హిరోత్తప్పపురక్ఖతా.

౧౧౮౪ తం లోకముపపన్నాసే, సస్సిరీకం పరాయణం;
ఇద్ధిమన్తో జుతిమన్తో, వణ్ణవన్తో యసస్సినో.

౧౧౮౫ దిబ్బసమ్పత్తిసమ్పత్తా, నానాభోగసమప్పితా;
పాలేన్తో దీఘమద్ధానం, అనుభోన్తి మహాసుఖం.

౧౧౮౬ తే సబ్బేపి చ మయ్హమ్పి, విజ్జన్తి అనుపాయినో;
సద్ధాదికుసలా ధమ్మా, దేవధమ్మాతి విస్సుతా.

౧౧౮౭ సద్ధమ్మగుణసమ్పత్తి-దాతా మఙ్గలనాయికా;
దుల్లభాపి చ మే లద్ధా, సద్ధా సుగతసాసనే.

౧౧౮౮ వజ్జోపవాదరహితో, పాపకమ్మపరమ్ముఖో;
పరిసుద్ధసమాచారో, పసన్నామలచేతనో.

౧౧౮౯ నిచ్ఛమోహితసోతోస్మి,
తథాగతసుభాసితే;
సుతభాజనభూతో చ,
సతిమా సుసమాహితో.

౧౧౯౦ మచ్ఛేరమలనిత్తిణ్ణో, లోభక్ఖన్ధవిముచ్చితో;
ఓపానభూతో లోకస్మిం, విస్సట్ఠసుఖయాచనో.

౧౧౯౧ వత్థుత్తయమహత్తే చ, హితాహితవినిచ్ఛయే;
పఞ్ఞా వత్థుసభావే చ, తిఖిణా మమ వత్తతి.

౧౧౯౨ సుమారాధితసద్ధమ్మో, కతపుఞ్ఞమహుస్సవో;
దేవధమ్మసమిద్ధోస్మి, కల్యాణచరితాకరో.

౧౧౯౩ దేవతాహి సమానోహం, గుణాలఙ్కారభూసితో;
హత్థపత్తా చ దేవిద్ధి, నిప్ఫన్నా దిబ్బసమ్పదా.

౧౧౯౪ దేవసామఞ్ఞమిచ్చేవం, చిన్తేన్తో గుణమత్తనో;
భావేతి గుణసమ్పన్నో, **దేవతానుస్సతిం** పరం.

౧౧౯౩ జాతిధమ్మా జరాబ్యాధిసోకోపాయాసభఞ్జితే;
అనిచ్చే దుక్ఖేనత్తే చ, నిబ్బిన్నోపధిసమ్భవే.

౧౧౯౪ విరాగో చ నిరోధో చ, చాగో ముత్తి అనాలయో;
యోయమాదాననిస్సగ్గో, నిబ్బానమితి వుచ్చతి.

౧౧౯౫ ఉపసన్తమిదం ఠానమితి చిన్తేతి పణ్డితో;
అనుపాదానసంక్లిట్ఠమసఙ్ఖారమనాసవం.

౧౧౯౬ అప్పమాణం పణీతఞ్చ, సివం పరమమచ్చుతం;
అనన్తగుణమచ్చన్త-మవికారమనామయం.

౧౧౯౭ ఖేమం తం పారిమతీర-మహోయనకరం పరం;
తాణం లేణఞ్చ దీపఞ్చ, పతిట్ఠానం పరాయణం.

౧౨౦౦ వట్టానుబన్ధవిచ్ఛేదో, భవతణ్హావిసోసనం;
సబ్బూపధిసముగ్ఘాతో, దుక్ఖనిబ్బాపనం సుఖం.

౧౨౦౧ సబ్బపాపవినాసోయం, సబ్బక్లేసవిసోధనం;
సోకోపాయాససన్తాపభయభేరవమోచనం.

౧౨౦౨ పలిబోధసముచ్ఛేదో, పపఞ్చవినివేఠనం;
సబ్బసఙ్ఖారసమథో, సబ్బలోకవినిస్సటో.

౧౨౦౩ పారిసుద్ధికరా ధాతు, భవనిస్సరణం పదం;
ఉత్తమారియసమ్పత్తి, అనోమమమతం పదం.

౧౨౦౪ సబ్బథా భద్దమతులం, నిబ్బానమితి పస్సతో;
ఉపసమానుస్సతీతి, భావనాయం పవుచ్చతి.

౧౨౦౫ సత్తానుస్సతిమిచ్చేవం, భావేన్తో పన పణ్డితో;
పామోజ్జబహులో హోతి, పసన్నో బుద్ధసాసనే.

౧౨౦౬ పటిపస్సద్ధదరథ-ముపచారసమాధినా;
సమాధియతి చిత్తఞ్చ, పరిసుద్ధమనామయం.

౧౨౦౭ భావనామయమేతఞ్చ, కత్వా పుఞ్ఞమనప్పకం;

వాసనాగతిసమ్పత్తి-భోగభాగీతి వుచ్చతి.

౧౨౦౮ఉపనిస్సయసమ్పన్నో, పత్వా నిబ్బేధముత్తమం;

దిట్ఠేవ ధమ్మే దుక్ఖగ్గిం, నిబ్బాపేతి అనాసవో.

౧౨౦౯లోకప్పవత్తి చిన్తేత్వా, మరణానుస్సతిం పన;

భావేయ్య సకమచ్చన్తం, చిన్తేన్తో మరణం కథం.

౧౨౧౦అనిమిత్తమనఞ్ఞాతం, మచ్చానమిధ జీవితం;

కసిరఞ్చ పరిత్తఞ్చ, తఞ్చ దుక్ఖేన సంయుతం.

౧౨౧౧అప్పోదకమ్హి మచ్ఛేవ, బన్ధమానే రుదమ్ముఖే;

మచ్చు గచ్ఛతి ఆదాయ, పేక్ఖమానే మహాజనే.

౧౨౧౨పురక్ఖత్వావ మరణం, జాయన్తి పటిసన్ధియం;

జాతా పున మరిస్సన్తి, ఏవంధమ్మా హి పాణినో.

౧౨౧౩యమేకరత్తిం పఠమం, గబ్భే వసతి మానవో;

అబ్భుట్ఠితోవ సో యాతి, స గచ్ఛం న నివత్తతి.

౧౨౧౪సత్తా మరన్తి గబ్భేపి, జాయమానా చ దారకా;

కుమారా యోబ్బనప్పత్తా, బలప్పత్తా మహత్తరా.

౧౨౧౫అథావస్సం మరన్తేవ, జిణ్ణా దణ్డపరాయణా;

సూరా పుఞ్ఞబలత్థామా, నానాబ్యాధినిపీళితా.

౧౨౧౬అజ్జ సువేతి మరణం, పరియేసతి పాణినో;

సేనా యుద్ధపయాతావ, సబ్బే మచ్చుభయాకులా.

౧౨౧౭ముత్తారతనలఙ్కారా, చతురిద్ధిసముగ్గతా;

చక్కవత్తీ మహాతేజా, రాజమణ్డలసోభినో.

౧౨౧౮కప్పుట్ఠానమహావాతా, పాతితావ మహాసిలా;

పతన్తి మచ్చువిక్ఖిత్తా, పరో చేతాన మానవా.

౧౨౧౯యేపి దీఘాయుకా దేవా, వణ్ణవన్తా మహిద్ధికా;

ఆనుభావబలప్పత్తా, మహాభోగసుఖేధినో.

౧౨౨౦తేపి మచ్చుసముద్ధత్తా, భవన్తి భయసంకులా;
వేరమ్భక్ఖిత్తపక్ఖీవ, మాదిసేసు కథావ కా.

౧౨౨౧అచ్చన్తరాయబహులో , మరణాహితసమ్భవో;
నిచ్చం చక్కసమారుళ్హో, లోకోయం పరివత్తతి.

౧౨౨౨యత్థన్తరే మరణస్స, వేమజ్ఝే మమ వత్తతో;
అస్సాసేపి అవిస్సట్ఠే, జీవికా చే కథావ కా.

౧౨౨౩అచ్ఛేరం వత లోకస్మిం, ఖణమత్తమ్పి జీవితం;
నిస్సితోపద్దవట్ఠానే, మహాబ్యసనపీళితే.

౧౨౨౪అద్ధువం జీవితం నిచ్చ-మచ్చన్తం మరణం మమ;
సభావో మరణన్తేవ, విసేసో పన జీవితం.

౧౨౨౫అత్థమారబ్భ గచ్ఛన్తో, ఆదిచ్చోవ నభన్తరే;
మరణాయాభిధావన్తో, విహాయామి సుపే సుపే.

౧౨౨౬వజ్ఝప్పత్తో మహాచోరో,
నియ్యాతాఘాతనం యథా;
మరణాయ పయాతోహం,
తథేవమనివత్తియో.

౧౨౨౭అమ్బుజోవ వజ్కఘుస్తో, తాణలేణవివజ్జితో;
నిచ్చం మచ్చువసం యన్తో, విస్సట్ఠో కిమహం చరే.

౧౨౨౮కో మే హాసో కిమానన్దో,
కిమహం మోహపారుతో;
మదప్పమాదవిక్ఖిత్తో,
విచరామి నిరజ్కసో?

౧౨౨౯ఘోన్నాహమారభిస్సామి, సమ్మాసమ్బుద్ధసాసనే;
ఆతాపీ పహితత్తో చ, హిరోత్తప్పసమాహితో.

౧౨౩౦పటిపత్తిపరో హుత్వా, పాపధమ్మనిరజ్కతో;
నిబ్బాపయామి అచ్చన్తం, సబ్బదుక్ఖహుతావహం.

౧౨౩౧ఇత్థం పనత్తనో యోగీ, మరణం పటిచిన్తయం;

మరణానుస్సతిం నామ, భావేతీతి పవుచ్చతి.

౧౨౩౨తదేతం పన భావేత్వా, ఉపచారసమాహితో;

నిబ్బేదబహులో హోతి, అప్పమాదధురన్ధరో.

౧౨౩౩మిచ్ఛాధమ్మం విరాజేత్వా, నన్దిరాగనిరాలయో;

సబ్బాసవపరిక్ఖీణో, పప్పోతి అమతం పదం.

౧౨౩౪గహేత్వా పన మేధావీ, ద్వత్తింసాకారభావనం;

కరేయ్య తావ పచ్చా వే, అనుపుబ్బమభిణ్హసో.

౧౨౩౫కేసా లోమా నఖా దన్తా, తచో మంసం నహారు చ;

అట్ఠి చ మిఞ్జ వక్కం చ, హదయం యకనం తథా.

౧౨౩౬కిలోమం పిహక పప్ఫాసం, అన్తం గుణముదరియం;

మత్థలుఙ్గం కరీసఞ్చ, పిత్తం సేమ్హమథాపరం.

౧౨౩౭పుబ్బో చ లోహితం సేదో,

మేదో అస్సు వసాథ వా;

ఖేళో సిఙ్ఘాణికా చేవ,

లసికా ముత్తమిచ్చపి.

౧౨౩౮ఘనబన్ధసుభాకార-విపల్లాసానుసారినం;

యథాభూతావబోధాయ, విభత్తావ మహేసినా.

౧౨౩౯కాయే బాత్తింస కోట్ఠాసా,

కుణపావ సముస్సితా;

సారగయ్హూపగాపేతా,

ధిక్కతా ధీరహీళితా.

౧౨౪౦అసుభావ పటికూలా, జేగుచ్ఛా సుచివజ్జితా;

నిన్దితా చక్ఖుమన్తేహి, అన్ధబాలోపలాళితా.

౧౨౪౧విచిత్తఛవిసఞ్ఛన్నా , తచభత్తసమోహితా;

పరిస్సవపరిక్లిట్ఠా, కుథితా పూతిగన్ధితా.

౧౨౪౨ ధోవియన్తాపి సతతం, అజహన్తా మలస్సవం;
సుగన్ధానువిలిత్తాపి, దుగ్గన్ధపరిణామినో.

౧౨౪౩ అహంకారమమత్తేన, విస్సట్ఠసుఖసఙ్గహా;
సఙ్ఘాటఘనసమ్బద్ధా, సమ్మోహేన్తి మహాజనం.

౧౨౪౪ ఛన్దరాగసమూపేతా, యత్థ ముళ్హా పుథుజ్జనా;
సేవన్తి విసమం ఘోరం, చతురాపాయభాగినో.

౧౨౪౫ తత్థ చిత్తం విరాజేతుం, పటిపన్నో యథాక్కమం;
చేతోవిభావనత్థాయ, కోట్ఠాసేసు విచక్ఖణో.

౧౨౪౬ వచసా మనసా చేవ, యథావుత్తానుసారతో;
అనులోమపటిలోమం, సజ్ఝాయిత్వా తతో పరం.

౧౨౪౭ వణ్ణసణ్ఠానదిసతో, వవత్థపేయ్య పణ్డితో;
తతోకాసపరిచ్ఛేదా, పచ్చేకం తు యథాక్కమం.

౧౨౪౮ వణ్ణసణ్ఠానగన్ధా చ,
ఆసయోకాసతో తతో;
విభావేయ్యాసుభాకార-
మేకేకస్మిం తు పఞ్చధా.

౧౨౪౯ వసుధాభోగమిచ్చేవం, కత్వా భావయతో పన;
సన్నిభూతా పకాసేన్తి, రథచక్కారసాదిసా.

౧౨౫౦ హిత్వా అప్పగుణే తత్థ, గణ్హం సుప్పగుణం బుధో;
అప్పనం పటిభాగఞ్చ, పప్పోతేకేకవత్థుసు.

౧౨౫౧ అసుభాకారమారబ్భ, భావనా చే పవత్తతి;
కమ్మట్ఠానం పటిక్కూలం, పఠమజ్ఝానికం సియా.

౧౨౫౨ నీలాదివణ్ణమారబ్భ, పటిభాగో యదా తదా;
నీలాదికసిణం హుత్వా, పఞ్చకజ్ఝానికం భవే.

౧౨౫౩ లక్ఖణాకారమారబ్భ , చిన్తనా చే పవత్తతి;
విపస్సనాకమ్మట్ఠాన-మితి భాసన్తి పణ్డితా.

౧౨౭౪తిధా పభేదమిచ్చేవం, భావేన్తో పున బుద్ధిమా;
కాయగతాసతిం నామ, భావేతీతి పవుచ్చతి.

౧౨౭౫సోయమజ్ఝత్తం నిబ్బిన్నో, బహిద్ధా చ నిరాలయో;
ఉబ్బేగబహులో యోగీ, పమాదమతివత్తతి.

౧౨౭౬కామబన్ధవినిముత్తో, పాపా మేధావి నిస్సటో;
సచ్ఛికత్వాన సామఞ్ఞం, అమతం పరిభుఞ్జతి.

౧౨౭౭**ఆనాపానస్సతిం** నామ, సమ్మాసమ్బుద్ధవణ్ణితం;
కమ్మట్ఠానాధిరాజానం, భావేన్తో పన పణ్డితో.

౧౨౭౮అప్పనఞ్చోపచారఞ్చ, సమథఞ్చ విపస్సనం;
లోకుత్తరం లోకియఞ్చ, సుఖేనేవాధిగచ్ఛతి.

౧౨౭౯సుఖుమా నిపుణా తిక్ఖా, పరిపక్కా బలే ఠితా;
బోధిపక్ఖియధమ్మా చ, వోదాయన్తి విసేసతో.

౧౨౮౦కమ్మట్ఠానే తథా హేత్థ, గణనా అనుబన్ధనా;
ఫుసనా ఠపనా చేవ, సల్లక్ఖణవివట్టనా.

౧౨౮౧పారిసుద్ధి తతో పచ్ఛా, తేసఞ్చ పటిపస్సనా;
ఇచ్చేవమట్ఠధా భేదా, మాతికాయం పకాసితా.

౧౨౮౨విభత్తా సతిపట్ఠాన-వసా సోళసధా తతో;
ఆనాపానప్పభేదేన, భిన్నా ద్వత్తింసధా పున.

౧౨౮౩తమేవ పరియాదాయ, సమథఞ్చ విపస్సనం;
మహత్తవేపుల్లగతం, భావేయ్య సతిమా కథం.

౧౨౮౪ఆనాపానం పరిగ్గయ్హ, పవివిత్తో రహోగతో;
గణేయ్య పఠమం తావ, నిసిన్నో సుఖమాసనే.

౧౨౮౫పఞ్చన్నం న ఠపేతబ్బం, హేట్ఠా న దసతోపరి;
నేతబ్బమనుపుబ్బేన, గణేతబ్బమఖణ్డితం.

౧౨౮౬అన్తో బహి చ విక్ఖేప-మకత్వాన పునప్పునం;

ఫుట్ఠట్ఠానమ్హి సతిమా, అనుబన్ధేయ్య మానసం.

౧౨౬౭. నాసికగ్గోత్తరోట్ఠే చ, కత్వాభోగం తతోపరం;

సతతస్సాససమ్ఫస్సం, ఆవజ్జన్తస్స యోగినో.

౧౨౬౮. పుథులం వాథ దీఘం వా, మణ్డలం వాథ విత్థతం;

తారకాదిసమాకారం, నిమిత్తం తత్థ జాయతి.

౧౨౬౯. చిత్తం సమాహితం హోతి, ఉపచారసమాధినా;

ఉపక్లేసా పహియ్యన్తి, పటిభాగే సముట్ఠితే.

౧౨౭౦. నిమిత్తే ఠపయం చిత్తం, తతో పాపేతి అప్పనం;

పఞ్చజ్ఝానవసేనాయం, సమథే భావనానయో.

౧౨౭౧. ఆరభిత్వాభినివేస-మానాపానే పునాపరో;

అజ్ఝత్తఞ్చ బహిద్ధా చ, తతో తదనుసారతో.

౧౨౭౨. భూమిధమ్మే యథాభూతం, విపస్సిత్వా విసారదో;

అప్పేతానుత్తరజ్ఝాన-మయం సుద్ధివిపస్సనా.

౧౨౭౩. ఆనాపానసమాపత్తిం, కత్వా పాదకముత్తరం;

భావేన్తస్స వసేనాహు, నయం నోళసధా కథం.

౧౨౭౪. దీఘమస్సాసపస్సాసా, రస్సం వాథ తథా ద్వయం;

సతిమా మతిసమ్పన్నో, పఠమం పరిగణ్హతి.

౧౨౭౫. ఆదిమజ్ఝావసానం తు, కరోన్తో విదితం తథా;

సమాహితో సబ్బకాయ-పటిసంవేది సిక్ఖతి.

౧౨౭౬. తతో తే ఏవ సఙ్ఖారే, పస్సమ్భేన్తోపరూపరి;

వుత్తో పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం సిక్ఖతీతి చ.

౧౨౭౭. ఆనాపానసతిచ్చేవం , కాయసఙ్ఖారనిస్సితా;

కాయానుపస్సనా నామ, చతుధాపి చ భాసితా.

౧౨౭౮. సమ్పయుత్తేన ఞాణేన, పీతిమాలమ్బణేన చ;

విపస్సనాయ సమథే, కుబ్బన్తో పాకటం సుఖం.

౧౨౭౯.వేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖాతే, చిత్తసఙ్ఖారకే తథా;

పీతాదిపటిసంవేదీ, సిక్ఖతీతి పవుచ్చతి.

౧౨౮౦.థూలే తే ఏవ సఙ్ఖారే, సమేతుం పరిభావయం;

వుత్తో “పస్సమ్భయం చిత్తం, సఙ్ఖారం సిక్ఖతీ”తి చ.

౧౨౮౧.తస్సా తంతంముఖేనేత్థ, సమ్పజ్జనవిసేసతో;

వేదనానుపస్సనాయ, చతుధా సముదీరితా.

౧౨౮౨.అప్పేన్తో పచ్చవేక్ఖన్తో, బుజ్ఝన్తో చ పకాసితం;

కరోన్తో మానసం చిత్త-పటిసంవేది సిక్ఖతి.

౧౨౮౩.తమేవాభిప్పమోదేన్తో, సప్పీతికసమాధినా;

“అభిప్పమోదయం చిత్తం, సిక్ఖతీ”తి పవుచ్చతి.

౧౨౮౪.అప్పనాయోపచారేన, తమేవాథ సమాదహం;

యోగీ “సమాదహం చిత్తం, సిక్ఖతీ”తి పకాసితో.

౧౨౮౫.పచ్చనీకేహి విక్ఖమ్భ-సముచ్ఛేదేహి మోచయం;

తథా “విమోచయం చిత్తం, సిక్ఖతీ”తిపి భాసితో.

౧౨౮౬.ఆనాపానం పభేదాయ, కమ్మట్ఠానం యథారహం;

చిత్తానుపస్సనా నామ, పవత్తాయం చతుబ్బిధా.

౧౨౮౭.విపస్సనాయనిచ్చాను-గతత్తా హి విసేసతో;

విపస్సన్తో అనిచ్చాను-పస్సీ సిక్ఖతి పణ్డితో.

౧౨౮౮.తతో విరాగానుపస్సీ, నిబ్బిన్దిత్వా విరాజయం;

తథా నిరోధానుపస్సీ, భూమిధమ్మే నిరోధయం.

౧౨౮౯.పక్ఖన్దనపరిచ్చాగపటినిస్సగ్గతో పన;

పటినిస్సగ్గానుపస్సీ, సిక్ఖతీతి పవుచ్చతి.

౧౨౯౦.ఆనాపానముఖేనేవ , భూమిధమ్మవిపస్సనా;

ధమ్మానుపస్సనా నామ, భాసితేవం చతుబ్బిధా.

౧౨౯౧.ఇతి సోళసధాకారం, సిక్ఖత్తయపతిట్ఠితం;

చతుబ్బిధమ్పి పూరేతి, సతిపట్ఠానభావనం.

౧౨౯౨. చిరిగ్గయ్హ సతిఞ్చేవ-ముస్సాపహన్తో విపస్సనం;
ద్వత్తింసాకారభేదేహి, సతోకారీతి వుచ్చతి.

౧౨౯౩. ఇత్థఞ్చ గణనాదీహి, భావేత్వా సమథం తతో;
విపస్సనాధివచనం, కత్వా సల్లక్ఖణం పున.

౧౨౯౪. కత్వా వివట్టనామగ్గం, పారిసుద్ధిఫలే ఠితో;
పచ్చవేక్ఖణసఙ్ఖాతం, పప్పోతి సతిపస్సనం.

౧౨౯౫. ఆనాపానసతిచ్చేవమసేసం పరిపూరితా;
సాకారం సప్పభేదఞ్చ, భావితాతి పవుచ్చతి.

౧౨౯౬. ఆనాపానసమాధిమేతమతులం బుద్ధాపదానుత్తమం,
పాపక్లేసరజోహరం సుఖముఖం దుక్ఖగ్గినిబ్బాపనం;
భావేత్వా సతిసమ్పజఞ్ఞవిపులా విక్ఖేపవిద్ధంసకా,
పప్పోన్తుత్తరముత్తమామతపదం బోధిత్తయబ్యాపకం.

౧౨౯౭. బుద్ధం ధమ్మఞ్చ సఙ్ఘం పుథుననమహితం సుద్ధసీలం సుదానం,
ధమ్మట్ఠా దేవతాయోపసమథ మరణం కాయమానఞ్చపానం;
పఞ్ఞత్తారబ్భయాయం సతిసమవహితా బోధిమగ్గోదయాయ,
సాయం సద్ధమ్మసేత్తీ సహితసివగుణా సేవితబ్బాదరేన.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే దసానుస్సతివిభాగో నామ

నవమో పరిచ్ఛేదో.

౧౦. దసమో పరిచ్ఛేదో

సేసకమ్మట్ఠానవిభాగో

౧౨౯౮బ్యాపాదాదీనవం దిస్వా, ఖేమభావఞ్చ ఖన్తియం;
అప్పమఞ్ఞా తు భావేన్తో, వినేయ్య పటిఘం కథం.

౧౨౯౯చేతోసన్తాపనో కోధో,
సమ్పసాదవికోపనో;
విరూపబీభచ్ఛకరో,
ముఖవణ్ణప్పధంసనో.

౧౩౦౦సిలకాలుస్సియుప్పాదో, చిత్తవిక్ఖేపసమ్భవో;
పఞ్ఞాపజ్జోతవిద్ధంసీ, పటిపత్తివిబన్ధకో.

౧౩౦౧అపాయేకాయనో మగ్గో, పాపకణ్టకబన్ధకో;
ధమ్మమగ్గసముచ్ఛేదీ, మగ్గద్వారపిధానకో.

౧౩౦౨యసోవణ్ణవిసఙ్ఖారో, గుణమూలప్పభఞ్జకో;
దుక్ఖధమ్మసమోధానో, బ్యసనోపద్దవాకరో.

౧౩౦౩దున్నిమిత్తమిదం జాతం, సబ్బసమ్పత్తిధంసనం;
ధూమకేతుసముప్పాదో, సబ్బలోకవినాసకో.

౧౩౦౪సబ్బకల్యాణధమ్మానం, అవమఙ్గలముట్ఠితం;
హితారమ్భసముగ్ఘాతీ, అన్తరాయసమాగమో.

౧౩౦౫సబ్బాకారపటిక్కూలం, సబ్బవిద్దేసకారణం;
విపత్తిముఖముప్పన్నం, అమిత్తజనపత్థితం.

౧౩౦౬సపత్తకరణం ఘోరం, సబ్బానత్థవిధాయకం;
భయమన్తరతో జాతం, తం జనో నావబుజ్ఝతి.

౧౩౦౭ఖురధారం లిహన్తావ, గిలన్తావ హుతాసనం;
తిత్తలాబుంవ ఖాదన్తా, గణ్హన్తాదిత్తమాయుధం.

౧౩౦౮బ్యాపాదమత్తసమ్భవ-మత్తఘఞ్ఞాయ కేవలం;
ఉపలాళేన్తి దుమ్మేధా, ఘోరమాసీవిసం యథా.

౧౩౦౯దోసతేజేన రుక్ఖోవ, సుసిరారుళ్హపావకో;
అన్తోనుదయ్హమానాపి, విప్ఫన్దన్తి విఘాతినో.

౧౩౧౦నావబుజ్ఝన్తి దుమ్మేధా, చేతోసఙ్కప్పవాయునా;
ఉక్కాముఖామివాదిత్త-ముజ్జలన్తా పునప్పునం.

౧౩౧౧భయమగ్గసమారుళ్హా, ఖేమమగ్గవిరోధినో;
బ్యాపన్నా కిబ్బిసాకిణ్ణా, అత్థద్వయవిరోధినో.

౧౩౧౨అనాథా సల్లకావిద్ధా, విసట్టా అనుసోచినో;
అన్ధా వియ మిగారఞ్ఞే, భమన్తి హతచక్ఖుకా.

౧౩౧౩అసంవిహితకమ్మన్తా, బాలా కోధవసానుగా;
ఖిప్పం లక్ఖిం పరిచ్చత్తా, యసోభోగేహి ధంసరే.

౧౩౧౪దుప్పటిప్పాదితారమ్భా, కోధసఙ్ఖోభమోహితా;
ధమ్మామతరసస్సాదం, న విన్దన్తి అవిద్దసు.

౧౩౧౫ఉప్పాదీనవమిచ్చేవ-మన్తో బ్యాధిమివుట్ఠితం;
జాతానలమివుచ్ఛఙ్గే, అజ్ఝుపేక్ఖన్తి దుజ్జనా.

౧౩౧౬చోదయమానా దుక్ఖేహి, క్లేసాచిణ్ణమలీమహా;
పాపకమ్మేహి పూరేన్తా, సేన్తి మచ్చుపథే చిరం.

౧౩౧౭తమేవం పటిసఙ్ఖాయ, పటిఘం పన యోనిసో;
వాళమిగంవ ధావన్తం, ఆవిసన్తంవ రక్ఖసం.

౧౩౧౮పావకంవ పరిబ్యుళ్హం, భాయమానస్స యోగినో;
నోత్థిభావాయ ఖేమన్త-ముపఞ్ఞత్తం మహేసినా.

౧౩౧౯మాతా కల్యాణధమ్మానం, ఖమా నామ మహిద్ధికా;
సమప్పవత్తి సత్తేసు, సబ్బసమ్పత్తిసాధికా.

౧౩౨౦కోధానలజలాసేకో ,

సోకోపాయాసనాసనం;

ఆఘాతసల్లనిద్ధారీ,

ఉపనాహవిమోచనం.

౧౩౨౧వణ్ణకిత్తిసముట్ఠానం, గుణమూలాభిసేవనం;

అపారుతముఖంపేత-మత్థద్వయసమిద్ధియా.

౧౩౨౨విఘాతపరియాదాన-మాసవానమసేసతో;

పటిపస్సమ్భనం చేతో-పీతికరణచన్దనం.

౧౩౨౩సబ్బదుక్ఖసముగ్ఘాతి, సుఖుపట్ఠానముత్తమం;

బ్యసనోదయవిచ్ఛేదో, భయభేరవనిగ్గమో.

౧౩౨౪చేతోపసాదసన్ధానో, పాసాదికఫలావహో;

పవరో బోధిసమ్భారో, నరానరనిసేవితో.

౧౩౨౫పాపకన్తారనిత్థారో, చతురాపాయరోధకో;

ద్వారావాపురణఞ్చేతం, దేవలోకూపపత్తియా.

౧౩౨౬పఞ్ఞాసీలసమాధానం, పటిపత్తివిసోధనో;

పియచక్కరో సోమ్మభావో, దుల్లభో బహుపత్థితో.

౧౩౨౭క్లేససఙ్ఖోభవిక్ఖేప-విప్ఫన్దపటిబన్ధనం;

తితిక్ఖాగుణమక్ఖాత-మారక్ఖవిధిమత్తనో.

౧౩౨౮విహింసారతిసారమ్భ-పటిరోధవిమోచనం;

వేరికిబ్బిసవిద్ధంసీ, లోకానుగ్గహకారణం.

౧౩౨౯ధమ్మపజ్జోతకరణం , సంయోగమలసోధనం;

సమ్మోహతిమిరుద్ధారి, సమ్పత్తిపటిపాదనం.

౧౩౩౦ఇచ్చత్తత్థం పరత్థఞ్చ, సమ్పాదేత్వా ఖమాపరో;

సాధేతి సబ్బసమ్పత్తి-మిధ చేవ పరత్థ చ.

౧౩౩౧తితిక్ఖాగుణసమ్పన్నో , పాణభూతానుకమ్పకో;

అనాకులితకమ్మన్తో, సోరతో సఖిలో సుచి.

౧౩౩౨నివాతో సమితాచారో, సుభగో పియదస్సనో;

పటిసఙ్ఖాబలప్పత్తో, ధితిమా మతిపాటవో.

౧౩౩౩అక్ఖోభో అధివాసేన్తో,

సబ్బానత్థే పరిస్సయే;

భీమసఙ్గామావచరో,

హత్థినాగోవ సోభతి.

౧౩౩౪ఇత్థం సమన్తతో భద్దం, తితిక్ఖం పచ్చవేక్ఖతో;

పస్సమ్భేతి సముట్ఠాయ, ఖమా బ్యాపాదసమ్భమం.

౧౩౩౫దిబ్బోసధమివాతఙ్కం, మేఘుజ్జవం హుతాసనం;

ఖిప్పమన్తరధాపేతి, తితిక్ఖా కోధమత్తనో.

౧౩౩౬తతోనేకగుణోపేతం, నేకదోసప్పభఞ్జనం;

ఖన్తిధమ్మమధిట్ఠాయ, పసన్నధీరమానసో.

౧౩౩౭భావేయ్య పఠమం తావ, **మేత్తాభావన**ముత్తమం;

అత్తానముపమం కత్వా, సత్తేసు హితవుడ్ఢియా.

౧౩౩౮సబ్బే సత్తా చ పాణా చ, భూతా జీవా చ పుగ్గలా;

అబ్యాపజ్ఝా తథావేరా, అనీఘా చ సుఖేధినో.

౧౩౩౯విజ్జాసమ్పత్తిభోగేహి, పవడ్ఢన్తు యసస్సినో;

పరివారబలప్పత్తా, భయోపద్దవవజ్జితా.

౧౩౪౦సుఖితా సుఖసమ్భాసా, అఞ్ఞమఞ్ఞావిరోధినో;

మోదన్తు సుహితా సబ్బే, మా కిఞ్చి పాపమాగమా.

౧౩౪౧సద్ధాపామోజ్జబహులా, దానసీలమహుస్సవా;

గుణభూసితసన్తానా, ఆయుం పాలేన్తనామయం.

౧౩౪౨సమ్మాదిట్ఠిం పురోధాయ, సద్ధమ్మపటిపత్తియా;

ఆరాధేన్తు హితోపాయ-మచ్చన్తం సుఖసాధనం.

౧౩౪౩ఇతి నానప్పకారేన, సత్తేసు హితమానసం;

మాతావ పియపుత్తమ్హి, పవత్తేయ్య నిరన్తరం.

౧౩౪౪. సినేహం పరివజ్జేన్తో, బ్యాపాదఞ్చ వినాసయం;
పరిసుద్ధేన చిత్తేన, హితకామోవ కేవలం.

౧౩౪౫. మేత్తాయ మిత్తే మజ్ఝత్తే, వేరికే చ యథాక్కమం;
కరోన్తో సీమసమ్భేదం, అత్తని చ సమం ఫరే.

౧౩౪౬. ఆసేవన్తస్స తస్సేవం, హితాభోగసమాహితం;
సత్తపణ్ణత్తిమారబ్భ, సమాధియతి మానసం.

౧౩౪౭. తతో అనీఘో ఏకగ్గో, ఉపసన్తమనోరథో;
ఝానత్తికం చతుక్కం వా, మేత్తాచేతోవిముత్తియా.

౧౩౪౮. భూమిదేసదిసాసత్త-భేదభిన్నేసు ఓధినో;
యథాసమ్భవమప్పేతి, సబ్బసత్తేస్వనోధినో.

౧౩౪౯. తదేవమేకసత్తమ్హి, పరిచ్ఛేదనియామతో;
బహుకేసు చ సత్తేసు, సబ్బేసు చ పవత్తతి.

౧౩౫౦. తథాసేవితసన్తానో,
మేత్తాచేతోవిముత్తియా;
కరుణాభావనాయోగ-
మారభేయ్య తతో పరం.

౧౩౫౧. సత్తానం దుక్ఖితాకార-మావజ్జిత్వాన యోనిసో;
“అహో దుక్ఖా విముచ్చన్తు, సబ్బే సత్తా”తి చిన్తయం.

౧౩౫౨. కథం మాణవకోయఞ్చ, భయభేరవకమ్పితో;
బ్యసనోపద్దవావిద్ధో, విప్ఫన్దతి విఘాతవా.

౧౩౫౩. తథా హితే విమోసాయ, పటిపన్నా విరోధినో;
సబ్యాపజ్జా విహఞ్ఞన్తి, చేతోదుక్ఖసమప్పితా.

౧౩౫౪. అథఞ్ఞే పరిదేవన్తి, విపత్తివినిపాతికా;
పధుపాయికసఙ్కప్పా, సోకోపాయాసభాగినో.

౧౩౫౫. అథాపరే పరాభూతా, కామక్లేసవసీకతా;
మోహన్ధకారపక్ఖన్తా, సత్తా గచ్ఛన్తి దుగ్గతిం.

౧౩౭౬తే తత్థ కటుకం ఘోరమనుభోన్తా సకం ఫలం;
దుక్ఖసూలసమావిద్ధా, బాహా పగ్గయ్హ కన్దరే.

౧౩౭౭దీఘరత్తాధిముత్తాయ, దేవలోకసమిద్ధియా;
దేవకాయా విహాయన్తి, అకామా పరివత్తినో.

౧౩౭౮చిరకాలం జలిత్వాన, సూరియోవ నభన్తరే;
బ్రహ్మానోపి పతన్తేవ, బ్రహ్మలోకాపరాయణా.

౧౩౭౯ఖన్ధపఞ్చకమిచ్చేవం, దుక్ఖాగారం సముబ్బహం;
నానాగతీసు విక్ఖిత్తం, పాణజాతం విహఞ్ఞతి.

౧౩౮౦అనాథమనయాపన్నం, పరిహానిభయాకులం;
వాతమణ్డలికక్ఖిత్తపక్ఖీవ పరివత్తతి.

౧౩౮౧ఇతి దిస్వాన సుత్వా వా, సమ్భావేత్వాన వా పున;
దుక్ఖాపగమమిచ్ఛన్తో, దుక్ఖాపగమ పత్థయం.

౧౩౮౨దుఖితేసు చ మేధావీ, దుక్ఖాకారమనుస్సరం;
పవత్తేయ్య దయాపన్నో, కరుణాభావనప్పనం.

౧౩౮౩‘‘అహో సత్తా విముచ్చన్తు, దుక్ఖధమ్మేహి సబ్బథా;
సాధు సమేన్తుపాయాసా, సోకా చ పరిదేవనా.

౧౩౮౪‘ఖీయన్తు పాపధమ్మా చ, పస్సమ్భన్తామయా తథా;
సంక్లేసా పలిబోధా చ, సముచ్ఛిజ్జన్తు పాణినం.

౧౩౮౫‘బ్యాపాదా చ విహాయన్తు, వినివత్తన్తుపద్దవా;
బ్యసనాని వినస్సన్తు, విగచ్ఛన్తు విపత్తియో.

౧౩౮౬‘‘విహేసా చ విఘాతా చ, ఖీయన్తు భయభేరవా;
పటిక్కమన్తు విస్సట్ఠా, సోత్థిం పస్సన్తు పాణినో’’.

౧౩౮౭ఇచ్చేవమనుకమ్పన్తో, సబ్బసత్తేపి సబ్బథా;
సబ్బదుక్ఖసముగ్ఘాతం, పత్థేన్తో కరుణాయతి.

౧౩౮౮సోకుప్పత్తం నివారేన్తో, విహింసం దూరతో హరం;

మేత్తాయమివ పాపేతి, కరుణాఝానమప్పనం.

౧౩౮౯కరుణానన్తరం యోగీ, భావేయ్య **ముదితం** తతో;

సత్తానం సుఖితాకారమావజ్జేత్వాన యోనిసో.

౧౩౯౦కథం చిరాయ బ్రహ్మనో, మహాతేజా మహిద్ధికా;

పీతిభక్ఖా సుభట్ఠాయీ, పమోదన్తి నిరామయా.

౧౩౯౧దేవకాయా మహాభోగా,

మహేసక్ఖా యసస్సినో;

అచ్ఛరాపరివారేహి,

పరిచారేన్తి నన్దనే.

౧౩౯౨రాజాభిసేకసమ్పత్తా, ఛత్తచామరభూసితా;

ఆధిప్పచ్చమధిట్ఠాయ, సుఖితా రాజభోగినో.

౧౩౯౩యథోపట్ఠితభోగేహి, తదఞ్ఞోపి చ పాణినో;

యథాకామితనిప్ఫన్నా, మోదన్తి సుఖపీతికా.

౧౩౯౪చతురాపాయికా సత్తా, పాపకమ్మపరిక్ఖయా;

తతో చుతాభినన్దన్తి, సుఖట్ఠానే పతిట్ఠితా.

౧౩౯౫సబ్బాలయసముగ్ఘాతం, పత్వా లోకుత్తరం పదం;

పటిపస్సద్ధదరథా, సుఖం మోదన్తనప్పకం.

౧౩౯౬ఇతి దిస్వాన సుత్వా వా, సమ్భావేత్వా పునప్పునం;

సత్తానమధివాసేన్తో, సుఖాకారం పమోదతి.

౧౩౯౭‘‘అహో సాధు అహో సుట్ఠు,

మోదన్తి వత పాణినో;

అహో సులద్ధం సత్తానం,

సమిద్ధిమభిపత్థితం.

౧౩౯౮‘‘పసన్నముఖవణ్ణా చ, పరిపుణ్ణమనోరథా;

పీతిపామోజ్జబహులా, చిరం జీవన్తునామయా.

౧౩౯౯‘‘భయమగ్గమతిక్కన్తా, దుక్ఖసఙ్ఘాటనిస్సటా;

ఖేమమగ్గమనుప్పత్తా, పీతిసమ్పత్తిఫుల్లితా.

౧౩౮౦ ‘సమగ్గా సుహితా చేతే, పటిసన్ధానపేసలా;
సమ్పత్తిమభివేదేన్తి, కల్యాణగుణభూసితా”.

౧౩౮౧ ఇతి సమ్మా పిహాయన్తో, సుఖాధిగమసమ్పదం;
సత్తానమభిరోచేన్తో, ముదితాయ సమం ఫరం.

౧౩౮౨ హిత్వా పలాసాభిసఙ్గం, ఇస్సారతినిరఙ్కతో;
మేత్తాయమివ పాపేతి, ముదితాఝానముప్పనం.

౧౩౮౩ ముదితం పన భావేత్వా, భావేయ్యుపేక్ఖముత్తమం;
విరోధానునయం హిత్వా, హుత్వా మజ్ఝత్తమానసో.

౧౩౮౪ సభావభూత లోకస్స,
లాభాలాభం యసాయసం;
నిన్దాపసంసం పస్సన్తో,
సుఖం దుక్ఖఞ్చ కేవలం.

౧౩౮౫ కథం కమ్మస్సకతత్తాయం లోకానుపరివత్తతి;
లోకధమ్మే పరాభూతో, అత్తాధేయ్యవివజ్జితో.

౧౩౮౬ కిం నామత్థి సమత్థేత్థ, పవత్తేతుం యథారుచి;
కస్స వా రుచియా హోన్తి, సుఖితా వాథ దుక్ఖితా.

౧౩౮౭ యథాపచ్చయసమ్భూతా, సుఖదుక్ఖా హి పాణినో;
న సక్కా పరివత్తేతుం, అఞ్ఞేన పున కేనచి.

౧౩౮౮ మిచ్ఛామగ్గమధిట్ఠాయ , విపజ్జన్తి చ మానవా;
సమ్మామగ్గం పురోధాయ, సమ్పజ్జన్తి పునత్తనా.

౧౩౮౯ తత్థ కాయవసేనేతే, పరివత్తన్తి అఞ్ఞథా;
యథారుచితకమ్మన్తా, పచ్చేకవసవత్తినో.

౧౩౯౦ నిరత్థకవిహేసాయం, మఞ్ఞే లోకవిచారణా;
సన్తమేతం పణీతఞ్చ, యదిదం తత్రుపేక్ఖనం.

౧౩౯౧అహం కో నామ కే చేతే, కిమట్ఠానబుధన్తరో;
పరేసుపరి పేక్ఖన్తో, విహఞ్ఞామీతి అత్తనో.

౧౩౯౨సుఖితా హోన్తు వా మా వా, దుక్ఖా ముచ్చన్తు వా న వా;
సమిద్ధా వా దలిద్దా వా, కా మమేత్థ విచారణా.

౧౩౯౩అత్తానం పరిహారన్తు, యథాకామం తు పాణినో;
పలిబోధో పపఞ్చో వా, బ్యాపాదో వా న మే తహిం.

౧౩౯౪ఇతి సఙ్ఖాయుపేక్ఖన్తో, హితకామోపి పాణినం;
అపక్ఖపాతుపేక్ఖాయ, సమం ఫరతి యోనిసో.

౧౩౯౫అఞ్ఞాణుపేక్ఖా నిక్ఖన్తో, అనురోధం విరాజియ;
మేత్తాయమివ పాపేతి, పఞ్చమజ్ఝానమప్పనం.

౧౩౯౬అప్పమఞ్ఞా చతస్సేవ-మాచిక్ఖి వదతం వరో;
మహాపురిసధోరయ్హో, హితకామో మహాముని.

౧౩౯౭న లిఙ్గవిసభాగమ్హి, ఆదికమ్మికయోగినా;
భావేతబ్బా మతసత్తే, మేత్తమేవ న సబ్బథా.

౧౩౯౮పత్తబ్బసమ్పదాకారం, దుక్ఖాకారఞ్చ పాణిసు;
ఆవజ్జం ముదితాకారమనత్తాధీనతం తథా.

౧౩౯౯అత్తని దుగ్గతే మిత్తే, మజ్ఝత్తేతి యథాక్కమం;
పఠమం భావనాయోగమారభిత్వా తతో పరం.

౧౪౦౦అత్తని మిత్తే మజ్ఝత్తే, వేరికేతి చతూసుపి;
కరోన్తో సీమసమ్భేదం, సబ్బత్థ సమమానసో.

౧౪౦౧భూమికాదిప్పభేదేహి , పరిచ్ఛిజ్జోధిసో తథా;
అపరిచ్ఛిజ్జ వా చేతా, భావేతబ్బాతి భాసితా.

౧౪౦౨అసఙ్ఖోభితసన్తానా, తాహి భూతానుకమ్పకా;
విహరన్తుత్తమా బ్రహ్మవిహారాతి తతో మతా.

౧౪౦౩అప్పమాణాలమ్బణత్తా, తథా సుప్పటిపత్తియా;

సత్తేసు అప్పమాణత్తా, అప్పమఞ్ఞాతి సమ్మతా.

൧൪൦൪ అసమ్పత్తహితా సత్తా, దుక్ఖితా లద్ధసమ్పదా;
కమ్మస్సకాతి చిన్తేత్వా, తతో తేసు యథాక్కమం.

൧൪൦൫ సమ్పత్తీహి సమిజ్ఝన్తు,
దుక్ఖా ముచ్చన్తు పాణినో;
అహో సత్తా సుఖప్పత్తా,
హోన్తు సత్తా యథా తథా”.

൧൪൦൬ ఇచ్చాభివుద్ధిమిచ్ఛన్తో, దుక్ఖాపగమనం తథా;
సమిద్ధే అనుమోదన్తో, ఉపేక్ఖన్తో చ పీణితే.

൧൪൦൭ మాతావ దహరే పుత్తే, గిలానే యోబ్బనే ఠితే;
సకిచ్చపసుతే చేవ, చతుధా సమ్పవత్తతి.

൧൪൦൮ ఇత్థం చతుధా సత్తేసు, సమ్మా చిత్తపవత్తనా;
సబ్బథాపి చతుద్ధావ, తతో వుత్తా మహేసినా.

൧൪൦൯ ఇచ్చేతా పన భావేన్తో, పసన్నముఖమానసో;
సుఖం సుపతి సుత్తోపి, పాపం కిఞ్చి న పస్సతి.

൧൪൧൦ పటిబుజ్ఝతనుత్రాసో, జాగరోవ పమోదతి;
చేతసో చ సమాధానం, ఖిప్పమేవాధిగచ్ఛతి.

൧൪൧൧ పరిస్సయా పహీయన్తి, విగచ్ఛన్తి చుపద్దవా;
దేవతాపి చ రక్ఖన్తి, అముయ్హన్తం అనాకులం.

൧൪൧൨ ఫుల్లంవ కమలం కాలే, చన్దంవ విమలం జనో;
సోమ్మకోమలధమ్మేహి, పియచక్ఖూహి పస్సతి.

൧൪൧൩ అసంహీరో అసంకుప్పో, సబ్బావత్థాసు పణ్డితో;
సమం పవత్తితారమ్భో, లోకమేసోనుగణ్హతి.

൧൪൧൪ ఖణమత్తోపచారేకా, పవత్తేకమ్హి పుగ్గలే;
అప్పమాణా ఫలిత్వేవ, వణ్ణయన్తి మహేసినో.

౧౪౧౫పగేవ సబ్బసత్తేసు, అప్పనాపత్తభావనా;
చతస్సోపి సమీభూతా, వసీభూతా నిరన్తరం.

౧౪౧౬పుఞ్ఞధారాభిసన్దన్తా, పరిపూరేన్తి పణ్డితం;
అప్పమేయ్యమహోఘోవ, సాగరం వీచిమాలినం.

౧౪౧౭అప్పమఞ్ఞామయానం హి, పుఞ్ఞానం నోళసిం కలం;
సబ్బోపధికపుఞ్ఞాని, నాగ్ఘన్తీతి పకాసితం.

౧౪౧౮అవఞ్ఞా తస్స పబ్బజ్జా, యస్స హేతాసు గారవో;
సుఖుమోదగ్యబహులో, తిస్సో సిక్ఖా సుసిక్ఖతి.

౧౪౧౯అమోఘం రట్ఠపిణ్డఞ్చ, భుఞ్జతేసో విసేసతో;
తమ్హి మహప్ఫలం హోతి, సద్ధాదేయ్యం పతిట్ఠితం.

౧౪౨౦సద్ధాదికుసలా ధమ్మా, పవడ్ఢన్తి అఖణ్డితా;
సమ్బుద్ధిచరియానఞ్చ, మహత్తం తస్స పాకటం.

౧౪౨౧అకిచ్ఛపటివేధాయ, పాదకజ్ఝానముత్తమం;
ఉజు చేకాయనో మగ్గో, బ్రహ్మలోకూపపత్తియా.

౧౪౨౨వాసనాభాగియా చేతా, బోధిసమ్భారకూలికా;
సోవగ్గికా సుఖాహారా, లోకారక్ఖా నిరుత్తరా.

౧౪౨౩అప్పమేయ్యానిసంసేవం, అప్పమేయ్యగుణోదయా;
అప్పమఞ్ఞా తతో తాసు, న పమజ్జేయ్య పణ్డితో.

౧౪౨౪పటిక్కూలం పనాహారే, భావేన్తో సఞ్ఞముత్తమం;
కబళీకారమాహార-మన్నపానాదిసఙ్గహం.

౧౪౨౫అసితం ఖాయితం పీతం, సాయితఞ్చ రహోగతో;
పటిక్కూలన్తి చిన్తేయ్య, గమనాదివసా కథం.

౧౪౨౬తపోవనమిదం హిత్వా, రమణీయమనాకులం;
ఆహారహేతు గన్తబ్బో, గామో గామజనాకులో.

౧౪౨౭వత్థాసుచిపరిక్లిట్ఠే, దుజ్జనావారసఙ్కరే;

దీనమేసయతుత్తిట్ఠం, గేహే గేహే తు భోజనం.

౧౪౨౮ తం ఖేళమలసంక్లిట్ఠం, జివ్హగ్గపరివత్తితం;

దన్తచుణ్ణితసమ్భిన్నం, వణ్ణగన్ధం విలిస్సతి.

౧౪౨౯ పిత్తసేమ్హపరిబ్యూళ్హం, పుబ్బలోహితమిస్సితం;

పవిసన్తం పటిక్కూలం, జేగుచ్ఛం ధిక్కతాసివం.

౧౪౩౦ కుచ్ఛియం కుణపాకిణ్ణే, దుగ్గన్ధపరిభావితే;

సువానవమథాకారం, వన్తంవ స్వానదోణియం.

౧౪౩౧ తత్థచన్దనికాయంవ , నానాకిమిసమాకులే;

తత్థ బుబ్బుళకచ్ఛన్నం, కుథితం పరిపచ్చతి.

౧౪౩౨ సంపచ్చన్తం పనేతఞ్చ, సభావఞ్చ విసేవితం;

వడ్ఢేతి కేసలోమాదిం, నానాకుణపసఞ్చయం.

౧౪౩౩ విపచ్చన్తమథోపేతమనేకోపద్దవావహం;

కుట్ఠగణ్డకిలాసాదిమహాబ్యాధిసతోదయం.

౧౪౩౪ పూతిభూతఞ్చ తం పక్క-మనేకద్వారసఞ్చితం;

మేదపిణ్డంవ కుథితం, పరిస్సవతి సన్తతం.

౧౪౩౫ యేన పూతిగతో కాయో, నిచ్చం దుగ్గన్ధవాయికో;

ధోవియన్తోపి సతతం, సుచిభావం న గచ్ఛతి.

౧౪౩౬ కుచ్ఛితో సోయమాహారో,

కాయాసుచినిసేవనో;

నిస్సన్దమలనిట్ఠానో,

ఉపక్లేసఫలావహో.

౧౪౩౭ కామరాగసముట్ఠానం, రోగజాతినిబన్ధనం;

మదప్పమాదాధిట్ఠానం, పాపకమ్మమహాపథో.

౧౪౩౮ అహితోదయమగ్గోయం, భయభేరవసమ్భవో;

బ్యసనాగమనద్వారం, అపాయావహితం ముఖం.

౧౪౩౯ చరన్తత్తసమత్తావ, యత్థోదరియముచ్ఛితా;
క్లిట్ఠకమ్మాని దుమ్మేధా, కరోన్తా దుక్ఖభాగినో.

౧౪౪౦ తత్థ చిత్తవిరాగాయ, కిం పక్కఫలసన్నిభే;
రసస్సాదపియాకారే, ఘోరాదీనవసఞ్హితే.

౧౪౪౧ భావేన్తస్స పటిక్కూల-సఞ్ఞమేవం విభావినో;
ఉపచారపథం పత్వా, చిత్తం హోతి సమాహితం.

౧౪౪౨ సోయం పస్సమ్భితాహార-
విసదో సో విచక్ఖణో;
మదప్పమాదనిక్ఖన్తో,
రసస్సాదనిరాలయో.

౧౪౪౩ తిమ్పేన్తో వియ భేసజ్జ-మక్ఖరబ్భఞ్జకో యథా;
పుత్తమంసంవ ఖాదన్తో, ఆహారం పరిభుఞ్జతి.

౧౪౪౪ అరియవంసానుపజాతో,
అప్పిచ్ఛాదిగుణోదితో;
కామజాలం పదాలేత్వా,
సోత్థిం పప్పోతి పణ్డితో.

౧౪౪౫ **చతుధాతువవత్థానం**, భావేన్తో పన పఞ్చధా;
ధాతుయో పరిగణ్హేయ్య, చతస్సోపి సభావతో.

౧౪౪౬ సఙ్ఖేపేన చ విత్థారా, సమ్భారా చ సలక్ఖణా;
అజ్ఝత్తఞ్చ బహిద్ధా చ, చతుధా విభజే కథం.

౧౪౪౭ యం కిఞ్చి కేసలోమాది, కక్ఖళత్తం పవుచ్చతి;
అజ్ఝత్తం పథవీధాతు, బహిద్ధా తు తతోపరా.

౧౪౪౮ యూసభూతన్తి యం కిఞ్చి,
ఆపోవ పరిపాచకం;
తేజో వాయోతి గణ్హేయ్య,
విత్థమ్భకమసేసతో.

౧౪౪౯విత్థారతోపి సమ్భారా, కేసలోమాది వీసతి;

పథవీధాతు పిత్తాది, ద్వాదసాపోతి భావయే.

౧౪౫౦తేజేన యేన కాయోయం, సన్తప్పతి జీరీయతి;

పరిదయ్హతి సమ్మా చ, పచ్చన్తి అసితాదయో.

౧౪౫౧తదేతం చతుకోట్ఠాసం, కాయసమ్భవమత్తనో;

తేజోధాతూతి గణ్హేయ్య, వాయోధాతూతిచాపరం.

౧౪౫౨ఉద్ధఞ్చాధోగమావాతా, కుచ్ఛికోట్ఠాసయా తథా;

అఙ్గమఙ్గానుసారీ చ, ఛధానాపానమిచ్చపి.

౧౪౫౩తం తం లక్ఖణమారబ్భ, నిద్ధారేత్వా సలక్ఖణం;

పరిగణ్హేయ్య సబ్బత్థ, చతుధా ధాతుసఙ్గహం.

౧౪౫౪ఇచ్చేవం చతుకోట్ఠాసో,

ధాతుమత్తో కళేవరో;

నిచ్చేతనో చ నిస్సత్తో,

నిస్సారో పరభోజనో.

౧౪౫౫రిత్తో తుచ్ఛో చ సుఞ్ఞో చ,

వివిత్తో చ పవజ్జితో;

అత్తా వా అత్తనీయం వా,

నత్థేవేత్థ కథఞ్చిపి.

౧౪౫౬కేవలం చేతనావిద్ధో, కాయోయం పరివత్తతి;

కమ్పితో యాయ యన్తంవ, సాధిప్పాయోవ ఖాయతి.

౧౪౫౭ఆయు ఉస్మా చ విఞ్ఞాణం, యదా కాయం జహన్తిమం;

అపవిద్ధో తదా సేతి, నిరత్థంవ కలిఙ్గరం.

౧౪౫౮విపరీతం పపఞ్చేన్తా, బహుధా మోహపారుతా;

యత్థ మిచ్ఛావిపల్లాసపరాభూతా పుథుజ్జనా.

౧౪౫౯సంసారద్ధానకన్తారం, చతురాపాయసఙ్కరం;

బ్యసనేకాయనోపాయం, నాతివత్తన్తి దుజ్జనా.

౧౪౬౦ సోయమేవం చతుద్ధాతి,

ధాతుభేదేన పస్సతో;

తస్సోపచారికో నామ,

సమథో హోతి చేతసి.

౧౪౬౧ ఇత్థం ధాతువవత్థానం, కత్వా తదనుసారతో;

ఉపాదారూపధమ్మే చ, నామధమ్మే చ సబ్బథా.

౧౪౬౨ భూమిభూతే పరిగ్గయ్హ, పస్సన్తో పచ్చయట్ఠితిం;

అజ్ఝత్తఞ్చ బహిద్ధా చ, విపస్సన్తోదయబ్బయం.

౧౪౬౩ యథాభూతమభిఞ్ఞాయ, నిబ్బిన్దన్తో విరజ్జతి;

విరాగా చ విముచ్చిత్వా, పారగూతి పవుచ్చతి.

౧౪౬౪ **ఆరుప్పం** పన భావేన్తో, కమ్మట్ఠానమనావిలం;

చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానం, పత్వా కసిణమణ్డలే.

౧౪౬౫ పరిచిణ్ణవసీభూతా, ఝానా వుట్ఠాయ పఞ్చమా;

చిన్తేతి దణ్డాదానాదిరూపదోసమభిణ్హసో.

౧౪౬౬ నిబ్బిన్దన్తో తతో రూపే, తదాకారే చ గోచరే;

తదాలమ్బణధమ్మే చ, పత్థేన్తో సమతిక్కమం.

౧౪౬౭ ఉత్థరిత్వాన యం కిఞ్చి, ఆకాసకసిణం వినా;

ఉగ్ఘాటేతి తమేవాథ, కసిణం ధితిమా సతో.

౧౪౬౮ సో తం మనసి కరోతి, నావజ్జతి న పేక్ఖతి;

చిన్తాభోగవినిముత్తో, కసిణం పతి సబ్బథా.

౧౪౬౯ తదప్పాయసమఞ్ఞాతమాకాసం పతి మానసం;

సాధుకం పటిపాదేతి, యోనిసో పటిచిన్తయం.

౧౪౭౦ తస్సావజ్జనసమ్పన్నం, ఉపాయపటిపాదితం;

కసిణాపగమాకాసం, చిన్తనారబ్భ వత్తతి.

౧౪౭౧ ఇత్థమన్తరధాపేత్వా, కసిణం తు తతో పరం;

సబ్బావన్తమనన్తరం, ఫరతాకాసగోచరం.

෧෪෨෨ తత్థ వుత్తనయేనేవ, భావేన్తస్సోపచారతో;
పఠమారుప్పమప్పేతి, ఆకాసానన్తగోచరే.

෧෪෨෩ తతో తమ్హా వసీభూతా, వుట్ఠహిత్వా విచిన్తయం;
“ఆసన్నరూపావచరజ్ఝానపచ్చత్థిక”న్తి తం.

෧෪෨෪ నికన్తిం పరియాదాయ, తమ్హా ఆకాసగోచరా;
అప్పేతుం దుతియారుప్ప-మతిసన్తన్తి గచ్ఛతి.

෧෪෨෫ పఠమారుప్పవిఞ్ఞాణ-మనన్తం ఫరతో తతో;
దుతియారుప్పమప్పేతి, విఞ్ఞాణానన్తగోచరే.

෧෪෨෬ పఠమారుప్పవిఞ్ఞాణ-మభావేన్తో తతో పరం;
అప్పేతి **తతియారుప్ప**-మాకిఞ్చఞ్ఞమ్హి గోచరే.

෧෪෨෭ తతో చ తతియారుప్పం, “సన్తమేత”న్తి పస్సతో;
చతుత్థారుప్పమప్పేతి, తతియారుప్పగోచరే.

෧෪෨෮ గూథమ్హి మణ్డపే లగ్గో, ఏకో తన్నిస్సితోపరో;
ఏకో బహి అనిస్సాయ, తం తం నిస్సాయ చాపరో.

෧෪෨෯ తతో చతూహి ఏతేహి, పురిసేహి యథాక్కమం;
సమానతాయ ఞాతబ్బా, చతస్సోపి విభావినా.

෧෪෩෦ ఇచ్చాలమ్బణభేదేహి , చతుధారుప్పభావనా;
అఙ్గభేదం పనేతాసం, న కథేన్తి తథాపి చ.

෧෪෩෧ సుప్పణీతతరా హోన్తి, ఉద్ధముద్ధం యథాక్కమం;
చాతుమహారాజికాదిదిబ్బసమ్పత్తియో యథా.

෧෪෩෨ ఆనేఞ్జమితి భావేత్వా, సమాపత్తిం చతుబ్బిధం;
సుసమాహితసఙ్కప్పో, సమ్పన్నాచలమానసో.

෧෪෩෩ విపస్సన్తో యథాభూతం, సచ్ఛికత్వా ఫలుత్తమం;
ఉభతోభాగవిముత్తో, అరహాతి పవుచ్చతి.

෧෪෩෪ కమ్మట్ఠానవిధిం ఞత్వా, చత్తాలీసవిధం తతో;

అభిఞ్ఞాయోపి విఞ్ఞేయ్యా, సమథే భావనానయే.

౧౪౮౩ఇద్ధివిధా దిబ్బసోతా, చేతోపరియజాననా;

పుబ్బేనివాసానుస్సతి, దిబ్బచక్ఖు తథాపరా.

౧౪౮౪చేతోసమాధినిస్సట్ఠా, పఞ్చాభిఞ్ఞా పకాసితా;

రూపావచరధమ్మావ, పఞ్చమజ్ఝానభూమికా.

౧౪౮౫బహుభావాదిధిట్ఠానం, కోమారాదివికుబ్బనా;

మనోమయాభినిమ్మానమిచ్చేవం తివిధి**ద్ధియో**.

౧౪౮౬దిబ్బే చ మానుసే సద్దే,

తథా దూరే చ సన్తికే;

సుణన్తి యాయ సా **దిబ్బా**,

సోతధాతూతి భాసితా.

౧౪౮౭**చేతోపరియఞాణ**న్తి, పరపుగ్గలచేతసో;

సరాగవీతరాగాదిపరిచ్ఛేదకమీరితం.

౧౪౮౮పుబ్బేనివుత్థఖన్ధానుస్సరణే ఞాణమీరితం;

పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణ నామేన తాదినా.

౧౪౯౦చవమానే చ జాయన్తే, సత్తే రూపమరూపకం;

తథా మానుసకం రూపం, థూలం సుఖుమ సన్తికం.

౧౪౯౧దూరే పకాసం ఛన్న ఞ్చ, యేన పస్సన్తి యోగినో;

చుతూపపాతఞాణం తం, **దిబ్బచక్ఖూ**తి వుచ్చతి.

౧౪౯౩అనాగతంసఞాణఞ్చ, యథాకమ్మూపగం తథా;

తన్నిస్సితత్తా గచ్ఛన్తి, దిబ్బచక్ఖుమ్హి సఙ్గహం.

౧౪౯౪ఇతి పఞ్చవిధం పత్తుమభిఞ్ఞం పన పణ్డితో;

కత్వాన పఞ్చమజ్ఝానే, పఞ్చధా వసితం చిదం.

౧౪౯౫తథా సమాహితే చిత్తే, పరిసుద్ధే నిరఙ్గణే;

ముదుభూతే కమ్మనియే, ఆనేఞ్జమ్హి పతిట్ఠితే.

౧౪౯౬అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానా, తతో వుట్ఠాయ పఞ్చమా;

అభిఞ్ఞాపరికమ్మాయ, నిన్నామేయ్యాథ మానసం.

౧౪౯౭అధిట్ఠేయ్యాదికం తం తమావజ్జిత్వా యథారహం;

పరికమ్మం కరిత్వాన, సమాపజ్జేయ్య పాదకం.

౧౪౯౮పునదేవ చ వుట్ఠాయ, పరికమ్మం యథా పురే;

కరోన్తస్స పనప్పేతి, అభిఞ్ఞాణేన పఞ్చమం.

౧౪౯౯అధిట్ఠన్తం వికుబ్బన్తం, నిమ్మినన్తం యథారహం;

సద్దే సుణన్తం సత్తానం, పరిజానఞ్చ మానసం.

౧౫౦౦సరం పుబ్బేనివాసఞ్చ, పస్సం సుగతిదుగ్గతిం;

యథాకమ్మం విపాకఞ్చ, పజానన్తమనాగతం.

౧౫౦౧యథాసమ్భవమిచ్ఛేవముపాయకుసలో ముని;

ఉపనిస్సయసమ్పన్నో, అభిఞ్ఞమధిగచ్ఛతి.

౧౫౦౨పత్తాభిఞ్ఞో మహాయోగీ, పరియోదాతమానసో;

పరిపక్కేన ఞాణేన, విపస్సిత్వా తిలక్ఖణం.

౧౫౦౩లద్ధాసవక్ఖయం ఞాణం, ఛధాభిఞ్ఞమనుత్తరం;

మహాఖీణాసవో నామ, ఛళభిఞ్ఞో పవుచ్చతి.

౧౫౦౪చత్తాలీసవిధం పనిత్థమమలోచేతోమలక్ఖాలనం,

కమ్మట్ఠాననయం యమాహ సుగతో సమ్మా సమాధానకం;

సంఖిత్తం కథితం తమేత్థ సకలం సాభిఞ్ఞమేత్తావతా,

కత్తబ్బా మునినేత్థ సాధుమతినా సమ్భావనా సబ్బథా.

౧౫౦౫వరగుణగణభూసితానుసిట్ఠం,

ఇతి సమథమిమం తు భావయిత్వా;

పరమమనుపమం భజన్తి ధీరా,

హితసుఖముఖముత్తమానుబుద్ధం.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే సేసకమ్మట్ఠానవిభాగో నామ

దసమో పరిచ్ఛేదో.

నిట్ఠితో చ నామరూపపరిచ్ఛేదే సబ్బథాపి

సమథభావనావిభాగో.

౧౧. ఏకాదసమో పరిచ్ఛేదో

విపస్సనావిభాగో

౧౩౦౬. ద్విధా సముట్ఠానధురా, తివిధా భూమియో మతా;
తివిధాభినివేసా చ, సరీరం తు చతుబ్బిధం.

౧౩౦౭. తివిధా భావనా తత్థ, సఙ్ఖారేసు యథారహం;
దువిధాకారమారబ్భ, నిజ్ఝాయతి తిలక్ఖణం.

౧౩౦౮. అట్ఠారసాకారభిన్నా, దసావత్థా విభావితా;
తిధా విభాగా సాధేతి, విమోక్ఖత్తయముత్తమం.

౧౩౦౯. చతుసచ్చపటివేధా, సత్తట్ఠారియపుగ్గలా;
క్లేసహానీ యథాయోగం, చతస్సో పటిసమ్భిదా.

౧౩౧౦. తివిధా చ సమాపత్తి, నిరోధా చ తథాపరా;
నిస్సన్దఫలమిచ్చాహు, తస్సా సాసనకోవిదా.

౧౩౧౧. విపస్సనాభావనాయ-మితి భాసన్తి పణ్డితా;
తమిదాని పవక్ఖామి, యథానుక్కమతో కథం.

౧౩౧౨. భూమిధమ్మే పరిగ్గయ్హ, విచినన్తస్స యోగినో;
సతియా సమథా వాథ, **సముట్ఠాతి** విపస్సనా.

౧౩౧౩. సభావపటివేధే చ, సద్ధమ్మపటిపత్తియం;
పఞ్ఞాసద్ధాద్వయం తస్సా, **ధుర**మాహు ధురన్ధరా.

౧౩౧౪. తేభూమకసభావానం, సప్పచ్చయపరిగ్గహో;
ఞాతపరిఞ్ఞా నామాయం, భూమీతి పఠమా మతా.

౧౩౧౫. కలాపతో సమ్మసనం, ఉదయబ్బయదస్సనం;
పరిఞ్ఞాతీరణా నామ, దుతియా భూమి భాసితా.

౧౩౧౬. పహానపరిఞ్ఞా భూమి, తతియాహు తతోపరం;
భఙ్గాదిఞాణమిచ్చేవం, తివిధా **భూమియో** మతా.

౧౩౧౭. ఖణసన్తతిఅద్ధాన-వసేనేత్థ సమీరితా;

అనిచ్చా దుక్ఖానత్తాతి, తివిధా**భినివేసనా**.

౧౩౧౮. దిట్ఠికఙ్ఖావితరణా, మగ్గామగ్గపటిప్పదా;

విసుద్ధియో చతస్సోపి, **సరీర**న్తి నిదస్సితా.

౧౩౧౯. తిలక్ఖణవవత్థానం, పచ్చయాకారనిచ్ఛయో;

కుమ్మగ్గపరిహారో చ, తిలక్ఖణవిపస్సనా.

౧౩౨౦. ఇతి లక్ఖణభిన్నత్తా, లబ్భన్తేకక్ఖణేపి చ;

దేసితా హేతుభూతేన, కమేనేవం విసుద్ధియో.

౧౩౨౧. సీలబ్బిసుద్ధిఆదీనం, తథా సావ పరమ్పరా;

చిత్తబ్బిసుద్ధిఆదీనమత్థాయాతి పకాసితా.

౧౩౨౨. దిస్సమానసభావానం, పస్సన్తో పచ్చయట్ఠితి;

పరిపన్థవిముత్తో హి, పటిపాదేతి భావనం.

౧౩౨౩. తథాపి చ విసేసేన, పటిపన్నస్స యోగినో;

తత్థ తత్థ విభూతత్తా, ఠానతో భేదితా కథం.

౧౩౨౪. రూపపుబ్బఙ్గమం వాథ, నామపుబ్బఙ్గమం తథా;

అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా, యథాపాకటధమ్మతో.

౧౩౨౫. నామరూపాదిభేదేన, భూమిధమ్మపరిగ్గహో;

వుత్తా దిట్ఠివిసుద్ధీతి, అత్తదిట్ఠిప్పహానతో.

౧౩౨౬. ఆహచ్చ పచ్చయుప్పన్నా, తథా తబ్భావభావినో;

పవత్తన్తీతి సఙ్ఖారే, పస్సతో పన యోనిసో.

౧౩౨౭. పచ్చయగ్గాహినీ పఞ్ఞా, నామరూపప్పవత్తియా;

కఙ్ఖా తరన్తి తాయాతి, కఙ్ఖావితరణా మతా.

౧౩౨౮. అనిచ్చా దుక్ఖానత్తాతి, పచ్చయాయత్తవుత్తితో;

సఙ్ఖిపిత్వా కలాపేన, సమ్మసీయన్తి సఙ్ఖతా.

౧౩౨౯. ఉప్పాదవయభావోపి, లక్ఖణత్తయసాధకో;

పచ్చయాకారమారబ్భ, లక్ఖీయతి విసేసతో.

౧౨౩౦ తస్మా సమ్మసనఞాణం, ఉదయబ్బయదస్సనం;
కఙ్ఖావితరణాయం తు, సఙ్గయ్హతి విసుద్ధియం.

౧౨౩౧ తత్థ సంక్లేసవిక్ఖేపం, కుమ్మగ్గం పరివజ్జతో;
మగ్గామగ్గవిసుద్ధీతి, ఞాణదస్సనమీరితం.

౧౨౩౨ తతో కథేన్తి అక్లిట్ఠముదయబ్బయదస్సనం;
ఆదిం కత్వా పటిపదాఞాణదస్సనసుద్ధియం.

౧౨౩౩ పచ్చయపచ్చయుప్పన్నే, యథావత్థువవత్థితే;
పహాతుమీహమానానం, నియ్యానపటిపత్తితో.

౧౨౩౪ ఉపక్లేసవిసుద్ధో హి, పునదేవోదయబ్బయం;
అధిట్ఠహిత్వా భఙ్గాది-ఞాణేహి పటిపజ్జతి.

౧౨౩౫ తథా చాభినవుప్పన్నే, భిజ్జమానే విపస్సతో;
సంవేగకడ్ఢితం ఞాణం, భఙ్గాదిమనుతిట్ఠతి.

౧౨౩౬ తతో పుబ్బే పవత్తా హి, సంక్లేసాపాయసమ్భవా;
పటిపత్తివిసుద్ధీతి, న సఙ్గయ్హతి భావనా.

౧౨౩౭ సమ్పాదేన్తో పనిచ్చేతా, చతస్సోపి విసుద్ధియో;
అనిచ్చా దుక్ఖానత్తాతి, భావేయ్య తివిధా కథం.

౧౨౩౮ పచ్చయపచ్చయుప్పన్నా, జాతానన్తరభేదినో;
అనిచ్చా చ పభఙ్గూ చ, పలుజ్జన్తి చవన్తి చ.

౧౨౩౯ అద్ధువా చ అసారా చ, విభవా చ వినాసినో;
సఙ్ఖతా విపరిణామ-ధమ్మా ఇత్తరకాలికా.

౧౨౪౦ ఖయధమ్మా వయధమ్మా, లహుకాలప్పవత్తినో;
తావకాలికధమ్మా చ, పరిత్తట్ఠితికా తథా.

౧౨౪౧ ఖణత్తయపరిచ్ఛిన్నా, పుబ్బాపరవిచిత్తకా;
పురక్ఖతా నిరోధస్స, సస్సతా న కుదాచనం.

൧൩൪ జాయన్తి పరిహానాయ, న తు జాయన్తి వుద్ధియా;

జియ్యమానావ తిట్ఠన్తి, జిణ్ణా భఙ్గపరాయణా.

൧൩൪ అహుత్వాయేవుప్పజ్జన్తి, న కుతోచిపి ఆగతా;

హుత్వా అన్తరధాయన్తి, న తు కత్థచి సఞ్చితా.

൧൩൪ తం తం పచ్చయసామగ్గి-మత్తలాభాయ నిస్సితా;

నిరోధధమ్మా జాయన్తి, జాతా బ్యన్తి భవన్తి తే.

൧൩൪ యథా నదీ పబ్బతేయ్యా, యథా దీపసిఖా తథా;

సీఘసీఘం పవత్తన్తా, ఉప్పజ్జన్తి వయన్తి చ.

൧൩൪ జాతా జాతా నిరుజ్ఝన్తి, అఞ్ఞో అఞ్ఞో తు జాయరే;

అవీచి అనుసమ్బన్ధా, న జానన్తి విసేసతో.

൧൩൪ ఇతి నానప్పకారేన, విపస్సన్తో విచక్ఖణో;

అనిచ్చభావనం ధీరో, పరిపాచేతి సాధుకం.

൧൩൪ దుక్ఖా చ దుక్ఖవత్థూ చ, అభిణ్హపరిపీళితా;

రోగా గణ్డా చ సల్లా చ, అఘతో చ ఉపద్దవా.

൧൩൪ భయోపసగ్గాఘమూలా,

సాసవాదీనవీతితా;

అలేణాసరణాతాణా,

వధకా మారకామిసా.

൧൩൩ జాతిధమ్మా జరాబ్యాధి-

సోకోపాయాసభాగినో;

పరిదేవసభావా చ,

సంకిలేసా దుక్ఖభాగినో.

൧൩൩ జిగుచ్ఛా పటికూలా చ, బీభచ్ఛా చ విరూపినో;

అజఞ్ఞా చపలా హీనా, దుగ్గన్ధా బాలసేవితా.

൧൩൩ నోకన్తరికతానిచ్చం, తణ్హాయ కడ్ఢితా భుసం;

కపణా దుగ్గతా దీనా, విపన్నా చ విఘాతినో.

౧౫౫౩అత్తలాభం గవేసన్తి, తంతంపచ్చయనిస్సితా;

దుక్ఖాధిట్ఠానమచ్చన్తం, జాతా పున విహఞ్ఞరే.

౧౫౫౪అగ్గికూపే నిముగ్గావ, క్లేససన్తాపభాగినో;

ఓవిద్ధా వియ సత్తీహి, సఙ్ఖారా నిచ్చదుక్ఖితా.

౧౫౫౫జాయమానా చ జియ్యన్తా, మియ్యన్తా చ ఖణే ఖణే;

పసుకా వియ నిచ్చమ్మా, హఞ్ఞన్తి సేరికాతురా.

౧౫౫౬తిలాని తిలయన్తేవ, ఉచ్ఛుయన్తేవ ఉచ్ఛుయో;

ఉదయబ్బయావస్సం తే, పీళయన్తి అభిణ్హసో.

౧౫౫౭మనోరమనవాకారా , విపల్లాసపరిక్ఖతా;

ఇరియాపథసఞ్ఛన్నా, నోపతిట్ఠన్తి దుక్ఖతో.

౧౫౫౮దుక్ఖారేసు పనేతేసు, వేదనాస్సాదరోధినో;

సావ సన్దులసమ్బద్ధా, సమ్మోహపరివారితా.

౧౫౫౯“అదుం దుక్ఖమిదం దుక్ఖ”-మితి సంసారచారినో;

దుక్ఖహేతుమజానన్తా, సమ్భమన్తి అవిద్దసు.

౧౫౬౦సుఖాకారమపస్సన్తా, దుక్ఖభారనిపీళితా;

పత్థేన్తి దుక్ఖమేవఞ్ఞం, బాలా బ్యసనభాగినో.

౧౫౬౧చవన్తా ఉపపజ్జన్తా, రుక్ఖసాఖంవ మక్కటో;

దుక్ఖమేకం విముచ్చన్తి, తతో గణ్హన్తి చాపరం.

౧౫౬౨తే దీఘరత్తం సోచన్తి, తణ్హాసల్లసమప్పితా;

దిట్ఠిపాససముపేతా, మానత్థమ్భానుసాయినో.

౧౫౬౩తమాకారం పనిచ్చేవం, విపస్సన్తో విసారదో;

దుక్ఖానుపస్సనం నామ, పరిపాచేతి భావనం.

౧౫౬౪ధమ్మట్ఠితినియామా హి, ఖన్ధాయతనధాతుయో;

అనత్తాసస్సతన్తా చ, ఈహాభోగవివజ్జితా.

౧౫౬౫పయోజనమధిట్ఠాయ, న తు బ్యాపారయన్తి చ;

పచ్చయపచ్చయుప్పన్నా, జనేతుం వాథ జాయితుం.

౧౨౬౬తథాపి హేతుసామగ్గి-సమ్భవే సమ్భవన్తి తే;

తబ్భావభావిభావేన, అఞ్ఞమఞ్ఞపవత్తితా.

౧౨౬౭అజాయితుం న సక్కోన్తి, సతి పచ్చయసమ్భవే;

పచ్చయానమలాభే తు, న జాయన్తి కుదాచనం.

౧౨౬౮న కిఞ్చేత్థ అపేక్ఖిత్వా, సమగ్గా హోన్తి పచ్చయా;

న జనేతుం న సక్కోన్తి, సమగ్గా చ కుదాచనం.

౧౨౬౯యథాపచ్చయలాభేన , పవత్తన్తి యథా తథా;

రక్ఖితా వా విధాతా వా, నత్థి అస్సామికా తథా.

౧౨౭౦అహం మమ”న్తి గణ్హన్తా, పరిణామేన్తి అఞ్ఞథా;

విస్ససన్తా హరన్తేతే, పరాభూతా పలమ్భినో.

౧౨౭౧రిత్తా తుచ్ఛా చ సుఞ్ఞా చ, వివిత్తా సారవజ్జితా;

సలక్ఖణపరిచ్ఛిన్నా, ధమ్మా నత్థేత్థ పుగ్గలో.

౧౨౭౨జాయమానా చ జియ్యన్తా, మియ్యమానా చ సబ్బతా;

వివసా పరివత్తన్తి, వసో తేసం న కత్థచి.

౧౨౭౩న తేసు కస్సచిస్సేరం, న తేసఞ్చత్థి కత్థచి;

న చత్తనీతి సబ్బారా, ఆధిపచ్చవివజ్జితా.

౧౨౭౪కదలీపత్తవట్టీవ, అఞ్ఞమఞ్ఞపతిట్ఠితా;

సహజాతగ్ఘనీభూతా, నోపట్ఠన్తి అనత్తతో.

౧౨౭౫అరూపనిస్సితం రూపం, అరూపం రూపనిస్సితం;

జచ్చన్ధపీఠసప్పీవ, అఞ్ఞమఞ్ఞవవత్థితం.

౧౨౭౬యన్తసుత్తేన యన్తంవ, కాయయన్తం పవత్తతి;

నామావకడ్ఢితం తత్థ, నత్థి అత్తా సయంవసీ.

౧౨౭౭చేతోవిప్ఫారనిప్ఫన్నా, వాయోధాతుసముట్ఠితా;

ఇరియాపథవిఞ్ఞత్తివికారా పాలకా మతా.

౧౩౭౮ ఓవిద్ధవేదనాసల్లవికారపరిణామతో;

బాలానం చిత్తనిప్ఫన్నా, అత్తాతి పరికప్పనా.

౧౩౭౯ సుద్ధసఙ్ఖారపుఞ్జోయం, నేత్థ సత్తోపలబ్భతి;

తం తం పచ్చయమాగమ్మ, దుక్ఖక్ఖన్ధోవ జాయతి.

౧౩౮౦ ఏవమాదిప్పకారేహి, విపస్సన్తో అనత్తతో;

అనత్తభావనం నామ, భావేతీతి పవుచ్చతి.

౧౩౮౧ భావేన్తో తివిధమ్పేతం, **నిజ్ఝాయతి తిలక్ఖణం**;

నిమిత్తఞ్చ పవత్తఞ్చ, సమారబ్భ యథాక్కమం.

౧౩౮౨ చిత్తలాభనిమిత్తఞ్చ , తంతంపచ్చయనిస్సితా;

తబ్భావభావిభావేన, లక్ఖీయన్తి నిమిత్తతో.

౧౩౮౩ జాయమానా చ జియ్యన్తా, మియ్యమానా చ సఙ్ఖతా;

తం తం భావమతిక్కమ్మ, పవత్తన్తి ఖణే ఖణే.

౧౩౮౪ హేతునిస్సయనాకారో, **నిమిత్త**న్తి తతో మతో;

పవత్తం వత్తనాకారో, ఖణసన్తతిఅద్ధతో.

౧౩౮౫ అపుబ్బాభినవుప్పత్తి, ఉప్పాదోతి పకాసితో;

పుబ్బాపరియసన్ధానం, పటిసన్ధీతి భాసితా.

౧౩౮౬ ఆయూహన్తీతి వుచ్చన్తి, తదత్థం పన వావటా;

ఇచ్చాదిపరియాయేహి, బహ్వాకారాపి సఙ్ఖతా.

౧౩౮౭ నిమిత్తే చ పవత్తే చ, వత్థుతో యన్తి సఙ్గహం;

తం **ద్వయాకార**మారబ్భ, పతిట్ఠాతి తిలక్ఖణం.

౧౩౮౮ పచ్చయాధీనధమ్మానం, ఉప్పాదవయలక్ఖితా;

అనిచ్చతానిమిత్తట్ఠా, పవత్తేసు న పాకటా.

౧౩౮౯ పుబ్బాపరవిచిత్తానమసమత్థానమత్తని;

సన్నిస్సయేన నిప్ఫన్నో, భావదుబ్బల్యసాధకో.

౧౩౯౦ హేతుసఙ్ఖాతభావో హి, సఙ్ఖారానమనిచ్చతా;

పవత్తమానా దస్సేతి, తం సభావం పనత్తనో.

౧౩౯౧ అనిచ్చా ధువా చే సఙ్ఖారా, కస్మా పేక్ఖన్తి పచ్చయే;
అహుత్వా యది నిస్సాయ, జాతా కా తత్థ నిచ్చతా;

౧౩౯౨ అత్తలాభం లభిత్వాన, హేతుసామగ్గిలాభతో;
యాపేస్సన్తి తమఞ్ఞత్ర, కథం నామత్తదుబ్బలా.

౧౩౯౩ పచ్చయే అనపేక్ఖిత్వా, యది నత్థి సమత్థతా;
అత్తలాభూపలాభాయ, కిం సమత్థానుపాలనే;

౧౩౯౪ జనకా పచ్చయానఞ్ఞే, తదాయూహనతో పరం;
పరిహారితుమారద్ధా, జియా ఖిత్తసరో యథా.

౧౩౯౫ అచ్చీవ వట్టినిక్ఖన్తా, మేఘముత్తావ విజ్జుతా;
పచ్చయుద్ధటవిస్సట్ఠా, ధమ్మా భఙ్గపరాయణా.

౧౩౯౬ తస్మా **నిమిత్తమాకారం,** పస్సన్తో స విపస్సకో;
“వినస్సన్తి అవస్స”న్తి, సద్దహన్తో విముచ్చతి.

౧౩౯౭ అనిచ్చతో తథా హేవం, విపస్సన్తస్స యోగినో;
సద్ధావిమోక్ఖ బాహుల్యం, భవతీతి పకాసితం.

౧౩౯౮ ఇతి సఙ్ఖారధమ్మేసు, నిమిత్తాకారనిచ్ఛితం;
అనిచ్చలక్ఖణం ధీరో, నిజ్ఝాయతి నియామతో.

౧౩౯౯ బాధకత్తభయాకారా, పవత్తే దుక్ఖితా వియ;
పవత్తమానా పీళేన్తి, సఙ్ఖారా చ భయావహా.

౧౪౦౦ ఉప్పాదాభినవాకారం, అతిక్కమ్మ తతో పరం;
జరాజచ్చరితా హుత్వా, భఞ్జమానా కథం సుఖా.

౧౪౦౧ తస్మా **పవత్తమాకారం,** నిజ్ఝాయన్తో నిరన్తరం;
సఙ్ఖారే దుక్ఖతో దిస్వా, హిత్వాన పణిధిం తహిం.

౧౪౦౨ తదాయూహననిస్సఙ్గో, పస్సద్ధదరథో సుఖీ;
సమాధిబహులో యోగీ, వూపసన్తోతి వుచ్చతి.

౧౬౦౩ బ్యాపారవసితాకారం, సఙ్ఖారానం విపస్సతో;
నిమిత్తే చ పవత్తే చ, ఉపట్ఠాతి అనత్తతో.

౧౬౦౪ అనత్తాధీననిప్ఫన్నా, వసాతీతప్పవత్తినో;
భావదుబ్బల్యనిస్సారా, కథమత్తా భవిస్సరే.

౧౬౦౫ తమేవం పటివిజ్ఝన్తో, మఞ్ఞతానత్తలక్ఖణం;
విపస్సనారసస్సాదీ, సంవేగబహులో భవే.

౧౬౦౬ ఇచ్చాహచ్చ పవత్తానం, లక్ఖణానం సభావతో;
వవత్థితో తత్థ తత్థ, తంతంలక్ఖణనిచ్ఛయో.

౧౬౦౭ తథాపిపాకటట్ఠానే , హేతుభూతే చ యోనిసో;
వవత్థపేతి సఙ్ఖాయ, లక్ఖణాని విచక్ఖణో.

౧౬౦౮ ఉప్పాదవయభావేన, దిస్సమానా హి సఙ్ఖతా;
పుబ్బాపరవివేకేన, దస్సేన్తి తదనిచ్చతం.

౧౬౦౯ తథా చ విపరిణామం, విపస్సన్తో విసారదో;
నిమిత్తఫలనిప్ఫన్నం, తమత్థమధిముచ్చతి.

౧౬౧౦ దుక్ఖప్పవత్తిహేతుత్తా, నిమిత్తమపి పణ్డితో;
భయావహనియామేన, బాధకన్తేవ పస్సతి.

౧౬౧౧ తథా హి పచ్చయారబ్భ, సఙ్ఖారా నిస్సయన్తి చే;
తతోవస్సం భవిస్సన్తి, మహబ్భయసమోహితా.

౧౬౧౨ నిరోధధమ్మా జాయన్తి, సల్లవిద్ధావ దుక్ఖితా;
జరాతురా విపజ్జన్తా, భిజ్జన్తావ విఘాతినో.

౧౬౧౩ తేనేవానిచ్చతో దిట్ఠా, దుక్ఖభావేన ఖాయరే;
సఙ్ఖతత్తా సభావో హి, దుక్ఖాయ పరివత్తతి.

౧౬౧౪ అనిచ్చా పున సఙ్ఖారా, దుక్ఖాతి చ వవత్థితా;
అనత్తత్తనియామేన, నిదస్సేన్తి సలక్ఖణం.

౧౬౧౫ కథం అత్తపరాధీనా, పచ్చయుప్పన్నభఙ్గురా;

విపత్తినియతా వాధ, బాధమానా భయావహా.

౧౬౧౫ ఆహచ్చాకారభేదేన, **తివిధా హి విపస్సనా**;
అనిచ్చా దుక్ఖానత్తాతి, అయమేత్థ వినిచ్ఛయో.

౧౬౧౬ తిధాభూతా పనిచ్చేతా, పహానాకారభేదితా;
మహావిపస్సనా నామ, **అట్ఠారసవిధా** కథం.

౧౬౧౭ హేతుసామగ్గినిప్ఫన్న మనిచ్చన్తి తిలక్ఖణం;
అనిచ్చతం విపస్సన్తో, నిచ్చసఞ్ఞం విముఞ్చతి.

౧౬౧౮ అనిచ్చతాయాధిట్ఠాననిమిత్తం పన పస్సతో;
అనిమిత్తే విముచ్చన్తీ, అనిమిత్తానుపస్సనా.

౧౬౧౯ నిరుజ్ఝమానధమ్మానం, బ్యన్తిభావం విపస్సతో;
సముదయం పజహన్తీ, నిరోధాఅనుపస్సనా.

౧౬౨౦ సిథిలా జాతు నిస్సారా, దుబ్బలా లహుఘాతినో;
ఖయధమ్మాతి సఙ్ఖాయ, ఘనసఞ్ఞం విముఞ్చతి.

౧౬౨౧ అత్తలాభమతిక్కమ్మ, వయన్తీతి విచిన్తయం;
జహతాయూహనం తత్థ, పుత్తే సూతిపజా వియ.

౧౬౨౨ అనవత్తితభావానం, అఞ్ఞథత్తం విపస్సతో;
వికారపరిణామేసు, ధువసఞ్ఞా విరజ్జతి.

౧౬౨౩ ఆలమ్బఞ్చ తదాలమ్బ-ఞాణభఙ్గఞ్చ భావయం;
సారాదానాభినివేసం, అధిపఞ్ఞాయ ముచ్చతి.

౧౬౨౪ ఇచ్చానిచ్చానిమిత్తా చ, నిరోధా చ ఖయా వయా;
విపరిణామాధిసఞ్ఞా, ధమ్మానుపస్సనాతి చ.

౧౬౨౫ వుత్తానుపస్సనాభేదమనిచ్చాకారదస్సనం;
నిచ్చసఞ్ఞాదిభఙ్గాయ, పరిదీపేన్తి పణ్డితా.

౧౬౨౬ తం తమాకారమారబ్భ, తథా బాహుల్యవుత్తితో;
తంలక్ఖణానుగతా చ, భేదా తస్సేవ సత్తధా.

౧౬౨౮సుఖసఞ్ఞం నిస్సజ్జన్తీ, వుత్తా దుక్ఖానుపస్సనా;
నిబ్బిన్నా నిబ్బిదాఞాణం, విరాగా రాగవజ్జితా.

౧౬౨౯జాతాప్పణిహితా నామ, ముఞ్చన్తీ పణిధిం తథా;
నిరాలయాభినివేసా, ఆదీనవానుపస్సనా.

౧౬౩౦పఞ్చానుపస్సనాభేదం , తదిదం దుక్ఖదస్సనం;
సుఖసఞ్ఞాదిభఙ్గాయ, పవత్తన్తి పకాసితం.

౧౬౩౧అనత్తతో విపస్సన్తో, అత్తసఞ్ఞా విముచ్చతి;
జహాతత్తాభినివేసం, ఝాయన్తో పున సుఞ్ఞతో.

౧౬౩౨వ్యయానుపస్సనాభేదమనత్తాకారదస్సనం;
అత్తసఞ్ఞాభినివేసం, విమోక్ఖాయ విభావితుం.

౧౬౩౩పటినిస్సగ్గతో దిస్వా, సఙ్ఖారేసు తిలక్ఖణం;
జహన్తో సఙ్ఖతాదానం, పక్ఖన్దతి అసఙ్ఖతే.

౧౬౩౪యథాభూతేన ఞాణేన, విపస్సన్తో విముచ్చతి;
సమ్మోహాభినివేసమ్హా, అవిపల్లత్థదస్సనో.

౧౬౩౫మోహతాభోగవిముత్తా, పటిసఙ్ఖానుపస్సనా;
జహన్తప్పటిసఙ్ఖం తు, పటిసఙ్ఖాయ లక్ఖణం.

౧౬౩౬దిట్ఠిసఙ్ఖాతదోసత్తా, విభావేన్తో వివట్టతో;
సంయోగాభినివేసమ్హా, పటిలీనో విముచ్చతి.

౧౬౩౭ముచ్చితుకమ్యతాఞాణం, పటినిస్సగ్గసమ్మతం;
యథా భూతం తథా ఞాణం, పచ్చయాకారనిస్సితం.

౧౬౩౮సఙ్ఖారుపేక్ఖాఞాణం తు, పటిసఙ్ఖానుపస్సనా;
వుట్ఠానగామినీ నామ, వివట్టన్తి పవుచ్చతి.

౧౬౩౯చతస్సోపి పనిచ్ఛేతా, ఆదానాదిప్పభఞ్జితా;
లక్ఖణత్తయమాహచ్చ, పవత్తన్తి యథా తథా.

౧౬౪౦నిమిత్తమారబ్భ తథా పవత్తం,

తిలక్ఖణం ఝాయతి యాయ యోగీ;
తమిత్థమట్ఠారసభేదభిన్నం,
విపస్సనాభావనమాహు ధీరా.

၁၆၄၅. విపస్సనానయమిమముత్తమం సుభం,
నిదస్సితం జినవచనానుసారతో;
విభావయం మనసి హితావహం పరం,
నిరామయం పదమనుపాపుణిస్సతి.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే విపస్సనావిభాగో నామ

ఏకాదసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౨. ద్వాదసమో పరిచ్ఛేదో

దసావత్థావిభాగో

౧౬౪౨. ఇచ్చట్ఠారసధా భిన్నా, పటిపక్ఖప్పహానతో;
లక్ఖణాకారభేదేన, తివిధాపి చ భావనా.

౧౬౪౩. కలాపతో సమ్మసనం, ఉదయబ్బయదస్సనం;
భఙ్గే ఞాణం భయే ఞాణం, ఞాణమాదీనవేపి చ.

౧౬౪౪. తథేవ నిబ్బిదాఞాణం, ఞాణం ముచ్చితుకమ్యతా;
పటిసఙ్ఖా చ సఙ్ఖారు-పేక్ఖాఞాణానులోమకం.

౧౬౪౫. ఇచ్చా**వత్థాపభేదేన, దసధాపి** విభావితా;
సభాగత్థవిసేసేన, **తిధా సఙ్గహితా** పున.

౧౬౪౬. యథాభూతం నామ ఞాణత్తయం సమ్మసనాదికం;
భయాదిఞాణం తివిధం, నిబ్బిదాతి పవుచ్చతి.

౧౬౪౭. తథా ముచ్చితుకామాది, విరాగోవ చతుబ్బిధం;
లక్ఖణత్తయనిజ్ఝానవసేన పున వుట్ఠితా.

౧౬౪౮. సుఞ్ఞతఞ్చానిమిత్తఞ్చ , తథాప్పణిహితన్తి చ;
సాధేతి మగ్గసఙ్ఖాతం, **విమోక్ఖత్తయ**ముత్తమం.

౧౬౪౯. ఇతి భావేతుకామస్స, విభావేతి యథాక్కమం;
దసావత్థావిభాగేన, సమాదాయ యథా కథం.

౧౬౫౦. విసుద్ధో పఠమం తావ, సాధు **సీలవిసుద్ధియా**;
ఉపచారప్పనాయఞ్చ, ఠత్వా **చిత్తవిసుద్ధియం**.

౧౬౫౧. సప్పచ్చయం పరిగ్గయ్హ, నామరూపం సభావతో;
దిట్ఠికఙ్ఖావితరణం, పత్వా సుద్ధిం తతో పరం.

౧౬౫౨. అతీతానాగతే ఖన్ధే, పచ్చుప్పన్నే చ సాసవే;
కలాపతో సమ్మసిత్వా, సమ్మసేయ్య తిలక్ఖణం.

౧౬౫౩ ఆదాననిక్ఖేపనతో,

వయోవుద్ధత్థగామితో;

ఆహారతోపి ఉతుతో,

కమ్మతో చాపి చిత్తతో.

౧౬౫౪ ధమ్మతారూపతో చాపి, **రూపసత్తకతో** నయే;

కలాపతో యమకతో, ఖణికా పటిపాటితో.

౧౬౫౫ దిట్ఠిముగ్ఘాటయన్తో చ, మానముగ్ఘాటయం తథా;

నికన్తిపరియాదానో, **నామసత్తకతో** నయే.

౧౬౫౬ నిచ్చా చే న నిరుజ్ఝేయ్యుం, న బాధేయ్యుం సుఖా యది;

వసే వత్తేయ్యుమత్తా చే, తదభావా న తాదిసా.

౧౬౫౭ సమ్భవన్తి హి సఙ్ఖారా, సతి పచ్చయసమ్భవే;

తతో పచ్చయనిప్ఫన్నా, అవస్సం భేదగామినో.

౧౬౫౮ తదనిచ్చా ఖయట్ఠేన, దుక్ఖా నామ భయట్ఠతో;

అనత్తాసారకట్ఠేన, సఙ్ఖారాతి విభావయం.

౧౬౫౯ కాలేన సమ్మసే రూపం, నామం కాలేన సమ్మసే;

అజ్ఝత్తఞ్చ బహిద్ధా చ, సమాసబ్యాసతో తతో.

౧౬౬౦ యథోపట్ఠితభేదేన, సమ్మసన్తో సమూహతో;

కలాపతో **సమ్మసన**మితి భావేతి పణ్డితో.

౧౬౬౧ తస్సేవం సమ్మసన్తస్స, కమ్మఞ్ఞం హోతి మానసం;

సూపట్ఠన్తి చ సఙ్ఖారా, వోదాయతి చ భావనా.

౧౬౬౨ తతో పరం విపస్సన్తో, పరిగ్గణ్హాతి పణ్డితో;

పచ్చుప్పన్నసభావానం, ఖన్ధానముదయబ్బయం.

౧౬౬౩ తణ్హాసమ్మోహకమ్మేహి,

ఖన్ధపఞ్చకసభావో;

రూపమాహారతో హోతి,

ఫస్సతో వేదనాదయో.

౧౬౬౪. విఞ్ఞాణం నామరూపమ్హా, సమ్భోతీతి చ పస్సతో;

తస్స పచ్చయతో హోతి, ఖన్ధేసుదయదస్సనం.

౧౬౬౫. తణ్హాదీనం నిరోధా చ,

నిరోధో హోతి పస్సతో;

తథా వీసతిధా హోతి,

తత్థేవ వయదస్సనం.

౧౬౬౬. నిబ్బత్తివిపరిణామలక్ఖణం పన పస్సతో;

ఖణతో దసధా నేసముదయబ్బయదస్సనం.

౧౬౬౭. ఇత్థం పఞ్ఞాసధా భేదో,

ఖన్ధానముదయబ్బయో;

ఆయతనాదిభేదోపి,

యోజేతబ్బో యథారహం.

౧౬౬౮. తదేవమనుపస్సన్తో , ఖన్ధాయతనధాతుయో;

అనిచ్చా దుక్ఖానత్తాతి, భావేతి బహుధా బుధో.

౧౬౬౯. భావనాపసుతస్సేవం, పస్సతో బోధిపక్ఖియా;

పాతుభూతా పవత్తన్తి, విసేసేన విసారదా.

౧౬౭౦. సలక్ఖణపరిచ్ఛిన్నే, తిలక్ఖణవవత్థితే;

ఛన్దో సాసవసఙ్ఖారే, సారదం పరియేసతి.

౧౬౭౧. తత్థ పుబ్బఙ్గమం హుత్వా, సంపక్ఖన్దతి మానసం;

సఙ్కప్పోభినిరోపేతి, ఆహరన్తో పునప్పునం.

౧౬౭౨. యథావత్థుసభావేన, తతో సద్ధాధిముచ్చతి;

సతి సూపట్ఠితా హోతి, పరిగ్గయ్హ సభావతో.

౧౬౭౩. పఞ్ఞా సమ్పటివిజ్ఝన్తీ, సమాహచ్చ విపస్సతి;

పగ్గహేత్వాన వాయామో, పటిపాదేతి భావనం.

౧౬౭౪. తతో పీతిమనో హోతి, నిప్పాదితమనోరథో;

పామోజ్జబహులో హుత్వా, పస్సద్ధదరథో పన.

౧౬౭౫. విక్ఖేపుద్ధచ్చనిత్తిణ్ణో, సమాధియతి నిచ్చలో;
ఉపేక్ఖా భావనావీథిం, అధిట్ఠాతి తతో పరం.

౧౬౭౬. ఆరుళ్హయోగ్గాచరియో, ఆజానీయరథో వియ;
వాతాభావే పదీపోవ, పసన్నేకముఖట్ఠితా.

౧౬౭౭. సుఖుమా నిపుణాకారా, ఖురధారాగతా వియ;
గణ్హన్తీ భావనాగబ్భం, పవడ్ఢతి విపస్సనా.

౧౬౭౮. సమ్పత్తపటివేధస్స,
తస్సేవం తం విపస్సతో;
జాయతేకో ఉపక్లేసో,
దసోపక్లేసవత్థుకా.

౧౬౭౯. ఓభాసో పీతి పస్సద్ధి, అధిమోక్ఖో చ పగ్గహో;
సుఖం ఞాణముపట్ఠానముపేక్ఖా చ నికన్తి చ.

౧౬౮౦. జాతేస్వేతేసు యం కిఞ్చి, ఉళారం జాతవిమ్హయో;
దిస్వా విపస్సనామగ్గా, వోక్కమిత్వా తతో పరం.

౧౬౮౧. ఏతమహంకారవిక్ఖిత్తో, అస్సాదేన్తో మమాయతి;
హోతాధిమానికో వాథ, మఞ్ఞన్తో తమనుత్తరం.

౧౬౮౨. తస్సా చేవముపక్లిట్ఠా, పతితా వాథ భావనా;
తత్థేవం పటిసఙ్ఖాయ, పటివిజ్ఝతి పణ్డితో.

౧౬౮౩. సో తణ్హాదిట్ఠిమానేహి, పరియోగాహహేతుతో;
లక్ఖణాలమ్బణత్తా చ, లోకియాయం విపస్సనా.

౧౬౮౪. దిట్ఠిమాననికన్తీ చ, కుమ్మగ్గా పరిపన్థకా;
మగ్గో విసుద్ధియా నామ, విసుద్ధా చ విపస్సనా.

౧౬౮౫. సారథీవ రథం భన్తమితి సఙ్ఖాయ సాధుకం;
పవిట్ఠమగ్గం విక్ఖిత్తం, సమ్పాదేతి యథా పురే.

౧౬౮౬. ఇత్థం మగ్గే అమగ్గే చ, యాథావపటివేధకం;
మగ్గామగ్గవిసుద్ధీతి, ఞాణదస్సనమీరితం.

౧౬౮౭చేతోపవత్తనాకారమితి సల్లక్ఖయం బుధో;
సాధుకం పటివిజ్ఝన్తో, సుఖుమం నిపుణం తతో.

౧౬౮౮పరిపన్థే విమోచేత్వా, బోధేత్వా బోధిపక్ఖియే;
భావనం పటిపాదేన్తో, పునదేవోదయబ్బయం.

౧౬౮౯సమధిట్ఠాయ మేధావీ, విపస్సతి తిలక్ఖణం;
ఉదయబ్బయఞాణన్తి, తమీరేన్తి తతో పరం.

౧౬౯౦సఙ్ఖారానం విభూతత్తా, సాకారానం విసేసతో;
తిలక్ఖణానం దిట్ఠత్తా, సఙ్ఖారేసు సభావతో.

౧౬౯౧పరిపన్థా విముత్తస్స, మగ్గామగ్గవిసుద్ధియా;
యథావీథిప్పవత్తస్స, పటిపత్తివిసుద్ధియా.

౧౬౯౨ఇన్ద్రియానం సుతిక్ఖత్తా, పరిపక్కా విపస్సనా;
ఉదయమ్హా విముచ్చిత్వా, భఙ్గే ఠాతి యథా కథం.

౧౬౯౩ఉప్పాదో పచ్చయాయత్తో, ధమ్మానమితి నిచ్ఛితే;
నిరోధానుగతా జాతి, సిద్ధావస్సం నియామతో.

౧౬౯౪తతోదయావ పట్ఠాయ, అత్థాయ సూరియో వియ;
వినాసాయ పవత్తన్తా, వయన్తేవాతి పేక్ఖతి.

౧౬౯౫ఉదయాభోగమోహాయ , వయన్తిచ్చేవ సబ్బథా;
భేదస్సభావమారబ్భ, ధమ్మేసు సతి తిట్ఠతి.

౧౬౯౬అతీతా చ నిరుద్ధావ, నిరుజ్ఝిస్సన్తినాగతా;
నిరుజ్ఝన్తేవ వత్తన్తా, ఇచ్చేవమనుపస్సతో.

౧౬౯౭విజ్జురోవ గిరగ్గమ్హి, వారివేణతపోక్ఖరే;
పదీపో వియ ఝాయన్తో, ఆరగ్గేరివ సాసపో.

౧౬౯౮ఆతపే వియ ఉస్సావో, పరిస్సావే జలం వియ;
మద్దితం ఫేణపిణ్డంవ, లోణపిణ్డమివోదకే.

౧౬౯౯ఉదకే దణ్డరాజీవ, విజ్జుతావ వలాహకే;

జలం తత్తకపాలేవ, సలిలే వియ బుబ్బుళం.

౧౨౦౦వాతబ్భాహతతూలంవ, తీరం పత్తావ వీచియో;
ఫలం బన్ధనముత్తంవ, తిణానీవ హుతావహే.

౧౨౦౧జాయన్తాపి చ జియ్యన్తా, మియ్యన్తా చ నిరన్తరం;
నిరోధాయాభిధావన్తా, భఙ్గాభిముఖపాతినో.

౧౨౦౨విగచ్ఛన్తావ దిస్సన్తి, ఖీయన్తన్తరధాయినో;
విద్ధంసయన్తా సఙ్ఖారా, పతన్తా చ వినాసినో.

౧౨౦౩**భఙ్గఞాణం** తమక్ఖాతం, యేన ఞాణేన పస్సతో;
అనిచ్చన్తానుధావన్తి, తివిధాపి విపస్సనా.

౧౨౦౪ఉదయబ్బయభఙ్గేసు, పాకటా హి అనిచ్చతా;
భయాదీనవనిబ్బేదే, దుక్ఖతానత్తతా తతో.

౧౨౦౫ఇత్థం భఙ్గమధిట్ఠాయ, పస్సన్తస్స తిలక్ఖణం;
సఙ్ఖారా సభయా హుత్వా, సముపట్ఠన్తి యోగినో.

౧౨౦౬వాళమిగానుబద్ధావ, నిమ్ముజ్జన్తా వియణ్ణవే;
అమనుస్సగహితావ, పరిక్ఖిత్తావ వేరిహి.

౧౨౦౭కణ్హాసప్పసమాలీళ్హా , చణ్డహత్థిసముట్ఠితా;
పపాతావాటపక్ఖన్తా, పతన్తావ హుతావహే.

౧౨౦౮వజ్ఝప్పత్తా మహాచోరా, ఛిజ్జన్తా వియ సీసతో;
సూలమారోపియన్తావ, పబ్బతేనోత్థటా వియ.

౧౨౦౯జాతిసఙ్కటపక్ఖన్తా, జరాబ్యాధినిపీళితా;
మరణాసనిసమ్మద్దా, మహాబ్యసనభాగినో.

౧౨౧౦మచ్చునబ్భాహతా నిచ్చం, దుక్ఖభారసమోత్థటా;
సోకోపాయాసనిస్సన్దా, పరిదేవపరాయణా.

౧౨౧౧తణ్హాదిట్ఠిమమత్తేన, సత్తా ఏత్థాధిముచ్ఛితా;
బద్ధా భయేన బద్ధావ, ముత్తావ భయముత్తకా.

౧౭౧౨ఇతి సఙ్ఖారధమ్మేసు, భయుప్పత్తిముదిక్ఖతో;
భయఞాణన్తి భాసన్తి, భయముత్తా మహేసయో.

౧౭౧౩సభయా పున సఙ్ఖారా, సన్దిస్సన్తి సమన్తతో;
అహితావహితానిచ్చమాదీనవం నిరన్తరం.

౧౭౧౪ఘూథకూపంవ కుథితం, భస్మచ్ఛన్నోవ పావకో;
సరక్ఖసంవ సలిలం, సవిసం వియ భోజనం.

౧౭౧౫వనం వాళమిగాకిణ్ణం, మగ్గో చోరమహబ్భయో;
భిజ్జమానా మహానావా, ఫలన్తా అసనీ యథా.

౧౭౧౬ఆవుధాకులసన్నద్ధా, యుద్ధభూమిపతిట్ఠితా;
సజ్జితావ మహాసేనా, ఘోరానత్థనియామితా.

౧౭౧౭రథం చక్కసమారుళ్హం, వుయ్హన్తం వళవాముఖం;
కప్పుట్ఠానమహారమ్భం, కప్పో పత్తన్తరో యథా.

౧౭౧౮తథా లోకా తయోపేతే,
మహోపద్దవసఙ్కులా;
డయ్హన్తేకాదసగ్గీహి,
పరిప్ఫన్దపరాయణా.

౧౭౧౯మహారఞ్ఞమివాదిత్తం, భవయోనిగతిట్ఠితి-
సత్తావాసా సమీభూతా, జలితఙ్గారకాసుకా.

౧౭౨౦ఆసీవిసా మహాభూతా, వధకా ఖన్ధపఞ్చకా;
చక్ఖాదయో సుఞ్ఞా గామా, గోచరా గామఘాతకా.

౧౭౨౧మిచ్ఛానయసమాకిణ్ణం, భవసాగరమణ్డలం;
లేణం తాణం పతిట్ఠా వా, సరణం వా న విజ్జతి.

౧౭౨౨విత్థాభిరోధినో బాలా, వఙ్కఘస్తావ మీనకా;
మహాసకటుపబ్బుళ్హా, మహబ్భయపతిట్ఠితా.

౧౭౨౩జాయమానావ జియ్యన్తా, నానాబ్యసనపీళితా;
విపత్తావట్టపతితా, మరణాబద్ధనిచ్ఛయా.

౧౨౨౪మోహన్ధకారపిహితా, చతురోఘసమోత్థటా;
వితున్నా దుక్ఖసల్లేన, విహఞ్ఞన్తి విఘాతినో.

౧౨౨౫అత్థఞ్చ విసపుప్ఫంవ, నానానత్థఫలావహం;
దుక్ఖానుబన్ధసమ్బాధం, ఆబాధంవ సముట్ఠితం.

౧౨౨౬ఆసీవిసంవ కుపితం, ఘోరం భయనిబన్ధనం;
అసిసూనంవ సారమ్భం, దుక్ఖాయూహనకం పదం.

౧౨౨౭సువిదాహపరిప్ఫన్దపక్కబన్ధమివోదకం;
ఉప్పాదఞ్చ పవత్తఞ్చ, నిమిత్తాయూహనం తథా.

౧౨౨౮కుటిసన్నిఞ్చ పస్సన్తం, **ఞాణమాదీనవం** మతం;
తేభూమకేసు తేనాయమవుద్ధిం పటివిజ్ఝతి.

౧౨౨౯భయభేరవపక్ఖన్తే, బహ్వాదీనవపచ్చయే;
సఙ్ఖారే సమపేక్ఖన్తో, నిబ్బిన్దతి నిరాలయో.

౧౨౩౦విసం జీవితుకామోవ, వేరికే వియ భీరుకో;
సుపణ్ణం నాగరాజావ, చోరం వియ మహద్ధనో.

౧౨౩౧దుక్ఖానుసయసమ్బాధే, బాధమానే విభావయం;
సంవేజేతి నిరానన్దే, పరిపన్థభయాకులే.

౧౨౩౨సుద్ధో ముత్తకరీసంవ, సుహితో వమితం వియ;
సువిలిత్తోవ దుగ్గన్ధం, సున్హాతో అఙ్గణం వియ.

౧౨౩౩రాగదోసపరిక్లిట్ఠే, చతురాసవపూతికే;
హీనలోకామిసాసారే, సంకిలేసవిసదూసితే.

౧౨౩౪సఙ్ఖారేపి జిగుచ్ఛన్తో, నాభినన్దతి పణ్డితో;
తస్సేతం నన్దినిస్సట్ఠం, **నిబ్బిదాఞాణ**మబ్రవుం.

౧౨౩౫ఉభయాదీనవే దిస్వా, సఙ్ఖారే పున పణ్డితో;
నిబ్బిన్దన్తో తతో తేహి, పరిముచ్చితుమిచ్ఛతి.

౧౨౩౬మీనావ కుమీనే బద్ధా, పఞ్జరే వియ పక్ఖినో;

చోరో చారకబద్ధోవ, పేళాయన్తోవ పన్నగో.

౧౨౩౭పఙ్కే సన్నో మహానాగో, చన్దో రాహుముఖం గతో;
మిగో యథా పాసగతో, తథా సంసారచారకే.

౧౨౩౮అవిజ్జాపరియోనద్ధే , ఖన్ధపఞ్చకసన్థరే;
దిట్ఠిజాలపటిచ్ఛన్నే, విపల్లాసపరిక్ఖితే.

౧౨౩౯పఞ్చనీవరణాబద్ధే, మానత్థమ్భసముస్సయే;
ఇచ్ఛాపపాతగమ్భీరే, విపత్తివినిపాతనే.

౧౨౪౦జరాబ్యాధిసముప్పాదే, ధూమకేతుపపత్తికే;
కోధూపనాహదహనే, సోకోపాయాసధూపితే.

౧౨౪౧ముదప్పమాదావరోధే, భవతణ్హావకడ్ఢనే;
విప్పయోగసముత్తాసే, నిచ్చాపాయభయాకులే.

౧౨౪౨ఖాలమ్బాభిహతే నిచ్చం, ఫస్సద్వారాదికుట్టనే;
సఞ్చేతనాకారణికే, వేదనాకమ్మకారణే.

౧౨౪౩అనత్థాలాపనిగ్ఘోసే, క్లేసరక్ఖసలాలితే;
మరణారమ్భనిట్ఠానే, బద్ధో ముత్తిం గవేసతి.

౧౨౪౪అగ్గిం వియ చ సమ్ఫుట్ఠ-మసుచిం గహితం వియ;
పేతం ఖాదితుకామంవ, విక్కన్తేన్తమివావుధం.

౧౨౪౫ముహాబ్యసనుపస్సట్ఠే, సఙ్ఖారే మోత్తుమిచ్ఛతో;
ముచ్చితుకమ్యతాఞాణముప్పన్నన్తి పవుచ్చతి.

౧౨౪౬దుజ్జహే పలిబజ్ఝన్తే, గన్థానుసయసఙ్గమే;
తణ్హుపాదానగహణే, నన్దిరాగానుబన్ధనే.

౧౨౪౭దిట్ఠిమానమదత్థద్ధే, లోభపాసనిరన్తరే;
సంయోజనమహాదుగ్గే, చిరకాలప్పపఞ్చితే.

౧౨౪౮సఙ్ఖారే ముఞ్చితచ్ఛన్తం, ఆవిజ్ఝిత్వావ పన్నగం;
లక్ఖణానుపనిజ్ఝాయ, సుఖుమం పన యోనిసో.

౧౨౪౯. మజ్ఝత్తగహణో తస్మా, నిరపేక్ఖవిముత్తియా;
వగ్గులీవాఫలం రుక్ఖం, పీమంసతి విసేసతో.

౧౨౫౦. విహతం వియ కప్పాసం, విహనన్తో పునప్పునం;
గన్ధం వియ చ పిసేన్తో, పిసితంయేవ సాధుకం.

౧౨౫౧. అనిచ్చా దుక్ఖానత్తాతి, సతిమా సుసమాహితో;
ఆహచ్చ పటివిజ్ఝన్తో, లక్ఖణాని విపస్సతి.

౧౨౫౨. విపస్సన్తస్స తస్సేవం, **పటిసఙ్ఖానుపస్సనా-**
ఞాణమిచ్చాహు నిపుణం, విచినన్తం విసారదా.

౧౨౫౩. ఇతి సమ్మా విపస్సన్తో, సచ్ఛికత్వా తిలక్ఖణం;
యథాభూతసభావేన, తత్థేవమనుపస్సతి.

౧౨౫౪. అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా, నిచ్చాతి గహితా పురే;
దుక్ఖావ సుఖతో దిట్ఠా, అనత్తావ పనత్తతో.

౧౨౫౫. అనిచ్చా దుక్ఖానత్తా చ, సఙ్ఖతా పున సబ్బథా;
అలబ్భనేయ్యధమ్మా చ, తథేవాకామకారియా.

౧౨౫౬. ధాతుమత్తా పరాధీనా, అత్తాధేయ్యవివజ్జితా;
మచ్చుధేయ్యవసానీతా, ఉపధిహతగోచరా.

౧౨౫౭. అహం మమన్తి వోహారో, పరో వాథ పరస్స వా;
అత్తా వా అత్తనీయం వా, వత్థుతో నత్థి కత్థచి.

౧౨౫౮. యథాపి అఙ్గసమ్భారా, హోతి సద్దో రథో ఇతి;
ఏవం ఖన్ధేసు సన్తేసు, హోతి సత్తోతి సమ్ముతి.

౧౨౫౯. తత్థ కప్పేన్తి అత్తానం, బాలా దుమ్మేధినో జనా;
అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా, పస్సతో నత్థి కిఞ్చనం.

౧౨౬౦. సుఖితో దుక్ఖితో వాథ, పుగ్గలో నామ కత్థచి;
వత్థుతో నత్థి సబ్బత్థ, సఙ్ఖారా తంసభావినో.

౧౨౬౧. జాయమానా చ జియ్యన్తా, మియ్యమానా చ సఙ్ఖతా;

అత్తావ దుక్ఖితా హేతే, న తు దుక్ఖాయ కస్సచి.

౧౭౬౨దుక్ఖమేవ హి సమ్భోతి, దుక్ఖం తిట్ఠతి వేతి చ;

నాఞ్ఞత్ర దుక్ఖా సమ్భోతి, నాఞ్ఞం దుక్ఖా నిరుజ్ఝతి.

౧౭౬౩ఏత్థ గయ్హూపగం నత్థి, పలాసేతం పపఞ్చితం;

నిరుద్ధస్స సమాయూహా, నిరత్థకసముబ్భవా.

౧౭౬౪అనిచ్చా హోన్తు సఙ్ఖారా, దుక్ఖితా వా మమేత్థ కిం;

అనత్తా వాతి? **సఙ్ఖారుపేక్ఖాఞాణం** పవత్తతి.

౧౭౬౫ఇతి దిస్వా యథాభూతం, యావ భఙ్గా తతో పరం;

గణ్హన్తీ భావనాగబ్భం, పరిపక్కా విపస్సనా.

౧౭౬౬అవస్సం భఙ్గనిట్ఠానే, భయాదీనవనిబ్బితే;

నిబ్బిన్దిత్వా విరజ్జన్తో, పటిసఙ్ఖాయుపేక్ఖతి.

౧౭౬౭తత్థ ముత్తకరీసంవ, ఖేళపిణ్డంవ ఉజ్ఝితం;

విస్సట్ఠపరపుత్తంవ, విస్సట్ఠభరియం వియ.

౧౭౬౮పవత్తఞ్చ నిమిత్తఞ్చ, పటిసఙ్ఖాయుపేక్ఖతో;

సబ్బసఙ్ఖారధమ్మేసు, గతియోనిభవేసు వా.

౧౭౬౯వారి పోక్ఖరపత్తేవ, సూచికగ్గేవ సాసపో;

ఖిత్తం కుక్కుటపత్తంవ, దద్దులంవ హుతావహే.

౧౭౭౦న పసారీయతీ చిత్తం, న తు సజ్జతి బజ్ఝతి;

ఆలయా పతిలీయన్తి, పరివత్తతి వట్టతో.

౧౭౭౧సీతం ఘమ్మాభితత్తోవ,

ఛాతజ్ఝత్తోవ భోజనం;

పిపాసితోవ పానీయం,

బ్యాధితోవ మహోసధం.

౧౭౭౨భీతో ఖేమన్తభూమింవ, దుగ్గతోవ మహానిధిం;

అజ్ఝాసం మగ్గముళ్హోవ, దీపం వియ చ అణ్ణవే.

౧౭౭౩అజరామరమచ్చన్తం , అసఙ్ఖారమనాసవం;

సబ్బదుక్ఖక్ఖయం తానం, నిబ్బానమభికఙ్ఖతి.

౧౭౭౪వుట్ఠానగామినీ చాయం, సిఖప్పత్తా విపస్సనా;

సకుణీ తీరదస్సీవ, **సానులోమా** పవత్తతి.

౧౭౭౫అప్పవత్తమనిమిత్తం, పస్సన్తో పన సన్తతో;

పక్ఖీవ నిప్ఫలం రుక్ఖం, హిత్వా వుట్ఠాతి సఙ్ఖతా.

౧౭౭౬ఉపచారసమాధీతి, కామావచరభావనా;

ముత్తోయం లోకియో మగ్గో, పుబ్బభాగవిపస్సనా.

౧౭౭౭పరిపక్కా కమేనేవం, పరిభావితభావనా;

పరిచ్చజన్తీ సఙ్ఖారే, పక్ఖన్దన్తీ అసఙ్ఖతే.

౧౭౭౮జనేతానుత్తరం మగ్గ-మాసేవనవిసేసతో;

కట్ఠసఙ్ఘట్టనా జాతా, అచ్చిధూమావ భాసురం.

౧౭౭౯ఉగ్గచ్ఛతి యథాదిచ్చో, పురక్ఖత్వారుణం తథా;

విపస్సనం పురక్ఖత్వా, మగ్గధమ్మో పవత్తతి.

౧౭౮౦తథా పవత్తమానో చ, నిబ్బానపదగోచరో;

విమోక్ఖత్తయనామేన, యథారహమసేసతో.

౧౭౮౧క్లేసదూసితసన్తానే, అభిహన్త్వా విగచ్ఛతి;

ఏకచిత్తక్ఖణుప్పాదో, అసనీ వియ పబ్బతం.

౧౭౮౨పుబ్బే వుత్తనయేనేవ, అప్పనానయమీరయే;

పాదకజ్ఝానభేదేన, ఝానఙ్గనియమో భవే.

౧౭౮౩పరికమ్మోపచారాను-లోమసఙ్ఖాతగోచరా;

యం కిఞ్చి లక్ఖణాకారం, విపస్సన్తా పవత్తరే.

౧౭౮౪తతో గోత్రభు నిబ్బాన-మాలమ్బిత్వాన జాయతి;

బహిద్ధా ఖన్ధతో తస్మా, వుట్ఠానన్తి పవుచ్చతి.

౧౭౮౫తతో **మగ్గో** కిలేసమ్హా, విముచ్చన్తో పవత్తతి;

వుట్ఠానం ఉభతో తస్మా, ఖన్ధతో చ కిలేసతో.

౧౨౮౬ ద్వే తథా తీణి వా హోన్తి, **ఫలాని** చ తతో పరం;
భవఙ్గపాతో తం ఛేత్వా, జాయతే పచ్చవేక్ఖణా.

౧౨౮౭ మగ్గం ఫలఞ్చ నిబ్బానం, పచ్చవేక్ఖతి పణ్డితో;
హీనే కిలేసే సేసే చ, పచ్చవేక్ఖతి వా న వా.

౧౨౮౮ భావేత్వా పఠమం మగ్గ-మిత్థమాదిఫలే ఠితో;
తతో పరం పరిగ్గయ్హ, నామరూపం యథా పురే.

౧౨౮౯ కమేన చ విపస్సన్తో, పునదేవ యథారహం;
యథానుక్కమమప్పేతి, సకదాగామిఆదయో.

౧౨౯౦ ఇత్థం విభత్తపరిపాకవిభావనాయం,
బుద్ధానుబుద్ధపరిభావితభావనాయం;
పచ్చుద్ధరేతి భవసాగరపారగామీ,
మగ్గో మహేసి గుణసాగరపారగామీ.

౧౨౯౧ ఇచ్చేతం దసవిధ భావనావిభాగం,
భావేత్వా పరమహితావహం కమేన;
పప్పోన్తి పదమజరామరం చిరాయ,
సంక్లేసం సకలమవస్సజన్తి ధీరా.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే దసావత్థావిభాగో నామ

ద్వాదసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౩. తేరసమో పరిచ్ఛేదో

నిస్సన్దఫలవిభాగో

౧౨౯౨. విపస్సనాయ నిస్సన్దమితి వుత్తమితో పరం;
సచ్చానం పటివేధాదిం, పవక్ఖామి యథాక్కమం.

౧౨౯౩. పరిఞ్ఞా చ పహానఞ్చ, సచ్ఛికిరియా చ భావనా;
ఇతి దుక్ఖాదిసచ్చేసు, **కిచ్చ**మాహు చతుబ్బిధం.

౧౨౯౪. తం సబ్బం మగ్గకాలమ్హి, కరిస్సతి తతో పరం;
పటిపస్సద్ధకిచ్చత్తా, కతం హోతి ఫలే కథం.

౧౨౯౫. ఛిన్నతాలో ఫలస్సేవ, ఛిన్నానుసయమూలకా;
ఖన్ధా నాలమధిట్ఠానం, విపల్లాసపవత్తియా.

౧౨౯౬. అచ్చన్తపటిపక్ఖత్తా, చతుమగ్గపవత్తియా;
పరం క్లేసా న జాయన్తి, దడ్ఢబీజఙ్కురం యథా.

౧౨౯౭. నియ్యానట్ఠవిసేసేన, అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పచ్చయో;
మగ్గోవ మగ్గం భావేతి, జాయమానోథ వా పున.

౧౨౯౮. మగ్గప్పవత్తిసన్తానే , భావనాతి పవుచ్చతి;
వత్తమానేన తం కిచ్చం, నిప్ఫాదితమసేసతో.

౧౨౯౯. ఇతి తీణిపి సచ్చాని, కిచ్చతో పటివిజ్ఝతి;
నిబ్బానం సచ్ఛికుబ్బన్తో, మగ్గో ఏకక్ఖణే సహ.

౧౩౦౦. కిచ్చప్పవత్తితో చేత్థ, **పటివేధో**తి వుచ్చతి;
తఞ్చ సాధేతి మగ్గోయం, నియ్యన్తో సన్తిగోచరో.

౧౩౦౧. పరిచ్చజిత్వా సఙ్ఖారే, మగ్గస్సారబ్భ నిబ్బుతిం,
నియ్యానమేవ సచ్చేసు, కిచ్చసాధనమీరితం.

౧౩౦౨. మగ్గో ఏవ హి నియ్యాతి, సేసా తస్సోపకారకా;
అప్పేన్తా ఝానధమ్మా చ, బుజ్ఝన్తా బోధిపక్ఖియా.

౧౮౦౩తస్మా తస్సేవ వుట్ఠానం, పకాసేన్తి విసేసతో;
ఖన్ధేహి చ కిలేసేహి, విమోక్ఖత్తయతో కథం.

౧౮౦౪కత్వానాభినివేసం తు, యత్థ తత్థ యథా తథా;
భూమిధమ్మం పరిగ్గయ్హ, విపస్సిత్వా తతో పరం.

౧౮౦౫యతో కుతోచి వుట్ఠానం, యది హోతి అనిచ్చతో;
హుత్వాధిమోక్ఖబహులో, సద్ధిన్ద్రియవిసేసతో.

౧౮౦౬అనిమిత్తవిమోక్ఖేన, నియ్యన్తో సత్తపుగ్గలో;
సద్ధానుసారీ పఠమే, మజ్ఝే సద్ధావిముత్తకో.

౧౮౦౭అన్తే పఞ్ఞావిముత్తోతి, తమీరేన్తి తథాగతా;
సఙ్ఖారే దుక్ఖతో దిస్వా, వుట్ఠహన్తో స పుగ్గలో.

౧౮౦౮యస్సద్ధిబహులో హుత్వా, సమాధిన్ద్రియలాభతో;
తథేవాప్పణిహితేన, నియ్యన్తో తివిధో భవే.

౧౮౦౯అనత్తతో వుట్ఠహిత్వా, వేదబాహుల్యయోగతో;
సుఞ్ఞతేనాథ నియ్యన్తో, పఞ్ఞిన్ద్రియవిసేసతో.

౧౮౧౦ధమ్మానుసారీ పఠమే, దిట్ఠిప్పత్తో తతో పరం;
అన్తే పఞ్ఞావిముత్తోతి, తమ్పి దీపేన్తి పణ్డితా.

౧౮౧౧ఆనేఞ్జపాదకజ్ఝాన-నామకాయవిసేసతో ;
సచ్ఛికత్వాన నిబ్బానం, మజ్ఝే ఛ కాయసక్ఖినో.

౧౮౧౨అరూపతో చ మగ్గేన, ఆనేఞ్జేన చ రూపతో;
విముత్తో ఉభతోభాగ-విముత్తో అరహా భవే.

౧౮౧౩తివిమోక్ఖముఖీభూతా, ఇతి వుట్ఠానసాధికా;
సత్తపుగ్గలభేదఞ్చ, సమ్పాదేతి విపస్సనా.

౧౮౧౪అధిముచ్చతి సద్ధా చ, యథావత్థుసభావతో;
ఞేయ్యధమ్మేసు సబ్బత్థ, పఞ్ఞా చ పటివిజ్ఝతి.

౧౮౧౫తస్మా సద్ధా చ పఞ్ఞా చ, వత్థునిచ్ఛయలక్ఖణా;

వత్థుప్పతిట్ఠితా చాయం, తిలక్ఖణవిపస్సనా.

౧౮౧౬తస్మా సద్ధాధురో యోగీ, దిస్వోళారికలక్ఖణం;
తతో పరమనత్తాతి, సుఖుమే అధిముచ్చతి.

౧౮౧౭తస్సేవమధిముత్తస్స, సద్ధా వా పన కేవలా;
సమాధిన్ద్రియాధికా చ, వుట్ఠానఘటికా భవే.

౧౮౧౮థూలలక్ఖణమోహాయ, పఞ్ఞాధురే విపస్సతో;
ధమ్మసభావమాహచ్చ, సుఖుమం పటివిజ్ఝతి.

౧౮౧౯తస్మా సద్ధాధురస్సేవ, వుట్ఠానద్వయమాదితో;
అన్తే సద్ధానుగతస్స, పఞ్ఞా సుపరిపూరతి.

౧౮౨౦పఞ్ఞాధురస్స సేసన్తి, కేచి ఆచరియా పన;
ధురసంసన్దనం నామ, వుట్ఠానేసు విభావయుం.

౧౮౨౧సత్తక్ఖత్తుపరమో చ,
కోలంకోలో తథాపరో;
ఏకబీజీతి తివిధో,
సోతాపన్నో పవుచ్చతి.

౧౮౨౨సకిందేవ ఇమం లోకం, ఆగన్త్వా పున పుగ్గలో;
సకదాగామినామేన, దుతియోపి పకాసితో.

౧౮౨౩అన్తరాపరినిబ్బాయీ , ఉపహచ్చాపరో తథా;
అసఙ్ఖారం ససఙ్ఖారం, ఉద్ధంసోతోతి పఞ్చధా.

౧౮౨౪**అనాగామీ** చ తతియో, చతుత్థో **అరహా**తి చ;
ఇత్థం ఫలట్ఠా చత్తారో, **మగ్గట్ఠా** చ తతోపరే.

౧౮౨౫భావనాపరియాయేన , పటిపేధానురూపతో;
చత్తారో చ యుగా హోన్తి, **అట్ఠ చారియపుగ్గలా**.

౧౮౨౬దిట్ఠికఙ్ఖా పహీయన్తి, ఆదిమగ్గేన సబ్బథా;
అపాయగమనీయమ్పి, పాపమఞ్ఞం పహీయతి.

౧౮౨౭. సకదాగామిమగ్గేన, ఖీయన్తోళారికా తథా;
అనాగామికమగ్గేన, కామదోసావ సబ్బథా.

౧౮౨౮. అరహత్తేన సబ్బేపి, క్లేసా ఖీయన్తి సబ్బథా;
క్లేసహాని యథాయోగ-మితి ఞేయ్యా విభావినా.

౧౮౨౯. **పటిసమ్భిదా చతస్సో**, అత్థే ధమ్మే నిరుత్తియం;
పటిభానే చ భాసన్తి, ఞాణం భేదగతం బుధా.

౧౮౩౦. హేతుప్ఫలఞ్చ నిబ్బానం, భాసితత్థో తథాపరో;
పాకాక్రియాతి పఞ్చేతే, **అత్థ**నామేన భాసితా.

౧౮౩౧. హేతు చారియమగ్గో చ, భాసితఞ్చ తథాపరం;
కుసలాకుసలఞ్చేతి, పఞ్చ **ధమ్మో** పకాసితో.

౧౮౩౨. తత్థేవం దసధా భేదే, అత్థధమ్మే యథారహం;
యో వోహారో సభావేన, సా **నిరుత్తీ**తి సమ్మతా.

౧౮౩౩. తంతంగోచరకిచ్చాది-భేదభిన్నం తహిం తహిం;
పవత్తమానం యం ఞాణం, **పటిభానం** తమీరితం.

౧౮౩౪. పుబ్బయోగో బాహుస్సచ్చం,
దేసభాసా తథాగమో;
పరిపుచ్ఛా చాధిగమో,
నిస్సయో మిత్తసమ్పదా.

౧౮౩౫. ఇచ్చూపనిస్సయం లద్ధా, భిజ్జతి పటిసమ్భిదా;
అసేక్ఖభూమియం వాథ, సేక్ఖభూమియమేవ వా.

౧౮౩౬. సరస్సతో ఆగమతో, తథాలమ్బణతోపి చ;
నాముప్పత్తిం పకాసేన్తి, ఫలస్స తివిధం బుధా.

౧౮౩౭. తిధా తతో **సమాపత్తి**, సోతాపత్తిఫలాదికా;
సుఞ్ఞతా చానిమిత్తా చ, తథాప్పణిహితాతి చ.

౧౮౩౮. తఞ్చ వుత్తనయేనేవ, సమాపజ్జితుమిచ్ఛతో;
విపస్సన్తస్స సఙ్ఖారే, ఫలమప్పేతి అత్తనో.

౧౮౩౯. నిరోధం తు సమాపత్తిం, రూపారూపస్స లాభకో;
సమాపజ్జతానాగామీ, అరహా చ యథా తథా.

౧౮౪౦. రూపారూపసమాపత్తిం, సమాపజ్జ యథాక్కమం;
వుట్ఠహిత్వా విపస్సన్తో, తత్థ తత్థేవ సఙ్ఖతే.

౧౮౪౧. యుగనన్ధం పవత్తేత్వా, సమథఞ్చ విపస్సనం;
యావాకిఞ్చఞ్ఞాయతన-మిత్థం పత్వా తతో పరం.

౧౮౪౨. అధిట్ఠేయ్యమధిట్ఠాయ, కత్వాభోగం యథారహం;
మగ్గారూపసమాపత్తిం, సమాపజ్జతి పణ్డితో.

౧౮౪౩. తతో నిరోధం ఫుసతి, చిత్తుప్పాదద్వయా పరం;
తస్సేవం మనసాభావో, **నిరోధో**తి పవుచ్చతి.

౧౮౪౪. ఫలచిత్తసముప్పాదా, వుట్ఠానం తస్స దీపితం;
తతో భవఙ్గం ఛేత్వాన, పచ్చవేక్ఖతి బుద్ధిమా.

౧౮౪౫. ఇచ్చానేకగుణాధారం, పఞ్ఞాభావనముత్తమం;
భావేయ్య మతిమా యోగీ, పత్థేన్తో హితమత్తనో.

౧౮౪౬. ఇత్థం సుసమ్పాదితసీలచిత్త-
పఞ్ఞావిసుద్ధీ పటిపాదయన్తా;
పత్వాన సమ్బోధిమపేతసోకా,
పాలేన్తి సోత్థిం పరమం చిరాయ.

౧౮౪౭. తే పత్తిపత్తా పరమప్పతీతా,
పక్ఖాలితక్లేసమలా మహేసీ;

అచ్చన్తవోదాతగుణోదితత్తా,
లోకస్స హోన్తుత్తమదక్ఖిణేయ్యా.

ఇతి నామరూపపరిచ్ఛేదే నిస్సన్దఫలవిభాగో నామ

తేరసమో పరిచ్ఛేదో.

నిట్ఠితో చ సబ్బథాపి విపస్సనావిభాగో.

నిగమనకథా

౧౮౪౮. చిత్తావతా పటిఞ్ఞాతో, పవక్ఖామీతి ఆదితో;

నామరూపపరిచ్ఛేదో, పరినిట్ఠాపితో మయా.

౧౮౪౯. తేరసేవ పరిచ్ఛేదా, విభత్తా సత్త సాధికా;

నామరూపపరిచ్ఛేదే, భాణవారా పకాసితా.

౧౮౫౦. అభిధమ్మపరమత్థా, సమథో చ విపస్సనా;

విసుం విసుం విభత్తాతి, విభాగేత్థ తిధా మతా.

౧౮౫౧. యోయం విజ్జావిమోక్ఖా చ, హదయేసు విభావినం;

వల్లభత్తమధిట్ఠాయ, సాసనేత్థ గవేసినం.

౧౮౫౨. మనోగతతముద్ధంసీ, రవిరంసీవ పణ్డితో;

దస్సేతు చిరమాలోకం, సద్ధమ్మరతనాలయే.

౧౮౫౩. కుణ్డిచ్చం పరమత్థేసు, పాటవం పటిపత్తియం;

పత్థయన్తేన భిక్ఖూన-మిత్థం సుగతసాసనే.

౧౮౫౪. నామరూపపరిచ్ఛేద-మసంకిణ్ణమనాకులం;

కుబ్బతా హితకామేన, సుకతేన కతేన మే.

౧౮౫౫. మహామేరునిభం గేహం, మహాచేతియభూసితం;

మహావిహారమారుళ్హా-మహాబోధిమహుస్సవం.

౧౮౫౬. అలఙ్కాతుం పహోన్తాలం, చిరకాలం తపోధనా;

లఙ్కాదీపస్సలఙ్కారం, కలఙ్కాపగతాలయం.

౧౮౫౭. నామరూపపరిచ్ఛేదో,

అన్తరాయం వినా యథా;

నిట్ఠితోయం తథా లోకే,

నిట్ఠన్తజ్ఝాసయా సుభా.

ఇతి అనురుద్ధాచరియేన విరచితం

నామరూపపరిచ్ఛేదపకరణం నిట్ఠితం.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

పరమత్థవినిచ్ఛయో

గన్థారమ్భకథా

౧. వన్దిత్వా వన్దనేయ్యానం, ఉత్తమం రతనత్తయం;
పవక్ఖామి సమాసేన, పరమత్థవినిచ్ఛయం.

పఠమో పరిచ్ఛేదో

౧. చిత్తవిభాగో

౧. సరూపసఙ్గహకథా

౨. చిత్తం చేతసికం రూపం, నిబ్బానన్తి నిరుత్తరో;
చతుధా దేసయీ ధమ్మే, చతుసచ్చప్పకాసనో.

౩. చిత్తమేకూననవుతివిధం తత్థ విభావయే;
ఏకనవుతివిధం వా, ఏకవీససతమ్పి వా.

౪. ద్వేపఞ్ఞాస సరూపేన, ధమ్మా చేతసికా మతా;
చిత్తుప్పాదవసా భిన్నా, సమ్పయోగానుసారతో.

౫. అట్ఠవీసవిధం రూపం, భూతోపాదాయభేదతో;
దువిధం రూపరూపం తు, అట్ఠారసవిధం భవే.

౬. నిబ్బానం పన దీపేన్తి, అసఙ్ఖతమనుత్తరం;
అత్థనామవసా ద్వేధా, పఞ్ఞత్తీతి పవుచ్చతి.

౭. తేసం దాని పవక్ఖామి, విభాగం తు యథాక్కమం;
చతుధా పరమత్థానం, ద్విధా పఞ్ఞత్తియా కథం.

౮. కుసలాదివిభాగేన , తత్థ చిత్తం చతుబ్బిధం;
తథా భూమివిభాగేన, కామభూమాదితో కథం.

౯. సోమనస్ససహగతం, ఉపేక్ఖాసహితం తథా;
ఞాణేన సమ్పయుత్తఞ్చ, విప్పయుత్తన్తి భేదితం.

౧౦. అసఙ్ఖారం ససఙ్ఖారమితి భిన్నం పునట్ఠధా;
కామావచరకుసలం, కామే సుగతిసాధకం.

౧౧. తక్కచారపీతిసుఖ-చిత్తస్సేకగ్గతాయుతం ;
పఠమజ్ఝానకుసలం, పఞ్చఙ్గికముదాహటం.

౧౨. వితక్కహీనం దుతియం, ఝానం తు చతురఙ్గికం;

విచారహీనం తతియం, ఝానం పన తివఙ్గికం.

౧౩. పీతిహీనం చతుత్థఞ్చ, ఉపేక్ఖేకగ్గతాయుతం;

పఞ్చమఞ్చ పకాసేన్తి, ఉభయమ్పి దువఙ్గికం.

౧౪. ఏవం ఝానఙ్గభేదేన, చిత్తం పఞ్చవిధం భవే;

రూపావచరకుసలం, రూపభూమిపవత్తకం.

౧౫. ఆకాసానఞ్చాయతనం, కుసలం పఠమం భవే;

విఞ్ఞాణఞ్చాయతనన్తి, దుతియం తతియం తథా.

౧౬. ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం తు, చతుత్థం పన మానసం;

నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయ-తనఞ్చేతి చతుబ్బిధం.

౧౭. **ఆరుప్పకుసలం** నామ, ఉపేక్ఖేకగ్గతాయుతం;

దువఙ్గికమిదం సబ్బం, ఆరుప్పభవసాధకం.

౧౮. సోతాపత్తిమగ్గచిత్తం, పఠమానుత్తరం తథా;

సకదాగామి అనాగామి, అరహత్తన్తి సబ్బథా.

౧౯. చతుధా మగ్గభేదేన, ఝానభేదేన పఞ్చధా;

వీసతాపరియాపన్నకుసలం ద్వయమిస్సితం.

౨౦. ఇత్థం భూమివిభాగేన, **కుసలం** తు చతుబ్బిధం;

ఏకవీసాపి బావీసం, సత్తతింసవిధమ్పి వా.

౨౧. సోమనస్ససహగతం , ఉపేక్ఖాసహితం తథా;

దిట్ఠిగతసమ్పయుత్తం, విప్పయుత్తన్తి భేదితం.

౨౨. అసఙ్ఖారం ససఙ్ఖారమితి భిన్నం పునట్ఠధా;

లోభమూలం పకాసేన్తి, లోభమోహద్విహేతుకం.

౨౩. దోమనస్ససహగతం , పటిఘేన సమాయుతం;

అసఙ్ఖారం ససఙ్ఖారమితి భిన్నం ద్విధా పన.

౨౪. **దోసమూలం** పకాసేన్తి, దోసమోహద్విహేతుకం;

విచికిచ్ఛాసహగతం, ఉద్ధచ్చసహితన్తి చ.

౨౫. ఉపేక్ఖావేదనాయుత్తం, మోమూహం దువిధం పన;
మోహమూలం పకాసేన్తి, మోహేనేవేకహేతుకం.

౨౬. **ద్వాదసాకుసలా** నామ, చతురాపాయసాధకా;
ఏతే సుగతియఞ్చాపి, విపత్తిఫలదాయకా.

౨౭. చక్ఖుసోతఘానజివ్హా-కాయవిఞ్ఞాణనామకా;
పఞ్చవిఞ్ఞాణయుగళా, యుగళం సమ్పటిచ్ఛనం.

౨౮. సన్తీరణద్వయఞ్చేవ, ఉపేక్ఖాసహితం తథా;
పుఞ్ఞాపుఞ్ఞవసేనేవ, విపాకా దువిధా ఠితా.

౨౯. ఉపేక్ఖాసహితా తత్థ, మానసా ద్వాదసేరితా;
కాయవిఞ్ఞాణయుగళం, సుఖదుక్ఖయుతం కమా.

౩౦. సోమనస్ససహగతం, యం సన్తీరణమానసం;
తం **పుఞ్ఞపాక**మేవాహు, **పాపపాకం** న విజ్జతి.

౩౧. పఞ్చద్వారమనోద్వార-వసేన దువిధం పన;
ఉపేక్ఖావేదనాయుత్తం, క్రియావజ్జననామకం.

౩౨. సోమనస్ససహగతం, హసితుప్పాదమానసం;
క్రియాజవనమిచ్చేవం, తివిధా**హేతుకక్రియా**.

౩౩. అట్ఠేవ పుఞ్ఞపాకాని, పాపపాకాని సత్తధా;
క్రియచిత్తాని తీణీతి, **అట్ఠారస అహేతుకా**.

౩౪. సపుఞ్ఞేహి సమానా చ, మహాపాకమహాక్రియా;
మహగ్గతక్రియా పాకా, ఫలచిత్తాని చ కమా.

౩౫. ఇత్థమేకూననవుతి-విధం చిత్తం భవే తథా;
ఏకనవుతివిధం వా, ఏకవీససతమ్పి వా.

౩౬. తక్కచారపీతిసుఖచిత్తస్సేకగ్గతాయుతం;
సోతాపత్తిమగ్గచిత్తం, పఠమజ్ఝానికం మతం.

౩౭. దుతియం తక్కతో హీనం, తతియం తు విచారతో;

చతుత్థం పీతితో హీనం, ఉపేక్ఖేకగ్గతాయుతం.

౩౮. పఞ్చమన్తి చ పఞ్చేతే, పఠమానుత్తరా మతా;
ఝానఙ్గయోగభేదేన, కత్వేకేకన్తు పఞ్చధా.

దిట్ఠికఙ్ఖాసీలబ్బతపరామాసప్పహాయినో.

౩౯. తథేవ సకదాగామిమగ్గచిత్తఞ్చ పఞ్చధా;
రాగదోసమోహత్తయతనుత్తకరమీరితం.

౪౦. కామదోససముగ్ఘాతకరం నిరవసేసతో;
తతియానుత్తరఞ్చాపి, కుసలం పఞ్చధా తథా.

౪౧. రూపరాగారూపరాగమానుద్ధచ్చాపి చాపరా;
అవిజ్జా చేతి పఞ్చద్ధంభాగియానమసేసతో.

౪౨. సంయోజనానం సేసానం, సముగ్ఘాతకరం పరం;
చతుత్థానుత్తరం మగ్గచిత్తం పఞ్చవిధన్తి చ.

౪౩. చత్తారి పఞ్చకానేవ, మగ్గేసు చ ఫలేసు చ;
సేసాని చేకాసీతీతి, ఏకవీససతం భవే.

౪౪. లోకుత్తరానం అట్ఠన్నం, ఇచ్చేవం పఞ్చధా పున;
ఝానఙ్గమగ్గబోజ్ఝఙ్గ-విభాగాయ యథారహం.

౪౫. పాదకజ్ఝానసమ్మసితజ్ఝానం అజ్ఝాసయో తథా;
వుట్ఠానగామినీ చేవ, నియామేతి విపస్సనాతి.

ఇతి చిత్తవిభాగే సరూపసఙ్గహకథా నిట్ఠితా.

పఠమో పరిచ్ఛేదో.

దుతియో పరిచ్ఛేదో

౨. పకిణ్ణకకథా

౪౬. కుసలానేకవీసేవ , ద్వాదసాకుసలాని చ;
ఛత్తింసతి విపాకాని, క్రియాచిత్తాని వీసతి.

౪౭. కామేసు చతుపఞ్ఞాస, రూపేసు దస పఞ్చ చ;
ద్వాదసారుప్పచిత్తాని, అట్ఠానుత్తరమానసా.

౪౮. కామే తేవీస పాకాని, పుఞ్ఞాపుఞ్ఞాని వీసతి;
ఏకాదస క్రియా చేతి, చతుపఞ్ఞాస సబ్బథా.

౪౯. పుఞ్ఞపాకక్రియాభేదా, తయో రూపేసు పఞ్చకా;
ఆరుప్పేతి చతుక్కాని, సత్తవీస మహగ్గతా.

౫౦. చతుమగ్గఫలానం తు, వసేనట్ఠపి ఝానతో;
దసోభయమ్హి మిస్సేత్వా, తాలీసానుత్తరా సియుం.

౫౧. పుఞ్ఞపాకక్రియాపాపా, సన్తి కామే మహగ్గతే;
పాపం నత్థి క్రియాపాపా, న విజ్జన్తి అనుత్తరే.

౫౨. పాపాహేతుకముత్తాని, అనవజ్జాని సబ్బథా;
ఏకూనసట్ఠి చిత్తాని, పుఞ్ఞపాకక్రియావసా.

౫౩. కమ్మచిత్తాని తేత్తింస, పుఞ్ఞాపుఞ్ఞాని సబ్బథా;
ఛత్తింస తేసం పాకాని, క్రియా వీస న చోభయం.

౫౪. చక్ఖువిఞ్ఞాణధాతాది, పఞ్చవిఞ్ఞాణనామకా;
పఞ్చద్వారావజ్జనఞ్చ, దువిధం సమ్పటిచ్ఛనం.

౫౫. మనోధాతుత్తయం నామ, ఛసత్తతి తతో పరే;
మనోవిఞ్ఞాణధాతూతి, సత్తధా ధాతుభేదతో.

౫౬. మనోవిఞ్ఞాణధాతుఞ్చ , మనోధాతుత్తయం తథా;
కత్వా మనోవిఞ్ఞాణన్తి, ఛ విఞ్ఞాణా పకిత్తితా.

౫౭. ఆవజ్జనం దస్సనఞ్చ, సవనం ఘాయనం తథా;
సాయనం ఫుసనఞ్చేవ, సమ్పటిచ్ఛనతీరణం.

౫౮. వోట్ఠబ్బనఞ్చ జవనం, తదారమ్మణనామకం;
భవఙ్గం చుతి సన్ధీతి, చిత్తం చుద్దసధా ఠితం.

౫౯. ఆవజ్జనాదయో ద్వే ద్వే, యుగా సత్త యథాక్కమం;
తీణి తీరణచిత్తాని, ఏకం వోట్ఠబ్బనం మతం.

౬౦. కుసలాకుసలా సబ్బే, ఫలా చావజ్జనం వినా;
క్రియా చ పఞ్చపఞ్ఞాస, జవనన్తి పవుచ్చరే.

౬౧. సన్తీరణమహాపాకా, తదారమ్మణనామకా;
ఏకాదస పవత్తన్తి, జవనారమ్మణే యతో.

౬౨. మహగ్గతమహాపాకా, ఉపేక్ఖాతీరణద్వయం;
చుతిసన్ధిభవఙ్గాని, చిత్తానేకూనవీసతి.

౬౩. జవనావజ్జనాదీని, వోట్ఠబ్బసుఖతీరణా;
మహగ్గతమహాపాకా, ఉపేక్ఖాతీరణాతి చ.

౬౪. అట్ఠసట్ఠి తథా ద్వే చ, నవట్ఠ ద్వే యథాక్కమం;
ఏకద్వితిచతుప్పఞ్చకిచ్చట్ఠానాని నిద్దిసే.

౬౫. రూపపాకా మహాపాకా, మనోధాతు చ తీరణం;
రూపం జనేన్తి ఏకూనవీసతి నేతరద్వయం.

౬౬. అభిఞ్ఞావజ్జితా సబ్బే, అప్పనాజవనా పన;
రూపం జనేన్తి ఛబ్బీస, పణామేన్తిరియాపథం.

౬౭. అభిఞ్ఞాద్వయవోట్ఠబ్బపరిత్తజవనా పన;
ద్వత్తింస రూపవిఞ్ఞత్తిఇరియాపథసాధకా.

౬౮. పఞ్చవిఞ్ఞాణమారుప్ప-విపాకా సబ్బసన్ధియో;
చుతి ఖీణాసవస్సేతి, సోళసేతే న కిఞ్చిపి.

౬౯. రూపం జనేన్తి చిత్తాని, సత్తసత్తతి సబ్బథా;

అట్ఠపఞ్ఞాస చిత్తాని, పణామేన్తిరియాపథం.

౨౦. ద్వత్తింస చతువీసఞ్ఞత్తిం, సముట్ఠాపేన్తి మానసా;
న జనేన్తి తస్సమ్ప్రేకం, యథావుత్తాని సోళస.

౨౧. సోమనస్ససహగతా, పరిత్తజవనా పన;
హసనమ్పి జనేన్తీతి, చతుకిచ్చాని తేరస.

౨౨. సబ్బమ్పి పఞ్చవోకారే, కిచ్చమేతం పకాసితం;
ఆరుప్పే పన సబ్బమ్పి, రూపాయత్తం న విజ్జతి.

౨౩. అసఞ్ఞీనం తు సబ్బాని, చిత్తానేవ న లబ్భరే;
రూపక్ఖన్ధోవ తేసం తు, అత్తభావోతి వుచ్చతి.

౨౪. పాణాతిపాతథేయ్యాదివసేనోపచితం పన;
ఉద్ధచ్చరహితాపుఞ్ఞం, చతురాపాయభూమియం.

౨౫. దత్వా సన్ధిం పవత్తే తు, పఞ్చవోకారభూమియం;
ఉద్ధచ్చసహితఞ్చాపి, సత్త పాకాని పచ్చతి.

౨౬. దానసీలాదిభేదేన, పవత్తం కుసలం పన;
కామే మానసముక్కట్ఠం, చతుక్కం తు తిహేతుకం.

౨౭. దత్వా తిహేతుకం సన్ధిం, కామే సుగతియం పన;
సోళస పుఞ్ఞపాకాని, పవత్తే తు విపచ్చతి.

౨౮. తిహేతుకోమకం పుఞ్ఞం, ఉక్కట్ఠఞ్చ ద్విహేతుకం;
దత్వా ద్విహేతుకం సన్ధిం, కామే సుగతియం తథా.

౨౯. పవత్తే పన ఞాణేన, సమ్పయుత్తం వివజ్జియ;
ద్వాదస పుఞ్ఞపాకాని, విపచ్చతి యథారహం.

౩౦. ద్విహేతుకోమకం పుఞ్ఞం, పటిసన్ధిమహేతుకం;
దేతి మానుసకే చేవ, వినిపాతాసురే తథా.

౩౧. అట్ఠాహేతుకపాకాని, పవత్తే తు విపచ్చరే;
చత్తారిపి చతుక్కాని, పఞ్చవోకారభూమియం.

౮౨. భావనామయపుఞ్ఞం తు, మహగ్గతమనుత్తరం;
యథాభూమినియామేన, దేతి పాకం యథాసకం.

౮౩. కటత్తారూపపాకాని, పఞ్చవోకారభూమియం;
ఆరుప్పానుత్తరే పాకం, తథా రూపమసఞ్ఞిసు.

౮౪. పుఞ్ఞాపుఞ్ఞాని కమ్మాని, తేత్తింసాపి చ యబ్బధా;
సఞ్ఞసేన్తి యథాయోగం, పటిసన్ధిపవత్తియం.

ఇతి చిత్తవిభాగే పకిణ్ణకకథా నిట్ఠితా.

దుతియో పరిచ్ఛేదో.

తతియో పరిచ్ఛేదో

౩. వీథిసఙ్గహకథా

౮౫. చక్ఖుసోతఘానజివ్హా-కాయాయతన పఞ్చధా;
పసాదా హదయఞ్చేతి, ఛ వత్థూని వినిద్దిసే.

౮౬. చక్ఖుసోతఘానజివ్హా-కాయద్వారా చ పఞ్చధా;
మనోద్వారం భవఙ్గన్తి, ఛ ద్వారా చిత్తవీథియా.

౮౭. రూపసద్దగన్ధరస-ఫోట్ఠబ్బా పఞ్చ గోచరా;
ధమ్మారమ్మణపఞ్ఞత్తి, ఛ ద్వారారమ్మణక్కమా.

౮౮. నిమిత్తగతికమ్మాని , కమ్మమేవాథ గోచరా;
పటిసన్ధిభవఙ్గానం, చుతియా చ యథారహం.

౮౯. మరణాసన్నసత్తస్స, యథోపట్ఠితగోచరం;
ఛద్వారేసు తమారబ్భ, పటిసన్ధి భవన్తరే.

౯౦. ఏకచిత్తక్ఖణా హోతి, యావజీవం తతో పరం;
భవఙ్గం పరియోసానే, చుతి చేకక్ఖణా భవే.

౯౧. దుహేతాహేతుచుతియా, కామావచరసన్ధియో;
తిహేతుకామచుతియా, సబ్బాపి పటిసన్ధియో.

౯౨. రూపావచరచుతియా , సహేతుపటిసన్ధియో;
ఆరుప్పతోపరి కామే, తత్థ వాపి తిహేతుకా.

౯౩. పటిసన్ధి భవఙ్గఞ్చ, ఏకమేవేకజాతియం;
చుతి చారమ్మణఞ్చస్స, ఏవమేవ యథారహం.

౯౪. రూపాదారమ్మణే చక్ఖు-ప్పసాదాదిమ్హి ఘట్టితే;
మజ్ఝే భవఙ్గం ఛిన్దిత్వా, వీథి నామ పవత్తతి.

౯౫. ఆవజ్జపఞ్చవిఞ్ఞాణసమ్పటిచ్ఛనతీరణా;
వోట్ఠబ్బకామజవనతదారమ్మణనామకా.

౯౬. సత్తేవ ఠానసఙ్ఖేపా, పఞ్చద్వారికమానసా;
చతుపఞ్ఞాస సబ్బేపి, విత్థారేన సరూపతో.

౯౭. ఆవజ్జసబ్బజవనతదారమ్మణనామకా;
సత్తసట్ఠి సరూపేన, మనోద్వారికమానసా.

౯౮. ఇట్ఠే ఆరమ్మణే హోన్తి, పుఞ్ఞపాకాని సబ్బథా;
అనిట్ఠే పాపపాకాని, నియమోయం పకాసితో.

౯౯. తత్థాపి అతిఇట్ఠమ్హి, తదారమ్మణతీరణం;
సోమనస్సయుతం ఇట్ఠమజ్ఝత్తమ్హి ఉపేక్ఖితం.

౧౦౦.గోచరేతిపరిత్తమ్హి , అతిఅప్పాయుకే పన;
భవఙ్గమేవ చలతి, మోఘవారోతి సో కతో.

౧౦౧.వోట్ఠబ్బనం పరిత్తమ్హి, ద్వత్తిక్ఖత్తుం పవత్తతి;
తతో భవఙ్గపాతోవ, సోపి మోఘోతి వుచ్చతి.

౧౦౨.జవనఞ్చ మహన్తమ్హి, జవిత్వాన తతో పరం;
న సమ్భోతి తదాలమ్బం, సోపి మోఘోతి వుచ్చతి.

౧౦౩. గోచరేతిమహన్తమ్హి, అతిదీఘాయుకే పన;
సమ్భోతి చ తదాలమ్బం, సమ్పుణ్ణోతి పవుచ్చతి.

౧౦౪.గోచరేతిమహన్తమ్హి, తదారమ్మణసమ్భవో;
పఞ్చద్వారే మనోద్వారే, విభూతే పన గోచరే.

౧౦౫.కామావచరసత్తానం , కామావచరగోచరే;
పరిత్తజవనేస్వేవ, తదారమ్మణముద్దిసే.

౧౦౬.నాతితిక్ఖే నాతిసీఘే, నాతితేజుస్సదే జవే;
సమమన్దప్పవత్తమ్హి, తదారమ్మణమిచ్ఛితం.

౧౦౭. సుఖోపేతం తదాలమ్బం, ఉపేక్ఖాక్రియతో పరం;
న హోతుపేక్ఖాసహితం, సుఖితక్రియతో తథా.

౧౦౮.న హోతి దోమనస్సమ్హా, సోమనస్సికమానసం;

తదారమ్మణమఞ్ఞాఞ్చ, భవఙ్గం చుతి వా తథా.

౧౦౯.రజ్జనాదివసేనేత్థ, జవనాకుసలం భవే;
కుసలం పన సమ్భోతి, సద్ధాపఞ్ఞాదిసమ్భవే.

౧౧౦.తదేవ వీతరాగానం, క్రియా నామ పవుచ్చతి;
అవిపాకతమాపన్నం, వట్టమూలపరిక్ఖయా.

౧౧౧.అప్పనాజవనం సేసం, మహగ్గతమనుత్తరం;
ఛబ్బీసతి యథాయోగం, అప్పనావీథియం భవే.

౧౧౨.పరికమ్మం కరోన్తస్స, కసిణాదికగోచరే;
సుసమాహితచిత్తస్స, ఉపచారసమాధినా.

౧౧౩. పరికమ్మోపచారానులోమగోత్రభుతో పరం;
పఞ్చమం వా చతుత్థం వా, జవనం హోతి అప్పనా.

౧౧౪.పుథుజ్జనాన సేక్ఖానం, కామపుఞ్ఞతిహేతుతో;
తిహేతుకామక్రియతో, వీతరాగానమప్పనా.

౧౧౫.తత్రాపి సుఖితజవం, సుఖితద్వయతో పరం;
ఉపేక్ఖితమ్హా సమ్భోతి, ఉపేక్ఖేకగ్గతాయుతం.

౧౧౬.పఞ్చ వారే ఛ వా సత్త, పరిత్తజవనం భవే;
సకిం ద్వే వా తదాలమ్బం, సకిమావజ్జనాదయో.

౧౧౭. అప్పనాజవనఞ్చేకం, పఠముప్పత్తియం పన;
తతో పరం వసీభూతం, అహోరత్తం పవత్తతి.

౧౧౮.సకిం ద్వే వా నిరోధస్స, సమాపత్తిక్ఖణే పన;
చతుత్థారుప్పజవనం, తతో చిత్తం నిరుజ్ఝతి.

౧౧౯.నిరోధా వుట్ఠహన్తస్స, ఉపరిట్ఠఫలద్వయం;
పఞ్చాభిఞ్ఞా తథా మగ్గా, ఏకచిత్తక్ఖణా మతా.

౧౨౦.ఫలమేకద్వయం తథా, తిస్సో వా మగ్గవీథియం;
సమాపత్తిక్ఖణే తమ్పి, అహోరత్తం పవత్తతి.

౧౨౧.పఞ్చద్వారే న లబ్భన్తి, లోకుత్తరమహగ్గతా;

వీథిముత్తమనోధాతు, పఞ్చ చిత్తాని అన్తిమే.

౧౨౨.పరిత్తానేవ సబ్బాని, పఞ్చద్వారేసు సమ్భవా;

మనోద్వారమ్హి వోట్ఠబ్బ-తదాలమ్బజవా సియుం.

౧౨౩.ఘానజివ్హాకాయవీథి, తదారమ్మణమేవ చ;

రూపే నత్థి తథారూపే, చక్ఖుసోతాపి వీథియో.

౧౨౪.సబ్బాపి వీథియో కామే,

రూపే తిస్సో పకాసితా;

ఏకా వీథి పనారూపే,

నత్థాసఞ్ఞీసు కాచిపి.

౧౨౫.సత్తాపి వీథిచిత్తాని, కామే రూపే ఛ సమ్భవా;

అరూపే ద్వే మనోద్వారా-వజ్జనం జవనన్తి చాతి.

ఇతి చిత్తవిభాగే వీథిసఙ్గహకథా నిట్ఠితా.

తతియో పరిచ్ఛేదో.

చతుత్థో పరిచ్ఛేదో

౪. వీథిపరికమ్మకథా

౧౨౬.పఠమావజ్జనం పఞ్చ-దసన్నం పరతో భవే;
దుతియావజ్జనం హోతి, ఏకవీసతితో పరం.

౧౨౭.ఏకమ్హా పఞ్చవిఞ్ఞాణం, పఞ్చమ్హా సమ్పటిచ్ఛనం;
సుఖసన్తీరణం హోతి, పఞ్చవీసతితో పరం.

౧౨౮ సత్తతింసతితో హోతి, ఉపేక్ఖాతీరణద్వయం;
వోట్ఠబ్బనసరూపానం, ద్విన్నం కామజవా పరం.

౧౨౯.మగ్గాభిఞ్ఞా పరం ద్విన్నం, తిణ్ణన్నం లోకియప్పనా;
ఫలా చతున్నం పఞ్చన్నం, ఉపరిట్ఠఫలద్వయం.

౧౩౦. భవన్తి చత్తాలీసమ్హా, సుఖపాకా ద్విహేతుకా;
తథేకచత్తాలీసమ్హా, ఉపేక్ఖాయ సమాయుతా.

౧౩౧. హోన్తి సత్తతితో కామే, సుఖపాకా తిహేతుకా;
ద్వాసత్తతిమ్హా జాయన్తి, ఉపేక్ఖాసహితా పన.
౧౩౨.ఏకూనసట్ఠితో రూప-పాకా పాకా అరూపినో;
కమాట్ఠచత్తాలీసమ్హా, తథేకద్వితిహీనతో.

౧౩౩. పుబ్బసఙ్గహమిచ్చేవం, విగణేత్వా విచక్ఖణో;
పరసఙ్గహసఙ్ఖ్యాదిం, విభావేయ్య విసారదో.

౧౩౪.పఞ్చద్వారావజ్జనతో, దస చిత్తాని దీపయే;
సేసావజ్జనతో పఞ్చచత్తాలీసన్తి భాసితం.

౧౩౫.పఞ్చవిఞ్ఞాణతో పాపవిపాకా సమ్పటిచ్ఛనా;
పరమేకం ద్వయం పుఞ్ఞవిపాకా సమ్పటిచ్ఛనా.

౧౩౬.సన్తీరణా ద్విహేతుమ్హా, పాకా ద్వాదస జాయరే;
తిహేతుకామపాకమ్హా, ఏకవీసతి లబ్భరే.

౧౩౭. రూపావచరపాకమ్హా, పరమేకూనవీసతి;
నవట్ఠారూపపాకమ్హా, సత్త ఛాపి యథాక్కమం.

౧౩౮. పటిఘమ్హా తు సత్తేవ, సితమ్హా తేరసేరితా;
పాపపుఞ్ఞద్విహేతుమ్హా, ఏకవీసతి భావయే.

౧౩౯. ద్విహేతుకామక్రియతో , అట్ఠారస ఉపేక్ఖకా;
సత్తరస సుఖోపేతా, విభావేయ్య విచక్ఖణో.

౧౪౦.కామపుఞ్ఞతిహేతుమ్హా, తేత్తింసేవ ఉపేక్ఖకా;
తేపఞ్ఞాస సుఖోపేతా, భవన్తీతి పకాసితం.

౧౪౧.తిహేతుకామక్రియతో, చతువీసతిపేక్ఖకా;
సుఖితమ్హా తు దీపేయ్య, పఞ్చవీసతి పణ్డితో.

౧౪౨.దసరూపజవమ్హేకా-దసద్వాదస తేరస;
యథాక్కమం పఞ్చదస, ఆరుప్పా పరిదీపయే.

౧౪౩. ఫలమ్హా చుద్దసేవాహు, మగ్గమ్హా తు సకం ఫలం;
పరం సఙ్గహమిచ్చేవం, విగణేయ్య విసారదో.

౧౪౪.పుబ్బాపరసమోధాన-మితి ఞత్వా తతో పరం;
వత్థువీథిసమోధానం, యథాసమ్భవముద్దిసే.

౧౪౫.పఞ్చ వత్థూని నిస్సాయ, కమతో పఞ్చమానసా;
తేత్తింస పన నిస్సాయ, హదయం మానసా సియుం.

౧౪౬.కామపాకమనోధాతు-హసితుప్పాదమానసా;
దోసమూలాని మగ్గో చ, రూపజ్ఝానావ సబ్బథా.

౧౪౭.దసావసేసాపుఞ్ఞాని, కామపుఞ్ఞమహాక్రియా;
వోట్ఠబ్బారూపజవనం, సత్త లోకుత్తరాని చ.

౧౪౮.ద్వేచత్తాలీస చిత్తాని, పఞ్చవోకారభూమియం;
నిస్సాయ హదయం హోన్తి, అరూపే నిస్సయం వినా.

౧౪౯.ఆరుప్పపాకా చత్తారో, అనిస్సాయేతి సబ్బథా;

విత్థారేనట్ఠధా భిన్నం, సఙ్ఖేపా తివిధం భవే.

౧౩౦.తేచత్తాలీస నిస్సాయ, అనిస్సాయ చతుబ్బిధం;

నిస్సితానిస్సితా సేసా, ద్వేచత్తాలీస మానసా.

౧౩౧.పఞ్చ చిత్తప్పనా హోన్తి, కమేనేకేకవీథియం;

మనోధాతుత్తికం నామ, పఞ్చద్వారికమీరితం.

౧౩౨.సుఖతీరణవోట్ఠబ్బ-పరిత్తజవనా పన;

ఏకతింసాపి జాయన్తే, ఛసు వీథీసు సమ్భవా.

౧౩౩.మహాపాకా పనట్ఠాపి, ఉపేక్ఖాతీరణద్వయం;

ఛసు ద్వారేసు జాయన్తి, దస ముత్తా చ వీథియా.

౧౩౪.చుతిసన్ధిభవఙ్గానం, వసా పాకా మహగ్గతా;

నవ వీథివిముత్తాతి, దసధా వీథిసఙ్గహో.

౧౩౫.ఏకద్వారికచిత్తాని , పఞ్చఛద్వారికా తథా;

ఛద్వారికవిముత్తా చ, విముత్తాతి చ సబ్బథా.

౧౩౬.ఛత్తింస తయేకతింస, దస చేవ నవేతి చ;

ఇచ్చేవం వీథిసమోధానం, గోచరఞ్చ సముద్దిసే.

౧౩౭.కమతో పఞ్చవిఞ్ఞాణా, లోకుత్తరమహగ్గతా;

అభిఞ్ఞావజ్జితా సబ్బా, పఞ్చతాలీస మానసా.

౧౩౮.యథాసమ్భవతో హోన్తి, రూపాదేకేకగోచరా;

పఞ్చగోచరమీరేన్తి, మనోధాతుత్తికం పన.

౧౩౯.సన్తీరణమహాపాకా, పరిత్తజవనాని చ;

వోట్ఠబ్బనమభిఞ్ఞా చ, తేచత్తాలీస సమ్భవా.

౧౪౦.ఛారమ్మణేసు హోన్తీతి, అట్ఠధా తివిధా పున;

ఏకారమ్మణచిత్తాని, పఞ్చఛారమ్మణాని చ.

౧౪౧.సఙ్ఖేపా మానసా పఞ్చ-చత్తాలీస తయో తథా;

తేచత్తాలీస చేవేతి, సత్తధాపి సియుం కథం.

౧౬౨.కామపాకమనోధాతు-హసితుప్పాదమానసా;

పఞ్చవీస యథాయోగం, పరిత్తారమ్మణా మతా.

౧౬౩. కసిణుగ్ఘాటిమాకాసం, పఠమారుప్పమానసం;

తస్సేవ నత్థిభావం తు, తతియారుప్పకం తథా.

౧౬౪.ఆలమ్బిత్వా పవత్తన్తి, ఆరుప్పా కమతో తతో;

దుతియఞ్చ చతుత్థఞ్చ, ఛ మహగ్గతగోచరా.

౧౬౫.అప్పమాణసమఞ్ఞా తే, నిబ్బానే పన గోచరే;

అట్ఠ లోకుత్తరా ధమ్మా, నియమేన వవత్థితా.

౧౬౬.కసిణాసుభకోట్ఠాసే,

ఆనాపానే చ యోగినో;

పటిభాగనిమిత్తమ్హి ,

అప్పమఞ్ఞానుయుఞ్జతో.

౧౬౭.సత్తపణ్ణత్తియఞ్చేవ, రూపజ్ఝానం పవత్తతి;

యథావుత్తనిమిత్తమ్హి, సేసమారుప్పకన్తి చ.

౧౬౮.అభిఞ్ఞావజ్జితా ఏకవీస మహగ్గతా సబ్బా;

సబ్బే పణ్ణత్తిసఙ్ఖాతే, నవత్తబ్బే పవత్తరే.

౧౬౯.జాయన్తాకుసలా ఞాణవిప్పయుత్తజవా తథా;

అప్పమాణం వినా వీస, పరిత్తాదీసు తీసుపి.

౧౭౦. తిహేతుకామపుఞ్ఞాని, పుఞ్ఞాభిఞ్ఞా చ పఞ్చిమే;

చతూసుపి పవత్తన్తి, అరహత్తద్వయం వినా.

౧౭౧. క్రియాభిఞ్ఞా చ వోట్ఠబ్బం, క్రియాకామే తిహేతుకా;

ఛ సబ్బత్థాపి హోన్తీతి, సత్తధా మానసా ఠితా.

౧౭౨.ఏకతిచ్చతుకోట్ఠాసగోచరా తివిధా పన;

సమసట్ఠి తథా వీస, కమేనేకాదసేతి చ.

౧౭౩. పఞ్చద్వారేసు పఞ్చాపి, పచ్చుప్పన్నావ గోచరా;

తేకాలికా నవత్తబ్బా, మనోద్వారే యథారహం.

౧౭౪.అజ్ఝత్తా చ బహిద్ధా చ, పఞ్చద్వారేసు గోచరా;
మనోద్వారే నవత్తబ్బో, నత్థిభావోపి లబ్భతి.

౧౭౫.పఞ్చద్వారేసు పఞ్చన్న-మేకమేకో చ గోచరో;
ఛాపి ఆరమ్మణా హోన్తి, మనోద్వారమ్హి సబ్బథా.

౧౭౬.పఞ్చద్వారేసు గహితం, తదఞ్ఞమ్పి చ గోచరం;
మనోద్వారే పవత్థానం, గచ్ఛతీతి హి దేసితం.

౧౭౭. అతీతా వత్తమానా చ, సమ్భవా కామసన్ధియా;
ఛద్వారగహితా హోన్తి, తివిధా తేపి గోచరా.

౧౭౮.కమ్మనిమిత్తమేవేకం , మనోద్వారే ఉపట్ఠితం;
నవత్తబ్బమతీతఞ్చ, ధమ్మారమ్మణసఙ్గహం.

౧౭౯.ఆలమ్బిత్వా యథాయోగం, పటిసన్ధిమహగ్గతా;
అన్తే చుతి భవే మజ్ఝే, భవఙ్గమ్పి పవత్తతీతి.

ఇతి చిత్తవిభాగే వీథిపరికమ్మకథా నిట్ఠితా.

చతుత్థో పరిచ్ఛేదో.

పఞ్చమో పరిచ్ఛేదో

౫. భూమిపుగ్గలకథా

౧౮౦.ఇతో పరం పవక్ఖామి, భూమిపుగ్గలభేదతో;
చిత్తానం పన సబ్బేసం, కమతో సఙ్గహం కథం.

౧౮౧.నిరయఞ్చ తిరచ్ఛానయోని పేతాసురా తథా;
చతురాపాయభూమీతి, కామే దుగ్గతియో మతా.

౧౮౨.చాతుమహారాజికా చ, తావతింసా చ యామకా;
తుసితా చేవ నిమ్మానరతినో వసవత్తినో.

౧౮౩.ఛళేతే దేవలోకా చ, మానవాతి చ సత్తధా;
కామసుగతియో చేకాదసధా **కామభూమియో**.

౧౮౪.బ్రహ్మానం పారిసజ్జా చ, తథా బ్రహ్మపురోహితా;
మహాబ్రహ్మా చ తివిధా, **పఠమజ్ఝానభూమియో**.

౧౮౫.పరిత్తాభాప్పమాణాభా, తథేవాభస్సరాతి చ;
దుతియజ్ఝానభూమి చ, తివిధావ పకాసితా.

౧౮౬.పరిత్తసుభాప్పమాణాసుభా చ సుభకిణ్హకా;
తివిధాపి పవుచ్చన్తి, **తతియజ్ఝానభూమియో**.

౧౮౭.వేహప్ఫలా అసఞ్ఞీ చ, సుద్ధావాసా చ పఞ్చధా;
ఇచ్చేతా పన సత్తాపి, **చతుత్థజ్ఝానభూమియో**.

౧౮౮.అవిహా చ అతప్పా చ, సుదస్సా చ సుదస్సినో;
అకనిట్ఠాతి పఞ్చేతే, **సుద్ధావాసా** పకాసితా.

౧౮౯.ఇతి సోళసధా భిన్నా, బ్రహ్మలోకా పవుచ్చరే;
రూపిబ్రహ్మానమావాసా, **రూపావచరభూమియో**.

౧౯౦.ఆకాసానఞ్చాయతననామాదీహి పకాసితా;
అరూపిబ్రహ్మలోకా చ, చతుధా**రూపభూమియో**.

౧౯౧.సోతాపన్నాదిభేదేన, చతుధా**నుత్తరా** మతా;
పఞ్చతింస పనిచ్చేవం, సబ్బథాపి చ భూమియో.

౧౯౨.జాయన్తి చతురాపాయే, పాపపాకాయ సన్ధియా;
కామావచరదేవేసు, మహాపాకేహి జాయరే.

౧౯౩. అహేతుకా పుఞ్ఞపాకాహేతుకేన తు జాయరే;
భుమ్మదేవమనుస్సేసు, మహాపాకేహి చేతరే.

౧౯౪.విపాకం పఠమజ్ఝానం, పఠమజ్ఝానభూమియం;
దుతియం తతియఞ్చేవ, దుతియజ్ఝానభూమియం.

౧౯౫.తతియమ్హి చతుత్థం తు, చతుత్థమ్హి చ పఞ్చమం;
ఆరుప్పా చ కమేనేవ, ఆరుప్పే హోన్తి సన్ధియో.

౧౯౬.కాయవాచామనోద్వారే, కమ్మం పాణవధాదికం;
కత్వా పాపకచిత్తేహి, జాయన్తాపాయభూమియం.

౧౯౭.కాయవాచామనోద్వారే, దానం సీలఞ్చ భావనం;
కామపుఞ్ఞేహి కత్వాన, కామసుగతియం సియుం.

౧౯౮.పరిత్తం మజ్ఝిమం ఝానం, పణీతఞ్చ యథాక్కమం;
భావేత్వా తివిధా హోన్తి, తీసు భూమీసు యోగినో.

౧౯౯.వేహప్ఫలేసు జాయన్తి, భావేత్వా పఞ్చమం తథా;
సఞ్ఞావిరాగతఞ్చేవ, భావేత్వాసఞ్ఞిభూమియం.

౨౦౦.సుద్ధావాసేసు జాయన్తి, అనాగామికపుగ్గలా;
ఆరుప్పాని చ భావేత్వా, అరూపేసు యథాక్కమం.

౨౦౧.లోకుత్తరం తు భావేత్వా, యథాసకమనన్తరం;
సమాపత్తిక్ఖణే చేవ, అప్పేతి ఫలమానసం.

౨౦౨.అపాయమ్హా చుతా సత్తా, కామధాతుమ్హి జాయరే;
సబ్బట్ఠానేసు జాయన్తి, కామసుగతితో చుతా.

౨౦౩.చుతా జాయన్తి రూపమ్హా, సబ్బత్థాపాయవజ్జితే;

కామసుగతియం హోన్తి, అరూపాసఞ్ఞతో చుతా.

౨౦౪.తథారూపచుతా హోన్తి, తత్థేవోపరిమేవ చ;

వట్టమూలసముచ్ఛేదా, నిబ్బాయన్తి అనాసవా.

౨౦౫.సుద్ధావాసేస్వనాగామి-పుగ్గలావోపపజ్జరే;

కామధాతుమ్హి జాయన్తి, అనాగామివివజ్జితా.

౨౦౬.హేట్ఠుపపత్తిబ్రహ్మానం, అరియానం న కత్థచి;

అసఞ్ఞసత్తాపాయేసు, నత్థేవారియపుగ్గలా.

౨౦౭.వేహప్ఫలే అకనిట్ఠే, భవగ్గే చ పతిట్ఠితా;

న పునాఞ్ఞత్థ జాయన్తి, సబ్బే అరియపుగ్గలా.

౨౦౮.ఛసు దేవేస్వనాగామీ, వీతరాగా న తిట్ఠరే;

న చిరట్ఠాయినో తత్థ, లోకియాపి చ యోగినో.

౨౦౯.గిహిలిఙ్గే న తిట్ఠన్తి, మనుస్సేసు అనాసవా;

పబ్బజ్జాయఞ్చ భుమ్మే చ, బ్రహ్మత్తేపి చ తిట్ఠరే.

౨౧౦.యాని పణ్ణాస వస్సాని,

మనుస్సానం స పిణ్డితో;

ఏకో రత్తిదివో తేన,

మాసేకో తింస రత్తియో.

౨౧౧.ద్వాదసమాసియో వస్సో, తేన పఞ్చసతం భవే;

చాతుమహారాజికానం, పమాణమిదమాయునో.

౨౧౨.తం నవుతివస్ససత-సహస్సం పన పిణ్డితం;

గణనాయ మనుస్సానం, చతుభాగూపరూపరి.

౨౧౩.యం మనుస్సవస్ససతం, తదేకో దివసో కతో;

తేన వస్ససహస్సాయు, తావతింసేసు దేసితో.

౨౧౪.కోటిత్తయం సట్ఠిసతసహస్సఞ్చాధికం భవే;

గణనాయ మనుస్సానం, **తావతింసేసు** పిణ్డితం.

౨౧౫. ఆయుప్పమాణమిచ్చేవం, దేవానముపరూపరి;
ద్విక్ఖత్తుం ద్విగుణం కత్వా, చతుభాగముదాహటం.

౨౧౬. గణనాయ మనుస్సానం, తత్థ చుద్దస కోటియో;
చత్తాలీససతసహస్సాధికా **యామభూమియం**.

౨౧౭. **తుసితానం** పకాసేన్తి, సత్తపఞ్ఞాస కోటియో;
సట్ఠిసతసహస్సాని, వస్సాని అధికాని చ.

౨౧౮. **నిమ్మానరతి**దేవానం, ద్విసతం తింస కోటియో;
చత్తాలీసవస్ససతసహస్సాని చ సబ్బథా.

౨౧౯. నవకోటిసతఞ్చేకవీసతివస్సకోటియో;
సట్ఠివస్ససతసహస్సాధికా **వసవత్తిసు**.

౨౨౦. కప్పస్స తతియో భాగో, ఉపడ్ఢఞ్చ యథాక్కమం;
కప్పేకో ద్వే చ చత్తారో, అట్ఠ కప్పా చ సోళస.

౨౨౧. ద్వత్తింస చతుసట్ఠీ చ, నవసు **బ్రహ్మభూమిసు**;
వేహప్ఫలా అసఞ్ఞీ చ, పఞ్చకప్పసతాయుకా.

౨౨౨. కప్పసహస్సం ద్వే చత్తారి, అట్ఠ సోళస చక్కమా;
సహస్సాని చ కప్పానం, **సుద్ధావాసాన**ముద్దిసే.

౨౨౩. వీసకప్పసహస్సాని, చత్తాలీసఞ్చ సట్ఠి చ;
చతురాసీతిసహస్సా, కప్పా చా**రుప్పకే** కమా.

౨౨౪. ఆయుప్పమాణనియమో, నత్థి భుమ్మే చ మానవే;
వస్సానం గణనా నత్థి, చతురాపాయభూమియం.

౨౨౫. పుథుజ్జనారియా చేతి, దువిధా హోన్తి పుగ్గలా;
తిహేతుకాదిభేదేన, తివిధా చ పుథుజ్జనా.

౨౨౬. మగ్గట్ఠా చ ఫలట్ఠా చ,
అట్ఠేవారియపుగ్గలా;
ఆదితో సత్త సేక్ఖా చ,
అసేక్ఖో చారహాపరో.

౨౨౭.అహేతుకావ లబ్భన్తి, సత్తా దుగ్గతియం పన;
తిహేతుకావ లబ్భన్తి, రూపారూపే సచిత్తకా.

౨౨౮ కామావచరదేవేసు, అహేతుకవివజ్జితా;
వినిపాతాసురే చేవ, మానవే చ తయోపి చ.

౨౨౯ అరియా నామ లబ్భన్తి, అసఞ్ఞాపాయవజ్జితే;
పుథుజ్జనా తు లబ్భన్తి, సుద్ధావాసవివజ్జితే.

౨౩౦.సుద్ధావాసమపాయఞ్చ, హిత్వాసఞ్ఞిభవం తిధా;
సోతాపన్నాదయో ద్వేపి, సేసట్ఠానేసు లబ్భరే.

౨౩౧.ఇతి సబ్బప్పభేదేన, భూమిపుగ్గలసఙ్గహం;
ఞత్వా విఞ్ఞూ విభావేయ్య, తత్థ చిత్తాని సమ్భవాతి.

ఇతి చిత్తవిభాగే భూమిపుగ్గలకథా నిట్ఠితా.

పఞ్చమో పరిచ్ఛేదో.

ఛట్ఠో పరిచ్ఛేదో

౬. భూమిపుగ్గలచిత్తప్పవత్తికథా

౨౩౨.కామసుగతియం హోన్తి, మహాపాకా యథారహం;

మహగ్గతవిపాకా చ, యథాసన్ధివవత్థితా.

౨౩౩. వోట్ఠబ్బకామపుఞ్ఞాని, వియుత్తాని చ దిట్ఠియా;

ఉద్ధచ్చసహితఞ్చేతి, హోన్తి సబ్బత్థ చుద్దస.

౨౩౪.సన్తీరణమనోధాతు-చక్ఖుసోతమనా పన;

దస చిత్తాని జాయన్తి, సబ్బత్థారూపవజ్జితే.

౨౩౫.దిట్ఠిగతసమ్పయుత్తా, విచికిచ్ఛాయుతా తథా;

పఞ్చ సబ్బత్థ జాయన్తి, సుద్ధావాసవివజ్జితే.

౨౩౬.దోసమూలద్వయఞ్చేవ, ఘానాదిత్తయమానసా;

అట్ఠ సబ్బత్థ జాయన్తి, మహగ్గతవివజ్జితే.

౨౩౭. చతుత్థారుప్పజవనం, అనాగామిఫలాదయో;

మహాక్రియా చ జాయన్తి, తేరసాపాయవజ్జితే.

౨౩౮.హేట్ఠారుప్పజవా ద్వే ద్వే, ఛాపాయుపరివజ్జితే;

సితరూపజవా హోన్తి, అరూపాపాయవజ్జితే.

౨౩౯.సోతాపత్తిఫలాదీని, సుద్ధాపాయవివజ్జితే;

పఠమానుత్తరం సుద్ధా-పాయారూపవివజ్జితే.

౨౪౦.అవత్థాభూమిభూతత్తా, న గచ్ఛన్తి అనుత్తరా;

ఏకవోకారభూమి చ, రూపమత్తా న గచ్ఛతి.

౨౪౧.సభుమ్మా సబ్బభుమ్మా చ, ఏకద్విత్తయవజ్జితా;

తథారూపసుద్ధావాస-బ్రహ్మపాయవసాతి చ.

౨౪౨.మానసా పఞ్చ కోట్ఠాసా, సత్తరస చతుద్దస;

ఛత్తింసతేకవీసా చ, ఏకఞ్చేవ యథాక్కమం.

౨౪౩.అట్ఠారసాపి హోన్తేతే, నవధాపి పునేకధా;
చతుధా తివిధా చేవ, ఏకధాతి చ భేదతో.

౨౪౪తేరసాపి చ కోట్ఠాసా, భవన్తేకతిభూమకా;
ఛసత్తేకాదససత్త-రసభూమకమానసా.

౨౪౫ఏకద్వయతిచతుక్కపఞ్చకాధికవీసజా;
ఛబ్బీసతింసజా చేతి, యథానుక్కమతో భవే.

౨౪౬చత్తారి పున చత్తారి, ఏకమట్ఠట్ఠ చేకకం;
చత్తారేకాదస ద్వే ద్వే, సత్త తేవీస చుద్దస.

౨౪౭.క్రియాజవమహాపాకా , లోకుత్తరమహగ్గతా;
ద్వేపఞ్ఞాస న లబ్భన్తి, చతురాపాయభూమియం.

౨౪౮కామావచరదేవేసు, ఛసు భుమ్మే చ మానవే;
కామసుగతియం నత్థి, నవ పాకా మహగ్గతా.

౨౪౯దోసమూలమహాపాకా, ఘానాదిత్తయమానసా;
నత్థారూపవిపాకా చ, వీసతీ రూపభూమియం.

౨౫౦కఙ్ఖాదిట్ఠియుతా పఞ్చారూపపాకా చతుబ్బిధా;
పఞ్చాదోనుత్తరా చేవ, సుద్ధావాసే న లబ్భరే.

౨౫౧ఆదావజ్జనమగ్గా చ, పటిఘారూపమానసా;
కామపాకా సితారూపే, తేచత్తాలీస నత్థి తే.

౨౫౨సత్తతింస పరిత్తా చ, లబ్భన్తాపాయభూమియం;
మానసాసీతి లబ్భన్తి, కామసుగతియం పన.

౨౫౩.ఏకూనసత్తతి రూపే, సుద్ధే పఞ్ఞాస పఞ్చ చ;
ఛచత్తాలీస ఆరుప్పే, నత్థాసఞ్ఞేసు కిఞ్చిపి.

౨౫౪ఇత్థమేకద్వితిచతుపఞ్చభుమ్మాని సోళస;
దస పఞ్చదసేవాథ, చతుత్తింస చతుద్దస.

౨౫౫అపాయాహేతుకానం తు, మహాపాకక్రియాజవే;

హిత్వా సేసపరిత్తాని, చిత్తాని పన లబ్భరే.

౨౫౬.ద్విహేతుకాహేతుకానం, సేసానం కామమానసా;
లబ్భన్తి పన హిత్వాన, ఞాణపాకక్రియాజవే.

౨౫౭.తిహేతుకానం సత్తానం, తత్థ తత్థూపపత్తియం;
తత్థ తత్థూపపన్నానం, లబ్భమానాని లబ్భరే.

౨౫౮.తిహేతుకానం సబ్బేపి, మానసాపాయపాణినం;
సత్తతింసావసేసానం, ఏకతాలీస నిద్దిసే.

౨౫౯.పుథుజ్జనాన సేక్ఖానం, న సన్తి జవనక్రియా;
న సన్తి వీతరాగానం, పుఞ్ఞాపుఞ్ఞాని సబ్బథా.

౨౬౦.కఙ్ఖాదిట్ఠియుతా పఞ్చ, సేక్ఖానం నత్థి మానసా;
దోసమూలద్వయఞ్చాపి, నత్థానాగామినో పన.

౨౬౧.వవత్థితారియేస్వేవ, యథాసకమనుత్తరా;
మగ్గట్ఠానం సకో మగ్గో, నత్థఞ్ఞం కిఞ్చి సబ్బథా.

౨౬౨.పుథుజ్జనానం ద్విన్నమ్పి, ఫలట్ఠానం యథాక్కమం;
తతియస్స ఫలట్ఠస్స, చతుత్థస్స చ సమ్భవా.

౨౬౩.తేసట్ఠి చేవ చిత్తాని, లబ్భన్తేకూనసట్ఠి చ;
సత్తపఞ్ఞాస చిత్తాని, తేపఞ్ఞాస చ సబ్బథా.

౨౬౪.చతుపఞ్ఞాస పఞ్ఞాస, పఞ్ఞాసద్వయహీనకా;
కామేసు తేసం సమ్భోన్తి, చతుతాలీస చక్కమా.

౨౬౫.తేచత్తాలీస చేకూనచత్తాలీస యథాక్కమం;
భవన్తేకూనతాలీస, పఞ్చత్తింస చ రూపిసు.

౨౬౬.సత్తవీస చ తేవీస, తేవీస చ యథాక్కమం;
ఆరుప్పేసుపి లబ్భన్తి, తేసమట్ఠారసేవ చ.

౨౬౭.పుథుజ్జనా చ చత్తారో, అపాయాహేతుకాదయో;
అరియా చేవ అట్ఠాతి, ద్వాదసన్నం వసా సియుం.

౨౬౮ ఛబ్బిధా చిత్తకోట్ఠాసా, ఏకపుగ్గలికా తథా;

చతుపఞ్చఛసత్తట్ఠ-పుగ్గలట్ఠాతి చక్కమా.

౨౬౯. ఛబ్బీస చుద్దసేవాథ, తేరస ద్వే చ మానసా;

దస సత్తాధికా చేవ, పున సత్తాధికా దసాతి.

ఇతి చిత్తవిభాగే భూమిపుగ్గలచిత్తప్పవత్తికథా నిట్ఠితా.

ఛట్ఠో పరిచ్ఛేదో.

సత్తమో పరిచ్ఛేదో

౭. భూమిపుగ్గలసమ్భవకథా

౨౭౦.ద్విహేతుకాహేతుకానం , న సమ్పజ్జతి అప్పనా;
అరహత్తఞ్చ నత్థీతి, నత్థేవ జవనక్రియా.

౨౭౧.ఞాణపాకా న వత్తన్తి, జళత్తా మూలసన్ధియా;
ద్విహేతుకతదాలమ్బం, సియా సుగతియం న వా.

౨౭౨.తిహేతుకానం సత్తానం, సమథఞ్చ విపస్సనం;
భావేన్తానం పవత్తన్తి, ఛబ్బీసతిపి అప్పనా.

౨౭౩. అరహన్తాన సత్తానం, భవన్తి జవనక్రియా;
యథాభూమినియామేన, ఞాణపాకా చ లబ్భరే.

౨౭౪.వజ్ఝా పఠమమగ్గేన, కఙ్ఖాదిట్ఠియుతా పన;
పటిఘం తతియేనేవ, కమ్మమన్తేన సాసవం.

౨౭౫.తస్మా తేసం న వత్తన్తి, తాని చిత్తాని సబ్బథా;
మగ్గట్ఠానం తు మగ్గోవ, నాఞ్ఞం సమ్భోతి కిఞ్చిపి.

౨౭౬.అహేతుకవిపాకాని, లబ్భమానాయ వీథియా;
సబ్బథాపి చ సబ్బేసం, సమ్భవన్తి యథారహం.

౨౭౭.పఞ్చద్వారే మనోద్వారే, ధువమావజ్జనద్వయం;
పరిత్తపుఞ్ఞాపుఞ్ఞాని, లబ్భన్తి లహువుత్తితో.

౨౭౮.క్రియాజవనమప్పనా, నత్థాపాయేసు కారణం;
నత్థి సహేతుకా పాకా, దుగ్గతత్తా హి సన్ధియా.

౨౭౯.బ్రహ్మానం పటిఘం నత్థి, ఝానవిక్ఖమ్భితం తథా;
హేట్ఠారూపానం విరత్తత్తా, న భావేన్తి అరూపినో.

౨౮౦.పుబ్బేవ దిట్ఠసచ్చావ, అరియారూపభూమకా;
తస్మాదిమగ్గో నత్థేత్థ, కాయాభావా సితం తథా.

౨౮౧సుద్ధావాసాపి పత్తావ, హేట్ఠానుత్తరపఞ్చకం;

సత్తపాపపహీనా చ, తస్మా నత్థేత్థ తాని చ.

౨౮౨పఞ్చద్వారికచిత్తాని , ద్వారాభావే న విజ్జరే;

సహేతుకవిపాకా చ, యథాభూమివవత్థితా.

౨౮౩.సమ్భవాసమ్భవఞ్చేవం, ఞత్వా పుగ్గలభూమిసు;

లబ్భమానవసా తత్థ, చిత్తసఙ్గహముద్దిసే.

౨౮౪కుసలాదిప్పభేదా చ, తథా భూమాదిభేదతో;

వత్థుద్వారారమ్మణతో, భూమిపుగ్గలతోపి చ.

౨౮౫విభాగో యో సముద్దిట్ఠో,

చిత్తానఞ్చ తు సమ్భవా;

ఞేయ్యో చేతసికానఞ్చ,

సమ్పయోగానుసారతోతి.

ఇతి చిత్తవిభాగే భూమిపుగ్గలసమ్భవకథా నిట్ఠితా.

సత్తమో పరిచ్ఛేదో.

నిట్ఠితో చ చిత్తవిభాగో.

అట్ఠమో పరిచ్ఛేదో

౨. చేతసికవిభాగో

౮. చేతసికసమ్పయోగకథా

౨౮౬. ఇతి చిత్తవిధిం ఞత్వా, ద్వేపఞ్ఞాస విభావినా;

ఞేయ్యా చేతసి సమ్భూతా, ధమ్మా చేతసికా కథం.

౨౮౭. ఫస్సో చ వేదనా సఞ్ఞా, చేతనేకగ్గతా తథా;

జీవితం మనసికారో, సత్త సాధారణా ఇమే.

౨౮౮. వితక్కో చ విచారో చ, పీతి చ వీరియం తథా;

ఛన్దో చ అధిమోక్ఖో చ, ఛ పకిణ్ణకనామకా.

౨౮౯. పుఞ్ఞాపుఞ్ఞేసు పాకేసు, క్రియాసు చ యథారహం;

మానసేసు పవత్తన్తి, విప్పకిణ్ణా పకిణ్ణకా.

౨౯౦. సద్ధా సతిన్ద్రియఞ్చేవ, హిరోత్తప్పబలద్వయం;

అలోభో చ అదోసో చ, పఞ్ఞా మజ్ఝత్తతాపి చ.

౨౯౧. అట్ఠేతే ఉత్తమా నామ, ధమ్మా ఉత్తమసాధనా;

నివజ్జాతి పవుచ్చన్తి, యుగళా ఛ తతోపరే.

౨౯౨. పస్సద్ధి కాయచిత్తానం, లహుతా ముదుతా తథా;

కమ్మఞ్ఞతా చ పాగుఞ్ఞ-తా చ ఉజుకతాతి చ.

౨౯౩. అప్పమఞ్ఞాద్వయం నామ, కరుణాముదితా సియుం;

సమ్మావాచా చ కమ్మన్తా-జీవా చ విరతిత్తయం.

౨౯౪. పఞ్చవీస పనిచ్చేతే, అనవజ్జా యథారహం;

పాపాహేతుకముత్తేసు, అనవజ్జేసు జాయరే.

౨౯౫. లోభో దోసో చ మోహో చ,

మానో దిట్ఠి చ సంసయో;

థినమిద్ధఞ్చ ఉద్ధచ్చం,

కుక్కుచ్చఞ్చ తథా దస.

౨౯౬.అహిరీకమనోత్తప్పం, ఇస్సా మచ్ఛరియన్తి చ;
హోన్తి చుద్దస సావజ్జా, సావజ్జేస్వేవ సమ్భవా.

౨౯౭.ద్వేపఞ్ఞాస చతుద్దేవం, ధమ్మా చేతసికా రితా;
తేసం దాని పవక్ఖామి, సమ్పయోగఞ్చ సఙ్గహం.

౨౯౮.సత్త సాధారణా సబ్బ-చిత్తసాధారణా తతో;
చిత్తేన సద్ధి అట్ఠన్నం, విప్పయోగో న కత్థచి.

౨౯౯.వితక్కో పఞ్చవిఞ్ఞాణం, దుతియాదివివజ్జితే;
విచారోపి చ తత్థేవ, తతియాదివివజ్జితే.

౩౦౦. సోమనస్సయుతే పీతి-చతుత్థజ్ఝానవజ్జితే;
వీరియం పఠమావజ్జ-విపాకాహేతువజ్జితే.

౩౦౧. ఛన్దో సమ్భోతి సబ్బత్థ, మోమూహాహేతువజ్జితే;
అధిమోక్ఖో విచికిచ్ఛా-పఞ్చవిఞ్ఞాణవజ్జితే.

౩౦౨.ఛసట్ఠి పఞ్చపఞ్ఞాస, సత్తతి చేవ సోళస;
వీసతేకాదసేవాథ, పకిణ్ణకవివజ్జితా.

౩౦౩. మానసా పఞ్చపఞ్ఞాస, సవితక్కా ఛసట్ఠి చ;
సవిచారేకపఞ్ఞాస, సప్పీతికమనా తథా.

౩౦౪. తేసత్తతి సవీరియా, సఛన్దేకూనసత్తతి;
సాధిమోక్ఖా పవుచ్చన్తి, అట్ఠసత్తతి మానసా.

౩౦౫.పఞ్ఞాప్పమఞ్ఞావిరతీ, హిత్వా ఏకూనసట్ఠిసు;
పాపాహేతుకముత్తేసు, సద్ధాదేకూనవీసతి.

౩౦౬. ద్విహేతుకాహేతుపాపవజ్జితేసు సమాసతో;
పఞ్ఞా తు జాయతే సత్తచత్తాలీసేసు సబ్బథా.

౩౦౭. మహాక్రియాకామపుఞ్ఞ-రూపజ్ఝానేసు జాయరే;
అప్పమఞ్ఞాట్ఠవీసేసు, హిత్వా ఝానం తు పఞ్చమం.

౩౦౮. లోకుత్తరేసు సబ్బత్థ, సహేవ విరతిత్తయం;
కామపుఞ్ఞేసు సమ్భోతి, యథాసమ్భవతో విసుం.

౩౦౯. విరతీఅప్పమఞ్ఞాసు, పఞ్చస్వపి యథారహం;
కదాచిదేవ సమ్భోతి, ఏకేకోవ న చేకతో.

౩౧౦. అహిరీకమనోత్తప్పం, మోహఉద్ధచ్చమేవ చ;
పాపసాధారణా నామ, చత్తారో పాపసమ్భవా.

౩౧౧. లోభో చ లోభమూలేసు, దిట్ఠియుత్తేసు దిట్ఠి చ;
మానో దిట్ఠివియుత్తేసు, దిట్ఠిమానా న చేకతో.

౩౧౨. దోసమూలేసు దోసో చ, ఇస్సా మచ్ఛరియం తథా;
కుక్కుచ్చమితి చత్తారో, విచికిచ్ఛా తు కఙ్ఖితే.

౩౧౩. సహేవ థినమిద్ధం తు, ససఙ్ఖారేసు పఞ్చసు;
ఇతి చుద్దస సావజ్జా, సావజ్జేస్వేవ నిచ్ఛితా.

౩౧౪. మానో చ థినమిద్ధఞ్చ, సహ వాథ విసుం న వా;
ఇస్సామచ్ఛేరకుక్కుచ్చా, అఞ్ఞమఞ్ఞం విసుం న వాతి.

ఇతి చేతసికవిభాగే చేతసికసమ్పయోగకథా నిట్ఠితా.

అట్ఠమో పరిచ్ఛేదో.

నవమో పరిచ్ఛేదో

౯. చేతసికసఙ్గహకథా

౩౧౫. సత్త సాధారణా చేవ, ఛ ధమ్మా చ పకిణ్ణకా;
సద్ధాది పఞ్చవీసేతి, అట్ఠతింస సమిస్సితా.

౩౧౬. కామావచరపుఞ్ఞేసు, లబ్భన్తి పఠమద్వయే;
సత్తతింసేవ దుతియే, పఞ్ఞామత్తవివజ్జితా.

౩౧౭. తతియే చ యథావుత్తా, పీతిమత్తవివజ్జితా;
ఛత్తింసేవ చతుత్థమ్హి, పఞ్ఞాపీతిద్వయం వినా.

౩౧౮. మహాక్రియాసు యుజ్జన్తి, హిత్వా విరతియో తథా;
పఞ్చతింస చతుత్తింసద్వయం తేత్తింసకం కమా.

౩౧౯. ఠపేత్వా అప్పమఞ్ఞా చ, మహాపాకేసు యోజితా;
తేత్తింసా చేవ ద్వత్తింసద్వయేకత్తింసకం కమా.

౩౨౦. అప్పమఞ్ఞా గహేత్వాన, హిత్వా విరతియో తథా;
పఞ్చతింసేవ పఠమే, రూపావచరమానసే.

౩౨౧. వితక్కం దుతియే హిత్వా, విచారఞ్చ తతో పరం;
చతుత్థే పన పీతిఞ్చ, అప్పమఞ్ఞఞ్చ పఞ్చమే.

౩౨౨. యథావుత్తపకారావ , చతుత్తింస యథాక్కమం;
తేత్తింస చేవ ద్వత్తింస, సమతింసఞ్చ లబ్భరే.

౩౨౩. పఞ్చమేన సమానా చ, ఠపేత్వారుప్పమానసా;
భూమారమ్మణభేదఞ్చ, అఞ్ఞానఞ్చ పణీతతం.

౩౨౪. అప్పమఞ్ఞా ఠపేత్వాన, గహేత్వా విరతిత్తయం;
ఛత్తింసానుత్తరే హోన్తి, పఠమజ్ఝానమానసే.

౩౨౫. వితక్కం దుతియే హిత్వా, విచారఞ్చ తతో పరం;
పీతిం హిత్వా చతుత్థే చ, పఞ్చమేపి చ సబ్బథా.

౩౨౬.యథావుత్తప్పకారావ, పఞ్చతింస యథాక్కమం;
చతుత్తింసఞ్చ తేత్తింస, తథా తేత్తింస చాపరే.

౩౨౭.ఏవం బావీసధా భేదో, అనవజ్జేసు సఙ్గహో;
ఏకూనసట్ఠిచిత్తేసు, అట్ఠతింసానమీరితో.

౩౨౮.విరతీ అప్పమఞ్ఞా చ, గహేత్వా పన సబ్బసో;
ఏకమేకం గహేత్వా చ, పచ్చక్ఖాయ చ సబ్బథా.

౩౨౯.కామేసు సత్తధా పుఞ్ఞే, చతుధా చ క్రియే తథా;
రూపఞ్ఞానచతుక్కే చ, కత్తబ్బోయమ్పి సఙ్గహో.

౩౩౦. ఇమినా పనుపాయేన, సమసత్తతి భేదతో;
అనవజ్జేసు విఞ్ఞేయ్యో, చిత్తుప్పాదేసు సఙ్గహో.

౩౩౧. ఇతి సబ్బప్పకారేన, అనవజ్జవినిచ్ఛయం;
ఞత్వా యోజేయ్య మేధావీ, సావజ్జేసు చ సఙ్గహం.

౩౩౨. సత్త సాధారణా చేవ, ఛ ధమ్మా చ పకిణ్ణకా;
చత్తారో పాపసామఞ్ఞా, ధమ్మా సత్తరసేవిమే.

౩౩౩. ఏకూనవీసాసఙ్ఖారే, పఠమే లోభదిట్ఠియా;
దుతియే లోభమానేన, యథావుత్తా చ తత్తకా.

౩౩౪. అట్ఠారస వినా పీతిం, తతియే లోభదిట్ఠియా;
చతుత్థేపి వినా పీతిం, లోభమానేన తత్తకా.

౩౩౫. పటిఘే చ వినా పీతిం, అసఙ్ఖారే తథేవ తే;
లబ్భన్తి దోసకుక్కుచ్చ-మచ్ఛరియాహి వీసతి.

౩౩౬. అసఙ్ఖారేసు వుత్తా చ, ససఙ్ఖారేసు పఞ్చధా;
థినమిద్ధేనేకవీస, వీస ద్వేవీసతిక్కమా.

౩౩౭. ఛన్దం పీతిఞ్చ ఉద్ధచ్చే, హిత్వా పఞ్చదసేవ తే;
హిత్వా విమోక్ఖం కఙ్ఖఞ్చ, గహేత్వా కఙ్ఖితే తథా.

౩౩౮. సత్తవీసతిధమ్మానం, ఇతి ద్వాదస సఙ్గహా;

ద్వాదసాపుఞ్ఞచిత్తేసు, విఞ్ఞాతబ్బా విభావినా.

౩౩౯. హిత్వా ఛానియతే ధమ్మే, గహేత్వా చ యథారహం;

చతుత్తింసాపి విఞ్ఞేయ్యా, సఙ్గహా తత్థ విఞ్ఞునా.

౩౪౦. ద్వాదసాకుసలేస్వేవ, ఞత్వా సఙ్గహముత్తరం;

ఞేయ్యాహేతుకచిత్తేసు, సఙ్గహం కమతో కథం?

౩౪౧. సత్త సాధారణా ఛన్దవజ్జితా చ పకిణ్ణకా;

హసితుప్పాదచిత్తమ్హి, ద్వాదసేవ పకాసితా.

౩౪౨. వోట్ఠబ్బే చ వినా పీతిం, వీరియం సుఖతీరణే;

ఏకాదస యథావుత్తా, ధమ్మా ద్వీసుపి దేసితా.

౩౪౩. మనోధాతుత్తికే చేవ, ఉపేక్ఖాతీరణద్వయే;

దస హోన్తి యథావుత్తా, హిత్వా వీరియపీతియో.

౩౪౪. సత్త సాధారణా ఏవ, పఞ్చవిఞ్ఞాణసమ్భవా;

ఇచ్చాహేతుకచిత్తేసు, పఞ్చధా సఙ్గహో ఠితో.

౩౪౫. ఇతి చేతసికే ధమ్మే, చిత్తేసు గణితే పున;

చిత్తేన సహ సఙ్గయ్హ, గణేయ్యాపి చ పణ్డితో.

౩౪౬. అట్ఠతింసాతి యే వుత్తా, చిత్తేన సహ తే పున;

ఏకూనచత్తాలీసేతి, సబ్బత్థేకాధికం నయే.

౩౪౭. బావీసేవం దస ద్వే చ, పఞ్చ చేతి యథారహం;

సఙ్గహా సమ్పయుత్తానం, తాలీసేకూనకా కథా.

౩౪౮. వితక్కో చ విచారో చ, పీతి పఞ్ఞా తథా పన;

అప్పమఞ్ఞా విరతీతి, నవ ధమ్మా యథారహం.

౩౪౯. గహేతబ్బాపనేతబ్బా, భవన్తి అనవజ్జకే;

పరివత్తేతి సబ్బత్థ, వేదనా తు యథారహం.

౩౫౦. ఛన్దాధిమోక్ఖవీరియా , సద్ధాదేకూనవీసతి;

ఫస్సాదయో ఛళేవాతి, న చలన్తట్ఠవీసతి.

౩౫౧. తేరసేవ తు సావజ్జే, ఛళేవాహేతుమానసే;

న చలన్తి దస అఞ్ఞే, చుద్దసా ఛ చ సమ్భవాతి.

ఇతి చేతసికవిభాగే చేతసికసఙ్గహకథా నిట్ఠితా.

నవమో పరిచ్ఛేదో.

దసమో పరిచ్ఛేదో

౧౦. పభేదకథా

౩౫౨.ఏకుప్పాదా నిరోధా చ, ఏకాలమ్బణవత్థుకా;

సహగతా సహజాతా, సంసట్ఠా సహవుత్తినో.

౩౫౩. తేపఞ్ఞాస పనిచ్చేతే, సమ్పయుత్తా యథారహం;

చిత్తచేతసికా ధమ్మా, అట్ఠారసవిధాపి చ.

౩౫౪.ఏకధా ఛబ్బిధా చేవ, చతుధా సత్తధా ఠితా;

చిత్తుప్పాదపభేదేన, భిన్దితబ్బా విభావినా.

౩౫౫.అట్ఠ ధమ్మా వినిబ్భోగా, భిన్నా సీతి నవుత్తరా;

సత్తసతం దస ద్వే చ, సబ్బే హోన్తి సమిస్సితా.

౩౫౬.సన్తీరణమనోధాతు, సితవోట్ఠబ్బనా తథా;

అపుఞ్ఞా కామపుఞ్ఞా చ, మహాపాకా మహాక్రియా.

౩౫౭. పఠమజ్ఝానధమ్మా చ, లోకుత్తరమహగ్గతా;

పఞ్చపఞ్ఞాస సబ్బేపి, వితక్కా హోన్తి భేదితా.

౩౫౮.విచారాపి చ తేయేవ, దుతియజ్ఝాననామకా;

ఏకాదసాపరే చేతి, ఛసట్ఠి పరిదీపితా.

౩౫౯.అపుఞ్ఞా కామపుఞ్ఞా చ, మహాపాకా మహాక్రియా;

చతుక్కా చేవ చత్తారో, సితఞ్చ సుఖతీరణం.

౩౬౦. పఠమాదితికజ్ఝానా , లోకుత్తరమహగ్గతా;

ఇచ్చేవమేకపఞ్ఞాస, పీతియో హోన్తి సబ్బధా.

౩౬౧. సితవోట్ఠబ్బనా ద్వే చ, సావజ్జా చానవజ్జకా;

భిన్నమేవం తు వీరియం, తేసత్తతివిధం భవే.

౩౬౨.సావజ్జా చానవజ్జా చ, మోమూహద్వయవజ్జితా;

ఛన్దా భవన్తి సబ్బేపి, సట్ఠిభేదా నవుత్తరా.

౩౬౩. సన్తీరణమనోధాతు, సితవోట్ఠబ్బనా తథా;
సావజ్జా చానవజ్జా చ, విచికిచ్ఛావివజ్జితా.

౩౬౪. అధిమోక్ఖా పనిచ్చేవం, అట్ఠసత్తతి భేదితా;
తిసతం నవుతి ద్వే చ, భిన్నా హోన్తి పకిణ్ణకా.

౩౬౫. ఏకూనసట్ఠి వా హోన్తి, సద్ధాదేకూనవీసతి;
సహస్సఞ్చ సతఞ్చేకం, ఏకవీసఞ్చ సబ్బథా.

౩౬౬. ఞాణేన సమ్పయుత్తా చ, కామే ద్వాదసధాపరే;
పఞ్చతింసాతి పఞ్ఞాపి, సత్తతాలీసధా కథా.

౩౬౭. రూపజ్ఝానచతుక్కా చ, కామపుఞ్ఞా మహాక్రియా;
అట్ఠవీసప్పమఞ్ఞేవం, ఛప్పఞ్ఞాస భవన్తి చ.

౩౬౮. అనుత్తరా కామపుఞ్ఞా, తిస్సో విరతియో పన;
హోన్తి సోళసధా భిన్నా, అట్ఠతాలీస పిణ్డితా.

౩౬౯. పఞ్చవీసానవజ్జేవం, సమ్పయుత్తా చతుబ్బిధా;
సహస్సద్విసతఞ్చేవ, ద్వి చ సత్తతి భేదతో.

౩౭౦. చత్తారో పాపసామఞ్ఞా, భిన్నా ద్వాదసధా పన;
అట్ఠతాలీసధా హోన్తి, తే సబ్బే పరిపిణ్డితా.

౩౭౧. లోభో పనట్ఠధా భిన్నో, థినమిద్ధఞ్చ పఞ్చధా;
చతుధా దిట్ఠిమానో చ, చతుధా దిట్ఠియో విసుం.

౩౭౨. ద్విధా దోసాదిచత్తారో, విచికిచ్ఛేకధాతి చ;
సావజ్జా సత్తధా వుత్తా, భిన్నాసీతి తికుత్తరా.

౩౭౩. ఇచ్చట్ఠారసధా వుత్తా, తేపఞ్ఞాసాపి భేదతో;
ద్విసహస్సఞ్చ తు సతం, భవన్తేకూనసట్ఠి చ.

౩౭౪. వితక్కవిచారపీతిసుఖోపేక్ఖాసు పఞ్చసు;
భిన్దిత్వా ఝానభేదేన, గహేతబ్బా అనుత్తరా.

౩౭౫. అఞ్ఞత్ర పన సబ్బత్థ, నత్థి భేదప్పయోజనం;

అట్ఠేవ కస్మా గయ్హన్తి, అభేదేనాతి లక్ఖయే.

౩౭౬. పఠమాదిచతుజ్ఝానా, లోకుత్తరమహగ్గతా;

ఇచ్చేకమేకదసధా, చతుతాలీస పిణ్డితా.

౩౭౭. తేవీస పఞ్చమా చేతి, సత్తసట్ఠి సమిస్సితా;

అప్పనా తత్థ సబ్బాపి, అట్ఠపఞ్ఞాస దీపితా.

౩౭౮. పఞ్చతింసేవ సఙ్ఖేపా, లోకుత్తరమహగ్గతా;

అప్పనా తత్థ సబ్బాపి, ఛబ్బీసతి పకాసితా.

౩౭౯. ఇద్ధివిధం దిబ్బసోతం, చేతోపరియనామకా;

పుబ్బేనివాసానుస్సతి, దిబ్బచక్ఖూతి పఞ్చధా.

౩౮౦. అభిఞ్ఞాఞాణమీరేన్తి, రూపావచరపఞ్చమా;

కుసలఞ్చ క్రియా చేతి, భేదితం దువిధమ్పి చ.

౩౮౧. తం ద్వయమ్పి సమ్మిస్సేత్వా, పఞ్చాభిఞ్ఞా చ లోకియా;

ఆసవక్ఖయఞాణఞ్చ, ఛళభిఞ్ఞా పవుచ్చరే.

౩౮౨. లోకియా చ దసాభిఞ్ఞా, భిన్దిత్వా కుసలక్రియా;

సత్తసత్తతి ఝానాని, అట్ఠసట్ఠి పనప్పనా.

౩౮౩. సత్తసత్తతి చిత్తాని, చతుపఞ్ఞాస సబ్బధా;

పచితాని చ చిత్తాని, ఏకతింససతం సియున్తి.

ఇతి చేతసికవిభాగే పభేదకథా నిట్ఠితా.

దసమో పరిచ్ఛేదో.

ఏకాదసమో పరిచ్ఛేదో

౧౧. రాసిసరూపకథా

౩౮౪.సబ్బం సభావసామఞ్ఞ-విసేసేన యథారహం;

గతరాసివసేనాథ, అట్ఠారసవిధం కథం.

౩౮౫.ఫస్సపఞ్చకరాసీ చ, ఝానిన్ద్రియమథాపరే;

మగ్గబలహేతుకమ్మ-పథలోకియరాసయో.

౩౮౬.నిరవజ్జా థ పస్సద్ధి-ఆదికా చ సతీమతా;

యుగనన్ధా చ సమథా, తథా యేవాపనాతి చ.

౩౮౭. ఫస్సో చ వేదనా సఞ్ఞా, చేతనా చిత్తమేవ చ;

ఫస్సపఞ్చకరాసీతి, పఞ్చ ధమ్మా పకాసితా.

౩౮౮.వితక్కో చ విచారో చ, పీతి చేకగ్గతా తథా;

సుఖం దుక్ఖముపేక్ఖాతి, సత్త **ఝానఙ్గ**నామకా.

౩౮౯.సద్ధిన్ద్రియఞ్చ వీరియం, సతి చేవ సమాధి చ;

పఞ్ఞా చతుబ్బిధా వుత్తా, మనో పఞ్చాపి వేదనా.

౩౯౦. జీవితిన్ద్రియమేకన్తి, చక్ఖాదీని చ సత్తధా;

బావీసతి**న్ద్రియా** నామ, ధమ్మా సోళస దేసితా.

౩౯౧. ఆదిమగ్గే అనఞ్ఞాత-ఞ్ఞస్సామీతిన్ద్రియం భవే;

మజ్ఝే అఞ్ఞిన్ద్రియం అన్తే, అఞ్ఞాతావిన్ద్రియన్తి చ.

౩౯౨.పఞ్ఞానుత్తరచిత్తేసు, హోన్తి తీణిన్ద్రియానిపి;

తిహేతుకేసు సేసేసు, ఏకం పఞ్ఞిన్ద్రియం మతం.

౩౯౩. సుఖం దుక్ఖిన్ద్రియఞ్చేవ, సోమనస్సిన్ద్రియం తథా;

దోమనస్సముపేక్ఖాతి, పఞ్చధా వేదనా కథా.

౩౯౪.రూపారూపవసా ద్వేధా, జీవితిన్ద్రియమేకకం;

చక్ఖుసోతఘానజివ్హాకాయిత్థిపురిసిన్ద్రియా.

౩౯౫.తత్థ జీవితరూపఞ్చ, అట్ఠేత్థ న తు గయ్హరే;
తస్మా నామిన్ద్రియానేవ, దసపఞ్చ వినిద్దిసే.

౩౯౬. సమ్మాదిట్ఠి చ సఙ్కప్పో, వాయామో విరతిత్తయం;
సమ్మాసతి సమాధి చ, మిచ్ఛాదిట్ఠి చ ధమ్మతో.

౩౯౭. **మగ్గఙ్గాని** నవేతాని, ద్వాదసాపి యతో ద్విధా;
సమ్మామిచ్ఛాతి సఙ్కప్పో, వాయామో చ సమాధి చ.

౩౯౮. లోకపాలదుకఞ్చేవ , హిరోత్తప్పమథాపరం;
అహిరీకమనోత్తప్పం, దుకం లోకవినాసకం.

౩౯౯. పఞ్చ సద్ధాదయో చేతి, **బలధమ్మా** నవేరితా;
కణ్హసుక్కవసేనాపి, పటిపక్ఖే అకమ్పియా.

౪౦౦.ఛ హేతూ **హేతురాసిమ్హి,**
లోభాలోభాదికా తికా;
మోమూహే కఙ్ఖితుద్ధచ్చా,
తత్థ వుత్తాతి అట్ఠధా.

౪౦౧.మిచ్ఛాదిట్ఠి అభిజ్ఝా చ, బ్యాపాదో విరతిత్తయం;
సమ్మాదిట్ఠినభిజ్ఝా చ, అబ్యాపాదో చ చేతనా.

౪౦౨.దస **కమ్మపథానేత్థ**, వుత్తా విరతిచేతనా;
లోకపాలవినాసాతి, వుత్తా లోకదుకా ద్విధా.

౪౦౩. **పస్సద్ధిఆదియుగళా,** నిరవజ్జా ఛ రాసయో;
సతి చ సమ్పజఞ్ఞఞ్చ, **ఉపకారదుకం** భవే.

౪౦౪.**యుగనన్ధదుకం** నామ, సమథో చ విపస్సనా;
పగ్గహో చ అవిక్ఖేపో, **సమథద్దుక**మీరితం.

౪౦౫.యే సరూపేన నిద్దిట్ఠా, చిత్తుప్పాదేసు తాదినా;
తే ఠపేత్వావసేసా తు, **యేవాపనక**నామకా.

౪౦౬.ఛన్దో చ అధిమోక్ఖో చ, తత్రమజ్ఝత్తతా తథా;
ఉద్ధచ్చం మనసికారో, పఞ్చాపణ్ణకనామకా.

౪౦౭. మానో చ థినమిద్ధఞ్చ, ఇస్సా మచ్ఛరియం తథా;

కుక్కుచ్చమప్పమఞ్ఞా చ, తిస్సో విరతియోపి చ.

౪౦౮. ఏతే అనియతా నామ, ఏకాదస యథారహం;

తతో చ సేసా సబ్బేపి, నియతాతి పకిత్తితా.

౪౦౯. కేచి రాసిం న భజన్తి, కేచి చానియతా యతో;

తస్మా యేవాపనాతేవ, ధమ్మా సోళస దేసితా.

౪౧౦. సత్తతింసావసేసా తు, తత్థ తత్థ యథారహం;

సరూపేనేవ నిద్దిట్ఠా, చిత్తుప్పాదేసు సబ్బథా.

౪౧౧. దేసితానుత్తరుద్ధచ్చే, నామతో విరతుద్ధవా;

తథానుత్తరచిత్తేసు, నియతం విరతిత్తయం.

౪౧౨. చిత్తం వితక్కో సద్ధా చ,

హిరోత్తప్పబలద్వయం;

అలోభో చ అదోసో చ,

లోభో దోసో చ దిట్ఠి చ.

౪౧౩. అహిరీకమనోత్తప్పం,

ఉద్ధచ్చం విరతిత్తయం;

సోళసేతే యథాయోగం,

ద్వీసు ఠానేసు దేసితా.

౪౧౪. వేదనా తీసు వీరియం, సతి చ చతురాసికా;

సమాధి ఛసు పఞ్ఞా చ, సత్తట్ఠానేసు దీపితా.

౪౧౫. ఏకవీస పనిచ్చేతే, సవిభత్తికనామకా;

సేసా ద్వత్తింసతి ధమ్మా, సబ్బేపి అవిభత్తికాతి.

ఇతి చేతసికవిభాగే రాసిసరూపకథా నిట్ఠితా.

ఏకాదసమో పరిచ్ఛేదో.

ద్వాదసమో పరిచ్ఛేదో

౧౨. రాసివినిచ్ఛయకథా

౪౧౬.తత్థ విఞ్ఞాణకాయా ఛ, సత్త విఞ్ఞాణధాతుయో;

ఫస్సా చక్ఖాదిసమ్ఫస్సా, ఛబ్బిధా సత్తధాపి చ.

౪౧౭.చక్ఖుసమ్ఫస్సజాదీహి , భేదేహి పన వేదనా;

సఞ్ఞా చ చేతనా చేవ, భిన్నా ఛధా చ సత్తధా.

౪౧౮.చిత్తుప్పాదేసు ధమ్మా చ, ఖన్ధాయతనధాతుయో;

ఆహారా చ యథాయోగం, ఫస్సపఞ్చకరాసియం.

౪౧౯.సబ్బే సఙ్గహితా హోన్తి, తస్మా నామపరిగ్గహో;

మూలరాసి చ సో సబ్బ-సఙ్గహోతి పవుచ్చతి.

౪౨౦.ఝానరాసిమ్హి పఞ్చేవ, ధమ్మా సత్తప్పభేదతో;

ఇన్ద్రియాని చ బావీస, ధమ్మతో పన సోళస.

౪౨౧.నవ మగ్గఙ్గధమ్మా చ, భిన్నా ద్వాదసధాపి తే;

ఛళేవ హేతుయో తత్థ, దేసితా కఙ్ఖితుద్ధవా.

౪౨౨.దస కమ్మపథా ధమ్మా, ఛళేవ పన దేసితా;

సేసావ దసధమ్మేహి, సమానా చతురాసయో.

౪౨౩.పఞ్ఞా దసవిధా తత్థ, వేదనా నవధా ఠితా;

సమాధి సత్తధా హోతి, వీరియం పన పఞ్చధా.

౪౨౪.సతి భిన్నా చతుధావ, వితక్కో తివిధో మతో;

ద్విధా చిత్తాదయో హోన్తి, దసపఞ్చేవ సమ్భవా.

౪౨౫.సేసా ద్వత్తింస సబ్బేపి, ధమ్మా ఏకేకధాపి చ;

హిత్వా రూపిన్ద్రియానేతే, విభాగా అట్ఠధా కథం.

౪౨౬.ఫస్సో చ చేతనా సఞ్ఞా, విచారో పీతి జీవితం;

నిరవజ్జా ఛ యుగళా, సావజ్జమోహకఙ్ఖితా.

౪౨౭.యేవాపనకధమ్మా చ, విరతుద్ధచ్చవజ్జితా;
ద్వాదసా చేతి సబ్బేపి, ద్వత్తింసకేకధా తథా.

౪౨౮.చిత్తం మనిన్ద్రియం చిత్తం, సద్ధా సద్ధిన్ద్రియం బలం;
బలేసు లోకియా వుత్తా, లోకియే చ దుకద్వయే.

౪౨౯.లోభాలోభాదికా ద్వే ద్వే,
చత్తారో హేతురాసియం;
మిచ్ఛాదిట్ఠి చ మగ్గఙ్గే,
పఞ్చకమ్మపథేపి తే.

౪౩౦.యేవాపనకరాసిమ్హి, దేసితా విరతుద్ధవా;
మగ్గహేతూసు చేవేతి, ద్విధా పఞ్చదస ఠితా.

౪౩౧.వితక్కో ఝానమగ్గేసు, తివిధా నవధా పన;
వేదనా మూలరాసిమ్హి, తథా ఝానిన్ద్రియేసు చ.

౪౩౨.ఇన్ద్రియమగ్గరాసిమ్హి, బలపిట్ఠిదుకత్తికే;
చతుధా సతి తత్థేవ, వీరియమ్పి చ పఞ్చధా.

౪౩౩.సమాధి సత్తధా వుత్తో, ఝానఙ్గేసు చ తత్థ చ;
తత్థేవ దసధా పఞ్ఞా, హేతుకమ్మపథేసు చ.

౪౩౪.దసనవసత్తపఞ్చచతుతిద్వేకధా ఠితా;
ఛళేకకా పఞ్చదస, ద్వత్తింస చ యథాక్కమం.

౪౩౫.అట్ఠ విభాగసఙ్ఖేపా, పదాని దసధా సియుం;
తేపఞ్ఞాసేవ ధమ్మా చ, అట్ఠారస చ రాసయో.

౪౩౬.ఇతి ధమ్మవవత్థానే, **ధమ్మసఙ్గణియం** పన;
చిత్తుప్పాదపరిచ్ఛేదే, ఉద్దేసనయసఙ్గహో.

౪౩౭.పదాని చతురాసీతి, దేసితాని సరూపతో;
యేవాపనకనామేన, సోళసేవ యథారహం.

౪౩౮.తత్థానియతనామాని, పదానేకాదసేవ తు;
వుత్తానేకూననవుతి, నియతానేవ సమ్భవా.

౪౩౯. అసమ్భిన్నపదానేత్థ, తేపణ్ణాసేవ సబ్బథా;

చిత్తచేతసికానం తు, వసేన పరిదీపయే.

౪౪౦.విభాగపదధమ్మానం , వసేనేవం పకాసితో;

చిత్తచేతసికానం తు, కమతో రాసినిచ్ఛయోతి.

ఇతి చేతసికవిభాగే రాసివినిచ్ఛయకథా నిట్ఠితా.

ద్వాదసమో పరిచ్ఛేదో.

తేరసమో పరిచ్ఛేదో

౧౩. రాసియోగకథా

౪౪౧.ఇతి రాసివీథిం ఞత్వా, లబ్భమానవసా బుధో;
తేసమేవాథ యోగమ్పి, చిత్తుప్పాదేసు దీపయే.

౪౪౨.కామావచరకుసలస్స, పఠమద్వయమానసే;
సబ్బేపి రాసయో హోన్తి, యథాసమ్భవతో కథం.

౪౪౩.ఫస్సపఞ్చకరాసీ చ, ఝానపఞ్చకరాసి చ;
ఇన్ద్రియట్ఠకరాసీ చ, మగ్గపఞ్చకరాసి చ.

౪౪౪.బలసత్తకరాసీ చ, హేతుకమ్మపథత్తికా;
దసావసేసా రాసీ చ, లోకపాలదుకాదయో.

౪౪౫.యేవాపనకనవకం, నియతుద్ధచ్చవజ్జితా;
అప్పమఞ్ఞాద్వయఞ్చేవ, తిస్సో విరతియోతి చ.

౪౪౬.ఇతి సత్తరసేవేతే, దేసితా చ సరూపతో;
యేవాపనకరాసీ చ, లబ్భన్తిట్ఠారసాపి చ.

౪౪౭.ఛప్పఞ్ఞాస పదానేత్థ, దేసితాని సరూపతో;
ధమ్మా పన సమతింస, తత్థ హోన్తి సరూపతో.

౪౪౮.తాని యేవాపనకేహి, పఞ్చసట్ఠి పదాని చ;
ధమ్మా చేకూనతాలీస, భవన్తి పన సమ్భవా.

౪౪౯.తత్థ ద్వాదస ధమ్మా చ, దేసితా సవిభత్తికా;
అవసేసా తు సబ్బేపి, అవిభత్తికనామకా.

౪౫౦.ఏకద్వి చ తిచతుక్క-ఛసత్తట్ఠానికా పన;
సత్తవీస చ సత్తేకో, ద్వేకేకో చ యథాక్కమం.

౪౫౧.నియతా తు చతుత్తింస, ధమ్మావ సహవుత్తితో;
యథాసమ్భవవుత్తితో, పఞ్చధా నియతా కథా.

౪౫౨.తత్థ చానియతే సబ్బే, గహేత్వా చ పహాయ చ;
పచ్చేకఞ్చ గహేత్వాపి, సత్తధా యోజనక్కమో.

౪౫౩.సకిమేకూనతాలీస, చతుత్తింస యథాక్కమం;
పఞ్చక్ఖత్తుఞ్చ యోజేయ్య, పఞ్చతింసాతి పణ్డితో.

౪౫౪.రాసయో చ పదానీధ, ధమ్మన్తరవిభత్తియో;
సరూపయేవాపనకే, నియతానియతే యథా.

౪౫౫.యోజనానయభేదఞ్చ, గణనాసఙ్గహట్ఠితి;
లబ్భమానానుమానేన, సల్లక్ఖేన్తో తహిం తహిం.

౪౫౬.ఞాణం ఞాణవియుత్తమ్హి, హిత్వా పీతిం ఉపేక్ఖితే;
వేదనా పరివత్తేన్తో, కామపుఞ్ఞే చ సేసకే.

౪౫౭.మహాక్రియే చ యోజేయ్య, పహాయ విరతిత్తయం;
అప్పమఞ్ఞా చ హిత్వాథ, మహాపాకే చ యోజయే.

౪౫౮.తక్కాదిం కమతో హిత్వా, సబ్బత్థ విరతిత్తయం;
పఞ్చమే అప్పమఞ్ఞాయ, హిత్వా రూపే చ యోజయే.

౪౫౯.హిత్వాప్పమఞ్ఞా యోజయే, యథాఝానమనుత్తరే;
లోకుత్తరిన్ద్రియఞ్చేవ, గహేత్వా విరతిత్తయం.

౪౬౦.ఝానాని చతుతాలీస, సుఖయుత్తాని వత్తరే;
ఉపేక్ఖితాని తేవీస, పఞ్చమజ్ఝానే చ సబ్బథా.

౪౬౧.అప్పమఞ్ఞావిరతియో, కామపుఞ్ఞేసు లబ్భరే;
అప్పమఞ్ఞా రూపజ్ఝాన-చతుక్కే చ మహాక్రియే.

౪౬౨.లోకుత్తరేసు సబ్బత్థ, సమ్భోతి విరతిత్తయం;
నత్థిద్వయమ్పి ఆరుప్పే, మహాపాకే చ పఞ్చమే.

౪౬౩.వితక్కాదిత్తయం పఞ్ఞా, పఞ్చ చానియతా చలా;
హానిబుద్ధివసా సేసా, న చలన్తి కుదాచనం.

౪౬౪.బావీసతివిధో చేత్థ, సఙ్గహో అనవజ్జకే;

ద్వయద్వయవసా చేవ, ఝానపఞ్చకతోపి చ.

౪౬౫.ఇతి ఇత్వానవజ్జేసు, రాసిసఙ్గహా సమ్భవం;
సావజ్జేసుపి విఞ్ఞేయ్యా, విఞ్ఞూనా రాసయో కథం.

౪౬౬.లోభమూలేసు పఠమే, ఫస్సపఞ్చకరాసి చ;
ఝానపఞ్చకరాసీ చ, తథేవిన్ద్రియపఞ్చకం.

౪౬౭.మగ్గబలచతుక్కఞ్చ, హేతుకమ్మపథదుకా;
లోకనాసకరాసీ చ, సమథో సమథద్దుకా.

౪౬౮.తత్రమజ్ఝత్తతం హిత్వా, యేవాపనకనామకా;
చత్తారో చేతి లబ్భన్తి, తత్థేకాదస రాసయో.

౪౬౯.ద్వత్తింసేవ పదానేత్థ, దేసితాని సరూపతో;
తాని యేవాపనకేహి, ఛత్తింసేవ భవన్తి చ.

౪౭౦.అసమ్భిన్నపదానేత్థ, సమవీసతి సమ్భవా;
సవిభత్తికనామా చ, నవ ధమ్మా పకాసితా.

౪౭౧.ఏకద్వయతిచతుక్క-ఛట్ఠాననియతా పన;
ఏకాదస ఛళేకా చ, కమేనేకో పునేకకో.

౪౭౨.నత్థేవానియతా హేత్థ, యేవాపనకనామకా;
యోజనానయభేదో చ, తస్మా తత్థ న విజ్జతి.

౪౭౩. మానో చ థినమిద్ధఞ్చ, ఇస్సా మచ్ఛరియం తథా;
కుక్కుచ్చమితి సావజ్జే, ఛళేవానియతా మతా.

౪౭౪.మానో దిట్ఠివియుత్తేసు, ససఙ్ఖారేసు పఞ్చసు;
థినమిద్ధం తయో సేసా, పటిఘద్వయయోగినో.

౪౭౫.ఇచ్చేవమట్ఠ సావజ్జా, అనవజ్జట్ఠవీసతి;
ఛత్తింస మానసా సబ్బే, హోన్తానియతయోగినో.

౪౭౬.తేహి యుత్తా యథాయోగం, ఏకద్విత్తయపఞ్చహి;
ద్వే ద్వావీసం తయో చేవ, నవ చాథ యథాక్కమం.

၄၇၇. ఇతి వుత్తానుసారేన, లబ్భమానవసా పన;
తదఞ్ఞేసుపి యోజేయ్య, సావజ్జేసు యథాక్కమం.

၄၇၈.లోభమూలేసు లోభఞ్చ, దోసఞ్చ పటిఘద్వయే;
మోహమూలే కఙ్ఖుద్ధచ్చం, గహేత్వా హేతురాసియం.

၄၇၉.దిట్ఠిం దిట్ఠివియుత్తమ్హి, హిత్వా పీతిముపేక్ఖితే;
వేదనం పరివత్తేన్తో, దోసమూలే చ పణ్డితో.

၄၈၀.తథా కమ్మపథం దిట్ఠిం,
పీతిం ఛన్దఞ్చ మోముహే;
కఙ్ఖితే అధిమోక్ఖఞ్చ,
హిత్వా యోజేయ్య రాసయో.

၄၈၁.చిత్తస్స ఠితిం పత్తాసు, చిత్తస్సేకగ్గతా పన;
కఙ్ఖితే పరిహీనావ, ఇన్ద్రియాదీసు పఞ్చసు.

၄၈၂.ఇతి ద్వాదసధా ఞత్వా, సావజ్జేసుపి సఙ్గహం;
అహేతుకేపి విఞ్ఞేయ్యా, యథాసమ్భవతో కథం.

၄၈၃.అట్ఠారసాహేతుకేసు , పఞ్చవిఞ్ఞాణమానసే;
ఫస్సపఞ్చకరాసీ చ, ఝానట్ఠానదుకం తథా.

၄၈၄.ఇన్ద్రియత్తికరాసీ చ, యేవాపనకనామకో;
ఏకో మనసికారోతి, చత్తారో రాసయో సియుం.

၄၈၅.అసమ్భిన్నా పనట్ఠేవ, ద్వే తత్థ సవిభత్తికా;
ఏకద్వయతికట్ఠానా, ఛళేకో చ పునేకకో.

၄၈၆.మనోధాతుత్తికాహేతు-పటిసన్ధియుగే పన;
వితక్కో చ విచారో చ, అధికా ఝానరాసియం.

၄၈၇.సుఖసన్తీరణే పీతి, దుతియావజ్జనే పన;
వీరియఞ్చ సమాధిఞ్చ, లబ్భతిన్ద్రియరాసియం.

၄၈၈.అధికా హసితే హోన్తి, పీతి చ వీరియాదయో;
యేవాపనాధిమోక్ఖో చ, పఞ్చవిఞ్ఞాణవజ్జితే.

౪౮౯. ఇచ్చానవజ్జే బావీస,

సావజ్జే ద్వాదసాపరే;

యోగా హేతుమ్హి పఞ్చేతే,

తాలీసేకూనకా కథాతి.

ఇతి చేతసికవిభాగే రాసియోగకథా నిట్ఠితా.

తేరసమో పరిచ్ఛేదో.

చుద్దసమో పరిచ్ఛేదో

౧౪. రాసిసమ్భవకథా

౪౯౦.నవేవ యేవాపనకా, అట్ఠారస చ రాసయో;
నవభింసతిసమ్భిన్నా, దస ద్వే సవిభత్తికా.

౪౯౧.ఏకద్వయతిచతుఛసత్తట్ఠానానవజ్జకే;
సత్తవీసతి సత్తేకో, ద్వయమేకో పునేకకో.

౪౯౨.దసేవ యేవాపనకా, ఏకాదస చ రాసయో;
అట్ఠవీసతిసమ్భిన్నా, దసేవ సవిభత్తికా.

౪౯౩.ఏకద్వయతిచతుక్కఛట్ఠాననియతా పన;
అట్ఠారస చ సత్తేకో, ఏకో చేకోవ పాపకే.

౪౯౪.ద్వే యేవాపనకా హోన్తి, రాసయో చ చతుబ్బిధా;
తేరసేత్థ అసమ్భిన్నా, తయోవ సవిభత్తికా.

౪౯౫.ఏకద్వయతికట్ఠానా, దస ద్వేకో అహేతుకే;
ఇచ్చానవజ్జా సావజ్జా-హేతుకే యోగనిచ్ఛయో.

౪౯౬.సత్తాపి నత్థి సావజ్జే, నిరవజ్జే పకాసకో;
అహేతుకే చ మగ్గాదిరాసయో నత్థి చుద్దస.

౪౯౭.అనవజ్జా తు సావజ్జే, సావజ్జకానవజ్జకే;
చిత్తుప్పాదమ్హి నత్థేవ, నత్థోభయమహేతుకే.

౪౯౮.సావజ్జా పన సావజ్జే, అనవజ్జానవజ్జకే;
గహేతబ్బా తు సబ్బత్థ, సాధారణా పకిణ్ణకా.

౪౯౯.ఝానపఞ్చకచిత్తేసు, సత్తసట్ఠిసు నిద్దిసే;
ఝానఙ్గయోగభేదేన, రాసిభేదం తహిం తహిం.

౫౦౦.చతుథక్కానవజ్జేసు , ఞాణపీతికతం తథా;
చతువీస పరిత్తేసు, చతుధా భేదముద్దిసే.

౩౦౧. సరాగవీతరాగానం, అప్పమఞ్ఞాపవత్తియం;
కరుణాముదితా హోన్తి, కామపుఞ్ఞమహాక్రియే.

౩౦౨. ఉపచారప్పనాపత్తా, సుఖితా సత్తగోచరా;
తస్మా న పఞ్చమారుప్పే, మహాపాకే అనుత్తరే.

౩౦౩. సోతాపతితుపేక్ఖాసు, పరికమ్మాదిసమ్భవే;
ఝానానం తుల్యపాకత్తా, తప్పాకేసు చ లబ్భరే.

౩౦౪. విరతీ చ సరాగానం, వీతిక్కమనసమ్భవా;
సమ్పత్తే చ సమాదానే, కామపుఞ్ఞేసు లబ్భరే.

౩౦౫. తంతంద్వారికదుస్సీల్య-చేతనుచ్ఛేదకిచ్చతో;
మగ్గే చ తుల్యపాకత్తా, ఫలే చ నియతా సియుం.

౩౦౬. పవత్తాకారవిసయభిన్నా పఞ్చాపి సమ్భవా;
లోకియే లబ్భమానాపి, విసుం చేవ సియుం న వా.

౩౦౭. పాపా లబ్భన్తి పాపేసు, సత్త ఛక్కేకకా కమా;
సరూపయేవోభయకా, నియతట్ఠ ఛళేతరే.

౩౦౮. సాధారణా చ సబ్బత్థ, యథావుత్తా పకిణ్ణకా;
తత్థ చేకగ్గతా నత్థి, ఇన్ద్రియాదీసు కత్థచి.

౩౦౯. ఛన్దాధిమోక్ఖా యేవాపి, వీసేకాదసవజ్జితే;
ఉద్ధచ్చమేకాదససు, మజ్ఝత్తమనవజ్జకే.

౩౧౦. సబ్బత్థ మనసికారో, తిద్వేకద్వితికాపరే;
అట్ఠట్ఠవీసచతూసు, పఞ్చద్వీసు యథాక్కమం.

౩౧౧. సముదాయవసేనేత్థ, ఉద్ధచ్చవిరతిత్తయం;
సవిభత్తికమఞ్ఞత్థ, అవిభత్తికమేవ తం.

౩౧౨. చిత్తుప్పాదేసు తేనేతం, విభత్తిఅవిభత్తికం;
ఇతి సాధు సల్లక్ఖేయ్య, సమ్భవాసమ్భవం బుధోతి.

ఇతి చేతసికవిభాగే రాసిసమ్భవకథా నిట్ఠితా.

చుద్దసమో పరిచ్ఛేదో.

పన్నరసమో పరిచ్ఛేదో

౧౫. రాసిసఙ్గహకథా

౫౧౩. తేత్తింస చేవ ద్వత్తింస, ఏకతింస చ తింస చ;

ఏకద్వత్తింసహీనా చ, తింస ధమ్మా**నవజ్జకే**.

౫౧౪. దస ధమ్మా తు **సావజ్జే,** ఛపఞ్చచతురాధికా;

ఏకాదస దస నవ, సత్తధా**హేతుకే** పన.

౫౧౫. ఇత్థం చుద్దసధా భిన్నా, కోట్ఠాసా తు సరూపతో;

విభత్తా తేహి యుత్తా చ, చిత్తుప్పాదా యథాక్కమం.

౫౧౬. తికట్ఠకా పఞ్చవీస, దస పఞ్చాధికా నవ;

అట్ఠారసేతి సత్తేతే, అనవజ్జా తథేతరే.

౫౧౭. ద్వే చత్తారో ఛళేకం ద్వే,

పఞ్చాథ దసధాపరే;

సావజ్జాహేతుకా చేతి,

కోట్ఠాసా హోన్తి చుద్దస.

౫౧౮. నవ చాపి ఛ చత్తారో, చతుపఞ్చఛసత్తకా;

నవ ద్వే ద్వే తథేకో చ, యేవాపనకసఙ్గహా.

౫౧౯. తేహి యుత్తా పనట్ఠాథ, వీసేకతింస మానసా;

ద్వే ద్వే ద్వే తీణి చేకం ద్వే, అట్ఠ దస యథాక్కమం.

౫౨౦. సత్తతింసకతో యావ, ఏకతింసా**నవజ్జకే**;

తికట్ఠకాదికే సత్త, రితా నియతసఙ్గహా.

౫౨౧. **పాపేసు** వీస చేకూన-వీసట్ఠారస సోళస;

చతుధా ద్వీసు చతూసు, చతూసు ద్వీసు చట్ఠితా.

౫౨౨. ఏకద్విపఞ్చదససు, చ ద్విధా**హేతుకేసు** చ;

తికద్వేకాధికా ధమ్మా, దసట్ఠ చ యథాక్కమం.

౫.౨౩.పఞ్చద్వేకద్విభిపఞ్చ, కోట్ఠాసా నియతా ఠితా;
తేహి యుత్తా పనట్ఠాథ, వీస ద్వే ద్వే తికేకకా.

౫.౨౪పుబ్బాపరద్వయాపుఞ్ఞే, కామపాకే అహేతుకే;
పఞ్చమానుత్తరారుప్పే, నత్థానియతసమ్భవో.

౫.౨౫ఛత్తింసమానసేస్వేవ, లబ్భన్తానియతా న వా;
తేపఞ్ఞాసావసేసా తు, సబ్బే నియతయోగినో.

౫.౨౬.నియతానియతే కత్వా, లబ్భన్తోభయథా తథా;
సరూపయేవోభయకా, తివిధేవం తు సఙ్గహో.

౫.౨౭.ఞేయ్యా వుత్తానుసారేన, తేహి యుత్తావ మానసా;
తతో పున విభావేయ్య, సబ్బసఙ్గాహికం నయం.

౫.౨౮ఏకూనతాలీసకతో, యావేకత్తింసకా ఠితా;
నవధా **అనవజ్జేసు,** తేహి యుత్తా చ మానసా.

౫.౨౯ద్వే చత్తారో దసేవాథ, తికపఞ్చాధికా దస;
తేవీస కమతో సత్త, ద్వే చ పఞ్చదసాపరే.

౫.౩౦.ద్వే చ ద్వే తికద్వే ద్వేకా, **సావజ్జేసు** చ సోళస;
ఏకూనవీస వీసాథ, వీసేకద్వితయాధికా.

౫.౩౧.**అహేతుకే** పనట్ఠాథ, దసేకద్వితయాధికా;
దసపఞ్చ ద్వికేకాతి, భవన్తేకూనవీసతి.

౫.౩౨.లబ్భమానానుసారేన, ధమ్మానం పన సఙ్గహో;
సక్కా వుత్తనయేనేవ, విఞ్ఞాతుం పన విఞ్ఞునాతి.

ఇతి చేతసికవిభాగే రాసిసఙ్గహకథా నిట్ఠితా.

పన్నరసమో పరిచ్ఛేదో.

సోళసమో పరిచ్ఛేదో

౧౬. చిత్తుప్పాదకథా

౫౩౩. చిత్తుప్పాదేసు ధమ్మానం, ఇతి ఞత్వా వినిచ్ఛయం;
చిత్తుప్పాదానమేవాథ, ఞాతబ్బో భేదసఙ్గహో.

౫౩౪. వేదనాహేరతో చేవ, హేతాధిపతితో తథా;
ఝానిన్ద్రియమగ్గబలా, యేవాపనపథాదితో.

౫౩౫. తత్థ సుఖా చ దుక్ఖా చ, అదుక్ఖమసుఖాతి చ;
తిస్సో చ **వేదనా** వుత్తా, సమ్భోగత్థవిసేసతో.

౫౩౬. సుఖం దుక్ఖం సోమనస్సం, దోమనస్సమథాపరం;
ఉపేక్ఖిన్ద్రియమిచ్చేవం, పఞ్చిన్ద్రియవిభాగతో.

౫౩౭. కాయవిఞ్ఞాణయుగళే, సుఖదుక్ఖా హి వేదనా;
సోమనస్సం దోమనస్సం, ఇతి నామం లభన్తి న.

౫౩౮. అఞ్ఞత్థ పన సబ్బత్థ, సుఖా దుక్ఖా చ వేదనా;
సోమనస్సం దోమనస్సం, ఇతి నామం లభన్తి చ.

౫౩౯. అదుక్ఖి అసుఖోపేక్ఖా, మజ్ఝత్తాతి చ వేదనా;
పఞ్చపఞ్ఞాసచిత్తేసు, తదఞ్ఞేసు పకాసితా.

౫౪౦. సుఖదుక్ఖిన్ద్రియయుత్తం, కాయవిఞ్ఞాణకద్వయం;
దోమనస్సిన్ద్రియయుత్తం, పటిఘద్వయమానసం.

౫౪౧. అట్ఠారస పరిత్తాని, చతుక్కజ్ఝానమాదితో;
సోమనస్సిన్ద్రియయుత్తా, ద్వాసట్ఠివిధ మానసా.

౫౪౨. ద్వత్తింస చ పరిత్తాని, తేవీస ఝానపఞ్చమా;
హోన్తిపేక్ఖిన్ద్రియయుత్తా, పఞ్చపఞ్ఞాస మానసా.

౫౪౩. సుఖయుత్తా తు తేసట్ఠి, దుక్ఖయుత్తా తయో తహిం;
అదుక్ఖమసుఖయుత్తా, పఞ్చపఞ్ఞాసుపేక్ఖకా.

౫౪౪ఓజట్ఠమకరూపఞ్చ, వేదనం సన్ధిమానసం;

నామరూపఞ్చ కమతో, ఆహారన్తీతి దేసితా.

౫౪౫**ఆహారా** కబళీకారో, ఫస్సో సఞ్చేతనా తథా;

విఞ్ఞాణఞ్చేతి చత్తారో, ఉపత్థమ్భా చ సమ్భవా.

౫౪౬చిత్తుప్పాదేసు సబ్బత్థ,

ఆహారారూపినో తయో;

కబళీకారో ఆహారో,

కామే కాయానుపాలకో.

౫౪౭.అలోభో చ అదోసో చ,

అమోహో చ తథాపరో;

లోభో దోసో చ మోహో చ,

హేతూ ధమ్మా ఛ దేసితా.

౫౪౮కుసలాకుసలా హేతూ, తయో అబ్యాకతాతి చ;

నవద్వాదసధా తత్థ, విపాకక్రియభేదతో.

౫౪౯దస పఞ్చాధికా హోన్తి, భూమిభేదా తతో తహిం;

పుఞ్ఞపాకక్రియాభేదా, తాలీస చతునూనకా.

౫౫౦సన్తీరణమనోధాతు-పఞ్చవిఞ్ఞాణమానసే;

వోట్ఠబ్బనే చ హసితే, హేతు నామ న విజ్జతి.

౫౫౧లోభమూలేసు లోభో చ,

మోహో చ పటిఘద్వయే;

దోసో మోహో చ లబ్భన్తి,

మోహో ఏకోవ మోముహే.

౫౫౨ఞాణేన విప్పయుత్తేసు,

అలోభాదిద్వయం భవే;

తతో సేసేసు సబ్బత్థ,

అలోభాదితయోపి చ.

౫౫౩.తిహేతుకా సత్తచత్తా-లీస హోన్తి ద్విహేతుకా;

బావీస ద్వేకహేతుకా, అట్ఠారస అహేతుకా.

౩౩౪ ఛన్దో చిత్తఞ్చ వీరియం, వీమంసాతి చతుబ్బిధా;
సహజాతాధిపా ధమ్మా, వుత్తా**ధిపతయో** సియుం.

౩౩౫ యమాలమ్బం గరుం కత్వా, నామధమ్మా పవత్తరే;
ఆరమ్మణాధిపనామేన, తదాలమ్బణమీరితం.

౩౩౬ తిహేతుకజవేస్వేకో, చతూసుపి యథారహం;
ద్విహేతుకేసు సమ్భోతి, వీమంసాధిపతిం వినా.

౩౩౭. అనుత్తరే కామపుఞ్ఞే, తిహేతుకమహాక్రియే;
లోభమూలే చ సావజ్జే, లబ్భతాలమ్బణాధిపో.

౩౩౮ తత్థ చానియతా కామే, లబ్భమానాపి లబ్భరే;
మహగ్గతానుత్తరేసు, నియతావ యథారహం.

౩౩౯ క్రియాద్విహేతుపటిఘే ,
నత్థేవాలమ్బణాధిపో;
మోమూహాహేతుకే పాకే,
లోకియే చ న కోచిపి.

౩౪౦. ఉభయాధిపయుత్తా చ, సహజాధిపయోగినో;
ఉభయానియతాధిప్పా, సహజానియతాధిపా.

౩౪౧. ఉభయవిప్పయుత్తా చ, పఞ్చధా తత్థ మానసా;
అట్ఠట్ఠారస వీసం ఛ, సత్తతింస యథాక్కమం.

౩౪౨ పఞ్చాధిపతియోగా చ, చతురాధిపయోగినో;
తివిధాధిపయుత్తా చ, విముత్తాపి చ సబ్బధా.

౩౪౩. సోళసాథ సమత్తింస, ఛళేవాథ యథాక్కమం;
సత్తతింసతివిధాతి, చతుధేవమ్పి నిద్దిసే.

౩౪౪ వీమంసాధిపయుత్తా చ, సహజాధిపయోగినో;
ఆలమ్బాధిపయుత్తా చ, విప్పముత్తాపి సబ్బధా.

၃၆၅ చతుత్తింస ద్విపఞ్ఞాస, అట్ఠవీస యథాక్కమం;
సత్తతింసతి చేపేతి, చతుధేవమ్పి నిద్దిసే.

၃၆၆.సహజాధిపలద్ధా తు, ద్వేపఞ్ఞాసేవ సబ్బథా;
ఆలమ్బాధిపలద్ధా చ, ఉభయాధిపలాభినో.

၃၆၇.అట్ఠవీసేవ సబ్బేపి, ద్వేపఞ్ఞాసేవ సాధిపా;
సేసా నిరాధిపా సబ్బే, సత్తతింసాపి సబ్బథా.

၃၆၈ వేదనాదివసేనేవం, ఞత్వా భేదం చతుబ్బిధం;
ఝానిన్ద్రియమగ్గబల-వసేనాపి విభావయే.

၃၆၉.వితక్కహేట్ఠిమం ఝానం, మనోపరం మనిన్ద్రియం;
హేతుపరఞ్చ మగ్గఙ్గం, బలం వీరియపచ్ఛిమం.

၃၇၀.అవితక్కే పకతియా, తస్మా ఝానం న విజ్జతి;
అహేతుకే చ మగ్గఙ్గం, బలఞ్చావీరియే యథా.

၃၇၁.అట్ఠ రూపిన్ద్రియానేత్థ, అగయ్హన్తేవ సబ్బథా;
మగ్గిన్ద్రియబలట్ఠేసు, సమాధి చ న కథ్యతే.

၃၇၂.కామపుఞ్ఞేస్వనియతా, విరతీపి అనుద్ధతా;
పఞ్ఞానుత్తరచిత్తేసు, ఇన్ద్రియత్తయభాజితా.

၃၇၃. సేసా వుత్తానుసారేన, లబ్భమానఙ్గనాదికా;
తేహి యుత్తా చ విఞ్ఞేయ్యా, చిత్తుప్పాదా యథాక్కమం.

၃၇၄.సోమనస్సయుత్తా కామే, లోకుత్తరమహగ్గతే;
పఠమజ్ఝానచిత్తా చ, పఞ్చఝానఙ్గికా మతా.

၃၇၅.దుక్ఖుపేక్ఖాయుత్తా కామే, పఞ్చవిఞ్ఞాణవజ్జితా;
దుతియజ్ఝానచిత్తా చ, చతుఝానఙ్గికా సియుం.

၃၇၆.ఝానఙ్గత్తయసంయుత్తా, తతియజ్ఝానమానసా;
చతుత్థపఞ్చమారుప్పా, ఝానఙ్గద్వయయోగినో.

၃၇၇.పఞ్చవిఞ్ఞాణయుగళే, ఝానఙ్గం నత్థి కిఞ్చిపి;

ఇత్థం ఝానానం భేదేన, **పఞ్చధా** మానసా ఠితా.

౫౭౮.ఏకూనతింసతి సత్త-తింస చేకాదసాపరే;

చతుత్తింస దసేవాథ, గణికా తు యథాక్కమం.

౫౭౯.లోకుత్తరేసు సబ్బేసు, ఇన్ద్రియాని నవుచ్చరే;

తిహేతుకేసు సబ్బేసు, లోకియేసు పనట్ఠధా.

౫౮౦.ఞాణేన విప్పయుత్తేసు, సత్తధావ సముద్ధరే;

సితవోట్ఠబ్బనా పుఞ్ఞే, పఞ్చధావ పకాసయే.

౫౮౧.విచికిచ్ఛాసహగతే, చతుధావ వినిద్దిసే;

తీణిన్ద్రియాని వుత్తాని, సేసాహేతుకమానసే.

౫౮౨.అట్ఠ చేకూనతాలీస, ద్వాదస వాథ తేరస;

ఏకఞ్చ సోళస చేతి, **ఛబ్బిధా** తత్థ సఙ్గహో.

౫౮౩.పఠమానుత్తరం ఝానం, అట్ఠమగ్గఙ్గికం మతం;

సత్తమగ్గఙ్గికం నామ, సేసం ఝానమనుత్తరం.

౫౮౪.లోకియం పఠమం ఝానం, తథా కామే తిహేతుకం;

పఞ్చమగ్గఙ్గికా నామ, చిత్తుప్పాదా పకాసితా.

౫౮౫.సేసం మహగ్గతం ఝానం, సమ్పయుత్తా చ దిట్ఠియా;

ఞాణేన విప్పయుత్తా చ, చతుమగ్గఙ్గికా మతా.

౫౮౬.దోసమూలద్వయఞ్చేవ, ఉద్ధచ్చసహితం తథా;

దిట్ఠియా విప్పయుత్తా చ, మగ్గఙ్గత్తయయోగినో.

౫౮౭.విచికిచ్ఛాసమ్పయుత్తో , వుత్తో మగ్గో దువఙ్గికో;

అమగ్గాహేతుకో చేతి, **సత్తధా** తత్థ సఙ్గహో.

౫౮౮.అట్ఠ ద్వత్తింసతి చేవ, దస పఞ్చాధికాపరే;

తాలీస కమతో సత్త, ఏకఞ్చట్ఠదసాపరే.

౫౮౯.బలాని పన సత్తేవ, సబ్బత్థాపి తిహేతుకే;

ఞాణేన విప్పయుత్తేసు, ఛ బలాని సముద్దిసే.

౩౯౦. చతుధాకుసలే హోన్తి, తివిధా కజ్ఝితే పన;

ద్విబలం సితవోట్ఠబ్బం, అబలం సేసమీరితం.

౩౯౧. **ఛబ్బిధో** సఙ్గహో తత్థ, సత్తతాలీసధాపరే;

ద్వాదసేకాదసేకం ద్వే, సోళసేతి యథాక్కమం.

౩౯౨. ఇత్థం పఞ్చ ఛ సత్త ఛ-కోట్ఠాసా కమతో ఠితా;

చతువీసతి సబ్బేపి, ఝానఙ్గాదివసా కథా.

ఇతి చేతసికవిభాగే చిత్తుప్పాదకథా నిట్ఠితా.

సోళసమో పరిచ్ఛేదో.

సత్తరసమో పరిచ్ఛేదో

౧౭. దిట్ఠిసఙ్గహకథా

౩౯౩.యేవాపనకనామేన , ధమ్మా ఛన్దాదయో తథా;
ఖన్ధాదయో చ కోట్ఠాసా, ఉద్దిట్ఠా హి యథారహం.

౩౯౪తత్థ ఛన్దాదయో ధమ్మా, విభత్తావ యథారహం;
ఖన్ధాదిరాసయో వాపి, విఞ్ఞేయ్యా దాని సమ్భవా.

౩౯౫వేదనా వేదనాక్ఖన్ధో, చక్ఖుసమ్ఫస్సజాదికా;
సఞ్ఞా చ సఞ్ఞాక్ఖన్ధోతి, ఛబ్బిధాపి పకాసితా.

౩౯౬.సఙ్ఖారక్ఖన్ధనామేన, సేసా చేతసికా మతా;
వుత్తా విఞ్ఞాణకాయా ఛ, విఞ్ఞాణక్ఖన్ధనామతో.

౩౯౭.రూపక్ఖన్ధో పునేకోవ, సమ్పయుత్తావియోగినో;
అరూపినో చ చత్తారో, **పఞ్చక్ఖన్ధా** పవుచ్చరే.

౩౯౮మనాయతననామం తు, చిత్తమేవ తథాపరా;
చక్ఖువిఞ్ఞాణధాతాదిసత్తవిఞ్ఞాణధాతుయో.

౩౯౯.సబ్బే చేతసికా ధమ్మా, ధమ్మాయతనసఙ్గహా;
ధమ్మధాతూతి చ వుత్తా, ద్విపఞ్ఞాసాపి సబ్బథా.

౪౦౦.సుఖుమాని చ రూపాని, నిబ్బానఞ్చేత్థ గయ్హరే;
ఓళారికాని రూపాని, దసాయతనధాతుయో.

౪౦౧.చక్ఖుసోతఘానజివ్హా-కాయాయతననామకా;
రూపసద్దగన్ధరస-ఫోట్ఠబ్బాయతనాని చ.

౪౦౨.**ద్వాదసాయతనా** సబ్బే, **హోన్తట్ఠారసధాతుయో**;
ఖన్ధా ఠపేత్వా నిబ్బానం, నత్థి పణ్ణత్తి తీసుపి.

౪౦౩. ఆహారాది చ కోట్ఠాసా, పుబ్బే వుత్తనయావ తే;
ఇతి మిస్సకసఙ్ఖేపో, విఞ్ఞాతబ్బో విభావినా.

౬౦౪.ద్వాదసాకుసలేస్వేవ, చుద్దసాపి వవత్థితా;

యే సావజ్జావ తేసమ్పి, సఙ్గహో దాని నియ్యతే.

౬౦౫.కామాసవో భవాసవో, దిట్ఠావిజ్జాసవాతి చ;

చత్తారో **ఆసవా** వుత్తా, తయో ధమ్మా సరూపతో.

౬౦౬.ఆసవా ఆసవట్ఠేన,

ఓఘా వుయ్హనతో తథా;

యోజేన్తీతి చ **యోగాతి**,

తే చత్తారో చ దేసితా.

౬౦౭.కామబ్భవో చ పటిఘో, మానో దిట్ఠి చ సంసయో;

సీలబ్బతపరామాసో, భవరాగో తథాపరో.

౬౦౮.ఇస్సా మచ్ఛరియావిజ్జా, ఇతి **సంయోజనా** దస;

అట్ఠ ధమ్మా సరూపేన, అభిధమ్మే పకాసితా.

౬౦౯.ఇస్సామచ్ఛరియం హిత్వా, కత్వా మానుద్ధవం తహిం;

భిన్దిత్వా భవరాగఞ్చ, రూపారూపవసా ద్విధా.

౬౧౦.పఞ్చోరమ్భాగియా చేవ, పఞ్చుద్ధమ్భాగియాతి చ;

దస సంయోజనా వుత్తా, సుత్తే సత్త సరూపతో.

౬౧౧.**గన్థా** ధమ్మా చ చత్తారో, తయో ధమ్మా సరూపతో;

అభిజ్ఝాకాయగన్థో చ, బ్యాపాదో చ పవుచ్చతి.

౬౧౨.సీలబ్బతపరామాసో, కాయగన్థో తథాపరో;

ఇదంసచ్చాభినివేసో, ఇతి దిట్ఠి విభేదితో.

౬౧౩. కామచ్ఛన్దో చ బ్యాపాదో, థినమిద్ధమథాపరం;

తథా ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం, కఙ్ఖావిజ్జాతి అట్ఠిమే.

౬౧౪.ధమ్మా **నివరణా** నామ, ఛధా చ పన దేసితా;

మిచ్ఛాదిట్ఠి పనేకావ, **పరామాసో**తి వుచ్చతి.

౬౧౫.**ఉపాదానాని** చత్తారి, కాముపాదాదినామకా;

దిట్ఠిసీలబ్బతం అత్త-వాదుపాదానమేవ చ.

౬౧౬.లోభదిట్ఠివసా ద్వేవ, తివిధా దిట్ఠి దేసితా;

దిట్ఠి సీలబ్బతమత్త-వాదో చేతి మహేసినా.

౬౧౭.లోభో దోసో చ మోహో చ,

మానో దిట్ఠి చ సంసయో;

థినముద్ధచ్చమేవాథ,

లోకనాసయుగం తథా.

౬౧౮.ఇత్థం కిలేసవత్థూని, **కిలేసాతి** పకాసితా;

దసేతే తు సమానావ, పరతో చ సరూపతో.

౬౧౯.కామరాగో చ పటిఘో, మానో దిట్ఠి చ సంసయో;

భవరాగో అవిజ్జాతి, ఛ సత్తా**నుసయా** మతా.

౬౨౦. **గాహా** చ **పలిబోధా** చ, **పపఞ్చా** చేవ **మఞ్ఞనా**.

తణ్హా మానో చ దిట్ఠి చ, దిట్ఠి తణ్హా చ **నిస్సయా**.

౬౨౧.పరామాసేకకో ద్వేవ, నిస్సయా మఞ్ఞనా తయో;

ఆసవోఘయోగగన్థా, ఉపాదానా చ దుబ్బిధా.

౬౨౨.అట్ఠ నీవరణా వుత్తా, సత్తధానుసయా కథా;

సంయోజనా కిలేసా చ, దసేవ పరతో ఠితా.

౬౨౩.ఏకద్వితిఛసత్తట్ఠదసకా తు యథారహం;

ధమ్మా సరూపతో హోన్తి, యథావుత్తేసు రాసిసు.

౬౨౪.కామరాగభవరాగా, కామాసవభవాసవా;

రూపరాగారూపరాగ, ఇతి లోభో విభేదితో.

౬౨౫.ఇదంసచ్చాభినివేసో , దిట్ఠి సీలబ్బతం తథా;

అత్తవాదో పరామాసో, ఇతి దిట్ఠి పవుచ్చతి.

౬౨౬.దిట్ఠి పఞ్చదసవిధా, లోభట్ఠారసధా తహిం;

సేసా సపరరాసీహి, సమానా ద్వాదసట్ఠితా.

౬౨౭.ఏకాదససముట్ఠానే, దిట్ఠిలోభా వవత్థితా;

అవిజ్జా సత్తసు వుత్తా, పటిఘో పన పఞ్చసు.

౬౨౮. మానో చ విచికిచ్ఛా చ, చతుట్ఠానేసు ఉద్ధటో;
తీసు ద్వీసు చ థీనన్తి, అట్ఠేతే **సవిభత్తికా**.

౬౨౯. ఇస్సామచ్ఛేరకుక్కుచ్చమిద్ధలోకవినాసకా;
ఛావిభత్తికధమ్మాతి, అసమ్భిన్నా చతుద్దస.

౬౩౦. రూపరాగారూపరాగ-కామాసవభవాసవా;
హోన్తి దిట్ఠివియుత్తేసు, పుబ్బే వుత్తనయా పన.

౬౩౧. ఇతి సావజ్జసఙ్ఖేపం, ఞత్వా పున విచక్ఖణో;
బోధిపక్ఖియధమ్మానం, సఙ్గహమ్పి విభావయే.

౬౩౨. యేసు సఞ్ఞాచిత్తదిట్ఠి-విపల్లాసా యథాక్కమం;
సుభం సుఖం నిచ్చమత్తా, ఇతి ద్వాదసధా ఠితా.

౬౩౩. తత్థ కాయే వేదనాసు, చిత్తే ధమ్మేసు చక్కమా;
అసుభం దుక్ఖమనిచ్చమనత్తాతి ఉపట్ఠితా.

౬౩౪. యథావుత్తవిపల్లాసపహానాయ యథారహం;
భిన్నా విసయకిచ్చానం, వసేన పన సమ్భవా.

౬౩౫. చత్తారో **సతిపట్ఠానా**, కాయానుపస్సనాదయో;
ఇతి వుత్తా పనేకావ, సమ్మాసతి మహేసినా.

౬౩౬. ఉప్పన్నానుప్పన్నపాపపహానానుప్పన్నాయ చ;
అనుప్పన్నుప్పన్నేహి వా, నిబ్బత్తి అభివుద్ధియా.

౬౩౭. పదహన్తస్స వాయామో, కిచ్చాభోగవిభాగతో;
సమ్మప్పధానా చత్తారో, ఇతి వుత్తా మహేసినా.

౬౩౮. ఛన్దో చ వీరియం చిత్తం, వీమంసాతి చ తాదినా;
చత్తారో **ఇద్ధిపాదా**తి, విభత్తా చతురాధిపా.

౬౩౯. సద్ధిన్ద్రియఞ్చ వీరియం, సతి చేవ సమాధి చ;
పఞ్ఞిన్ద్రియఞ్చ పఞ్చేవ, బోధిపక్ఖియసఙ్గహే.

౬౪౦.**ఇన్ద్రియానిన్ద్రియట్ఠేన**, బలట్ఠేన **బలాని** చ;

ఇతి భిన్నా విభత్తా చ, దువిధాపి మహేసినా.

౬౪౧.సతీ చ ధమ్మవిచయో, తథా వీరియపీతియో;

పస్సద్ధి చ సమాధి చ, ఉపేక్ఖాతి చ తాదినా.

౬౪౨.దేసితా **సత్త బోజ్ఝఙ్గా**, బుజ్ఝన్తస్స సభావతో;

కాయచిత్తవసా భిన్నం, కత్వా పస్సద్ధిమేకకం.

౬౪౩.సమ్మాదిట్ఠి చ సఙ్కప్పో, వాయామో విరతిత్తయం;

సమ్మాసతి సమాధీ చ, **మగ్గో** అట్ఠఙ్గికో మతో.

౬౪౪.ఇతి సత్తేవ సఙ్ఖేపా, సత్తతింస పభేదతో;

ఏకం కత్వాన పస్సద్ధిం, అసమ్భిన్నా చతుద్దస.

౬౪౫.నవధా వీరియం వుత్తం, ఛసు రాసీసు పఞ్చసు;

అట్ఠధా సతి సేసా తు, సమానపదరాసికా.

౬౪౬.పఞ్చస్వేవ తు పఞ్ఞా చ, సమాధి చతురాసికో;

సద్ధా ద్వీసు విభత్తాతి, పఞ్చేతే **సవిభత్తికా**.

౬౪౭.నవా **విభత్తికా** సేసా, ఛన్దో చిత్తమథాపరం;

పీతి పస్సద్ధిపేక్ఖా చ, సఙ్కప్పో విరతిత్తయం.

౬౪౮.ఇతి వుత్తనయా సబ్బే, బోధిపక్ఖియసఙ్గహా;

లోకుత్తరేసు సమ్భోన్తి, సబ్బథాపి యథారహం.

౬౪౯.పుబ్బభాగే యథాయోగం, లోకియేసు చ లబ్భరే;

నిబ్బేదభావనాకాలే, ఛబ్బిసుద్ధిపవత్తియం.

౬౫౦.ఇతి మిస్సకసావజ్జా, బోధిపక్ఖియసఙ్గహా;

యేవాపనకరాసిమ్హి, యథాసమ్భవతో ఠితా.

౬౫౧.కమ్మపథా తు సమ్భోన్తి, పుఞ్ఞాపుఞ్ఞేసు సబ్బథా;

అపథా చ సుచరితా, తథా దుచ్చరితాపి చ.

౬౫౨.తత్థ కమ్మపథట్ఠానే, అనభిజ్ఝాదయో పన;

ఉపచారేన వుచ్చన్తి, విపాకేసు క్రియేసు వాతి.

ఇతి చేతసికవిభాగే దిట్ఠిసఙ్గహకథా నిట్ఠితా.

సత్తరసమో పరిచ్ఛేదో.

నిట్ఠితో చ సబ్బథాపి చేతసికవిభాగో.

అట్ఠారసమో పరిచ్ఛేదో

౩. రూపవిభాగో

౧౮. సరూపకథా

౬౫౩.తేపఞ్ఞాస పనిచ్చేవం, నామధమ్మా పకాసితా;

అట్ఠవీసవిధం దాని, రూపం నామ కథీయతి.

౬౫౪.పథవాపో చ తేజో చ, వాయో చేతి చతుబ్బిధో;

చక్ఖుసోతఘానజివ్హా, కాయోతి పన పఞ్చ చ.

౬౫౫.రూపసద్దగన్ధరసా, చత్తారో చ అథాపరం;

ఇత్థిపుమ్భావయుగళం, జీవితం హదయమ్పి చ.

౬౫౬.కాయవిఞ్ఞత్తి చేవాథ, వచీవిఞ్ఞత్తి చ ద్వయం;

ఆకాసధాతు రూపస్స, లహుతా ముదుతా తస్స.

౬౫౭.కమ్మఞ్ఞతా ఉపచయో, సన్తతి జరతా పన;

అనిచ్చతా చ కబళీకారాహారోతి సబ్బథా.

౬౫౮.అట్ఠవీసవిధం హోతి, రూపమేతం సరూపతో;

తస్స లక్ఖణభేదేన, సభావఞ్చ విభావయే.

౬౫౯.సన్ధారణం తు **పథవీధాతు** కక్ఖళలక్ఖణా;

ఆబన్ధన**మాపోధాతు,** ఆపగ్ఘరణలక్ఖణా.

౬౬౦.పరిపాచనతా **తేజోధాతు** ఉణ్హత్తలక్ఖణా;

సముదీరణతా **వాయోధాతు** విత్థమ్భలక్ఖణా.

౬౬౧.సబ్బత్థావినిభుత్తాపి, అసమ్మిస్సకలక్ఖణా;

తంతంభావసముస్సన్నసమ్భారేసుపలక్ఖితా.

౬౬౨.అఞ్ఞమఞ్ఞోనుపత్థద్ధా, సేసరూపస్స నిస్సయా;

చతుధేవం కలాపేసు, మహాభూతా పవత్తరే.

౬౬౩.**చక్ఖు** సమ్భారచక్ఖుమ్హి, సత్తక్ఖిపటలోచితే;

కణ్ణమణ్డలమజ్ఝమ్హి, పసాదోతి పవుచ్చతి.

౬౬౪.యేన చక్ఖుపసాదేన, రూపాని అనుపస్సతి;
పరిత్తం సుఖుమఞ్చేతం, ఊకాసిరసమూపమం.

౬౬౫.**సోతం** సోతబిలస్సన్తో,
తమ్బలోమాచితే తథా;
అఙ్గులివేధనాకారే,
పసాదోతి పకాసితో.

౬౬౬.అన్తో అజపదట్ఠానే, **ఘానం** ఘానబిలే ఠితం;
జివ్హా జివ్హాయ మజ్ఝమ్హి, ఉప్పలాకారసన్నిభే.

౬౬౭.ఇచ్చేవం పన చత్తారో, తంతందేసవవత్థితా;
కాయప్పసాదోపాదిన్నే, సబ్బకేతి యథాక్కమం.

౬౬౮.రూపాద్యాభిఘాతారహభూతానం వా యథారహం;
దట్ఠుకామనిదానాదికమ్మభూతానమేవ వా.

౬౬౯.పసాదలక్ఖణా భూతరూపానం భూతనిస్సితా;
కప్పాసపటలస్నేహసన్నిభాతి చ వణ్ణితా.

౬౭౦.పఞ్చాపి జీవితారక్ఖా, రూపాదిపరివారితా;
ధీతరావ కుమారావ, కలాపన్తరవుత్తినో.

౬౭౧.**రూపం** నిభాసో భూతానం, **సద్దో** నిగ్ఘోసనం తథా;
గన్ధో చ గన్ధనం తత్థ, **రసో** చ రసనీయతా.

౬౭౨.భూతత్తయఞ్చ **ఫోట్ఠబ్బం**, ఆపోధాతువివజ్జితం;
సద్దో అనియతో తత్థ, తదఞ్ఞో సహవుత్తినో.

౬౭౩. చక్ఖాదిపటిహననలక్ఖణా తు యథాక్కమం;
పఞ్చేవ పఞ్చవిఞ్ఞాణవీథియా విసయా మతా.

౬౭౪.ఇత్థిన్ద్రియం పనిత్థిత్తం, **ఇత్థిభావో**తి దేసితో;
పురిసత్తం తథాభావో, **పురిసిన్ద్రియ** నామకో.

౬౨౫.తం ద్వయం పనుపాదిన్నే, కాయే సబ్బత్థ లబ్భతి;
కలాపన్తరభిన్నఞ్చ, భిన్నసన్తానవత్తి చ.

౬౨౬.రూపానం కమ్మజాతానం, అనుపాలనలక్ఖణం;
జీవితిన్ద్రియరూపన్తి, ఆయు నామ పవుచ్చతి.

౬౨౭. మనోధాతుయా చ తథా, మనోవిఞ్ఞాణధాతుయా;
నిస్సయలక్ఖణం **వత్థురూపం** హదయనిస్సితం.

౬౨౮.మజ్ఝే హదయకోసస్మిం, అడ్ఢపసతలోహితే;
భూతరూపముపాదాయ, చక్ఖాది వియ వత్తతి.

౬౨౯.**ఆకాసధాతు** రూపానం, పరిచ్ఛేదకలక్ఖణా;
తంతంరూపకలాపానం, పరియన్తోతి వుచ్చతి.

౬౩౦.చిత్తం సహజరూపానం, కాయస్స గమనాదిసు;
సన్థమ్భనసన్ధారణచలనస్స తు పచ్చయో.

౬౩౧.వాయోధాతువికారోయం , **కాయవిఞ్ఞత్తి**నామకో;
వాయోధాతాధికానం తు, భూతానమితి కేచనా.

౬౩౨.తథా చిత్తసముట్ఠినో, వచీఘోసప్పవత్తియం;
ఉపాదిన్నరూపకాయఘట్టనస్స తు పచ్చయో.

౬౩౩.పథవీధాతువికారోయం, **వచీవిఞ్ఞత్తి**నామకో;
పథవీధాతాధికానం తు, భూతానమితి కేచనా.

౬౩౪.ద్వేపి కాయవచీకమ్మద్వారభూతా యథాక్కమం;
తే పన ఘట్టనాహేతు-వికారాకారలక్ఖణా.

౬౩౫.విఞ్ఞాపేతీతి కాయేన, వాచాయ చ విచిన్తితం;
సయఞ్చ విఞ్ఞాయతీతి, విఞ్ఞత్తీతి పకిత్తితా.

౬౩౬.**లహుతా** పన రూపానం, అదన్ధాకారలక్ఖణా;
ముదుతాపి చ రూపానం, మద్దవాకారలక్ఖణా.

౬౩౭.**కమ్మఞ్ఞతా** చ రూపానం, యోగ్గతాకారలక్ఖణా;

గారవథద్ధతా యోగ్గపటిపక్ఖా యథాక్కమం.

౬౮౮ సప్పాయముతుమాహారం, లభిత్వా చిత్తసమ్పదం;
లహూ ముదు చ కమ్మఞ్ఞం, యదా రూపం పవత్తతి.

౬౮౯. తథాపవత్తరూపస్స, పవత్తాకారభేదితం;
లహుతాదిత్తయమ్పేతం, సహవుత్తి తదా భవే.

౬౯౦. సప్పాయం పటిసేధాయ, పటిపత్తుపకారితా;
సాకారా రూపసమ్పత్తి, పఞ్ఞత్తావ మహేసినా.

౬౯౧. రూపస్సో**పచయో** నామ, రూపస్సాచయలక్ఖణో;
పవత్తిలక్ఖణా **రూపసన్తతీ**తి పకాసితా.

౬౯౨. రూపమాచయరూపేన, జాయతిచ్చుపరూపరి;
పేక్ఖతోపచయాకారా, జాతి గయ్హతి యోగినో.

౬౯౩. అనుప్పబన్ధాకారేన, జాయతీతి సపేక్ఖతో;
తదాయం సన్తతాకారా, జాతి గయ్హతి తస్స తు.

౬౯౪. ఏవమాభోగభేదేన , జాతిరూపం ద్విధా కతం;
అత్తూపలద్ధిభావేన, జాయన్తం వాథ కేవలం.

౬౯౫. రూపం వివిత్తోకాసస్స, పూరకట్ఠేన చీయతి;
అభావా పునభావాయ, పవత్తం సన్తతీతి చ.

౬౯౬. ఏవమాకారభేదావ, సబ్బాకారవరాకరో;
జాతిరూపం ద్విధాకాసి, జాతిరూపవిరోచనో.

౬౯౭. జరతా నవతాహాయా, రూపానం పాకలక్ఖణా;
అనిచ్చతన్తి మప్పత్తి, పరిభిజ్జనలక్ఖణా.

౬౯౮. ఇతి లక్ఖణరూపం తు, తివిధం భిన్నకాలికం;
సభావరూపధమ్మేసు, తంతంకాలోపలక్ఖితం.

౬౯౯. యేన లక్ఖీయతి రూపం, భిన్నాకారం ఖణే ఖణే;
విపస్సనానయత్థాయ, తమిచ్చాహ తథాగతో.

౨౦౦. కబళీకారో ఆహారో,

యాపేతబ్బోజలక్ఖణో;

ఆహారో సేన్ద్రియజాతో,

రూపకాయానుపాలకో.

౨౦౧. ఇచ్చేవం సపరిచ్చేదా, సవికారా సలక్ఖణా;

అకిచ్చపటివేధాయ, దయాపన్నేన తాదినా.

౨౦౨. తత్థ తత్థ యథాయోగం, దేసితాతి పకాసితా;

రూపధమ్మా సరూపేన, అట్ఠవీసతి సబ్బథా.

౨౦౩. కత్వాన జాతిమేకం తు, తత్థోపచయసన్తతిం;

సత్తవీసతి రూపాని, భవన్తీతి వినిద్దిసే.

౨౦౪. భూతత్తయం తు ఫోట్ఠబ్బం, కత్వా ఛబ్బీసథాపి చ;

ఉభయం జాతిఫోట్ఠబ్బం, గహేత్వా పఞ్చవీసతి.

౨౦౫. రూపధమ్మానమిచ్చేవం , విభావేయ్య విసారదో;

సరూపం నామసఙ్ఖేపం, సభావఞ్చ సలక్ఖణన్తి.

ఇతి రూపవిభాగే సరూపకథా నిట్ఠితా.

అట్ఠారసమో పరిచ్ఛేదో.

ఏకూనవీసతిమో పరిచ్ఛేదో

౧౯. పభేదకథా

౨౦౬. అట్ఠవీసవిధమ్పేతం, రూపం దాని యథారహం;
భూతరూపాదిభేదేహి, విభజేయ్య విచక్ఖణో.

౨౦౭. పథవాదికమిదన్తి, భూతరూపం చతుబ్బిధం;
ఉపాదారూపమఞ్ఞం తు, చతువీసతివిధం భవే.

౨౦౮. పఞ్చవిధమ్పి చక్ఖాదిరూపమజ్ఝత్తికం మతం;
తేవీసతివిధం సేసం, బాహిరన్తి పవుచ్చతి.

౨౦౯. రూపసద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బా సత్త పఞ్చధా;
పఞ్చప్పసాదవిసయా, పఞ్చారమ్మణనామకా.

౨౧౦. ఏకవీసతివిధం సేసం, ధమ్మారమ్మణసఙ్గహం;
మనోవిఞ్ఞాణవిఞ్ఞేయ్యం, మనోద్వారస్స గోచరం.

౨౧౧. పసాదా విసయా చేవ, పఞ్చకా ద్వేపి సమ్భవా;
ద్వాదసాపి సరూపేన, దసాయతనధాతుయో.

౨౧౨. యదేదం పన సబ్బమ్పి, రూపం సప్పటిఘం మతం;
తదేవోళారికం నామ, సన్తికేతి పవుచ్చతి.

౨౧౩. సేసమప్పటిఘం నామ, ధమ్మాయతనధాతు చ;
సుఖుమఞ్చేవ రూపఞ్చ, రూపం సోళసధా ఠితం.

౨౧౪. ఛబ్బిధా వత్థురూపం తు, పసాదహదయమ్పి చ;
అవత్థురూపం సేసం తు, ద్వావీసతివిధం భవే.

౨౧౫. పసాదా చేవ విఞ్ఞత్తి, ద్వారరూపం తు సత్తధా;
సేసం అద్వారరూపం తు, ఏకవీసవిధమ్పి చ.

౨౧౬. పసాదా భావయుగళం, జీవితఞ్చేతి అట్ఠధా;
ఇన్ద్రియరూపమఞ్ఞం తు, వీసధానిన్ద్రియం సియా.

౭౧౭. వణ్ణో గన్ధో రసో ఓజా, భూతరూపన్తి అట్ఠధా;
అవినిబ్భోగమితరం, వినిబ్భోగం తు వీసధా.

౭౧౮. అవినిబ్భోగరూపాని, సద్దవత్థిన్ద్రియాని చ;
నిప్ఫన్నం అట్ఠారసధా, రూపరూపన్తి వేదితం.

౭౧౯. పరిచ్ఛేదో పనాకాసో, విఞ్ఞత్తిలహుతాదయో;
వికారా లక్ఖణా చేవ, రూపస్సుపచయాదయో.

౭౨౦. దసధాపి అనిప్ఫన్నం, నత్థేతం పరమత్థతో;
రూపస్సేతన్తి కత్వాన, రూపమిచ్చేవ వుచ్చతి.

౭౨౧. రూపాయతనమేవేకం, సనిదస్సనమీరితం;
అనిదస్సనమఞ్ఞం తు, సత్తవీసతివిధమ్పి చ.

౭౨౨. కమ్మజం పనుపాదిన్నం, అనుపాదిన్నకాపరం;
తివిధం చిత్తజఞ్చేవ, ఉతుజాహారజన్తి చ.

౭౨౩. చక్ఖుసమ్ఫస్సవత్థూతి, చక్ఖుధాతు పకిత్తితా;
న వత్థు తస్స సేసం తు, సత్తవీసతివిధం భవే.

౭౨౪. సోతసమ్ఫస్సవత్థాది-వసా చ దువిధా తథా;
తివిధా చ విభావేయ్య, యథాసమ్భవతో కథం.

౭౨౫. సనిదస్సనరూపఞ్చ, వణ్ణో సప్పటిఘమ్పి చ;
అనిదస్సనమఞ్ఞం తు, థూలం సప్పటిఘం భవే.

౭౨౬. అనిదస్సనరూపఞ్చ, సేసమప్పటిఘమ్పి చ;
సోళసాతి చ సబ్బమ్పి, రూపం తివిధముద్దిసే.

౭౨౭. అపత్తగాహకం నామ, చక్ఖుసోతద్వయం పన;
సమ్పత్తగాహకం నామ, ఘానాదిత్తయమీరితం.

౭౨౮. అగాహకమతో సేసం, తేవీసతివిధం భవే;
కిఞ్చి సారమ్మణం నామ, న గయ్హతీతి సబ్బథా.

౭౨౯. ఉపాదా అజ్ఝత్తికం రూపం, ఉపాదా బాహిరం తథా;

నోపాదా బాహిరఞ్చేతి, ఏవమ్పి తివిధం భవే.

౨౩౦. అజ్ఝత్తికముపాదిన్నం, బాహిరఞ్చ తథాపరం;
అనుపాదిన్నకఞ్చేతి, ఏవమాదివసాపి చ.

౨౩౧. దిట్ఠం రూపం సుతం సద్దో, గన్ధాది తివిధం ముతం;
విఞ్ఞాతమఞ్ఞవిఞ్ఞేయ్యం, మనసాతి చతుబ్బిధం.

౨౩౨. రూపరూపం పరిచ్ఛేదో, వికారో లక్ఖణం కమా;
అట్ఠారసేకకం పఞ్చ, చతుక్కన్తి చ తం తథా.

౨౩౩. ద్వారఞ్చ హోతి వత్థు చ, న వత్థు ద్వారమేవ తు;
న ద్వారం వత్థుమేవాథ, నోభయన్తి చ నిద్దిసే.

౨౩౪. ఉపాదా అనుపాదిన్నం, అనుపాదిన్నకం తథా;
నోపాదా దువిధఞ్చేతి, చతుద్ధేవమ్పి దేసితం.

౨౩౫. సప్పటిగ్ఘముపాదా చ, రూపమప్పటిఘం తథా;
నోపాదా దువిధఞ్చేతి, చతుద్ధా ఏవమాదితో.

౨౩౬. ఏకాదసేకజరూపం, హదయిన్ద్రియనవకం;
కమ్మజం చిత్తజఞ్చేవ, తథా విఞ్ఞత్తికం ద్వయం.

౨౩౭. సద్దో చిత్తోతుజో తస్మా, రూపమేకం ద్విజం మతం;
చిత్తోతాహారసమ్భూతం, లహుతాదిత్తయం తిజం.

౨౩౮. నవాకాసావినిబ్భోగా, కమ్మాదిచతుసమ్భవా;
అథ లక్ఖణరూపన్తి, రూపమేవం తు పఞ్చధా.

౨౩౯. నవాకాసావినిబ్భోగా, నవ వత్థిన్ద్రియాని చ;
అట్ఠారసవిధం రూపం, కమ్మజం హోతి పిణ్డితం.

౨౪౦. సద్దాకాసావినిబ్భోగా, విఞ్ఞత్తిలహుతాదయో;
పఞ్చదసవిధం రూపం, చిత్తసమ్భవముద్దిసే.

౨౪౧. సద్దాకాసావినిబ్భోగా , లహుతాదిత్తయన్తి చ;
ఉతుసమ్భవమీరేన్తి, రూపం తేరసధా రితం.

౭౪౨.పరిచ్ఛేదావినిబ్భోగా, లహుతాదిత్తయమ్పి చ;
ఏవమాహారజం నామ, రూపం ద్వాదసధా ఠితం.

౭౪౩. జాతి జరా చ మరణం, న కుతోచిపి జాయతి;
ఏవమ్పి పఞ్చధా హోతి, రూపజాతివిభాగతో.

౭౪౪.పఞ్చవీసతివిధం కమ్మం, కామరూపపవత్తితం;
జనేతి కమ్మజం రూపం, కామరూపభవద్వయే.

౭౪౫.పఞ్చవిఞ్ఞాణమారుప్ప-విపాకా సబ్బసన్ధియో;
చుతి ఖీణాసవస్సేతి, సోళసేతే వివజ్జయే.

౭౪౬.పఞ్చసత్తతి సేసాని, చిత్తానిమాని సమ్భవా;
జనేన్తి చిత్తజం రూపం, పఞ్చవోకారభూమియం.

౭౪౭. జనేభి ఉతుజం రూపం, తేజోధాతు భవద్వయే;
కామభూమియమోజా తు, జనేతాహారజం తథా.

౭౪౮.కమ్మం జనేతి రూపాని, అత్తజాని ఖణే ఖణే;
చిత్తముప్పాదకాలమ్హి, ఉప్పాదానన్తరం పరం.

౭౪౯.ఉతుసమ్భవమీరేన్తి, రూపం తేరసధా ఠితం;
పరిచ్ఛేదావినిబ్భోగా, లహుతాదిత్తయమ్పి చ.

౭౫౦.సన్ధియమ్పి కమ్మజం తు, పవత్తేపి చ సమ్భవా;
జనేతి రూపం సేసాని, పవత్తే, న తు సన్ధియం.

౭౫౧.ఇన్ద్రియబద్ధసన్తానే, కమ్మాది తివిధమ్పి చ;
జనేతి రూపం మతకే, బాహిరే తు యథారహం.

౭౫౨.ఇతి కమ్మాదయో రూపం, జనేన్తి చ యథాసకం;
సేసానమ్పి చ రూపానం, పచ్చయా హోన్తి సమ్భవా.

౭౫౩. ఇతి రూపవిభాగఞ్చ, జాతిభేదఞ్చ సమ్భవా;
జనకాదిప్పభేదఞ్చ, రూపానం తత్థ దీపయేతి.

ఇతి రూపవిభాగే పభేదకథా నిట్ఠితా.

ఏకూనవీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

వీసతిమో పరిచ్ఛేదో

౨౦. కలాపకథా

౭౫౪.ఇతి వుత్తప్పకారేన, సబ్బం రూపమ్హి పిణ్డితం;
సహవుత్తినియామేన, ఏకవీసవిధం కథం.

౭౫౫.కమ్మం చిత్తోతుకాహారసముట్ఠానా యథాక్కమం;
నవ ఛ చతురో ద్వే చ, **కలాపా ఏకవీసతి**.

౭౫౬.జీవితఞ్చావినిబ్భోగ-రూపాని చ యథాక్కమం;
చక్ఖాదికేహి యోజేత్వా, దసకా అట్ఠ దీపితా.

౭౫౭.చక్ఖుసోతఘానజివ్హాదసకా చ చతుబ్బిధా;
కాయిత్థిపుమ్భావవత్థుదసకా చ తథాపరే.

౭౫౮.జీవితేనావినిబ్భోగరూపాని నవకన్తి చ;
నవేతే కమ్మజా నామ, కలాపా సముదీరితా.

౭౫౯.అవినిబ్భోగరూపాని, సుద్ధట్ఠకమథాపరం;
కాయవిఞ్ఞత్తినవకం, కాయవిఞ్ఞత్తియా సహ.

౭౬౦. వచీవిఞ్ఞత్తిదసకం, సద్దేన సహవుత్తితో;
లహుతాదేకాదసకం, తిణ్ణన్నం సహ సమ్భవా.

౭౬౧.కాయవిఞ్ఞత్తిలహుతాదీహి ద్వాదసకం భవే;
వచీవిఞ్ఞత్తిలహుతాదీహి తేరసకం తథా.

౭౬౨.ఇతి చిత్తసముట్ఠానా, కలాపా **ఛ** పకాసితా;
రూపాకారవికారమ్హి, సఙ్గహేత్వా యథారహం.

౭౬౩. సుద్ధట్ఠకం తు పఠమం, సద్దేన నవకం భవే;
లహుతాదేకాదసకం, లహుతాదీహి తీహిపి.

౭౬౪.సద్దేన లహుతాదీహి, తథా ద్వాదసకన్తి చ;
కలాపా ఉతుసమ్భూతా, **చతుధావ** పకిత్తితా.

෭෬෫.సుద్ధట్ఠకఞ్చ పఠమం, ఆహారజమథాపరం;

లహుతాదేకాదసకం, ఇతి **ద్వే** ఓజజా మతా.

෭෬෬.కలాపానం పరిచ్ఛేదలక్ఖణత్తా విచక్ఖణా;

న కలాపఙ్గమిచ్చాహు, ఆకాసం లక్ఖణాని చ.

෭෬෭. తత్థ చేకూననవుతి, తేసట్ఠి చ యథాక్కమం;

తాలీసేకూనవీసా చ, కలాపఙ్గాని తాని చ.

෭෬෮.లక్ఖణాకాసరూపాని, కలాపేసు తహిం తహిం;

పఞ్చ పఞ్చేతి రూపాని, తిసతం సోళసాధికం.

෭෬෯.అగహీతగ్గహణేన, అట్ఠవీసవిధానిపి;

రూపకోట్ఠాసనామేన, పఞ్చవీసతి భావయే.

෭෭෦. భూతత్తయం తు ఫోట్ఠబ్బం, కత్వాపచయసన్తతిం;

జాతిమేకఞ్చ కత్వా వా, వినాథ హదయం తహిం.

෭෭෧. **ధమ్మసఙ్గణియం** హేతం, రూపకణ్డే సరూపతో;

వత్థురూపం న నిద్దిట్ఠం, **పట్ఠానే** దేసితం తు తం.

෭෭෨.ద్వే సద్దనవకా చేవ,

తయో సుద్ధట్ఠకాపి చ;

ద్వే ద్వే చిత్తోతుసమ్భూతా,

ఏకో ఆహారజోతి చ.

෭෭෩. తేసముట్ఠానికా పఞ్చ, కమ్మజాని నవేతి చ;

రూపరూపవసేనేతే, కలాపా చుద్దసేరితా.

෭෭෪.దసకేస్వేవ సఙ్గయ్హ, జీవితనవకం తహిం;

భావద్దసకమేకం వా, కత్వా వత్థుం వినా తథా.

෭෭෫.సద్దా చిత్తోతుజా ద్వేవ, తేసముట్ఠానికా తయో;

సుద్ధట్ఠకా చ సత్తేవ, కమ్మజా దసకాని చ.

෭෭෬. ఛన్నవుతివిధం తత్థ, రూపం భాసన్తి పణ్డితా;

అగహీతగ్గహణేన, అట్ఠారసవిధం భవే.

౭౭౭. తేసమేవ కలాపానం, సత్తకచ్చక్కపఞ్చకా;
చతుక్కా చ తికద్వికా, ఏకకా చ యథారహం.

౭౭౮. ద్వే సత్త నవ ఛ తయో, తయోపి చ యథాక్కమం;
చత్తారోతి చతుత్తింస, సహవుత్తికరాసయో.

౭౭౯. చక్ఖుసోతఘానజివ్హా-కాయవత్థువసా సియుం;
ఇత్థిపుమ్భావదసకసహితా **సత్తకా ద్విధా**.

౭౮౦. చక్ఖుసోతఘానహీనా, పచ్చేకం ద్వే సభావకా;
అభావతో భావహీనో, ఇత్థం **ఛక్కాపి సత్తధా**.

౭౮౧. చక్ఖుసోతవిహీనా చ,
చక్ఖుఘానవిహీనకా;
సోతఘానవిహీనా చ,
సభావా ద్వే తయో తయో.

౭౮౨. చక్ఖాదేకేకతో హీనా,
తివిధాపి అభావతో;
ఇచ్చేవం **పఞ్చకా** నామ,
నవకా రాసయో సియుం.

౭౮౩. చక్ఖాదిత్తయహీనావ, ఏకతో ద్వే సభావకా;
చక్ఖాదిత్తయతో ద్వీహి, తయో హీనా అభావకా.

౭౮౪. రూపలోకే చక్ఖుసోత-వత్థుజీవితనవకా;
చత్తారోవ కలాపాతి, **చతుక్కా ఛ** యథారహం.

౭౮౫. జివ్హాకాయవత్థువసా ,
అభావో ద్వే సభావకా;
కాయభావవత్థువసా,
ఇతి హోన్తి **తయో తికా**.

౭౮౬. కాయవత్థువసేనేకో, ద్వే చ చిత్తోతుసమ్భవా;
సద్దనవకట్ఠకాతి, **దుకా** చ **తివిధా** సియుం.

෨෮෭. జీవితనవకఞ్చేకం, తేసముట్ఠానికాని చ;
సుద్ధట్ఠకాని తీణీతి, **చత్తారో ఏకకా** సియుం.

෨෮෮.**చతుత్తింస** పనిచ్చేతే, సన్ధియఞ్చ పవత్తియం;
రూపరూపకలాపానం, రాసయో హోన్తి సమ్భవా.

෨෮෯.సత్తతి సట్ఠిమిచ్చేవమాదినా చ యథారహం;
కలాపరాసిరూపాని, తత్థ తత్థ విభావయే.

෨෯෦. సోళస పఞ్చదసేతిఆదిభేదవసాపి చ;
అగహీతగ్గహణేన, తత్థ తత్థ వినిద్దిసే.

෨෯෧.చతుచత్తాలీససతం, కలాపా హోన్తి పిణ్డితా;
ఛబ్బీస తత్థ రూపాని, సహస్సఞ్చ చతుస్సతం.

෨෯෨.ఇచ్చాపాయచతుక్కే చ, కామే సుగతిసత్తకే;
రూపే చ పఞ్చదసకే, అసఞ్ఞాపాయభూమియం.

෨෯෩. చతుకోట్ఠాసికేస్వేవ, సత్తవీసవిధేసుపి;
జాతిట్ఠానేసు సత్తానం, సన్ధియఞ్చ పవత్తియం.

෨෯෪.ఇన్ద్రియబద్ధసన్తానే, తథానిన్ద్రియకమ్హి చ;
బహిసఙ్ఖారసన్తానే, మతకాయే చ సమ్భవా.

෨෯෫.లబ్భమానకలాపా చ, కలాపానఞ్చ రాసయో;
తత్థ విత్థారసఙ్ఖేపా, రూపానం గణనాపి చ.

෨෯෬.ఏత్థ రూపా అవుత్తా హి, యథావుత్తానుసారతో;
విత్థారేత్వాన విఞ్ఞేయ్యా, సబ్బథాపి చ విఞ్ఞునాతి.

ఇతి రూపవిభాగే కలాపకథా నిట్ఠితా.

వీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

ఏకవీసతిమో పరిచ్ఛేదో

౨౧. ఉప్పత్తికథా

౭౯౭. అట్ఠవీసతి రూపాని, కలాపా చేకవీసతి;
వుత్తా చేత్తావతా తేసం, ఉప్పాదో దాని నియ్యతే.

౭౯౮. అణ్డజా జలాబుజా చ, సంసేదజోపపాతికా;
ఇచ్చుప్పత్తిపభేదేన, చతస్సో యోనియో మతా.

౭౯౯. భుమ్మవజ్జేసు దేవేసు,
పేతే నిజ్ఝామతణ్హికే;
నిరయేసు చ సమ్భోతి,
యోనేకావోపపాతికా.

౮౦౦. భుమ్మదేవే మనుస్సేసు,
తిరచ్ఛానాసురే తథా;
పేతేసు చావసేసేసు,
చతస్సోపి చ యోనియో.

౮౦౧. తత్థణ్డజా జలాబుజా, గబ్భసేయ్యసముగ్గమో;
సంసేదజోపపాతికా, ఓపపాతికనామకా.

౮౦౨. తత్థ సమ్పుణ్ణాయతనో, గబ్భసేయ్యసముగ్గమో;
అభావో ద్వే సభావా చ, ఇత్థిపుమ్భావమిస్సితా.

౮౦౩. పరిపుణ్ణాపరిపుణ్ణో, ఓపపాతికనామకో;
అభావో ద్వే సభావా చ, చతురాపాయభూమియం.

౮౦౪. సమ్పుణ్ణాయతనోపేసో ,
కామే సుగతియం పన;
ఆదికప్పే అభావో చ,
ద్వే సభావా తతో పరం.

౮౦౫. అపరిపుణ్ణాయతనో, అభావో చ మహగ్గతే;
ఇచ్చేవం దసధా హోన్తి, సబ్బా సన్ధిసముగ్గమా.

౮౦౬.తత్థేవ దసధా భిన్నే, అత్తభావసముగ్గమే;
సన్ధియఞ్చ పవత్తే చ, రూపుప్పత్తిం విభావయే.

౮౦౭.తత్థాభావకసత్తానం, గబ్భసేయ్యసముగ్గమే;
కాయవత్థువసా ద్వేవ, దసకా హోన్తి కమ్మజా.

౮౦౮.రూపసన్తతిసీసాని, ద్వే చ రూపాని వీసతి;
అగహీతగ్గహణేన, తత్థేకాదస నిద్దిసే.

౮౦౯.తతో పరం పవత్తిమ్హి, వడ్ఢమానస్స జన్తునో;
చక్ఖుదసకాదయో చ, చత్తారో హోన్తి సమ్భవా.

౮౧౦.ఇచ్చాభావకసత్తానం, ఛళేవుత్తమకోటియా;
హేట్ఠిమకోటియా ద్వేవ, గబ్భసేయ్యసముగ్గమే.

౮౧౧.చక్ఖుసోతఘానవసా, తత్థ తిద్వేకహీనకా;
ఏకో తయో తయో చేవ, సియుంతిచతుపఞ్చకా.

౮౧౨.ఓపపాతికసఙ్ఖాతే, అభావకసముగ్గమే;
జివ్హాకాయవత్థువసా, తయో హేట్ఠిమకోటియా.

౮౧౩.ఉత్తమకోటియా హోన్తి, ఛళేవోభిన్నమన్తరే;
చతుక్కపఞ్చకా తత్థ, ద్వేకహీనా తయో తయో.

౮౧౪.ఛక్కాదయో అభావానం,
ఇచ్చేవం పఞ్చసఙ్గహా;
ఏకో తయో తయో చేకో,
ఏకోతి చ యథాక్కమం.

౮౧౫.సభావకానం ద్విన్నమ్పి, దువిధా సత్తకాదయో;
భావాదికా యథావుత్తా, నవధా నవధా సియుం.

౮౧౬.సత్తేవుత్తమతో హేట్ఠా, తిచతుక్కా తదన్తరే;
చతుక్కపఞ్చకచ్ఛక్కా, పఞ్చఛక్కాపి చ ద్విధా.

౮౧౭.తిణ్ణన్నమ్పి వసేనేవ, సత్తకచ్ఛక్కపఞ్చకా;
చతుక్కతికదుక్కా చ, ఛ కోట్ఠాసా యథారహం.

౮౧౮.ద్వే సత్త చ నవ పఞ్చ, తయో చేకో యథాక్కమం;
రూపసన్తతిసీసానం, రాసయో సత్తవీసతి.

౮౧౯.కమ్మజాతా యథాయోగం, పవత్తన్తి ఖణే ఖణే;
కామావచరసత్తానం, పటిసన్ధిపవత్తియం.

౮౨౦.తత్థ సన్తతిసీసాని, రూపాని చ యథారహం;
పుబ్బే వుత్తనయేనేవ, సబ్బత్థాపి వినిద్దిసే.

౮౨౧.సీతుణ్హోతుసమఞ్ఞాతా,
తేజోధాతు ఠితిక్ఖణే;
భూతా సన్ధిక్ఖణే రూపం,
జనేతి ఉతుజట్ఠకం.

౮౨౨.పటిసన్ధిమతిక్కమ్మ, చిత్తం చిత్తజమట్ఠకం;
భవఙ్గాదిముపాదాయ, జనేతుప్పత్తియం పన.

౮౨౩.భుత్తాహారో ఠితిప్పత్తో, మాతరా చ సయమ్పి చ;
సరీరానుగతో హుత్వా, జనేతాహారజట్ఠకం.

౮౨౪.ఇతి సుద్ధట్ఠకాని చ, తేసముట్ఠానికాపరే;
సద్దవిఞ్ఞత్తిలహుతా, సమ్భవే సమ్భవన్తి చ.

౮౨౫.ఇత్థం చతుసముట్ఠానా, కలాపా కామభూమియం;
యావజీవం పవత్తన్తి, దీపజాలావ సన్తతి.

౮౨౬.చక్ఖుసోతవత్థువసా, దసకా చ తయో పరం;
జీవితనవకఞ్చేవ, రూపావచరభూమియం.

౮౨౭.హోన్తి సన్ధిపవత్తీసు, చత్తారో కమ్మజా సదా;
పుబ్బే వుత్తనయేనేవ, పవత్తే ఉతుచిత్తజా.

౮౨౮.జీవితనవకఞ్చేకం, పటిసన్ధిపవత్తియం;
పవత్తే ఉతుజఞ్చేతి, ద్వేధాసఞ్ఞీనముద్దిసే.

౮౨౯.ఇచ్చుప్పత్తికమం ఞత్వా, విభావేయ్య తతో పరం;
కలాపానఞ్చ రూపానం, సమ్భవాసమ్భవమ్పి చ.

౮౩౦. ఇన్ద్రియబద్ధసన్తానే, సబ్బే సమ్భోన్తి సమ్భవా;
కలాపా చేవ రూపాని, తథా సన్తతిరాసయో.

౮౩౧. బహిద్ధా మతకాయే చ, నోపలబ్భన్తి కమ్మజా;
చిత్తోజజా కలాపా చ, ఉతుజా లహుతాదయో.

౮౩౨. తథా సుద్ధట్ఠకసద్ద-నవకఞ్చేతు సబ్బథా;
కలాపా తత్థ లబ్భన్తి, ద్వే చ రూపాని ఉద్దిసే.

౮౩౩. తేసముట్ఠానికా సబ్బే, కలాపా నత్థి సన్ధియం;
ఉప్పాదకాలే సబ్బత్థ, జరతానిచ్చతాపి చ.

౮౩౪. కలాపా కమ్మజా సన్తి, జాతిరూపఞ్చ సన్ధియం;
రూపాని చ కలాపా చ, సబ్బేపి చ పవత్తియం.

౮౩౫. సన్తి సబ్బాని రూపాని, కామేసు చతుసమ్భవా;
జీవితనవకం హిత్వా, కలాపా హోన్తి వీసతి.

౮౩౬. దసకేస్వేవ గహితం, విసుం కామే న లబ్భతి;
జీవితనవకం నామ, రూపలోకే విసుం సియా.

౮౩౭. ఆహారజకలాపా చ, భావా ద్వే చాదికప్పికే;
ఆదికాలే న లబ్భన్తి, పచ్ఛా లబ్భన్తి కేచిపి.

౮౩౮. ఘానజివ్హాకాయభావ-దసకా రూపభూమియం;
ఆహారజకలాపా చ, న లబ్భన్తేవ సబ్బథా.

౮౩౯. చక్ఖుసోతవత్థుసద్దా, కలాపా చిత్తజాపి చ;
అసఞ్ఞిభూమియం పుబ్బే, వుత్తాపి చ న లబ్భరే.

౮౪౦. కలాపా సత్త రూపాని, పఞ్చ రూపేస్వసఞ్ఞిసు;
నత్థేకాదస రూపాని, కలాపేకూనవీసతి.

౮౪౧. తస్మా తేవీస రూపాని, కలాపా పన చుద్దస;
తేసముట్ఠానికా సన్తి, రూపావచరభూమియం.

౮౪౨. సత్తరసేవ రూపాని, కలాపా ద్వే ద్విసమ్భవా;

అసఞ్ఞీనం తు సమ్భోన్తి, నత్థారూపేసు కిఞ్చిపి.

౮౪౩. ఉప్పత్తిక్కమమిచ్చేవం, సమ్భవాసమ్భవమ్పి చ;

కలాపానఞ్చ రూపానం, యథాయోగం విభావయేతి.

ఇతి రూపవిభాగే ఉప్పత్తికథా నిట్ఠితా.

ఏకవీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

ద్వావీసతిమో పరిచ్ఛేదో

౨౨. పకిణ్ణకకథా

౮౪౪.ఇత్థం రూపానముప్పత్తిం, దీపేత్వా దాని వుచ్చతి;

పవత్తికోసల్లత్థాయ, తత్థేవేతం పకిణ్ణకం.

౮౪౫.దువిధా సన్ధియో తత్థ, మిస్సామిస్సవిభాగతో;

తివిధాపి చేకచతు-పఞ్చవోకారభేదతో.

౮౪౬.రూపమత్తా అసఞ్ఞీనం, నామాభావా అమిస్సితా;

నామమత్తా అరూపీనం, రూపాభావాతి చ ద్విధా.

౮౪౭.కామావచరికా చేవ, రూపావచరికాతి చ;

దువిధా మిస్సితా చేతి, భవన్తి చ చతుబ్బిధా.

౮౪౮.ఏకచ్చతువోకారా చ, అమిస్సా పఞ్చ సన్ధియో;

ఛబ్బీసతివిధా మిస్సా, పఞ్చవోకారసన్ధియో.

౮౪౯.ఇత్థం భూమిప్పభేదేన, ఏకతింసవిధాపి చ;

సన్తతిరాసిభేదేన, సియుం తింసవిధా కథం.

౮౫౦.రూపసన్తతిసీసానం ,

రాసయో సత్తవీసతి;

వుత్తా కామే వసా తేసం,

సత్తకా కామసన్ధియో.

౮౫౧.వేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖార-విఞ్ఞాణక్ఖన్ధసఙ్గహా;

సబ్బత్థాపి చతస్సోవ, నామసన్తతియో సియుం.

౮౫౨.ఇచ్చుభిన్నం వసా హోన్తి, తత్థేకాదసకాదయో;

సన్తతిరాసయో పుబ్బే, విభత్తా సత్తకాదయో.

౮౫౩.ఏకాదసకదసక-నవట్ఠసత్తకా సియుం;

ఛక్కేన సద్ధిం విఞ్ఞేయ్యా, తస్మా తత్థ ఛ సఙ్గహా.

౮౫౪ అట్ఠ సన్తతియో హోన్తి, రూపలోకేన మిస్సితా;
అట్ఠకో రాసి తత్థేకో, తస్మా సన్తతి వుచ్చతి.

౮౫౫ జీవితనవకో త్వేకో, అసఞ్ఞీ పటిసన్ధియం;
అరూపీనం చతస్సోపి, నామసన్తతియో సియుం.

౮౫౬ ఇచ్చేకకచతుక్కానం, వసేన ద్వే అమిస్సితా;
అట్ఠవీసఞ్చ మిస్సాతి, తింసేవ హోన్తి సన్ధియో.

౮౫౭. ఏకుప్పాదనిరోధా చ, అమిస్సా తత్థ రాసయో;
మిస్సితానం విభాగోయం, యథాయోగం కథీయతి.

౮౫౮ ఉప్పాదట్ఠితిభఙ్గానం, వసా తీణి ఖణానిపి;
సమానానేవ నామానం, ఏకచిత్తక్ఖణం మతం.

౮౫౯ తుల్యముప్పాదభఙ్గానం, రూపానమ్పి ఖణద్వయం;
ఏకూనపఞ్ఞాసమత్తం, ఠితిక్ఖణముదీరితం.

౮౬౦. నామరూపానముప్పాదో, భఙ్గోపి హి సమో మతో;
దన్ధం హి వత్తికం రూపం, నామం తు లహువత్తికం.

౮౬౧. తథా హి రూపే తిట్ఠన్తే, చిత్తుప్పాదా తు సోళస;
ఉప్పజ్జిత్వా పవత్తిత్వా, భిజ్జన్తి చ లహుం లహుం.

౮౬౨ తస్మా హి ఏకపఞ్ఞాస-ఖణరూపక్ఖణం తథా;
సత్తరసచిత్తక్ఖణం, తిఖణన్తి చ వుచ్చతి.

౮౬౩. చిత్తక్ఖణం హి తిణ్ణన్నం, తత్థ విఞ్ఞత్తికద్వయం;
లక్ఖణత్తయరూపం తు, సలక్ఖణవవత్థితం.

౮౬౪ తస్మా హిత్వా ద్వయఞ్చేతం, బావీసతివిధమ్పి చ;
రూపం నామ చతుక్కఞ్చ, సలక్ఖణనియామితం.

౮౬౫ ఏకుప్పాదనిరోధా చ, తత్థ తుల్యక్ఖణా మతా;
అతుల్యక్ఖణధమ్మానం, సియా భేదం యథారహం.

౮౬౬. పటిసన్ధిక్ఖణే జాతం, తస్మా రూపం తతో పరం;

సత్తరసమచిత్తస్స, భఙ్గేన సహ భిజ్జతి.

౮౬౭.తస్స ఠితిక్ఖణే జాతం, రూపమ్పి చ తతో పరం;
అట్ఠారసమచిత్తస్స, ఉప్పాదే పన భిజ్జతి.

౮౬౮.తస్స భఙ్గక్ఖణే జాతం, రూపమ్పి చ తతో పరం;
అట్ఠారసమచిత్తస్స, ఠితికాలేసు భిజ్జతి.

౮౬౯.తథా దుతియచిత్తస్స, ఉప్పాదమ్హి సముట్ఠితం;
అట్ఠారసమచిత్తస్స, భఙ్గేన సహ భిజ్జతి.

౮౭౦.ఇతి వుత్తనియామేన, సజాతిక్ఖణతో పరం;
ఠత్వా ఏకూనపఞ్ఞాస, ఖణాని పున భిజ్జతి.

౮౭౧.తస్మా ఏకూనపఞ్ఞాస, కలాపా సహ వత్తరే;
ఏకో జాయతి ఏకో చ, భిజ్జతీతి చ సబ్బథా.

౮౭౨.ఏకసన్తతిసమ్బన్ధా, కలాపా సహ కమ్మజా;
యథానుపుబ్బఘటితా, ఏకపఞ్ఞాస లబ్భరే.

౮౭౩. సత్తవీస పనిచ్చేవం, కామే ద్వే రూపభూమియం;
రూపసన్తతిసీసానం, రాసయో సత్తకాదయో.

౮౭౪.ఏకూనతింస సబ్బేపి, కమ్మజాతా యథారహం;
ఏకపఞ్ఞాస ఘటికా, పవత్తన్తి ఖణే ఖణే.

౮౭౫.తత్థ సన్ధిక్ఖణే జాతం, సత్తరసమచేతసో;
ఉప్పాదే భిజ్జతిచ్చేవం, వుత్తో **అట్ఠకథానయో**.

౮౭౬.తం నయం పటిబాహిత్వా, చిత్తేన సహ భిజ్జతి;
చిత్తేన సహ జాతన్తి, వుత్తమాచరియేన హి.

౮౭౭. ఆనాపానతక్కచారా , ఏకుప్పాదనిరోధకా;
వుత్తా హి **యమకే** కాయవచీసఙ్ఖారనామకా.

౮౭౮.చిత్తుప్పాదక్ఖణే జాతా, ఉతు తస్స ఠితిక్ఖణే;
రూపం జనేతి తత్థాపి, ఉతు భఙ్గక్ఖణేపి చ.

၈၇၉. అనుపుబ్బక్కమేనేవం, జాతం రూపం తథాపరం;
అట్ఠారసమఉప్పాదట్ఠితిఆదీసు భిజ్జతి.

၈၈၀. ఇత్థం కలాపా ఘటితా, ఉతుజాహారజాపి చ;
ఏకసన్తతిసమ్బన్ధా, ఏకపఞ్ఞాస లబ్భరే.

၈၈၁. కలాపా చిత్తజా యస్మా, ఉప్పాదక్ఖణసమ్భూతా;
ఘటికా సహ లబ్భన్తి, తస్మా సత్తరసేవ తే.

၈၈၂ సబ్బేపి రూపజనకా, చిత్తుప్పాదే యథాసకం;
జనేన్తి ఠితిభఙ్గేసు, న జనేన్తీతి కేచనా.

၈၈၃. కుసలాబ్యాకతాదీనం, ఏకుప్పాదనిరోధతా;
ధమ్మానం **యమకే** వుత్తా, ఇతి పాళి వదన్తి చ.

၈၈၄ కుసలాదికసమ్బన్ధా, తత్థ తత్థ హి దేసితా;
ఇతి వత్వా పురే వుత్తం, ఇచ్ఛన్తాచరియా నయం.

၈၈၅ ఇచ్చేవం చతుసమ్భూతా, రూపసన్తతిరాసయో;
రూపాని చ కలాపా చ, ఏకాబద్ధా యథారహం.

၈၈၆ సుత్తపవత్తమత్తానం, సమ్బుద్ధానమ్పి పాణినం;
యావ మరణకాలాపి, పవత్తన్తి నిరన్తరం.

၈၈၇. ఆయుక్ఖయా చ మరణం, తథా కమ్మక్ఖయా సియా;
ఉభిన్నం వా ఖయా చాథ, ఉపచ్ఛేదకకమ్మునా.

၈၈၈ చతుధాపి మరన్తస్స, తస్సేవం తు యథారహం;
సత్తరసచిత్తక్ఖణమత్తసేసమ్హి జీవితే.

၈၈၉. ఉపరిచ్చుతిచిత్తస్స , సత్తరసమచేతసో;
ఠితికాలముపాదాయ, న తు జాయతి కమ్మజం.

၈၉၀. తస్సుప్పాదక్ఖణే జాతం,
రూపఞ్చ చుతియా సహ;
భిజ్జతీతి మతో నామ,
తతో హోతి స పుగ్గలో.

౮౯౧. చిత్తజాహారజఞ్చాపి, న జాయతి తతో పరం;

ఉతుసమ్భవరూపం తు, అవసిస్సతి వా న వా.

౮౯౨. తతో వుత్తనయేనేవ, మతసత్తో యథారహం;

మిస్సామిస్సాహి సన్ధీహి, పునదేవోపపజ్జతి.

౮౯౩. తతో వుత్తనయేనేవ, ఏకూనతింస కమ్మజా;

తేసముట్ఠానికా పఞ్చ, చతుత్తింస సమిస్సితా.

౮౯౪. కలాపా రాసయో హోన్తి, సత్తవీసతిభూమిసు;

ఇతి సబ్బపకారేన, రూపధమ్మా పకాసితాతి.

ఇతి రూపవిభాగే పకిణ్ణకకథా నిట్ఠితా.

ద్వావీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

నిట్ఠితో చ సబ్బథాపి రూపవిభాగో.

తేవీసతిమో పరిచ్ఛేదో

౪. నిబ్బానవిభాగో

౨౩. మూలవిసుద్ధికథా

౮౯౫. ఇత్థం చిత్తం చేతసికం, రూపఞ్చేవాతి సబ్బథా;
వుత్తా అసఙ్ఖతం దాని, నిబ్బానన్తి పవుచ్చతి.

౮౯౬. సీలవిసుద్ధి ఆదిమ్హి, తతో చిత్తవిసుద్ధి చ;
దిట్ఠివిసుద్ధినామా చ, కఙ్ఖావితరణాపి చ.

౮౯౭. తతో పరం మగ్గామగ్గ-ఞాణదస్సననామికా;
తథా పటిపదాఞాణ-దస్సనా ఞాణదస్సనం.

౮౯౮. ఇచ్చానుక్కమతో వుత్తా, సత్త హోన్తి విసుద్ధియో;
సత్తమానుత్తరా తత్థ, పుబ్బభాగా ఛ లోకియా.

౮౯౯. సంవరో పాతిమోక్ఖో చ, తథేవిన్ద్రియసంవరో;
ఆజీవపారిసుద్ధి చ, సీలం పచ్చయనిస్సితం.

౯౦౦. ఇతి **సీలవిసుద్ధీ**తి, సుద్ధమేతం పవుచ్చతి;
చతుపారిసుద్ధిసీలం, ధుతఙ్గపరివారితం.

౯౦౧. కసిణాని దసాసుభా, దసానుస్సతియో పన;
అప్పమఞ్ఞా చ సఞ్ఞా చ, వవత్థారుప్పకాతి చ.

౯౦౨. **సమథక్కమ్మట్ఠానాని,** తాలీసట్ఠకథానయే;
పాళియం తు విభత్తాని, అట్ఠతింసాతి వణ్ణితం.

౯౦౩. పథవాపో చ తేజో చ,
వాయో నీలఞ్చ పీతకం;
లోహితోదాతమాకాసం ,
ఆలోకకసిణన్తి చ.

౯౦౪. **కసిణాని దసే**తాని, వుత్తానట్ఠకథానయే;

అట్ఠేవ పాళియం హిత్వా, అన్తే తు కసిణద్వయం.

౯౦౫.ఉద్ధుమాతం వినీలఞ్చ, విపుబ్బకం విఖాయితం;

విచ్ఛిద్దకఞ్చ విక్ఖిత్తం, హతవిక్ఖిత్తలోహితం.

౯౦౬.పుళవకం అట్ఠికఞ్చేతి, **అసుభా దస** దేసితా;

రూపకాయవిభాగాయ, దసకాయవిపత్తియా.

౯౦౭. బుద్ధే ధమ్మే చ సఙ్ఘే చ, సీలే చాగే చ అత్తనా;

దేవతోపసమాయఞ్చ, సత్తానుస్సతియో కమా.

౯౦౮.మరణస్సతి నామేకా, తథా కాయగతాసతి;

ఆనాపానస్సతిచ్చేవం, **దసానుస్సతియో** మతా.

౯౦౯.మేత్తా కరుణా ముదితా, ఉపేక్ఖాతి చతుబ్బిధా;

వుత్తా బ్రహ్మవిహారా చ, **అప్పమఞ్ఞాతి** తాదినా.

౯౧౦.ఏకాహారే **పటిక్కూల-సఞ్ఞా** నామేకమేవ తు;

చతుధాతువవత్థానం, చతుధాతుపరిగ్గహో.

౯౧౧.ఆకాసానఞ్చాయతనం, విఞ్ఞాణఞ్చమథాపరం;

ఆకిఞ్చఞ్ఞం తథా నేవ-సఞ్ఞానాసఞ్ఞనామకం.

౯౧౨.ఇచ్చానుక్కమతో వుత్తా, అరూపజ్ఝానికా పన;

అరూపకమ్మట్ఠానాని, చత్తారోపి పకిత్తితా.

౯౧౩. కసిణాసుభకోట్ఠాసే, ఆనాపానే చ సబ్బథా;

దిస్వా సుత్వా ఫుసిత్వా వా, పరికమ్మం తు కుబ్బతో.

౯౧౪.ఉగ్గహో నామ సమ్భోతి, నిమిత్తం తత్థ యుఞ్జతో;

పటిభాగో తమారబ్భ, తత్థ వత్తతి అప్పనా.

౯౧౫.సాధు సత్తా సుఖీ హోన్తు, దుక్ఖా ముచ్చన్తు పాణినో;

అహో సత్తా సుఖప్పత్తా, హోన్తు యదిచ్ఛకాతి చ.

౯౧౬.ఉద్దిస్స వా అనోదిస్స, యుఞ్జతో సత్తగోచరే;

అప్పమఞ్ఞా పనప్పేన్తి, అనుపుబ్బేన వత్తికా.

౯౧౭. కసిణుగ్ఘాటిమాకాసే, పఠమారుప్పమానసే;
తస్సేవ నత్థిభావే చ, తతియారుప్పకేతి చ.

౯౧౮. యుఞ్జన్తస్స పనేతేసు, గోచరేసు చతూసుపి;
అప్పేన్తి అనుపుబ్బేన, ఆరుప్పాపి చతుబ్బిధా.

౯౧౯. ఆనాపానఞ్చ కసిణం, పఞ్చకజ్ఝానికం తహిం;
పఠమజ్ఝానికా వుత్తా, కోట్ఠాసాసుభభావనా.

౯౨౦. సుఖితజ్ఝానికా తిస్సో, అప్పమఞ్ఞా చ హేట్ఠిమా;
ఉపేక్ఖారుప్పకా పఞ్చ, ఉపేక్ఖాఝానికాతి చ.

౯౨౧. ఏకా దసేకా దస చ, తయో పఞ్చేతి సబ్బథా;
పరికమ్మవసా తింస, ఛ కోట్ఠాసా యథాక్కమం.

౯౨౨. పఞ్చకాదిసుఖోపేక్ఖా, ఝానభేదా చతుబ్బిధా;
ఏకచ్చతుపఞ్చఝాన-వసేన తివిధా సియుం.

౯౨౩. రూపారూపవసా ద్వే చ, అప్పనాతో పునేకధా;
ఇచ్చేవమప్పనా కమ్మ-ట్ఠానభేదా సమిస్సితా.

౯౨౪. ద్వే చ సఞ్ఞావవత్థానా, అట్ఠానుస్సతియోతి చ;
సేసా దస పవుచ్చన్తి, ఉపచారసమాధికా.

౯౨౫. పరికమ్మోపచారానులోమగోత్రభుతో పరం;
పఞ్చమం వా చతుత్థం వా, జవనం హోతి అప్పనా.

౯౨౬. అప్పనాజవనం సబ్బం, లోకుత్తరమహగ్గతం;
తిహేతుకపరిత్తాని, పురిమాని యథారహం.

౯౨౭. ఆవజ్జనా చ వసితా, తంసమాపజ్జనా తథా;
అధిట్ఠానా చ వుట్ఠానా, పచ్చవేక్ఖణ పఞ్చమా.

౯౨౮. వసితాహి వసీభూతా, ఇతి కత్వాన పఞ్చహి;
భావేన్తస్స పనప్పేన్తి, ఉపరూపరి అప్పనా.

౯౨౯. యుఞ్జన్తస్స తు వుట్ఠాయ, కసిణజ్ఝానపఞ్చమా;

పఞ్చాభిఞ్ఞా హి అప్పేన్తి, రూపసద్దాదిగోచరే.

౯౩౦. లోకుత్తరా పనప్పేన్తి, సబ్బే నిబ్బానగోచరే;

అనిచ్చదుక్ఖానత్తాతి, భూమిధమ్మే విపస్సతో.

౯౩౧. తత్థ చ పాదకజ్ఝానం, సమ్మట్ఠజ్ఝానమేవ వా;

అజ్ఝాసయో చ వుట్ఠాన-గామినీ చ విపస్సనా.

౯౩౨. మగ్గానం ఝానభేదాయ, యథాయోగం నియామతా;

యథాసకం ఫలానం తు, మగ్గా హోన్తి నియామతా.

౯౩౩. మగ్గానన్తరమేవాథ, భూమిధమ్మే విపస్సతో;

ఫలసమాపత్తియమ్పి, అప్పేతి ఫలమానసం.

౯౩౪. అనుపుబ్బసమాపత్తిం, సమాపజ్జిస్స వుట్ఠితో;

ఝానధమ్మే విపస్సిత్వా, తత్థ తత్థేవ పణ్డితో.

౯౩౫. చతుత్థారుప్పమప్పేత్వా, ఏకద్విజవనాపరం;

నిరోధం నామ ఫుసతి, సమాపత్తిమచిత్తకం.

౯౩౬. అరహా వా అనాగామీ, పఞ్చవోకారభూమియం;

యథాసకం ఫలుప్పాదో, వుట్ఠానన్తి తతో మతో.

౯౩౭. అప్పనాపరియోసానే, సియా సబ్బత్థ సమ్భవా;

భవఙ్గపాతో తం ఛేత్వా, జాయతే పచ్చవేక్ఖణా.

౯౩౮. ఇతి వుత్తానుసారేన, అప్పనానయసఙ్గహం;

యథాయోగం విభావేయ్య, తత్థ తత్థ విచక్ఖణో.

౯౩౯. **చిత్తవిసుద్ధి** నామాయం, చిత్తసంకిలేససోధనో;

ఉపచారప్పనాభేదో, సమథో పుబ్బభాగియోతి.

ఇతి నిబ్బానవిభాగే మూలవిసుద్ధికథా నిట్ఠితా.

తేవీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

చతువీసతిమో పరిచ్ఛేదో

౨౪. పరిగ్గహవిసుద్ధికథా

౬౪౦.సీలచిత్తవిసుద్ధీహి, యథావుత్తాహి మణ్డితో;
పయోగాసయసమ్పన్నో, నిబ్బానాభిరతో తతో.

౬౪౧.ఖన్ధాయతనధాతాదిప్పభేదేహి యథారహం;
లక్ఖణపచ్చుపట్ఠాన-పదట్ఠానవిభాగతో.

౬౪౨.పరిగ్గహేత్వా సఙ్ఖారే, నామరూపం యథాకథం;
వవత్థపేన్తో తత్థేవమనుపస్సతి పణ్డితో.

౬౪౩. నామరూపమిదం సుద్ధం, అత్తభావోతి వుచ్చతి;
నత్థేత్థ కోచి అత్తా వా, సత్తో జీవో చ పుగ్గలో.

౬౪౪.యథాపి అఙ్గసమ్భారా, హోతి సద్దో రథో ఇతి;
ఏవం ఖన్ధేసు సన్తేసు, హోతి సత్తోతి సమ్ముతి.

౬౪౫.ఖన్ధాయతనధాతూనం, యథాయోగమనుక్కమో;
అబ్బోచ్ఛిన్నో పవత్తన్తో, సంసారోతి పవుచ్చతి.

౬౪౬.ఇతి నానప్పకారేన, తేభూమకపరిగ్గహో;
భూమిధమ్మవవత్థానం, సుద్ధసఙ్ఖారదస్సనం.

౬౪౭.అత్తదిట్ఠిపహానేన , దిట్ఠిసంక్లేససోధనం;
దిట్ఠివిసుద్ధి నామాతి, ఞాణమేతం పవుచ్చతి.

౬౪౮.పరిగ్గహితసఙ్ఖారో, నామరూపమపత్థియా;
తతో పరం యథాయోగం, పరిగ్గణ్హాతి పచ్చయే.

౬౪౯.దుక్ఖసముదయో తత్థ, తణ్హా సంసారనాయికా;
సమోధానేతి సఙ్ఖారే, తత్థ తత్థుపపత్తియా.

౬౫౦.తణ్హాసమ్భవమేవేతం, తస్మా దుక్ఖం పవుచ్చతి;
తదప్పవత్తి నిబ్బానం, మగ్గో తంపాపకోతి చ.

౯౫౧. చతుసచ్చవవత్థాన-ముఖేనేవమ్పి పచ్చయే;
పరిగ్గణ్హన్తి ఏకచ్చే, సఙ్ఖారానమథాపరే.

౯౫౨. ఆలోకాకాసవాయాపపథవిఞ్ఞపనిస్సయం;
భవఙ్గపరిణామఞ్చ, లభిత్వావ యథారహం.

౯౫౩. ఛ వత్థూని చ నిస్సాయ, ఛ ద్వారారమ్మణాని చ;
పటిచ్చ మనసికారం, పవత్తన్తి అరూపినో.

౯౫౪. యథాసకసముట్ఠానం , విభాగేహి చ రూపినో;
పవత్తన్తి ఏకచ్చేతి, పరిగ్గణ్హన్తి పచ్చయే.

౯౫౫. అవిజ్జాపచ్చయా హోన్తి, సఙ్ఖారా తు తతో తథా;
విఞ్ఞాణం నామరూపఞ్చ, సళాయతననామకం.

౯౫౬. ఫస్సో చ వేదనా తణ్హా, ఉపాదానం భవో తతో;
జాతి జరా మరణఞ్చ, పవత్తతి యథారహం.

౯౫౭. తతో సోకో పరిదేవో, దుక్ఖఞ్చేవ తథాపరం;
దోమనస్సముపాయాసో, సమ్భోతి చ యథారహం.

౯౫౮. ఏతస్స కేవలస్సేవం, దుక్ఖక్ఖన్ధస్స సమ్భవో;
పటిచ్చసముప్పాదోవ, నత్థఞ్ఞో కోచి కారకో.

౯౫౯. తత్థావిజ్జాదయో ద్వేపి, అద్ధాతీతో అనాగతో;
జాతాదయోపరే అట్ఠ, పచ్చుప్పన్నోతి వణ్ణితో.

౯౬౦. పుఞ్ఞాపుఞ్ఞానేఞ్జవసా, సఙ్ఖారా తివిధా తథా;
భవేకదేసో కమ్మఞ్చ, కమ్మవట్టన్తి వుచ్చతి.

౯౬౧. అవిజ్జాతణ్హుపాదానా, క్లేసవట్టమథాపరే;
విపాకవట్టం సత్తాపి, ఉపపత్తిభవోపి చ.

౯౬౨. అవిజ్జాసఙ్ఖారానం తు, గహణే గహితావ తే;
తణ్హుపాదానభవాతి, అతీతే పఞ్చ హేతవో.

౯౬౩. తణ్హుపాదానభవానం, గహణే గహితావ తే;

అవిజ్జా సఙ్ఖారా చేతి, పచ్చుప్పన్నేపి పఞ్చకే.

౯౬౪.విఞ్ఞాణాదిసరూపేన, దస్సితం ఫలపఞ్చకం;
తథా తదేవ జాతాది-నామేనానాగతన్తి చ.

౯౬౫.అతీతే హేతవో పఞ్చ, ఇదాని ఫలపఞ్చకం;
ఇదాని హేతవో పఞ్చ, ఆయతిం ఫలపఞ్చకం.

౯౬౬.హేతుఫలం ఫలహేతు, పున హేతుఫలాని చ;
తిసన్ధి చతుసఙ్ఖేపం, వీసతాకారమబ్రవుం.

౯౬౭.అత్థధమ్మపటివేధ-దేసనానం యథారహం;
గమ్భీరత్తా చతున్నమ్పి, చతుగమ్భీరతా మతా.

౯౬౮.ఏకత్తనానత్తనయా, అబ్యాపారనయోపరో;
తథేవంధమ్మతా చేతి, నయా వుత్తా చతుబ్బిధా.

౯౬౯.జరామరణసోకాది-పీళితానమభిణ్హసో;
ఆసవానం సముప్పాదా, అవిజ్జా చ పవత్తతి.

౯౭౦.అవిజ్జాపచ్చయా హోన్తి, సఙ్ఖారాపి యథా పురే;
బద్ధావిచ్ఛేదమిచ్చేవం, భవచక్కమనాదికం.

౯౭౧.తణ్హావిజ్జానాభికం తం, జరామరణనేమికం;
సేసాకారాదిఘటికం, తిభవారథయోజితం.

౯౭౨.తిఅద్ధఞ్చ తివట్టఞ్చ, తిసన్ధిఘటికం తథా;
చతుసఙ్ఖేపగమ్భీరనయమణ్డితదేసనం.

౯౭౩.వీసతాకారవిభాగం, ద్వాదసాకారసఙ్గహం;
ధమ్మట్ఠితీతి దీపేన్తి, ఇదప్పచ్చయతం బుధా.

౯౭౪.పటిచ్చసముప్పాదోయం, పచ్చయాకారనామతో;
సఙ్ఖేపతో చ విత్థారా, వివిధాకారభేదతో.

౯౭౫.జనేతి పచ్చయుప్పన్నే, అవిజ్జాదిపవత్తియా;
అవిజ్జాదినిరోధేన, నిరోధేతి చ సబ్బధా.

౯౭౬. పచ్చయప్పచ్చయుప్పన్న-వసేనేవ పవత్తతి;
సంసారోయన్తి ఏకచ్చే, పరిగ్గణ్హన్తి పచ్చయే.

౯౭౭. సమన్తపట్ఠానమహాపకరణవిభాగతో;
ఏకచ్చే పరిగ్గణ్హన్తి, చతువీసతి పచ్చయే.

౯౭౮. ఇతి నానప్పకారేన, పచ్చయానం పరిగ్గహో;
సప్పచ్చయనామరూపం, వవత్థానన్తి వేదితం.

౯౭౯. ఇదప్పచ్చయతాఞాణం, పచ్చయాకారదస్సనం;
ధమ్మట్ఠితి యథాభూతఞాణదస్సననామకం.

౯౮౦. కాలత్తయవిభాగేసు , కఙ్ఖాసంక్లేససోధనం;
కఙ్ఖావితరణా నామ, విసుద్ధీతి పవుచ్చతీతి.

ఇతి నిబ్బానవిభాగే పరిగ్గహవిసుద్ధికథా నిట్ఠితా.

చతువీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

పఞ్చవీసతిమో పరిచ్ఛేదో

౨౫. విపస్సనావుద్ధికథా

౯౮౧.సీలచిత్తదిట్ఠికఙ్ఖావితరణవిసుద్ధియో ;

పత్వా కలాపతో తావ, సమ్మసేయ్య తతో పరం.

౯౮౨.కలాపతో సమ్మసనం, ఉదయబ్బయదస్సనం;

భఙ్గఞాణం భయఞాణం, తథాదీనవనిబ్బిదా.

౯౮౩. ముచ్చితుకమ్యతాఞాణం, పటిసఙ్ఖానుపస్సనా;

సఙ్ఖారుపేక్ఖానులోమమిచ్చానుక్కమతో ఠితా.

౯౮౪.విపస్సనాతి చక్ఖాతా, దసఞాణపరమ్పరా;

లక్ఖణత్తయమాహచ్చ, సఙ్ఖారేసు పవత్తతి.

౯౮౫.తస్మా కలాపతో తావ, సమ్మసేయ్య తిలక్ఖణం;

సమ్మసిత్వా అతీతాదిఖన్ధాయతనధాతుయో.

౯౮౬.అనిచ్చా తే ఖయట్ఠేన, ఖన్ధా దుక్ఖా భయట్ఠతో;

అనత్తా అసారకట్ఠేన, ఇచ్చాభిణ్హం విచిన్తయం.

౯౮౭.తస్సేవం సమ్మసన్తస్స, ఉపట్ఠాతి తిలక్ఖణం;

సఙ్ఖారేసు తతో యోగీ, ఖణసన్తతిఅద్ధతో.

౯౮౮.పచ్చుప్పన్నాన ధమ్మానం, ఉదయఞ్చ వయం తథా;

పఞ్ఞాసాకారభేదేహి, అనుపస్సతి తత్థ హి.

౯౮౯.అవిజ్జాతణ్హాకమ్మానం, ఉదయా చ నిరోధతో;

సముదయా నిరోధా చ, పఞ్చన్నం దస్సితా తథా.

౯౯౦.రూపస్సాహారతో తిణ్ణం, ఫస్సతో నామరూపతో;

విఞ్ఞాణస్సేతి సబ్బేపి, చత్తాలీస సమిస్సితా.

౯౯౧.నిబ్బత్తిలక్ఖణం భఙ్గ-

లక్ఖణఞ్చేత్థ పస్సతో;

ఖణతోదయతో చేతి,

సమపఞ్ఞాస హోన్తి తే.

౯౯౨.ఇతి ఖన్ధముఖేనేతే, విభత్తా ఉదయబ్బయా;

ఆయతనాదిభేదేహి, యోజేతబ్బా యథారహం.

౯౯౩. ఉదయఞ్చ వయఞ్చేవం, పస్సతో తస్స యోగినో;

విభూతా హోన్తి సఙ్ఖారా, సముట్ఠాతి తిలక్ఖణం.

౯౯౪.బోధిపక్ఖియధమ్మా చ,

తే పస్సన్తి విసేసతో;

తతో జాయన్తుపక్లేసా,

దసోపక్లేసవత్థుకా.

౯౯౫.ఓభాసో పీతి పస్సద్ధి, అధిమోక్ఖో చ పగ్గహో;

సుఖం ఞాణముపట్ఠానం, ఉపేక్ఖా చ నికన్తి చ.

౯౯౬.తణ్హామానదిట్ఠిగ్గాహవసేన తివిధేపి తే;

అస్సాదేన్తో ఉన్నమన్తో, మమాయన్తో కిలిస్సతి.

౯౯౭. మగ్గం ఫలఞ్చ నిబ్బానం, పత్తోస్మీతి అకోవిదో;

పేక్ఖబుజ్ఝాతి మఞ్ఞన్తో, పప్పోతి అధిమానికో.

౯౯౮.మగ్గాదయో న హోన్తేతే,

తణ్హాగాహాదివత్థుతో;

తణ్హామానదిట్ఠియో చుపక్లేసా పరిపన్థకా.

౯౯౯.పోరాణమేవ ఖన్ధానం, ఉదయబ్బయదస్సనం;

తిలక్ఖణారమ్మణతో, మగ్గో నిబ్బానపచ్చయో.

౧౦౦౦.ఇతి మగ్గం అమగ్గఞ్చ, విసోధేన్తస్స సిజ్ఝతి;

విసుద్ధి చ **మగ్గామగ్గఞాణదస్సన**నామికా.

౧౦౦౧.తథాపరా విసుద్ధీనం, ఉదయబ్బయదస్సనం;

ఆదిం కత్వా **పటిపదాఞాణదస్సన**నామికా.

౧౦౦౨.ఇచ్ఛా సంక్లేసవిక్ఖేపవిసుద్ధన్తం యథా పురే;

పటిపజ్జతి మేధావీ, ఉదయబ్బయదస్సనం.

౧౦౦౩ఇతి ఖోదయబ్బయానుపస్సనాఞాణవీథియం;

సిక్ఖన్తస్సాచిరేనేవ, పరిపక్కా విపస్సనా.

౧౦౦౪ఠపాయోదయవోహారం, వయమేవాధిముచ్చతో;

ఉప్పాదాభోగమోహాయ, భఙ్గమేవానుతిట్ఠతి.

౧౦౦౫తతో నిజ్ఝరధారావ, గఙ్గావారోదకం వియ;

భిజ్జమానతిణానివ, పటిపజ్జా సిఖా వియ.

౧౦౦౬ఠతన్తే చ వయన్తే చ, భిజ్జన్తిచ్చేవ సఙ్ఖతే;

పస్సతో తస్స భఙ్గానుపస్సనాఞాణమీరితం.

౧౦౦౭తతో భయానుపస్సనా, సభయాతి విపస్సతో;

ఆదీనవానుపస్సనా-ఞాణం ఆదీనవాతి చ.

౧౦౦౮నిబ్బిదానుపస్సనా చ, నిబ్బిన్దన్తస్స యోగినో;

ముచ్చితుకమ్యతాఞాణం, తతో ముచ్చితుమిచ్ఛతో.

౧౦౦౯నిచ్చా చే న నిరుజ్ఝేయ్యు, న బాధేయ్యు సుఖా యది;

వసే వత్తేయ్యు అత్తా చే, తదభావా న తే తథా.

౧౦౧౦సుట్ఠు ముచ్చితుమిచ్ఛేవం, పటిపచ్చక్ఖతో తతో;

పటిసఙ్ఖానుపస్సనా-ఞాణం జాతన్తి వుచ్చతి.

౧౦౧౧సాధుకం పటిసఙ్ఖాయ, సఙ్ఖారేసు తిలక్ఖణం;

సుపరిఞ్ఞాతసఙ్ఖారే, తథేవ పటిపస్సతి.

౧౦౧౨అనిచ్చా దుక్ఖానత్తా చ, సఙ్ఖారావ న చాపరో;

అత్తా వా అత్తనీయం వా, నాహం న తు మమాతి చ.

౧౦౧౩తతోవ తత్థ మజ్ఝత్తో, నన్దిరాగవినిస్సటో;

అత్తత్తనియభావేన, సఙ్ఖారేస్వజ్ఝుపేక్ఖతి.

౧౦౧౪సఙ్ఖారుపేక్ఖాసఙ్ఖాతం, ఞాణం తస్స ఇతీరితం;

తతో వుట్ఠానఘటితం, అనులోమన్తి వుచ్చతి.

౧౦౧౩. సుపరిఞ్ఞాతసఙ్ఖారే, సుసమ్మట్ఠతిలక్ఖణే;

ఉపేక్ఖన్తస్స తస్సేవ, సిఖాపత్తా విపస్సనా.

౧౦౧౪. సఙ్ఖారధమ్మే ఆరబ్భ, తావ కాలం పవత్తతి;

తీరదస్సీవ సకుణో, యావ పారం న పస్సతి.

౧౦౧౫. యదా పస్సతి నిబ్బానం, వుట్ఠానగహితా తదా;

వుట్ఠానగామినీ నామ, సానులోమా పవుచ్చతి.

౧౦౧౬. ఇతి ద్వీహి విసుద్ధీహి, విసుద్ధాయ విపస్సతో;

విపస్సనాపటిపదం, పూరేతీతి పవుచ్చతీతి.

ఇతి నిబ్బానవిభాగే విపస్సనావుద్ధికథా నిట్ఠితా.

పఞ్చవీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

ఛబ్బీసతిమో పరిచ్ఛేదో

౨౬. వుట్ఠానవిసుద్ధికథా

౧౦౧౯. తస్సేవం పటిపన్నస్స, సిఖాపత్తా విపస్సనా;

వుట్ఠానగామినీ నామ, యదా హోతి తదా పన.

౧౦౨౦. పరికమ్మోపచారానులోమగోత్రభుతో పరం;

మగ్గో తతో ఫలం హోతి, భవఙ్గా పచ్చవేక్ఖణా.

౧౦౨౧. పరికమ్మోపచారానులోమసఙ్ఖాతగోచరా ;

మగ్గస్సావజ్జనం హుత్వా, నిబ్బానే హోతి గోత్రభు.

౧౦౨౨. చతుత్థం పఞ్చమం వాథ, ఛట్ఠం వాపి యథారహం;

అప్పేతి మగ్గజవనం, నిబ్బానే సకిమేవ తం.

౧౦౨౩. తతో ఫలాని తీణి ద్వే, ఏకం వాథ యథాక్కమం;

మగ్గావసేసనిరోధమగ్గవుట్ఠానవీథియం.

౧౦౨౪. తతో భవఙ్గపాతోవ,

తం ఛేత్వా పచ్చవేక్ఖణా;

తిస్సో పఞ్చవిధా హోన్తి,

యథాయోగం తథా హి చ.

౧౦౨౫. మగ్గం ఫలఞ్చ నిబ్బానం, అవస్సం పచ్చవేక్ఖతి;

హీనే కిలేసే సేసే చ, పచ్చవేక్ఖతి వా న వా.

౧౦౨౬. తతో చ పున సఙ్ఖారే, విపస్సన్తో యథా పురే;

అప్పేతి అనుపుబ్బేన, సేసమగ్గఫలాని చ.

౧౦౨౭. తత్థ వుచ్చన్తి నిబ్బాన-ఫలమగ్గవిపస్సనా;

సుఞ్ఞతా చానిమిత్తా చ, తథాపణిహితాని చ.

౧౦౨౮. సుఞ్ఞతావిపస్సనాదినామేన హి విపస్సతి;

విమోక్ఖముఖభూతాతి, తివిధా భాజితా తథా.

౧౦౨౯సుఞ్ఞతాదికనామేన, విమోక్ఖా తివిధా మతా;
నిబ్బానఫలమగ్గా చ, సమాపత్తిసమాధయో.

౧౦౩౦తత్థేవ పఠమభూమిం, పత్తో అరియపుగ్గలో;
సత్తక్ఖత్తుపరమో సో, **సోతాపన్నో**తి వుచ్చతి.

౧౦౩౧పత్తో దుతియభూమిఞ్చ, **సకదాగామి**నామకో;
సకిమేవ ఇమం లోకం, ఆగన్త్వా హోతి మానుసం.

౧౦౩౨పత్తో తతియభూమిఞ్చ, **అనాగామీ**తి వుచ్చతి;
బ్రహ్మలోకా అనాగన్త్వా, ఇధకామోపపత్తియా.

౧౦౩౩పత్తో చతుత్థభూమిఞ్చ, **అరహా** అగ్గపుగ్గలో;
దిట్ఠేవ ధమ్మే దుక్ఖగ్గిం, నిబ్బాపేతీతి వుచ్చతి.

౧౦౩౪ఇతి మగ్గఫలట్ఠానం, వసా అరియపుగ్గలా;
ద్విధాపి చతుధా యుగ్గా, అట్ఠ హోన్తి విభాగతో.

౧౦౩౫ఉభతోభాగవిముత్త-
విభాగాదివసా పన;
విభత్తా హోన్తి సత్తేతే,
యథాయోగం తథా హి చ.

౧౦౩౬సద్ధాధురస్సానిచ్చతో, వుట్ఠానం దుక్ఖతోపి చ;
పఞ్ఞాధురస్సానత్తతో, ఇతి దీపేన్తి పణ్డితా.

౧౦౩౭సద్ధానుసారి ఆదిమ్హి, మజ్ఝే సద్ధావిముత్తకో;
అన్తే పఞ్ఞావిముత్తోవ, తస్మా సద్ధాధురో సియా.

౧౦౩౮ధమ్మానుసారి ఆదిమ్హి, దిట్ఠిప్పత్తో తతోపరి;
అన్తే పఞ్ఞావిముత్తోవ, హోతి పఞ్ఞాధురోపి చ.

౧౦౩౯సమథయానికా చేవ, రూపానుత్తరపాదకా;
విపస్సనాయానికా చ, సబ్బే సుక్ఖవిపస్సకా.

౧౦౪౦ధురవుట్ఠానభేదేన, హోన్తి పఞ్చేవ సబ్బథా;
ఆరుప్పపాదకా చాపి, ఆదిమ్హి దువిధా తథా.

౧౦౪౧ ద్వీసు ఠానేసు మజ్ఝకే, కాయసక్ఖీతి భాజితా;

ఉభతోభాగవిముత్తో, అరహత్తే పతిట్ఠితో.

౧౦౪౨ ఇత్థం వుత్తయానధుర-వుట్ఠానానం విభాగతో;

మగ్గప్ఫలభూమియో చ, సత్తట్ఠారియపుగ్గలా.

౧౦౪౩ తత్థ చానుత్తరఞాణం, సచ్చానం పటివేధకం;

సముచ్ఛేదప్పహానేన, క్లేసానుసయసోధనం.

౧౦౪౪ చతుమగ్గవిభాగేన, వుట్ఠానన్తి పకిత్తితం;

ఞాణదస్సనవిసుద్ధి, నామ హోతి తథాపి చ.

౧౦౪౫ మగ్గో చ పరిజానాతి, దుక్ఖం తేభూమకం తథా;

యథాయోగం పజహతి, తణ్హాసముదయమ్పి చ.

౧౦౪౬ నిరోధం సచ్ఛికరోతి, మగ్గసచ్చమనుత్తరం;

భావనావీథిమోతిణ్ణో, భావేతీతి పవుచ్చతి.

౧౦౪౭ దిట్ఠిగ్గతవిచికిచ్ఛా-సీలబ్బతమసేసతో;

అపాయగమనీయఞ్చ, రాగదోసాదికత్తయం.

౧౦౪౮ తదేకట్ఠే కిలేసే చ, సహజాతప్పహానతో;

పజహాతి **సోతాపత్తి-మగ్గో** పఠమభూమికో.

౧౦౪౯ తదేకట్ఠే పజహతి, రాగదోసాదికేపి చ;

థూలే తు **సకదాగామి-మగ్గో** దుతియభూమికో.

౧౦౫౦ పజహాతి **అనాగామి-మగ్గో** నిరవసేసతో;

కామరాగబ్యాపాదే చ, తదేకట్ఠే చ సమ్భవా.

౧౦౫౧ రూపారూపరాగమాను-ద్ధచ్చావిజ్జాతి పఞ్చకం;

అగ్గమగ్గో పజహతి, క్లేసే సేసే చ సబ్బథా.

౧౦౫౨ ఇతి సచ్చపటివేధం, క్లేసక్ఖయఫలావహం;

మగ్గఞాణం పకాసేన్తి, విసుద్ధిం సత్తమం బుధా.

౧౦౫౩ ఛబ్బిసుద్ధికమేనేవం, సబ్బథాయ విసుద్ధియా;

సత్తమాయానుపత్తబ్బం, నిబ్బానన్తి పవుచ్చతి.

౧౦౩౩ క్లేసక్ఖయకరం తాణం, సంసారాతిక్కమం పరం;
పారిమం తీరమభయం, సబ్బసఙ్ఖారనిస్సటం.

౧౦౩౪ తనమ్మదనిమ్మదనం , పిపాసవినయాదినా;
క్లేససంసారసఙ్ఖార-పటిపక్ఖనిదస్సితం.

౧౦౩౫ అజరామరమచ్చన్త-మనుప్పాదమసఙ్ఖతం;
అనుత్తరమసఙ్ఖారం, అనన్తమతులఞ్చ తం.

౧౦౩౬ పరమత్థమనోపమ్మం, సన్తి అప్పటిమం సుఖం;
నిరోధసచ్చ నిబ్బానం, ఏకన్తం అమతం పదం.

౧౦౩౭ సోపాదిసేసనిబ్బాన-ధాతు చేవ తథాపరా;
అనుపాదిసేసా చేతి, దువిధా పరియాయతో.

౧౦౩౮ సుఞ్ఞతం చానిమిత్తఞ్చ, తథాపణిహితన్తి చ;
అత్తాదిగాహాభావేన, తివిధాపి చ భాజితం.

౧౦౩౯ క్లేససంసారసఙ్ఖార-పచ్చనీకవిభాగతో;
భవక్ఖయాదిభేదేహి, బహుధాపి పవుచ్చతి.

౧౦౪౦ తదేవమచ్చుతం ధమ్మం, లోకుత్తరమకాలికం;
వానాభావా వానాతీతో, ‘‘**నిబ్బాన**’’న్తి పకిత్తితం.

ఇతి నిబ్బానవిభాగే వుట్ఠానవిసుద్ధికథా నిట్ఠితా.

ఛబ్బీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

నిట్ఠితో చ సబ్బథాపి నిబ్బానవిభాగో.

సత్తవీసతిమో పరిచ్ఛేదో

౧. పఞ్ఞత్తివిభాగో

౨౭. పభేదకథా

౧౦౬౨. చిత్తం చేతసికం రూపం, నిబ్బానమ్పి చ భాజితం;

తస్మా దాని యథాయోగం, పఞ్ఞత్తిపి పవుచ్చతి.

౧౦౬౩. సా చాయం అత్థపఞ్ఞత్తి-నామపఞ్ఞత్తిభేదతో;

దువిధా హోతి పఞ్ఞత్తి, అత్థపఞ్ఞత్తి తత్థ చ.

౧౦౬౪. పుత్తసమ్భారసణ్ఠాన-సఙ్ఘాటపరిణామతో;

వికప్పపట్ఠానాకారవోహారాభినివేసతో.

౧౦౬౫. తథా పవత్తసఙ్కేతసిద్ధా అత్థా పకప్పితా;

పఞ్ఞాపీయన్తి నామాతి, **పఞ్ఞత్తీ**తి పకిత్తితా.

౧౦౬౬. అత్థా హి పరమత్థత్థా, పఞ్ఞత్తత్థాతి చ ద్విధా;

తత్థ చ పరమత్థత్థా, సచ్చికట్ఠా సలక్ఖణా.

౧౦౬౭. పఞ్ఞత్తత్థా సచ్చికట్ఠసలక్ఖణసభావతో;

అఞ్ఞథా గహితా తంతముపాదాయ పకప్పితా.

౧౦౬౮. తస్మా ఉపాదాపఞ్ఞత్తి, అత్థపఞ్ఞత్తినామకా;

పఞ్ఞపేతబ్బనామావ, పఞ్ఞత్తత్థావ సబ్బథా.

౧౦౬౯. పరమత్థా యథావుత్తా, చిత్తచేతసికాదయో;

పఞ్ఞత్తా ఇత్థిపురిసమఞ్చపీఠపటాదయో.

౧౦౭౦. యేన వుచ్చతి తం నామం, పఞ్ఞపేతీతి వుచ్చతి;

పఞ్ఞత్తీతి చ సా నామపఞ్ఞత్తీతి తతో మతా.

౧౦౭౧. సఙ్ఖా సమఞ్ఞా పఞ్ఞత్తి, వోహారోతి చ భాజితా;

చతుధా పఞ్ఞపేతబ్బపఞ్ఞత్తీతి హి వణ్ణితా.

౧౦౭౨. తతో నామం నామకమ్మం, నామధేయ్యం అథాపరం;

నిరుత్తి బ్యఞ్జనమభిలాపోతి పన భాజితా.

౧౦౭౩ నామపఞ్ఞత్తి నామాతి, పఞ్ఞత్తి దువిధా కతా;

సబ్బేవ ధమ్మా పఞ్ఞత్తిపథాతి పన భాజితా.

౧౦౭౪ పరమత్థపఞ్ఞత్తత్థా, దువిధా హోన్తి తత్థ చ;

పఞ్ఞత్తిపథావ హోన్తి, పరమత్థా సలక్ఖణా.

౧౦౭౫ పఞ్ఞత్తత్థా పఞ్ఞత్తి చ, పఞ్ఞపేతబ్బమత్తతో;

పఞ్ఞత్తిపథా చ నామపఞ్ఞత్తిపథభావతో.

౧౦౭౬ నామమ్పి పఞ్ఞాపేతబ్బమేవ కిఞ్చాపి కేనచి;

నామమేవమ్పేతం తత్థ, పఞ్ఞత్తిచ్చేవ వణ్ణితం.

౧౦౭౭ పఞ్ఞపేతబ్బధమ్మా చ, తేసం పఞ్ఞాపితాపి చ;

ఇచ్చేతబ్బాపి పఞ్ఞత్తిపథా పఞ్ఞత్తినానతా.

౧౦౭౮ ఇతి వుత్తానుసారేన, వుత్తం అట్ఠకథానయే;

నయం గహేత్వా ఏత్థాపి, పఞ్ఞత్తి దువిధా కతా.

౧౦౭౯ తస్మిమ్పి పరమత్థా చ, సచ్చికట్ఠసలక్ఖణా;

అత్థా పఞ్ఞత్తిమత్తా చ, అత్థపఞ్ఞత్తినామకా.

౧౦౮౦ తేసం పఞ్ఞాపికా చేవ, నామపఞ్ఞత్తినామికా;

ఇచ్చేవం వణ్ణనామగ్గే, ఞేయ్యత్తా తివిధా కతా.

౧౦౮౧ పరమత్థసచ్చం నామ, పరమత్థావ తత్థ చ;

సచ్చికట్ఠసభావత్తా, అవిసంవాదకా హి తే.

౧౦౮౨ సమ్ముతిసచ్చం పఞ్ఞత్తిద్వయం వోహారవుత్తియా;

లోకసమఞ్ఞాధిప్పాయావిసంవాదకభావతో.

౧౦౮౩ ఇతి సచ్చద్వయమ్పేతం, అక్ఖాసి పురిసుత్తమో;

తేనాపి నామసంవిఞ్ఞా, వోహరేయ్యుభయమ్పి వా.

ఇతి పఞ్ఞత్తివిభాగే పభేదకథా నిట్ఠితా.

సత్తవీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

అట్ఠవీసతిమో పరిచ్ఛేదో

౨౮. అత్థపఞ్ఞత్తికథా

౧౦౮౪. తత్థ చ పుబ్బాపరియ-పవత్తక్ఖన్ధసమ్మతా;
విఞ్ఞత్తిన్ద్రియవిప్ఫార-విసేసోపనిబన్ధనా.

౧౦౮౫. జీవయక్ఖమనుస్సాది-నానాభేదా సలక్ఖికా;
సత్తపఞ్ఞత్తి నామాయం, స్వాయం సత్తోతి సమ్మతో.

౧౦౮౬. వట్టత్తయముపాదాయ,
ఖన్ధాయతనవుత్తియా;
కారకో వేదకో వాయం,
సన్ధావతి భవే భవే.

౧౦౮౭. తస్మా సంసారమాపన్నో, సత్తో నామ స పుగ్గలో;
అహమత్తాపరా ఇత్థీ, పురిసోతి చ కప్పితో.

౧౦౮౮. స్వాయం ఖన్ధాదితో సత్తో, అఞ్ఞోతి చ న వుచ్చతి;
ఖన్ధాదివినిముత్తస్స, సత్తస్సేవ అభావతో.

౧౦౮౯. ఖన్ధా ఖన్ధానమేవాయం, సత్తోతి చ న వుచ్చతి;
ఖన్ధవోహారతో తస్స, అఞ్ఞవోహారసమ్భవా.

౧౦౯౦. ఇచ్చేవం ఖన్ధనానత్తే-కత్తముత్తోపి అత్థతో;
తబ్బిసేసావచరిత-వోహారో చ తు దిస్సతి.

౧౦౯౧. తేనాయం పుగ్గలో సత్తో, జాయతిజ్జియ్యతీతి చ;
మీయతీతి చ తస్సాయం, సంసారోతి పవుచ్చతి.

౧౦౯౨. మతో జాతో చ న స్వేవ, ఖన్ధభేదోపచారతో;
నాపరో స్వేవ సన్తానభేదాభావోపచారతో.

౧౦౯౩. నానత్తేకత్తమిచ్చేవం, పుగ్గలస్సోపచారతో;
ఉచ్ఛేదసస్సతత్తం వా, తస్మా నోపేతి పుగ్గలో.

౧౦౯౪ఇచ్చాయం పుగ్గలో నామ, సత్తో సంసారకారకో;

ఖన్ధాదికముపాదాయ, పఞ్ఞత్తోతి పవుచ్చతి.

౧౦౯౫తస్మా పుగ్గలసఙ్ఖాతా, సంసారోపనిబన్ధనా;

సత్తపఞ్ఞత్తి నామాతి, విఞ్ఞాతబ్బా విభావినా.

౧౦౯౬అజ్ఝత్తికా చ కేసాదికోట్ఠాసా బాహిరేసు చ;

భూమిపబ్బతపాసాణతిణరుక్ఖలతాదికా.

౧౦౯౭భూతసమ్భారనిబ్బత్తివిభాగపరికప్పితా;

తముపాదాయ **సమ్భారపఞ్ఞత్తీ**తి పవుచ్చతి.

౧౦౯౮భూతసమ్భారసణ్ఠానవిభాగపరికప్పితా;

సణ్ఠానపఞ్ఞత్తి నామ, ధమ్భకుమ్భాదికా మతా.

౧౦౯౯భూతసమ్భారసఙ్ఘాతవిసేసపరికప్పితా;

సఙ్ఘాతపఞ్ఞత్తి నామ, రథగేహాదికా మతా.

౧౧౦౦భూతసమ్భారవిసేసపరిణామపకప్పితా;

పరిణామపఞ్ఞత్తీతి, దధిభత్తాదికా మతా.

౧౧౦౧ఇత్థమజ్ఝత్తబహిద్ధా , ధమ్మా సమ్భారసమ్భూతా;

సన్తానవుత్తి సఙ్కేతసిద్ధా పఞ్ఞత్తి పఞ్చధా.

౧౧౦౨తథా తథా సముప్పన్నవికప్పాభోగసమ్మతా;

వికప్పపఞ్ఞత్తి నామ, కాలాకాసదిసాదికా.

౧౧౦౩తం తం నిమిత్తమాగమ్మ, తతోపట్ఠానకప్పితా;

ఉపట్ఠానపఞ్ఞత్తీతి, పటిభాగాదికా మతా.

౧౧౦౪విసేసాకారమత్తాపి, అత్థన్తరపకప్పితా;

ఆకారపఞ్ఞత్తి నామ, విఞ్ఞత్తిలహుతాదికా.

౧౧౦౫తం తం కారణమాగమ్మ, తథా వోహారకప్పితా;

వోహారపఞ్ఞత్తి నామ, కథినాపత్తిఆదికా.

౧౧౦౬బాలో యో నో చ మే అత్తా,

నో భవిస్సామి మం చ తు;

నిచ్చో ధువో సస్సతోతి-

ఆదికా పన సబ్బథా.

౧౧౦౭ తబ్బోహారనిమిత్తానం, అభావేపి పవత్తితో;

అభినివేసపఞ్ఞత్తి, నామ తిత్థియకప్పితా.

౧౧౦౮ ఇచ్చేవం లోకసాసనతిత్థాయతనకప్పితా;

సన్తానముత్తసఙ్కేతసిద్ధా అత్థాపి పఞ్చధా.

౧౧౦౯ సఙ్ఖ్యానవుత్తిసన్తానముత్తభేదవసా ద్విధా;

అత్థపఞ్ఞత్తి నామాయం, దసధా పరిదీపితా.

౧౧౧౦ ఇతి వుత్తప్పకారేసు, పఞ్ఞత్తత్థేసు పణ్డితా;

పఞ్ఞత్తిమత్తం సన్ధాయ, వోహరన్తి యథాకథం.

౧౧౧౧ తదఞ్ఞే పన బాలా చ, తిత్థియాపి అకోవిదా;

పఞ్ఞత్తిమతిధావిత్వా, గణ్హన్తి పరమత్థతో.

౧౧౧౨ తే తథా గహితాకారా, అఞ్ఞాణగహితా జనా;

మిచ్ఛత్తాభినివిట్ఠా చ, వడ్ఢన్తి భవబన్ధనం.

౧౧౧౩ దువిధేసుపి అత్థేసు, తస్మా పణ్డితజాతికో;

పరమత్థపఞ్ఞత్తీసు, విభాగమితి లక్ఖయేతి.

ఇతి పఞ్ఞత్తివిభాగే అత్థపఞ్ఞత్తికథా నిట్ఠితా.

అట్ఠవీసతిమో పరిచ్ఛేదో.

ఏకూనతింసతిమో పరిచ్ఛేదో

౨౯. నామపఞ్ఞత్తికథా

౧౧౧౪. నామవోహారసఙ్కేతకారణోపనిబన్ధనా;

యథావుత్తత్థసద్దానం, అన్తరా చిన్తనా గతా.

౧౧౧౫. **నామపఞ్ఞత్తి** నామాయం, అత్థసద్దవినిస్సటా;

తంద్వయాబద్ధసఙ్కేతఞేయ్యాకారోపలక్ఖితా.

౧౧౧౬. యా గయ్హతి నామఘోసగోచరుప్పన్నవీథియా;

పవత్తానన్తరుప్పన్న-మనోద్వారికవీథియా.

౧౧౧౭. మఞ్చపీఠాదిసద్దం హి, సోతవిఞ్ఞాణవీథియా;

సుత్వా తమేవ చిన్తేత్వా, మనోద్వారికవీథియా.

౧౧౧౮. తతో సఙ్కేతనిప్ఫన్నం, నామం చిన్తాయ గయ్హతి;

నామపఞ్ఞత్తిఅత్థా తు, తతో గయ్హన్తి సమ్భవా.

౧౧౧౯. సద్దనామత్థపఞ్ఞత్తిపరమత్థవసేన హి;

చతుధా తివిధా వాథ, చిన్తనా తత్థ ఇచ్ఛితా.

౧౧౨౦. ఇత్థమట్ఠకథామగ్గం, వణ్ణేన్తేన హి దస్సితో;

నయో ఆచరియేనేతి, విభాగోయం పకాసితో.

౧౧౨౧. సత్థఞ్ఞా కాచి విఞ్ఞత్తి, వికారసహితో పన;

సద్దోవ నామపఞ్ఞత్తి, ఇచ్చేకచ్చేహి వణ్ణితం.

౧౧౨౨. తదేతం నామపఞ్ఞత్తిభావేనేకవిధమ్పి చ;

నేరుత్తికయాదిచ్ఛకవసా నామం ద్విధా భవే.

౧౧౨౩. సఞ్ఞాసు ధాతురూపాని, పచ్చయఞ్చ తతో పరం;

కత్వా వణ్ణాగమాదిఞ్చ, సద్దలక్ఖణసాధితం.

౧౧౨౪. నేరుత్తికముదీరేన్తి , నామం యాదిచ్ఛకం పదం;

యదిచ్ఛాయ కతమత్తం, బ్యఞ్జనత్థవివజ్జితం.

౧౧౨౫తివిధమ్హి తదన్వత్థకాదిమఞ్ఞోపచారిమం;
నిబ్బచనత్థసాపేక్ఖం, తత్థాన్వత్థముదీరితం.

౧౧౨౬యదిచ్ఛాకతసఙ్కేతం, కాదిమఞ్ఞోపచారిమం;
అతమ్భూతస్స తబ్భావవోహారోతి పవుచ్చతి.

౧౧౨౭తథా సామఞ్ఞనామఞ్చ, గుణనామఞ్చ కిత్తిమం;
ఓపపాతికమిచ్చేవం, నామం హోతి చతుబ్బిధం.

౧౧౨౮మహాజనసమ్మతఞ్చ, అన్వత్థఞ్చేవ తాదిసం;
తీణి నామాని చన్దాదినామం తత్థోపపాతికం.

౧౧౨౯యాదిచ్ఛకమావత్థికం, నేమిత్తకమథాపరం;
లిఙ్గికం రుళ్హికఞ్చేతి, నామం పఞ్చవిధం భవే.

౧౧౩౦యాదిచ్ఛకం యథావుడ్ఢం, వచ్ఛదమ్మాదికం పన;
ఆవత్థికం నేమిత్తకం, సీలవాపఞ్ఞవాదికం.

౧౧౩౧లిఙ్గికం దిట్ఠలిఙ్గం తు, దణ్డీఛత్తీతిఆదికం;
రుళ్హికం లేసమత్తేన, రుళ్హం గోమహింసాదికం.

౧౧౩౨విజ్జమానావిజ్జమాన-పఞ్ఞత్తోభయమిస్సితా;
విభత్తా నామపఞ్ఞత్తి, ఛబ్బిధా హోతి తత్థ హి.

౧౧౩౩విజ్జమానపఞ్ఞత్తీతి , విజ్జమానత్థదీపితా;
వుచ్చతి ఖన్ధాయతన-ధాతుపఞ్చిన్ద్రియాదికా.

౧౧౩౪అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తి-నామికా పరమత్థతో;
అవిజ్జమానమఞ్ఞాది, అత్థపఞ్ఞత్తిదీపితా.

౧౧౩౫విజ్జమానేన అవిజ్జ-మానపఞ్ఞత్తినామికా;
తేవిజ్జో ఛళభిఞ్ఞో చ, సీలవా పఞ్ఞవాపి చ.

౧౧౩౬అవిజ్జమానేన విజ్జ-మానపఞ్ఞత్తినామికా;
ఇత్థిరూపం ఇత్థిసద్దో, ఇత్థిచిత్తన్తిఆదికా.

౧౧౩౭విజ్జమానేన తు విజ్జ-మానపఞ్ఞత్తినామికా;

చక్ఖువిఞ్ఞాణం చ చక్ఖు-సమ్ఫస్సో చేవమాదికా.

౧౧౩౮అవిజ్జమానేనావిజ్జ-మానపఞ్ఞత్తినామికా;
ఖత్తియపుత్తో బ్రాహ్మణ-పుత్తో ఇచ్చేవమాదికా.

౧౧౩౯ఇతి వుత్తానుసారేన, నామపఞ్ఞత్తియా బుధో;
సరూపం విసయఞ్చేవ, విభాగఞ్చ విభావయే.

౧౧౪౦ఇచ్చేవం పరమత్థా చ, యథావుత్తా చతుబ్బిధా;
పఞ్ఞత్తి దువిధా చేతి, ఞేయ్యత్థా ఛబ్బిధా మతాతి.

ఇతి పఞ్ఞత్తివిభాగే నామపఞ్ఞత్తికథా నిట్ఠితా.

ఏకూనతింసతిమో పరిచ్ఛేదో.

నిట్ఠితో చ సబ్బథాపి పఞ్ఞత్తివిభాగో.

నిగమనకథా

౧౧౪౧సట్ఠే **కఞ్చివరే** రట్ఠే, **కావేరి**నగరే వరే;
కులే సఞ్జాతభూతేన, బహుస్సుతేన ఞాణినా.

౧౧౪౨**అనురుద్ధేన థేరేన,** అనిరుద్ధయసస్సినా;
తమ్బరట్ఠే వసన్తేన, నగరే **తఞ్జ**నామకే.

౧౧౪౩**తత్థ సఙ్ఘవిసిట్ఠేన,** యాచితేన అనాకులం;
మహావిహారవాసీనం, వాచనామగ్గనిస్సితం.

౧౧౪౪[illegible], **పరమత్థవినిచ్ఛయం;**
[illegible].

ఇతి అనురుద్ధాచరియేన రచితో

పరమత్థవినిచ్ఛయో నిట్ఠితో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

సచ్చసఙ్ఖేపో

గన్ధారమ్భకథా

౧. నమస్సిత్వా తిలోకగ్గం, ఞేయ్యసాగరపారగుం;
భవాభావకరం ధమ్మం, గణఞ్చ గుణసాగరం.

౨. నిస్సాయ పుబ్బాచరియమతం అత్థావిరోధినం;
వక్ఖామి సచ్చసఙ్ఖేపం, హితం కారకయోగినం.

౧. పఠమో పరిచ్ఛేదో

రూపసఙ్ఖేపో

౩. **సచ్చాని** పరమత్థఞ్చ, సమ్ముతిఞ్చాతి ద్వే తహిం;
థద్ధభావాదినా ఞేయ్యం, సచ్చం తం **పరమత్థకం**.

౪. సన్నివేసవిసేసాదిఞేయ్యం **సమ్ముతి** తం ద్వయం;
భావసఙ్కేతసిద్ధీనం, తథత్తా సచ్చమీరితం.

౫. పరమత్థో సనిబ్బానపఞ్చక్ఖన్ధేత్థ రాసితో;
ఖన్ధత్థో చ సమాసేత్వా, వుత్తోతీతాదిభేదనం.

౬. వేదనాదీసుపేకస్మిం, ఖన్ధసద్దో తు రుళ్హియా;
సముద్దాదేకదేసే తు, సముద్దాదిరవో యథా.

౭. తత్థ సీతాదిరుప్పత్తా, **రూపం** భ్వాపానలానిలం;
భూతం కథినదవతాపచనీరణభావకం.

౮. చక్ఖు సోతఞ్చ ఘానఞ్చ, జివ్హా కాయో పభా రవో;
గన్ధో రసోజా ఇత్థీ చ, పుమా వత్థు చ జీవితం.

౯. ఖం జాతి జరతా భఙ్గో, రూపస్స లహుతా తథా;
ముదుకమ్మఞ్ఞతా కాయవచీవిఞ్ఞత్తి **భూతికం**.

౧౦. చక్ఖాదీ దట్ఠుకామాదిహేతుకమ్మజభూతికా;
పసాదా రూపసద్దాదీ, చక్ఖుఞాణాదిగోచరా.

౧౧. ఓజా హి యాపనా ఇత్థిపుమలిఙ్గాదిహేతుకం;
భావద్వయం తు కాయంవ, బ్యాపి నో సహవుత్తికం.

౧౨. నిస్సయం వత్థు ధాతూనం, ద్విన్నం కమ్మజపాలనం;
జీవితం ఉప్పలాదీనం, ఉదకంవ ఠితిక్ఖణే.

౧౩. ఖం రూపానం పరిచ్ఛేదో, జాతిఆదిత్తయం పన;
రూపనిబ్బత్తి పాకో చ, భేదో చేవ యథాక్కమం.

౧౪. లహుతాదిత్తయం తం హి, రూపానం కమతో సియా;
అదన్ధథద్ధతా చాపి, కాయకమ్మానుకూలతా.

౧౫. అభిక్కమాదిజనకచిత్తజస్సానిలస్స హి;
వికారో కాయవిఞ్ఞత్తి, రూపత్థమ్భాదికారణం.

౧౬. వచీభేదకచిత్తేన, భూతభూమివికారతా;
వచీవిఞ్ఞత్తుపాదిన్నఘట్టనస్సేవ కారణం.

౧౭. రూపమబ్యాకతం సబ్బం, విప్పయుత్తమహేతుకం;
అనాలమ్బం పరిత్తాది, ఇతి **ఏకవిధం** నయే.

౧౮. అజ్ఝత్తికాని చక్ఖాదీ, పఞ్చేతేవ పసాదకా;
వత్థునా వత్థు తానేవ, ద్వారా విఞ్ఞత్తిభీ సహ.

౧౯. సేసం బాహిసతి చేకవీస వీసతి బాహిరం;
అప్పసాదమవత్థుం చ, అద్వారఞ్చ యథాక్కమం.

౨౦. పసాదా పఞ్చ భావాయు, ఇన్ద్రియనిన్ద్రియేతరం;
వినాపం ఆదితో యావ, రసా థూలం న చేతరం.

౨౧. అట్ఠకం అవినిబ్భోగం, వణ్ణగన్ధరసోజకం;
భూతం తం తు వినిబ్భోగమితరన్తి వినిద్దిసే.

౨౨. అట్ఠారసాదితో రూపా, నిప్ఫన్నం తు న చేతరం;
ఫోట్ఠబ్బమాపవజ్జం తు, భూతం కామే న చేతరం.

౨౩. సేక్ఖసప్పటిఘాసేక్ఖపటిఘం ద్వయవజ్జితం;
వణ్ణం తదితరం థూలం, సుఖుమఞ్చేతి తం **తిధా**.

౨౪. కమ్మజాకమ్మజంసేవకమ్మాకమ్మజతో తిధా;
చిత్తోజఉతుజాదీనం, వసేనాపి తిధా తథా.

౨౫. దిట్ఠం సుతం ముతఞ్చాపి, విఞ్ఞాతం వత చేతసా;
ఏకమేకఞ్చ పఞ్చాపి, వీసతి చ కమా సియుం.

౨౬. హదయం వత్థు విఞ్ఞత్తి, ద్వారం చక్ఖాదిపఞ్చకం;

వత్థు ద్వారఞ్చ సేసాని, వత్థు ద్వారఞ్చ నో సియా.

౨౭. నిప్ఫన్నం రూపరూపం ఖం, పరిచ్ఛేదోథ లక్ఖణం;
జాతిఆదిత్తయం రూపం, వికారో లహుతాదికం.

౨౮. యథా సఙ్ఖతధమ్మానం, లక్ఖణం సఙ్ఖతం తథా;
పరిచ్ఛేదాదికం రూపం, తజ్జాతిమనతిక్కమా.

౨౯. కమ్మచిత్తానలాహారపచ్చయానం వసేనిధ;
ఞేయ్యా పవత్తి రూపస్స, పిణ్డానఞ్చ వసా కథం.

౩౦. **కమ్మజం** సేన్ద్రియం వత్థు, విఞ్ఞత్తి **చిత్తజా** రవో;
చిత్తగ్గిజో లహుతాదిత్తయం **చిత్తానలన్నజం**.

౩౧. అట్ఠకం జాతి చాకాసో, **చతుజా** జరతా ఖయం;
కుతోచి నేవ జాతం తప్పాకభేదం హి తం ద్వయం.

౩౨. జాతియాపి న జాతత్తం, కుతోచిట్ఠకథానయా;
లక్ఖణాభావతో తస్సా, సతి తస్మిం న నిట్ఠితి.

౩౩. కమ్మచిత్తానలన్నేహి, **పిణ్డా** నవ చ సత్త చ;
చత్తారో ద్వే చ విఞ్ఞేయ్యా, సజీవే ద్వే అజీవకే.

౩౪. అట్ఠకం జీవితేనాయునవకం భావవత్థునా;
చక్ఖాదీ పఞ్చ దసకా, కలాపా **నవ కమ్మజా**.

౩౫. సుద్ధట్ఠవిఞ్ఞత్తియుత్తనవకోపి చ దసకో;
సుద్ధసద్దేన నవకో, లహుతాదిదసేకకో.

౩౬. విఞ్ఞత్తిలహుతాదీహి, పున ద్వాదస తేరస;
చిత్తజా ఇతి విఞ్ఞేయ్యా, కలాపా **సత్త వా ఛ వా**.

౩౭. సుద్ధట్ఠం సద్దనవకం, లహుతాదిదసేకకం;
సద్దేనలహుతాదీహి, **చతురోతుజకణ్ణికా**.

౩౮. సుద్ధట్ఠలహుతాదీహి, **అన్నజా ద్వేతిమే** నవ;
సత్త చత్తారి ద్వే చేతి, **కలాపా వీసతీ ద్విభి**.

౩౯. తయట్ఠకా చ చత్తారో, నవకా దసకా నవ;
తయో ద్వేకో చ ఏకేన, దస ద్వీహి చ తీహి చ.

౪౦. చతున్నమ్పి చ ధాతూనం, అధికంసవసేనిధ;
రూపభేదోథ విఞ్ఞేయ్యో, కమ్మచిత్తానలన్నజో.

౪౧. కేసాదిమత్థలుఙ్గన్తా, పథవంసాతి వీసతి;
పిత్తాదిముత్తకన్తా తే, జలంసా ద్వాదసీరితా.

౪౨. యేన సన్తప్పనం యేన, జీరణం దహనం తథా;
యేనసితాదిపాకోతి, చతురంసానలాధికా.

౪౩. ఉద్ధాధోగమకుచ్ఛిట్ఠా, కోట్ఠాసేయ్యఙ్గసారి చ;
అస్సాసోతి చ విఞ్ఞేయ్యా, ఛళంసా వాయునిస్సితా.

౪౪. పుబ్బముత్తకరీసఞ్చోదరియం చతురోతుజా;
కమ్మా పాచగ్గి చిత్తమ్హా-స్సాసోతి ఛపి ఏకజా.

౪౫. సేదసిఙ్ఘానికస్సు చ, ఖేళో చిత్తోతుసమ్భవా;
ద్విజా ద్వత్తింస కోట్ఠాసా, సేసా ఏవ చతుబ్భవా.

౪౬. ఏకజేస్వాదిచతూసు, ఉతుజా చతురట్ఠకా;
జీవితనవకో పాచేస్సాసే చిత్తభవట్ఠకో.

౪౭. ద్విజేసు మనతేజేహి, ద్వే ద్వే హోన్తి పనట్ఠకా;
సేసతేజానిలంసేసు, ఏకేకమ్హి తయో తయో.

౪౮. అట్ఠకోజమనగ్గీహి, హోన్తి అట్ఠసు కమ్మతో;
అట్ఠాయునవకా ఏవం, ఇమే అట్ఠ చతుబ్భవా.

౪౯. చతువీసేసు సేసేసు, చతుజేసుట్ఠకా తయో;
ఏకేకమ్హి చ విఞ్ఞేయ్యా, పిణ్డా చిత్తానలన్నజా.

౫౦. కమ్మజా కాయభావవ్హా, దసకాపి సియుం తహిం;
చతువీసేసు అంసేసు, ఏకేకమ్హి దువే దువే.

౫౧. పఞ్చాపి చక్ఖుసోతాదీ, పదేసదసకా పున;

నవకా సద్దసఙ్ఖాతా, ద్వేతిచ్చేవం కలాపతో.

౫౨. తేపణ్ణాస దసేకఞ్చ, నవుత్తరసతాని చ;

దసకా నవకా చేవ, అట్ఠకా చ సియుం కమా.

౫౩. సేకపఞ్చసతం కాయే, సహస్సం తం పవత్తతి;

పరిపుణ్ణిన్ద్రియే రూపం, నిప్ఫన్నం ధాతుభేదతో.

౫౪. చిత్తుప్పాదే సియుం రూప-హేతూ కమ్మాదయో పన;

ఠితి న **పాఠే** చిత్తస్స, న భఙ్గే రూపసమ్భవో.

౫౫. “అఞ్ఞథత్తం ఠితస్సా”తి, వుత్తత్తావ ఠితిక్ఖణం;

అత్థీతి చే పటసేధేన, ఠితి తత్థ పవుచ్చతి.

౫౬. అథ వా తిక్ఖణే కమ్మం, చిత్తమత్తుదయక్ఖణే;

ఉతుఓజాత్తనో ఠానే, రూపహేతూ భవన్తి హి.

౫౭. సేయ్యస్సాదిక్ఖణే కాయ-

భావవత్థువసా తయో;

దసకా హోన్తిభావిస్స,

వినా భావం దువే సియుం.

౫౮. తతో పరఞ్చ కమ్మగ్గిచిత్తజా తే చ పిణ్డికా;

అట్ఠకా చ దువే పుబ్బే, వుత్తవుత్తక్ఖణే వదే.

౫౯. కాలేనాహారజం హోతి, చక్ఖాదిదసకాని చ;

చతుపచ్చయతో రూపం, సమ్పిణ్డేవం పవత్తతి.

౬౦. తం సత్తరసచిత్తాయు, వినా విఞ్ఞత్తిలక్ఖణం;

సన్తతామరణా రూపం, జరాదిఫలమావహం.

౬౧. భఙ్గా సత్తరసుప్పాదే, జాయతే కమ్మజం న తం;

తదుద్ధం జాయతే తస్మా, తక్ఖయా మరణం భవే.

౬౨. ఆయుకమ్ముభయేసం వా, ఖయేన మరణం భవే;

ఉపక్కమేన వా కేసఞ్చుపచ్ఛేదకకమ్మునా.

౬౩. ఓపపాతికభావిస్స, దసకా సత్త కమ్మజా;
కామే ఆదో భవన్తగ్గిజాహి పుబ్బేవ భూయతే.

౬౪. ఆదికప్పనరానఞ్చ, అపాయే అన్ధకస్స చ;
బధిరస్సాపి ఆదో ఛ, పుబ్బేపేతరజా సియుం.

౬౫. తత్థేవన్ధబధిరస్స, పఞ్చ హోన్తి అభావినో;
యుత్తియా ఇధ విఞ్ఞేయ్యా, పఞ్చ వా చతురోపి వా.

౬౬. చక్ఖాదిత్తయహీనస్స, చతురోవ భవన్తితి;
వుత్తం ఉపపరిక్ఖిత్వా, గహేతబ్బం విజానతా.

౬౭. రూపే జీవితచక్కఞ్చ, చక్ఖాదిసత్తకత్తయం;
పఞ్చ ఛ ఉతుచిత్తేహి, పఞ్చ ఛాసఞ్ఞినం భవే.

౬౮. పఞ్చధాత్వాదినియమా, **పాఠే** గన్ధరసోజనం;
నుప్పత్తి తత్థ భూతానం, అఘోట్ఠబ్బపవత్తినం.

౬౯. థద్ధుణ్హేరణభావోవ, నత్థి ధాత్వాదికిచ్చతో;
అఞ్ఞం గన్ధాదీనం తేసం, తక్కిచ్చేనోపలద్ధితో.

౭౦. రూపే సప్పటిఘుత్తాది, తత్థ రుప్పనతా వియ;
ఘట్టనఞ్చ రవుప్పాదస్సఞ్ఞత్థస్సేవ హేతుతా.

౭౧. ఇచ్ఛితబ్బమిమేకన్తమేవం పాఠావిరోధతో;
అథ వా తేహి విఞ్ఞేయ్యం, దసకం నవకట్ఠకం.

౭౨. సబ్బం కామభవే రూపం, రూపే ఏకూనవీసతి;
అసఞ్ఞీనం దస గన్ధరసోజాహి చ బ్రహ్మునం.

ఇతి సచ్చసఙ్ఖేపే రూపసఙ్ఖేపో నామ

పఠమో పరిచ్ఛేదో.

౨. దుతియో పరిచ్ఛేదో

ఖన్ధత్తయసఙ్ఖేపో

౭౩. **వేదనా**నుభవో తేధా, సుఖదుక్ఖముపేక్ఖయా;
ఇట్ఠానిట్ఠానుభవనమజ్ఝానుభవలక్ఖణా.

౭౪. కాయికం మానసం దుక్ఖం, సుఖోపేక్ఖా చ వేదనా;
ఏకం మానసమేవేతి, పఞ్చధిన్ద్రియభేదతో.

౭౫. యథా తథా వా సఞ్ఞాణం, **సఞ్ఞా** సతినిబన్ధనం;
ఛధా ఛద్వారసమ్భూతఫస్సజానం వసేన సా.

౭౬. **సఙ్ఖారా** చేతనా ఫస్సో,
మనక్కారాయు సణ్ఠితి;
తక్కో చారో చ వాయామో,
పీతి ఛన్దోధిమోక్ఖకో.

౭౭. సద్ధా సతి హిరోత్తప్పం, చాగో మేత్తా మతి పున;
మజ్ఝత్తతా చ పస్సద్ధీ, కాయచిత్తవసా దువే.

౭౮. లహుతా ముదుకమ్మఞ్ఞపాగుఞ్ఞముజుతా తథా;
దయా ముదా మిచ్ఛావాచా, కమ్మన్తాజీవసంవరో.

౭౯. లోభో దోసో చ మోహో చ, దిట్ఠి ఉద్ధచ్చమేవ చ;
అహిరీకం అనోత్తప్పం, విచికిచ్ఛితమేవ చ.

౮౦. మానో ఇస్సా చ మచ్ఛేరం, కుక్కుచ్చం థినమిద్ధకం;
ఇతి ఏతేవ పఞ్ఞాస, సఙ్ఖారక్ఖన్ధసఞ్ఞితా.

౮౧. బ్యాపారో చేతనా ఫస్సో, ఫుసనం సరణం తహిం;
మనక్కారో పాలనాయు, సమాధి అవిసారతా.

౮౨. ఆరోపనానుమజ్జట్ఠా, తక్కచారా పనీహనా;
వీరియం పీననా పీతి, ఛన్దో తు కత్తుకామతా.

౮౩. అధిమోక్ఖో నిచ్ఛయో సద్ధా,

పసాదో సరణం సతి;

హిరీ పాపజిగుచ్ఛా హి,

ఓత్తప్పం తస్స భీరుతా.

౮౪. అలగ్గో చ అచణ్డిక్కం, చాగో మేత్తా మతి పన;

యాథావబోధో మజ్ఝత్తం, సమవాహితలక్ఖణం.

౮౫. ఛ యుగాని కాయచిత్తదరగారవథద్ధతా-

అకమ్మఞ్ఞత్తగేలఞ్ఞకుటిలానం వినోదనా.

౮౬. తానుద్ధతాదిథినాదిదిట్ఠాదీనం యథాక్కమం;

సేసకాదిఅసద్ధాదిమాయాదీనం విపక్ఖినో.

౮౭. దుక్ఖాపనయనకామా, దయా మోదా పమోదనా;

వచీదుచ్చరితాదీనం, విరామో విరతిత్తయం.

౮౮. లోభో దోసో చ మోహో చ,

గేధచణ్డమనన్ధనా;

కమేన దిట్ఠి దుగ్గాహో,

ఉద్ధచ్చం భన్తతం మతం.

౮౯. అహిరీకమలజ్జత్తం, అనోత్తప్పమతాసతా;

సంసయో విచికిచ్ఛా హి, మానో ఉన్నతిలక్ఖణో.

౯౦. పరస్సకసమ్పత్తీనం ,

ఉసూయా చ నిగూహనా;

ఇస్సామచ్ఛేరకా తాపో,

కతాకతస్స సోచనా.

౯౧. థినం చిత్తస్స సఙ్కోచో, అకమ్మఞ్ఞత్తతా పన;

మిద్ధమిచ్చేవమేతేసం, **లక్ఖణఞ్చ** నయే బుధో.

౯౨. వేదనాదిసమాధన్తా, సత్త **సబ్బగసఞ్ఞితా**;

తక్కాదిఅధిమోక్ఖన్తా, ఛ **పకిణ్ణక**నామకా.

౯౩. సద్దాదయో విరమన్తా, **అరణా** పఞ్చవీసతి;
లోభాదిమిద్ధకన్తాని, **సరణాని** చతుద్దస.

౯౪. ఇస్సామచ్ఛేరకుక్కుచ్చదోసా కామే దయా ముదా;
కామే రూపే చ సేసా ఛ-చత్తాలీస తిధాతుజా.

౯౫. ఛన్దనిచ్ఛయమజ్ఝత్తమనక్కారా సఉద్ధవా;
దయాదీ పఞ్చ మానాదీ, ఛ **యేవాపన** సోళస.

౯౬. ఛన్దాదీ పఞ్చ **నియతా**, తత్థేకాదస నేతరా;
అహిరీకమనోత్తప్పం, లోకనాసనకం ద్వయం.

౯౭. ఏతే ద్వే మోహుద్ధచ్చాతి, చత్తారో **పాపసబ్బగా**;
లోకపాలదుకం వుత్తం, హిరిఓత్తప్పనామకం.

౯౮. ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానా, **ఝానఙ్గా** తక్కచారకా;
పీతి ఏకగ్గతా చేతి, సత్త విత్తిత్తయేన వే.

౯౯. సద్ధా సతి మతేకగ్గ-ధితి లోకవినాసకా;
పాలకా నవ చేతాని, **బలాని** అవికమ్పతో.

౧౦౦. ఏత్థ సద్ధాదిపఞ్చాయు, కత్వాత్ర చతుధా మతిం;
వేదనాహి ద్విసత్తేతే, ఇన్ద్రియానాధిపచ్చతో.

౧౦౧. మనరూపిన్ద్రియేహేతే , సబ్బే **ఇన్ద్రియ**నామకా;
బావీసతి భవన్తాయుద్వయం కత్వేకసఙ్గహం.

౧౦౨. దిట్ఠిహేకగ్గతాతక్కసతీవిరతియో **పథా**;
అట్ఠ నియ్యానతో ఆదిచతురో భిత్వాన ద్వాదస.

౧౦౩. ఫస్సో చ చేతనా చేవ,
ద్వేపేత్థాహారణత్తతో;
ఆహారా మనవోజాహి,
భవన్తి చతురోథవా.

౧౦౪. **హేతు** మూలట్ఠతో పాపే,
లోభాదిత్తయమీరితం;

కుసలాబ్యాకతే చాపి,

అలోభాదిత్తయం తథా.

౧౦౫.దిట్ఠిలోభదుసా కమ్మపథాపాయస్స మగ్గతో;

తబ్బిపక్ఖా సుగతియా, తయోతి ఛ పధీరితా.

౧౦౬.పస్సద్ధాదియుగాని ఛ, వగ్గత్తా యుగళాని తు;

ఉపకారా సతి ధీ చ, బహూపకారభావతో.

౧౦౭.**ఓఘూహరణతో యోగా**,

యోజనేనాభవగ్గతో;

సవనేనాసవా దిట్ఠి-

మోహేజేత్థ దుధా లుభో.

౧౦౮.దళ్హగ్గాహేన దిట్ఠేజా, **ఉపాదానం** తిధా తహిం;

దిట్ఠి దోసేన తే గన్థా, గన్థతో దిట్ఠిహ ద్విధా.

౧౦౯.పఞ్చావరణతో కామ-కఙ్ఖాదోసుద్ధవం తపో;

థినమిద్ధఞ్చ మోహేన, ఛ వా **నీవరణానిధ**.

౧౧౦.కత్వా తాపుద్ధవం ఏకం, థినమిద్ధఞ్చ వుచ్చతి;

కిచ్చస్సాహారతో చేవ, విపక్ఖస్స చ లేసతో.

౧౧౧.దిట్ఠేజుద్ధవదోసన్ధ-

కఙ్ఖాథినుణ్ణతీ దస;

లోకనాసయుగేసేతే,

కిలేసా చిత్తక్లేసతో.

౧౧౨.లోభదోసమూహమాన-దిట్ఠికఙ్ఖిస్సమచ్ఛరా;

సంయోజనాని దిట్ఠేజా, భిత్వా బన్ధనతో దుధా.

౧౧౩. తాని మోహుద్ధవంమానకఙ్ఖాదోసేజదిట్ఠియో;

దుధాదిట్ఠి తిధా లోభం, భిత్వా సుత్తే దసీరితా.

౧౧౪.దిట్ఠిలోభమూహమానదోసకఙ్ఖా తహిం దుధా;

కత్వా లోభమిమే సత్తా**నుసయా** సముదీరితా.

౧౧౩. దిట్ఠి ఏవ **పరామాసో**, ఞేయ్యో ఏవం సమాసతో;
అత్థో సఙ్ఖారక్ఖన్ధస్స, వుత్తో వుత్తానుసారతో.

ఇతి సచ్చసఙ్ఖేపే ఖన్ధత్తయసఙ్ఖేపో నామ

దుతియో పరిచ్ఛేదో.

౩. తతియో పరిచ్ఛేదో

చిత్తపవత్తిపరిదీపనో

౧౧౬.**చిత్తం** విసయగ్గాహం తం, పాకాపాకదతో దుధా;
కుసలాకుసలం పుబ్బం, పరమబ్యాకతం మతం.

౧౧౭.కుసలం తత్థ కామాదిభూమితో చతుధా సియా;
అట్ఠ పఞ్చ చత్తారి చ, చత్తారి కమతో కథం.

౧౧౮.సోమనస్సమతియుత్తమసఙ్ఖారమనమేకం;
ససఙ్ఖారమనఞ్చేకం, తథా హీనమతిద్వయం.

౧౧౯.తథోపేక్ఖామతియుత్తం, మతిహీనన్తి అట్ఠధా;
కామావచరపుఞ్ఞేత్థ, భిజ్జతే వేదనాదితో.

౧౨౦.దానం సీలఞ్చ భావనా, పత్తిదానానుమోదనా;
వేయ్యావచ్చాపచాయఞ్చ, దేసనా సుతి దిట్ఠిజు.

౧౨౧.ఏతేస్వేకమయం హుత్వా, వత్థుం నిస్సాయ వా న వా;
ద్వారహీనాదియోనీనం, గతియాదిప్పభేదవా.

౧౨౨.తికాలికపరిత్తాదిగోచరేస్వేకమాదియ;
ఉదేతి కాలముత్తం వా, మతిహీనం వినామలం.

౧౨౩.ఛగోచరేసు రూపాదిపఞ్చకం పఞ్చ గోచరా;
సేసం రూపమరూపఞ్చ, పఞ్ఞత్తి ఛట్ఠగోచరో.

౧౨౪.ఞాణయుత్తవరం తత్థ, దత్వా సన్ధిం తిహేతుకం;
పచ్చా పచ్చతి పాకానం, పవత్తే అట్ఠకే దువే.

౧౨౫.తేసుయేవ నిహీనం తు, దత్వా సన్ధిం దుహేతుకం;
దేతి ద్వాదస పాకే చ, పవత్తే ధీయుతం వినా.

౧౨౬.ఏవం ధీహీనముక్కట్ఠం, సన్ధియఞ్చ పవత్తియం;
హీనం పనుభయత్థాపి, హేతుహీనేవ పచ్చతి.

౧౨౭.కామసుగతియంయేవ, భవభోగదదం ఇదం;
రూపాపాయే పవత్తేవ, పచ్చతే అనురూపతో.

౧౨౮.వితక్కచారపీతీహి, సుఖేకగ్గయుతం మనం;
ఆది చారాదిపీతాదిసుఖాదీహి పరం తయం.

౧౨౯.ఉపేక్ఖేకగ్గతాయన్తమారుప్పఞ్చేవమజ్ఝతో ;
పఞ్చధా **రూపపుఞ్ఞం** తు, హోతారమ్మణతో పన.

౧౩౦. ఆదిస్సాసుభమన్తస్సు-
పేక్ఖా మేత్తాదయో తయో;
ఆదో చతున్నం పఞ్చన్నం,
సస్సాసకసిణాని తు.

౧౩౧. నభతమ్మనతస్సుఞ్ఞతచ్చిత్తచతుగోచరే;
కమేనాతిక్కమా**రుప్పపుఞ్ఞం** హోతి చతుబ్బిధం.

౧౩౨.అమలం సన్తిమారబ్భ, హోతి తం మగ్గయోగతో;
చతుధా పాదకజ్ఝానభేదతో పున వీసతి.

౧౩౩. దిట్ఠికఙ్ఖానుదం ఆది, కామదోసతనూకరం;
పరం పరం తదుచ్ఛేదీ, అన్తం సేసకనాసకం.

౧౩౪.ఏవం భూమిత్తయం పుఞ్ఞం, భావనామయమేత్థ హి;
పఠమం వత్థుం నిస్సాయ, దుతియం ఉభయేనపి.

౧౩౫.తతియే ఆది నిస్సాయ,
సేసా నిస్సాయ వా న వా;
హోన్తి ఆదిద్వయం తత్థ,
సాధేతి సకభూభవం.

౧౩౬. సాధేతానుత్తరం సన్తిం, అభిఞ్ఞా పనిధేవ తు;
ఝానూదయఫలత్తా న, ఫలదానాపి సమ్భవా.

౧౩౭. నాఞ్ఞభూఫలదం కమ్మం, రూపపాకస్స గోచరో;
సకమ్మగోచరోయేవ, న చఞ్ఞోయమసమ్భవో.

౧౩౮.పాపం కామికమేపేకం, హేతుతో తం ద్విధా పున;
మూలతో తివిధం లోభ-దోసమోహవసా సియా.

౧౩౯. సోమనస్సకుదిట్ఠీహి , యుత్తమేకమసఙ్ఖరం;
ససఙ్ఖారమనఞ్చేకం, హీనదిట్ఠిద్వయం తథా.

౧౪౦.ఉపేక్ఖాదిట్ఠియుత్తమ్హి, తథా దిట్ఠివియుత్తకం;
వేదనాదిట్ఠిఆదీహి, **లోభమూలే**వమట్ఠధా.

౧౪౧.సదుక్ఖదోసాసఙ్ఖారం, ఇతరం **దోసమూలకం**;
మోహమూలమ్హి సోపేక్ఖం, కఙ్ఖుద్ధచ్చయుతం ద్విధా.

౧౪౨.తత్థ దోసద్వయం వత్థుం, నిస్సాయేవితరే పన;
నిస్సాయ వా న వా హోన్తి, వధాదిసహితా కథం.

౧౪౩. ఫరుస్సవధబ్యాపాదా, సదోసేన సలోభతో;
కుదిట్ఠిమేథునాభిజ్ఝా, సేసా కమ్మపథా ద్విభి.

౧౪౪.సన్ధిం చతూస్వపాయేసు, దేతి సబ్బత్థ వుత్తియం;
పచ్చతే గోచరం తస్స, సకలం అమలం వినా.

౧౪౫.అబ్యాకతం ద్విధా పాక-క్రియా తత్థాది భూమితో;
చతుధా కామపాకేత్థ, పుఞ్ఞపాకాదితో దుధా.

౧౪౬.పుఞ్ఞపాకా ద్విధాహేతు-సహేతూతి ద్విరట్ఠకా;
అహేతూ పఞ్చ ఞాణాని, గహణం తీరణా ఉభో.

౧౪౭.కాయఞాణం సుఖీ తత్థ, సోమనస్సాది తీరణం;
సోపేక్ఖాని ఛ సేసాని, సపుఞ్ఞంవ సహేతుకం.

౧౪౮.కేవలం సన్ధిభవఙ్గ-తదాలమ్బచుతిబ్బసా;
జాయతే సేసమేతస్స, పుబ్బే వుత్తనయా నయే.

౧౪౯.మనుస్సవినిపాతీనం, సన్ధాది అన్తతీరణం;
హోతి అఙ్గోన కమ్మేన, సహేతుపి అహేతునం.

౧౫౦.పాపజా పుఞ్ఞజాహేతు-సమా తీరం వినాదికం;

సదుక్ఖం కాయవిఞ్ఞాణం, అనిట్ఠారమ్మణా ఇమే.

౧౫౧.తే సాతగోచరా తేసు, ద్విట్ఠానం ఆదితీరణం;

పఞ్చట్ఠానాపరా ద్వే తే, పరిత్తవిసయాఖిలా.

౧౫౨.సమ్పటిచ్ఛద్విపఞ్చన్నం, పఞ్చ రూపాదయో తహిం;

పచ్చుప్పన్నావ సేసానం, పాకానం ఛ తికాలికా.

౧౫౩.రూపారూపవిపాకానం, సబ్బసో సదిసం వదే;

సకపుఞ్ఞేన సన్ధాది-సకిచ్చత్తయతం వినా.

౧౫౪.సమానుత్తరపాకాపి, సకపుఞ్ఞేన సబ్బసో;

హిత్వా మోక్ఖముఖం తం హి, ద్విధా మగ్గే తిధా ఫలే.

౧౫౫.క్రియా తిధామలాభావా,

భూమితో తత్థ కామికా;

ద్విధా హేతుసహేతూతి,

తిధాహేతు తహిం కథం.

౧౫౬.ఆవజ్జహసితావజ్జా , నోపేక్ఖసుఖుపేక్ఖవా;

పఞ్చధకామావచరా, సకలారమ్మణా చ తే.

౧౫౭.సహేతురూపరూపా చ, సకపుఞ్ఞంవారహతో;

వుత్తియా న ఫలే పుప్పం, యథా ఛిన్నలతా ఫలం.

౧౫౮.అనాసేవనయావజ్జ-ద్వయం పుథుజ్జనస్స హి;

న ఫలే వత్తమానమ్హి, మోఘపుప్పం ఫలం యథా.

౧౫౯.తిసత్త ద్విధ ఛత్తింస, చతుపఞ్చ యథాక్కమం;

పుఞ్ఞం పాపం ఫలం క్రియా, **ఏకూననవుతీవిధం**.

౧౬౦.సన్ధి భవఙ్గమావజ్జం, దస్సనాదికపఞ్చకం;

గహతీరణవోట్ఠబ్బ-జవతగ్గోచరం చుతి.

౧౬౧.ఇతి ఏసం ద్విసత్తన్నం, కిచ్చవుత్తివసాధునా;

చిత్తప్పవత్తి ఛద్వారే, సఙ్ఖేపా వుచ్చతే కథం.

౧౬౨.కామే సరాగినం కమ్మ-నిమిత్తాది చుతిక్ఖణే;
ఖాయతే మనసోయేవ, సేసానం కమ్మగోచరో.

౧౬౩. ఉపట్ఠితం తమారబ్భ, పఞ్చవారం జవో భవే;
తదాలమ్బం తతో తమ్హా, చుతి హోతి జవేహి వా.

౧౬౪.అవిజ్జాతణ్హాసఙ్ఖార-సహజేహి అపాయినం;
విసయాదీనవచ్ఛాది-నమనక్ఖిపకేహి తు.

౧౬౫.అప్పహీనేహి సేసానం, ఛాదనం నమనమ్పి చ;
ఖిపకా పన సఙ్ఖారా, కుసలావ భవన్తిహ.

౧౬౬.కిచ్చత్తయే కతే ఏవం, కమ్మదీపితగోచరే;
తజ్జం వత్థుం సహుప్పన్నం, నిస్సాయ వా న వా తహిం.

౧౬౭.తజ్జా సన్ధి సియా హిత్వా, అన్తరత్తం భవన్తరే;
అన్తరత్తం వినా దూరే, పటిసన్ధి కథం భవే.

౧౬౮.ఇహేవ కమ్మతణ్హాది-హేతుతో పుబ్బచిత్తతో;
చిత్తం దూరే సియా దీప-పటిఘోసాదికం యథా.

౧౬౯.నాసఙ్కన్తా చవమానస్స, నిమిత్తం న చుతీ చ యం;
ఉద్ధం సన్ధినిమిత్తం కిం, పచ్చయోపి కనన్తరో.

౧౭౦. పుబ్బభవే చుతి దాని, కామే జాయనసన్ధియా;
అఞ్ఞచిత్తన్తరాభావా, హోతానన్తరకారణం.

౧౭౧. భవన్తరకతం కమ్మం, యమోకాసం లభే తతో;
హోతి సా సన్ధి తేనేవ, ఉపట్ఠాపితగోచరే.

౧౭౨.యస్మా చిత్తవిరాగత్తం, కాతుం నాసక్ఖి సబ్బసో;
తస్మా సానుసయస్సేవ, పునుప్పత్తి సియా భవే.

౧౭౩. పఞ్చద్వారే సియా సన్ధి, వినా కమ్మం ద్విగోచరే;
భవసన్ధానతో సన్ధి, భవఙ్గం తం తదఙ్గతో.

౧౭౪.తమేవన్తే చుతి తస్మిం, గోచరే చవనేన తు;

ఏకసన్తతియా ఏవం, ఉప్పత్తిట్ఠితిభేదకా.

౧౬౫.అథఞ్ఞారమ్మణాపాథ-గతే చిత్తన్తరస్స హి;
హేతుసఙ్ఖ్యం భవఙ్గస్స, ద్విక్ఖత్తుం చలనం భవే.

౧౬౬.ఘట్టితే అఞ్ఞవత్థుమ్హి, అఞ్ఞనిస్సితకమ్పనం;
ఏకాబద్ధేన హోతీతి, సక్ఖరోపమయా వదే.

౧౬౭. మనోధాతుక్రియావజ్జం, తతో హోతి సకిం భవే;
దస్సనాది సకద్వార-గోచరో గహణం తతో.

౧౬౮.సన్తీరణం తతో తమ్హా, వోట్ఠబ్బఞ్చ సకిం తతో;
సత్తక్ఖత్తుం జవో కామే, తమ్హా తదనురూపతో.

౧౬౯.తదాలమ్బద్వికం తమ్హా, భవఙ్గంతిమహన్తరి;
జవా మహన్తే వోట్ఠబ్బా, పరిత్తే నితరే మనం.

౧౭౦.వోట్ఠబ్బస్స పరిత్తే తు, ద్వత్తిక్ఖత్తుం జవో వియ;
వదన్తి వుత్తిం తం **పాఠే**, అనాసేవనతో న హి.

౧౭౧.నియమోపిధ చిత్తస్స, కమ్మాదినియమో వియ;
ఞేయ్యో అమ్బోపమాదీహి, దస్సేత్వా తం సుదీపయే.

౧౭౨.మనోద్వారేతరావజ్జం , భవఙ్గమ్హా సియా తతో;
జవోకామే విభూతే తు, కామప్పే విసయే తతో.

౧౭౩.కామీనం తు తదాలమ్బం, భవఙ్గం తు తతో సియా;
అవిభూతే పరిత్తే చ, భవఙ్గం జవతో భవే.

౧౭౪.అవిభూతే విభూతే చ, పరిత్తే అపరిత్తకే;
జవాయేవ భవఙ్గం తు, బ్రహ్మానం చతుగోచరే.

౧౭౫.మహగ్గతం పనారబ్భ, జవితే దోససంయుతే;
విరుద్ధత్తా భవఙ్గం న, కిం సియా సుఖసన్ధినో.

౧౭౬.ఉపేక్ఖాతీరణం హోతి, పరిత్తేనావజ్జం కథం.
నియమో న వినావజ్జం, మగ్గతో ఫలసమ్భవా.

౧౮౭.మహగ్గతామలా సబ్బే, జవా గోత్రభుతో సియుం;

నిరోధా చ ఫలుప్పత్తి, భవఙ్గం జవనాదితో.

౧౮౮.సహేతుసాసవా పాకా, తీరణా ద్వే చుపేక్ఖకా;

ఇమే సన్ధి భవఙ్గా చ, చుతి చేకూనవీసతి.

౧౮౯.ద్వే ద్వే ఆవజ్జనాదీని, గహణన్తాని తీణి తు;

సన్తీరణాని ఏకంవ, వోట్ఠబ్బమితినామకం.

౧౯౦.అట్ఠ కామమహాపాకా, తీణి సన్తీరణాని చ;

ఏకాదస భవన్తేతే, తదారమ్మణనామకా.

౧౯౧.కుసలాకుసలం సబ్బం, క్రియా చావజ్జవజ్జితా;

ఫలాని పఞ్చపఞ్ఞాస, జవనాని భవన్తిమే.

ఇతి సచ్చసఙ్ఖేపే చిత్తపవత్తిపరిదీపనో నామ

తతియో పరిచ్ఛేదో.

౪. చతుత్థో పరిచ్ఛేదో

విఞ్ఞాణక్ఖన్ధపకిణ్ణకనయసఙ్ఖేపో

౧౯౨.ఏకధాదినయోదాని , పటువద్ధాయ యోగినం;

వుచ్చతే విసయగ్గాహా, సబ్బ**మేకవిధం** మనం.

౧౯౩. ఏకాసీతి తిభూమట్ఠం, లోకియం సుత్తరఞ్చ తం;

సేసం లోకుత్తరం అట్ఠ, అనుత్తరఞ్చితీ **ద్విధా**.

౧౯౪.లోకపాకక్రియాహేతూ , చేకహేతూతి సత్తహి;

తింస నాధిపతి సాధి-పతి సేసాతిపీ ద్విధా.

౧౯౫.ఛన్దచిత్తిహవీమంసా-స్వేకేన మతిమా యుతం;

వినా వీమంసమేకేన, ఞాణహీనమనం యుతం.

౧౯౬.పరిత్తానప్పమాణాని, మహగ్గతమనానితి;

తిధా ఛనవ చట్ఠ చ, తినవా చ యథాక్కమం.

౧౯౭. ద్విపఞ్చ చిత్తం విఞ్ఞాణం, తిస్సో హి మనోధాతుయో;

ఛసత్తతి మనోఞాణ-ధాతూతి **తివిధా** పున.

౧౯౮.ఏకారమ్మణచిత్తాని, అనభిఞ్ఞం మహగ్గతం;

అమలం పఞ్చవిఞ్ఞాణం, నవపఞ్చ భవన్తిమే.

౧౯౯.పఞ్చాలమ్బం మనోధాతు, సాభిఞ్ఞం కామధాతుజం;

సేసం ఛారమ్మణం తం హి, తేచత్తాలీస సఙ్ఖ్యతో.

౨౦౦.కామపాకదుసా చాది-మగ్గో చాదిక్రియా దువే;

రూపా సబ్బేతిరూపే న, తేచత్తాలీస హోన్తిమే.

౨౦౧.వినావ రూపేనారుప్ప-విపాకా చతురో సియుం;

ద్వేచత్తాలీస సేసాని, వత్తన్తుభయథాపి చ.

౨౦౨.**చతుధా**పి అహేత్వేకద్విహేతుకతిహేతుతో;

అట్ఠారస ద్వే బావీస, సత్తచత్తాలిసం భవే.

౨౦౩. కామే జవా సవోట్ఠబ్బా, అభిఞ్ఞాద్వయమేవ చ;
రూపిరియాపథవిఞ్ఞత్తికరామే చతురట్ఠకా.

౨౦౪. ఛబ్బీసతి జవా సేసా, కరా రూపిరియాపథే;
ద్విపఞ్చమనవజ్జాని, కామరూపఫలాని చ.

౨౦౫. ఆదిక్రియాతి చేకూన-వీస రూపకరా ఇమే;
సేసా చుద్దస భిన్నావచుతి సన్ధి న తీణిపి.

౨౦౬. ఏకకిచ్చాదితో **పఞ్చ-విధా** తత్థేకకిచ్చకా;
ద్విపఞ్చచిత్తం జవనం, మనోధాతుట్ఠసట్ఠిమే.

౨౦౭. ద్వికిచ్చాదీని వోట్ఠబ్బం, సుఖతీరం మహగ్గతే;
పాకా కామమహాపాకా, సేసా తీరా యథాక్కమం.

౨౦౮. దస్సనం సవనం దిట్ఠం, సుతం ఘాయనకాదికం;
తయం ముతం మనోధాతుత్తయం దిట్ఠం సుతం ముతం.

౨౦౯. దిట్ఠం సుతం ముతం ఞాతం, సాభిఞ్ఞం సేసకామికం;
విఞ్ఞాతారమ్మణం సేసమేవం **ఛబ్బిధ**మీరయే.

౨౧౦. **సత్తధా** సత్తవిఞ్ఞాణధాతూనం తు వసా భవే;
వుచ్చతేదాని తస్సేవ, అనన్తరనయక్కమో.

౨౧౧. పుఞ్ఞోస్సాదిద్వయా కామే, రూపపుఞ్ఞమనన్తకం;
తప్పాదకుత్తరానన్తం, భవఙ్గఞ్చాదితీరణం.

౨౧౨. దుతియన్తద్వయా తీరం, భవఙ్గం తతియద్వయా;
తే అనన్తామలం పుఞ్ఞం, మజ్ఝత్తఞ్చ మహగ్గతం.

౨౧౩. సబ్బవారే సయఞ్చేతి, తేపఞ్ఞాస తిసత్త చ;
తేత్తింస చ భవన్తేతే, రూపేసు పన పుఞ్ఞతో.

౨౧౪. తప్పాకా చ మతియుత్త-కామపాకా సయం దస;
ఆరుప్పపుఞ్ఞతో తే చ, సకో పాకో సయం పున.

౨౧౫. అధోపాకా చ అన్తమ్హా, తతియఞ్చ ఫలన్తిమే;

దసేకద్వితిపఞ్చాహి, మగ్గా చేకం సకం ఫలం.

౨౧౬.లోభమూలేకహేతూహి , అన్తకామసుభా వియ;
సత్త దోసద్వయా కామ-భవగ్గపేక్ఖవా సయం.

౨౧౭.మహాపాకతిహేతూహి, సావజ్జా సబ్బసన్ధియో;
కామచ్చుతీహి సేసాహి, సావజ్జా కామసన్ధియో.

౨౧౮కామచ్చుతి చ వోట్ఠబ్బం, సయఞ్చ సుఖతీరతో;
పటిచ్చా తీరణాని ద్వే, ఇతరా సకతీరణం.

౨౧౯.సకం సకం పటిచ్చం తు, విఞ్ఞాణేహి ద్విపఞ్చహి;
రూపపాకేహి సావజ్జా, సన్ధియోహేతువజ్జితా.

౨౨౦అరూపపాకేస్వాదిమ్హా, కామపాకా తిహేతుకా;
అన్తావజ్జమ్పి చారుప్ప-పాకా చ నవ హోన్తిమే.

౨౨౧దుతియాదీహి తేయేవ, అధోపాకం వినా వినా;
ఫలా తిహేతుకా పాకా, సయఞ్చేతి చతుద్దస.

౨౨౨ద్విపఞ్చాదిక్రియా హాసా, సయఞ్చారుప్పవజ్జితా;
ఞాణయుత్తభవగ్గాతి, దస వోట్ఠబ్బతో పన.

౨౨౩.కామే జవా భవగ్గా చ, కామరూపే సయమ్పి వా;
నవపఞ్చ సహేతాది-కిరియద్వయతో పన.

౨౨౪సయం భవగ్గమతిమా, రూపే సాతక్రియాపి చ;
తప్పాదకన్తిమఞ్చేతి, బావీస తతియా పన.

౨౨౫తే చ పాకా సయఞ్చన్తే, ఫలం మజ్ఝా మహగ్గతా;
క్రియాతి వీసతి హోన్తి, సేసద్వీహి దుకేహి తు.

౨౨౬వుత్తపాకా సయఞ్చేతి, చుద్దసేవం క్రియాజవా;
తదారమ్మణం ముఞ్చిత్వా, పట్ఠాననయతో నయే.

౨౨౭.అథ సాతక్రియా సాతం, సేసం సేసక్రియాపి చ;
తదాలమ్బం యథాయోగం, వదే అట్ఠకథానయా.

౨౨౮మహగ్గతా క్రియా సబ్బా, సకపుఞ్ఞసమా తహిం;
అన్తా ఫలన్తిమం హోతి, అయమేవ విసేసతా.

౨౨౯ఇమస్సానన్తరా ధమ్మా, ఏత్తకాతి పకాసితా;
ఇమం పనేత్తకేహీతి, వుచ్చతేయం నయోధునా.

౨౩౦.ద్వీహి కామజవా తీహి, రూపారూపా చతూహి తు;
మగ్గా ఛహి ఫలాది ద్వే, సేసా ద్వే పన సత్తహి.

౨౩౧.ఏకమ్హా దస పఞ్చహి, పటిచ్చా సుఖతీరణం;
కామే దోసక్రియాహీన-జవేహి గహతో సకా.

౨౩౨.కామే జవా క్రియాహీనా, తదాలమ్బా సవోట్ఠబ్బా;
సగహాఞ్ఛేతి తేత్తింసచిత్తేహి పరతీరణా.

౨౩౩. కామపుఞ్ఞసుఖీతీరకణ్హవోట్ఠబ్బతో ద్వయం;
మహాపాకన్తిమం హోతి, అనారుప్పచుతీహి చ.

౨౩౪.సత్తతింస పనేతాని, ఏత్థ హిత్వా దుసద్వయం;
ఏతేహి పఞ్చతింసేహి, జాయతే దుతియద్వయం.

౨౩౫.సుఖతీరాది సత్తేతే, క్రియతో చాపి సమ్భవా;
ఞేయ్యా సేసాని చత్తారి, భవఙ్గేన చ లబ్భరే.

౨౩౬.మగ్గవజ్జా సవోట్ఠబ్బసుఖితీరజవాఖిలా;
చుతీతి నవకట్ఠాహి, తతియద్వయమాదిసే.

౨౩౭.ఏతేహి దోసవజ్జేహి, సత్తతీహితరద్వయం;
రూపపాకా వినారుప్పపాకాహేతుదుహేతుకే.

౨౩౮.తేహేవేకూనసట్ఠీహి, హోన్తిరుప్పాదికం వినా;
హాసావజ్జే జవే రూపే, అట్ఠఛక్కేహి తేహి తు.

౨౩౯.సాధోపాకేహి తేహేవ, దుతియాదీని అత్తనా;
అధోధోజవహీనేహి, ఏకేకూనేహి జాయరే.

౨౪౦.సుఖతీరభవఙ్గాని, సయఞ్చాతి తిసత్తహి;

అన్తావజ్జం అనారుప్పభవజ్జేహి పనేతరం.

౨౪౧.వుత్తానన్తరసఙ్ఖాతో, నయో దాని అనేకధా;

పుగ్గలాదిప్పభేదాపి, పవత్తి తస్స వుచ్చతే.

౨౪౨.పుథుజ్జనస్స జాయన్తే, దిట్ఠికఙ్ఖాయుతాని వే;

సేక్ఖస్సేవామలా సత్త, అనన్తానితరస్స తు.

౨౪౩.అన్తామలం అనావజ్జక్రియా చేకూనవీసతి;

కుసలాకుసలా సేసా, హోన్తి సేక్ఖపుథుజ్జనే.

౨౪౪.ఇతరాని పనావజ్జద్వయం పాకా చ సాసవా;

తిణ్ణన్నమ్పి సియుం ఏవం, పఞ్చధా సత్తభేదతో.

౨౪౫.కామే సోళస ఘానాదిత్తయం దోసమహాఫలా;

రూపారూపే సపాకోతి, పఞ్చవీసతి ఏకజా.

౨౪౬.కామపాకా చ సేసాదిమగ్గో ఆదిక్రియా దువే;

రూపే జవాతి బావీస, ద్విజా సేసా తిధాతుజా.

౨౪౭.విత్థారోపి చ భూమీసు, ఞేయ్యో కామసుభాసుభం;

హసవజ్జమహేతుఞ్చ, అపాయే సత్తతింసిమే.

౨౪౮.హిత్వా మహగ్గతే పాకే, అసీతి సేసకామిసు;

చక్ఖుసోతమనోధాతు, తీరణం వోట్ఠబ్బమ్పి చ.

౨౪౯.దోసహీనజవా నో నో, పాకో రూపే అనారియే;

పఞ్చసట్ఠి ఛసట్ఠీ తు, పరిత్తాభాదీసు తీసు.

౨౫౦.ఆదిపఞ్చామలా కఙ్ఖాదిట్ఠియుత్తే వినా తహిం;

తేయేవ పఞ్చపఞ్ఞాస, జాయరే సుద్ధభూమిసు.

౨౫౧.ఆదిమగ్గదుసాహాసరూపహీనజవా సకో;

పాకో వోట్ఠబ్బనఞ్చాతి, తితాలీసం సియుం నభే.

౨౫౨.అధోధోమనవజ్జా తే,

పాకో చేవ సకో సకో;

దుతియాదీసు జాయన్తే,
ద్వే ద్వే ఊనా తతో తతో.

౨౫౩.అరూపేస్వేకమేకస్మిం , రూపేస్వాదిత్తికేపి చ;
తికే చ తతియే ఏకం, ద్వే హోన్తి దుతియత్తికే.

౨౫౪అన్తిమం రూపపాకం తు, ఛసు వేహప్ఫలాదిసు;
కామసుగతియంయేవ, మహాపాకా పవత్తరే.

౨౫౫ఘాయనాదిత్తయం కామే, పటిఘద్వయమేవ చ;
సత్తరసేసు పఠమం, అమలం మానవాదిసు.

౨౫౬అరియాపాయవజ్జేసు, చతురోదిప్ఫలాదికా;
అపాయారుప్పవజ్జేసు, హాసరూపసుభక్రియం.

౨౫౭.అపాయుద్ధత్తయం హిత్వా, హోతాకాససుభక్రియం;
తథాపాయుద్ధద్వే హిత్వా, విఞ్ఞాణకుసలక్రియం.

౨౫౮భవగ్గాపాయవజ్జేసు, ఆకిఞ్చఞ్ఞసుభక్రియం;
దిట్ఠికఙ్ఖాయుతా సుద్ధే, వినా సబ్బాసు భూమిసు.

౨౫౯అమలాని చ తీణన్తే,
భవగ్గే చ సుభక్రియా;
మహాక్రియా చ హోన్తేతే,
తేరసేవానపాయిసు.

౨౬౦.అనారుప్పే మనోధాతు, దస్సనం సవతీరణం;
కామే అనిట్ఠసంయోగే, బ్రహ్మానం పాపజం ఫలం.

౨౬౧.వోట్ఠబ్బం కామపుఞ్ఞఞ్చ, దిట్ఠిహీనం సఉద్ధవం;
చుద్దసేతాని చిత్తాని, జాయరే తింసభూమిసు.

౨౬౨ఇన్ద్రియాని దువే అన్తద్వయవజ్జేస్వహేతుసు;
తీణి కఙ్ఖేతరాహేతుపాపే చత్తారి తేరస.

౨౬౩.ఛ ఞాణహీనే తబ్బన్తసాసవే సత్త నిమ్మలే;
చత్తాలీసే పనట్ఠేవం, ఞేయ్యమిన్ద్రియభేదతో.

౨౬౪.ద్వే బలాని అహేత్వన్తద్వయే తీణి తు సంసయే;
చత్తారితరపాపే ఛ, హోన్తి సేసదుహేతుకే.

౨౬౫.ఏకూనాసీతిచిత్తేసు, మతియుత్తేసు సత్త తు;
అబలాని హి సేసాని, వీరియన్తం బలం భవే.

౨౬౬.అఝానఙ్గాని ద్వేపఞ్చ, తక్కన్తా హి తదఙ్గతా;
ఝానే పీతివిరత్తే త-ప్పాదకే అమలే దుపే.

౨౬౭.తతియే సామలే తీణి, చత్తారి దుతియే తథా;
కామే నిప్పీతికే చాపి, పఞ్చఙ్గాని హి సేసకే.

౨౬౮.మగ్గా ద్వే సంసయే దిట్ఠిహీనసేసాసుభే తయో;
దుహేతుకేతరే సుద్ధఝానే చ దుతియాదికే.

౨౬౯.చత్తారో పఞ్చ పఠమఝానకామతిహేతుకే;
సత్తామలే దుతియాది-ఝానికే అట్ఠ సేసకే.

౨౭౦.హేత్వన్తతో హి మగ్గస్స, అమగ్గఙ్గమహేతుకం;
ఛమగ్గఙ్గయుతం నత్థి, బలేహిపి చ పఞ్చహి.

౨౭౧.సుఖితీరతదాలమ్బం, ఇట్ఠే పుఞ్ఞజపేక్ఖవా;
ఇట్ఠమజ్ఝేతరం హోతి, తబ్బిపక్ఖే తు గోచరే.

౨౭౨.దోసద్వయా తదాలమ్బం, న సుఖిక్రియతో పన;
సబ్బం సుభాసుభే నట్ఠే, తదాలమ్బణవాచతో.

౨౭౩. క్రియతో వా తదాలమ్బం, సోపేక్ఖాయ సుఖీ న హి;
ఇతరా ఇతరఞ్చేతి, ఇదం సుట్ఠుపలక్ఖయే.

౨౭౪.సన్ధిదాయకకమ్మేన, తదాలమ్బపవత్తియం;
నియామనం జవస్సాహ, కమ్మస్సేవఞ్ఞకమ్మతో.

౨౭౫.చిత్తే చేతసికా యస్మిం,
యే వుత్తా తే సమాసతో;
వుచ్చరే దాని ద్వేపఞ్చే,
సబ్బగా సత్త జాయరే.

౨౬౬.తక్కచారాధిమోక్ఖేహి, తేయేవ జాయరే దస;
పఞ్చట్ఠానమనోధాతు-పఞ్చకే సుఖతీరణే.

౨౬౭.ఏతే పీతాధికా హాసే, వాయామేన చ ద్వాధికా;
వోట్ఠబ్బనేపి ఏతేవ, దసేకా పీతివజ్జితా.

౨౬౮.పాపసాధారణా తే చ, తిపఞ్ఛద్ధచ్ఛసఞ్ఞితే;
కఞ్ఛాయుత్తేపి ఏతేవ, సకఞ్ఛా హీననిచ్ఛయా.

౨౬౯.కఞ్ఛావజ్జా పనేతేవ, సదోసచ్ఛన్దనిచ్ఛయా;
సత్తరస దుసే హోన్తి, సలోభన్తద్వయే పన.

౨౭౦.దోసవజ్జా సలోభా తే,
తతియాదిదుకేసు తే;
దిట్ఠిపీతిద్వయాధికా,
ద్వినవేకూనవీసతి.

౨౭౧.పీతిచారప్పనావజ్జా, ఆదితో యావ తింసిమే;
ఉప్పజ్జన్తి చతుత్థాది-రూపారూపమనేసు వే.

౨౭౨.పీతిచారవితక్కేసు,
ఏకేన ద్వితితిక్కమా;
తతియాదీసు తేయేవ,
తింసేకద్వేతయోధికా.

౨౭౩.ఏతేవాదిద్వయే కామే, దుతియాదిదుకేసు హి;
మతిం పీతిం మతిప్పీతిం, హిత్వా తే కమతో సియుం.

౨౭౪.ఝానే వుత్తావ తజ్ఝానికామలే విరతాధికా;
తత్థేతా నియతా విత్తిం, వదే సబ్బత్థ సమ్భవా.

౨౭౫.కామపుఞ్ఞేసు పచ్చేకం,
జయన్తానియతేసు హి;
విరతీయో దయామోదా,
కామే సాతసుభక్రియే.

౨౮౬ముజ్ఝత్తేపి వదన్తేకే, సహేతుకసుభక్రియే;
సుఖఞ్ఞాసేపి పచ్చేకం, హోన్తియేవ దయాముదా.

౨౮౭.థినమిద్ధం ససఙ్ఖారే, దిట్ఠిహీనద్వయే తహిం;
మానేన వా తయో సేసదిట్ఠిహీనే విధేకకో.

౨౮౮ఇస్సామచ్ఛేరకుక్కుచ్చా , విసుం దోసయుతద్వయే;
తత్థన్తకే సియుం థినమిద్ధకేన తయోపి వా.

౨౮౯.యే వుత్తా ఏత్తకా ఏత్థ, ఇతి చేతసికాఖిలా;
తత్థేత్తకేస్విదన్తేవం, వుచ్చతేయం నయోధునా.

౨౯౦.తేసట్ఠియా సుఖం దుక్ఖం, తీసుపేక్ఖాపి వేదనా;
పఞ్చపఞ్ఞాసచిత్తేసు, భవే ఇన్ద్రియతో పన.

౨౯౧.ఏకత్థేకత్థ చేవ ద్వేసట్ఠియా ద్వీసు పఞ్చహి;
పఞ్ఞాసాయాతి విఞ్ఞేయ్యం, సుఖాదిన్ద్రియపఞ్చకం.

౨౯౨దసుత్తరసతే హోతి, నిచ్చయో వీరియం తతో;
పఞ్చహీనే తతోకూనే, సమాధిన్ద్రియమాదిసే.

౨౯౩.ఛన్దో ఏకసతేకూనవీస సద్ధాదయో పన;
ఞాణవజ్జా నవహీనసతే హోన్తి మతీ పన.

౨౯౪ఏకూనాసీతియా చారో, ఛసట్ఠీసు పనప్పనా;
పఞ్చపఞ్ఞాసకే పీతి, ఏకపఞ్ఞాసకే సియా.

౨౯౫విరతీ ఛట్ఠకే వీసే, కరుణాముదితాథ వా;
అట్ఠసోపేక్ఖచిత్తేన, అట్ఠవీసతియా సియుం.

౨౯౬.అహీరికమనోత్తప్పమోహుద్ధచ్చా ద్వాదసేవ;
లోభో అట్ఠసు చిత్తేసు, థినమిద్ధం తు పఞ్చసు.

౨౯౭.మానో చతూసు దిట్ఠి చ, తథా ద్వీసు మనేసు హి;
దోసో ఇస్సా చ మచ్ఛేరం, కుక్కుచ్చఞ్చ భవన్తిమే.

౨౯౮ఏకస్మిం విమతీ హోతి, ఏవం వుత్తానుసారతో;

అప్పవత్తినయో చాపి, సక్కా ఞాతుం విజానతా.

౨౯౯. అస్మిం ఖన్ధేవ విఞ్ఞేయ్యో, వేదనాదీస్వయం నయో;
ఏకధాదివిధో యుత్తి-వసాతేనావియోగతో.

౩౦౦. ఉపమా ఫేణపిణ్డో చ, బుబ్బుళో మిగతణ్హికా;
కదలీ మాయా విఞ్ఞేయ్యా, ఖన్ధానం తు యథాక్కమం.

౩౦౧. తేసం విమద్దాసహనఖణసోభప్పలోభన-
నిసారవఞ్చకత్తేహి, సమానత్తం సమాహటం.

౩౦౨. తే సాసవా ఉపాదానక్ఖన్ధా ఖన్ధావనాసవా;
తత్థాదీ దుక్ఖవత్థుత్తా, దుక్ఖా భారా చ ఖాదకా.

౩౦౩. ఖన్ధానిచ్చాదిధమ్మా తే, వధకా సభయా ఇతీ;
అసుఖద్ధమ్మతో చిక్ఖా, ఉక్ఖిత్తాసికరీ యథా.

ఇతి సచ్చసఙ్ఖేపే విఞ్ఞాణక్ఖన్ధపకిణ్ణకనయసఙ్ఖేపో నామ

చతుత్థో పరిచ్ఛేదో.

౫. పఞ్చమో పరిచ్ఛేదో

నిబ్బానపఞ్ఞత్తిపరిదీపనో

౩౦౪. రాగాదీనం ఖయం వుత్తం, నిబ్బానం సన్తిలక్ఖణం;
సంసారదుక్ఖసన్తాపతత్తస్సాలం సమేతవే.

౩౦౫. ఖయమత్తం న నిబ్బానం, సగమ్భీరాదివాచతో;
అభావస్స హి కుమ్మానం, లోమస్సేవ న వాచతా.

౩౦౬. ఖయోతి వుచ్చతే మగ్గో, తప్పాపత్తా ఇదం ఖయం;
అరహత్తం వియుప్పాద-వయాభావా ధువఞ్చ తం.

౩౦౭. సఙ్ఖతం సమ్ముతిఞ్చాపి, ఞాణమాలమ్బ నేవ హి;
ఛిన్దే మలే తతో వత్థు, ఇచ్ఛితబ్బమసఙ్ఖతం.

౩౦౮. పత్తుకామేన తం సన్తిం, ఛబ్బిసుద్ధిం సమాదియ;
ఞాణదస్సనసుద్ధీ తు, సాధేతబ్బా హితత్థినా.

౩౦౯. చేతనాదివిధా **సీల-సుద్ధి** తత్థ చతుబ్బిధా;
సోపచారసమాధీ తు, **చిత్తసుద్ధీ**తి వుచ్చతే.

౩౧౦. సమ్పాదేత్వాదిద్వేసుద్ధిం, నమనా నామం తు రుప్ప-
తో రూపం నత్థి అత్తాదివత్థూతి చ వవత్థపే.

౩౧౧. మణిన్ధనాతపే అగ్గి, అసన్తోపి సమాగమే;
యథా హోతి తథా చిత్తం, వత్థాలమ్బాదిసఙ్గమే.

౩౧౨. పఙ్గులన్ధా యథా గన్తుం, పచ్చేకమసమత్థకా;
యన్తి యుత్తా యథా ఏవం, నామరూపప్పయా క్రియా.

౩౧౩. న నామరూపతో అఞ్ఞో, అత్తాది ఇతి దస్సనం;
సోధనత్తా హి దుద్దిట్ఠిం, **దిట్ఠిసుద్ధీ**తి వుచ్చతి.

౩౧౪. అవిజ్జాతణ్హుపాదాన-కమ్మేనాదిమ్హి తం ద్వయం;
రూపం కమ్మాదితో నామం, వత్థాదీహి పవత్తియం.

౩౦౫.సదా సబ్బత్థ సబ్బేసం, సదిసం న యతో తతో;

నాహేతునాఞ్ఞో అత్తాదినిచ్చహేతూతి పస్సతి.

౩౦౬. ఏవం తీరయతే కఙ్ఖా, యాయ పఞ్ఞాయ పచ్చయే;

దిట్ఠత్తా సుద్ధి సా **కఙ్ఖాతరణం** ఇతి వుచ్చతి.

౩౦౭. పత్తఞ్ఞాతపరిఞ్ఞో సో, అత్రట్ఠో యతతేయతి;

తీరణప్పపరిఞ్ఞాయ, విసుద్ధత్థం సదాదరో.

౩౦౮.తికాలాదివసా ఖన్ధే, సమాసేత్వా కలాపతో;

అనిచ్చా దుక్ఖానత్తాతి, ఆదో ఏవం విపస్సతి.

౩౦౯. ఖన్ధానిచ్చా ఖయట్ఠేన, భయట్ఠేన దుఖావ తే;

అనత్తాసారకట్ఠేన, ఇతి పస్సే పునప్పునం.

౩౧౦.ఆకారేహి అనిచ్చాదిచత్తాలీసేహి సమ్మసే;

లక్ఖణానం విభూతత్థం, ఖన్ధానం పన సబ్బసో.

౩౧౧.ఏవఞ్చాపి అసిజ్ఝన్తే, నవధా నిసితిన్ద్రియో;

సత్తకద్వయతో సమ్మా, రూపారూపే విపస్సయే.

౩౧౨.రూపమాదాననిక్ఖేపా, వయోవుద్ధత్తగామితో;

సమ్మసేవన్నజాదీహి, ధమ్మతారూపతోపి చ.

౩౧౩. నామం కలాపయమతో, ఖణతో కమతోపి చ;

దిట్ఠిమాననికన్తీనం, పస్సే ఉగ్ఘాటనాదితో.

౩౧౪.అవిజ్జాతణ్హాకమ్మన్న-హేతుతో రూపం ఉబ్భవే;

వినాహారం సఫస్సేహి, వేదనాదిత్తయం భవే.

౩౧౫.తేహియేవ వినా ఫస్సం,

నామరూపాధికేహి తు;

చిత్తం హేతుక్ఖయా సో సో,

వేతి వే తస్స తస్స తు.

౩౧౬.హేతుతోదయనాసేవం, ఖణోదయవయేనపి;

ఇతి పఞ్ఞాసాకారేహి, పస్సే పునూదయబ్బయం.

౩౨౭. యోగిస్సేవం సమారద్ధఉదయబ్బయదస్సినో;
పాతుభోన్తి ఉపక్లేసా, సభావా హేతుతోపి చ.

౩౨౮.తే ఓభాసమతుస్సాహపస్సద్ధిసుఖుపేక్ఖనా;
సతి పీతాధిమోక్ఖో చ, నికన్తి చ దసీరితా.

౩౨౯.తణ్హాదిట్ఠున్నతిగ్గాహవత్థుతో తింసధా తే చ;
తదుప్పన్నే చలే బాలో, అమగ్గే మగ్గదస్సకో.

౩౩౦. విపస్సనా పథోక్కన్తా, తదాసి మతిమాధునా;
న మగ్గో గాహవత్థుత్తా, తేసం ఇతి విపస్సతి.

౩౩౧. ఉపక్లేసే అనిచ్చాది-వసగే సోదయబ్బయే;
పస్సతో వీథినోక్కన్తదస్సనం వుచ్చతే పథో.

౩౩౨. మగ్గామగ్గే వవత్థేత్వా, యా పఞ్ఞా ఏవముట్ఠితా;
మగ్గామగ్గిక్ఖసఞ్ఞాతా, సుద్ధి సా పఞ్చమీ భవే.

౩౩౩. పహానప్పపరిఞ్ఞాయ, ఆదితో సుద్ధిసిద్ధియా;
తీరణప్పపరిఞ్ఞాయ, అన్తగో యతతేధునా.

౩౩౪. జాయతే నవఞాణీ సా, విసుద్ధి కమతోదయ-
బ్బయాదీ ఘటమానస్స, నవ హోన్తి పనేత్థ హి.

౩౩౫. సన్తతీరియతో చేవ, ఘనేనాపి చ ఛన్నతో;
లక్ఖణాని న ఖాయన్తే, సంకిలిట్ఠా విపస్సనా.

౩౩౬. తతోత్ర **సమ్మసే** భియ్యో, పునదే**వుదయబ్బయం**;
తేనానిచ్చాదిసమ్పస్సం, పటుతం పరమం వజే.

౩౩౭. ఆవట్టేత్వా యదుప్పాదట్ఠితిఆదీహి పస్సతో;
భఙ్గేవ తిట్ఠతే ఞాణం, తదా **భఙ్గమతీ** సియా.

౩౩౮. ఏవం పస్సయతో భఙ్గం, తిభవో ఖాయతే యదా;
సీహాదివ భయం హుత్వా, సియా లద్ధా **భయిక్ఖణా**.

౩౩౯. సాదీనవా పతిట్ఠన్తే, ఖన్ధాదిత్తఘరం వియ;

యదా తదా సియా లద్ధా, **ఆదీనవా**నుపస్సనా.

౩౪౦. సఙ్ఖారాదీనవం దిస్వా, రమతే న భవాదిసు;

మతి యదా తదా లద్ధా, సియా **నిబ్బిద**పస్సనా.

౩౪౧. ఞాణం ముచ్చితుకామం తే, సబ్బభూసఙ్ఖతే యదా;

జాలాదీహి చ మచ్ఛాదీ, తదా లద్ధా **చజ్జమతి**.

౩౪౨. సఙ్ఖారే అసుభానిచ్చదుక్ఖతోనత్తతో మతి;

పస్సన్తీ చత్తుముస్సుక్కా, **పటిసఙ్ఖా**నుపస్సనా.

౩౪౩. వుత్తాత్ర పటుభావాయ, సబ్బ ఞాణపవత్తియా;

మీనసఞ్ఞాయ సప్పస్స, గాహలుద్దసమోపమా.

౩౪౪. అత్తత్తనియతో సుఞ్ఞం, ద్విధా “నాహం క్వచా”దినా;

చతుధా ఛబ్బిధా చాపి, బహుధా పస్సతో భుసం.

౩౪౫. ఆవట్టతిగ్గిమాసజ్జ,

న్హారూవ మతి సఙ్ఖతం;

చత్తభరియో యథా దోసే,

తథా తం సముపేక్ఖతే.

౩౪౬. తావ సాదీనవానమ్హి, లక్ఖణే తిట్ఠతే మతి;

న పస్సే యావ సా తీరం, సాముద్దసకుణీ యథా.

౩౪౭. **సఙ్ఖారుపేక్ఖాఞాణా**యం, సిఖాపత్తా విపస్సనా;

వుట్ఠానగామినీతి చ, **సానులోమా**తి వుచ్చతి.

౩౪౮. పత్వా మోక్ఖముఖం సత్త, సాధేతిరియపుగ్గలే;

ఝానఙ్గాదిప్పభేదే చ, పాదకాదివసేన సా.

౩౪౯. అనిచ్చతో హి వుట్ఠానం, యది యస్సాపి యోగినో;

సోధిమోక్ఖస్స బాహుల్లా, తిక్ఖసద్ధిన్ద్రియో భవే.

౩౫౦. దుక్ఖతోనత్తతో తఞ్చే, సియా హోన్తి కమేన తే;

పస్సద్ధివేదబాహుల్లా, తిక్ఖేకగ్గమతిన్ద్రియా.

౩౫౧.పఞ్ఞాధురత్తముద్దిట్ఠం, వుట్ఠానం యదినత్తతో;
సద్ధాధురత్తం సేసేహి, తం వియాభినివేసతో.

౩౫౨.ద్వే తిక్ఖసద్ధసమథా, సియుం సద్ధానుసారినో;
ఆదో మజ్ఝేసు ఠానేసు, ఛసు సద్ధావిముత్తకా.

౩౫౩. ఇతరో ధమ్మానుసారీదో, దిట్ఠిప్పత్తో అనన్తకే;
పఞ్ఞాముత్తోభయత్థన్తే, అరూపారూపికా చ తే.

౩౫౪.తిక్ఖసద్ధస్స చన్తేపి, సద్ధాముత్తత్తమీరితం;
విసుద్ధిమగ్గే మజ్ఝస్స, కాయసక్ఖిత్తమట్ఠసు.

౩౫౫.వుత్తం మోక్ఖకథాయం యం, తిక్ఖపఞ్ఞారహస్స తు;
దిట్ఠిపత్తత్తం హేతఞ్చ, తఞ్చ నత్థాభిధమ్మికే.

౩౫౬.తే సబ్బే అట్ఠమోక్ఖానం, లాభీ చే ఛసు మజ్ఝసు;
కాయసక్ఖీ సియుం అన్తే, ఉభతోభాగముత్తకా.

౩౫౭. అనులోమాని చత్తారి, తీణి ద్వే వా భవన్తి హి;
మగ్గస్స వీథియం మన్దమజ్ఝతిక్ఖమతిబ్బసా.

౩౫౮.**విసుద్ధిమగ్గే** చత్తారి, పటిసిద్ధాని సబ్బథా;
ఏవ**మట్ఠసాలినియా,** వుత్తత్తా ఏవమీరితం.

౩౫౯.భవఙ్గాసన్నదోసోపి, నప్పనాయ థిరత్తతో;
సుద్ధిం **పటిపదాఞాణదస్సనే**వం లభే యతి.

౩౬౦. ఆవజ్జం వియ మగ్గస్స, ఛట్ఠసత్తమసుద్ధినం;
అన్తరా సన్తిమారబ్భ, తేహి గోత్రభు జాయతే.

౩౬౧. సంయోజనత్తయచ్ఛేదీ, **మగ్గో** ఉప్పజ్జతే తతో;
ఫలాని ఏకం ద్వే తీణి, తతో వుత్తమతిక్కమా.

౩౬౨.తథా భావయతో హోతి, రాగదోసతనూకరం;
దుతియో తప్ఫలం తమ్హా, **సకదాగామి** తప్ఫలీ.

౩౬౩. ఏవం భావయతో రాగదోసనాసకరుబ్భవే;

తతియో తప్ఫలం తమ్హా, తప్ఫలట్ఠో**నాగామికో**.

౩౬౪.ఏవం భావయతో సేసదోసనాసకరుబ్భవే;
చతుత్థో తప్ఫలం తమ్హా, **అరహా** తప్ఫలట్ఠకో.

౩౬౫.కతకిచ్చో భవచ్ఛేదో, దక్ఖిణేయ్యోపధిక్ఖయా;
నిబ్బుతిం యాతి దీపోవ, సబ్బదుక్ఖన్తసఞ్ఞితం.

౩౬౬.ఏవం సిద్ధా సియా **సుద్ధి, ఞాణదస్సన**సఞ్ఞితా;
వుత్తం ఏత్తావతా సచ్చం, పరమత్థం సమాసతో.

౩౬౭. సచ్చం సమ్ముతి సత్తాదిఅవత్థు వుచ్చతే యతో;
న లబ్భాలాతచక్కంవ, తం హి రూపాదయో వినా.

౩౬౮.తేన తేన పకారేన, రూపాదిం న విహాయ తు;
తథా తథాభిధానఞ్చ, గాహఞ్చ వత్తతే తతో.

౩౬౯.లబ్భతే పరికప్పేన, యతో తం న ముసా తతో;
అవుత్తాలమ్బమిచ్చాహు, పరిత్తాదీస్వవాచతో.

౩౭౦. పాపకల్యాణమిత్తోయం, సత్తోతి ఖన్ధసన్తతి;
ఏకత్తేన గహేత్వాన, వోహరన్తీధ పణ్డితా.

౩౭౧. పథవాది వియేకోపి, పుగ్గలో న యతో తతో;
కుదిట్ఠివత్థుభావేన, పుగ్గలగ్గహణం భవే.

౩౭౨.ఏతం విసయతో కత్వా, సఙ్ఖాదీహి పదేహి తు;
అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తి, ఇతి తఞ్ఞూహి భాసితా.

౩౭౩. పఞ్ఞత్తి విజ్జమానస్స, రూపాదివిసయత్తతో;
కాయం పఞ్ఞత్తి చే సుట్ఠు, వదతో సుణ సచ్చతో.

౩౭౪. సవిఞ్ఞత్తివికారో హి, సద్దో సచ్చద్వయస్స తు;
పఞ్ఞాపనత్తా పఞ్ఞత్తి, ఇతి తఞ్ఞూహి భాసితా.

౩౭౫.పచ్చుప్పన్నాదిఆలమ్బం, నిరుత్తిపటిసమ్భిదా-
ఞాణస్సాతి ఇదఞ్చేవం, సతి యుజ్జతి నాఞ్ఞథా.

౩౬౬. సద్దాభిధేయ్యసఙ్ఖాది, ఇతి చే సబ్బవత్థునం;

పఞ్ఞాపేతబ్బతో హోతి, **పఞ్ఞత్తి**పదసఙ్గహో.

౩౬౭. “సబ్బే పఞ్ఞత్తిధమ్మా”తి, దేసేతబ్బం తథా సతి;

అథ పఞ్ఞాపనస్సాపి, పఞ్ఞాపేతబ్బవత్థునం.

౩౬౮. విభాగం ఞాపనత్థం హి, తథుద్దేసో కతోతి చే;

న కత్తబ్బం విసుం తేన, పఞ్ఞత్తిపథసఙ్గహం.

౩౬౯. పఞ్ఞాపియత్తా చతూహి, పఞ్ఞత్తాదిపదేహి సా;

పరేహి పఞ్ఞాపనత్తా, ఇతి ఆచరియాబ్రవుం.

౩౭౦. రూపాదయో ఉపాదాయ, పఞ్ఞాపేతబ్బతో కిర;

అవిజ్జమానోపాదాయపఞ్ఞత్తి పఠమా తతో.

౩౭౧. సోతవిఞ్ఞాణసన్తానానన్తరం పత్తజాతినా;

గహితపుబ్బసఙ్కేతమనోద్వారికచేతసా.

౩౭౨. పఞ్ఞాపేన్తి గహితాయ, యాయ సత్తరథాదయో;

ఇతి సా నామపఞ్ఞత్తి, దుతియాతి చ కిత్తితా.

౩౭౩. సద్దతో అఞ్ఞనామావబోధేనత్థావబోధనం;

కిచ్చసాధనతో పుబ్బనయో ఏవ పసంసియో.

౩౭౪. సా విజ్జమానపఞ్ఞత్తి, తథా అవిజ్జమానతా;

విజ్జమానేన చావిజ్జమానా తబ్బిపరీతకా.

౩౭౫. అవిజ్జమానేన విజ్జమానతబ్బిపరీతకా;

ఇచ్చేతా ఛబ్బిధా తాసు, పఠమా మతిఆదికా.

౩౭౬. సత్తో సద్దో నరుస్సాహో,

సేనియో మనచేతనా;

ఇచ్చేవమేతా విఞ్ఞేయ్యా,

కమతో దుతియాదికా.

౩౭౭. ఏవం లక్ఖణతో ఞత్వా,

సచ్చద్వయమసఙ్కరం;

కాతబ్బో పన వోహారో,

విఞ్ఞూహి న యథా తథాతి.

ఇతి సచ్చసఙ్ఖేపే నిబ్బానపఞ్ఞత్తిపరిదీపనో నామ

పఞ్చమో పరిచ్ఛేదో.

సచ్చసఙ్ఖేపో నిట్ఠితో.